Zafer Önler

CELALÜDDİN HIZIR (HACI PAŞA)

MÜNTAHAB-I ŞİFA

— İNCELEME - METİN - DİZİNLER —

(DOKTORA TEZİ)

Fırat Üniversitesi
Merkez Kütüphanesi
0068446
255.07.02.03.00.00/08/0068446
TD D/2

FIRAT ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ
ELAZIĞ — 1981

İ Ç İ N D E K İ L E R

Sayfa

ÖNSÖZ 1

Kısaltmalar 3

GİRİŞ:

1- XIV.Yüzyılda Anadoluda Yazılmış Türkçe Tıp Kitapları 5

2- Celalüddin Hızır 8

a- Eserleri 9

3- Celalüddin Hızır ve Müntahab-ı Şifa 12

a- Nüshaları 13

b- Müntahab-ı Şifa'nın Türk Dili Araştırmaları Açısından Önemi 15

MÜNTAHAB-I ŞİFA'NIN DİL ÖZELLİKLERİ:

A- Yazım Özellikleri 19

B- Sesbilgisi Özellikleri 20

C- Yapıbilgisi Özellikleri 24

METİN 30

Metin Dizini 427

Ekler Dizini 432

Sözcük Dizini 441

Metinde Geçen Özel Adlar Dizini 691

Kaynakça 693

FIRAT ÜNİVERSİTESİ
Kütüphane ve Dokümantasyon
DAİRE BAŞKANLIĞI
Demirbaş No: 31.844

20
D.T.
SOS. BİL.

Ö N S Ö Z

Eski Anadolu Türkçesi üzerinde yapılmış çalışmaların büyük çoğunluğu, dini ve edebi konularda yazılmış metinlerden oluşmaktadır. Bu dönemin ürünlerinden önemli bir yer tutan tıp metinleri üzerinde yapılan çalışmaların yetersizliği bilinen bir gerçektir. Oysa Türkçenin o dönemde tıp bilimi karşısındaki durumunu yansıtması bakımından tıp yazmaları büyük önem taşırlar. Öte yandan bu yazmaların aydınlığa kavuşturulması ve tıp tarihçilerinin yararlanabilecekleri bir duruma getirilmesi tıp tarihi üzerinde yapılacak çalışmalara da katkıda bulunacaktır.

Üzerinde çalıştığımız metin, XIV. yüzyılın ikinci yarısında yetişen tanınmış hekim, Celalüddin Hızır'ın Müntehab-ı Şifa adlı eseridir.

Eserin metnini, Malatya Genel Kütüphanesinde bulunan nüsha ile, Paris Bibliothek National'deki nüshaların karşılaştırılmasından oluşturduk. Satır ve sayfa numaralarını Malatya nüshasına göre verdik. Ayrıca Paris nüshasının sayfa numaralarını da gösterdik.

Sözcük dizininde, çalışmamızın daha fazla kaynakçası için günlük konuşma dilinde kullanılan sözcükleri dizine almadık. Bu konuda ilke olarak, günümüzde kullanılmayan, anlamında güçlük çıkabilecek sözcüklerle, hastalık, organ, bitki, besin ve hayvan adlarını aldık. Ayrıca terim niteliği taşıyan sözcükleri de dizine alındı.

Dil özellikleri açısından yalnızca Eski Anadolu Türkçesi özelliklerini yansıtan biçimleri belirtmekle yetindik. Ayrıca metinde geçen eklerin dizinini de verdik.

Metinden yararlanmayı kolaylaştırmak amacıyla, konu başlıklarını içeren dizinini varak numaralarına göre verdik. Metinde geçen özel adlar da dizin olarak verildi.

Çalışmamızın eksiksiz ve yanlışsız olduğunu ileri sürmeyiz. Bu konudaki hatalarımızın, çalışma koşullarımızın güçlüğü göz önüne alınarak hoşgörüyle karşılanacağını umuyoruz. Bizi bu konuda çalışmaya yönelten ve çalışmamız süresince sabır ve hoşgörüyle yardımlarını esirgemeyen hocam, sayın Doç.Dr.Mustafa Canpolat'a teşekkür etmeyi bir görev biliyoruz.

Ass.Zafer Önler

K I S A L T M A L A R

a.g.y.	: Adı Geçen Yer
Ar.	: Arapça
Bkz.(bkz.)	: Bakınız
C.	: Cilt
DLT.	: Divanü Lügati't-Türk
Far.	: Farsça
krş.	: Karşılığı
Lat.	: Latince
M.	: Malatya Nüshası
P.	: Paris Nüshası
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
T.	: Türkçe
Yun.	: Yunanca

G İ R İ Ş

XIV. YÜZYILDA ANADOLUDA YAZILMIŞ BELLİBAŞLI TÜRKÇE TIP KİTAPLARI

Anadolu'da Türkçe yazılmış, bilinen en eski tıp kitapları ancak XIV. yüzyıla dek çıkabilmektedir. Eski Anadolu Türkçesi döneminde XIII. yüzyıldan başlayarak dini ve edebi ürünlerin yazılmış olduğu göz önüne alındığında tıpla ilgili eserlerin oldukça geç bir tarihte yazılmaya başlandığı görülür. Bunun başlıca nedeni Anadolu Selçuklu devleti zamanında bilim dilinin Arapça oluşudur. Anadolu Selçuklu devletinin yerine kurulmuş olan Anadolu Türk beyliklerinin zamanında Türkçeye verilen önem birdenbire artmakta, başta dini ve edebi konularda olmak üzere Türkçe birçok eserin yazıldığı ve başka dillerden çeviriler yapıldığı görülmektedir. Gerek telif gerek çeviri bu dönemde yazılan eserlerin kimi kez beylik hükümdarlarının buyruğuyla yazıldıkları bilinmektedir.

Türkçeye verilen bu önem açısından Aydınoğlu Beyliği özel bir yere sahiptir. Eski Anadolu Türkçesi ürünlerinden birçok önemli eserin bu beylik hükümdarları adına yazıldığı görülür.

Anadolu'da yazılmış, bilinen en eski Türkçe tıp kitabı Aydınoğlu Umur Bey (1340-1348) adına yapılmış Müfredat-ı İbn-i Baytar çevirisidir (Üniversite Kitaplığı T.2204). Bu çeviri XIII. yüzyılın ünlü botanik bilginlerinden İbn-i Baytar'ın "Kitabü'l-camii fi'l-edviyetü'l-müfrede" adlı eserinden adını bilmediğimiz biri tarafından yapılmıştır.[1]

1. Bkz. Abdülhak Adnan Adıvar: Osmanlı Türklerinde İlim, İkinci Tabı, Maarif Vekaleti, Maarif Matbaası, Istanbul 1943, s.3.

Yazılış tarihi kesin olarak bilinen Türkçe ilk telif kitap, İshak bin Murad'ın yazdığı Edviye-i Müfrede adlı eserdir.[1] 1390 yılında Gerede yöresinde yazıldığını bildiğimiz bu kitabın yazarı hakkında fazlaca bir bilgiye sahip değiliz.

XIV. yüzyılda yazılmış tıp kitaplarından biri de Ali Çelebi bin Şerif tarafından yazılmış Yadigar-ı İbn-i Şerif adlı eserdir. (Topkapı,Yeniler Kitaplığı,No.102;Paris Bibl. Nat.Man.Turcs A.F. 168). Belli başlı birçok kütüphanelerde nüshaları bulunan bu eserin yazılış yılı belli değildir. Bursalı Tahir Bey, Osmanlı Müellifleri adlı eserinde Yadigâr'ı yazılış yılı olarak 1528 yılını gösteriyorsa da bu bilgi gerçeği yansıtmamaktadır.[2] Eserin Gazi Umur Bey adına yazıldığı kesindir. Ancak adı geçen Umur Bey'in Timurtaş Paşaoğlu Umur Bey mi (ölümü 1461) yoksa Aydınoğlu Umur Bey mi (1340-1348) olduğu tartışmalıdır. Süheyl Ünver, adı geçen Umur Bey'in Timurtaş Paşaoğlu Umur Bey olduğu kanısındadır.[3]

Adnan Adıvar, "Eser tetkik olunursa, bunun da bu devre, yani XV. asır nihayetiyle XVI.asır başında bir zamana

---

1. Bkz. Mustafa Canpolat: XIV. yüzyılda Yazılmış Değerli Bir Tıp Eseri Edviye-i Müfrede, Türkoloji Dergisi, C.5, S.1, 1973.

2. Bursalı Mehmet Tahir Bey: Osmanlı Müellifleri, II.baskı, Hazırlayan: İsmail Özen, İstanbul, Meral Yayınevi 1975. s.216.

3. A. Süheyl Ünver: Tıp Tarihi, Tarihten Önceki Zamandan İslam Tebabetine ve İslam tebabetinden XX.asra kadar, I.ve II. Kısımlar, İstanbul Üniversitesi Yayınlarından, İstanbul 1943, s.164.

konulabileceği anlaşılmaktadır. Eserin dili ne daha eski ne daha yeni bir devreye işaret etmiyor.Diğer taraftan İstanbuldan bahsederken, onu bir müslüman şehri olarak göstermesi eserin İstanbul'un fethinden sonra yazılmış olduğunu gösterir." [1] diyerek bu eseri XVI. yüzyıl başlarına getirmektedir.

M.F. Nafiz (Üzluk) Türk Tıp Tarihi Arkivi'ndeki bir yazısında[2] Kanuni Süleyman tıp medresesinde vakfiyedeki tıp kitaplarının sıralanışında Yadigâr'ın, Hacı Paşa'nın Teshil kitabından önce yer almış olmasından hareket ederek bu eserin Hacı Paşa'nın eserlerinden daha eski olduğu görüşünü savunur. Aynı derginin bir başka sayısındaki yazısında ise[3] Yadigâr'ın Aydınoğlu Umur Bey'e sunulduğunu ileri sürer.

Eşref bin Muhammed'in 1460 yılında yazdığı Hazainü's-Saadat adlı eserde, iki yerde yaptığı çıkmalarda (36b,37a)[4] Yadigâr'dan alıntı yapmış olması da bu eserin o dönemde oldukça tanınan ve önem verilen bir eser olduğunu göstermektedir.

Bütün bunlardan çıkardığımız sonuç bu eserin büyük bir olasılıkla XIV. yüzyılda yazılmış olduğudur.

---

1. Adnan Adıvar:Osmanlı Türklerinde İlim,s.52.

2. M.F. Nafiz: Şerifoğlu Yadigârı, Türk Tıp Tarihi Arkivi,Yıl 1,S.2,1935.

3. M.F.Nafiz: Şerifoğlu Yadigârının Yazılma Yılı ve Umur Bey Çelebi, Türk Tıp Tarihi Arkivi, Yıl 1,S.3, 1935.

4.Eşref Bin Muhammed: Hazainü's-Saadat, Hazırlayan: Dr.Bedii N.Şehsuvaroğlu, Türk Tarih Kurumu Yayınlarından XI. Seri, Sayı 9, Ankara 1961, Faksimile 36b,37a.

XIV. yüzyılın önemli tıp kitaplarından biri de, Ali bin Abbas el-Mecusî'nin "Kamilü's-sınaatü't-tıbbiye" adlı adlı eserinden bir bölümün Kamilü's-sınaa adıyla Türkçeye yapılan çevirisidir. (Bursa, Hüseyin Çelebi Kitaplığı Tıp No.2.) Çeviri tarihi belli olmayan bu yazma 1453 yılında Timurtaşpaşaoğlu Umur Bey tarafından vakf edilmiştir.

A.Adıvar bu çevirinin Edviye-i Müfrede'den daha eski olabileceği görüşünü savunur.[1] Muharrem Ergin[2] ise, dil, yazım ve kağıt gibi özelliklere dayanarak bu yazmanın XIV. yüzyıldan daha önce yapılmış bir çeviri olması gerektiğini ileri sürer.

CELALÜDDİN HIZIR

XIV. yüzyılın ikinci yarısıyla XV. yüzyılın başlarından başlayarak Türkçe yazılmış tıp kitaplarının sayısında bir artış görülür. Bu dönemde yetişen en ünlü tabip, daha çok "Hacı Paşa" adıyla bilinen Celalüddin Hızır bin Aliü'l-Hattab'dır.[3] Konya Mevlana Müzesi Kitaplığı'(No.2816) ında bulunan Teshil adlı eserinin nüshasında adı "Hacı Paşa, Celalüddin Hızır bin Hace Ali el-Konevî summe'l-Aydınî" olarak geçmektedir.

1. A.Adıvar: Osmanlı Türklerinde İlim, s.8.

2. Muharrem Ergin: Bursa Kitaplıklarındaki Türkçe Yazmalar Arasında, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, C.5, S.1-2, s.123.

3. Adı türlü kaynaklarda daha çok "Hacı Paşa" olarak geçmektedir. Türk Ansiklopedisi, C.19'da"Hekim Hacı Paşa, Hızır bin Ali"; İslam Ansiklopedisi,C.5'te "Hacı Paşa" adıyla geçmektedir.

Celalüddin Hızır'ın doğduğu yıl konusunda bir bilgimiz yoktur. Ancak Konya'da doğduğunu ve burada bir süre medrese eğitimi gördükten sonra öğrenimini sürdürmek amacıyla Mısır'a gittiğini biliyoruz. Mısır'da Şeyh Muhammed bin Mahmud Ekmelü'd-din Babertî ve "Mantıkî" adıyla da bilinen Mübarekşah Malikî'den öğrenim görmüştür. Ders arkadaşları arasında Şemseddin Fenarî, Şair Ahmedi ve Simavne Kadısıoğlu Şeyh Bedreddin gibi ünlü kişiler de vardır.

Daha sonra hastalanması tıp öğrenimi görmesine neden olmuş ve bu alanda gösterdiği başarı üzerine ünlü Kalavun hastanesine başhekim olmuştur.[1] Buradaki görevinin ne kadar sürdüğünü bilmiyoruz. Ülkesine döndükten sonra Aydınoğlu Beyliğinin hizmetine girmiştir. Başlıca eserlerini Aydınoğlu İsa Bey döneminde Ayasluğ ve Birgi'de yazmıştır.

1417 yılında Birgi'de ölmüştür. Bursalı Tahir Bey, mezarının Birgi'de "Hıdırlık"denilen yerde olduğunu yazar.[2]

ESERLERİ

Celalüddin Hızır, tıp alanında yazdığı eserlerinin en önemlilerini Arapça olarak yazmıştır. Onun Türkçe eserleri daha önce Arapça yazmış olduğu kitaplarından kendisinin yaptığı özetlemelerdir. Arapça yazmış olduğu tıpla ilgili eserlerini şöyle sıralayabiliriz:

1. Şifaü'l-Eskam ve Devaü'l-Alam. 1381 yılında Aydın-

---

1. A. Süheyl Ünver: Hekim Hacı Paşa ve Mısırda Kalavun Hastanesi, Türk Tıp Tarihi Arkivi, Yıl 2,S.1,1937.
2. Bursalı Mehmed Tahir Bey: Osmanlı Müellifleri, C.3,s.210.

oğlu İsa Bey adına yazdığı bu kitap en fazla tanınan eseridir. Birçok nüshası bulunan bu eserin Topkapı, III. Ahmet Kütüphanesindeki (No.2070) nüshası yazarın kendi el yazısıyladır.

2. Kitabü't-talim:

Diğer eserlerine kaynaklık eden önemli eserlerinden biri de Kitabü't-talim'dir. A.Adıvar'ın belirttiğine göre 1369-1370 yılında Mısır'da, Emir es-Said-i Şehid'in "Şeyhuniyye" medresesinde yazdığı bu eseri de içeriği bakımından Şifaü'l-Eskama oldukça benzemektedir.[1] Bu eserin sonuna eklediği "vasiyye" adlı bölümde, hekimlerin kılık ve kıyafetlerinin, hastaya karşı davranışlarının nasıl olması gerektiğinden söz eder. Turhan Valide Kütüphanesi No.258'deki nüsha yazarın kendi elyazısıyladır.

3.Kitabü'l-Feride:

A.Adıvar'ın bildirdiğine göre gene Mısır'da yazdığı bu eser de kitabü't-talim'in bir özetidir. A.Adıvar bu konuda "yine aynı senede ve aynı yerde Kitabü'l-Feride ismiyle bundan evvelki eserini daha ziyade hülasa ederek, diğer bir eser yazmıştır." demektedir.[2]

4. Kitabü's-saade ve'l-ikbal murattab ala arbaa akval: "Kümmiü'l-Celali" olarak da adlandırılan bu eserin yazılış tarihini Süheyl Ünver 1408 olarak vermektedir.[3] A.Adıvar, Müntahab-ı Şifa'nın bu eserin aynen çevirisi olduğunu bildirmektedir.[4]

---

1. A.Adıvar, Osmanlı Türklerinde İlim,s.10.
2. a.g.y.
3. Türk Ansiklopedisi; Hekim Haci Paşa,C.19.
4. A.Adıvar: Osmanlı Türklerinde İlim,s.10.

5. Teshil

Celalüddin Hızır'ın Türkçe olarak yazdığı kitaplarının en önemlisi Müntahab-ı Şifa ve Teshil adlı eserleridir. Teshil, Müntahab-ı Şifa'nın kısaltılmışıdır. Birçok nüshaları bulunan (Süleymaniye; Kadızade Mehmed Efendi No.341, Hacı Mahmud No.5516, Ayasofya K. 3734, Paris,Bibl. Nat. Man. Turcs A.F. 169) bu eserin yazılış tarihini Süheyl Ünver 1408 olarak bildirmektedir.[1] Bu eser Müntahab-ı Şifa gibi "bahş" olarak adlandırılan üç ana bölümden oluşmuştur. Başlangıcında belirtilen yazılış amacı da Müntahab-ı Şifa ile aynıdır.

Teshil, Amasya Darü'ş-şifa'sı başhekimi Sabuncuoğlu Şerafeddin'in önerisiyle, kolaylıkla ezberlenebilmesi için öğrencilerinden Muhyiddin Mekkî adlı biri tarafından nazma çekilmiştir. Nazmü't-teshil diye adlandırılan bu eser, o sırada Amasya valisi olan Şehzade II. Bayezid'in şehzadelerinden birine ithaf edilmiştir.[2]

Bunların dışında Celalüddin Hızır'ın Türkçe yazdığı "İhtilaç" ve "Bevasir" adlarıyla iki küçük risalesi daha bulunduğunu Süheyl Ünver'den öğreniyoruz.[3]

Celalüddin Hızır'ın tefsir ve tasavvufla ilgili eserleri ise Arapçadır. Tefsir konusunda Beyzavî'nin, Tevalîü'l-envar adlı eserine şerh; Mesaliku'l-Kelam fi Mesaili'l- Kelam. Bir diğer tefsirle ilgili kitabı, Mecmuatü'l-envar fi cemi'l- esrar. El-Ceylî'nin,Levamiu'l-envaru'l-kulub ad-

---

1. Türk Ansiklopedisi, Hekim Hacı Paşa,C19.

2. A.Adıvar: Osmanlı Türklerinde İlim,s.38. Vecihe Kılıçoğlu(Hatiboğlu): Cerrahiye-i İlhaniye,Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları No.97, 1956,Türk Tarih Kurumu Basımevi,Ankara. s.21.

3.Türk Ansiklopedisi,Hekim Hacı Paşa.

lı eserine bir şerhi vardır.

CELALÜDDİN HIZIR VE MÜNTAHAB-I ŞİFA

Celalüddin Hızır'ın Türkçe yazdığı en önemli eseri Müntahab-ı Şifa'dır. Eserde,yazılış yılı ve yazar konusunda herhangi bir kayıt yoktur. Bu durum ve ayrıca kimi nüshalarının Edviye-i Müfrede ile bir arada ciltlenmiş olması onun kimi araştırıcılarca başka yazarlara mal edilmesine yolaçmıştır.[1]

Yazar, kitabının başlangıcında yazılış amacını şöyle dile getirmektedir: "..diledüm ki tıbb ilminde bir muhtaşar kitāb tasnīf edem hıfz-ı sıhhat tarīkasın ve şol marazlar ki çok vaki olur sebeblerin ve alametlerin ve ilacların beyān eyleyem kaçan ki bir yerde üstād hekīm bulınmasa bu muhtaşarıla amel edeler.." (Bkz.metin 1b).

Müntahab-ı Şifa "bahş" diye adlandırılan üç ana bölümden oluşmaktadır. "bahş" lar da kendi aralarında "bab" lardan oluşmaktadır. Yazar kitabının bölümlerini de şöyle

1. Osman Şevki Uludağ, Eski Tıbbımızda Değerli Kitabeler(Ülkü Mecmuası,C.5,S.30,1935) başlıklı yazısında Müntahab-ı Şifa'yı İshak bin Murad'ın eseri olarak göstermektedir. Fuat Köprülü, Anadoluda Türk Dili ve Edebiyatının Tekamülüne Umumi Bir Bakış (Türk Edebiyatı Tarihi,2.baskı, Ötüken Yayınları,1980.) başlıklı yazısında Müntahab-ı Şifa'yı İshak bin Murad'ın eseri olarak sayar. Muharrem Ergin, adı geçen yazısında (s.117,118) aynı yanlışı tekrarlar.

Türk Ansiklopedisi,(Ahmedi,C.1.) Müntahab-ı Şifa'yı Ahmedī'nin eseri olarak gösterir. Sedi N. Şehsuvaroğlu, Şair ve Hekim Ahmedi(Istanbul Tıp Fakültesi Mecmuası,C.XIV,S.3-4'den Ayrı Baskı,1954,s.3) adlı araştırmasında Müntahab-ı Şifa'yı Acı Paşa'nın eseri olarak saydığı halde, Hazainü's-saadat'ın (Eşref bin Muhammed,T.I.K. 1961) önsözünde onu İshak bin Murad'ın eseri olarak gösterir.

sıralamaktadır: "..ve bu kitabı üç bahş eyledüm evvel bahş iki babdür evvel bab tıbbun ilmisin bildürüri ikinci bab tıbbun amelisin bildürür ikinci bahş gıdaların ve şerbetlerün ve edviyelerün beyanındadur üçüncü bahş mırazların sebeblerin ve alametlerin ve ilacların beyan eder" (Bkz. metin 1b). Kitabın üçüncü bahşı 66 babdan oluşmaktadır.

NÜSHALARI

Müntahab-ı Şifanın, yazarının kendi eliyle yazdığı nüshası elimizde yoktur. Eldeki nüshalar içerisinde istinsah tarihi belli olanlardan en eskisi 1495 tarihli Paris nüshasıdır. Müntahab-ı Şifa'nın görebildiğimiz önemli nüshaları şunlardır:

1. Malatya Nüshası(Malatya Genel Kütüphanesi No.1196/2).

Türkiye'de bulunan görebildiğimiz nüshaların içinde en iyi durumda olanıdır. Yalnızca üç ayrı yerinde yaprak kopması sonucu beş sayfalık bir eksiklik vardır. Harekeli nesihle yazılmış olan bu nüsha Edviye-i Müfrede ile birarada bulunmaktadır. İlk 77 varağında Edviye-i Müfrede ondan sonra gelen 188 varakta Müntahab-ı Şifa yer alır. Her iki eser de Muhammed el-Zenceri adlı bir kişi tarafından 1547 yılında istinsah edilmiştir.

2. Paris Nüshası (Paris, Bibl. Nat.Fan. Turcs A..1.170).[1]

Bu nüsha da Edviye-i Müfrede ile birliktedir. İlk 184 varağında Müntahab-ı Şifa ondan sonra da Edviye-i Müfred e yer

---

1. E. Blochet: Catalogue des Manuscrits Turcs, Paris 1932, T.I, p.70.

almaktadır. 16 zi'l-ka de 900 (8 ağustos 1495) tarihinde istinsah edilen bu nüshanın müstensihi belli değildir.

Harekeli nesihle yazılan bu nüsha Malatya nüshasının eksiklerini tamamlamakta ve kimi yanlışların düzeltilmesine de yardımcı olmaktadır.

3. Ayasofya Nüshası (Süleymaniye, Ayasofya No.3752).

H.971 yılında istinsah edilen bu nüsha her sayfada 17 satır olmak üzere 188 varaktan oluşmaktadır. Müstensihi belli değildir. Oldukça iyi korunmuş olan ve harekeli nesihle yazılmış bulunan bu nüshaya ekli olarak Edviye-i Müfrede yoktur.

4. Pertevniyal Nüshası (Süleymaniye, Pertevniyal No. 744/1).

Her sayfada 15 satır olmak üzere 163 varaktan oluşan bu nüshanın istinsah tarihi H.1029'dur. 163. varaktan sonra Edviye-i Müfrede yer almaktadır. Bu nüshanın da müstensihi belli değildir.

5. Kadızade Mehmed Efendi Nüshası (Süleymaniye, Kadızade Mehmed Efendi No. 351).

Her sayfası 15 satırdan olmak üzere 163 varak olan bu nüshanın istinsah tarihi ve müstensih adı belli değildir. Oldukça yıpranmış ve eksik bir nüshadır.

6. Topkapı Nüshası (Topkapı Müzesi Kitaplığı H.545).

H.1029 yılında Muhammeb bin Rumî Erzurumî tarafından istinsah edilen bu nüsha her sayfada 15 satır olmak üzere 269 yapraktan oluşmuştur. Bu nüsha Abdülbaki Gölpınarlı tarafından Farsça Sözlük için taranmıştır.

7. Bursa Nüshası (Bursa, Haraççıoğlu Kitaplığı No.1134).

Bu nüshanın baş kısmında Edviye-i Müfrede yer almaktadır. Edviye-i Müfrede ilk 55 varak içerisindedir. Bundan sonra gelen 136 varakta da Müntahab-ı Şifa yer almaktadır. Kütüphane kaydında Müntahab-ı Şifa adıyla ve İshak bin Murad'ın eseri olarak geçmiştir. Bu nüshanın istinsah tarihi 1672'dir.

8. Millet Nüshası (Fatih, Millet Kütüphanesi NO.294).

168 yapraktan oluşan bu nüshada eserin dil özelliği oldukça değişmiştir. Birinci sayfada kitabın adı Şifa-yı Müntahab olarak geçmektedir.Yazı karekteri de yer yer değişmekte ve kimi yerde hareke kullanılmaktadır. Türk Ansiklopedisinde bu nüshadan söz edilerek Ahmedî'nin eseri olarak gösterilmiştir.[1]

MÜNTAHAB-I ŞİFA'NIN TÜRK DİLİ ARAŞTIRMALARI AÇISINDAN ÖNEMİ

Eski Anadolu Türkçesi ürünleri üzerinde yapılan çalışmaların büyük çoğunluğu edebi metinlerden oluşmaktadır.O dönemde yazılmış birçok tıp metinleri üzerinde yapılmış çalışmalar ise yok denecek kadar azdır.[2] Oysa bir dilin sözcük dağarcığını yapı ve işleyişini tam olarak belirleyebilmek için o dilin türlü bilim dalları karşısındaki durumunu da ortaya koymak gerekir.Bu açıdan Eski Anadolu Türkçesi dö-

---

1. Türk Ansiklopedisi, Ahmedi, C.1.

oğlu Şerafeddin ve Tıbbiyeli Hâlis) 1966) Sabuncuoğlu eseri üzerinde yaptığı Bilbilgisi çalışması; Mustafa Canpolat'ın Edviye-i Müfrede'nin bir bölümünü yayınlaması (Türkoloji Dergisi C.5,S.1,1973.

) bu alanda yapılmış belli başlı çalışmalardır.

neminde yazılmış tıp kitapları büyük önem taşırlar.

Müntahab-ı Şifa'nın, Anadolu'da yazılmış ilk Türkçe tıp kitaplarından biri olması ve yazarının, çağının İslam tebabetinde önemli bir yere sahip olması, onun değerini bu açıdan da yükseltmektedir. Celalüddin Hızır, bilindiği gibi tıp alanındaki en büyük eserlerini Arapça yazmıştır. Onun Arapça yazdığı eserlerinden Türkçeye kendisinin çevirdiği Müntahab-ı Şifa, Türkçenin o dönemin tıp bilimi karşısındaki durumunu büyük oranda ortaya koymaktadır. Çağının bilim dili olan Arapçayı çok iyi bilmesi, Celalüddin Hızır'ın bu eserini yazarken Türkçenin bu alandaki tüm olanaklarını zorlamasına neden olmuştur.

Metinde mutlaka Türkçe terim kullanmak gibi bir kaygı görülmemekle birlikte başka dillerden karşılıklar da yeğlenmemiştir. Aynı sözcük kimi yerde Arapça, kimi yerde Farsça ve kimi yerde Yunanca karşılığıyla geçebilmektedir. Örneğin; "sayrulık" 16a-15, "maraz" 9b-5, "hastalık" 8a-5; "lihyetü't-teys" 142b-4, "teke sakalı"98b-15,"kıstındus" 99a-1; "usare" 47a-8, "sıkıntu"67a-14 v.b. bir sözcük değişik yerlerde değişik dillerdeki karşılığıyla geçmektedir. Bunun örnekleri istendiği kadar çoğaltılabilir.

Kimi kez de herhangi bir terim geçtiği yerde onun Türkçe veya bir başka dilden karşılığı hemen belirtilmektedir: "zamād ya'nī yaku"174a-8, "gāvzubān suyıyla ki türkce sığır dili derler"10b-3, "ükşüş ya nī üzüm çıbığına iplik gibi tolaşan sarmaşuk" 124a-12, "tāze rāzyāne ki anun adı mālşaradur" 168a-6, "mi e ki sığala derler" 129a-10, "söğ ki ana

husyetü'ş-şa'leb derler"38a-2, "kīfāldan ki baş tamarıdur" 13b-8, "bāsılıkden ki üçünci tamardur" 13b-9, "orta tamardan ki ana ekhel derler" 13b-10, "ümmü'ş-sıbyān ki ana oglancuklar sayrulıgı derler uçukdur.." 43b-11, "yan başı zahmetinde ki ana ırku'n-nisā derler" 32b-10, "veca u'l-mafāsıldadur ki bendükşeler agrısıdur" 32b-13, "yarakāndur ki ana sarulık derler" 32a-5 v.b.

Müntahab-ı Şifa tarihsel tıp bilimi açısından da büyük önem taşımaktadır. Tıp tarihi üzerinde araştırmalar yapabilmek ancak tarihsel tıp metinlerinin incelenerek değerlendirilmesiyle olasıdır. Eski Anadolu Türkçesi döneminde yazılan tıp metinlerini aydınlığa kavuşturup tıp tarihçilerinin yararlanmasına sunmak Türk tıp tarihi üzerinde kesin sonuçlara varacak araştırmalara yardımcı olacaktır. Tarihsel Türk tıbbının Arap tebabetiyle olan ilgisi ve Batı bilginlerinden hangi ölçülerde etkilendiği gene tıp yazmalarının incelenmesiyle aydınlanacaktır.

Müntahab-ı Şifa'nın bilimsel değeri üzerinde yargılarda bulunmak, uzmanlık alanımızın dışında kalır. Ancak yazarın yararlandığı bilginleri açıkça belirtmesi ve başka tabiplerden aldığı bilgileri kendi gözlemleri gibi göstermemek, onun son derece dürüst bir bilimsel ahlaka sahip olduğunu belirtmektedir. Hurafelere de yer yer başvurulduğu görülmektedir. Özellikle tedavisinde güçlük çekilen kimi hastalıklarda birtakım dualara, efsunlara ve tılsımlara başvurulmuştur.

Müntahab-ı Şifa'nın birde halk tebabeti açısından taşıdığı önemi belirtmeliyiz. Halk tebabetinin tarihsel tıpla iç içeliği bilinen bir konudur. Tarihsel tıp metinleri üzerinde yapılacak araştırmalar, halk tebabetinin hangi ölçülerde buradan kaynaklandığını ve hangi ölçülerde halkın deney ve inanışlarından kaynaklandığını ortaya koyacaktır. Bu alanda da kesin sonuçlara varmak için tarihsel tıpla olan ilişkisini araştırmak gerekir.

MÜNTAHAB-I ŞİFA'NIN DİL ÖZELLİKLERİ

A- YAZIM ÖZELLİKLERİ

Metnimiz oldukça düzenli bir harekeli nesihle yazılmıştır. Türkçe sözcüklerin yazımında klasik Osmanlıca'ya yakın bir yol tutulmuştur. Arapça ve Farsça sözcüklerde birkaç örneğin dışında kural dışı bir durum yoktur. Örneğin, "dāne", "tarhun" ,"kına", "hurma" sözcüklerinin tane (صَنَسِ) 134a-8, tarḫūn (تَرْحُونْ) 60a-2, ḳına (قِنَهْ) 140a-4, ḳınayı (قِنَهْ) 139a-12 kurma (قُرْمَا) 54b-13 biçiminde yazımları da görülmektedir.

1. ṣ (ص) s (س) sesinin yazılışı Türkçe sözcüklerde karışıktır. Aynı sözcüğün yazımında kimi yerde ṣ (ص) kimi yerde ise s(س) ile yazıldığı görülmektedir: sovuk (سُوقْ) 2a-8, sovuḳ (صُوقْ) 2a-9,2a-10; ṣu (صو) 50a-13, suġa (سُلغِي) 92a-6, sudan (سُودَنْ) 6b-10, susuzla (سُسُزلَه) 7a-11. Bunun gibi saç- , sakın-, sın-, sözcüklerinin yazımı da karışıktır.

Bu sesin yazılışı Arapça ve Farsça sözcüklerde kurallı olmakla birlikte kimi sözcüklerde bozulmaktadır. Örneğin, 'sumnk'sözcüğü sumāḳ (سُمَاقْ) 4b-13,169b-13, sumaḳ (سُمَقْ) 66b-13, ṣumāḳ (صُمَاقْ) 61a-6; 'sāfī' sözcüğünün sāfī (سَافِي) 79a-3 biçimi de görülmektedir.

2. Kapalı è sesinin yazımı genellikle i okutacak biçimdedir. Ancak e okutacak örnekler de vardır. Bu durum da bu sesi karşılayacak ayrı bir harfin olmayışından ortaya çıkmıştır. Örneğin geç- eylemi aynı sayfada iki ayrı biçimde geçebilmektedir: giçe (گِچَه) 11b-2, geçürüp (گَچُرُبْ) 11b-3.

Bunun gibi, biş (بيش) 19b-14,22a-13,30b-11,40a-7; beşinci (بشنچي) 15b-8/12/14; yidinci (يدنچي) 31b-9; yedinci (يدنجي) 15b-8/9/10/12'de görüldüğü gibi aynı sözcüğün ayrı yazımlarına da rastlanmaktadır.

3. 'ıssı' sözçüğünün yazımında da ayrılıklar görülmektedir. Bu sözcüğü 'issi' biçiminde okutacak örneklerin yanısıra 'ıssı' olarak okutacak örnekler de vardır: issilikden (اسلكدن) 46b-7, issiligi (اسلكي) 62b-11, issiligin (اسلكن) 55a-8 örneklerinin yanısıra ısıcakla (اسجقله) 34b-1 biçiminde sözcüğü kalın sıradan okutacak örnekler de vadır.

4. 'p' sesi metinde genellikle gösterilmiştir. Yalnızca -p ulacı her zaman b ile gösterilmiştir. Bu durum Eski Anadolu Türkçesinin ve daha sonra Osmanlıca'nın bir yazım geleneğidir.

B- SESBİLGİSİ ÖZELLİKLERİ

1. Büyük ünlü uyumu (dil benzeşmesi) Türkçenin tüm dönemlerine koşut olarak Müntahab-ı Şifa'da da tamdır. Günümüzde uyum dışı kalan -ki ilgi eki de bu dönemde uyuma girmektedir:ağızda-gı 64a-5, taşra-gı 19a-4.

Küçük ünlü uyumu (dudak benzeşmesi) henüz tam değildir. Bu bakımdan yalnızca uyuma doğru bir eğilim görülmektedir. Öyle ki aynı sözcüğün uyuma girmiş ve uyum dışında kalmış örnekleri görülmektedir: semüz 6b-9,semiz 4a-9, çekürdeksüz 9b-12, çekirdegile 6a-12, sıvık 3b-7, sıvuk 3b-10.

Türkçenin daha eski dönemlerinde sonseste bulunan -g ünsüzünün düşmesi sonucu kendisinden önce gelen ünlünün yuvarlaklaştığı görülmektedir: buru 9a-4,sayru 7a-14,saru 2b-12

sancu 21a-8.

Bunun yanında sonseste bir düşme sözkonusu olmadığı halde 'arı' (hayvan) sözcüğü 'aru' (139b-15,150b-7) biçiminde geçmektedir. Buna karşılık DLT'de 'arıg' biçiminde olan arı (temiz) sözcüğü sonseste bulunan -g ünsüzü düştüğü halde metnimizde 'arı' biçimiyle geçmektedir: arı 20b-13, arındugına 13a-4,arınup 46a-8.

Döneminin ürünlerine koşut olarak Müntahab-ı Şifa'da da kimi ekler yuvarlak ünlülerle, kimi ekler de düz ünlülerle kullanılmaktadır.

a- Y u v a r l a k ü n l ü a l a n e k l e r:

-up,-üp ulaç eki, çık-up 5a-13,süz-üp 11a-10.

-dur,-dür ettirgen çatı eki, ye-düreler 6a-13,boşandurıcı 8b-13,karış-dursa 18a-6.

-dur,-dür bildirme eki, yay-dur 2a-14,eyle-dür 28b-13.

-duk,-dük ortaç eki,dut-dukları 3a-3,de-düklerümüz 58a-1

-ur,-ür ettirgen çatı,iç-üreler 37a-10.

-ur,-ür geniş zaman, çoğal-ur 2b-1,dökil-ür 2a-4.

-gur ettirgen çatı eki, tur-gurur 140a-3.

-sun,-sün emir eki, ye-sün 63a-10, ol-sun 1b-2.

-m I. tekil kişi eki, dilediim 1b-4,bildüm 1b-3.

-un,-ün,-nun-nün ilgi durumu eki, kan-un 2a-4, nâkihler-ün 8a-5, tıbb-un 1b-10, yüzi-nün 42a-1.

-lu,-lü sıfat eki, kar-lu 5b-1,en-lü 3a-7.

-suz,-süz sıfat eki, tat-suz 4b-7.

-duk,-dük görülen geçmiş zaman çoğul. de-dük 11a-15.

-u,-ü ulaç eki, ye-y-ü tururken 5a-11.

-uk,-ük eylemden ad yapma eki, aç-uk 4a-4,kıs-ukda 4a-5,sın-ugı 6b-3,uyan-uk 6a-3,art-uk 5b-12.

-u,-ü eylemden ad yapma eki, yak-u 21b-3,sanc-u 21a-8, bur-u 9a-4, açur-u 15b-15.

-cuk,-cük küçültme eki, oglan-cuk 11b-15.

-z ettirgen çatı eki, tam-zuralar 15a-13.

-vuz,-vüz I.çoğul kişi eki, ede-vüz 135b-10.

-uz,-üz I.çoğul kişi eki, der-üz 135b-10.

b- Düz ünlü alan ekler

-ı,-i,-sı,-si iyelik ekleri, suyın 5a-10,sonına 4b-4.

-ı,-i belirtme durumu, agrısını 184b-3.

-dı,-di görülen geçmiş zaman eki, götür-di 1b-2.

-mış,-miş geçmiş zaman eki,soyıl-mış 10a-6.

-der ettirgen çatı eki, dön-derür 22a-10.

-n dönüşlü çatı eki, dökine 6b-10.

-ıcı,-ici eylemden ad yapma eki, sovud-ıcı 4b-12.

-sın,-sin II. tekil kişi eki, el ura-sın 49b-15.

-lık,-lik addan ad yapma eki, kuru-lık 62b-2, say-ru-lıklar 2b-1,çoklıgına 3a-8, bu ekin uyuma girmiş biçimleri de görülmektedir: yogun-lugı 13b-14.

2. d-,t- durumu

Günümüzde t- ile başlayan kimi sözcükler metnimizde d- ile başlamaktadır: dilkü 103a-7, dutam 183b-10, dürpi 178a-13, derlemekden 8b-1, ditremege 7a-1.

d- ile başlayan kimi sözcükler de t- iledir: tol- 136a-7, taru 22b-5,tog- 9a-5, tavar 55a-6, togra- 100b-2 v.b.

Kimi sözcükler de bu bakımdan karışık bir durum göstermektedirler: tura 55b-11, dura 55b-5. tırnak 119b-1,139a-8, tırnagını 119b-2, tırnakları 139a-10; dırnaklar 139a-7, dırnagıla 139b-8. dudagın 142b-5, dudak 173a-9, tudak 33b-5. dütsi 40b-7, tütsi 39a-9, türt- 37b-7, dürt- 15a-14.

Bu bakımdan kimi sözcükler de günümüzdeki biçimleriyle koşutluk göstermektedirler: dil 31b-9,deri 2b-9,demür 188b-5, deniz 73b-3, turna 47b-14, topuk 32b-12, dirsek 116a-2, diş 96a-14,delü 161b-10,deve 18b-10, toy (toy kuşu) 152a-9 v.b.

3. -k-, -h- d u r u m u

Metnimizde içseste -k- sesinin -h-'ya dönüşümüne çok az örnekte rastlanmaktadır:yahşi 179b-11,ahşam 53b-3 gibi. ahsur- 16a-12, kohula- 12b-5 biçimlerinin yanında aksurt- 36b-15,kokusı 3b-7 örnekleri de görülmektedir.

4. v- önses türemesi yalnızca ur- eyleminde görülmektedir; bu durum da tümüyle karışıktır: vur- 23a-13,30a-12, 88a-14,110b-13,136b-8,137a-9; ur- 23a-14,30a-14,48a-2,136b-6, 137a-6.

5. -g-,-v- değişimi örnekleri azdır: sovuk 5a-14,

6. Sözcük başında b-, p- değişimi henüz yoktur: biş- 20a-14, barmak 3a-10, bınar 5a-9.

7. Önseste -ı düşmesi 'sıtma' sözcüğünde görülmektedir. Ancak bu sözcüğün'ısıtma' biçimi de görülmektedir: sıtma 96b-14,112a-1, 126a-1; ısıtma 126a-11,127a-1,6.

8. İçseste -b-, -v- değişimi örnekleri vardır: torva 116a-8, şorva 46a-2 (bu sözcüğün'şorba' biçimleri de vardır:6a-9). Bu değişim -vüz ekinde de görülmektedir: edevüz 135 b-10.

9. Günümüzde içseste bulunan -f- sesi metnimizde -v-iledir: uvak 93a-14,101a-6.

10. İçseste -ç-, -ş- dönüşüme bir tek örnekte görülmektedir:işdükden 91a-1.

11. 'ko-' eylemi iki biçimde görülmektedir:ko-125b-8, 133b-13,135a-5; koy- 81b-7.

12. İki biçimde görülen sözcüklerden biri de 'yaz' sözcüğüdür: yay 47a-12,124b-4; yazın 11b-15.

13. "ılgun" sözcüğü yalnızca bir yerde yılgun 78b-12 biçimindedir. Bunun yanısıra 60a-12,65a-3,147b-3'te ılgun biçimiyle geçmektedir.

C- YAPI BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ

1. Ad durum eklerinden belirtme durumu III. tekil kişi iyelik eklerinden sonra genellikle -n biçimindedir:çogın 43b-8, dükeli-n 70a-10, suyı-n 5a-10, aşı-n 6a-13. Bunun yanında günümüzle koşutluk gösteren biçimler de vardır: dibini 10b-1,ağrısını 184b-3.

2. Araç durum ekinin (instrumental) kullanılış günümüzden daha yaygındır: ikindüyin 35a-7,kuşlıgın 12b-4,ilk yazın 11b-15, degin 20b-11, gündüzin 42a-1, güzin 11b-15.

Bu ek kimi kez ikileme yapmakta da kullanılmaktadır: azın azın 34a-6.

3. "ile" ilgecinden ekleşen -la,Le eki de yaygın bir biçimde kullanılmaktadır:aç-la 6b-8, susuz-la 7a-11,ılıcakla 10b-6,yeni-le 52a-11. Bu kullanımlarıyla beliteç görevyle "clarak" sözcüğünü karşılamaktadır. Günümüz kullanım-

larına koşut kullanımları da vardır: yagıyla 10a-11, içegüsiyle 154a-11.

4. Sıfat yapma eki -lu,-lü, -suz,-süz eklerinin dışında günümüzde kullanılmayan -rak,-rek eki de görülmektedir. Bu ek sıfatlarda bir dercelendirme göreviyle ve -ımsı ekini karşılayan görevlerde görülmektedir: yeg-rek 58b-5,tatlu-rak 181b-5,ham-rak 187a-8, genez-rek 118b-5,ekşi-rek 181b-5, yeyni-rek 17a-11,artug-ırak 30b-6,çog-ırak 115b-2, azırak 16a-2, bozırak 3b-11.

5. Seyrek olarak kullanılan bir sıfat eki de -sagu ekidir: kara-sagu 2b-15, saru-sagı 136a-9. Bu ek -ımsı ekini karşılamaktadır.

6. -çıl eki de sıfat yapan bir ek olarak seyrekçe görülmektedir: ak-çıl 115b-11.

7. -cılayın dönemin ürünlerine koşut olarak 'gibi' anlamını veren bir ek olarak kullanılmaktadır:an-cılayın 94a-9,bun-cılayın 19a-11.

8. -cugaz,-cügez adlarda küçültme eki olarak görülmektedir:su-cugaz 54b-8, kız-cugaz 7a-14, taş-cugaz 43b-7.

9. -sı,-si eylemden ad yapma eki metnimizde de görülmektedir: gey-siler 8a-1,tüt-si 39a-9.

10. -sı ekinin addan ad yapma eki olarak kullanılışı da görülmektedir:ayruk-sı 41b-10.

11.-sak eki seyrek olarak görülen eylemden ad yapma ekidir: unut-saklı 164b-12.

12. -maç eki az görülen ve eylemden ad yapan bir ektir: tut-maç 31a-8, bazla-maç 17a-5.

13. -dın,-din eki zaman ve yer bildiren belirteç yapma eki olarak görülmektedir. 'önce' sözcüğünü karşılayan bir görevde kullanılmaktadır: ön-din 13b-13,ön-din andan yeyeler 28b-9, Calinus Hekimden ön-din 94b-9,

Metnimizde önce sözcüğü hiç geçmemektedir. Bunun yerine 'öndin', 'ilk' kimi kez de 'evvel' sözcüğü kullanılmaktadır.

14. -layın belirteç eki 'gibi' anlamının yanında yineleme bildiren bir anlamda da kullanılmaktadır:kendü-leyin 148a-2, evvelki-leyin 139a-13. ikileyin (ikinci kez) 10a-11, 44a-1,161b-6. Gene, yineleme göreviyle -ledin biçimi de görülmektedir: ikiledin 138a-3,81b-9.

15. -egü eki de günümüzde kullanılmayan ve iki sözcükte görülen bir ektir: bir-egüye 151a-10,bir-egüde 138a-4, bir-egünün 156b-11, iç-egüden 22a-8,iç-egüyi 21a-1,iç-egüye 23b-14,iç-egüsiyle 154a-11.

16. Günümüzde kullanılan ortaç eklerinden ayrılık gösteren başlıca ortaç ekleri şunlardır:

a- -ası,-esi Eski Anadolu Türkçesine özgü bir ortaç ekidir: yeyesi dilemek 76a-4,işeyesi gelüp 7a-12, çık-ası gelüp 7a-13.

b- -malu,-melü eki de bu döneme özgü bir ortaç ekidir: yut-malu ol- 12b-8, matbuh iç-melü olsa 12b-8, agrıyan diş ki çık-malu olsa 59b-13, gönül dön-melü olsa 28b-10.

c- -di görülen geçmiş zaman ekinin geçmiş zaman ortacı görevinde kullanıldığı görülmektedir: geç-di gecede 5b-12.

d- -ma olumsuzluk ekiyle -duk ortaç ekinin kalıplaşmış biçimi de görülmektedir: yumurtla-maduk bülüc 17b-6.

e- -gan,-gen ortacı da metnimizde görülmektedir. Sürekli yapılan bir işi gösterme işlevindedir: yapış-gan nesneler 121a-8, işe-gen oglan 104a-2.

f- -egen eki de bir yerde görülmektedir: gezegen olur 116b-13.

17. Ulaç eklerinden günümüzle ayrılık gösteren ekler de şunlardır:

a- -meklik,-maklık günümüzde kullanımı oldukça azalmış bir ulaç ekidir: iç-mekligе 139a-2,kan gel-mekligin 54b-14,ar-maklık 133b-8.

b- -dıkda,-dikte '-dığı zaman' anlamını veren bir ektir: ol-dıkda 8b-2.

c- -ıcak,-icek günümüz -ınca,-ince ulacının işlevinde kullanılan bir ektir: yat-ıcak 5b-13,gir-icek 6b-6,dön-icek 8a-6, kes-icek 61b-14, kaynad-ıcak 40b-5.

d- -ınca,-ince ulacı günümüzden farklı görevlerde kullanılmaktadır: bir sa at gecmeyince 5a-13, kokusı cık-ınca andan sonra çıkarup 14a-15,kızılı gidince sabr edeler 46a-13, hoş olmayınca hammama girmeyeler 46a-8.

e- -madın,-medin ulaç eki henüz -madan,-meden biçimine dönüşmemiştir: yemedin..iç-medin 3b-2, çiz-medin 64b-4, tog-madın 10a-13,dögül-medin 100a-1.

f- -duklayın ulacı -duk ortaç ekiyle -leyin belirteç ekinin kalıplaşmasından oluşmuş tezlik bildiren bir ektir: sag-duklayın 20a-5.

g- -da ekinin -in araç durum eki işlevinde -suz olumsuz sıfat ekiyle kalıplaşarak ulaç eki olarak kullanıldığı görülmektedir: an-suzda düşer 42a-6, an-suzda dimaga ere 42a-9.

h- -p ulaç eki anlatılan geçmiş zaman eki görevinde de kullanılmaktadır: eyleyüpdür 16a-6, kalupdurur 156b-14, gidüpdür 156b-14, kesilüpdür 144b-5.

18. Bugün kullanılan çatı eklerinin yanısıra şu ekler de görülmektedir:

a- -gur ettirgen çatı eki, tur-gurur 140a-3, tur--gurmaz 104a-7.

b- -z ettirgen çatı eki, düt-üzeler 39b-7,düt-üzdüre 57b-3, tam-zurıcak 29a-5.

19. -vuz,-vüz istek I. çoğul kişi eki olarak görülmektedir: ede-vüz 102a-13.

20. -alum,-elüm I. çoğul kişi istek-emir olarak kullanılmaktadır: bildür-elüm 4a-7.

21. -gıl,-gil II. tekil kişi emir eki günümüzde kullanılmamaktadır:bil-gil 2a-11,iç-gil 139a-12.

22. -yor şimdiki zaman eki dönemin ürünlerine koşut olarak Müntahab-ı Şifa'da da yoktur. Bu ek geniş zaman ve istek kipiyle karşılanmaktadır.

23. -am,-em I. tekil kişi istek metnimizde de görülmektedir. Günümüzde bu ek -ayım,-eyim biçimindedir: kıledem 1b-4.

24. Bileşik eylem yapmada da bügünkünden ayrılık gösteren biçimler vardır. Yeterlik eylemi -ı ulaç ekiyle kurulmaktadır: tamam yudıbile 64b-13, çagırmaz, deprenimez 93b-13,

alı bildüğince 50b-15.

Sürerlik günümüzde olduğu gibi tur- eylemiyle kurulmaktadır:yeyü tururken 5a-11. Bunların yanısıra, çıka başlayıcak 136a-12,göme koy- 165a-4 bileşik eylemleri de görülmektedir.

25. Metnimizde görülen 'bunlar-un gibi' (5b-1,133a-2) biçimindeki kullanımlar günümüzde görülmemektedir.

P1b M1b

(1) ḥamd ü s i p ā s ve şükr-i bī-ḳıyās ol yüce Ṭanrıya ki bu mevcūdātı ʿademden vücuda getürdi (2) ve medḥ-i bī-ġāyet ve ṣalāvat-ı bī-nihāyet Muḥammed Muṣṭafā Ḥażretine olsun ki (3) ümmetinden żalālet ẓulumātın götürdi ve çün bildüm ki

(4) diledüm ki ṭıbb ʿilminde bir muḫtaṣar kitāb taṣnīf edem ḥıfẓ-ı ṣıḥḥat ṭarīḳasın (5) ve ṣol maraẓlar ki çok vāḳiʿ olur sebeplerin ve ʿalāmetlerin ve ʿilācların beyān eyle em (6) ḳaçan ki bir yerde üstāẕ ḥekīm bulunmasa bu muḫtaṣarıla ʿamel edeler Ḥaḳ Taʿālā ṣıḥḥat (7) rūzī ḳıla inşāa'llāhu taʿālā ve bu kitāba m ü n t a ḫ a b - ı ş i f ā ad verdüm tā ki teşḫīṣ-i emrāż (8) ve ṭarīḳ-i ʿilāc āsān ola ümmīẕdürki ekserī halāyıḳ müstefīd olıcaḳ (9) bu ḍaʿīfi duʿādan unutmayalar ve bu kitābı üç baḫş eyledüm e v v e l b a ḫ ş ı iki bābdür (10) e v v e l b ā b ṭıbbuñ ʿilmisin bildürür i k i n c i b ā b ṭıbbuñ ʿamelīsin bildürür (11) i k i n c i b a ḫ ş ġıdālaruñ ve ġerbetleriñ ve edviyelerüñ beyānındadur ü ç ü n c i b a ḫ ş maraẓlaruñ (12) sebeblerin ve ʿalāmetlerin ve ʿilācların beyān eder

EVVEL BAḪŞUÑ EVVEL BĀBI

M2a

(1) ki ṭ ı b b ı n ʿ i l m ī s i n b i l d ü r ü r ġıdā ki ġönür maʿdede haẓm olup ḳaynamış arpa suyı gibi olur ġalīẓ olur ana k e y l ü s derler andan soṇra maʿdeden ciğere varur anda haẓm (3) olur tā ki dört ḫılṭ ḥāṣıl

M1b, (2) ve:ve ḫ, (3) olur:olur ḫ/il ve edviyelerüñ -ḫ.

P2a olur yaʿnī ḳan ve ṣafrā ve balġam ve sevdā andan ṣoŋra ṭamarlara (4) varur anda hażm olur ve aʿżāya dökilür evvel ḳan ki ḥāṣıl olur ḳanuŋ ṭabīʿatı (5) hār raṭbdur yaʿnī ıssı ve terdür eyüsi oldur ki ḳızıl ola ḳokısı yaramaz olmaya ḳatı sıvıḳ (6) ya ḳatı ġalīẓ olmaya ḳan eyü ġıdālardan ḥāṣıl olur et gibi rūfiẓūn yumurda gibi (7) ve ṣafrānuŋ ṭabīʿatı ḥār ü yābisdür yaʿnī ıssıdır ve ḳurudur ıssı nesneler ve ṭatlu ve yaġlu nesneler (8) yemekden ḥāṣıl olur ve balġamuŋ ṭabīʿatı bārid raṭbdur yaʿnī soviukdur terdür sovuḳ (9) ve ter ġıdālardan ḥāṣıl olur balıḳ gibi ve yoġurt gibi yaş ve sovuḳ yemişler gibi ve sevdānuŋ (10) ṭabīʿatı bārid ü yābisdür yaʿnī sovuḳ ve ḳurudur ḳatı ıssı ve ṭuzlu ve tīz nesnelerden ḥāṣıl olur (11) sarımsaḳ gibi ve peynīr gibi ve ḳuru balıḳ gibi ve her ḳankı ḫılṭ ki göyünse sevdā olur ve bilgil ki (12) yıl dört faṣıldır e v v e l k i f a ṣ ı l k i bahārdur ṭabīʿatı hārı raṭbdur ve iʿtidāliledür (13) anda ḳan çaġlar aḫlāṭ ḥarekete gelür çıbanlar ve şişler ve boġaz aġrısı çoḳ olur i k i n c i f a ṣ l (14) ki yaydur ṭabīʿatı hārı yābisdür anda ṣafrā çoġalur ve ḳuvvet żaʿīf olur (15) ve ṣafrāvī sıtmalar çoḳ olur ve hażm żaʿīf ve iştaha żaʿīf olur ve ıssı

P2b

(1) ṣayrulıḳlar çoḳ olur ü ç ü n c ü f a ṣ l ki güzdür

P2a, (5) sıvıḳ:sıvuḳ P. (12) ṭabīʿatı:ṭabīʿat P, (13) çaġlar:çoġalur P, faṣl:faṣıl P, (14) ṭabīʿatı:-P, (15) ve ṣafrāvī sıtmalar çoḳ olur: ve safrāyī ısıtmalar çok tabiat olur / P2b, (1) ṣayrulıḳlar:ṣayrulıḳları P.

ṭabīʿatı bāridü yābisdür anda sevda çogalur (2) ve ṭalak büyür ve sevdāvī maraźlar çok olur d ö r d ü n c i f a ṣ ı l ki kışdur ṭabīʿatı (3) bārid ü raṭbdur anda balġam ve balġamī maraźlar çogalur ve ṭumaġı ve nāzle ve öksürük ve bel aġrısı çok (4) vāḳıʿolur ve bilgil yaz güninde ḳatı ıssı havā benzi ṣarardur ve rūḥları genşeldür ve ḳuvveti (5) ḍaʿīf eyler ve ṣusadur ve çok derledür ve
P2b dimāġı ḍaʿīf ve ḥavāsı mükedder ve göz aġrısını çok (6) eyler ve sovuḳ havā bedeni dinredür ve haźmı eyü ve benzi ḳızıl eyler

a ḫ l a ṭ u n ʿ a l ā m e t l e r ü n b i l d ü r ü

(7) ḳan ġalebesi ʿalameti uyḳu çok gelmek ve çok esnemek ve çok gerinmek ve ḳan alacaḳ yérler (8) ġicimek ve gevde aġır olmaḳ ve burun becid ḳanamaḳ ve aġız yarı ṭatlu olmaḳ ve gevdede çıbanlar (9) ve sivilciler çıḳmaḳ ve deri çekili çekili gelmek ve beniz ve dil ḳızıl olmaḳ ve düşde ḳızıl nesneler (10) görmek ve ḥavvāsı mükedder olmaḳ ve çoḳ zamān ḳan almamaḳdur ve ṣafrā ġalebesi ʿalāmeti (11) aġzı acı olmaḳ ve çoḳ ṣusamaḳ ve uyḳu gelmemek ve ṭaʿām iştahāsı ḍaʿīf olmaḳ ve gözler (12) ve beniz ṣaru olmaḳ ve gönül ġbnmek ve düşde ṣaru nesneler görmekdür ve balġam ġalebesi ʿalāmeti (13) beden süst olup aġır olmaḳ ve az ṣusamaḳ ve çoḳ uyumaḳ ve ġāhel olmaḳ ve düşde (14) ṣular ve yaġmurlar ve ṣovuḳlar görmek ve gevde ṣovuḳ olmaḳdur v e

---

M2b,(1) ṭabīʿatı:ṭabīʿat P,bārid ü yābisdür:bārid yābisdür P.(3)nāzle:nāzile P.(5)aġrısını:aġrısın M.(6)bedeni:beden P.(8) gevde:gövde P.(11)gelmemek:gelmek M.(14)gevde:gövde.

s e v d ā ġ a l e b e s i ʿalāmeti (15) ġevde aruḳ olmaḳ ve rengi ḳarasaġu olmaḳ ve maʿde ıssı olup göyünmek ve iştahā ḳavī

M3a

(1) olmaḳ ve uyḳu gelmemek ve fāsid fikirler eylemek ve ḳan ḳara ve ġalīẓ olmaḳ ve ġevdede ḳıl (2) çoḳ olmaḳ ve düşde ölüler ve ḳaranulıḳlar ve ḳorḳunç düşler ve uçurumlar görmekdür nabż (3) b i l m e k b e y ā n ı n d a d u r nabżın dutduḳları ḳişi gerek ki ḳaḳımış ya ḳorḳmış ya ḳatı (4) sevinmiş ya açlıḳdan ḳatı żaʿīf olmış ya çoḳ yemekden ṣaḳīl olmış ya çoḳ (5) ḥareket eylemiş olmaya bu şartlar ṣaḳlandu[illegible]ından ṣoŋra eger nabżı tiz tiz ḥareket eylerse (6) ḥarārete delālet ėder eger ġeç ġeç ḥareket eylerse burūdete delālet ėder eger miyāne (7) ḥareket eylerse issilik iʿtidāle delālet ėder eger ṭamarları
P3a enlü ve ṭolu olursa sovuḳlıḳ (8) rutūbete ve mādde çoḳlıġına delālet ėder eger ince olursa yubūsete ve mādde azlıġına (9) delālet ėder eger yüce ḥareket ėderse yine ḥarārete delālet ėder eger alçaḳ ḥareket (10) ėderse ḥarāret azlıġına delālet ėder eger ḳuvvetile ḥareket ėderse ki barmaḳlara (11) ḳatı ḳatı ṭoḳına mizācuŋ ḳuvvetine delālet ėder ve eger ṭamarlar çekilmiş ġibi olursa yubūsete

---

M2b, (15) ġevde:ġövde P, göyünmek:ġöynümek P.

M3a, (1) ġelmemek:ġelmek M, ġevde:ġövde P. (2) nabż:nabız P. (4) olmış:olmak M. (5) ṣaḳlandu[illegible]ından:ṣaḳlandıġından P, nabżı: nabż M, tiz tiz:tiz P. (6) ġeç ġeç:ġeç P, eger:ve eger P. (7) eylerse:eylerise P. (10) eger:ve eger P. (11) ve eger ṭamar çekilmiş ġibi olursa yubūsete delālet ėder: -M.

delālet eder ve eger ṭamarlar ıssı olursa (12) ḥarārete delālet eder ve eger ṣovuḳ olursa burūdete delālet eder ve eger bir düzeye ḥareket ederse (13) eyüdür bedenüŋ ḫōşlıġına delālet eder ve eger ḳurcaşuḳ olursa bedenüŋ ḥāli yavuzlıġına delālet eder (14) ve eger hem tīz hem yumşaḳ olursa ḳan ġaliblıġına delālet eder ve eger hem tīz hem gerilmiş olursa ṣafrā ġāliblıġına delālet eder ve eger ġeç ġeç (15) ve yumşaḳ olursa balġam ġāliblıġına delālet eder ve eger hem ġeç hem gerilmiş olursa

M3b

(1) sevdā ġāliblıġına delālet eder

ḳ ā r ū r e b i l m e k b e y ā n ı n d a d u r

ḳārūre ya ṭaŋlacaḳ nesne yemedin (2) ve nesne içmedin evvel işemekde ki tamām işiye baḳmaḳ gerek ḳārūre gösteren kişi (3) bir gün ilkinden ḳārūrenüŋ renġin taġyīr eyleyecek nesne yemeye ża'ferānlu nesne (4) gibi ki ḳārūrenüŋ renġin taġyīr eyler ṣaru eyler ve tere gibi ki yeşil eyler ve daḥı gerek ki ḳatı (5) ṣusızlıḳ ve ḳatı açlıḳ ve uyḳusızlıḳ geçürmemiş ola ve ḳatı ḳaḳınış olmaya üç sā'atdan ṣoŋra (6) ḳārūreye baḳmaḳ gerek pes evvel ḳārūreyi depredeler andan baḳalar eger rengi turunç (7) ṣaoı rengi gibi olursa ve ḳo-

P3b ḳusı tīz olmazsa ḳıvamı ḳatı ḳavī ve ḳatı sıvıḳ olmazsa (8) ve mu'tedil olup ṣūfī olursa dibinde ya çevresinde ya üstinde ġalizraḳ sıḳl (9) olursa ki ana rusūb derler ḫıltlaruŋ bişdüġine delīldür ve eger ḳızıl ve bulanuḳ olursa

---

M3a, (14) ve eger hem tiz hem gerilmiş olursa ṣafrā ġālibliġına delālet eder: - M.

M3b, (2) işiye: işeye P. (4) tere: tereler P. (7) olmazsa: olmazsa sıvıḳ: sıvuḳ P. (9) ḫıltlaruŋ bişdüġine: ḫıltlaruŋ baġınur .

(10) ḳan ġālibluġına delīldür ve eger ḳatı ḳızıl ya ḳara olup ṣāfī ve raḳīḳ yaʿnī sıvuḳ olursa (11) sevdā ġāliblıġına delīldür ve eger bozıraḳ ve bulanuḳ olursa balġam ġāliblıġına delīldür ve eger (12) ḳatı ṣaru ve raḳīḳ ve ṣāfī olursa ṣafrā ġāliblıġına delīldür ve köpügi çoḳ ve ġalīẓ (13) olursa balġam ve yèl çoḳlıġına delīldür ve her ḳārūre ki aḳ ya ṣaru ya ḳızıl olmaya yavuzdur (14) helāḳlige delīldür ve ḳārūre ne ḳadar ki ṣaru ya ḳızıl ya ḳara ola ḥarārete delīldür (15) ve ne ḳadar ki aḳlıga māyıl ola burūdete delīldür e v v e l b a ḫ ş u ŋ

M4a

(1) i k i n c i b ā b ı ki ṭıbbuŋ ʿamelīsin bildürür havā tedbīrin bilmek beyānındadur havā (2) eyü olmaḳ oldur ki muʿtedil ola ḳatı ıssı ya ḳatı ṣovuḳ olmaya ṣāfī ola tütün ve buġār (3) ḳarışmış olmaya yaramaz aġaçlar ve yıyır otlar çoġ olmaya ḳōz aġacı ve encīr aġacı ve kerdeme gibi (4) olmaya açuḳ yèrde ola dīvār aralıġında olmaya eyü ve ṣovuḳ yèller ṭoḳunur yèrde ola (5) çuḳur yèrde olmaya yüksek ve düz yèrde ola ṭarlıḳda ve ḳısuḳda olmaya daḫı evüŋ (6) gerek ki saḳfı yüksek ola ve ḳapusı gün toġuşuna ve fūryāndan yaŋa ola (7) ve maġrıḳ yèli eve ġire ekserine ġüneş èrişe

ġ ı d ā l a r t e d b ī r i n b i l d ü r e l ī m bilġil ki etmeklerüŋ (8) eyüsi buġday etneġidür ve etlerde èrkek çiyek eti ve emer būzaġu eti ve emer oġlaḳ eti

---

M3b, (10) ṣıvuḳ:ṣovuḳ M. (11) bozıraḳ:bozraḳ P.

M4a, (2) havā eyü olmaḳ oldur ki:eyü havā oldur ki P, C oġlaḳ eti:oġlaḳ M.

(9) tavuḳ ve keklik ve durrac ve süğlin ve ğüğercin yavrısı ve genç kebin ki semiz ola (10) ve rūfiẓūn yumurda

P4a ve tere yaġı bunlar laṭīf ġıdālardur yemiş vaḳtında üzüm ve encīr (11) yėyeler gerek ki ġıdāyı iştahāsuz yemeyeler iştahā germ olduġı vaḳt ki bedene (12) ḳuvvet ḥāṣıl ola çoḳ yėyüp maʿdeyi ġaḳīl eylemeyeler belki daḥı ġögül dilerken yemekden (13) el çekeler yine iştahā gelicek yiyecek teʾḥīr etmeyeler ve ol yėnen yiyecek sıġmadın ayruḳ (14) yiyecek yėmeyeler ve yėmek yėmekde çoḳ eğlenmeyeler ve ṭaʿāmı aġıza ḳoyıcaḳ çoḳ çeyneyeler (15) ṭaʿāmuṇ evvel laṭīfin yėyeler andan soṇra ġalīẓin yėyeler ve ṭaʿām yėyicek çoḳ ḥareket

M4b

(1) etmeyeler belki bir ḳaç adım yüriyeler tā ki ṭaʿām maʿdede hażm ola ḳarār duta ve çol (2) yėmişler ki ṭabīʿatı yumşadur üzüm ve encīr ve erük ve ḫıyār ve ḳarpūz gibi ṭaʿāmdan (3) ilk yėyeler ve çol yėmişler ki ṭabīʿatı ḳabż eyler ayva ve alma ve amrūd gibi yėyicek (4) soṇına yėyeler ve ḳavun yėyicek anuṇla hīç ġıdā yėmeyeler zīrā ki ġıdāyı fesāda vėrür ve ıssı günde aşı soğudup yėyeler ve soğuḳ günde issirek yėyeler ve ekşi (5) nesneyi çoḳ yėmek ġevdeyi ḳurıdur ve tiz ḳocaldur ve siṇirlere ziyān eder ve ṭatlu nesne (6) çoḳ yėmek maʿdeyi süst eder ve beleni ḳın'urur ve ṭuzlu nesneyi çoḳ yėmek ġevdeyi aruḳ eder (7) ḳurıdur ṭatsuz nesneleri isfanāḫ ve erişte

---

M4a, (9) yavrısı: yavrusı P, (15) ṭaʿām: ṭaʿāmı P.

M4b, (4) anuṇla: anuṇla P, ..günde aşı soğudup yėyeler ve soğuḳ günde issirek yėyeler ve ekşi: -.

gibi çok yéyicek iştahāyı sāḳıt (8) eder ve ṭatlunuŋ mażarratın ekşi nār ġiderür ve ekşi nesnenüŋ mażarratın ṭatlu ġiderür ve ṭuzlunuŋ (9) mażarratın yaġlu giderür ve yaġlunuŋ mażarratın ṭuzlu giderür ve ġıdāyı günde iki kez ya (10) bir kez yéyeler ammā ṣafrāvī mizāc kişinüŋ ġıdāsı ṣovuḳ ve ter nesneler olsa ġerek (11) semiz etile erük aşı isfanāḫ şōrbāsı ve ḳabaḳ ḳalyesi ve nārdāng ve ve cevāb ġibi (12) demevī mizāc kişinüŋ ġıdāsı ṣovudıcı

P4b ve ḳanı ḳaṭ' édici nesneler olmasa ġerek (13) sumāḳ ve ʿunnāb ve mercimek ve mürdümük ve līmūn ve turunç ve nārınc ve ḳoruḳ aşı ġibi ve balġamī mizāc (14) kişinüŋ ġıdāsı ısıdıcı ve balġamı ḳaṭ' édici nesneler olsa ġerek noḫūdāb ve dārçīni (15) ve ḳeşür ve şalġam aşı ve pirinç aşı ve aşfūr toḫmı aşı ġibi ve sevdāvī mizāc kişinüŋ

M5a

(1) ġıdāsı dimāġı ter eyler nesneler olsa ġerek semüz ḳoyun eti ya semüz tavuḳ eti ki (2) şōrbālu yaḫnī bişüreler ana maslūḳa derler ve erişte aşı ve rūfızūn yumurda ġibi (3) ve hīç vaḳtda yoġurtile balıḳ yémeyeler ki yavuz ḫastalıḳlar ġetürür ve hīç ekşi nesneyile (4) yoġurt ya süd yémeyeler ve baş yéyüp üzerine üzüm ya herīse yéyüp enār yémeyeler ve sirke ile (5) pirinç yémeyeler

ṣ u l a r t e d b ī r i n b i l d ü r e l üm

ṣunuŋ eyüsi oldur ki revān ola ṭatlu (6) ve ṣāfī ola ve tiz siŋe ve zinde yeyni ola ṣovuḳ havāda tiz ṣovıya ve

---

M4b,(8)..nār ġiderür ve ekşi nesnenüŋ mażarratın ṭatlu:-M, (11) cevāb:cevār M, (12) ḳanı:ḳan P, olmasa:olsa P.

M5a,(2) aşı: -M

ıssı havadā tiz ılıya ırmaḳ ṣuyı ola (7) arı ṭoprak üzerine (8) ya taş üzerine aḳa furyāzdan yaŋa maşrıḳa aḳa üsti açık ola ve ṭaġdan ovaya (9) aḳarsa yeġrek ola ırmaḳ ṣuyı bulınmazısa aḳar pınar ṣuyı ola ve aḳar çeşmeleı (10) ṣuyın içeler ve mizācı ıssı kişi ṭa'āmdan ṣoŋra yarım sā'at geçmeyince içmeye ve ṭa'ām (11) yèyütururken ve açla ṣu içmeyeler meġer şol kişi içe ki ṭabī'atı ġāyet ıssı ola (12) ol daḫı içse çok içmeye azacuḳ içe ve ḥareket eyleyüp ve ṣulu yèmişler yèyüp (13) cimā'dan ṣoŋra ve ḥammām içinde ve ḥammāmdan çıḳup bir sā'at geçmeyince ṣu (14) içmeyeler ve ṣovuḳ nesneler içmek yavuzdur ve yaġmur ṣuyı eyüdür yeynidür velakin tiz yıyır

P5a (15) ve ḳuyılar ṣuyı bir yèrde ṭurur ṣulardan içmemek ġerek eyü değüldür eger żarūret

M5b

(1) düşerse bunlaruŋ ġibi ḫalīż ṣuları ḳaynadup içeler ve ḳarlu buzlu ṣunuŋ ziyānı (2) vardur ġāyet żarūret olmayınca ki ḥarāret ġālib olmayınca içmeyeler

v e ḥ a r e k e t e y l e m e k t e d b ī r i n b i l d ü r e l i m şol vaḳt hareket èteme ġerek ki ġıdā tamām hażm (4) olmış ola ve ġerü ġıdā yèmeġe iştahā gelmiş ola pes ol vaḳt ḥareket èteme (5) bedeni ḫafīf eyler iştahāyı açar ve bedeni i'tidālile ḳızdurur bezi ḳızıl eyler ve a'żāyı (6) ḳavī ve nerm èder ve i'tidalile hareket oldur ki gevşe ḳızmaġa başlaya deri ṭola ṭola gele

---

P5a, (7) ṣuyı arı ṭoprak üzerine: ṣuyı ola sovuḳ havāda tiz şoviya ve ıssı havāda ırmaḳ ṣuyı ola .

M5b, (1) ḳaynadup: ḳaynadılar T, (2) eylemek: etmek T.

(7) derlemege başlaya ammā çoḳ ḥareket etmegile çoḳ derlese ziyān eder ḳuvveti sāḳıṭ (8) ve aʿżāyı żaʿīf eyler ve dāyım oturup ḥareket etmemek daḫı iştahāyı żaʿīf eder (9) balġamı arturur ġılṭları ġām ve ḥavvāsı belīd eder gevdeyi iʿtidālile ovmaḳ iʿtidālile ḥareket (10) gibidür bedeni semürdür faẓalātı taḥlīl eder ḳaḳımaḳ ve sevinmek gevdeyi ḳızdurur ḳorḳmaḳ ve ġuṣṣalanmaḳ (11) gevdeyi soğıdur

uyumaḳ tedbīrin bildürür

eyü uyḳu olur ki muttaṣıl ola ḳuşḳulu (12) olmaya ġıdā haẓm olmaya başlayıcaḳ yatalar geçdi gecede sekiz sāʿatdan artuḳ ve eksük (13) uyumayalar eger gündüz uyumaḳdan çāre olmasa öğleden ilk uyıyalar ve yatıcaḳ evvel biraz saġ (14) yaña yatalar andan soñra sol yaña döneler ve ḳarını üzerine yatmaḳ ṭaʿām ḫōş haẓm (15) eder ammā arḳa üzerine yatmaḳ eyü degüldür yaramaz maraẓlar getürür pes ḳaçan ki bu resme yatalar

M6a

(1) iʿtidālile uyuyalar ḳuvveti arta armaḳı idere ġıdāyı haẓm ede bedeni tertīb ede dimāġa (2) ḳuvvet vere ve ḳaçan ki çoḳ uyısalar ḥavvāsı künd ede ve bedeni ve dimāġı ṯaḳīl ola ve ṣoñıya (3) uyımayup çoḳ zamān uyanuḳ olmaḳ daḫı dimāġı ġurıdur ve żaʿīf eyler ʿaḳlı muḥabbaṭ (4) olur ṭaʿām haẓm olmaz ve dimāġa uyḳusı yavuzdur bezgi

---

M5b,(11) ...ildürür:bildürelüm F, ḳuşḳulu:ḳuşluḳ S,(12)başlayıcaḳ:ıaġlayıcaḳ K.

M6a,(2)bedeni ve dimāġı:beden ve dimāġı K,(4)olur:ulu K.

şarardur ṭalağı büyidür nāzleyi ve balġamī marazları (5) arturur kāhel eder iştahāyı żaᶜīf eder ve ġihni künd eder ammā bir kişi gündüz (6) uyumağı ᶜādet edinse defᶜatan terk etmemek gerek belki tedrīcile ḳomaḳ gerek

ḳ u ş m a ḳ t e d b ī r i n b i l d ü r ü r

(7) ḳaçan ki ṭabīᶜat ḳuşmaḳ istese defᶜ etmek yoḳdur ḳuşmaḳ gerek pes (8) eger ṭabīᶜat ḳabż olsa dileseler ki ṭaᶜāmıla nerm edeler pāzūyıla isfanāġıla ya (9) ᶜaṣfūr toḫmıyla cerb şōrbā bişüreler yeyeler nerm eyleye şarāblardan şarāb-ı besfāyic ya (10) mükerrer benefşe şarābın vereler ya erügi ya temürhindī ışladalar bezr-i ḳaṭūna luᶜābıyla içüreler (11) yaḫūd şīr-ḫışt ve terencübīn içüreler bunlar olmasa şāf götürdeler ve yumşaḳ ḥuḳne (12) eyleyeler eger ṭabīᶜat çoḳ geçse ya ḳoruḳ ya çekürdegile döğilmiş nārdeng (13) ya ḫatunṭuzlığı ya alma ya ayva aşın yedüreler eger mizāc şovuḳ olsa saḳız ve dārçīni ve kimnūn (14) ve dār-ı fulful ve ᶜūd ḫatalar

ḥ a m m ā m t e d b ī r i n b i l d ü r e l ü m

ḥammāmın eyüsi oldur ki (15) eski ve ġen ola ve şuyı ṭatlu ve muᶜtedil ola ve evi daḫı muᶜtedil ola ve ḥammām bedenlig

(1) fażāilātın taḥlīl eder uyuzı ve ġiciyiği giderür sivilcilere ve çıbanlara fāyide eder uyḳu getürür (2) ve ammağı ġidererür ġılçıları bişürür ammā aᶜżāyı żaᶜīf ve süst eder çiçe ve cināḥata (3) ve şınuğı olana ve toḫmelü

46a, (7) bildürür:bildürelüm P, ṭabīᶜat:ṭabīᶜatı M (13) ḫatunṭuzlığı:ḫatuṭlığı P, (15) eski ve ġen ola:eski ola ve ġen M.

kişiye ziyān eder ve ḥammāmda çoḳ oturmaḳ ḫafaḳān eyler gönli (4) ġuṣṣalandurur cimā' ve ṭa'ām iştahāsın za'īf ey-
P6a ler mādām ki ḥammāmda deri ṭola ṭola gele (5) oturalar ḳaçan ki gevde incinmege başlasa tizcek çıḳalar ve ḥammāmdan çıḳıcaḳ ḳalıŋ (6) ṭon geyeler ve ṣovuḳdan ṣaḳınalar ḫuṣūṣā ki ḳış güninde ola ḥammāma giricek ne iŋen aç (7) ve ne iŋen ṭoḳ olalar ṭa'ām haẓm olduġından soŋra ġireler eyle giricek ādemi (8) semürdür südde daḫı ḥāṣıl olmaz açla ḥammāma girmek teni aruḳ eyler ve gevdeyi ḳurıdur (9) semüz kişi gerek ki ḥammāmda derleyince otura mizācı ḫuşk ve aruḳ kişi ger k ki ḥammāmda (10) az otura ve mu'tedil sudan çoḳ dökine

ṣ o v u ḳ ṣ u y a g i r m e g i b i l d ü r e l ü m ṣovuḳ ṣuya şol kişi gire ki tendürüst ola ya yigit ola ḳoca kişi ya oġlan girmeye (12) ishāli ya toḫmesi ya zükāmı ya ma'īdesi za'īflıġı olmaya cimā'dan (13) soŋra ya çoḳ ḥareket etdükden soŋra girmeye bunlar böyle olduḳdan soŋra ḳış güninde olmaya (14) yaz güninde daḫı öyle vaḳtında gire ya ṣabāḥ veya aḫşam yaḳın girmeye

y e r d e n (15) ç ı ḳ a n ṣ u l a r u ŋ ḫ ā ṣ ı y y e t i n b i l d ü r e l ü m yerden çıḳan ıssı ṣulara girmek faẓīlātı

P7a

(1)ve balġamı taḥlīl eyler uyuza ve giciyige ve titremege ve ḳötürümlüge fāyide eder ammā çoḳ oturıcaḳ baş (2) aġrıdur

---

M6b, (14)veya:ya P.

M7a, (1) eder: -P.

c i m ā ᶜ t e d b ī r i n b i l d ü r ü r

cimāᶜı gerek ki ṭaᶜām maᶜdede haẓm olduġından soŋra (3) ėdeler ve beden muᶜtedil olıcaḳ ėdeler mādām ki şehvet ki gey ḳatı menī gey çoḳ olmaya (4) ėtmeyeler eyü cimāᶜ oldur ki soŋına ḫıffet ḥāṣıl ola ve uyḳu gele bunuŋ gibi cimāᶜ çoḳ (5) maraẓlara ki sevdāvī ve balġamī ve demevī ola fāyide ėder ve ġönli ferāḫ eyler ve ġuṣṣayı (6) ve ḳaḳıma giderür ve fāsid fikirleri zāyil ḳılur cimāᶜ ḥācet olıcaḳ

P6b ėtmek gerek (7) zīrā ḥācet olıcaḳ ėtmemek baş çeġzinmek ve göz ḳararmaḳ ve ġevde ġaḳīl olmaḳ ve ḫāyalar (8) ve buılar ve bėzler şişmek ve diz ve bel aġrısı ġetürür pes ḳaçan cimāᶜ ḳaṣd eyleseler bu maraẓlar (9) tizcek ġerü zāyil olur çoḳ cimāᶜ eylemek ḳuvveti sāḳıṭ eyler ve ṭaᶜām iştihāsın ġötürür (10) yüreġi ḍaᶜīf eyler ḫafaḳān ġetürür ve rūḫları ekser ġevdeyi ḳurıdur uyḳusuzluḳ ġetürür ġevde (11 ḳanın çoḳ ėder ḳaşı ve kirpüġi az eyler açla ya susuzla ya ṭaᶜām yėyüp ḳatı ġaḳīl olup (12) ya ḥammām içinde ya ḳan almaḳdan ya müsḥil içmekden ya ḳatı ḳuşmaḳdan soŋra ya iġeyesi (13) ġelüp ya yėl çıḳası ġelüp ya yatsına varacaġı ḥācet vaḳtında cimāᶜ ėtmek yavuzdur ḳarı (14) ᶜavrata ya kiçi ḳızıcuḳda ya çoḳ zamān cimāᶜ olmamış ᶜavrata ya şayru ᶜavrata (15) ya oġlan eylemez ᶜavrata ya ġirkin ᶜavrata ya ġönli dilemediġi kişiye cimāᶜ eylese yavuzdur

7b

(1) ḍaᶜīf eyler ḥāyiż ᶜavrata ya loḫsaya cimāᶜ ėtmek ġey yaramazdur ve ol cimāᶜdan ṭoġan (2) oġlan mecnūn yaᶜnī

7a, (2) bildürür:bildürelüm P, cimāᶜı:cimāᶜ P,(3) şehvet ki gey:şehvet ġey P,(8) cimāᶜ ḳaṣd eyleseler:cimāᶜ eyleseler P (9) ġötürür:ġetürür P,(11) ḳaşı ve kirpüġi:ḳaşı kirpüġi .

secmelerden olur cimāʿ vaḳtında ʿavrat ėr üzerine çıḳmaḳ (3) muḫaṭaradur saḳınmaḳ ġerek ve daḫı calḳ yaramazdur erliġi zaʿīf ėder ġuṣṣa arturur.

f a ż l a l a r (4) ted b ī r i n b i l d ü r e l ü m ilkyaz ḳan almaḳ ve müshil içmek ve ḳuşmaḳ ġerek ġevdeyi ḳatı (5) ḳızdurur ve tertīb ėder nesneler et ġibi çoḳ yėmemek ġerek ve çoḳ ḥareket ėtmeyeler (6) ve ḥelvālardan saḳınalar ve ḥammāma çoḳ ġirmeyeler ve tīz ve ṭatlu nesneler ve acı nesneler yėmeyeler (7) yufḳa panbuḳlu ḳaftān ġeyeler demevī mizāc ḳişiye dėdüġümüz ġıdālardan yė

P7a yeler y a y f a ṣ l ı n d a (8) ḥareket ėtmeyeler ġölġede oturup rāḥat olalar ve ġevdeyi ḳurıdur ve ḳızdurur nesneler yėmeyeler (9) ġıdāyı az yėyeler yaş yėmişlerden erük ve ḫıyār ve ḳarpūz yėyüp şoġına sikencübīn sükkeri (10) yėyeler müteʿaffin olmaya ve kettān bėzin ġėyeler ve ḳuşmaḳ ḥācet olursa ḳuşalar ṣafrāvī (11) mizāc ḳişiye dėdüġümüz ġıdālardan yėyeler ve güz faṣlında ġevdeyi ḳurıdur nesnelerden (12)saḳınalar ve cimāʿ çoḳ ėtmeyeler ve şovuḳ şuya ġirmeyeler ve ḳatı şovuḳ şu içmeyeler başı şovuḳ (13) şudan saḳınalar ve içmeyeler ki sükkān ve nāzle ġetürür ve ġicelerde şovuḳ yerde yatmayalar ve şabāḥlarda (14) başı açuḳ dutmayalar yemişlerden çoḳ yėmeyeler muʿte il ḥammāma ġireler ve ḳuşmaḳdan (15) saḳınalar ve sevdāvī mizāc ḳişiye dėdiġümüz ġıdālardan yėyeler ḳış faṣlında ısıcı ṭonlar

---

P7b,(5)yėmemek:yėmek P,(12)şovuḳ şu içmeyeler:şovuḳ içmeyeler P,(15)ġıdālardan:ġıdālar P.

M8a

(1) ve kürklü ya ḳalıŋ panbuḳlu ǧeysiler ǧeyeler ǧalīẓ ǧıdālar yėmeyeler herīse ve ḫamīrlü (2) erişte ve dāne pirin ve şalġam şōrbāsı pirincile ve ıssı otlarıla ḳalyeler (3) ve kebāb ve biryān ve ıssı ḳuşlar etin keklik ve serçe ve ǧügercin ǧibi ve av etin (4) ǧeyik ve tavşan eti ǧibi yeyeler ve ıssı terelerden kerdeme ve kerefes ǧibi çoḳ yeyeler ve ḳuşmaḳdan (5) saḳınalar

n ā ḳ i h l e r ü ŋ ya'nī ḫastalıḳdan yeŋile ḳalḳmışlaruŋ tedbīrin bildürelüm nāḳihlerüŋ (6) ǧevdeleri żaīf olur ḳanları ve rūḥları az olur bunlar ṣaġlıġa dönicek ǧerek ki (7) üç dört ǧün otsūz müzevvere yėyeler et yėmeyeler tā ki yine üzülmeyeler bu üç dört ǧün ṣol ḫastalıḳları ḥālinde nice perhīz ėtdilerise yine öyle (8) perhīz ėdeler andan ṣoŋra ferrūcuŋ ya'nī pilicüŋ boynın ve ḳanadların ve budların vereler (9) andan ṣoŋra ǧevdesin vereler tā ki saġlıḳdaġı ǧıdāyı yėmeġe ḳābil ola tedrīcile (10
P7b vereler ve ṣaḳīl olacaḳ nesneler vėrmeyeler ve ǧıdāyı az yėdüreler ve şarāblardan şarāb-ı (11) ḳışr-ı aṣlı hindubā ve ḳarāb-ı līmūn ve şarāb-ı verd-i ṭarī ve şarāb-ı tuffāḥ ve ṣarāb-ı (12) nīlūfer ve ǧarāb-ı sikencübīn-i rummānī ve şarāb-ı sikencübīn-i seferceli vėreler ve fıstuḳdan (13) ve ḳōzdan ve fınduḳdan ve ṣol ṭatlu nesnelerden ki niǧesteli olı ḥelvālar ve pālūdeler (14) ǧibi saḳınalar ve çoḳ ḥareket eylemeyeler ve açlıḳdan ve susuzlıḳdan saḳınalar ve ǧevdeleri (15) ḳızdurur nesneleri yėmekden ve içmekden

---

..da,(2)pirincile:pirinçlü H,(4)terelerden:terlerden M,

(7)..ün etsüz müzevvere yėyeler et yėmeyeler tā ki yine üzülmeyeler bu üç dört: -M, öyle:eyle ,(13/niǧesteli:niǧesteleri .., ḥelvālar:ḥavalar M.

saḳınalar suyı ṭatlu muᶜtedīl ḥammāma givüreler ve çoḳ oturmaya

M8b

(1) ve çoḳ uyanuḳlıḳdan ve çoḳ derlemekden ve ḳatı ekşi nesnelerden perhīz edeler ve ġıdāyı (2)havā muᶜtedil oldıḳda vereler ḳatı şovuḳda ya ḳatı ıssıda vermeyeler ve beliŋleyecek (3) ve ḳorḳacaḳ nesnelerden saḳınalar ḥattā ḳatı sōvāz işitmekden daḫı saḳınalar ve ḫōş ḳoḳulu (4)nesneler yıyladalar ve gönül açılacaḳ yerlerde oturalar ve ḫāṭır ḫōş olacaḳ sözler söyleyeler (5) ve cimāᶜdan saḳınalar ve tedrīcile az az ḥareket edeler

y ü ḳ l ü ᶜa v r a t l a r v e l o ḫ u ṣ a l a r

(6) t e d b ī r i n b i l d ü r ü r ᶜavrat ḳaçan ki ḥayz görmez olsa göŋli dönmege başlasa maᶜdesi (7) aġrısa ve iştahāsı az olsa gerek ki şarāb-ı tuffāḥ vereler ki anda ᶜūd (8) ve müşk ve cevz-i buvā ola ve şarāb-ı sefercel ve şarāb-ı ᶜūd vereler ve saḳız çeynedeler (9) ve ḫōş ḳoḳulu nesneler yıyladalar ve ġıdālardan arı etmek ve bülücler ve oğlaḳ ya (10) ermek şişek etin nār şuyı ya ḳoruḳ şuyı ve naᶜnāᶜ ve ṭarḫūn bile yedüreler yemişlerden (11) alma ve ayva ve enār ve amrūd vereler ve ġece yatacaḳ

P8a vaḳt gül-be-şeker ve turunç ḳabı maᶜcūnın (12) yedüreler çoḳ ġıdā yedürmeyeler ġıdāyı günde üç defᶜa az az vereler tā maᶜdesi (13) ġaḳīl olmaya acı ve tīz ve yel eyler nesnelerden saḳınalar ve ḥayż boşandurucı nesneler noḫūd gibi (14) ve bōğrülce ve kerefes ve seḏāb ve rāzyāne ve simsim gibi yedürmeyeler ḳatı ṭatlu nesnelerden (15) saḳınalar meger ki ḳuru üzüm vereler ki muvāfıḳdur iştahāların aḳar yın almaḳdan ve mūhil

---

M8b,(5) bıraḳırlar: -P, (10) şişek:şikek P ve P.

M9a

(1) içmekden sakınalar eger oğlan düşmekden ḳorḳarlarısa ṣulu yemişlerden ve şōrbālardan (2) ve ḥammāma girmekden saḳınalar yüregi ḳavī eder nesneler yedüreler tıryāḳ-ı fārūḳ gibi ve meşrūz-ı yuṭūs (3) ve maʿcūn-ı misk ve müferricāt-ı yāḳūtī veṭabīʿatı ḳabż olmaġa (4) ḳomayalar aġul aġul ḥareket edeler segirtmekden ve adag atlamaḳdan saḳınalar eger oğlan burusı ḳaṣuḳdan (5) öninden olursa oğlan geŋezin ṭoġa ve eger ayruḳ yerden başlarsa zaḥmetile ṭoġa (6) pes ḳaçan ki ṭogurmaḳ vaḳtı gelse ḥammāma ḳoyalar ve gevdesine ıssı ṣu çoḳ dökeler belki (7) ıssı ṣu içine otura şīrūġanı ṭatlu bādām yaġını ısıdup fercine ḳoyalar ṭolduralar (8) ḳaşuġın ve böğürlerin ve arḳasın zeytūn yaġıyla ovalar biraz (9) ḥareket eyledeler ve kürsī üzerinde oturdalar ve et ṣuyın ve tavuḳ yaġın ve noḫūd ṣuyın (10) şīrūġanıla içüreler eger ḳış ise ḳatında od yaḳalar gevdesin ısıcaḳ dutalar eger yaz olursa (11)oturduġı yerüŋ ḥavāsı ṣovucaḳ ola ılıcaḳ ṣu içinde otura ṭoġuracaḳ vaḳt nefesin (12) tiz tiz almaya orda ki māmīdür ardında otura ṭoġurucaḳ ḳarnın ve böğürlerin sıġaya bununla (13) olmazsa ebemgümecin ve ḫaṭmī ve pāpūdya kepegile ḳaynadalar ṣuyı içinde oturdalar oğlan (14) burusı dört gün eglense bileler ki oğlan ölmişdür çıḳarmaġa meşġūl olalar (15) çāre edeler anası daḫı ölmeye ġıyārçenberile ḳarābe-ı benefsec-i mükerrer içüreler fāyide

---

M9a,(4) adaġ atlamaḳdan: -P, eger:egerçi P,(5) geŋezin:geŋez P,(6)belki:ki P,(9) yaġıyla:yaġıyıla P,(10) gevdesin ısıcaḳ dutalar eger yaz olursa:gevdesi ısıcaḳ gerek olura (12) ṭoġurucaḳ: -P, bununla:bununıla P,(13) olmazsa:olmazısa P, (15) mükerrer:mükedder P.

M9b

(1) etmezse afsentîn ki ipar-ı yavşan derler içüreler oğlan ṭoğsa cehd edeler ki içinde (2) ḥayż ḳanı ḳalmaya laṭîf ġıdālar yedüreler ferrūc gibi ve tizcek ġalîz nesneler yedürmeyeler ki (3) istisḳā ola yedürürlerse istisḳādan ḳutılmaḳ yoḳdur

m u ᶜā l e c e l e r t e d b î r i buḥrān (4) vaḳtında ya nevbet vaḳtında şayruya ġıdā vermeyeler meger ki ḳuvveti żaᶜîf ola dükeli şayrulıḳlarda (5) sevinmek ve sevdüġi kişiyi görmek ve ḫōş ḳoḳular yıylamaḳ ve ḫūb āvāzlar işitmek (6) fāyidesi vardur ve yer ve havā degişmek eyüdür ve her bir maraż muḫālıfıyla muᶜālece ḳılmaḳ (7) gerek meselā ḳaçan ki maraż ıssı ola şovuḳ ġıdā yedüreler ve şovuḳ şerbetler içüreler ve şovudıcı (8) edviyeler yedüreler içerüden ve ṭaşradan ve şovuḳ marażlu ya ıssı ġıdālar ve ıssı şerbetler (9) ve ıssı otlar istiᶜmāl edeler eger ḳan yaluŋuz ya ḳalan ḫıltlar bile ġālib olursa (10) ḳan aldurala̱r eger ḳan ḳuvvetluyısa ki ḳatlana ḥacāmat edeler eger żaᶜîfise şovuḳ (11) şerbetler içüreler şarāb-ı verd-i ṭarî ve şarāb-ı ḥummāż ve şarāb-ı līmūn ve şarāb-ı temürhindî ve şarāb-ı ribās (12) ve şarāb-ı ḥıṣrım ve şarāb-ı ḳoruḳ ve enār ve şarāb-ı hindubā ve şarāb-ı ᶜunnāb ve sikenǧübîn (13) ve alma şarābı gibi ve eger ṭabîᶜatı işhāl olan şarīb-ı ās yaᶜnî nersîn yemiçi şarābı (14) ve şarāb-ı sefercel ve şarāb-ı verd-i ṭarîyi az az içüreler eger ṭabîᶜatı ḳabzisa gül şuyıyla (15) şarāb-ı verd-i mükerrer

---

M9b, (2) yedürmeyeler: yedürmeye M, (3) yedürürlerse: yedürmezlerse K, şurtılmaḳ: ḳurtulmaḳ P, buḥrān: buḥrānı M, (4) ya nevbet vaḳtında: -M, (6) yer ve havā: bir havā M, (9) ḫıltlar: ḫıltları M, (11) ve şarīb-ı ribās: -T, ve:-., (13) nersîn: niesîn K.

ya nīlūfer şuyıyla içüreler ḳaçan ki bağursaḳlar ya sinirler ya gögüs

M10a

P9a (1) ẓaᶜīf olsa öksürse ekşilerden saḳına ve marūl ve kāsnī yemeye ve eger ıssıdan (2) olursa yemek gerek ġıdālardan ne yese ḳoruḳ şuyıyla ya ḳuzı ḳulaġı şuyıyla ya nārdeng ya ḫatuntuzlığıyla (3) vereler eger ḳuvveti ẓaᶜīfise fevāric vereler yaᶜnī bülücler vereler eger safrā ġālib (4) olursa nuḳū-ı ḥāmız ya maṭbūḫ-ı fākihe içüreler maṭbūḫ-ı fākihe terkībi budur yigirmi dāne (5) demeskine erügi ᶜunnāb ve temürhindī on ikişer direm ḳuru benefşe ve sināyekī (6) ve ḳabı şoyulmış ḫaṭmī ve şaru helīle ḳabı nīm kuft döğülmiş her birinden dörder (7) direm bu otları altı sāᶜat ışladalar daḫı beş direm nīlūfer yapraġı ve yedi direm (8) ḳızıl gül yapraġı ḳatup ḳaynadalar üzerine on direm şīrḫışt ve on direm (9) terengübīn ya otuz direm şarāb-ı verd-i mükerrer ya otuz dirhem şarāb-ı benefsec-i mükerrer (10) süzeler ᶜameli daḫı ḳavī olsun dilerse on beş direm ḫıyārşenber içi ki bir direm (11) ṭatlu bādām yaġıyla olmış ola üzerine süzeler gerü ikileyin yigirmi beş direm şeker üzerine (12) süzeler dilerlerse ki ḳuvveti daḫı ziyāde ola iki keçi boynuzı çekürdeği aġırı maḥmūde ḳatalar (13) ṣabāḥ gün ṭoġmadın içüreler eger beş ᶜamel eylerise bir ḳabża tāze rāzyāne beş direm ḳabı (14) şoyulmış ḫaṭmīyle ḳaynadalar üzerine

---

M9b, (15) bağursaḳlar: baġarsuḳlar P.

M10a, (2) ne: nesne M, ya ḳuzı ḳulaġı şuyıyla: -M, (7) direm: dirhem M, (8) direm: dirhem M, (10) daḫı: -M, dilerse: dirlerse, (11) yaġıyla: yaġıyla P, (12) dilerlerse: dileseler P, çekürdeği: çekirdeği P.

on beş direm ak şeker süzüp içüreler on direm kızıl (15) gül yaprağı bile kaynadalar yegrek ola kaçan ki ʿameli tamām olsa beş direm kabı soyulmış buyān

M10b

(1) dibini kaynadup üzerine on direm şeker süzüp ılıcagiken içüreler kusduralar yüzin ve elin (2) ve ayagın sovuk
P9b suyıla yuyalar on iki direm şarāb-ı tuffāḥ ve on iki direm şarāb-ı verd-i ṭarī (3) elli direm sovuk suyıla ya gāvzubān suyıyla ki türkce sıgırdili derler (4) altı direm gül suyın katup içüreler iki sāʿatdan sonra ḥamīrlü rişte müzevveresin (5) yedüreler eger kuvveti żaʿīf olsa ferrūc muslūkasın yedüreler şafrā maʿīde içinde (6) dökülmiş olsa biraz buyān dibin kaynadup üzerine sikencübīn süzüp ılıcakla içe (7) kusmagıla zāyil ola gerek ki her gün müberrid ve muraṭṭıb şerbetlerden içüreler şarāb-ı (8) ıccās ve şarāb-ı nīlūfer ve şarāb-ı līmūn ve şarāb-ı benefsec ve şarāb-ı ʿunnāb sovuk (9) suyıla ya nīlūfer suyıyla içe ve sikencübīn ve nebāt sükkeriyle karpūz suyı ve kabak (10) ve ḫıyār toḫmı suyıyla ve sükkerile cevāv yaḫūd şarāb-ı nīlūferile ve toḫmekān ve ḫıyār (11) toḫmı sūdin şekerile içüreler ve gıdālardan şafrāvī mizāc kişiye dedügümüz gıdāyı (12) vereler ve şafrā arturur nesnelerden perhīz edeler eger balġam ġālib olsa bir

---

M10a, (1b) kaynadalar:kaynadurlarsa P, ʿameli:ʿamel P.
M10b, (2)direm:dirhem M, (3)direm:dirhem P, türkce:türkice M, (9)sükkeriyle:sükkerile M, (10)toḫmı: -, sükkerile:şekkerile P, nīlūferile:nīlūfer P.

buçuḳ (13) direm ya iki direm ġārīḳūnı şarāb-ı uṣūla ḳatup yaladalar ya ḥabb edüp cüllābıla yutduralar (14) iki sā'atdan ṣoŋra ḳabı ṣoyulmış ve nīm-kūft dögilmiş bir direm buyān bir ḳabża tāze (15) rāzyāne ve bèş direm ḳabı ṣoyulmış ḫaṭmī ḳaynadup on iki direm sükker üzerine

Illa

(1) süzüp içüreler daḫı ḳavī olmaḳ isterlerse bèş direm nīm-kūft dögülmiş sürıncān (2) ve yedi direm çekürdeġi çıḳmış ḳızıl üzüm ve üç direm anīsōn bile ḳaynadup içüreler (3) 'ameli dükenicek dédigümüz maṭbūḫ-ı fākihe içürüp ḳusduralar ve şarāb-ı tuffāḥ ve şarāb-ı (4) verd-i ṭarī her birinden on iki direm ġāvzubān ṣuyıyla ezüp bu-
P10a çuḳ direm fesliġen (5) toḫmın aġızda dutup içeler tavuḳ maslūḳasın yèyeler ve hèr ġün şarāb-ı uṣūl ve şarāb-ı uṣṭuḫudūs (6) ve şarāb-ı līmūn ve şarāb-ı besfāyicile içüreler ve ġèce ġèce yatacaḳ vaḳt ġülenġübīn (7) zencebīl ma'cūnıyla yèdüreler ġıdālardan balġamīyeye dédügümüz ġıdāları ve bal ve ġügercin (8) eti ve serçe eti ve keklik eti yèdüreler ve balġam arturur nesnelerden yèmeyeler saḳınalar ve ṣovuḳ (9) ṣu içmeyeler ve açuḳ yèrde ve aḳar ṣular ḳatında yatmayalar olur ki balġamı buyān dibin ṭuraḳ (10) otıyla ve turp toḫmın yapraġıyla ḳaynadup üzerine bal süzüp içürüp ḳusmaġıla gidereler eger (11) sevdā

M10b, (13) ġārīḳūnı: ġārīḳūn M, cüllābla: cüllābile P, (14) ḳabı: -M, (15) sükker: şekker P.

Illa, (1) isterlerse: isterise P, (2) yèmeyeler: -P, (9) balġamı: balġam P, (10) içürüp: içirüp M.

ġālib olsa maṭbūḫ-ı eftīmūn vereler maṭbūḫ-ı eftīmūn oldur ki maṭbūḫ-ı fākiheye (12) altı direm yonulmış dögülmiş besfāyic ve üç direm temürhindī kābūlī helīle (13) nīm-küft dögülmiş bir mıṣḳāl ġarīḳūn ḳatalar tamām ḳaynayıcaḳ dört direm aḳrıṭī-i eftīmūn (14) biraz bādām ovalar bir pāre seyrek kettān bezine baglayalar ol otlarun içine bıraḫalar ki (15) bir ḳaç ḳaynaya andan ṣonra indüreler ṣol nesneler üzerine ki maṭbūḫ-ı fākihede dedük

M11b

(1) süzeler üzerine buçuḳ direm yumşaḳ dögülmiş rāvend-i çīnī ve buçuḳ direm ḥacer-i ermenī ve buçuḳ direm (2) lāciver saçalar içüreler eger ġarīḳūn eyü olursa ki dögmedin elekden ġeçe ḳatmayalar (3) elekden ġeçürüp ṣonra üzerine saçalar andan ṣonra maṭbūḫ-ı fākihede dediġümüz işleyeler (4) ġıdādan on gün semüz tavuḳ maslūḳasın yedüreler ve şerbetlerden her gün şarāb-ı ḥarīr ve şarāb-ı (5) ḥummāz ve şarāb-ı lisānü'ş-şevr ṣuyıyla içüreler yanī sıġırdili ve şarāb-ı şahterec ve şarāb-ı (6) līmūn ve şarāb-ı nīlūfer lisānü'ş-şevr ṣuyıyla içüreler ve sevdāvī
P10b mizāc kişiye dediġümüz ġıdāyı (7) yedüreler ve sevdā arturur nesnelerden saḳınalar marūlı ve ḫıyārı ve ġınḫıyārı ve ḳarpūzı (8) çoḳ yeyeler ve ṣuyı ṭatlu mu'tedil ḥammāma decid ġireler ṣusuzlıġa ve açlıġa ṣabr eylemeyeler

---

M11a, (11) eftīmūn:eftīmūnı P,(13)nīm-küft dögülmiş:nīm dögülmiş M,(14) bādām:bādāmı P.

M11b,(3) maṭbūḫ-ı fākihede:maṭbūḫ-ı fākihe M,(5) ṣuyıyla içüreler: -P,(4) ġıdādan:ġıdālar P,(6)lisānü'ş-şevr ṣuyıyla:lisānı ṣuyıyla M

(9)ve eger buyān dibin ḳaynadup bal üzerine süzüp içüp ḳu-
ḳuşarlarsa ya bal ile bişmiş sikencübīni (10) buyān dibi
şuyıyla içüp ḳuşarlarısa fāyide ede şol kişinüŋ ki mizā-
cı ıssı ola (11) nīlūfer ve gül ve ḥınnā çiçeği ve ner-
sin ve sögüt yapraġı ve benefşe ve şandal ve kāfūr ve so-
yulmış (12) tāze ḫıyār ve gül şuyı nīlūfer şuyıyla yıyla-
ya rāḥat olup bir gölgede otura ve (13) anuŋ ki mizācı
şovuḳ ola müşk ve ʿūd ve ʿanber ve yāsemīn ve nergis yıy-
laya iʿtidālile ḥareket (14) ede ve çoḳ uymaya ve bil-
mek gerek ki ḳatı ıssıda ya ḳatı şovuḳda müshil vermemek
gerek (15) meger ki katı żarūret ola belki ilkyazın ya
güzin vermek gerek ḳocalara ve ṭıfl oġlancıḳlara

M12a

(1) vermeyeler evvel bir ḳaç gün müfettiḥ ve münżic verüp
ḫıltı bişürmek gerek andan müshil (2) vermek gerek meger
ki maraż ḥarrū ola ya tiz ḫōş olur ya tiz öldürür ola ya
mādde (3) ḳatı ḥarekete gelmiş ola münżic verüp eglemek
gerek belki tizcek müshil vermek (4) gerek müshil içen
kişi gerek ki bir ḳaç gün becid ḥammāma vara her gün mu-
teāil (5) riyāzet eyleye ḫıltı münāsib ġıdālar yeye mu-
vāfıḳ şerbetler içe (6) cerb şörbālarla maslūḳalarıla ya
yunşaḳ ḥuḳnelerile ṭabīʿatı nerm eyleye (7) żirā ki ṭabī-
P11a ʿatı ḳabżiken müshil vermek muḫāṭaradur ṭaʿamına ṭuzı az
ḳatalar müshil içenüŋ (8) yēri ve havāsı gerek ki biraz

M11b,(9)buyān:buyānı P,sikencübīni:sikencübīn M,(13)ner-
gis:nerges P,(15)oġlancıḳlara:oġlancuḳlara P.

M12a,(3)eglemek:eglememek P,(5)riyāzet eyleye:riyāzet ge-
rekdür M,(7)ṭuzı:ṭuz P.

ḥarārete māyil ola ḳatı ıssı ve ḳatı şovuḳ (9) olmaya ḳaçan ki müshil içe ḳuvvetlü müshilse ḥablar ve luʿūḳ gibi ʿamel eylemedin biraz (10) uyuya tā ki ʿameli ḳavī ola ve eger zaʿīf müshilise maṭbūḫ gibi nuḳūʿlar gibi uyumaya (11) zīrā ki uyumaḳ ʿameli ḳaṭʿ eder ve zaʿīf eyler ammā müshil ʿamele başladuḳdan soŋra (12) uyumaḳ yoḳdur müshil gerek ḳavī gerek zaʿīf olsun zīrā ʿameli zaʿīf eyler ve müshil (13) içen gerek ki çoḳ hareket etmeye belki otura zīrā çoḳ hareket ʿameli ḳaṭʿ eyler ve müshil (14) üzerine nesne yemek ʿameli ḳaṭʿ eyler ve müshil içmek vaḳtında maʿīde gerek ki taʿāmdan (15) hālī ola yemek iştahāsı henüz ṭurmamış ola ve bir kişi ki müshil içmege ḳatlanmasa

M12b

(1) biraz cevāv biraz enār ve biraz enār şuyın vereler içe eger vaḳtı ıssı olsa dārū ḥabbe ya luʿūḳısa (2) gecenüŋ üç baḫşından iki baḫşı geçicek içmek gerek ve eger maṭbūḫısa ya nuḳūʿısa (3) seḥer vaḳtında içe ve eger havā şovuḳısa ḥabbı ya luʿūḳı seḥer vaḳtında içe eger maṭbūḫ (4) ya nuḳūʿısa ḳuşlıḳın içe eger müshil içenüŋ göŋlü dönerse ayva ya alma ya ṭarḫūn (5) ya ʿunnāb yaprāḳı çeneye ve gül şuyıyla sirke ki böyünmiş ṭoprāḳ saçalar anı ḳoḫulamaḳ gerek (6) daḫı fāyide eder ve saḳız çeynemek ve bāzūların reçendile baḫlamaḳ daḫı fāyide eder

---

M12a,(10) zaʿīf müshilise:zaʿīf müshile M, nuḳūʿlar gibi: nuḳurdlar gibi M.

M12b,(1) biraz enār ve biraz enār şuyın:biraz enār şuyın M, vaḳtı:vaḳt M,(2) maṭbūḫısa:maṭbūḫa M.

ve müshil (7) içen ṭabī'atı müteneffir olsa burnı deliklerine panbuḳ dıḳa ve ṭa'mından üşense ṭarḫūn (8) ya'unnāb yapraġın çeyneye maṭbūḫ içmelü olsa ılıcaġiken içmek

P11b ḥabb yutmalu olsa (9) üzerine bir ḳaşuḳ ılıcaḳ şu içmek münāsibdür ve muġlāb içmek gerek ki ma'deyi arıdur (10) ve muġlāb dedügümüz on beş dāne 'unnāb üç dirhem ḳabı şoyulmış ḫaṭmī ve on beş direm şekeri ḳaynadalar ılıcaġiken içeler ve her ki ot (11) içdüginden şoŋra göbegi bursa ıssı şu içe bir ḳaç adım yüriye ve müshil içicek şovuḳ (12) şuyıla istincā etmeye ısıcaḳ şuyıla ede ve müshil içmekden bir ḳaç gün şoŋra ḳatı ġuṣṣadan (13) ve ḳatı ḳorḳmaḳdan ve ḳatı ḳaḳımaḳdan ve cimā'dan ve çoḳ ḥareketden saḳınmaḳ gerek ve müshil içdügi (14) vaḳtda kendüyi şovuḳdan saḳınmaḳ gerek ve şovuḳ şudan saḳınalar ve (15) ılıcaḳ şu içeler ve dārūnuŋ 'amelin mizācı ıssı kişi şarāb-ı tuffāḥ ve şarāb-ı verd-i ṭarī

K13a

(1) ve bezr-i ḳaṭūnā lu'ābıyla ḳaṭ' ede ve mizācı şovuḳ kişi bu şarābları reyḥān toḫmı ile (2) içüp ḳaṭ' ede ve daḫı müshilden ve ḳusmaḳdan şoŋra laṭīf ġıdālar yeyeler ferrūc gibi (3) ve erkek şiçek eti gibi günde bir kez yeye anı daḫı göŋli dilerken ḳomaḳ gerek ki mādeniŋ (4) ḳalmışını taḥlīl ede ve eger ḥammām ḫoş gelürse bedeni arındugına delālet (5) eder ve müshil eger çoḳ 'amel edüp ḥaddden ġeçe bāzūların ve baldırların baġlayalar (6) şa-

---

12b, (8) ḥabb: ḥabı K, (10) on beş dāne 'unnāb üç dirhem ḳabı şoyulmış ḫaṭmī ve: -K, (11) bir ḳaç adım: bir ḳaç gün K. K13a, (4) bedeni: beden K, (5) baldırların: baldurların P.

rāb-ı ṣandal ve şarāb-ı tuffāḥ ve şarāb-ı sefercel ve ḳavrılmış reyḥān toḫmı ve ḳavrılmış (7) bezr-i ḳaṭūnā içüreler ya ṭuraḳ otıyla ḳavrılmış kerdeme toḫmı vereler eger müshil ʿamel eylemese (8) alma ve ayva çeyneyüp yudalar ve kepeğin tüküreler ve bununla olmasa aşağadan işledecek (9) şāf götüreler bununla dahı işlemese yumşaḳ ḥuḳne ede-

P12a ler ve faṣd daḫı eyleyeler

ḳ u ṣ m a ḳ t e d b ī r i (10) gögüsi ṭaracuḳ ve boynı uzun ve boynı ince ve boğazında şiş ve maʿdesi (11) żaʿīf ya gözi ya dimāġı żaʿīf ya yüklü ʿavrat ya zaḥmetile ḳuṣan kişi (12) ḳuṣmaḳdan saḳına ve her ki ḳuṣmaḳ istese gerek ki gözin ve ḳarnın regbendile bağlayalar (13) ḳuṣmaḳdan ṣoŋra aġzın yüzin ṣovuḳ ṣuyıla yuya ve gül ṣuyına biraz sirke ḳatup (14) yeye ve biraz maṣṭakīyle şarāb-ı tuffāḥ ve şarāb-ı verd-i ṭarī içe ve şol kişide ki aḫlāṭı (15) çoḳ ola ve ḳuṣmaġa muḥtāc ola heftede iki gün ḳarşu ḳuṣa biri biri ardınca meşelā

M13b

(1) yekşenbe gün ḳuṣdı düşenbe gün gerü ḳuṣa

ḳ a n a l m a ḳ t e d b ī r i ṣovuḳ günlerde ṣovuḳ mizāclu (2) kişiler ḳan almaḳdan saḳına ve ḳuvveti żaʿīf olıcaḳ ve gevde aġır olıcak ve ḥammāmda (3) çoḳ oturmaḳdan ṣoŋra ve çoḳ ḥareket edüp armaḳdan ṣoŋra ve sıtma nevbeti vaḳtında ve on (4) dört yaşından ilerü ve altmış ve altmış yaşından ṣoŋra ḳan almaḳdan saḳınalar ve ḳan

---

M13a, (12)ḳuṣmaḳ istese:ḳuṣmaḳ isteye P,(14)aḫlāṭı:aḫlāṭ P, (15)biri biri :bir bir M.

M13b,(2)ḳuvveti:ḳuvvet P,(3)çoḳ oturmaḳdan:oturmaḳdan M.

almaḳdan (5) ṣoŋra ṭuzlu nesne yemeyeler ki uyuz ve bahaḳ getürür yazın ṣabāḥ ve ḳışın ḳuşlıġın alalar ve her ki (6) ḳan alıcaḳ uṣṣı ġitse ḳan almadın ṣarāb-ı tuffāḥ ve ṣarāb-ı sefercel ve ṣarāb-ı rummān ya ṣarāb-ı (7) verd-i ṭarī ya ṣarāb-ı ḥışrım içüreler ḳan alıcaḳ çıḳan ḳan ḳara olsa tā ḳızıl olınca (8) aḳıdalar meger ki ẓa'īf eyleye dutalar ḳīfāldan ki baş ṭamarıdur ḳan alsalar boyından (9) yuḳarısın arıdur eger bāsılıḳden ki üçünci ṭamardur ḳan alsalar boyından aşaġasın (10) arıdur orta ṭamardan ki aŋa ekḥel derler ḳan alsalar hem ġevdeyi hem boyından yu-
P12b ḳarusın arıdur ve eger (11) ḳan ṭurmasa maḥmūde ve anzarut ve milḥ-i enderānī ve egir her birinden birer dirhem döġüp (12) ṣarp sirkeyle yoġurup ḥācet vaḳtında isti'māl ėdeler bėş altı gün ṭura şaşmeyeler (13) on iki yaşdan öŋdin ve altmış yaşdan ṣoŋra ḥacāmat ėtmeyeler kimseye ḥuḳne ėtmek (14) isteseler ṣovucaḳda ėdeler ḥuḳne ṭaġarcuġı lülesinüŋ yoġunluġı ġerek ki serçe barmaḳ (15) yoġunlıġınca ola ve uzunı baş barmaḳ miḳdārı ola ve 'ilāclarıŋ yėgregi ve ḳorḳusuzı

N14a

(1) az ḳan aldurup az ḥacāmat eylemekdür ve ṭabī'atı şirḥıṣt ve terenǧübīnile ve ṣarāb-ı (2) benefsec-i mükerrer ve ṣarāb-ı verd-i ṭarī-yi mükerrer ve ṣarāb-ı iccāṣıla telyīn eylemekdür ve yumşaḳ (3) ḥuḳne ėdüp ṣāf götürmekdür ve arpa ve sikenǧübīnile ḳuşmaḳdur ve ṭabī'atı döġül-

---

N13b, (9) bāsılıḳden: bāselıḳden P, (11) anzarut: anzut N, (11) egir: eger P.

N14a, (1) aldurup: aldırıp N.

miş (4) habb-ı rummān ve şarāb-ı ās ve şarāb-ı sefercelile ḳabż eylemekdür ve ṣovuḳ mizācı zencebīl-i (5) mürebbī ve şarāb-ı rāsen yaʿnī anduz ve şarāb-ı uṣūl ve şarāb-ı ustuḫudūs birle ıssı (6) eylemekdür ve ıssı mizācı temürhindī ve erük ve zerdālū ve ḫatuntuzlıġı ṣuyıyla (7) ṣovutmaḳdur ve ʿilāclarun ḳavīsi ve ḳorḳulusu çoḳ ḳan çıḳarmaḳdur ve ḳavī müshil (8) vermek ve tīz ḥuḳne eylemekdür ve her maraż ki geŋez ʿilacıla zāyil olmaḳ mümkindür ḳavī (9) muʿālece etmeyeler ve mādām ki ġıdālarla ve şerbetlerle maraż zāyil ola ḳatı müshil ve ḳatı (10) otlar vermemek gerek aʿżālarda ve aʿżā-yi reʾīseyi ki dimāġdür ve yürekdür ve cigerdür (11) taḳviyet edeler ki żaʿīf olmaya zīrā ki bedenüŋ bünyādı bunlarunŋaladur pes ḳaçan ki (12) ṣayrunuŋ ḳuvveti żaʿīf olsa ferāric şörbāsın ya māʾl-
P13a laḥm yaʿnī etüŋ ḳaracasın (13) uvaḳ noḫūd gibi ṭoġrayalar biraz sakız biraz ʿūd biraz ṣandal ḳatup yeŋice çölmege (14) ḳoyalar ve çölmegüŋ aġzın ḳaplayup ḫamīrile ṣıvayalar ve od üstüne ḳoyup ḳarşu (15) çalḳayalar tamām et bişüp ḳoḳusı çıḳınca andan ṣoŋra çıḳarup ol eti sıḳalar ṣuyın

M14b

(1) alup içüreler ve mizācına münāsib ḫōş ḳoḳulu nesneler yıyladalar ve ḳaçan ki ṣayrunuŋ (2) uṣṣı ġitse üzerine ṣovuḳ ṣu saçalar ve ḫōş ḳoḳular yıyladalar arpa ḳavudı ḳoḳusı (3) ve ḳebāb olmış ferāric ḳoḳusı ki içi alma ve ayva ve ġül ve turunç yapraġıyla ṭoldurmış (4) olalar ve

---

M14a,(7)çıḳarmaḳdur:çıḳarmaḳ P,(9)ġıdālarla şerbetlerle: ġıdālar ile şerbetler ile P,(10)ve aʿżā-i:aʿżā-i M,(12)ḳatup:ḳatıp P.

ısısı etmek ḳokusı ki üzerine müşkli ya kāfūrlu gül ṣuyın saçmış olalar (5) ve kebāb olmış ḳızıl et ḳokusı ki üsti ẓa'fırānlanmış ola ve tāze ḫıyār ṣoyup (6) yıyladalar ve şarāb-ı verd-i ṭarī ve şarāb-ı tuffāḥ sıġırdili ṣuyıyla söġüt yapraġı ṣuyı (7) ve gül ṣuyıyla içüreler ve gül ṣuyıyla ferāric şōrbāsın içüreler ve ḳaçan ki ṭabī'at (8) bir māddeyi def' etmek isteye men' etmeyeler ki ḳatı za'īf ola pes eger ishāl çoḳ (9) olursa şarāb-ı tuffāḥ ve şarāb-ı sefercel enār ṣuyıyla ya arpa ḳavudıyla şarāb-ı rībās (10) ve gül-be-şeker vereler ḳarnına ḳızıl gül ve mersīn ve cülnār ve ayva vuralar ve bāzūların ve budların (11) baglayalar ve nārdāng ya ḫatuntuzlıġı ya sumaḳ aşın yedüreler ve eger ḳuvveti ża'īf (12) olsa ferāric kebābın ya ḳavrulmışın ki içi gül ve ḫatuntuzlıġı ve mersīn yemişi (13) ve ṣandalıla ṭolmış ola yedüre ishālile ḳan giderse bu şerbetlerle şarāb-ı ṣandaleyn ve şarāb-ı (14) encübār ve şarāb-ı lisānü'l-ḥamel ḳatalar ve eger çoḳ derlese mizācın ṣovuḳ dutalar (15) ṣevdesine dögilmiş mersīn

P13b yapraġın ya gül döşmesi azacuḳ şebile saçalar ṭonların ṣandal ve gül ve kāfūr

M15a

(1) ṣuyıyla buḫarlayalar ve eger çoḳ ḳusarısa ḳoruḳ şarābın ki ma'nāyıla bişmiş ola ve māü'l-rummānīn (2) ve arpa ḳavudı ve māyeḫōş enār ṣuyıyla vereler ve baġ değekin çeyneye (3) ṣuyın yuda ve sakız çeyneye ve bāzūların baglayalar

---

M14b,(2)isteye:istese P,(12)ferāric:fevāric P, ḳavrulmışın:ḳavrılmış M, mersīn:mirsīn P,(15)mersīn yapraġı ya: -M.
M15a,(1)ma'nāyıla:ma'nā bile M.

ıssı suya koyalar mā'desi ağzına (4) gül suyıyla şandal dürteler eger ishāl varısa ḫatuntuzlugı suyın vereler eger kabżı (5) varısa temürhindī suyın içüreler ve eger kan kusarsa boşarsa bu şerbetleri bir direm (6) gil-i ermenī ve bir direm cülnār katup vereler ve eger burunı çok kanasa yüzin ve elin ve ayagın (7) katı sovuk suyıla yuyalar ve kāfūrıla gül suyın yıyladalar ve alnına tāze ḫıyār kabın ve nīlūfer (8) yapragın ve karpuz uralar ve gül suyıyla şandal uralar ve bāzūların baglayalar ve burnına dögülmiş (9) māzū koyalar ya örümcek avı üzerine mürekkeb koyup üzerine biraz dögülmiş günlük ve biraz cülnār (10) şaçalar burnına şokalar eger kan sagdan yana akarsa yüregi üzerine çizmedin kurıla şīşe (11) çekeler eger sol yanında akarsa talak üstinden şīşe çekeler yagı alınmış ayran içeler kōz (12) ve ḫıyār çok yedüreler kızıl nesneye bakmaga komayalar ve eger şayrunuŋ uykusı gelmese burnına (13) benefşe yagın tamzuralar başına kabak yagın dürteler eline ayagına ol yaglardan (14) dürteler agul agul ovalar katında katı söylemeyeler ki agul agul akar su çagıldusı ola ya (15) yelden deprenür agul agul agaç yapragı āvāzesi ola ve nükeli şayrulıklarda cimā'dan

M15b

P14a (1) uykusızlıkdan ve kuşkulukdan ve susuzlukdan ve gussalanmakdan ve çok istifrāgdan (2) ve çok hareketden ve katı agrılardan şakınalar ḫuşūşā ma'de agrısından zīrā ki (3) bu dükeli kuvveti za'īf eyler

---

M15a, (5) boşarsa: -P, (11) üstinden: üstinde M, şīşe çekeler yagı: şīşe yagı M.

b u ḥ r ā n t e d b ī r i buḥrān ṭabī'at mādde-yile çekişmekdür (4) ṭabī'at ġālib olursa sağlık bulur mādde ġālib olursa helāk olur buḥrān (5) vaḳtı yaḳın olıcaḳ şayru çabalar buḥrānuŋ ḳavīsi ru'āfıla burun ṭomurmaḳ olur (6) andan aşaġa ishālile olandur andan şoŋra ḳuşmaġıla olandur andan idrār-ı bevlile (7) olandur dükeli şayrulıḳlar gece ḳatı olur zīrā ṭabī'at maḫṣūṣata meşġūl olup (8) maraża müteveccih olur buḥrān günleri üçincidür dördünci beşinci altıncı yedinci ṭoḳuzıncı (9) onuncı on birinci on dördünci on yedinci on sekizinci yigirminci yigirmi birinci otuz birinci (10) otuz dördünci otuz yedinci ve ḳırḳıncıdur tamām eyü buḥrān oldur ki dördüncide ya yedincide (11) ya on dördüncide ya yigirmincide ya yigirmi dörtde ya yigirmi yedide ya otuz birde ya otuz (12) ya dörtde ya otuz yedide ya ḳırḳda ola nāfiż buḥrān oldur ki üçinde ya beşinde (13) ya ṭoḳuzunda ya on üçünde ya on yedide ola yavuz buḥrān oldur ki altıda ya sekizde (14) ya onda ya on ikide ya on beşde ya on altıda ya on ṭoḳuzda ola ve şol marażlar ki (15) ḳatı tīz ve ıssı ola buḥrānı dördünci gün olur meger ḥummāyı bir gün aşuru dutan sıtma

P16a

(1) ġibb olu ki üçüncide ya beşincide buḥrān eyleye eger ġāyet tīz olmazısa yedide olur (2) eger tīzligi azıraḳ olursa on dörtde ya on yedide ya yigirmide ya gerü ḳalan

P14b buḥrān (3) günlerinde olur maraż ki buḥrānı yigirmi günden ilk ola ḥadd derler yigirmiden gerü (4) olsa ḥadd-ı müzmin derler ḳırḳından şoŋra olsa müzmin derler Buḳrāṭ ḳırḳından şoŋra olan buḥrānı i'tibār (5) eylemez ve şol

P16a, (3) buḥrānı:buḥrān P, (4) ḳırḳından şoŋra:ḳırḳdan soŋra P

kişiye ki buḥrān gelecekdür ṭarlıġanur çabalar ve şol ḫastanuŋ ki (6) tamām buḥrānı olacaḳdur ya tamām buḥrān eyleyüpdür hīç vechile derletmek ya müshil vermek ya ḳan almaḳ (7) ya burnın ḳanatmaḳ ya bevli idrār edecek nesne vermek gibi taḥrīk etmeyeler meger ki (8) buḥrānı nāḳıṣ ola mādde bir kezden mündefiʿ ola

ʿa l ā m e t l e r üŋ e y ü s i n v e y a v u z ı n b i l d ü r ü r (9) eyü ʿalāmet oldur ki ṣayru ṣayrulıġına ḳatlana ve beŋzi ḫōş ve yeyni ola ve ṭaʿām iştahāsı (10) ola uyḳudan ṣoŋra nice yatursa ṣayrulıġında daḫı şöyle yata ve ġevdesinüŋ ıssısı düz ola (11) nabzı ḳavī ola ve muntaẓım ola ve ʿaḳlı bile ola ve nefsi eyü ola muʿālece eyledüklerünce (12) ḫōş ola sersāmdan ṣoŋra aḫsurmaḳ ve ṣafrāvī ısıtmadan ṣoŋra ġevdede sivilceler (13) çıḳarmaḳ eyüdür ve yavuz ʿalāmetlerüŋ ʿaḳsidür ṣayru dem-bedem ṭarlıġanup şıçramaḳ yavuzdur (14) nefes mütevātır olup ʿaẓīm olmaḳ ya ʿaḳlı muḫabbaṭ olmaḳ ölüm yaḳınlıġına delīldür ıssı maraẓlarda (15) el ayaḳ ṣovumaḳ ḫāṣṣa ki ishāl daḫı ola ve ṣayrulıḳ ṣoŋına ḥammām ve ölüler taḫayyül eylemek yavuzdur

M16b

(1) ıssı maraẓlarda dercimek ḫıltlar fesādına delīldür ḳaçan ki nefes ve deri yaramaz ḳoḳsa (2) ve nabız belürmese ya zaʿīf belürse ölüm yaḳınlıġına delīldür böyleyiken taʿām iştahāsı sāḳıṭ olsa ölüme delīldür ve ḳaçan ki gözi

---

M16a, (8) bildürür: bilдürelüm P, (12) aḫsurmaḳ: aḫsırmaḳ M.
M16b, (2) nabız belürmese: nabż belürse M, böyleyiken ṭaʿām iştahāsı sāḳıṭ olursa ölüme delīldür: -M.

P15a görmese ve ḳulaġı işitmese (3) ve ża^{c}īf olsa ölümi yaḳındur ve daḫı eyü ^{c}alāmet oldur ki ṣayru ṣaġ yaŋa ve (4) ṣol yaŋa döne ellerin ve ayaḳların ve boynın biraz ege ve gevdesi ṭoġrı ola çalḳoyun (5) yatup ellerin ayakların uzatmak yavuzdur eger dāyim döşeginden ṣıyrılup ayaġından yaŋa varursa ölüm nişānıdur (6) ve dāyim çalḳoyun yatup aġız açuḳ uyumaḳ ve ayaḳları gey ḳatı eğilmek ve bir birine ṭolaşmaḳ (7) yavuzdur ve dāyım karnı üzerine yatmaḳ ḳarnında aġrısına ve ^{c}aḳlı yoḳlıġına delīldür sıtmalarda (8) dişleri kırcıldatmaḳ eger evvelden ^{c}ādeti degülse cünūna ya ölüme delīldür elin yüzinden yaŋa (9) iletmek nesne avlar gibi ya çiçek ya ot derer gibi deprenmek sıtmalarda yavuzdur ve hīç (10) uyḳusı gelmemek yavuzdur ṭa^{c}ām göricek sevinmek eyüdür

BU BĀB ETMEKLERİ BİLDÜRÜR

(11) buġday yubūsetde ve ruṭūbetde mu^{c}tedīldür ḥarārete māyildür etmeklerün eyüsi arı (12) buġday etmeġidür ṭuzı ve ḫamīri yerinde ola iŋen ḳalıŋ ve iŋen yufḳa olmaya tennūrda (13) ya furūnda bişmiş ola ṣovuyınca ayru ayru ḳomış olalar ḫamīrsüz etmek ġalīżdür yemeyeler (14) ġeç siŋer ḳarın aġrıdur ḳabż eder ve sūdde eder ve ıslanmış etmek yel eyler ġeç ḥażm olur (15) ve içi işledür elenmemiş un etmeġi yaramazdur ṭabī^{c}atı yumşadur ve az ġıdā verür uyuz ve ġiciyik

---

M16b, (5) ayaḳların: -M, (8) ḳırcıldatmaḳ: ḳırcılatmaḳ M, evvelden ^{c}ādeti : evvelde ^{c}ādet M, (10) ġelmemek: -M, (12) yufḳa: yufḳada M, (15) içi işledür: içi ılıdur M.

M17a

(1) getürür kepegi tamām gitmiş olsa eyüdür çok ġıdā verür ammā ḳabż eder geç siŋer ve sūdde (2) eyler a r p a bārid ü yābisdür evvel derecede arpa etmegi az ġıdā verür yel eyler ve ḳabż eder (3) ve yavuz ḫıltlar belürdür ḳocalara ḳulıncı olanlara yaramazdur ıslāḥı ṭatlu ve yağ-

P15b lu nesneleriledür (4) ve p i r i n ç etmegi ṣovuḳ ve ḳurudur maʿdede geç haźm olur ve ḳarını bağlar anlara yarar ki (5) işi ḳuvvetile işlerler ḥammāllara ve pehlevānlar gibi tiz siŋürürler b a z l a m a ç ṭabīʿatı ḳurıdur ḳarın bağlar (6) eyüsi arı buġdaydan olandur ṭuzı yerinde ola ve tāze iken yeyeler b e k s i m e t ' ıssıdur (7) ve ḳurudur maʿdede tiz haźm olur ve ġıdāsı azıraḳdur ḳulunçlulara ve yel dutan kişilere ve ḳocalara (8) ol muvāfıḳdur ḳuvvet verür yegreği oldur ki arı buġdaydan ola ince elekden geçüreler (9) katı şişleri yumşadur ṭ a r u etmegi ṣovuḳ ve ḳurudur maʿdede geç siŋer ve ḳarını bağlar anlara (10) muvāfıḳdur ki işi zōrıla işler istisḳā rencine ve zōrı olan kişilere müfīddür (11) k i r d e ġıdāsı azdur ve ḳamu etmekden yeŋnirekdür tiz siŋer bedeni semürdür ve ḳuvveti arturur (12) eyüsi oldur ki tennūrı muʿtedil ve ṭuzı yerinde ola ve eyü bişmiş ola

M 17b (13) ETLERİ BİLDÜRÜR

etleriŋ eyüsi oldur ki ne iŋen semüz ne iŋen aruḳ ola dükeli etler (14) ḥārı raṭbdur ḳanı arturur ḳızdurur ve ḳuvvet verür ammā ḥarāreti tefāvutiledür semüz et ṭabīʿatı

M17a, (1)olsa eyüdür: ola eyüdür M, (3)ḳulunc ı:ḳulınc M, (5)işlerler:işler M, (13)etleriŋ eyüsi oldur ki:eyüsi oldur ki etleriŋ M.

(15) yumşadur tiz hazm olur likin ġıdāsı yaramaz balġam arturur safrāya döner ḳ o y u n

M17b

(1) e t i ādem ṭabīʿatına münāsibdür iʿtidāle yaḳındur sevdāvī kişiye müfīddür ḳanı ve menīyi (2) arturur ḳ u z ı eti ve e m e r o ġ l a ḳ e t i dükeli etlerüŋ eyüsidür germ-terdür ve muʿtedildür anlara (3) yarar ki aruḳ ve zaʿīfdür ḳalan etlerden bu münāsibdür bedeni semürdür iʿtidāl verür o ġ l a ḳ (4) etinüŋ eyüsi ḳara oglaḳ etidür yeyni ve ṭatlu olur tiz siŋer anlar ki çıbanlar ve ḳabarcuḳlar (5) çıḳarurlar ġāyet müfīddür eyü ḳan peydā olur t a v u ḳ eti muʿtedildür ʿaḳlı arturur (6) āvāzı ṣūfī eder tiz siŋer tavuḳ eyüsi oldur ki yumurtla-

P16a maduḳ bülüc ola ve semüz ola (7) fehm arturur dimāġuŋ gevherüŋ ziyāde ḳılur ve cimāʿ şehvetine ḳuvvet verür ḫ o r ō s (8) eyüsi oldur ki ötmemiş ola şōrbāsı ḳulunc ve raʿşaya ve şübāta ve żīḳ nefese (9) müfīddür maʿde yelin gideriür ḳ a z v e ö r d e k eti ġalīzdür sıtma ḥummā getürür geç siŋer (10) balġamı arturur sevdāyı ziyāde ḳılur ā u r r a c eti nāḳihlere ki zaʿīf olalar münāsibdür (11) ve ʿavratuŋ sütin arturur ve ġilmi ḳavi eyler velikin ṭabīʿatı ḳaḥ eder k e k l i k eti (12) ḥār u raṭbdur menī arturur ti siŋer ve istisḳāya müfīddür bedene ḳuvvet verür (13) ve maʿdeyi ıssıdur ġ ü ġ e r c i n eti ḥār u raṭbdur fālice ve laḳvāya ve şovuḳ mizāclu (14) kişiye müfīddür endām süstlıġın giderür ḳoruḳ suyıyla ve kişnicile

---

M17b,(2) erm-terdür:germ-tezdür M,(5)ʿaḳlı:aḳl P,(8)raʿşaya:raʿşa M,(14)kişiye:kişilere P, endām:endāmı P, ḳoruḳ suyıyla:ḳuzı suyıyla M.

ve yeyicek dükeli (15) ṭabī'ata muvāfıḳdur s e r ç e eti ḥār u raṭbdur menīyi arturur ṣovuḳ mizāclu kişilere münāsibdür

M18a

(1) s ü g l i n eti laṭīf ve mu'tedildür durrac etinden yeğrekdür tiz siŋer ma'dede (2) yeynicekdür dimāġı ṣāfī ve ẕihni ḳavī eyler ḳ u l a n eti germ ü ḫuşkdur ikinci derecede (3) geç siŋer e ş e k eti yaramaz ġıdā olur sevdā ḥāṣıl eyler cemī' etlerden yaramazdur (4) y ı r t ı c ı cānavarlar eti ġöze müfīddür ḳuvvet vérür bevāsīrluya eyüdür k e d i eti (5) bevāsīr rencine müfīddür böğreği ḳızdurur menīyi arturur arḳa aġrısına fāyide eyler (6) y u m u r d a ṣarusın ṣoya bişüre daḫı biraz za'firān ve biraz gül yaġı ḳarışdursa ġöz aġrısına (7) vursa nāfi'dür ḳaçan ki zarbān 'āriż olsa ve eger iklīlü'l-melik ḳarışdursalar (8) verem-i maḳ'ada daḫı verem-i bevāsīre nāfi'dür y u m u r d a aġı-

P16b nı ḳaçan ıssıdan aġrıyup (9) şişen göze ṭamzursalar ṣovuda aġrusın sākin ede ve eger yumurda aġını yüze dürteler güneş (10) göyündürdüğine fāyide ede ḳaçan yumurda aġını günlüğe ḳarışdurup alına yaḳsalar (11) nāzleye nāfi'ola ve e ğ e r y u m u r d a y ı ılıcaḳ döğüp içse ḳavuḳ acı acı geldüğine ve böğrekde (12) olan başa ve ḳan tüküren kişiye ve daḫı anlar ki dimāġlarından göğüslerine balġam ine müfīddür (13) k e ç i eti yaramaz sevdā arturur sevdāvī marażlar getürür meger ki ma'desi muḥkem kişi ola (14) soġanıla ve noḫūdıla ve keşūr ve şalġamıla bişüre yéye

---

M18a, (7) ḳaçan ki:ḳaçan M, (10) yumurda aġını:aġını yumurdanuŋ M, (14) noḫūdıla:noḫūla M, bişüre yéye:yéye bişüre M.

ziyān ėtmeye s ı ğ ı r eti bārid ü yābisdür (15) ğalīzdür yaramaz sevdā arturur ıssı mizāclulara ve yarakānı olanlara yaz güninde yėrlerse

M18b

(1) revā ola ve ḳulunclu kişi ve sevdāvī marażlu kişi yėmeye sığır etin ḳavun ḳabıyla bişürseler (2) tizcek müherrā olur ve çoḳ yėyen kişiye uyuz ve demregü ve cüẕāmlıḳ ve dāʾ'l-fīl (3) ḥāṣıl olur ve ṭalaġı büyidür ğ e y i k eti ıssıdur ve ḳurudur ḳulunca ve fālice müfīddür (4) şol bedene ki yaramaz ḫılṭ çoḳdur ṣāliḥdür yubūseti ġālib olanlara ve mizācı şovuḳ (5) kişilere yaramaz eger tendürüst kişi yėmek istese yağıla ve ekşi nesnelerile bişürüp (6) yėyeler ki ziyān ėtmeye ṭ a v ş a n eti ıssı ve ḳurudur nıḳrisi ve vacaʿ-ı mafāṣıl yaʿnī bendükçeleri (7) aġrıyan kişiye ṭavşan eti ḳurıdup yėseler müfīddür baġarsuġında ḳarḥa olanlara (8) iẕen eyüdür daḫı ādemüẕ için bağlar ve idrārı bevl ėder ve sevdāvī mizāc kişilere (9) yaramazdur a t eti ıssıdur ḳalan etlerden tiz siẕer ve ḳavī ḳan tevellüd ėder ammā çoḳ (10)yėmeyeler maʿdeye aġır gelür

F17a ve sevdā ḥāṣıl ėder d e v e eti ḳatı ıssıdur yėl dutan kişilere ve şovuḳ (11) renclulara müfīddür d e v e etin sirkeyile ya ābkāmeyile yeyicek eyüdür tiz siẕer b a l ı ḳ eti (12) tüze şovuḳdur terdür āvāzı ṣāfī eyler içi yumşadur çoḳ yeyicek baiğam ėder maʿdede (13) ḳanḳı ḫılṭ belürse anı döner menīyi arturur ammā yavuz ḫastalıḳlar ġetürür ışlāḥı eski (14) süciyile olur ḳ u r u b a l ı ḳ ıssıdur ḳurudur aġulu nesne yėmiş kişiye fāyide ėder ammā

M18a,(15)olanlara:olanlar P,yėrlerse:yėrlerise P.
M18b,(6)bendükçeleri:bendükçeler M,(9)yaramazdur:yaramaz P.

ṣafrā arturur (15) ḳanı göyündürür ve ṣuṣadur ve yavuz ḫastalıḳlar getürür anuŋ daḫı ıṣlāḥı eski süci

M19a

(1) içmegiledür ne yeyem ve ne içem cemī^{c}i balıḳlar menīyi arturur süd emer bızaġu eti yemege eyüdür (2) çoḳ ġıdā verür ammā evvel baḥārda yéyeler ḳavī ḳan ede baġ eti ġalīẓdür ma^{c}deye (3) ziyān eder ammā menīyi arturur semürdür iştahāyı sāḳıṭ (4) eder ve ḳanı göyündürür i l i k andan yeġrekdür ve ḥayvānuŋ içi a^{c}żāsından ṭaşraġı (5) a^{c}żāsı yemege yegdür

BU BĀB YAĞLARI VE SÜDİ VE YOĞURDI (6) VE PENĪRİ VE AĞUZI BİLDÜRÜR

k e r e y a ġ ı evvel derecede ḥār u raṭbdur munẓic ve muḥallīldür (7) öksürüge ve demreğüye ve gérü ḳalan sevdāvī maraẓlara müfīddür semirdür ṭabī^{c}atı yumşadur (8) ammā ma^{c}de süst eder ve balġamı arturur ṣ a y a ġ ı ṭabī^{c}atı kere yaġı gibidür ammā bunuŋ ḳuvveti (9) ziyādedür bu ṣafrāya müstaḥyil olur boġazı yumşadur ve göksi nerm eder ḫuṣūṣa ki balıla bādām (10) içiyile ola ve mecmū^{c}ı içilen aġulara tiryāḳdur ḳ u y r u ḳ y a ġ ı ikinci derecede ḥār u raṭbdur ṣafrāya (11) müstaḥyil olur ma^{c}deyi süst eder ḳatı şişleri yumşadur ve şerḥa yaġı ṭabī^{c}atı buncılayındur (12) i ç y a ġ ı yavuzdur yemeyeler cüẕẕām rencin getürür z e y t y a ġ ı dürlü dürlü olur ba^{c}żısın

117b ḫām zeytūndan (13) çıḳarurlar ol bārid u yābisdür ya^{c}nī evvel derecede soyuḳdur ḳurudur ve ba^{c}żısın tamām olmış (14) zeytūndan çıḳarurlar ol ıssıdur i^{c}tidālile ruṭūbete māyildür ammā eski zeyt yaġınuŋ (15) ḥarāreti ḳavīrāḳdur

M19a, (2) ede:eder P, (9) boġazı:boġaz K, ḫuṣūṣa:ṣoyuṣa M.

saçı ḳavī ḳılur ol yaġ ki ḫām zeytūndan çıkar tendürüst

M19b

(1)kişilere muvāfıḳdur ş ī r ū ġ a n bārid ü raṭbdur irilige ki boġazda olur müfīddür ṭatlu bādām yaġı (2) mu'tedildür müfettiḥdür ve ruṭūbeti çoḳdur öksürüge müfīddür ve ciger̈ ve ṭalaġaŋ süddesin (3) açar menīyi arturur ve sevdāvī kişiler her ḳanḳı yiyecege ḳatup yerlerse münāsibdür ve ıssıdan (4) ḥāṣıl olan baş aġrısına ve ḳulaḳ ve böġrek aġrısına ve gücile iġeyenlere ve ḳavuġında taş (5) olanlara ve ḳavuġı aġrıyanlara ve oġlan yatdıġı yerde zaḥmeti olan ḫatunlara ve eski öksürügi (6) olanlara ve ẕātü'l-cenbe ve ḳuduz it ṭaladuġına ve ḳulunca ve göğüse ve ma'deye ve sersāma (7) müfīddür ş ı ġ ı r s ü d i bārid ü raṭbdur balġam arturur ma'dede ḳanḳı ḫılṭ bulursa aŋa döner (8) ve çoḳ ġıdā verür ve bedeni semürdür ve ḳanı ve menīyi arturur ve yel eyler bişürmeyince yemeyeler ḳ o y u n s ü d i (9) öksürüge müfīddür ve yelleri sürer ve ḳanḳı ālemi ki anuŋıla ovalar yoġun eyler ve ḳanı (10) arıdur k e ç i s ü d i bārid ü raṭbdur anlara ki ḳattāl ıssı otlar yemiş olalar içürseler ziyānın (11) def' ede süd çürüġi bārid ü yābisdür soyudıcıdur ḳarnı geçürür yüreği soyıdur ve aġlāṭum (12) tizliġin giderür ve ḳanı ṣāfī eyler ve idrāra bevl eder ve ıssı sıtmalara müfīddür ve şuṗalıġı (13) giderür s ü d ü ġ e n ki yeşil otdan ḥāṣıl olur ıssı ve ḳurudur balġamları gevdeden (14)arıdur

P18a andan beş çekirdek yeseler istisḳāyı giderür ve ṣaru şuları tenden arıdur (15) 'a v r a t s ü d i dükeli sünlerden yegrekdür 'ālem mizācına ol muvāfıḳdur ma'deden

---

M19b,(2)ve ciger̈:cigerün M,(3)kişiler:kişilere M,(5)zaḥmeti:zaḥmet M,(10)içürseler:içüreler M.

M20a

(1)tiz iner ve bedeni berkidür ve ḳuru ṣayrulıḳlara yarar cüẕām gibi ve sil gibi ve ince aġrı gibi ve sıtmalar gibi (2) ve eger yumurda aġıyıla aġrıyan göze ṭamzursalar aġrısına müfīddür e ş e ḳ s ü d i yavuz ṣayrulıḳlara (3) yarar sil gibi cüẕām gibi daḫı bunlara beŋzer marażlara içüreler yarar ve fāyidesi tiz belürür ve tiz siŋer (4) ve yaġı az olur ve ṣıvuḳ olur diġleri ve dişler etini berkidür ḳaçan anuŋıla maẓmaẓa ėtseler (5) öksürüge daḫı öykende olan zaḥmete ki sil dėrler daḫı ḳan tükürene emcekden saġduḳlayın (6) içürseler ve daḫı ḳattāl edviyelerden ve aġulu yėmiş olsalar fāyide ėder ve daḫı ẓōra ve baġarsuḳda (7) olan başlara müfīddür ve daḫı eşek südini veremi deşilenc içürseler nāfi' ola d e v e s ü d i (8) yaġı az ve ġāyet raḳīḳ olur ya'nī sıvıḳ bunuŋ peynīri az olmagıyçün er 'illetine (9) müfīddür ayruḳ südler gibi südde ėtmez ve daḫı ma'deden tiz geçer ḳalan südlerden ġıdāsı (10) azdur ve tāzesin içicek ḳarnı baġlar ammā gerü tiz açar ve devenüŋ ḳıġını südiyle ezüp (11) içicek istiskāya nāfi'dür ṣaru ṣuları içden sürer çıḳarur ḳ ı s r a ḳ s ü d i deve südine (12) yaḳındur fāyidede y o ġ u r t bārid ü raṭbdur ṭatlusı ammā ekşisi bārid ü yābisdür çoḳ ġıdā vėrür (13) ıssı ma'delü kişilere müfīddür ṣovuḳ mizāclu kişilere yaramaz yėyicek ziyan ėder ḳulunc getürür (14) eger yėseler semiz etile bişmiş aşıla yėyeler ve üzerine na'nā
P13b ya sa'ter saçalar ve eger ġöyle yėseler (15) sarımsaḳ ḳatup yėyeler ve armınca ṭatlu nesneler yėyeler ve zencebīl ço̧yneyeler ve ekşi yėmişlerden

---

M20a, (3) cüẕām gibi: cüẕām M, (8) sıvıḳ: sıvuḳ P.

M20b

(1) ve turşīlerden saḳınalar ve ḥammāmdan çıḳıcaḳ armışla ve derlemişle ve cimāʿ ardınca yemeyeler (2) fī'l-cümle yeyicek az yeyeler ki ziyān etmeye ve a ġ u z daḫı süd gibidür velī biraz ġalīẓraḳdur (3) geç sinder ışlāḥı bālıla ya şekerile olur y a ş p e y n ī r bārid ü raṭbdur balġam arturur semirdür ve ṭabīʿatı (4) nerm eder maʿdeyi ḫarāb eder ammā ṭaʿām iştahāsın getürür ṣovuḳ mizāclu kişiye yaramazdur ışlāḥı (5) balıla ve ḳōzıladur ḳ u r u p e y n ī r ġalīẓdür ṭabīʿatı ḳabż eder geç sinder ve südde eder ṭuzlu (6) peynīr ḥār u yābisdür geç sinder ḫılṭları göyündürür maʿdeye ziyān eder bedeni aruḳladur ṣafrāyı arturur (7) peynīr ṣuyı südi ḳaynadalar biraz sirke ḳatalar ki süd kesile peynīr ola peynīrin gidereler südin (8) ikileyin ḳaynadup kefin alalar bir şīşeye koyalar ṣovuḳ su içinde oturdalar ki ṣovıya bir kişinüñ (9) ki gevdesinde baş bert gibi ḳızamuḳ gibi ṣirke gibi olsa ol südden içüreler ol ṣudan dürtseler daḫı (10) fāyide ede eftīmūn ḳatup içseler yaraḳānı giderür ve göyünmiş sevdāyı tenünden sürer yüregi (11) ve cigeri ṣovıdur bahār günlerinde üç güne degin bir bir ardınca içseler ot içmege muḥtāc (12) olunmaya

BU BĀB DĀNELERİ BİLDÜRÜR

b u ġ d a y yubūsetde ruṭūbetde (13) muʿtedildür ḥarāre-

M20b,(3)raṭbdur:raṭıbdur M, balgam:balgamı P,(4)mizāclu kişiye yaramazdur:mizāclulara yaramaz P,(7)kesile:keseler M,(9)gibi ḳızamuḳ gibi sirke gibi: -M,(10)ede:eder P, tenünden:tenden P,(11)bir bir:bir biri P, içmege:içmek M.

te māyildür arı buğday aşı ādemün yüzi nūrın arturur buğdayı açla (14) çeyneseler ve sevdāvī şişlere yakı ėdeler şişin gidere eger ḳuduz it ısırduġına vururlarsa (15) ziyānın giderür ammā eger ḫāmla yėyeler maʿdeyi ḫarāb ėder
P19a ve içegüyi yėlile ṭoldurur ve ḳarında ḳurt tevellüd
M21a
(1) ėyler ve buġdayın ḳabın giderüp aşın bişürüp yėyicek ādeme ḳuvvet vėrür ve menīyi arturur ve içegüyi (2) berkidür a r p a bārid ü yābisdür anuñ cevāvı ıssı şayrulıḳlara müfīddür maʿdede tiz haẓm (3) olur ve endāmlara nufūẕ ėder ḳuvvet vėrür muʿtedil ḳan eyler ṣovıdıcıdur ṣuṣalıġı (4) giderür yüregi ṣovıdur ıssı sıtmalara nāfiʿdür ḳarın sıflın ter ėder ezer çıḳarur ve aġlāṭuñ (5) tīzliġin giderür sidük yolından sürer defʿ ėder ammā ṣovuḳ mizāclulara kerefes ṣuyıyla (6) ḳaynadup vėreler ziyān ėderse ıṣlāḥı gül-be-şekeriledür ṣ a nʿ a t ı budur ki yeñi eyü arpayı (7) ışladalar dögeler ḳabın çıḳaralar taş çölmek içinde nerm ḳaynadalar kefin alalar andan bezden geçürüp (8) şōrbāsın içeler buña cevāv-ı sāde dėrler ve eger içinde sancu aġrısı olursa iş bunları ḳatalar (9) çekirdeksüz ʿunnābı yigirmi direm sibistān otuz direm cevāvla ḳaynadalar tā ki ḳoyıla andan (10) çıḳarup sıḳup benden geçüreler yigirmi direm benefşe şarābı üç direm bādām yaġı bile ḳatalar ḳarışdurup (11)içeler nāfiʿ ola inşā'l-lahu taʿālā pirinç evvel derecede ḫāru yābisdür

---

M20b, (13)aġı: -M, (14) yakı:yaku P, çeyneseler:çeyneyeler P, (15)yėseler:yėyeler M, ḫarāb:aġır P, içegüyi:içigü M.
M21a, (2)bārid ü yābisdür:barid ü raṭbdur P, (7)ışladalar: ışlada M, (8)şōrbāsın:şōrbā M, (9)ʿunnābı:ʿunnāb P.

ġıdāsı eyüdür (12) ḫafīfdür ṭabīʿatı ḳabż eder ve beŋzi ḫōş eder ve semürdür ḳanı ṣāfī eyler ve saḥḥāc-ı emʿāya (13) müfīddürve ġıdālarun yegregidür ve nāfiʿdür ḳaçan ta-
2ε sıġır südiyle bişürseler ve daḫı baʿżılar (14) gümān etmişler ki her ki dāyim pirinç yese ʿömri uzun olur ammā süddesi olan kişiye yaramaz (15) m e r c i m e k evvel derecede bariddür ikinci derecede yābisdür yel eyler sevdāyı arturur gevdeyi ḳızdurur

M21b

(1) erliği kem ve göze ziyān eder ammā ḳanı sākin eyler
P19bṣovıdur cirmi ḳāsız ve ṣuyı müshildür (2) tamām ṭatluyıla yeyicek ṭatlu nesne ile yemeyeler zīrā ġarīżligı artar südde getürür eger mercimegi (3) ḳaynadup ṣuyıyla ġargara eyleseler ḫunāḳa müfīddür ve eger ḳaynadup ḫanāzīr üzerine yaḳu etseler nāfiʿdür becid yeyicek cüżām rengin getürür ve eger anı ḳuru (4) etile bişürüp yeseler ġāyet ziyān eder ıslāḥı oldur ki pāzūyıla ve semüz etile bişürüp yeyeler baḳla (5) iʿtidāle yaḳındur semürdür öksürüge müfīddür boġazı yumşadur ammā yel eyler giciyik getürür baş agrıdur (6) balġamı arturur n o ḫ ū d evvel derecede ıssı ve ḳurudur ṣuyıla müfīddür cirmi yel eyler ammā cimāʿı ḳavī eyler (7) āvāzı ṣāfī ḳılur semirdür idrārı bevl eder göksi ve ciğeri ve ṭalaġı ve böğregi arıdur beŋzi ḫōş eyler (8) yaḳın çıḳarup giciyige ürseler giderür ṣuyıyla maźmaża eyicek diş agrısın giderür çoḳ yemek (9) böğrekde taş eyler

---

M21a, (12) eder: eyler P, (13) sıġır südiyle: siŋir şovıdıyla M, (14) süddesi: südde M, (15) sevdāyı: sevdā P.

M21b, (1) sākin eyler: sākin eder P, (2) tamām: -P, mercimeği: mercimek M, (3) ṣuyıyla ġargara eyleseler ḫunāḳa müfīddür ve eger ḳaynadup: -, (4) oldur ki: -M, (6) cirmi yel eyler: cirm eyler P, ḳavī eyler: ḳavī eder P, (8) sürseler: urtseler

ıslāḥı ḫaşḫāşiledür noḫūdı iki ṭa'ām arasında yeyeler noḫūduŋ ṣuyı (10) fālic rencine yarar ḳaçan ki şīrūgandan ṣoganı ḳaynadalar ve noḫūduŋ ḳabın çıḳaralar ve anlaruŋ (11) içine ḳoyup üzerine ṣu ḳoyalar ṣol ḳadar ḳaynadalar ki müherrā ola çıḳaralar bezden geçürüp (12) ṣuyın alalar ḥācet vaḳtında saḳlayalar andan bir ḳaşuḳ içeler tā 'acāyib göreler m ü r d ü m ü k (13) evvel derecede bāriddür ruṭūbetde ve yubūsetde mu'tedildür cirmi ḳabz eder ve ṣuyı ishāl (14) eder maḥmūmlara ve öksürüge ve nāzleye müfīddür yeseler ḳabın çıḳarup yeyeler ve eger anı ṣuyıla (15) ḳaynadup noḫūd ḳatup ṣumaġıla yeseler iŋen eyüdür sıtmalu öksürüge muvāfıḳdur anuŋ biraz nafḫı

M22a

(1) vardur dişleri sünd eder ve menīyi ziyāna verür gerek ki müherrā bişürüp yeyeler b ö ğ r ü l c e bārid ü (2) yābisdür balġamı arturur yel eyler ṭabī'atı yumşadur maceye ve başa yaramaz ammā menīyi arturur göğüse (3) ve öykene eyüdür ve ḥayżı açar ve anuŋ ṣuyın ḳaynadup şīr-ḫışt ḳatsalar yüklü 'avrata (4) içürseler yükinden boşana ve ā-cān ṭoġura ve eger oğlan ṣoŋı ḳalsa anuŋ ṣuyın içse oğlan (5) ṣoŋın sırmağa böğrülceyi yağıla ve sirkeyile bişürüp yeye yelin gidürür biraz ġardal ve dīrū'l-fulful ve sa'ter (6) ḳatalar eger bunlar ḥāżır bulınmasa miḳdārından artuḳ ṣuz ḳatıcaḳ ıslāḥ eder b u y t o ğ m ı (7) evvel derecede ġābis ve ikinci derecede ḥārdur balġamı keser cimā' iştahāsın getürür ve ṣovuḳ (8) şişleri açar ve öykeni balġamdan arıdur ve içeğüden yelleri sürer ammā çoḳ yeyicek sinniği (9) dusar ve ölenüŋ derin çirkin ḳoḳıdur ve anuŋ

M22a, (1) menīyi ziyāna verür: menīyi ziyān erür , (5) biş-
mp yeye: biş.iricek , (7) balġamı: balġam M, cimā': cimā' l .

yaġı yüz renginüñ fesādın ġiderür ve ḳaşuġa dürtseler (10) aġrısın ġiderür s i m s i m evvel derecede ḥārdur ikinci derecede raṭbdur göñül döndürür maᶜdeye muzırdur (11) şuşadur ve iştahāyı daḫı sāḳıṭ eder sevdādan olan şişlere müfīddür yeyicek ġevdeyi semirdür (12)ve nefes ṭarlıġın ġiderür yumşadur yumşadıcı ve ṭaġıdıcıdur el ayaḳ yarılmasına dürticek ḫōş eder (13) saça ve saḳala dürtseler uzadur ḥayżı sürer menīyi arturur andan bèş dirhem içelere ve maᶜdeyi süst eder (14) ve aġız ḳoḳusın çirkin eder ve ḳusmaḳ ve şovuḳluḳ ġetürür ġeç siñer ḳavī ḫılṭlar tevellüd eder ve eger ḳişi (15) anı sevse ki yèye çiġin ṭatmaya biġen neṣneler içinde bile yèye ve ṭatluyıla yèyicek ziyān etmez

M22b

(1)ve ol yèl eyler Ebu ᶜAlī Sīnā eydür ben simsim yaġından menfaᶜat gördüm meger sevdā eᵓline ıssıda (2) ḳurulıġın

P20b ġidere ve illa yaḳuda menfaᶜatı vardur ḫ a ş ḫ ā ş ikinci derecede şovuḳdur öksürüge (3) ve nāzleye müfīddür uyḳu ġetürür ve dimāġdan ġelen balġamları keser iki dirhem bala ḳatup yèyicek (4) fāyide eder bèş direme değin ve ol menīyi arturur ḫaṣṣāṣun ḳabı ḳarnı bağlar gèrü aġar çoḳ (5) yèyicek öykeni ḫarāb eder ışlāḥı saḳızladur ṭ a r u ıssı ve ḳurudur ununı yaḳıcaḳ şişlere müfīddür (6) ve anuñ ḫıdmāsı azdur istisḳāya assı eder ve süst en-

---

M22a,(10)muzırdur:mażardur M,(11)iştahā:iştihā P, daḫı: -P, (12)yumşacur: -P, (13)ḥayżı:ḥayż M, andan: -M, içeler:içseler P,(14)çirkin eder:çirkin P, şovuḳuluḳ:şovuḳlıḳ P, ve eger: -M,(15)ṭatmaya:ṭutmaya M.

M22b,(1)bu ᶜAlī Sinā:bu ᶜAlī Sinā M, bu ᶜAlī Sinān P, görüldüm:görmedüm P, eᵓline:ehli P,(4)ḳarnı:ḳarını P.

dāmları berkidür b u r ç a ḳ ısı ve ḳurudur gögüse (7) ve öykene müfīddür öksürügi giderür unını yüze süricek yüzin rengin gökçek eyler çıġıdı varısa (8) giderür şīrüġanıla yeyicek bevl yolın açar ve yılan şoḳmış kişinüñ mażarratın giderür ḳuduz it (9) ısırdıġı yere vursalar ziyān etmeye üç direm andan yeyicek dükeli ʿillete yarar t u r p t o ḫ m ı ḥarāreti (10) üçünci derecedür yubūseti evvel derecededür yüzde olan çıġıda ve ādemüñ yüzine nesne (11) ṭoḳınsa eşeri ḳalsa ve daḫı aḳ bahaḳa ṭılā etseler fāyide ede ve daḫı vacaʿ-ı mafāṣıla müfīddür (12) evvel toḫmı ḳuvvetlüdür andan eti andan derisi andan yapraġı h e l y ū n t o ḫ m ı andan iki direm yeseler (13) menīyi arturur cimāʿa ḳuvvet vérür ve ʿavratlarun südin arturur ammā baş aġrıdur ışlāḥı balılıadur ve ikinci (14) derecede ḥār u raṭbdur k e ş ū r t o ḫ m ı ḥār u yābisdür şol başlara ki yénür yaḳu étseler müfīddür ve istisḳāya (15) yarar ve ziyānlu cānavarlar ısırdıġı yere vursalar zaḥmetin giderür ve idrār-ı bevl ve idrār-ı ḥayż eder

M23a

(1) ş a l ġ a m t o ḫ m ı yaşdur andan iki dirhem yeseler menīyi arturur ammā çoḳ yeyicek ṭalaḳ eder ışlāḥı (2) ḳavun toḫmı iledür r ā z y ā n e t o ḫ m ı ısıı ve P21a ḳurudur ikinci derecede südi arturur ve idrār-ı bevl eder (3) ḳarında olan yelleri taḥlīl eder n aʿ n ā t o ḫ m ı maʿdeyi ḫılṭlardan arıdur andan bir direm içseler (4) ammā öykene ziyān eder ışlāḥı keşīreyiledür ṭ a r ḫ u n t o ḫ m ı ṣaġır şişine müfīddür biraz andan (5) içseler

M22b, (7) yüzin: -M.
M23a, (3) ḫılṭlardan: ḫıltdan P.

ammā ḳavuġa muẓırdur ıṣlāḥı kerefesiledür ġil-i ermenīyi-
le. k e r d e m e toḫmı ve e ş e k t u r p ı toḫmı (6)
ḥār u yābislerdür balġamı ḳat' ederler ḳanı göyündürürler
ṣafrā artururlar eşek turpı toḫmından (7) iki dāng yese-
ler istisḳāya müfīddür ṣaru ṣuları içinden ġiderür ve ker-
deme toḫmı 'usru'l-bevle (8) müfīddür bir dirhem andan içi-
cek menīyi arturur dögüp sirkeyile ḳarışdurup ḳara bahaḳa
dürtseler (9) gidere ve eger dögüp sikencübīnile içseler
balġamları tenden sürer ve anı yèseler erlik āletine (10)
ḳuvvet verür

BU BĀB YEMIŞLER BEYĀNINDADUR

encīr ḥār u raṭbdur bedeni (11) semürdür ṭabī'atı yumşadur
öksürüge eyüdür balġamı bişürür ṣafrāyı arturur çoḳ yèmek
ġiciyik eyler (12) ve ıssı mizāclu kişilere sıtma getürür
ıṣlāḥı ekşi nesneleriledür ammā yubūseti ġiderür ve ṣusız-
lıġı (13) keser ve bevl yolını arıdur tāze vaḳtında olsa
'aḳreb soḳduġı yère vursalar ḫōş èder (14) ḳurusı vaḳtında
daḫı hem yèyeler hem 'aḳreb urdıġı yère vuralar mażarratın
ġiderür boġaz şişiyle ḫunāḳa (15) encīri ḳaynadup suyıla
dem-be-dem ġargara èdtürseler taḥlīl ède gidere ü z ü m
ḥār u raṭbdur ṭabī'atı

M23b

(1) yumşadur bedeni semirdür menīyi arturur yèl eyler bir
ḳaç gün aṣaḳoyalar tura andan yèyeler ḳabın çekürdeġin (2)
bile yèseler ziyānı vardur ve kesildiği gün yèseler bevl yo-
P21b lına muẓırdur ve içi işledür fāyideleri (3) żāyi'olur ıssı
mizāclu kişilere yaramaz meger aż yèyeler eger çoḳ yèseler
ziyān ètse ıṣlāḥı (4) ekşi nesneleriledür k u r u ü z ü m

M23a, (14) hem yèyeler: yèyeler M, (15) raṭbdur: raṭıbdur M.
M23b, (2) ziyānı: ziyān M.

ıssıdur rutūbeti azdur maʿdeye ciğere ḳuvvet verür göğüse ve öykene (5) eyüdür ammā mizācı ıssı kişilerüñ ḳanın göyündürür ve fehmi arturur bedeni semirdür çekürdek ile yeseler (6) bağırsaḳlar zaḥmetine eyüdür gerü ḳalan zaḥmete eyü degüldür Resūl Ḥażreti ṣalla'l-lahu ʿaleyhi (7) ve sellem buyurur ki kuru üzümüñ çekürdeginde renc var ve etinde şifā var bir ḥadīşde daḫı (8) buyurur ki her ki açla yigirmi bir dāne ḳızıl üzüm yese ol gün gevdesinde yaramaz nesne görmeye (9) ṣadaḳa Resūla'l-lahi ve ʿarab ḥükemāsı eydürler مَعَ الزَّبِيبِ لَا يَحْنَاجُ حَيٌّ عُمْرِهِ إِلَى الطَّبِيبِ

مَنْ أَكَلَ الْخُبْزَ ya'nī her ki ḳızıl üzümile etmek yese ʿömrinde ḥekīme (11) muḥtāc olmaya ḳ o r u ḳ bārid ü yābisdür ṣafrāyı ve ṣusuzluġı keser ıssı mizāca maʿdeye ve ıssı (12) ciğere müfīddür ḳuşmaġı giderür ṭabīʿatı ḳabż eyler ḳanı sākin eder ṭaʿāmı sindirür içegüyi (13) ḫunḳ dutar ve ıssıdan baş agrısına yarar ammā yel eyler ıṣlāḥı gülengübīnile ya ḳara (14) üzümiledür ḳoruḳ ṣuyı ṣafrāvī içegüye müfīddür yegregi oldur ki ṣāfī ve tāze çıḳmış (15) ola ve agacından ol vaḳt kesilmiş ola anı sıḳılar ve ṣuyın süzeler şīşe ile güneşe

M24a

(1) ḳarşu koyalar ḥācet vaḳtında içeler nāfiʿ ola ḫ u r m ā ḥār u yābisdür şovuḳ maʿdeye eyüdür (2) menīyi arturur ammā baş agrıdur diş ziyān eder ṣafrāyı arturur ḳanı göyündürür ciciyik ve uyuz eyler (3) çıbanlar getürür ıṣlāḥı sirkenübīnileder e k ş i t u t bārid ü yābisdür ḳabż eder boğaz agrısına (4) ṣuyıyla ḳarşara verseler fāyide eder ṣafrāyı keser ṭaʿām iştahāsın getürür

M23b,(5)ciğilerün:kişilere M,(11)ṣusuzluġı:ṣuzuzlığı P, mizāca: -1.

P22a çoḳ yėseler (5) ziyān ėtse ıṣlāḥı ıṭrıfīl-i ṣaġīriledür ṭ a ṭ l u t u t ḥār u raṭbdur yaramaz ḳanı fesāda (6) vėrür maʿdeye muẓırdur tiz fāsid olur baş aġrıdur iṣhāl ėder ġ ö y ü n m i ş t u t idrār-ı bevl (7) ėder z e r-d ā l ū bārid ü raṭbdur maʿdede tiz fāsid olur maʿdede ne bulsa aṇa döner (8) maʿdeyi ṣovıdur iṣhāl eyler ammā ṣusuzluġı ġiderür ve aġız ḳoḳusın ki sebebi maʿdeden(9) ola ġiderür ve ıssı sıtmalara müfīddür ammā ṣovuḳ maʿdelü kişilere yaramaz balġamlar tevellüd ėder (10) ıṣlāḥı sikencübīnile ve saḳız ve anīsōnıladur ş e f t ā l ū bārid ü raṭbdur ıssı maʿdeye eyüdür (11) balġamı arturur menīyi ziyāde ėder ve ḳuvvet vėrür ve ġėç siṇer ʿaṭaşı teskīn ėder ve çoḳ yėyicek ısıtma (12) getürür ṣovuḳ mizāclu kişiler yėseler ardınca zencebīl yėyeler ve anuṇ ıṣlāḥı balıladur e k ş i (13) e n ā r bārid ü yābisdür ṣafrāyı keser ṣusuzluġı ġiderür maʿdeye ve cigere müfīddür hafaḳānı (14) ġiderür ġöṇüli ferāḥ ėder ṣuyı ıṣhāl eyler çekirdegi ḳabż ėder ṭatlusın ve ekşisin bile yėyeler ki (15) ziyān ėtmeye enārdan olan yėl tizcek taḥlīl olur enāruṇ tāzesi ṭatluyıla ekşisi daḫı

P24b

(1) yėşilikeṇ ḳabın ṣoyalar ve dāne eyleyeler ve hāvan içinde çekirdegüyile döġeler ṣuyın çıḳaralar (2) yüz direm ol ṣudan ve yigirmi direm sükker ḳatup açla içeler ṭabīʿatı fażalātdan arıdur (3) ṣafrānuṇ acılıġın ġiderür ve eger ḳoca kişiler anuṇ ifrāṭından żaʿmet görseler anuṇ (4) ardınca turunç yėyeler ki ziyān eylemeye ṭ e ṭ l u e n ā r ḥār u raṭbdur maʿde ṣafrā bulsa ṣafrāya (5) döner

P24a, (14) ġöṇüli: ġöli ; ,(15)ekşisi:ekşi .
P24b, (5)acılıġın:aġ.ıġın , (4) turunç: -.

boğazı ve göğüsi yumşadur öksürüge fāyide eder ve menī arturur ve beyniye ḳuvvet vérür a y v a (6) bārid ü yābisdür ve ṭatlusı bārid ü raṭbdur maʿdeye ḳuvvet vérür ishāP22b li keser ve ḳuşmaġı giderür (7) ammā geç siŋer ṣusuzlıġı giderür idrār-ı bevl eder meşāneyi berkidür bal içinde bişiricek çoḳ (8) idrār eyler etinden ṣuyı yégrekdür çoḳ ṭaʿāmdan ṣoŋra yéyeler ḳarnı sürer ḳoḳusı dimāġa (9) ve yürege ḳuvvet vérür çoḳ yémek siŋirleri süst eyler ziyānı vardur ıṣlāḥı ḫurmāyiledür (10) ya balıladur ve anuŋ rubbı güsanṭāriye rencine şifādur yégregi tamām resīdesi ve göyünmişi (11) ve büyügidür e k ş i a l m a bārid ü yābisdür ve ṭatlusı bārid ü raṭbdur ḥarāretde ve burūdetde muʿtedildür (12) ṣafrā arturur gül ṣuyıyla bişirüp yéyicek iştahā getürür yürege ve maʿdeye ḳuvvet vérür ḳabż eyler (13) yél arturur almanuŋ ṣuyı ʿakreb ṣoḳmış kişiye yarar almayı çoḳ yéseler ıṣlāḥı cevāriş-i (14) naʿnā ve gül-be-şekerileḍür t u r u n ç ḳabı ḥār u yābisdür ṣovuḳ maʿdeyi ve ṣovuḳ cigeri (15) ḳavī eyler aġız ḳoḳusın ḫōş éder yélli taḥlīl ve ṭaʿāmı hażm éder turuncuŋ eti bārid ü raṭbdur

M25a

(1) geç siŋer balġam eyler ekşüsi bārid ü yābisdür ıssı yürege ḳuvvet vérür ṣafrāyı keser ṭabīʿatı ḳabż (2) éder ṭaʿām iştahāsın getürür maḥmūmlara münāsibdür ammā göğüse ziyānı vardur l Ī m ū n ve (3) n ā r e n c bu iki-

---

M24b, (5) göğüsi: göksi P, (7) bişiricek: bişüricek P, (8) ḳarnı: ḳarını P, (10) göyünmişi: göyünmiş M, (15) ḳavī eyler: ḳavī éder P, ḫōş éder: ḫōş eyler P.

M25a, (2) daġı: -M.

sinüñ ḫāṣıyyeti daḫı turunç ekşisi ḫāṣıyyeti gibidür a m-
r ū d bārid ü yābisdür ḳabż eder (4) meger ḳatı ṣulu ola
ṣafrāyı sākin eyler ṣusuzlıġı gideriir maʿdeyi ḳavī ve gö-
ñül dönmegi (5) defʿ eder nefesi feraḥ eyler dükeli yemiş-
lerden ġıdāyı artuḳ verür ve ṭaʿāmdan ṣoñra yeyicek (6)
buḫarı başa çıḳmaga ḳomaz ve maʿdesi ṣovuḳ kişilere ve ḳo-
calara yaramaz yel eyler ḳuluñc getürür (7) ıṣlāḥı zence-
bīlileḍür e r ü k bārid ü raṭbdur ṣafrāyı iṣhāl edüp ke-
ser ṣusuzluġı (8) gideriir eger ṭatlu erügi yeyüp ardınca
P23a ṣu içerlerise gerü sürer ammā çoḳ yeyicek (9) maʿdeyi süst
eder ıṣlāḥı ġülengübīn ve saḳızladur ṭ a t l u k i r ā s
bārid ü raṭbdur toḫme eyler (10) ve maʿdeyi süst eder maʿ-
dede ḳanḳı ḫılṭ ġālibsa aña döner e k ş i k i r ā s bārid
ü yābisdür (11) ṣafrāyı ve balġamı keser ḥarāreti sākin e-
der z e y t ū n bārid ü yābisdür ol ki ġāyet göyünmişdür
(12) ḥār u yābisdür maʿdeyi ḳavī eder ve iştahā getürür
ṣaḳīldür göze ziyān eder sevdā arturur (13) ammā yüzün ṣa-
rulıġın giderür ve menīyi artur ānı iki ṭaʿām arasında yeyeler
ḳ ō z ḥār u yābisdür (14) baş aġrıdur aġzı ḳabardur ṣaf-
rā arturur ṭabīʿatı ḳabż eyler yaşı ḥār u raṭbdur maʿdede
(15) tiz siñer menīyi arturur ve ḳuru ḳōz enciyle ṣedefile
aġu yemiş kişilere ve yılan soḳmış

M25b

(1) kişilere fāyide eder ve sevdādan olmış şişleri giderür
eger yerlerise iṣhāl eder (2) ve ḳarında ḳurtları ḳırar v
ḳuduz it ısırduġı yere urup yaḳu eyleseler ziyānın giderür

M25a, (4) sākin eyler: sākin eder P, gönül dönmegi: gönli dön-
megi P, (9) saḳızladur: saḳızıladur P, (10) ġālibsa: ġālibise P.

ve şovuḳ (3) mizāclu kişilere müfīddür ve ıssı mizāclu kişilere ziyān eder öksürük getürür ve anuŋ yıllamışı (4) aguya berāberdür ḳuşmaḳ getürür ışlāḥı ḳorugıla ve ekşi yemişlerile turşilerile ve ekşi (5) yoğurdıladur ve ḳōzuŋ yaġı ıssıdur yumşaḳdur taḥlīl edicek أَوْلَاز rencine müfīddür fālice (6) ve laḳvāya nāfi'dür ve şovuḳ mizāclu kişiler gevdesine dürtèrse fāyide eder ṭamarları berkidür (7) f ı n d u ḳ ḥarāreti yubūseti i'tidāle yaḳındur menīyi ziyāde eder ve öksürüge müfīddür (8) ve 'avratlaruŋ sütin arturur ve şovuḳdan olan yürek aġrısına eyüdür giderür ammā yèl eyler (9) baş aġrıdur ṣafrā arturur geç siŋer çoḳ yèyicek ışlāḥı şekeriledür ṭ a t l u b ā d ā m mu'tedildür (10) semirdür öksürüge müfīddür ciğerüŋ ve ṭa-

P23b laġuŋ süddesin açar menīyi arturur ṭabī'atı yumşadur (11) anı encīrile yèyeler çoḳ yèyicek toḫme eyler geç siŋer ṭuzla yèyicek iṣhāl eder ve süci (12) üstine yèseler geç esridür a c ı b ā d ā m ḥār u yābisdür yèli gevdeden süürer ve şovuḳ mizācluya (13) yarar yaġını güvüldeyen ḳulaġa ṭamzursalar güvüldüsin giderür f ı s t u ḳ ḥār u yābisdür yürege ḳuvvet (14) vèrür ma'deye yarar ve ciğerüŋ süddesin açar göŋül döndüğin giderür balġamī öksürüge müfīddür cimā'a ḳavī eder menīyi arturur şovuḳdan olan bel aġrısına yarar 'u n n ā b (15) mu'tedildür ḳanı ve ṣafrāyı sākin eder göğüse ve öyceno ve öksürüge müfīddür ammā menīyi

---

P25b,(6)kişiler:kişilere M,(7)yubūseti:yubūsete P,(8)eyüdür: -P,(14)..ma'deye yarar ve ciğerüŋ süddesin açar göŋül döndüğin giderür balġamī öksürüge: -L.

M26a

(1) az eder bişürüp şuyını şovudup içseler yüregi şovıdur Cālīnūs eyitmiş ne ki kızıl işdenüŋ (2) menfa^catında gördümtendürüstlügi saklamakdan ve şayrulıġı gidermekde ^cunnābda anı gördüm ammā ma^cdeye (3) yaramaz i g d e bārid ü yābisdür kuşmagı keser öksürüge müfīddür ve tene kuvvet verür ve baġarsuklar (4) başını oŋuldur ve zōra zaḫīre nāfi^cdür ve karından kan gelmegi giderür ve şafrāyı şır (5) ammā ma^cdeye ziyān eder geç siŋer ıslāḥı şekerile ve tatlu nesneleriledür k ö k n a r içinin büyügi (6) ḥār u ratbdur ve uvagı nār u yābisdür menīy arturur öksürüge eyüdür yeli taḥlīl eder balgamı (7) keser şafrā arturur baş agrıdur yüregi ıssıdur şovuk yelleri sürer ve şovukdan olan bel agrısın (8) giderür ve öykeni ve negāneyi arıdur ve ^cakreb zaḫmine encīrile vursalar ḫōş eder ve mizācı (9) ıssı kişiler çoḳ yese ziyān eder iç ḳabın arıdup yeyeler a l u ç bārid ü yābisdür ḳabż eyler (10) şafrāyı ḳat^c eder ve bēli berkidür göŋül dönderür anı şıkup yigirmi dirhem şuyına rāzyāne ḳarışdurup (11) içseler dāʾ'l-fīl rencini gi-
P24a derür ve anuŋ tamām resīde olmışı yegrekdür ve anuŋ şuyından (12) üç dirhem içseler şafrāyı şır şöyle yeyicek baş agrıdur ve yürek agrısın getürür ıslāḥı (13) anīsōnıladur k ü k e m bārid ü yābisdür göğüs agrısına yaramaz ve eski sancuları depreşdürür k e ç i b o y n u z ı (14) bārid ü yābisdür ḳurusı ḳabż eder yaşı ishāl eder ḳ a v u n

---

M26a,(2)ma^cdeye: -M,(3)baġarsuklar:baġursaḳlar P,(4)ve zōra zaḫīre:ve zaḫīre zōra P, ḳarından:ḳarında M,(5)nesneleriledür:nesneyiledür M,(10)dirhem:direm P,(14)ishāl eder: ishāl eyler P.

ṭatlusı ḥār u raṭbdur (15) ṭatsuzı bārid ü raṭbdur ṭatlusı ṣafrāya döner sıtma getürür fī'l-cümle maʿdede ḳanḳı ḫılṭı

M26b

(1) bulursa ana döner tiz fāsid olur maʿdeye ziyān eder gönül dönderür ḳavun yeyicek (2) tizcek üzerine nesne yeyeler yegregi oldur ki açla yeyeler ṭaʿāmdan ṣonra yemeyeler (3) hażmı fāsid eyler eger maʿdede hażm olmadın zaḥmet ederse dermānı ılıcaḳ (4) ṣu içüp ḳuşmaḳdur ve ḳavunuŋ toḫumı maʿdeyi arıdur ve hayż yolın açar ve bèli ıssıdur ve eger (5) iki dirhem andan istiʿmāl ederlerse cimāʿ şehvetin artırur ḫıyār şenbıyār bārid ü raṭbdur maʿdeyi (6) ṣovıdur geç siŋer balġamı arturur için yeyeler idrār-ı bevl eder ve ıssı sıtmalara müfīddür (7) ṣovuḳ mizāclu kişiye yaramaz çoḳ yeyicek iḫtilāl eder ıṣlāḥı ıssı ve ṭatlu ṭaʿāmlarıladur (8) ve toḫmınuŋ ṣuyı ṣafrānuŋ acılığın sürer çıḳarur ḳarpūz bārid ü raṭbdur ıssı maraḍlulara (9) müfīddür balġamı arturur ṣafrāyı keser ṭabīʿatı yumşadur şükkerile yeyicek idrār-ı bevl eder (10) meşāneniŋ issiliğin giderür şusuzluġı şır ıssı mizāclu kişilere muvāfiḳdur ammā pirlere (11) ve ṣovuḳ mizāclu kişilere ziyān eder ve ıṣlāḥı çekerildür ḳabaḳ bārid ü raṭbdur balġamı arturur (12) ṣafrāyı keser ve eski öksürüge müfīddür ve içeğüniŋ issiliğin giderür ve göksi yumşacur (13) eger suyın ḳulaġa ṭamzursalar aġrısın giderür ki ıssıdan olmış ola ve ḳabż eder ve tiz (14) siŋer

P24b ve çiğ ḳabaġı o a gömeler suyın çıḳaralar şükkerile içeler

---

M26a, (14) ḥār u raṭbdur:ḥār u raṭıbdur M, (15) bārid ü raṭbdur:bārid ü raṭıbdur M, ṣafrāyā:ṣafrā M.

M26b, (9) bārid ü raṭbdur:bārid ü raṭıbdur M, (11) balġamı : balġam P.

ısıtmalara yavlaḳ yarar ammā ḳabaġı (15) çoḳ yemek yavuz ḫıltlar tevellüd eyler ve baġarsuḳlara ziyān eder ve maᶜdeyi fesāda verür ıṣlāḥı

M27a

(1) ḫardal ya fulful ya saḳızladur ve ḳabaġuŋ yaġı sovuḳdur yaḫdur dimāġı ter eyler māliḫūlyāya (2) müfīddür ve sersāma nāfiᶜdür buruna ṭanzuralar ve acı sirkeye ḳatup ḳaynadıcaḳ ıssıdan aġrımış (3) başa dürtseler aġrısın ġiderür ve uyḳu ġetürür bir kişinüŋ dimāġı yubūsetden ḳurısa (4) ve boġanı ḳurısa ḳabaḳ yaġından burnına dürte ve ḫāyaların içine batura dimāġı ter ola b ā d i l c ā n (5) ḥār u yābisdür sevdā arturur sevdāvī maraźlar ḥadıṯ eyler beŋzi ḫarāb eder ve göze (6) ve başa muźırdur ḳanı daḫı göyündürür ve anı yemek isteseler ṭuzlu şuda yatırasorsemüz (7) etile ve bārid ü raṭb yaġlarıla bişürüp yeyeler andan daḫı çoḳ yemeyeler ki ziyān eder ve anı (8) ṭatlu yaġıla avadan çoḳ bişüreler ve anuŋ ṣapını ḳurıdup bevāsīr üzerine yaḳu ġibi edüp (9) yapışdursalar fāyide ede ṭ o m a l a n bārid ü raṭbdur ġalīẓdür sevdā ve balġam arturur (10) ġeç siŋer yaramaz maraźlar ġetürür ve ol ziyān edüci otlardandur ammā ṣuyı göze cilā verür (11) ve ṭomalan ki ḳırlarda ve arı yerlerde biter bayad olmadın ṭuzıla yaġıla semüz etile bişüreler anı daḫı (12) aŋ yeyeler ki ziyān etmeye ve ṣol ṭomalan ki gölgelerde ya encīr ya zeyt̄ūn aġacı dibinde ya terslü (13) yerde bite öldüricidür ve acıdur ṣarısı daḫı yaramaz aġaçludur bārid eyüsin daḫı çoḳ yemeyeler (14) ve bacid yeyüp ᶜādet edinmeyeler ki fāsid ḫıltlar tevellüd eder fālic ve sekte ŋencin ġetürür ḳ u l ḳ ā s ki

---

27a, (6) aġı: -P, (7) ve bārid ü raṭb: bārid ü raṭb , (13) yerde: yerlerde P, bāri: bārid ü .

aŋa (15) edelyede g ü l g ü z derler ḥār u raṭbdur ci-
P25a mā'a ḳuvvet vèrür ṣaru ṣuları sürer giderür

M27b

(1) ḫāṣṣa kim toḫme olmış ola ve ḥayż açar ve ma'deyi fā-
sid ḫılṭlardan arıdur s ü k k e r yeŋisi (2) ḥār u raṭb-
dur s ü k k e r e s k i s i ḥār u yābisdür öksürüge mü-
fīddür seniŋyi arturur ve südde yolların açar (3) ḳaçan ot-
ları şekkerile içseler iltür cemī'i endāmlara değürür ve
siŋirlere ulaşdurur (4) ve ḳızıl şeker yèlleri sürer ve
balġamı biçürür ve göyündürür ve ḳulunc açar ve siŋirleri
berkidür ve şeker nice ki (5) eski olursa ḳuvveti arturur
ve göksi yumşadur ḳatısın giderür eger bādām yaġıyla içer-
lerse (6) ishāl èder ve ḳızıl şekker ṣusalıḳ getürür köpü-
gin alıcaḳ ṣusatmaz ve aḳ şeker dükelisinden (7) yègrekdür
dükeli ṣayrulıḳlara yarar şeker ḳamış ṭabī'atı yeŋi şeker
gibidür ammā yèl eyler bal ḥār u (8) yābisdür süddeyi a-
çar balġamı keser ṣafrā arturur ḳanı göyündürür iştihā ge-
türür ṭa'āmı siŋürür ishāl eyler (9) ma'deye ḳuvvet vèrür
kişiye tendürüstlük getürür ve endāmlardan süstlıġı gide-
rür ve cimā'(10) iştahāsın getürür ve iç yumşadur ve dü-
keli ṣovuḳ ṣayrulıḳlara yarar ve ḳocalara ġāyet münāsibdür
(11) eger ziyān èderse 'illācı ekşi yèmişleriledür ḥār ġibi
līmūn ġibi b e h ā e ḥār u yābisdür ḳanı (12) göyün-
dürür ṣovuḳ mizāca mükfīddür n a r ū l bārid ü raṭbdur
ḳanı ṣafī èder ṣafrāyı (13) keser sirkeŋübīnile yèyicek

27b, (5) göksi:göğsi B, yaġıyla:yuğıyla P, içerlerse:i-
çerlerise P, (6) süddeyi:südde M, eyler: -M, (9) tendürüstlik:
tendürüstlik P, endāmlardan:endāmlara M, (12) raṭbdur:ra-
ṭıbdur P.

ve yaraḳāna nāfi'dür uyḳu getürür menīyi az eder ve yel eyler çoḳ yeseler göz ḳarardur dimāġa ve nāzleye ve ḳurılıḳdan olan öksürüge müfīddür ve ḳarışuḳ (15) şulara ḫōşdur ḳaçan ki yuyup yeseler yeli çoḳ eyler yunmaduġınuŋ yeli azdur tiz siŋer ve süci

M28a

(1) üzerine yeseler mestligi yeyni olur ışlāḥı na'nā ve kerefesiledür ve marūluŋ toḫmı (2) laṭīf uyḳu getürür eger döğüp sirkeyile ḳarışdurup eline dürteler ıssıdan olan baş

P25b (3) aġrısın giderür ve otlaruŋ ıssılıġın sākin eder ve iḥtilām olmaġı men' eder k ā s n ī bārid ü raṭbdur (4) ma'deyi ḳavī eder ciğerüŋ süddesin açar ıssı ve şovuḳ maraża müfīddür şafrāyı arturur ve ḳanı (5) sākin eder yumadın yeyeler yuyıcak yel eyler ve aġızdan şu gelmegi keser ve nıḳrise (6) yaḳu edeler fāyide verür ve eger arpa unıyla yaḳu edeler yürek ditremesin giderür ve kuşmaġı (7) sākin eder ve ḳarını baġlar ve ḳuru ḳuş ısırduġına ve yılan çıyan şoḳduġına yarar ammā ma'dede (8) geç siŋer ışlāḥı reşādiledür p ā z ū bārid ü raṭbdur şuyı ishāl ve cirmi ḳabż eder i s f ı n ā ḫ (9) bārid ü raṭbdur balġamı iŋen azdur öksürüge müfīddür ṭabī'atı yumşadur boġaza ve göğüse (10) nāfi'dür şafrāyı ve ḳanı keser ve bel aġrısına fāyide menddür ammā şovuḳ mizāclu kişilere yaramaz (11) ışlaḥı dārçīni ve fulful ve ıssı neşnelerildür ḳ u ḳ ı ḳ u l n a ġ ı bārid ü yābisdür ḳabż eder şafrāyı (12) keser ma'deyi ḳavī ḳılur k e r d i y e ve k e l e m ḫār u yābisdür öksürüge müfīddür bevl eder rı eder (13) boġazı yumşadur āvāzı ve göksi yumşadur āvāzı ṣāfī eder balġamı keser

---

P25b, (3-4-9) raṭbdur: raṭıbdur M, (4) arturur: -, (10) fāyide-mendür: fāyideledür M,

cimāʿa ḳavī eder cirmi (14) ḳabızdur ammā dişe ziyān eder baş aġrıdur sevdā arturur ve göze eyü degül ıslāḥı semüz etile (15) bişüreler s e m ü z o t ı bārid ü raṭbdur ciğeri maʿdeyi şovıdur bevli idrār eder şafrāyı keser n aʿn

M28b

(1) ḥār u yābisdür maʿdeyi ciğeri ḳavī eyler ṭaʿāmı sinürür ḳuşmaġı menʿ eyler ve yürege ḳuvvet (2) verür ḳarın ḳurtların ḳırar ve maʿdeden balġamī ḫılṭları giderür ve yelleri taḥlīl eder yėgregi oldur ki (3) anı gölgede ḳurıdalar ve eger süte bıraġalar süd māya dutmaya ve penīr olmaya ve anuŋ döġülmişinüŋ (4) şuyı ḳarından ḳan gitmegin

P26a bağlar ve yaraḳāna müfīddür ve eger ʿavrat anı cimāʿdan öŋdin (5) götürünse yüklü olmaya ve eger andan şarāb-ı rummāna ḳatsalar ve biraz andan yėseler ḥayż rencin (6) sākin ėde ve anı çoḳ yemek yėl eyler ve giciyik getürür ıslāḥı kerefesiledür ṭ a r ḫ ū n (7) ḥār u yābisdür maʿdeyi ḳavī ve cimāʿı żaʿīf eyler ve ġėç siŋer şusalıḳ getürür aġızaġrısına (8) müfīddür dişleri berkidür ve aġız ḳoḳusın ḫōşeyler ve şovuḳ yėlleri sürer ve maʿdede ḳalan (9) ṭaʿāmları yufḳalıdur eger acı edviyeler ve şerbetler içseler öŋdin andan yėyeler andan (10) içeler ki şarābların acısın bellüdmeye ve eger döŋül ḥamelü olsa andan ġeymeyeler şuyın yudalar (11) sı'lın tüdüreler ve anı çoḳ yemez boġaza ziyān ėder ve menī'i ḳurıdur ve şusuzlıġı giderür ve maʿdede (12) ġėç siŋer ıslāḥı kerefesiledür k e r d e m e ḥār u yābisdür ṭaʿāmı siŋürür cimāʿa ḳuvvet verür (13) ve

M28a, (15)ciğeri:ciğere M, raṭbdur:raṭıbdur M.
M28b, (2)ḳarın:ḳarını M, maʿdeden:maʿdede M, (3)penīr:peynīr P, (7)maʿdeyi:maʿdeye P, żaʿīf:sākin M.

dahı ʿavratlaruŋ süüdin arturur su kerdemesi dahı eyledür e ş e k t u r p ı hār u yābisdür (14) anı dögüp sıkup suyın yarakānlınuŋ burnına koysalar hōş eder t u r p hār u yābisdür (15) erligi arturur ve sovukdan olan öksürügi giderür eger suyını sikencübīnile içseler balgamı sürer

M29a

(1) ve eger ṭaʿām ardınca yerlerise taʿāmı siŋdürür ve eger suyından kulaga ṭamzursalar ki yeli ola (2) giderür ve turpuŋ suyı göze cilā verür ve ʿakreb sokdıgına müfīddür ve eydürler ki anuŋ suyı (3) ʿakrebi öldürür ve eger bir kimse turp yemiş olsa ʿakreb soksa ziyān etmeye ammā turp (4) yel eyler ve çok yeseler bit eyler ve derisi baş agrıdur ve a-gız kokusın çirkin eder ve eger yaluŋuz (5) kabın yeseler kusdurur ve turpuŋ yagı ıssıdur kurudur kulaga ṭamzurıcak

P26b sovuk yeli kulakdan çıkarur (6) ve balgamī ve sevdāvī sayrulıklara yarar k e r e f e s hār u yābisdür maʿdeye eyüdür bevli idrār eder ve yeli taḥlīl eder süddeyi açar ve balgamı keser cimāʿa kuvvet verür ʿiḳu'n-nefese müfīddür ve hayżı (8) sürer ve toguurmagı āsān eder ve ol ki sular yöresinde biter terdür būsıtānda bitenden ve agız (9) kokusın eyü eder ve ol ki taşda biter dişidür diş agrısın giderür ammā maṣrūʿa yaramaz hareket (10) getürür ve baş agrıdur k i ş n i c bārid ü yābisdür buharı dimāga çıkmaga komaz çok yemek göz karardur (11) ʿaklı harāb eder menīyi kurıdur safrādan olan ısıtmalara müfīddür agız kokusın eyü eder ve ol (12) cemīʿi agrıları dahı sākin eder sirkeye

---

M29a, (2) turpuŋ:turbul M, (3) ʿakrebi: ʿakreb P, (7) yeli:yel M, (8) būsıtānda:būstāndan P, (10) göz:gözi M, (11) safrādan:safrāyı M, (12) dahı: -P.

ḳatup yaḳu edicek dükeli şişlere nāfi'dür ġül yaġı (13) ve isfidāc ḳatup ġülile balıla ḳarışdurıcak şol ġevdede çıḳan nesnelere dürtseler giderür (14) ve maṣrū' kişiye anı yedürseler fāyide eder ve anuŋ yaşı burundan ḳan ġelmesini keser (15) ve eger ḳurusın dögüp buruna ḳoyalar ḳanın duta ve eger iki dirhem andan ġāvzubān suyıyla içeler

M29b

(1) içden ḳan boşanduġın men'ede ve andan yeseler ḳuşmaġı ve ekşi ġegirmeġi keser ve eger (2) puḫteyile ya süciyle ezüp ġarġara etseler boġazı açar ḫunāḳ giderür ve cimā' şehvetin bāṭıl (3) eder anuŋ suyından dört vaḳiye içseler ġarāb eder maẓarratın yüreġe vurur ġuṣṣa ve ḳaygu (4) getürür ve ġübāt rencin tevellüd eder ve fuḥş sözler söyledür'āḳibet öldürür anuŋ ıslāḥı (5) ya sikencübīnile veya seferceliledür rūfıẓūn yumurda yedüreler büberile ve tuzıla ve zeyt (6) yaġıyla semüz tavuḳ şörbāsın içüreler ve eski ḳızıl süci eydür h e l y ū n ḥār u raṭbdur menīyi arturur (7) idrār-ı bevl eder bel aġrısına ve yan başı aġ-

P27a rısına yarar ve cimā'a ḳuvvet verür ve şovuḳ (8) yelleri endāmlardan sürer ve fālice bendükşeler aġrısına ḫōşdur ve içde olan sūdeleri (9) giderür ḳulunc yellü olanı açar ve anuŋ biçmişi bö şoḳduġı kişiye süciyle müfīddür (10) ve eydürler anuŋ yalıŋuz biçmişi yavuzdur ite yörseler öldürür eger biçürüp yerlerse gerekdür ki (11) evvel anı başlayalar ve semüz etile ve yumurdayıla biçüreler ve zeyt yaġın ḳoyalar andan yeyeler ki ziyān (12) etmeye ş o ġ a n

M29b, (5)ya sikencübīnile veya seferceliledür:sikencübīniledür veya seferceliledür M,(6)yaġıyla:yaġıyıla P,raṭbdur: raṭıbdur M,(7)bel:yel M,(9)süciyle:süciyile P,(10)yerlerse: yerlerise M, gerekdür ki:gerek ki P.

ḥār u yābisdür ḳanı ġöyündürür baş aġrıdur ṭaʿāmı sinġürür iştahā getürür muḫtelif (13) şularuŋ mażarratın giderür ṣafrā arturur balġam eyeler bişmişi öksürüge müfīddür ṭabīʿatı (14) yumşadur göze ziyān eder gece yatıcaḳ aġzından şu ḳetürür ve şuşadur ve ʿaḳla ziyān eder (15) ıṣlāḥı sirkeyile ve yoġurdıla ve kāsnīyiledür s a r m ı s a ḳ dördünci derecede ḥār u yābisdür

M30a

(1) balġamı keser yėli taḥlīl eder ve ḳanı göyündürür ṣafrā arturur ġöze ve dimāġa ziyān eder ammā menīyi (2) arturur ve eger boġaza sülük yapışsa sarımsaḳ yėyicek düşer k e n d e n e ḥār u yābisdür ġeç siŋer (3) yėli taḥlīl eyler cimāʿa ḳuvvet verür buhārı dimāġa çıḳar ġözi ḳarardur baş aġrıdur dişe (4) ziyān eder idrār-ı bevl eder bevāsīr rencine müfīddür k e ş ū r ḥār u raṭbdur ġeç siŋer yaramaz (5) ḳan peydā eder cimāʿa ḳavī eyler ıssı mizāclu kişilere yaramaz idrār-ı bevl eder ve bögreġi (6) ḳuvvetlendürür ve beli berkidür ş a l ġ a m ḥār u raṭbdur çoḳ ġıdā verür menīyi arturur bevl idrārı eder (7) ġözi ḳavī eder maʿdeyi ṣafrādan arıdur ġöksi yumşadur ammā çoḳ yemeyeler k e b e r e ḥār u yābisdür (8) balġamı keser ṭalaġa müfīddür ciġerüŋ ve ṭalaġuŋ sūddesin açar ve dibinüŋ ḳabı yapraġından (9) daḫı menfaʿatludur idrār-ı bevl eder ḥayżı sürer kebereyi sirke küpine ḳoşalar ḳaynatmaḳdan (10) yıġar niteki ḫardal ve eğir kökini yaprağıyla

P27b

M30a, (1) yėli: yėl M, (3) buḫarı dimāġa çıḳar: dimāġa çıḳar buḫārı P, ġözi: göz P, (5) yaramaz idrār-ı bevl: yaramaz eder idrār-ı bevl M, (6) bevl idrārı eder: bevl idrār-ı bevl M, (7) ṣafrādan: ṣafrāyı M, (9) daḫı: -P, (10) yapraġıyla: yapraġıyıla P.

rine yaḳu edeler fāyide ede (11) ve eger kökinüŋ ḳabın yenür baş üzerine vursalar yenmeye ve anuŋ ṭuzlısı rubū zaḥmetine (12) müfīddür eger arpa unıyla ḳarışdurup vuralar ḫām ḫıltları gevdeden sürer ṭ u r a ḳ o t ı (13) ḥār u yābisdür yèli ve balġamı taḥlīl eder maʿdeye ziyān eder buḫarı dimāġa çıkar göŋül dönderür (14) ṭabīʿatı yumşadur dögüp un ġibi edicek şişlere yaḳu eyleyüp urıcaḳ fāyide eder (15) ve endām süstlıġını berkidür ve anuŋ etmegi zōrı olana müfīddür ḳabż eder

M30b

(1) ḳarnı bağlar ve südük yolın açar ammā yaramaz ḳan tevellüd eder ve geç siŋer ıslāḥı südile (2) bişürüp yèyeler ya yaġıla ya semüz etile ya şīrūġanıla biçürüp yèyeler ki ziyān etmeye

BU BĀB (3) AŞLAR BEYĀNINDADUR

zirvā balġamı ve ṣafrāyı keser süddeyi açar ṣafrāvī ve balġamī ḥummālara müfīddür (4) yèl eyler ṣovuḳ mizācluya ziyān eder ciğerüŋ dükeli marażlarına fāyide eder ṣanʿatı budur ki (5) ḳoyun etini uvaḳ toġrayalar ya ṭavuġuŋ eglerinden toġrayalar ṣuyıla ḳaynadup kefin alalar yüz dirhem sirke elli diren şekker ya bal ḳatalar biçüreler eger balġamī kişiyiçün biçürseler şekerin ya balın artuġıraḳ (7) ḳatalar biraz dārçīni ve kabı ṣoyulmış noḫūd ve biraz bādām içi bile katalar azacuḳ zaʿfirānıla yèyeler (8) cevāv bārid u raṭbdur maḥmūmlara eyüdür mizācı ṣovıdur ḫıltları biçürür göŋülmiş ḫıltları iḫrāc eder bevli idrār (9) eyler

M30a, (10)ède: -P, (12)unıyla:unıyıla P, vuralar:vèreler P, sürer:süre P, (15)zōrı:zuvid M.

M30b, (1)ḳarnı:ḳarını P, (3)zirvā:zirā M, (5)dirhem:diren P, (6)artuġıraḳ:artuġarıḳ P, (8)biçürür göŋülmiş ḫıltları: -M.

ṣafrāyı ḳeser uyḳu ġetürür öksürüge müfīddür buḫarı dimāġa
çıḳmaġa ḳomaz dimāġı tertīb eder (10) mizācı ṣovuḳ kişiye
yaramaz yėl arturur ṣanᶜatı budur ki arpayı döğüp ḳabın
P28a ṣoyalar ṭaş (11) çölmege ḳoyup on niş arpa ḳadarı ṣu ḳo-
yalar ṣunuŋ beş baḫşından bir baḫşı ḳalınca ḳaynadalar sü-
zeler (12) ṣuyın içeler k e b ā b b i r y ā n ḳ a l y a
ḳ a v u d ṭabīᶜatı ḳabż eyler ve balġamı neşf eyler ġev-
deyi (13) ḳızdurur ġeç siŋer ġevdeye ḳuvvet vėrür semirdür
m a s l ū ḳ a ḳi et suyıyla sāde şörvādur (14) iᶜtidāle
yaḳındur dükeli mizāclara yarar bedeni tertīb eder semir-
dür sevdāyı giderür ḳanı (15) ve menīyi ziyāde eder beŋzi
ḫōş eyler içine nice hevic bıraġurlarsa anuŋ ṭabīᶜatın duta

M31a

(1) tarḫāna aşı ġevde i ṣovıdur yėl eyler mażarratın sa-
rımsaḳ giderür h e r ī s e aşı ḥār u raṭbdur cimāᶜı ḳa-
vī menīyi çoḳ eyler çoḳ ġıdā vėrür ġevdeye ḳuvvet vėrür
semirdür ġalīẓdür żaᶜīf maᶜdeye ziyān eder südde eyler
ıssı günde (3) yėmeyeler ki ġeç siŋer k ū f t e ḥār u
raṭbdur çoḳ ġıdā vėrür bedeni ḳavī eyler semirdür ḳanı ve
menīyi (4) arturur s ü d l ü p i r i n ç muᶜtedildür
burūdete māyildür çoḳ ġıdā vėrür semirdür tiᶜ siŋer menī-
yi arturur (5) ammā ġalīẓdür s e n b ū s e ġeç siŋer süd-
de eder ıssıdur buḫarı dimāġa çıḳar haẓm olsa (6) çoḳ ġıdā
vėrür r i ç t e būrid ü raṭbdur iᶜtidāle yaḳındur ıssı
maraẓlara ve ıssı mizāclara (7) müfīddür ve ṣovuḳ maraẓ-
lara ṣovuḳ mizāclara daḫı ziyān eylemez öksürüge eyüdür
ḫ a m ī r l ü (8) bişüreler ḫamīrsüz bişürseler ġeç siŋer

M30b, (10)yėl arturur:yėl eyler arturur M, (11)niş:beş P.
M31a, (1)herīse aşı:herīse P, (2)cimāᶜı ḳavī menīyi çoḳ eyler
çoḳ ġıdā vėrür ġevdeye ḳuvvet vėrür:cimāᶜa ḳuvvet vėrür: -

südde eder t u t m a ç dahı rişte ṭabīʿatındadur gerü ḳalan (9) un işleri dahı buna yaḳındur ḳuru et ḥār u yābisdür bedeni ḳavī eyler balġamı keser ammā geç siner (10) sevdā arturur m ü z e v v e r e ol aşdur ki anda et olmaya m ü z e f f e r e ol aşdur ki etile ola

(11) BU BĀB HELVĀLAR BEYĀNINDADUR

dükeli bal ḥelvāları (12) ḳanı ve menīyi ve ṣafrāyı arturur
P28b gevdeyi semirdür ḳızdurur boġaza ve öykene eyüdür ammā ṭalaġa ziyān (13) eder ḳanı göyündürür ıṭlāḳ eder şekkerile olan ḥelvānuŋ balıla olandan ḥarāreti (14) eksükdür p e ş m ī n e ḥelvā gevdeyi ḳızdurur geç siner ve südde eyler i k i n c i b a ḫ ş ı marażlaruŋ sebebin (15) ve ʿalāmetlerin ve muʿālecelerin bildürür altmış iki bābdür e v v e l b ā b

M31b

(1) baş aġrısındadur ve baş aġrısınuŋ envāʿındadur sersām gibi ve māliḫūlyā gibi ve ṣarʿ (2) gibi ve cünūn gibi ve dahı şol marażlar ki baş aġrısına taʿalluḳdur ve dimāġa ve sevdāya (3) taʿalluḳdur ve bunlaruŋ sebebinde ve ʿalāmetinde ve ʿilācındadur i k i n c i b ā b (4) göz aġrısında ve sebebinde ve ʿalāmetinde ve ʿilācındadur ü ç ü n c i b ā b (5) ḳulaḳ aġrısında ve güvüldisinde ve sebebinde ve ʿalāmetinde ve ʿilācındadur d ö r d ü n c i (6) b ā b nāzlede ve zükāmda ve burun ṭomurmasında ve ḳanda (7) ve sebebindedür b e ş i n c i b ā b diş aġrısında ve sebebinde (8) ve ʿalāmetinde ve ʿilācındadur a l t ı n c ı b ā b eŋek (9) ve yüz aġrısında ve dil aġrısında ve sebebinde ve ʿilācındadur y e d i n c i b ā b (10) aġız

M31b, (3) taʿalluḳdur: taʿalluḳ olandadur P.

ağrısında ve ḳokusında ve sebebinde ve ʿilācındadur s e k i z i n c i b ā b (11) boğaz ağrısında ve sebebinde ve ʿilācındadur ṭ o ḳ u z ı n c ı b ā b (12) boğaza sülūk ṭurmasında ve ʿalāmetinde ve ʿilācındadur o n u n c ı b ā b (13) boyun ve ense sinirleri ağrısında ve ʿilācında ve ḥa-
P29a nāzīr rencindedür o n b i r i n c i b ā b (14) göğüs ağrısında ve sebebinde ve ʿilācındadur o n i k i n c i b ā b (15) ẓīḳu'n-nefes ve öyken ve ciger ağrısında ve ẓātü'r-rīde ve sebebinde ve ʿilācındadur

M32a

(1) o n ü ç ü n c i b ā b sūdde ve maʿde rencinde (2) ve ṣusamaḳda ve sebebinde ve ʿalāmetinde ve ʿilācındadur o n d ö r d ü n c i b ā b (3) ṭabīʿat ve yürek ağrısında ve oynamasında ve sebebinde ve ʿilācındadur o n b e ş i n c i b ā b (4) boğaz rencinde ve ẓātü'l-cenbde ve sebebinde ve ʿilacındadur o n a l t ı n c ı b ā b (5) yaraḳāndur ki ana ṣarulıḳ derler ve sebebinde ve ʿilācındadur o n y e d i n c i (6) b ā b istisḳā envāʿında ve sebebinde ve ʿalāmetinde (7) ve ʿilācındadur o n s e k i z i n c i b ā b ṣafrā ve ṭalaḳ (8) rencinde ve sebebinde ʿalāmetinde ve ʿilācındadur o n ṭ o ḳ u z ı n c ı b ā b (9) balġam ve ḳabż olmaġın ve ṣulunc ki bağarsuḳlara taʿalluḳdur sebebinde ve ʿalāmetinde ve ʿilācındadur (10) y i ğ i r m i n c i b ā b iç de cānavar durmasında (11) ve soğulcan ve namāzboz ḥaṣmetinde ve ʿalāmet ve sebeb ve ʿilācındadur y i ğ i r m i b i r i n c i (12) bāb ağır başmaḳ ve tatar ḳurdı

M31b, (10) sebebinde ve ʿilācındadur: sebebinderür ʿilācındadur M.

M32a, (2) ve sebebinde: -M, (8) ʿalāmetinde: -M, (10) içde: içinde M, (11) ve ʿalāmet ve sebeb ve ʿilācındadur: ve sebeb ʿalāmeti ʿilācındadur M.

ve göbek zaḥmeti (13) sebebinde ve ʿalāmetinde ve ʿilācındadur y i g i r m i i k i n c i b ā b (14) iç agrısında ki ishāldur ki zōr ve maḳʿad çıḳmasında ʿalameti ʿilācındadur (15) y i g i r m i ü ç ü n c i b ā b cimāʿda ve bögrekde ve ḳavuḳda

M32b

(1) baş olmak ve su yolı dutılmak ve selesü'l-bevl ve se-
P29b bebinde ve ʿalāmetinde ve ʿilācındadur (2) y i g i r m i d ö r d ü n c i b ā b ḫāya zaḥmetinde ve sebebinde (3) ve ʿalāmetinde ve ʿilācındadur y i g i r m i b e ş i n c i b ā b bevāsīr ve nāsūr (4) rencinde ve sebebinde ve ʿalāmetinde ve ʿilācındadur ki müfīd ola y i g i r m i a l t ı n c ı (5) b ā b oğlan yatduġı raḥm rencinde ve sebebinde ve ʿalāmetinde (6) ve ʿilācındadur y i g i r m i y e d i n c i b ā b (7) oğlancuḳlar zōrında ve sebebinde ve ʿalāmetinde ve ʿilācındadur y i g i r m i s e k i z i n c i b ā b (8) bögürler zaḥmetinde ve sebebinde ve ʿalāmetinde ve ʿilācındadur (9) y i g i r m i ṭ o ḳ u z u n c ı b ā b yele taʿalluḳ olan bel agrısında (10) sebebinde ve ʿilācındadur o t u z u n c ı b ā b yan başı zaḥmetinde ki ana (11) ʿırḳu'n-nisā derler sebebinde ve ʿilācındadur o t u z b i r i n c i b ā b (12) diz zaḥmetinde ve ṭopuḳ agrısında ki ana nıḳris derler sebebinde ve ʿilācındadur (13) o t u z i k i n c i b ā b vacʿu'l-mafāṣıldur ki bendükçeler (14) agrısıdur sebebinde ve ʿalāmetinde ve ʿilācındadur o t u z ü ç ü n c i b ā b (15)

M32a, (13) ʿalāmetinde: ʿalāmeti M, (14) ishāldur ki: ishāldur P, ʿalāmeti ʿilācındadur: ve ʿalāmet ʿilācındadur P.

M32b, (4) ki müfīd ola: -P, (5) raḥm: yere M, (8) ve ʿalāmetinde: -P, (9) agrısında: agrısına M, (14) ve ʿalāmetinde: -M.

armaḳda ve ṭaban agrısında ve sebebinde ve ʿilācındadur

o t u z d ö r d ü n c i b ā b

M33a

(1)sıtmalarda ve anuŋ sebebinde ve ʿalāmetinde ve ʿilācındadur o t u z b è ş i n c i b ā b (2) cüẕām rencindedür ve sebebinde ve ʿalāmetinde ve ʿilācındadur o t u z a l t ı n c ı b ā b (3) bahaḳ rencinde ve envāʿında ve sebebinde ve ʿalāmetinde ve ʿilācındadur o t u z y è d i n c i b ā b (4) baraṣ zaḥmetinde ve sebebinde ve ʿi-

P30a lācındadur o t u z s e k i z i n c i b ā b (5) uyuzuŋ yaşında ve ḳurusında ve sebebinde ve ʿilācındadur o t u z ṭ o ḳ u z ı n c ı b ā b (6) ḳurdaşanı ve ḥaşba ve demregü ve çiçek ve ḳızamıḳ sebebinde ve ʿalāmetinde ve ʿilācındadur (7) ḳ ı r ḳ ı n c ı b ā b dāḫıs ve başbert ve çıbanlar ve siẕiller (8) ve ḳabarcuḳlar sebebinde ve ʿalāmetinde ve ʿilācındadur ḳ ı r k b i r i n c i b ā b (9) baş kelinde ve sebebinde ve ʿalāmetinde ve ʿilācındadur ḳ ı r ḳ i k i n c i b ā b (10) ḫunān ve yeŋi ve eski cerāḥatlar ve siẕiller sebebinde ve ʿalāmetinde ve ʿilācındadur ḳ ı r ḳ ü ç ü n c i b ā b (11) aʿżā sınmasınuŋ ve çıḳmasınuŋ ve bertinmesinüŋ ve ʿalāmetinde ʿilācındadur ḳ ı r ḳ d ö r d ü n c i b ā b (12) od göyniüginüŋ ıssı ṣudan ya ıssı baldan ya ıssı yaḫdan ʿilācındadur ḳ ı r ḳ b è ş i n c i b ā b (13) ḳuduz it ṭalayunuŋ ʿilācındadur ḳ ı r ḳ a l t ı n c ı b ā b (14) aẕulu nesne yèse ya içse ve yılan ve ʿaḳreb ve bö ve aẕulu cānavarlar soḳdıġınuŋ (15) acılaruŋ ve süddelerüŋ ʿilācındadur ḳ ı r ḳ y è d i n c i b ā b

---

M33a;(1)ʿalāmetinde: -P,(6)ḳızamıḳ:ḳızamuḳ P,(11)ve ʿalāmetinde: -I,(12)baldan:balda M,(15)süddelerüŋ:süddlerüŋ M.

M33b

(1) dāü'l-fīl ki aʿżādan bir ʿużūv şişmekdür ʿilācındadur
k ı r k s e k i z i n c i b ā b (2) dāü'l-ḥayyenüŋ ki
mecmūʿ gevde soyılur sebebinde veʿalāmetinde veʿilācın-
dadur k ı r k t o k u z ı n c ı (3) b ā b dāü's-saʿle-
P30b büŋ ki saç saḳal ḳaş kirbük (4) dökilmesinde ve sebebinde
veʿalāmetinde veʿilācındadur e l l i n c i b ā b
el ayaḳ ve yüz (5) ve ṭudaḳ yarılmaḳ sebebinde veʿilācın-
dadur e l l i b i r i n c i b ā b (6) ıssı geçmek ve iç
yanğınındaʿalāmeti veʿilācındadur e l l i i k i n c i
b ā b (7) soyuḳ geçmek ve iç soyuḳlığınuŋʿilācındadur
e l l i ü ç ü n c i b ā b (8) ḳ u t l u c a ve ṭāʿūn
rencinüŋʿilācındadur e l l i d ö r d ü n c i b ā b
(9) oğlancuḳlara yabana çoḳ varmağuŋ ve ḫastalığınuŋʿi-
lācındadur e l l i b e ş i n c i b ā b (10) ḥuḳneler
ve şāflar beyānındadur e l l i a l t ı n c ı b ā b (11)
maʿcūnatı beyān eder e l l i y e d i n c i b ā b ḥab-
lar ve ḳurṣlar (12) beyānındadur e l l i s e k i z i n -
c i b ā b luʿūḳları (13) ve sufūfları beyān eder e l-
l i t o ḳ u z ı n c ı b ā b yaḳuları ve merhemleri (14)
beyān eder a l t m ı ş ı n c ı b ā b yaġlar çıḳarmaḳ
ṭarīḳasın beyān eder a l t m ı ş b i r i n c i b ā b
cevāriḥāt ve müfrediāt (15) beyān eder a l t m ı ş i-
k i n c i b a b şarābler beyanındadur temmet

M33b, (1) dāü'l-fīl ki:dāü'l-fīlüŋ ki P, (4) dökilmesinde:dü-
şülmesidür P, ve ʿalāmetinde veʿilācındadur:veʿalāmetinde-
dür M, (14) altmışıncı bāb yaġlar çıḳarmaḳ ṭarīḳasın beyān
eder: -M, (15) temmet: -P.

M34a

(1) b ā b-ı e v v e l baş ağrısında ve envāʿındadur

P31a (2) sersām gibi māliḫūlyā gibi cünūnlık gibi daḫı şol maraźlar ki baş ağrısına ve dimāğa ve sevdāya taʿallukdur

(3) imdi bu baş ağrısınuŋ sebebi dimāğa ya ḥarāret ğālib olmakdur ʿalāmeti dimāğ kıza kıza gelmek (4) baş ıssı olmak ṭarlığanmak ve uyku gelmek ve tiz kakımak ve göz kızıl olmak ve ıssı nesneler ziyān eylemek (5) ve sovuk nesneler fāyide eylemekdür ʿilāc sovuk yérde oturmak ve evi sovuk suyıla sulamak (6) ve akar sular katında oturmakdur ve şarāblardan şarāb-ı līmūn ve şarāb-ı benefsec ve şarāb-ı nīlūfer (7) ve şarab -ı ıccās karaaslanı erük ve şarāb-ı ḫummāź ve şarāb-ı temürhindī ve nukūʿ-ı ḫāmıź (8) ve nukūʿ-ı ḫulv şekerile ya şarāb-ı nīlūferile ve şarāb-ı benefsecile içeler ve ğıdālardan (9) ısfınāḫ müzevveresin ya semüz ot müzevveresin ya nārdeng müzevveresin ya ıccās müzevveresin (10) ya bādām yağıyla cevāv ya korık suyı ya līmūn suyıyla yéyeler yémişlerden māyeḫōş enār (11) ve amrūd ve ekşi tūt şekerile ve karpūz ve ekşi kirās şekerile ve ekşi erük ve ḫıyār içi ve kāsnī (12) ve marūl yéyeler başına gül yağı ve mersīn yağı ve gül suyıyla sandal ezüp biraz sirke katup (13) dürteler eger uykusı gelse sirke katmayalar gül suyı ve sögüt yaprağı ve benefşe ve nīlūfer yıyladalar (14) ya dimāğda burūdet ğālib olmakdur ʿalāmeti dimāğda sovukluk ihsās eylemek (15) eve kāhel olmak

---

M34a, (7) temürhindī:temirhindī P, (8,11) şekkerile:ekkerile M, (9) ısfınāh:ısfanāh P, (10) yağıyla:yağıyıla P,

zihin pelīd olmaḳ ve ıssı nesneler ḫōş gelüp şovuḳ ziyān eylemekdür i l ā c şarāb-ı benefşecile

M34b

(1) şarāb-ı usṭuḫudūs ya şarāb-ı līmūn ile şarāb-ı usṭuḫudūs muġlāb-ı munżıcıla ısıcaḳla ezüp (2) içeler yatacaḳ vaḳt gül-be-şeker ya gülengübīn maᶜcūn-ı benefşecile yeyeler ġ ı d ā l a r d a n nīm-birşit yumurda (3) şarūsın ya P31b helyūn ya bal ya rişte müzevveresin ferrūc naṣlūḳasın ya ḳavurmasın ya zeyt ile noḫūd (4) şuyı ᶜedüreler başına zey tileᶜanber ve lāden dürteler ya yāsemīn yaġıyla ḳaranfūl dürteler müşk (5) ᶜanber veᶜūd ve turunc yaprağı ve ḳaranfūl yıyıladılar başı ıssı dutalar ya dimāġda yubūset ġālıb (6) olmaḳdurᶜa l ā m e t i burun içi ḳuru olmaḳ ve uyḳu gelmek ve tertīb eder nesneler fāyide eylemekdür (7) ᶜi - l ā c ı cüllāb ve şarāb-ı benefşec ve şarāb-ı nīlūfer ve şeker şovuḳ şuyıla ve cevāv şekeriyle içmekdür (8) ġıdālardan oğlaḳ ve ḳuzı eti ve şiyek eti ve semüz tavuḳ ve semüz ferūric ola naslūḳa bi ürüp (9) ya isfināġıla ya rişteyile bādām yaġın ḳatup yeyeler ve başa benefşe yaġın dürteler ya nīlūfer (10) yaġın ve ṭatlu bādām yaġın dürteler müraṭṭıb ḫaşlama gözleler burnına ḳabaḳ yaġın ya benefşe yaġın ṭamzuralar (11) ya ḳan ġālib olmaḳdurᶜa l ā m e t i baş aġır olmaḳdur ve ıssı olmaḳ ve sancaḳdur ve uyḳu gelmek (12) ve yüzi gözi ḳızıl olmaḳ ve ṭamarlar ṭolu olmaḳdurᶜi i ā c ı baş ṭamarlarından ḳan almaḳ ve ḳaldırlarından (13) ḥacāmet etmek ve ṭabīᶜatı ṭolyīn eylemek ve cevāv içmek ve

---

M34a, (15) ḫō, gelüp şovuḳ: -H, eylemekdür: eylemek P.
M34b, (1) līmūn ile:līmūnıla P, (4) yaġıyla:yaḳıyla T, (5) ve ᶜūd:ūd P, (9) isfināġıla:ısfanāḫıla P, (13) ṭabīᶜatı:ṭabīᶜat .

ṣol kan ġālib olana dedüğümüz (14) ġıdāları ve şerbetleri tenāvül etmek ve et yememek ve kāfūr yıylamakdur y a ṣ a f r ā ġ ā l i b (15) o l m a ḳ d u r ʿa l ā m e t i dimāġ ḳatı ıssı olmaḳ ve uyḳu gelmek ve burun ṣuyı ṣaru ve ıssı olmaḳ yüz

M35a

(1) ve göz rengi sararmaḳ ve baş sanca sanca gelmekdür ʿi-l ā c ṣol ḥarāretden ḥāṣıl olan (2) ṣudāʿa dedüğümüz ʿilāc-dur ve ṣafrāyı iṣhāl eylemekdür y a b a l ġ a m ġālib ol-maḳdur ʿa l ā m e t (3) baş ḳatı aġır olmaḳ ve dimāġ üşimek ve uyḳu çoḳ gelmek ve maraż azmakdur ʿi l ā c ṣol burūdet (4) ġalabesinden olan ṣudāʿa dedüğümüz ʿilācdur ve balġamı ol şerbetlerile bişürmekdür ṣonra ṣonra iṣhāl (5) eylemek-

F32a dür i ṣ h ā l d e n ṣonra ṣudāʿ gitmezse meṣrūzīṭūs ma-ʿcūnın ve tiryāḳ-ı ekber her birinden (6) buçuġar dirhem vereler eger mādde çoḳ olursa ki maraż bāridise et yedür-meyeler zīrā et (7) māddeyi çoḳ eyler eger żaʿīf olmaḳdan ḳorḳsalar ḳuşlugın et yedüreler ikindüyin müzevvere vere-ler (8) dimāġun ġerü ḳalan marażlarına daḫı ḥükm budur ya ṣ ö v a ā ġālib olmaḳdur ʿa l ā m e t dimāġ yābis (9) o-lup fāsid fikirler eylemek ve yüz göz rengi ḳarasaġu ol-maḳdur ʿi l ā c yumūsetden olan (10) ṣudāʿ ʿilācıdur ve sevdāyı iṣ āl eylemekdür ki ḫōş ola y a d i m ā ġ d a yēl olmaḳdur ʿa l ā m e t (11) dimāġ çekili çekili gelmek ve baş aġır olmaḳ ve ḳulaḳ çınlemek ve dimāġ sancamaḳdur ve aġrı bir yerde (12) ṭurmamaḳdur ʿi l ā c ı balġamdan

---

M34b, (15) ṣuyı: -P.

M35a, (1,3,9) ʿilāc: ʿilācı P, (2,8,10) ʿalāmet: ʿalāmeti P, (4) ṣonra: -P, (5) gitmezse: gitmezise P, meṣrūzīṭūs: Mecmūz-ı yuṭus P, (12) ṭurmamaḳdur: ṭurmaḳdur M.

olan sudā‘ ‘ilācıdur ve yel eyler nesnelerden sakınmak perhīz eylemekdür (13) ve ıssı ḥammāma girmek ve bābunec ve iklīlü'l-melik ve ipar yavşanı ve güyegü otı ḳaynadup suyın (14) bir ḳaç kez başa dökeler ve her gece yatacaḳ vaḳt biraz gül-be-şekere bir direm anīsōn ḳatup yedüreler (15) y a d i m ā ġ d a buḫar olmaḳdur ‘i l ā c ı buḫar eyleyen ḫılṭ iṣhāl eylemekdür ve ṭabī‘atı telyīn

M35b

(1) eylemekdür ve buḫar başa çıḳmaḳdan men‘ etmekdür şekerile ḳuru kişnic ve şekerile ya bezr-i ḳaṭūna yemegile ve ṭa‘ām (2) üstine bir alma ya bir ayva ya bir amrūd yemegile ner ne yerse ḳuru kişniz ḳatup yeye elin ve ayaġın (3) ovalar ve ayaḳların tuz ve kepegile ıssı suyıla yuyalar taşıla ḳaşıyalar bir iki sā‘at ıssı su içinde (4) dutalar ş e r b e t l e r d e n şarāb-ı ḥummāż ve şarāb-ı līmūn ve şarāb-
P32b temirhindī ve şarūb-ı ıccāṣ ve şarāb-ı (5) benefsec bezr-i ḳaṭūnā bile ve nuḳū‘-ı ḫāmıż içeler şekerile ġ ı d ā l a r d a n ḥabbü'l-rummānī müzevveresin (6) ya līmūn müzevveresin ısfınāḫıla ya ṣumāġıla ḳabaḳ aşı ya ḳorıḳ aşı yeyeler gece gece ıṭrıfīl-i (7) ṣaġīr yeyeler eger buḫar maʿdeden dimāġa çıḳarsa ‘a l ā m e t i maʿde żaʿīf olmaḳ ve göngül (8) dönmek ve iştahā olmamaḳ ve ṭa‘ām maʿdede fāsid olup geç sinmekdür ‘i l ā c maʿdeye buḫarı çıḳan (9) ḫılṭlardan ḳuşmaġıla ya müshil yemegile arıtmaḳ ve gerü ḳalan dediġimüz istiʿmāl etmekdür (10) e ğ e r b a ş a ğ r ı s ı dimāġ żaʿīf lıġından olsa ‘alāmeti oldur ki ıssıdan ve şovuḳdan üşene (11) ḳatı avaz eşidicek ṭa‘ām yeyicek aġrısı arta

---

:35a, (12) sa‹ınmaḳ: -P.
:35b, (2) ya bir amrūd:bir amrūd M, yerse:yerise P, (5) ḳaṭūnā bile:ḳaṭūnaylın P,(6) gece gece:gece P,(8) ‘illāc:ilāci P (9) ed ṭa‘ām:edüp ṭa‘ām P.

ʿi l ā c dimāġı takviyet etmekdür gül (12) yaġı ve mersīn yaġı dürtmegile ve her gece gül-be-şekerile benefşe maʿcūnın ḳarışdurup (13) yemekdür cimāʿ şoŋına baş aġrımaḳ ya dimāġ yubūsetindendür ya cimāʿ ḥareketinden dimāġa (14) buḫar çıḳduġındandur m a ḥ m ū r l a r u ŋ başı aġrıdugı dimāġlarına ḫamruŋ buḫarı çıḳduġındandur (15) üçinüŋ daḫı ʿilācın dedük fī'l-cümle dükeli şudāʿda telyīn-i ṭabīʿat et

M36a

(1) gerek dimāġı benefşe şarābı ve maʿcūnıyıla ve daḫı maʿcūnlar yaġlarıyla takviyet etmekdür çoḳ (2) söylememek gerek ḥareket etmeyüp oturup rāḥat olmaḳ gerek iki ayaġın yuyup ve ovup (3) ıssı suya baturmak gerek ḳaçan nāzleden ya zükāmdan baş aġrısına başa yaġlar dürtmeyeler belki (4) ṭabīʿatı telyīn edeler ve müshil vereler s e r s ā m ıssı veremdür ki dimāġda olur s e b e b i ḳan (5) ya şafrā ġālib olmaḳdur ʿa l ā m e t i dükeli ġevde dāyıma ḳızgun olmaḳ ve iḫtilāṭ-ı ʿaḳl (6) ve hedyān söz işitmegi sevmemek

P33a ve nefes almaḳda solımaḳ ve uyḳuda ṭarlıġanmek ve dil evvel (7) ḳızarup ya sararup ḳara olmaḳ ve bevl raḳīḳ olmaḳ ve nabż muḫtelif olmaḳdur eger ḳandan (8) olursa ʿa l ā m e t gülmek dil ve yüz ve göz ḳızıl olmaḳ ve damarlar ṭolu olmaḳ ve burundan (9) ḳaṭre ḳaṭre ḳan akmaḳ ve göz yaşarmaḳdur ve eger şafrādan olursa ʿa l ā m e t uyımamaḳ ve helūmek (10) ve vaḳt vaḳt segirmek ve şavaş eder gibi ḳaḳınmaḳ ḥareket eylemek ve yüz göz şaru olmaḳdur (11) ḳ an ġ ā l i b olanuŋ ʿilācı budur ki baş ṭamarından tizcek ḳan alalar iki nevʿında daḫı (12) ḥummā-yı şafrāvīye

---

M35b, (11) ʿilāc: ʿilācı P.

M36a, (2) rāḥat: ḥarāret M, (6) şolımaḳ: şolumaḳ P, (8,9) ʿalāmet: ʿalāmeti P.

diyecegümüz ve şudā^{c}-ı ḥarrā dedügümüz ^{c}ilācı edeler ṭabī^{c}atı dāyima (13) şāfıla ya ḥukne-i mutavassıṭıla telyīn edeler ḳabż olmaġa ḳomayalar her-dem başına ḳabaḳ çekürdegi yaġın ve benefşe ve nīlūfer ve ṭatlu bādām yaġın dürteler ayva çekürdegi lu^{c}ābın nebāt sükkerile (14) becid içüreler mu^{c}tedil yerde yaturalar ki burūdete māyil ola aşına ve şerbetine (15) ḫaşḫāş ḳatmaḳdan saḳınalar ellerin ve ayaḳların ovalar ve ayaḳlarını tuzıla ve kepekle yuyup

M36b

(1) ayaḳ ṭaşıyla süreler ıssı şuya ḳoyalar eger sersām safrādan olursa ^{c}ilāc ṭabī^{c}atı (2) telyīn edeler yemişler şuyıyla ve cevāv içüreler ve nār şuyı ve erük şuyı ve ḫıyār (3) ḳazındusı ve ḳabaḳ şuyı ve it üzümi şuyı ve söġüt yapraġı şuyı birle ve başını şovuḳ (4) ve ter yaġlarıla yaġlayalar ve başına şol şudan dökeler ki içinde nersīn ve gül yaġı ve şovuḳ (5) otlar ḳaynamış ola ve eger sersām sevdādan olursa ^{c}alāmet hedyān söylemek (6) ve ḳorḳmaḳ ve aġlamaḳ ve uyḳu gelmemek ve^{c}aḳl gitmek ve burun delükleri ḳuru olmaḳ ve nefesi (7) çoḳ olmaḳ ve boġulur gibi ve güzle-

P33b rin yummamaḳ ve dāyim başı aġrımaḳ ve ḳatı ıssı olmaḳ ve nabżı (8) ince ve muḫtelif olmaḳdur ^{c}ilāc ṭabī^{c}atı ḥukneyile ya ḥablarıla işlā etdüreler (9) tā ki sevdā giderür nesnelerile sevdā arına ve cevāv içüreler ve sikencübīn içüreler ve başına ter yaġlardan dürteler ḳabaḳ yaġı (10)

M36a, (13) mutavassıṭıla:mutavassıṭayıla P, ..çekürdegi yaġın ve benefşe ve nīlūfer ve ṭatlu bādām yaġın dürteler ayva...: -M, nebāt: -M, (15) kepekle:kepeġile P.
M36b,(1) ṭaşıyla:ṭaşıyıla P, (2) şuyıyla:şuyıyıla P,
(4) ter yaġlarıla:tiryaġlarıla M, (5) ^{c}alāmet:^{c}alāmeti P,
(6) nefesi:nefes P, (7) olmaḳ:olmamaḳ P, (9) giderür nesnelerile sevdā: -M, ter yaġlardan:tiryaġlardan M.

Edebiyat Fakültesi

(10) gibi ve bādām yaġı gibi ıssıla od kenārında ve bagına şol sudan ḳoyalar ki içinde pāpadya (11) ḳaynamış ola v e e g e r sersām balġamī olursa ʿa l ā m e t i dil aḳ olmaḳ ve çoḳ ėsnemek (12) ve bevli eşek bevline benzemek ve aġzın açmaḳ ve gözin bir nesneye baḳup ḳalmakdur ʿi l ā c (13) balġamı ḥukneyile ve ḥablarıla istifrāġ ėtdüreler ve başı üzerine evvel emirden gül yaġıyla sirke (14) vuralar andan şonra ḳunduz taşaġın dögüp zeyt yaġıyla ezeler başına dürteler andan şonra (15) kündüs cünd-i bīdesterile aḳşurdalar mālīḫūlyā ʿalāmeti fāsid fikirler eylemek ḳorḳmayacaḳ nesnelerden

M37a

(1) ḳorḳmaḳ ve dāyim ġuṣṣalu olmaḳ ve ḳaranu yėrler sevmek ve ādemden ḳaçup ḫalvet sevmek (2) ve tiz ḳaḳımaḳ ve bi-hūde keleciler söylemek ve yavuz endīşeler eylemekdür sebebi dimāġda sevdā ġālib (3) olmakdur bu maraźlarun ʿilācın sehl dutmayalar ki şonı ḳatı cünūna erişür ʿilācı daḫı müşkil (4) olur ʿi l ā c eger ḳan ġālib olup ḳara olursa baş ṭamarından ḳan alalar ve her gün sāde (5) cevāvu şekerile ve şovuḳ şuyıla ġāvzubān şuyıyla şarāb-ı nīlūfer ve şarāb-ı şāhterec ve şarāb-ı (6) līmūn içüreler ġ ı d ā l a r d a n semüz bülücler ya semüz tavuḳ ya semüz ḳoyun eti ya oġlaḳ eti maslūḳa (7) ėdüp ısfanāḫıla ya rişteyile ya erüġile ya māyeḫōş enār şuyıyla yėdüreler t e r e l e r d e n

P34a (8) kāsnī marūl y ė m i ş l e r d e n ḫıyār ve şinḫıyār ve enār ve ḳarpuz ve erük ve alma ve anrūd ve zerdālū (9) ve bādām vėreler bagına dāyim ṭatlu bādām yaġı ve benefşe

---

M36b, (11) balġamī olursa: ʿalāmeti balġamī olursa M, (12) ʿilāc: ʿilācı P, (13,14) yaġıyla: yaġıyıla P.
M37a, (1) ʿilāc: ʿilācı P, (7) ısfanāḫıla: ısfanāġıla P.

yaġı ve ḳabaḳ yaġı dürteler tamām ḫılṭ (10) nuẓc bulıcaḳ maṭbūḫ-ı eftīmūn içüreler ve ṭabī'atı dāyim şōrbālarıla ve şāflarıla ve müleyyin (11) ḫuḳnelerile telyīn edeler ve bir ḳaç kez dört direm eftīmūn ile mā'ü'l-cübūn içüreler ve becid (12) muraṭṭıb ḥammāma ḳoyalar ve ba'ẓı evḳāt fāsid fikilerin taṣdīḳ edeler dāyim muḫālefet (13) etmeyeler dükeli cünūnlarun 'ilācı budur ve müferriḥlerile gönüllerin ferīḥ edeler seher ki (14) uyḳu gelmemekdür s e b e b i dimāġa yalunuz yubūsetile ya yubūset ya ḥarāret ya ṭuzlu (15) balġam 'āriż olmaḳdur ya gevdede aġrı gelmekdür ya ṭa'ām haẓm olmamaḳdur ya çoḳ fikirler

M37b

(1) eylemekdür 'i l ā c yubūsetden ya ḥarāretden olıcaḳ şarāb-ı benefsec ve şarāb-ı nīlūfer (2) ve şekerile cevāv içmekdür ve ter havāda ve aḳar sular ḳatında oturmaḳdur ve i'tidālile ḥareket (3) eder aġaçlar āvāsın işitmekdür e ğ e r yubūsetile ya ḥarāretile sevdā ya ṣafrā ġālib olsa (4) müshil vereler e ğ e r ṭuzlu balġamdan olursa balġamı iskāl edeler eger aġrıdan olursa aġrıyı sākin edeler eger fikr etmekden olursa (5) fikr etmeği terk edeler uyḳu gelürüci neẓne vermek ve muraṭṭab ḥammāma girmek şarāb-ı ḫaşḫāş (6) içmek ve şekerile ḫaşḫāş yemek ve başa benefşe yaġın ve ḳabaḳ yaġın ve bādām yaġın (7) dürtmekdür devār ki baş çegainmekdür ve seb er ki göz ḳararmaḳdur ikisinün daḫı sebebi (8) dimāġa buḫar mütevellid olmaḳ ya ma'deden

M37a, (10) nuẓc:nuẓic M, (12) muraṭṭıb:muraṭṭab P, (14)yubūsetile ya yubūset:yubūset ya yubūsetile P, (15) gelsek:gelmemek M.

M37b, (1) 'ilāc:'ilācı P, (3)işitmekdür:istemekdür M, (4) ederler:eder P, aġrı an:aġızdan M, aġrı:aġzı P, (7) dürtmekdür:tirtmekdür M.

dimāġa buḫar çıḳmaḳdur ʿalāmetleri ve ʿilācları (9) buḫardan olan sudā ʿalāmeti ve ʿilācıdur baş aġrısınuŋ bir nev-
P34b ʿı daḫı budur ki (10) eger safrādan olursa güneşde çoḳ turmaḳdan ya ḥammāmda çoḳ oturmaḳdan ya ḳatı (11) ġażaba gelmekden ya ḳatı dülcinmekden olur ʿ i l ā c ḳızoġlan südin ḳabaḳ yaġıyla ve benefşeyile (12) ve gülābıla bir dirhem nastaḳī ve sirkeyile depesine dürteler ve ġıdālardan keşkāb (13) yaʿnī cevāv ve cüllāb içe ve bir soyuḳ yerde otura ki anda yel eser ola ve nīlūfer yıylaya (14) ve eger ḥācet olursa biraz helīle ve oġlan aşın içe ta safrā gide ve hīç tuzlu ve tiz (15) nesne ve tatlu ve acı yemeye ve yeyecekden mercimek ve bögrülce yeye bir dürlü baş aġrısıçün bu bi

M38a

(1) terkībdür ki ġāliye misk derler saḳala dürteler ve hem yeyeler muʿtedildür biraz ḥarārete (2) māyildür ve yıylamaḳ uçuġı ve baş aġrısın giderür ve dimāġı ve beyniyi ḳuvvetlendürür s ı f a t ı (3) süg ki ana ḫuṣyetu's-suʿleb derler ve müşk ve ʿanber ve kāfūr her birinden berāber alalar yumşaḳ dögeler (4) ve bu dükelin nīlūfer yaġıyla bir arı mermer üzerinde ḥal edeler bir ḥoḳḳa içine ḳoyalar yıylayalar ve saḳala (5) dürteler ġāyet müfīddür inşā'l-lah b i r d ü r l ü baş aġrısı ki ıssıdan ola ıṭrıfīl kişnic istiʿmāl (6) edeler ta ki buḫarı dimāġa çıḳmaġa ḳomaya t e r k ī b helīle-i kābili ve belīle ve emle ve kişnic her birinden (7) berāber alalar bādām yaġıyla cerb edeler anuŋıla çekirdeksüz ḳara üzümi yoġuralar baʿżi hekīmler

---

M37b, (11) ʿilāc: ʿilācı P, yaġıyla: yaġıyıla P, (12) dir: hem: direm P, (15) bögrülce: bögürülce P.
M38a, (4) yaġıyla: yaġıyıla P, yıylayalar: yeyeler M, (5) inşā'llah: -P, (7) yaġıyla: yaġıyıla .

eydür (8) kişnic ve helîlenün dükelisi ağırınca katalar ve eger baş ağrısı alından yana olursa kan (9) çoklığındandur ʿilāc kan almakdur ve ḥacāmat eylemekdür ve efîyūn-ı mısrî yıylamakdur (10) ve biraz efîyūn burnına ve ṭulunlarına dürtmekdür veya gül suyıyla ʿunnāb yemekdür ya şarāb-ı ʿunnāb (11) içmekdür ya mercimek şörbāsın içmekdür ya
P35a kuru kişnic yemekdür b i r d ü r l ü d a ğ ı baş ağrısıçün (12)cünd-i bîdester ṣabr mürr ḥuḍaz ve sāfî mukl-ı azrak her birinden buçuğar dirhem anzurūt ve zaʿfirān (13) bir dirhem kündüs dört dirhem bunları dögeler güyegü otı suyıyla yoğuralar ḥablar edeler boyar gibi (14) andan ezeler soyuk suyıla burnından dökeler yarım baş ağrısı buʿilletlü kişinün benzi kızıl olur (15) ve baş ṭamarı katı atar ve ağrısı şarp olur ve bunun gibi baş ağrısı ekşer bahār faṣlında olur

M38b

(1) ʿilac baş ṭamarından kan alduralar ve çok akıda ve eger bununla sākin olmazsa ḥacāmat (2) etdüreler ve soyuk ve ter nesneler yeyeler gül gibi gülāb gibi ve benefşe gibi ve başına daḫı yaku edeler (3) ve gülab ve sandal ve benefşe ve kāfūr ve karanful ve şāf-ı nāmīgā ve nīlūfer bu kamusın (4) dögeler ve başını yülideler sirkeyile ve gülābıla başına yaku edeler nāfiʿola bi-iẕni'llahi taʿālā eger (5) bu ẕikr olunan nesneyile zāyil olmasa biraz ferfîyūn gül yaḫıyla ezeler ve başa dürteler derḥāl (6) ağrısı sākin ola bi-iẕni'llah ve ğ ı d ā l a r d a n ısfınāḫ ve mercimek aşı ve keşkāb (7) ve ḳabsuz bādām için yeyeler b i r

---

M38a, (9) ʿilāc:ʿilācı P, almakdur:almakdan M, (10) efiyūn:efiyūnı P, (12) dirhem:direm P, (13) bir:birer P.
M38b, (1,9) ʿilāc:ʿilācı P, (3) çāf-ı nāmīgā:çūb-ı nāmīgā P, (4) başını:başı P, (5) yaḫıyla:yaḫıyla P, (6) bi-iẕni'llah:-

d ü r l ü baş aġrısı daḫı ki pīrlerde ve ḳarı ʿavratlarda olur (8) arḳun arḳun aġrır sebebi gèce ṭaʿām çoḳ yemekden olur yaḫūr süd ve yumurda ve tāze (9) balıḳ ve yaş yèmişler çoḳ yèmekden olur ʿi l ā c ḥabb-ı ḳōḳıyā içe tā ki rutūbeti ve balġamı gidere (10) ve reyḥān ve iklīlü'l-melik ve yarpuz ve seġāb bu dükelin ḳaynadalar ve başına anuŋ (11) ṣuyın dökeler ve ṣovuḳ yelden saḳınalar ve ġāliye misk yıyladalar başına ḳuṣṭ yaġın dürteler (12) ve ġıdālardan noḫūd aşı ve dārçīnī ve ḳaranfulıla yèyeler ve dāyim günlük çeyneyeler ve uşturġārı (13) sirkede ḳaynadalar ġarġara èdeler iki üç gècede bir ḥabb-ı şibyār içüreler ve gèce ṭaʿāmı (14) az yèye n i s y ā n yaʿnī unutsaḳlıḳ sebebi burūdetile rutūbet dimāġda ġālib olmaḳdur (15) ekserī bu nesne ḳocalarda vāḳiʿ olur bir işitdüġin gèrü tizcek unudur ʿa l ā m e t i çoḳ uyumaḳ

P35b

M39a

(1) ve baş eŋse aġır olmaḳdur ʿi l ā c dimāġı ıssı ḥuḳneyile tenḳiye èdmek zīrā Buḳrāṭ Ḥekīm bu ʿilletde (2) devāyile istifrāġ èdmekden neḥy èdti ve eger yalıŋuz ḥuḳneyile tenḳiye ḥāṣıl olmasa ayāric-i (3) fayḳarā içüreler ve ġarġara èdürüp aḳsurdalar ve ṭılā èdmeġile maʿcūnlarıla mizācı tebdīl èdeler (4) bir dürlü daḫı nisyāniçün ḳaranful aḳ günlük yüzerlik toḫmı çeker her birinden otuz dirhem (5) ayru ayru döveler birbirine ḳatalar her ṣabāḥ üç dirhem yèyeler nisyānı giderür bir dürlü daḫı mālīḫūlyāyıçün (6) tavuḳ yaġın ısıcaḳ èdüp ol kişiniŋ ki

---

M38b, (11) ġāliye:liye M, (14)unutsaḳlıḳ:unutsaġılıḳ P.
M39a, (1)ʿilāc:ʿilācı P, dimāġı:dimāġ P, (2)èdmekden:èdmeġi P, (5) dirhem:direm P.

mālīḫūlyāsı ve sevdāsı var başına (7) ṭılā etseler ġāyet nāfi'dür ḫuṣūṣa ki dört beş kerret bir bir ardınca edeler müfredāt ki (8) anuŋla baş aġrısına mu'ālece olınur her ki 'ūdıla ḳoyun ḳıġın başına ursa (9) baş aġrısın gidere her ki ṭavşan ḳıġın başına tütsi eylese aġrısın gidere za'firānlu yemek (10) sovukdan olan baş aġrısın giderür ḳızıl boyayı başına bağlasalar müfīddür bir kişinüŋ (11) dimāġı ḳuru olsa burnından nesne gelmese başını yülide bādām yaġını güneşe ḳarşu ya oda (12) elile avadan ovalar ta ol yaġ başına sine eger 'avrat olursa bādām yaġın burnına (13) ṭamzura her ki ḳabaḳ yaġın burnına ve ḳulaḳlarına ṭamzuralar yubūsetden dimāġı ter ede eger anuŋla (14) olmasa ḫāyaların ḳabaḳ yaġınuŋ içine batura biraz vaḳt ṭura nāfi' dür her ki sıġıruŋ içi yaġın (15) sükkerile döğüp başına vura fāyide bula eger a-
P36a yu yaġın aġrılu başa dürteler aġrısın gidere eger

M39b

(1) kimsenüŋ başı ya şaḳakları aġrısa ḳara eşek südin bir gece ya bir gün dürtse andan (2) yusa aġrısın hemān gidere baş aġrısına ki ıssıdan ola ḫayyi'alem uruz otı daḫı derler (3) suyın alup gül yaġına ḳatup dürtseler aġrısı sākin ola gelincik çiçeği tīz otdur arıdıcıdur (4) anuŋ dibin çeyneseler başda ne ki nāzle varısa çeke indüre eger suyın burnına dürtseler (5) burundaġı 'illetleri çeke indüre lisānü'l ḫamel ki baġa yapraġı ve siŋirlü ot daḫı derler iki dürlü (6) olur birisi kiçirekdür ammā ulusı yegrekdür gegirdür

---

M39a, (8) anuŋla:anuŋıla P, (10) başına:baş aġrısına M, (13) anuŋla:anuŋıla P.
M39b, (1) andan:aydan P, (5) baġa: -M.

ḳurudur anuŋ yapraġını dögeler nāzle üzerine (7) uralar aṣṣı ḳıla eger anīsōnı buruna dütüzeler baş aġrısın gidere eger bādāmı dögüp sirkeyile (8) ya gül yaġıyla başa yaḳu ėdeler aġrısın gidere naʿnā ıssıdur ḳurudur anuŋ ṣuyunı başa (9) dürtseler fāyide ėde buḫūr-u meryem ki türkice deve ṭabanı derler başda nāzle olsa anuŋ (10) ṣuyından balıla ḳarışdurup yüŋden fetile bulaşdurup burnına ṣoḳalar kamu nazleyi indüre (11) agzından ve burnından dökile çörek otınuŋ toḫmı ḳurudur tizdür anı dögüp başa yaḳu eyleseler (12) fāyide ėde seẓāb ki ṣandal derler anı dögeler gül yaġıyla ve sirkeyile başa dürteler eyü eyleye (13) it üzümi ḳaraca ve ḳızılca olur ṣovuḳdur anuŋ yapraġın dögüp unıla yaḳu ėdüp baş ve göz (14) şişine vursalar aṣṣı ḳıla siyenber ki marṣama derler anuŋ yapraġın dögüp alına vursalar (15) baş aġrısın gidere ve aru ṣoḳdugına eyüdür ṭaġ üzümi ki mevīzec derler

M40a

(1) dögüp zeyt yaġına ḳatup başa dürtseler bit sirkeyi gi-
P36b dere eski baş aġrısına maḥmūdenüŋ (2) südini sirkeyile ve gül yaġıyla dürteler aṣṣı ḳıla amrūd ki ṣovuḳdur ḳurudur ıssı naʿdelü kişiye (3) ḫōşdur ṣafrāyı ve ṣuṣalıġı giderür ḳuṣmaġı turġurur dükeli yėmişlerden ṭoḳluġı artuḳdur ṭaʿāmdan (4) ṣoŋra yėyicek ṭaʿāmın buḫarın başa çıḳmaġa ḳomaz oġlanaġı ki fārsīce cāvşīr (5) derler ıssı ve ḳurudur ol bir aġacın pūsıdur baş aġrısına ve ṣarʿa müfīddür ve iklīlü'l-melik (6) ki dükeli dilde maʿrūfdur ıssıdur

---

M39b, (7) anīsōnı:anīsōn M, (8,12) yaġıyla:yaġıyıla P, (13)unıla:öyle M.
M40a, (2)südini:sündini M, yaġıyla:yaġıyıla P.

ve ḳurudur baş aġrısına ve şaḳīḳaya anı sirkeyile bişirüp ṭılā (7) ėtseler fāyide ėde yaḫūd dögüp iki dirhemin bėş dirhem bala ḳatalar her ṭanla yėyeler yavuz ḫıltlardan (8) emīn olalar eyit yapraġın dögüp yaḳu ėtseler şovuḳdan olan baş aġrısın gidere (9) bādām yaġın başa dürtseler aġrısın gidere pāpadya baş aġrısına ki şovuḳdan ola yaḳu ėtseler (10) fāyide ėder ṭatlu bādām yaġın başa dürtseler aġrısın gidere besbāse ıssıdur ḳurudur eger açla andan bir mıs̱ḳāl yėrlerse cimāʿ şehvetin (11) geṭürür eger benefşe yaġıyla buruna ṭamzursalar baş aġrısın kese baldırıḳara ki pārsīce ana persiyavşan (12) dėrler muʿtedildür eger göyündürüp külüni mersīn yaġına ḳatup başa dürtseler başda (13) ne ki başbert varısa oġuldur ve anuŋ bişmişi öyken rencine yarar ve nefes ṭarlıġın giderür belesān (14) ıssıdur ve ḳurudur baş çeġzinmesine yarar benefşe terdür şovuḳdur anuŋ ḳoḳusı baş aġrısına yarar ve anuŋ (15) yaġı şovuḳdur yaşdur dimāġa terlik vėrür ve ṣafrādan olan baş aġrısına yarar ve uyku getürür

M40b

(1) ḫıyārşenber muʿtedildür baş aġrısına müfīddür saḳız ki ana nasṭaḳī dėrler ıssıdur ḳurudur yaġı (2) dimāġdan
P37a balġamı arıdur ṣabr ḳatup içe süricek ve şovuḳdan olan baş aġrısın giderür ṣabr (3) ıssıdur ḳurudur eger sirkeyile ya ġül yaġıyla başa dürtseler baş aġrısın giderür yāsemīn ıssıdur (4) ḳurudur ḳoḳusı baş aġrısına eyüdür ḳabaḳ yaġı

M40a, (6)şaḳīḳaya:şaḳīḳa M, (8)yāpraġın:yapraġı M, (9)bādām yaġın başa dürtseler aġrısın gidere: -P, (10) ṭatlu bādām yaġın başa dürtseler aġrısın gidere: -M,(11)yaġıyla:yaġıyıla P.

M40b, (2)ṣabr:ṣabır M, (3)yaġıyla:yaġıyıla P.

ṣovukdur yaşdur dimāġı ter eyler ve māliḫūlyāya aṣṣısı (5) vardur sersāma müfīddür buruna ṭamzursalar ve anı sirkeyile ḳatup ḳaynadıcaḳ ki (6) başa dürtseler ıssıdan olan baş aġrısın giderür ve uyḳu getürür ḳoruḳ ṣuyı ıssıdan olan (7) baş aġrısına müfīddür ḳatrān ıssıdur ḳurudur ıssıdan olan baş aġrısına yarar ḳunduz taşaġın dütsü eylerlerse baş aġrısına yarar ḳavaḳ ıssıdur ḳurudur yapraġı (8) baş aġrısına yarar kettān toḫmı baş aġrısına yarar dürtseler fāyide eder kişnīz ıssıdan olan (9) baş aġrısına yarar ve anuŋ buḫarı ḫōşdur gil-i ermenīyile ve gülābıla yaḳu etseler baş (10) aġrısın giderür gül ḳoḳusı ıssıdan olan baş aġrısına yarar kene aġacı başda şiş olsa yaḳu (11) etseler şişin gidere marūl eger başa ıssı geçse anuŋ ṣuyın çıḳarup başa yaḳu eyleseler (12) fāyide ede ve her baş aġrısına ki ıssıdan ola fāyide ede mersīn başdaġı ḳonaġı giderür (13) nīlūfer baş aġrısına ki ıssıdan ola müfīddür ve ḳoḳulamaḳ daḫı buncılayındur ammā dimāġa ḳuvvet (14) verür ammā dimāġı ṣovuḳ kişiye yaramaz ve nīlūferuŋ yaġı ṣovukdur yaşdur sinirleri yumşadur (15) ve başı ki ṣafrādan ola sirkeyile dürtseler giderür sıġır ödinden çıḳan ḫaraza semüzliġiçün.

M4la

(1) ay yenisinde bir direm ezeler içeler bir arpa kadar ezeler eline dürteler baş aġrısına ġayet (2) müfiddür

b u f a s ı l baş aġrıdur nesneleri bildürür erük (3) muz ifdür amma başa ḳuvvet verür balı çoḳ yemek baş aġrıdur

M40b, (5) vardur:var P, (6)ḳoruḳ ṣuyı:ḳurudur M, (7)müfīddürḳatrān ıssıdur ḳurudur ıssıdan olan baş aġrısına: -M, eylerlerse:eyleerlerise P, (10) olan: -M, (13)ammā: -P, (14) dimāġı:dimāġ M.

P37b bāzerūc baş aġrıdur ḫurmāyı (4) çoḳ yese baş aġrıdur sarımsaḳ baş aġrıdur şu teresi cırcır çoḳ yemek baş aġrıdur (5) ḳōz ıssı mizāclu kişi çoḳ yese baş aġrıdur büber baş aġrıdur ḳara zeytūn çoḳ yemek (6) baş aġrıdur zeytūn-ı berrī baş aġrısına nāfi‘dür benefşe yaġı ıssı ve ḳuru baş aġrısına (7) fāyide eder ṭatlu bādām yaġı ıssıdan baş aġrısına müfīddür za‘firān baş aġrıdur şarāb-ı (8) benefşe ve şarāb-ı nīlūfer ıssıdan baş aġrısına nāfi‘dür şehdānec toḫmı baş aġrıdur ḳesdāne (9) çoḳ yemek baş aġrıdur kerefes derdiser getürür kendene ve kebere baş aġrıdur sar ki (10) ana uçuḳ derler çün bu uçuḳ rencler ki yigirmi beş yıldan anaru geçe ‘ilāc ḳabūl etmez (11) ammā ġol ḳadar fāyide eder ki ol ‘ilāc sebebinden ol maraż eksilür inen düşvār olmaz (12) ve çün bir kişiyi uçuḳ dutsa ve düştügi vaḳt aġzından köpük gelse ol yaramazdur (13) ‘illetüñ şarplıġına delīldür anuñ ‘ilācı laḳvā ve fālic ‘ilācı gibidür bu ‘illet balġamdan (14) ḳopar ol turduġı evde hīç kerefes ḳomayalar zīrā ki kerefes şar‘ depredicidür ve bu ‘illetler sevdāya (15) ekşer ḫıltları ḳarışmaḳdan olur ve buna dāyim gāvzubān şuyın ve müferriḥ ve dāü'l-misk

M41b

(1) vereler müshil-i ḳavī ki uçuġa ve fālice ve laḳvāya yānī yavuz eylemeġe ve sekte rencine fāyide (2) eder ve bu rencleri zāyil eder mücerrebdür şaru helile ḳabı on dirhem ḳābil-i helīle yedi dirhem (3) cemāmeki ve şahterec ve afsentīn-i rūmī ve aḳ turp ve besfāyic ve benefşe ve sūsen dibi (4) ve kāsnī toḫmı ve eftīmūn ve ustuḫudūs ve anīsōn ve nīlūfer ve nete yaprıġı ve kızıl gül ve belīle (5) ve

M41a- (15) ḳarışmaḳdan: ḳarışdurmaḳdan M.
M41b, (2) dirhem: irem P, (4) ve nete: -P, ve kızıl: kızıl M.

P38a emle ve küsüs her birinden dörder dirhem eğir ve ṣıġır ḳuyruġı ki ana māhī-zehre derler her birinden buçuġar direm sürıncān bir direm mevīyiz ṭayıġı ve erük ve ḳızıl iġde ve sipistān (6) her birinden yigirmişer dāne revend-i çīnī ve ṣabır bir dirhem rāzyāne toḫmı ve ḫıyār toḫmı ve kencihūr (7) her birinden üçer direm ḫıyārşenber içi yigirmi direm bu dükeli otları iki raṭıl suyıla ḳaynadalar (8) tā iki baḫş ġide bir baḫşı ḳala daḫı süzeler andan ṣoṇra ayāric-i fayḳarā ve aḳ türbūd ve ġarīḳūn (9) her birinden dört deng nemek-i hindī ve lāǰiverd ṭaşı ve toḫm-ı ḫanẓal ve keşīre ve ḳara ḫarbaḳ (10) ve bāmīrān-ı çīnī ve saḳmūniya maḥmūde her birinden birer deng dögülmiş ve elenmiş ola bu şerbete (11) ḳatalar ve dükelini bir kezden içeler ʿazīm fāyide ḳıla bir dürlü daḫı bir ʿillet ki endāmlar kendü (12) kararında ḳalmaya ve ḥiss ve ḥareket ayruḳsı ola ve bu ʿilletüṇ sebebi süddedendür ki tamām (13) olmaya ve menfaẓlar ve dimāġ muḳaddimesinde bu sebebden teşennüc belüre ve eger bu südde tamām olsayıdı (14) ḥiss ü ḥareket bāṭıl alaydı ve eger südde olmasaydı ḥiss ü ḥareket ayruḳsı olmayaydı (15) ve teşennüc sebebi oldur ki dimāġ buḫār rencinden nā-ḫōş ola ve buḫār aṇara ki çıḳmaḳ

M42a

(1) istese ve gendüsin bir yere dere ve fuvāḳ-ı nunūʿ belüre dimāġa ve ol nesne ki yavuz ola dimāġa ere ve gendüsin bir yere getüre ol sebebden ʿaṣablarda ve aʿżālarda göṣinüṇ

M41b, (5) ki ana māhī-zehre derler her birinden buçuġar direm sürıncān bir direm mevīyiz ṭayıġı: -M, (6)dirhem:direm ṣabır:ṣaʿır M,(7)raṭıl:raṭl P, (8) baḫşı:baḫş P, (9)lāǰiverd: lāǰiverdi M,(10)elenmiş:elinmiş M, (14)olmasaydı:olmasayıd M42a, (1)dere ve fuvāḳ-ı nunūʿ belüre dimāġa ve ol nesne ki yavuz ola dimāġa ere ve gendüsin bir yer: -M,ʿaṣablarda: ḥa-

ve yüzinüŋ (2) ve ayruḳ endāmlarınuŋ ḥareketleri muḫtelif ve muẓṭarīb ola ve teşennüc eyleye bundan ötürü demişlerdür ki (3) ṣarʿa dimāġa fuvāḳ gibidür nite ki buḫar maʿdeye pes maʿlūm oldı ki ṣarʿ teşennücdür ki evvel (4) dimāġa düşer çuna benzer ki ʿaṭsa kiçi ṣarʿdur ve ṣarʿ ulu ʿaṭsadur P38b ve tā yavuz nesne ve yavuz buḫar (5) dimāġa ermeyince ṣarʿ ve eger buḫar hemīşe dimāġdāmısa ṣarʿ durmamaḳ (6) lāzım olaydı ve çün ki aŋsuzda düşer ve tizcek gene zāyil olur pes bilindi ki bu buḫar (7) dāyima dimāġda degül andan ötürü ki degme bir ʿārıż olan nesne ki bir kezden belüre ve gene (8) tizcek zāyil ola anuŋ sebebi ḳāyim ve yerlü olmaya pes maʿlūm oldı ki ṣarʿuŋ sebebi (9) aŋsuzda dimāġa ere ve mededi tizcek üzile ve bu sebeb ayruḳ ʿuẓuvdadur ve ol ʿuẓuvdan (10) dimāġa erer ve artuġı maʿdede ya başda ola veya ayruḳ yerlerde ola ve ki her ṣarʿda teşennüc (11) olmaya andan ötürü ki mādde raḳīḳ ve az ola ve yavlaḳ yavuz olmaya bu sebebden (12) teşennüc olmaya m a ṣ r u ʿ u ŋ ʿ a l ā m e t i oldur ki dili ṣaru ola ve dili altındaġı ṭamarlar yeşil (13) ola ve ol nesnelere ki ḫışım dutası olmaya yavlaḳ ḫışm duta ve māliḫūlyā ʿalāmetlerinden (14) ḫālī olmaya ʿi l ā c ı maṣrūʿ gerek ki ıssıdan ve ṣovuḳdan gendüzin saḳlaya ve ol yerde ki (15) ṣu ve yel ola oturmaya ve hammāmda çoḳ oturmaḳdan ve yüksek yerlerden baḳmaḳdan

M42b

(1) ve at sekirtmekden ve ol nesnelerden gözi çöngelde ve gāliż ṭaʿāmlardan ve ṭatlu nesneleri (2) çok yemekden

M42a, (2)ayruḳ: -M, endāmlarınuŋ:endamlaruŋ P, eyleye:eyle P, (3)ṣarʿa:ṣarʿı M, (7)bir kezden:birden M, (9)sebeb: sebebi P, (15)ve esrimekden:evsermekden M.

sakınalar bunlar dükeli ziyānludur ve kerefes sarʿı depredür ve anı çok yemek dahı yaramazdur (3) ve fulful ve hardal bunuŋ gibi tīz nesneler ziyānludur ġ ı d ā l a r d a n durrac eti ve bıldırcın eti (4) ve serçe eti ve kuzı etinüŋ kızılcası ve kalye ve tavuk sögülmesi ve isfidbāclar ki nohūd (5) ve dārçīnī ve kişnīz katılmış ola istiʿmāl édeler ve kalanı kamusı ziyānludur ve ıssı otlardan (6) az az tedP39a rīcile vereler sar vaktında masrūʿuŋ endāmların toğruldalar ve berk dutalar (7) bekleyeler ve dimāğın ıssı dutalar ki tizcek ussı gérü gele ve cünd-i bīdester veya hıltīt mā'ü'l-ʿaselle (8) hall édeler masrūʿa içüreler ve her iki gécede bir ya üç gécede bir buçuk mıskāl ayāric-i fāykarā (9) içüreler ve istifrāğ habb-ı kökıya birle ve habb-ı astamhikūn birle ve ayāric-i luġāzī birle (10) ve matbūh-ı eftīmūn vereler ve tiryāk-ı arbaʿa vereler ve maʿcūn-i sīsāliyūn ve mesrūzītūs (11) ve tiryāk-ı ekber vereler ve eger iki dirhem şahm-ı hanzalı mesrūzītūsıla terkīb kılsalar ʿazīm fāyide (12) kıla ve şelīşā-yı merzengūşı su birle burnına tamzuralar ve eger sarʿ maʿdeden olsa kusmağ (13) buyuralar ve durmadın ayāric-i faykarā vereler ve maʿdeye bu ğamādı yaku édeler s ı f a t ı kızıl gül (14) ve sünbül ve mastakī ve günlük her birinden berāber alalar dögeler ve eleyeler ve süciyle yoğuralar ve maʿde (15) üzerine yaku édeler ve buhār her bir yérden çıkar olsa iş bu otları istiʿmāl édeler fulful

---

d42b, (2)şarʿı:şarʿa N, (7)ʿaselle:ʿaselile P, (9) istifrāğ:istifrāğı P, (12)maʿdeden:muʿtedden N, (14)maʿde:maʿdeye N.

M43a

(1) ve ḫardal ve baladır balı bu otları dögeler ve baladır balına ḳarışduralar ve ol yere yaḳalar ki baş (2) eyleye ṣıfat-ı maʿcūn-ı sīsāliyūn ve ʿāḳırḳarḥa ve ustuḫudūs her birinden onar dirhem (3) ġārīḳūn beş direm ḳurdumāne ve ḥıltīt ve zirāvend-i müdaḫrec her birinden ikişer buçuḳ (4) dirhem ḳamusın dögeler ve eleyeler ve sikencübīn-i ʿunṣulī ki balıla eylenmiş ola ḳatalar ve her ṭaŋla (5) bir mıṣḳāl vereler b u o t l a r d a ḫ ı uçuḳ rencine ʿazīm müfīddür sūsen köki ve merzengūş ve ustuḫudūs (6) ve eftīmūn ve bādrenbūya toḫmı yaʿnī óglan otı toḫmı ve rāzyāne ve persiyavşan ve bīdencīr (7) yaʿnī kene toḫmı ve besbāse
P39b ve belesān ve ḳızıl behmen ve türbüd ve ḫavlincān ve ḫıyārşenber ve çayan (8) otı ve defnī aġacı ve yüzerlik ve selīḫe ve sünbül ve sūrıncān ve reyḥān ve çörek otı ve ġārīḳūn (9) ve lisāni's-sevr ve kündüs ve helīle kābili ve yaġlardan ḳına yaġı buçuḳ direm ḳunduz ṭaşagıyla (10) başa dürteler dāyim ki ʿazīm fāyide ḳıla b i r d ü r l ü d a ḫ ı bir kāġıda āyete'l-kürsī beş kerre yaza ve andan (11) ṣoŋra bu isimleri yaza
ve ġene (12) bunuŋ altına beş kez āyete'l-kürsī yaza on ola uçuḳ cinniden ya periden olsa ġide (13) ayruḳ uçuḳ dutmaya b i r d ü r l ü d a ḫ ı uçuḳ dutana yazalar ezüp ṣuyın içdireler bir ḳaç ġün yasacaḳ budur (14)

M43a, (1)baladır:baladur P, (4) dirhem:direm P, (6)rāzyāne:rāziyāne M, (9) ṭaşaġıyla:ṭaşaġıyıla P, (12)yaza: -P, (13)uçuḳ: -M.

M43b

(1) lā ḥavle vela ḳuvvete illā bi'llahi'l-ʿaliyyü'l-ʿaẓīm müfredāt ki anuŋla ṣarʿa muʿālece olınur (2) bir kişiyi uçuḳ dutsa ayaḳlu çayanı dutalar ṭaşı ya kiremüdi ocaḳda ḳızduralar ḳızıl ola (3)ol çayanı dirile ol ḳızmış kiremidüŋ üzerine ḳoyalar andan soŋra yumşaḳ dögeler bir ince bézden (4) eleyeler yumurdayıla ya südile içüreler şifā bula eger yaban güre çetüginüŋ baġarsuġın maṣrūʿa (5) yédürseler ayıla ġarīḳün ki ḳatraḳ aġacınuŋ köpügidür ıssıdur ḳurudur sikencübīne ḳatup içürseler (6) ṣarʿı gide şerbeti bir dengden buçuk dirheme degindür ve anuŋ ḳatı ḳarısın yémeyeler ziyānludur mühlikdür (7) ıṣlāḥı ılıcaḳ ṣuyıla ḳuşmaḳ ve süd içmekdür ḳarlaġuç yavrısın alalar ḳurşaġın yaralar iki ṭaş ṭaşcuġaz

P40a çıḳar biri bir reng biri bir reng bunuŋ bir ḳaç alacası olur ol alacası azı yabana atalar ve alacası çoġın (9) alalar bir pāre buzaġu derisine ḳaplayalar ol uçuḳlınuŋ boynına ve ḳulaġına baġlayalar şifā bula bi-fermānı'llahi taʿalā (10) ammā ol ṭaşı yere ḳomadın buzaġu derisine ḳoyalar eger eşegüŋ ṣaġ ayaġı ṭoynaġın (11) yüzük ya engüştine düzdüreler ve uçuḳlunuŋ barmaġına göçüreler uçuġı gide bi-ʿināyeti'llahi taʿālā ümmü'ṣ-ṣıbyān (12)ana oġlancuḳlar ṣayrulıġı dèrler uçuḳdur ki ṣafrādan olur ʿalāmeti budur ki nevbete (13) tiz tiz vara buŋala ṭarlıġana bedende ḥarāreti ḳavī ola ʿaḳlı ḳatı zāyil ola benzi ve gözi (14) ṣaru ola ve ṣafrā ḳuşa ʿilācı ṣafrāyı ishāl étmekdür ve şarāb-ı nīlüfer ve şarāb-ı līmūn (15) ve şarāb-ı ıccāṣ ve

---

M43b, (1) ṣarʿa muʿālece olınur:muʿālece olınur ṣarʿa ', (3) ol çayanı:o çayanı ', (8) çıḳar: -P, biri bir reng: - , (11) uçuḳlunuŋ:uçuḳlınuŋ '.

şarāb-ı ḥummāż içüreler oğlancuḳlarda olursa lisānü'ş-şevr şuyından

M44a

(1)buyan dibin ḳaynadalar süzeler içinde terencübīn ezeler ikileyin şarāb-ı līmūn üzerine süzeler (2) ısıdup içüreler ḳatı otlar daḫı vėrmeyeler līşergūş bir rencdür ki bir kişi bir ṭaş gibi yatur (3) cemī'i a'żāsı mu'aṭṭal olur'ilācı budur ki başın yülideler ve bėzleri avadan ḳarşu oda (4) ḳızduralar başına şaralar birin gidereler birin şaralar bir ḳaç def'a bundan şoŋra baḳır avdanlığıla (5) ḳatı ġalebe ėdeler āvāz eksük ėtmeyeler ve ḥuḳn-i ḥādde dökeler ve şarāb-ı usṭuḫudūs içüreler (6) ya sikencübīn-i'unṣulī içüreler ve ġıdā tavuḳ şörbāsın noḫūd ābıyla dārçīnī ve ṭuraḳ otıyla (7) içüreler ve ayaḳların ṭuzıla ve ıssı şuyıla yuyalar ve bābūnec ve iklīlü'l-melik ve yarpuz ve demür dikeni ḳaynadalar buġ ėdeled başına şaralar ve yüzine ḳarşu
P40b buġ dutalar eksük ėtmeyeler (8) ḫōş ola b u f a ṣ ı l dimāġa müte'allik olan nesneler beyānındadur menfa'at (9) cihetinden ve maẓarrat cihetinden muṭlaḳ ġıdādan ve daḫı ol ġıdā ki anuŋ devāsı (10) vardur ve daḫı ol nesnelerdedür ki bunlara ṭabī'dür pirinç yėyen kişi eyü düşler göre baḳla (11) yėyen kişi yaramaz düşler göre ve daḫı ḫavvāsı belīd ḳıla şoŋan 'aḳla ve fikre ziyān ėder (12) bādrencbūya tature dimāġuŋ süddelerin açar ve ẕihni açar ṣāfī ḳılur

M44a, (2)daḫı: -P,(6)'unṣulī:'unṣılī M, otıyla:otıyıla P, (7)!.ve yarpuz ve demür dikeni ḳaynadalar buġ ėdeler başına şaralar ve yüzine ḳarşu buġ dutalar': -M, (8) ola: -P, nesneler:nesneleri M,

bādıncān (13)mālihūlyāsı olan kişiye ziyān eder bāzerūc ṣarʿ olan kişinüñ dimāġına müfīddür (14) ḫardal dimāġa ve fikre muẓırdur marūl ıssı dimāġa ḳuvvet vérür ve sehere müfīddür (15) ve daḫı herze ve hedyān söyleyen kişiye nāfiʿdür ve ḫaşḫāş uyḳu getürücidür mübellīd-i

M44b

(1) ḫavāsdur ḫıltīt ṣarʿı menʿ eder süci çoḳ içmek dimāġa ve ʿaḳla ziyān eder tavuḳ (2) eti dimāġı ve ʿaḳlı ziyāde ḳılur ḫuṣūṣa ki yumurdlamamış ola beyni dimāġa ḳuvvet vérür ve ʿaḳlı (3) arturur ḫuṣūṣa ki tavuḳ beynisi ola ḳaplubaġa ḳanı ṣarʿa ve daḫı żaʿīf sekteye müfīddür (4) benefşe yaġı dimāġı ıssı ve ḳuru olana müfīddür ve daḫı seheri olan kişiyi uyuḳladur gül yaġı dimāġa (5) ḳuvvet vérür ve dimāġuñ ḥarāretine müfīddür ʿaḳlı ve fehmi arturur ḳabaḳ yaġı sersāmluya ve mālihūlyāluya (6) ve seheri olana nāfiʿdür ṭatlu bādām yaġı ıssı sersāma ve ıssıdan baş aġrısına ve ve seheri olana (7) nāfiʿdür nāruñ rubbı ḫumāra nāfiʿdür ve daḫı çéç esridür zaʿfirān uyḳu getürür ve muẓlim-i ḥavāsdur (8) ḳaçan süciye ḳatup içseler tiz esridür zencebīl

P41a ḥıfẓı ve fehmi arturur ve ḫavāsı sāfī ḳılur yéşil (9) zeytūn ṣarʿa ve ḳābūsa müfīddür ḳara zeytūn mālihūlyāsı olana muẓırdur ve daḫı seher (10) getürür sebāb nisyāna ve ṣarʿa ve ḳābūsa müfīddür ve ḥıfẓı arturur ṭuraḳ otı uyḳu getürür (11) ḫavāsı çüngeldür fikirden menʿ eder ṣarāb-ı ḫaşḫāş ıssı dimāġa ve sehere müfīddür ḳabaḳ yémekden (12) obleh-lik ve nisyān peydā olur ammā mālihūlyālulara muvāfıḳdur

---

M44a, (12)bādıncān:bādicān M, (15) ve daḫı herze: -P.
M44b, (8) ḥıfẓı ve fehmi:ḥıfẓ ve fehm M.

teke bağrını şarʿı olan kişi yese (13) fi'l-ḥāl şarʿı ẓāhir ola eşek bağrını biryān edüp yese şarʿa fāyide kıla keklik bağrı (14) şarʿa müfīddür sekteyi menʿ eder kerefes yemek maşrūʿlara yaramaz süd cevheri dimāġa (15) müfīddür arturur ḫuṣūṣa ādem südi ola eşek südi başı çegzinene ve gözi kararana muẓırdur

M45a

(1) ṣığır eti ve teke eti māliḫūlyālulara ziyān eder yer gelinciği şarʿa müfīddür ulu pınarlar (2) ṣuyı nisyān getürür ġübāt ḥāṣıl kılur ıssı ṣu dimāġı ve ẕihni fāsid eyler süd çürügi ki (3) cemīʿ şerāyıṭıyla kılınmış ola māliḫūlyāya müfīddür varşama şarʿa nāfiʿdür ve sekteyi (4) menʿ eder ṭuzlu kuru et māliḫūlyāyı arturur b u f a ṣ ı l ol nesneleri bildürür ki (5) sevdāya taʿalluḳdur menfaʿat ve maẓarrat cihetinden ġidālardan ve devālardan bādrencbūya (6) yaʿnī ṭaṭranbū cemīʿi ʿilel-i sevdāviyyeye nāfiʿdür kepegiyile bişen etmegi yemekden sevdāvī kan ḥāṣıl olur (7) karı ḫoruş şorvāsı besfāyicile ve ṭurak otıyla ishāl-i sevdā eder kara zeytūn ḫılṭ-ı(8) sevdāvī ḥāṣıl eder sibistān ishāl-i sevdā eder eski şeker sevdāvī kan olur (9) kelem sevdā ḥāṣıl eder ṣığır eti ve teke eti ve cemīʿi av etleri ḫılṭ-ı sevdāvī ḥāṣıl eder (10) bādincān sevdāvī kan peydā eder sirkeyile mürebbā olmış kebere ḫılt-ı sevdāvī kılur ṭuzlu (11) kuru et müvellid-i sevdādur

P41b

M44b, (14) dimāġa müfīddür arturur:dimāġı arturur P.
M45a, (1)teke:tekye P,(2)eyler:eder P, (4)kuru:koruḳ M, (6)sevdāviyyeye:sevdāviyye M, kepegiyile:kopegile M, (7) otıyla:otıyıla P,

İKİNCİ BAB

göz ağrısı beyānındadur (12) kaçan gözde ıssı verem olsa sebebi ya kan ġālib olmaḳdur ʿalāmeti göz ḳarārmaḳ (13) ve şişmek ve ṭamarlar ṭolu olmaḳ ve çapaḳ çoḳ olmaḳ ve ḳabaḳlar bir birine yapışmaḳ ve ṭulunlar sancamaḳ ve gözler (14) aġır aġır olmaḳdur ʿilāc ḳīfāldan ḳan almaḳ enseden ve baldırdan ḥacāmat ėtmekdür (15) ṣaġ göz aġrısına ḳanı ṣaġ elden alalar ṣol göz aġrısısa ṣol elden alalar ya ṣafrā ġālib

M45b

(1) olmaḳdur ʿalāmeti göz ḳızıl olmaḳ ki ṣarulıġa māyil ola ve ıssı olmaḳ ve sanca (2) sanca gelmek ve göz yaşı raḳīḳ olmaḳ ve tīz olmak ve ḳabaḳlar bir birine az yapışmaḳdur ʿilācı ṣafrāyı (3) iskāl eylemekdür ve balġam ġālib olmaḳdur ʿalāmeti göz aġır olmaḳ ve ḳabaḳlar şişüp bir birine (4) yapışmaḳ ve göz rengi aḳ olmaḳ ve az aġrımakdur ʿilācı balġamı iskāl ėtmekdür göz aġrısınuŋ dükeli (5) envāʿında tozdan ve tütünden ve iʿtidāldan ḫāric havādan ve yėlden ve ḳatı aydında oturmaḳdan (6) ve aḳ nesneye baḳmaḳdan ve dāyima bir nesneye gözi dikmekden ve esrimekden ve ṭaʿām çoḳ yėmekden (7) ve ṭaʿāmı çoḳ yėyüp tizcek uyumaḳdan ve ġalīz ṭaʿāmlardan ve tīz nesnelerden kendene ve ṣoġan (8) ve sarımsaḳ gibi buḫar ėder nes-
P42a nelerden sirke gibi ve başa yaġ dürtmekden ve çoḳ uyumaḳdan (9) ve gündüz uyḳusından ve çoḳ uyanuḳluḳdan ve aġlamaḳdan ve cimāʿdan saḳınalar ki bu nesneler (10) ṣaġlıḳda

---

M45a, (13)ṭamarlar:ṭamar M, (14)ʿilāc:ʿilācı P,(15)ṣafrā:ṣafrāda M.

M45b, (3)gözi:gözi M, (4)rengi:regi M, (6)ṭaʿām:ṭaʿāmı P, (7)ṭaʿāmı:ṭaʿām P, kendene:kende M.

daḫı göze ziyāndur ve ṭabi'atı dāyim ġāfıla ve ḥukne-i leyyine ya ḥukne-i mutavassıṭayıla (11) telyīn ėdeler ḳabż olmaġa ḳomayalar eger ḥukne eylemezlerise yüz yigirmi dirhem erügi biraz na'nāyıla ḳaynadalar (12) bėş dirhem şeker üzerine süzeler içeler göz aġrısında yasduġı yüce ėdeler ve arka üzerine yatalar (13) göze ḳara ya gök destār aṣalar evde oturalar her gün bezr-i ḳaṭūnāyıla şarāb-ı benefsec ve şarāb-ı (14) nīlūfer içüreler eger ṣafrā iŋen ġālib olsa şarāb-ı ıccāṣ içeler ve her gėce gül-be-şekere (15) ma'cūn-ı benefsec ḳarışdurup yėyeler ġıdālardan ḫabaḳ müzevveresin ya semüz otı müzevveresin ya erük

M46a

(1) müzevveresin ya rişte müzevveresin bādām yaġıyla ve nīm-birşit yumurdayıla etlerden dükeli etler (2) ziyān ėder meger ki ḳuvveti ża'īf ola ferāric şörvāsın véreler müshil içüp dimāġı arınduġından şoŋra (3) bir ḳaç gün cevāv véreler ki içinde dört direm ḳabı şoyulmış ḫaṭmī (4) ve bir direm buyān dibi ve üç direm nīlūfer çiçeği ve altı direm 'unnāb ġaynamış ve üzerine şarāb-ı (5) nīlūfer süzilmiş ola içüreler ve bādām süḏiyle ve şekerile rişte véreler eger uyḳusı gelmezise (6) aşına iki dirhem ḫaşḫāş bile ḳaynadalar evvel göz aġrısı beliricek göze yumurda aġın ya ıssoġlan (7) süḏin ḳoyalar aġrıdukca aġrısın bunuŋla sākin ėdeler sizcek ılıcaḳ şuyıla yuyalar dimāġı

M45b, (11,12)dirhem:direm P, (15) ma'cūn-ı: -M, erük:erik M
M46a, (1)yaġıyla:yaġıyıla P, yumurdayıla:yumurda yėyeler P, (2)dimāġı:dimāġ P, (5)süzilmiş:süzülmiş P, süḏiyle:süḏiyile P, (6)dirhem:direm P, beliricek:belüricek P, (7)ḳoyalar: -M, bunuŋla:bunuŋıla P, dimāġı:dimāġ P.

tamam (8) arınup göz aġrısı ḫōş olmayınca ḥammāma ġirmeye-
P42b ler gözi yuyıcaḳ gül ṣuyıyla yuyalar aġrımaḳ (9) ṣoŋına göze aḳ düşerse dimāġı ḳan almaġıla ve müshille tenḳiye ét-mekden ṣoŋra (10) gözün ḳızılı gidince ṣabr édeler andan ṣoŋra biraz bala iki kendü ḳadar ṣu ḳatalar üç baḫşında (11) bir baḫşı ḳalınca ḳaynadalar köpügin arıdalar ḳaynar-ken içine biraz dögülmiş senderūs bıraġalar eriye (12) balıla ḳarışduralar andan indüreler iki günde bir ḥammām-dan çıḳup ya gözi ıssı su buḫarına (13) dutmaḳdan ṣoŋra göze ol baldan mīlile sürme gibi çekeler eger gözi ḳızdur-sa ḳızılı gidince (14) ṣabr édeler gidicek gérü isti'māl édeler bu dédügümüz 'ilāc göze düşen aḳ yufḳa olursadur (15) eger ḳalıŋ olursa zaḥmet çekmemek gerek gitmez ve ḳa-çan göz aġrısına aḳ anzurūt

M46b

(1) üç direm şeker za'firān deŋiz köpügi buçuġar dirhem mānīrān iki deŋ mecmū'ın ayru ayru (2) dögüp eleyeler bir yere ḳatup ikileyin saḫḳ édeler tā ki toz gibi ola ḥarīr-den géçüreler bir arpa (3) ḳadarı göz içine ekeler her gün iki kez şifā ola bir dürlü daḫı zerūr-ı aṣfar göz aġrısı-na (4) ki yaşlıḳdan ola fāyide éder ve eski göz aġrısın zāyil éder o t l a r ı anzurūt (5) on dirhem ṣāf-ı mānī-şā béş dirhem ṣabr ve za'firān buçuġar dirhem efyūn iki deŋ (6) bu ükelin yumşaḳ dögeler ve eleyeler ve ḥāceт vaḳtında göze ekeler s e r ū r-ı k ā f ū r ī göz (7) aġrısına ki issilikden ola fāyide éder o t l a r ı

M46a, (8)aġrısı:aġrısın M, (10)baḫşında:baḫşda P, (11)sen-derūs:senderūsı M, (13)ḳızdursa:ḳızdurursa P, (14)'ilāc: 'ilācı M,(15)gitmez: -M, aġrısına:aġrısa P.
M46b, (4)...surut:unsurut M, (5) dirhem:direm P.

göyünmiş ṣedef ve delüksüz incü ikişer (8) dirhem nişeste bir direm kāfūr bir deng dükelin dögeler ve eleyeler ḥācet vaḳtında istiʿmāl (9) edeler bir dürlü daḫı göz agrısıçun afsentīn-i rūmī anuŋ dānesin ḳurudalar ve yumşaḳ (10)
P43a dögeler bir pāre kettān bezine ḳoyalar ıssı ṣuya baturup göze uralar gece erteye degin ṭura erte (11) sıḳalar ḳan çıḳa eger kökin ḳaynadup ṣovıdup ṣuyın içseler soğılcan düşüre bir dürlü daḫı (12) göz agrısıçün üç direm benefşe on dāne bādām on dane çekürdegi çıkmış (13) ʿunnāb bir yumurda agı biraz gül ṣuyı mecmūʿın dögüp ḳarışduralar panbuga yaḳup ısıdalar gece (14) göze vuralar erteye dek ṭura erte olıcaḳ nāfiʿ ola inşāʾallahu taʿalā eger emleci yumşaḳ (
(15) dögeler bir ol ḳadar şeker ḳatalar bu mecmūʿından beş direm mıḳdārı alup aç ḳarına ılıcaḳ

M47a

(1) ṣuya ḳatup içeler göz zaʿfına ḳuvvet vere ve göze cilā vere

m ü f r e d ā t k i a n u ŋ l a g ö z e (2) m u ʿ ā l e c e o l ı n u r yaban eşegi ki ana ḳulan derler anuŋ gözlerine naẓar etseler gözün (3) sıḥḥatını saḳlar ve daḫı göze ṣu inmegi menʿ eder iş bu ḫāsiyyet bedīʿdür ki ḥaḳ taʿālā (4) devām-ı ṣıḥḥat-ı ʿayniçün bu cānavarda ḳoyupdur bunuŋ naẓīri yoḳdur e g e r ḳ a r l a ġ u ç b o ḳ ı n sıġır (5) südiyle ḳarışdurup ḳara saçı agarda dürtseler İbn Sīnā ḳarlagıuç boḳı gözün agın gidermekde (6) ʿacāyibdür

---

M46b, (8)niçeste:nişiste M, (11) şovıdup: -M, soğılcan: soğulcan P, (13)ṣuyı:yaġı M,ısıdalar:ısıdup P, (15) ḳarına: ḳarna P.

M47a, (1)anuŋla:anuŋıla P, (2) muʿālece:ʿilāc M, (3)inmegi:inmedligi P, (5)südiyle:südiyile P, (6)ʿacāyibdür:ʿacāyib M.

tecribe ḳılmışamdur der e g e r y a r a s a beynisin göyündürüp saḥk edüp gözinde aġı olan (7) gözine çekse aġın gidere m e r c i m e g i ḳaçan iklīlü'l-melik birle ḳarış dursalar ya ayvayıla ya (8) gül yaġıyla ıssı şiş ki gözde ola aña uralar gidere ḳ a n ṭ a r i y ū n ʿuṣāresin yaʿnī sıḳındusın (9) eger suyıla bilegü üzerine ezüp alnına dürtse gözde yaġını kese eger k i r p i ödinden (10) göze çekseler gözdeki aġı zāyil ḳıla eger mercimek ḳadar kündüsi dögüp benefşe yaġıyla burnına (11) ṭamzursa iki kez ya üç kez gece ʿilletin gidere; ammā gerek ki bahārda ya ḳış (12)
P43b gününde ṭamzuralar yay günlerinde ıssılarda degül eger yarasa beynisin soġan suyıyla ezüp (13) göze çekseler gözden nāzil olan suya fāyide ḳıla ve ḳanını göze çekseler ġāyet görür ola (14) eger ḳarlaġuç boḳunı alup yumşaḳ dögeler balıla eridüp göze çekeler beyāż-ı ġalīẓ ki gözde olur (15) gide eger ṭatlu nārunj suyın sıḳup bir şişeye ḳoyup ıssı güneşe ḳoyulınca ḳosalar andan

M47b

(1) soŋra göze çekseler göz nūrın tīz eyleye eskidükçe fāyidesi yegrekdür rāzyāne göz nūrın (2) arturur göze evvel şu ilmekde müfīddür zencebīl gözüŋ ṭonmasına müfīddür nūrın tīz eder (3) saʿter yaʿnī güyegü otı göz nūrın arturur tīz eder kelem göz ṭondugın ki ruṭūbetden (4) ḥāṣıl ola aña fāyide eder ammā tendürüst gözi ṭondurur ayu ödin yaşaran göze bir ṭamla (5) ṭamzuralar ḫōş ola ḳızıl aġaç yapraġın yaşla bir ıraç kez göze vursalar ḫōş ola aḳ düşen

---

M47a, (6)der: -ā-,(8;10)yaġıyla:yaġıyla P, (9) gözde:gözden P, (14)alup:eleyüp M.
M47b, (1)rāzyāne:rāziyāne M, (5)yapraġın:yaprağı .

(6) göze serçe ödin altun mīlile sürme çeker gibi çekseler agın gidere ve gözüŋ nūrın artura (7) eger keçi ya teke ödin ḳurıdup ve dögüp göze çekseler her giz aġrımaya ve teke ödin şeb-kūr (8) göze çekseler açıla eger keklik ödin her ay göze ṭamzursalar gözi rūşen eyleye (9) zīreklik artura ve eger ṣaġ gözin südde ḳaynatsa daḫı göze çekse gece şöyle göre ki gündüz gibi (10) eger çoḳ sipegi dèrşürseler ve ḳurutsalar ve yumşaḳ dögüp göze çekseler ve başa sürtseler göz (11) aġrısın gidere ve göz nūrın ziyāde ḳıla eger evvel ḳabaḳ ki çiçegi dibinden düğme gibi küçücek (12) olur ḥamīr içine ḳoyup od içinde biryān ėtseler anuŋ ṣuyın alup göze çekseler gözüŋ (13) ṣarulıġın ki yarḳāndan ḥāṣıl olmışdur zayil ḳıla eger çiçegi suyın alup göze çekseler
P44a (14) ıssıdan aġrıyan göze şifā ola eger turna ödin alalar ḳurudalar gerekse gülābıla yaşça edüp (15) mīlile göze çekeler yaḫūd ḳurıyıcaḳ yumşaḳ dögeler mīli aġıza soḳup yaş eyleyüp göze sürme çeker gibi

M48a

(1) çekeler gözüŋ yaşını kese ve nūrın artura her kimüŋ gözi aġrıya başına benefşeyi kerefesile (2) dögüp urıḳoya nāfi' ola ner ki gül ṣuyın ve kişnīz ṣuyın birbirine ḳatup göze çeke (3) gözinde ḳabarcuġı varısa gidere her ki ṣıġır boynızın yüzük eyleyüp dakınsa gözinüŋ aġrın gidere (4) her kimüŋ ki gözinde ḳıl bitse hüdhüd ḳanın gözine çeke ayruç ḳıl bitmeye gözi eyü ola her ki (5) sırtlanuŋ gözin göyündürüp nerm dögüp göze dürte gündüz nice görür gece daḫı şöyle göre her ki (6) şeb-kūr olsa ya gözi yaşarsa

M47b, (9)sağ: -M, (10)ve ḳurutsalar:ḳurutsalar M, (11)küçücek:küçüdük P,(14)eger: -M.
M48a, (2)çekeler:çeke P, (5)görür:görse P.

ḳanını dürtse gidere her ki ḳaraca ṣıġır ödin çiġ (7) bala ḳatup mīlile gözine çekse ṭondıġın gidere her kimüŋ yüzi gözi ıssıdan şiş olsa uruz (8) otınuŋ ṣuyın dürteler nāfi' ola daḫı ıssı günlerde bu uruz otınuŋ ṣuyını göz üstine (9) dürtmek ġāyet müfīddür gelincik çiçeginüŋ dibin ḳaynadup ṣuyın göze dürtseler (10) göz ḳaranulıġın gidere ve gözi nūrlandura ṭaġda biten yılan bıçaġınuŋ ḥal eyleyüp biçirüp (11) göze dürtseler gözdeki aḳ beŋi ve ḳara beŋi gidere tırtabus yemek gözi nūrı gitmiş kişiye müfīddür (2) benefşenüŋ yapraġın döġüp ṣuyın alsalar şol göze ki ḳızıl ola ve ıssı ola dürtseler (13) nāfi' ola buḫūr-ı meryem ki türkçe deve ṭabanı derler anuŋ ṣuyın balıla gözi eŋlemeyen kişinüŋ (14) gözine ḳoysalar gözini eŋler eyleye eger kim-
P44b senüŋ yüzi gözi ḳabaḳları şişse aḳ süsen (15) toḫmın döġüp süciyle içse yavlaḳ eyüdür eger gözde balġam olsa kerdemeyi ḳaynadup içse

H48b

(1)süre gidere mālşerenüŋ ėgirtmegin ve yapraġın olup ṣuyın çıḳaralar ve güneşde terbiyet èdeler (2) andan göze dürteler nūrın artura ve gözi ḏiti eyleye eger ermiyūnı bala ḳatup göz üzerine (3) uralar ḳoŋaç düşdüġin giderür ve gözi nūrlandurur eger göz şişinde ġan olsa ḳavunuŋ etin (4) dürtse gidere ve daḫı nāzle ço: iner olsa alına yaḳu gibi ursalar nāzleyi inmege (5) ḳomaya kese ḳendene tīzdür ço: aḳ sırdur yapraġın ve çiçegin döġüp şişmiş göz üzerine (6) vursalar nāfi' ola ḳaranfulī aḳ fulful yėgrekdür ve ḳaranuŋ

H48a,(15)süciyle:süciyile T.
H48b, (2)ati:iti P, ermiyūnı:ermiyūn H,(6) ḳaranfulī aḳ fulful:ḳaranful aḳ fulful P.

iki dürlüsü daḫı yegrekdür ki buruşuġı (7) olmaya ıssıdur ve siŋiricidür göz ḳarardugına fāyidelüdür it üzümi ṣovuḳdur gözde ki (8) şiş ola anuŋ yapraġın dögeler unıla yaḳu edüp üzerine uralar aşşı ḳıla ve gözde it dirsegi (9) çıḳsa anuŋ yapraġın bişirip uralar yavlaḳ aşşı ede ḫardal ıssıdur anuŋ (10)ṣuyını göz görmediġine ve göz ḳabaġı ḳalıŋ olduġına dürtmek müfīddür göz ḳızġun (11) olsa kāsnī dögüp göz üzerine ursalar aşşı ḳıla boyalu gök bezi ṭoġrayup bir nesne (12) üzerine yaḳalar anuŋ birezüġi ḳaṭrān gibi olur alup anı göze dürtseler aġrısına şifā ola (13) it boncuġı ki ana fārsice sefīd-mühre dėrler ʿarabca adı varaʿdur ıssıdur ḳurudur (14) eger anı göyündürüp dögeler bezden geçüreler sürme gibi göze çekeler çöngelmiş göze cilā vere (15) oġlan aşı ki fārsice ana cāvşīr dėrler ıssıdur ḳurudur ol bir agacu pusıdur

M49a

P45a (1)anı dögüp göze çekseler nūrın artura egir ıssıdur ḳurudur dögüp ak düşmiş göze çekseler (2) fāyide ede ayvanuŋ yapraġın göyündürüp külin göze çekseler tūtıyā yérin duta dėrler būre-i ermenī (3) ki fārsice naṭrūn dėrler ıssıdur ḳurudur anı dögüp aḳ düşmiş göze çekseler cilā (4) vère tebāşīr ṣovuḳdur ḳurudur ıssıdan aġrıyan gözi ḫōş eder ḥaddı buġuḳ direndür tūtıyā (5) ṣovuḳdur ḳurudur göz aġrısına müfīddür çigdem ki fārsice hezye dėrler ıssıdur ḳurudur dögüp (6) ṣuyın göze çekseler göze su immekden meʿede ḳurusın dem-be-dem göze ḳoyalar yaġını şıḳup (7) ṣuyın çıḳaralar

M48b, (6)daḫı: -M, (10)ṣuyını:ṣuyunı K, (15) oġlan aşı:oġlan işi K.
M49a, (4)vère:vérür P.

göze ṭamzuralar fāyide eder dārçīnī ıssıdur ḳurudur dögüp göze çekseler (8) fāyide eder rāzyāne ıssıdur ḳurudur anuŋ ṣuyından göze çekseler göze ṣu inmegi menʿ (9) ede anınçün derler ki bahārda yılan çıḳıcaḳ gün aydınında gözleri yuş olur ḳamaşur (10) varur yabanda biten rāzyāneyi bulur yapraġına gözin sürer gözinüŋ yuşı gider açılur rastuḳ ki (11) fārsice rūy-ı suḫt ʿarabca nuḫās-ı muḥriḳ derler ıssıdur ḳurudur anı dögüp tütıyāya (12) ḳatup göze çekseler nūrın artura zift ıssıdur ḳurudur anı göyündürüp gözi anuŋ tütününe (13) dutsalar gözi rūşen eder ve yaş gelmesin keser tāze zeyt muʿtedildür eski zeyt ıssıdur (14) andan göze çekseler ḳaranulıġın gidere ve ḳızoġlan südin göze ṭamzursalar göz aġrısın gidere (15) ṣumāḳ ṣovuḳdur göz aġrısı belürücek gülābıla göze ṭamzursalar nāfiʿdür ṣaru boya ısıd

M49b

(1) ḳurudur anuŋ ṣuyın göze çekseler cilā verür göze düşen aġı giderür ṭomalan ṣovuḳdur yaşdur (2) eyüsi ḳırlarda ve
P45b arı yerlerde bitendür ġayrı yerlerde biten muzırdur anuŋ ṣuyı göze (3) cilā verür ferfiyūn dögüp göze çekseler cilā verür ammā ġāyet acıdur balıla çekeler ḳaṣnī ki pārsīce (4) engüjed derler ıssıdur ḳurulur göze ṣu indüġin menʿ eder efyūn-ı miṣrī yaglamaḳ ve biraz andan (5) göze dürtmek gündeşde yürümekden aġrıyan göze müfīddür ammā oda ḳarşu oturmaḳdan aġrıyan (6) göze ʿilāc şalġamlu yemek ve balġam arturur nesne yemekdür ve göze helīle-i kābilīyi sürme gibi çekmekdür va'llahu'l-aʿlem bi'ṣ-ṣavāb

---

M49a, (9)anuŋçün:anuŋıçün P, aydınında:aydınından P, (14)gidere:giderür P.
M49b, (2)ġayrı:şir M, (4)indüġin:indürür M, (6)ʿilāc:ʿilācı

(7) ÜÇÜNCİ BĀB

ḳ u l a ḳ a ġ r ı s ı n d a v e g ü v ü l d i s i n d e (8) v e s e b e b i n d e v e ʿ i l ā c ı n d a v e ʿ a l ā m e t i n d e d ü r ḳaçan şovuḳ ḳoyup ḳulaḳ aġrısa ya çıŋlasa ya (9) güvüldese şarāb-ı ustuḫudūs ve şarāb-ı līmūn ve şarāb-ı benefsec muġlāb-ı munżıcıla ezüp (10) içeler gece gèce maʿcūn-ı benefsec gül-be-şeker ya gülengübīnile ıtrıfīl-i ṣaġīr yèyeler et yèmeyeler (11) şekerile ya balıla rişte müzevveresin yèyeler gèç vaḳt ṭaʿām yèmeyeler ḳulaġa acı bādām yaġın (12) ısıcaḳla ki ḳatı ıssı olmaya ṭamzuralar ṭabīʿatı telyīn èdeler bunuŋla olmasa dimāġı müshillile (13) tenḳiye èdeler eger ḳulaḳdan irin̄ aḳsa üç direm cüllāba bir direm ṭatlu bādām yaġın ḳatup (14) eski panbuġıla ṭamzuralar ve ol eski panbuġıla ḳulaġı dutalar ḳulaḳ aġrısı ki ıssıdan ola (15) ʿalāmeti oldur ki ḳızıl ola ve baş aġır ola ve çün el urasın ıssı ola ve ṭuluŋlar ṭamarı

K50a

(1) ḳatı atar ola ve çoḳ secdeye vara başı aġrıya ʿilācı oldur ki ḳīfāldan ḳan alalar (2) ve bir vaḳiyye gül yaġın buçuḳ vaḳiyye sirkeyile ḳaynadalar ta sirke gide hemān yaġ ḳa

P46a la andan ṣoŋra (3) ol yaġdan ḳulaġa az az ısıcaḳla ṭamzuralar ve ṭaʿām az yèyeler ve sücüden perhīz èdeler ve eger (4) yèmişler ṣuyıyla ṭabīʿatı telyīn èdeler ʿazīm fāyide ḳıla eger nīlūfer yaġın ya benefşe yaġın (5) ya gül yaġın ya ḳabaḳ yaġın göyle nīm-germ ḳulaġa ṭamzuralar ḫōş ola ve eger afyūn (6) ġūfını ezüp ḳulaġa ṭamzuralar ġāyet fāyide

---

K49b, (8)aġrısa:aġrısına P, (12)bunuŋla:bunuŋıla P.
K50a, (3)ḳulaġa:ḳala K, (4)çuyıyla:ṣuyıyıla P.

kıla ve eger aġrı ḳatı olursa ban toḫmını (7) dögeler ve bu yaġlarun birisiyle ḳaynadalar fāyide eder ve eger ḳızoġlan südin bir ḳaç kez (8) ḳoyarlarsa ḫōş ola ḳulaḳda şu ya ḳurt olsa ʿalāmeti oldur ki ḳulaḳ aġır ola (9) ve az az aġrıya ve çün aġrıdı bir pāre kāġıdı fetīl gibi edüp ḳulaḳ içine koyalar biraz zamān (10) ṭura andan çıḳaralar ol kāġıd şuyı kendüye cezb edüp ter olmış ola ʿilāc eger (11) ḳulaġa giren ıssı su olsa tāze saġılmış ola südi ḳulaḳ içine ḳoyalar ta aġrısı sākin (12) ola ve eger ḳulaġa giren şu şovuḳ olsa ʿalāmet budur ki ḥammāmdan çıḳa (13) gene aġrıya ʿilāc budur ki ḳulaġa gene şu ḳoyalar ve yine hemān şuyı dökeler ta tizcek ol (14) şu çıḳa ve andan soŋra bir iki ḳaṭre ısıcaḳ yaġ ṭamzuralar ta aġrısı sākin ola ve eger (15) şu ṭaşra gelmezise ol şu gitmiş ḳulaḳdan yaŋa bir ayaḳ üzre ṭura ve baġın aşaġa

M50b

(1) ege ve bir ḳaç segriye tā ol şu aşaġa ine yaḫūd biraz panbuġı ṭuraḳ otı aġacına şara ve ol (2) panbuġı yaġıla cerb eyleye ve ḳulaġına ḳoya ve ol panbuġıla ḳulaġını berkide tā ki yel girmeye ol şuyı (3) ol panbuḳ gendüzine çeke ve panbuḳdan ol ṭuraḳ otı aġacını çeke dökeli şuyın ol aġaç çıḳara (4) ve eger esmi panbuġı fetīl edüp bir ḳaç kez ḳulaḳ içine ḳoyarlarsa şuyını çeke ola ve eger (5) ḳulaġa ḳurtcuḳa
P46b giree ʿalāmeti oldur ki biraz zamān deprenmeye ve ol ki ḳulaġuŋ kendü gātında (6) durmaz ola yemişden ter nesnelerden

---

M50a, (7)birisiyle:birisiyile P, (8)ḳurt:ḳuvvet M, ḳulaḳ aġır ola:ḳulaḳ aġrısına M, (10,13)ʿilāc:ʿilācı P, (11)ola:-, (12)şu şovuḳ olsa:şovuḳ şu olsa P,ʿalāmet:ʿalāmeti P. M50b, (2)cerb:cevāb M, (4)ḳoyarlarsa:ḳoyarlarısa P, (5)biraz zamān:bir zamān P, ki ḳulaġuŋ:ḳulaġuŋ M.

anuŋ nişānı oldur ki kulaḳ dāyim aġrır hem gicir (7) ʿilāc südde ṣabr-ı uskuṭūrī erideler ve kulaġa ṭamzuralar yaḫūd kebere yapraġı suyın ya (8) afsentīn suyın ṭamzuralar ya ṣabr suyın şeftālū çekirdegi yaġıyla ṭamzuralar yaḫūd (9) sıġır ödin ṭamzuralar ya pāpadya suyın ya şeftālū yapraġı suyın ya naʿnā suyın ṭamzuralar (10) bu sularuŋ kankısı bulınursa ṭamzuralar ḳurdı çıḳara ve şifā bula eger kulaḳda başbert ve cirāḥat olsa (11) ʿalāmeti kulaḳdan ḳan ya iriŋ gelmekdür ʿilāc Muḥammed bin Zekeriyā eydür çün (12) kulaġuŋ cirāḥatı eskise aḳ merhemi gül yaġında erideler ve kulaġına ḳoyalar ve ol cirāḥat ki anuŋ (13) üzerine çoḳ rūzıgār geçmiş ola anuŋ ʿilācı oldur ki ṣabr ve anzurūt ve mürr ve günlük ve iki (14) ḳardaş ḳanı her birinden ikişer dirhem alalar ve yumşaḳ dögeler andan soŋra bir fetīlli bala banduralar (15) ve ol dögülmiş otlar ki bir birine ḳatılmışdur ol fetīl üzerine ekeler tamām alıbildüginçe ve kulaġa

M51a

(1) ḳoyalar ṭura ol cirāḥatı oŋulda ve ol cirāḥatı ki kulaḳ içindedür eger ḳatı olsa bu ẕikr olınan (2) otları bal şerbetinde ḥal edeler ve kulaġa ṭamzuralar ḫōş ola ve eger bu kulaḳ cirāḥatı eski (3) eski olup ve nāsūrī olmış olsa bu dediġümüz otlar aŋa kār etmese bu ʿilāc edeler ki (4) ḳatı mücerrebdür demür bokın dögeler bir ay tamām süciden dönmiş sirkeye ıslayalar ve bundan biraz (5) kulaġa ṭamzuralar ol başı dürüst ede ve eride gidere ve nāsūrın oŋulda

---

M50b, (7) ʿilāc:ʿilācı P, (8)sabr:sabır M, yaġıyla:yaġıyıla P, (9)ya şeftālū:şeftālū M, (12)eskise:eskiye P, (14)bir fetīlli bala:bir fetīl balıla M.

M51a, (3)nāsūrī:nāsūr P, dediġümüz:dedüġümüz P.

Cālīnūs ḥekīm (6) eydür ḳulaḳ cirāḥatından irin̨ ya ḳan gelse bal şerbetin ısıcaḳla ḳulaġa ṭamzuralar ve andan (7) soṇra anzurūt ve iki ḳadaş ḳanı ve günlük ve ṣabrı yumşaḳ dögeler ve fetīlli bala bulaşdurup (8) bu otları ol fetīl üzerine ekeler ḳulaġa ḳoyalar ġāyet mücerrebdür aġrısın giderür ḳulaḳ saġırlıġında (9) Buḳrāṭ ḥekīm eydür ol ki anadan saġır ṭoġmış ola ana çāre olmaz ammā ol ki soṇradan (10) saġır ola ʿilācı oldur ki ṭabīʿatı erük şarābıyla iskāl ėdeler ve eger ṭabīʿatı nermise (11) enār şerbetin içüreler ya alma şarābın tā ıssı buḫārları başdan gidere ve gü ṣuyın ve kāfūr (12) ve ṣandalı başına dürteler tā ki beyniyi ḳavī eyleye ve ıssı ve ṭatlu nesnelerden perhīz ėde ve ekşi nesne (13) yėye ve sikencübīnile ġarġara ėde ve eger balġamdan ya buḫārdan olursa Cālinūs eydür (14) ʿilācı oldur ki fınduḳ ḳadar ḳara harbegi dügeler ve balıla eridüp ḳulaġa ḳoyalar ve ṣabr ėdeler tā ol (15) ḫılṭ ki işitdürmezdi yėye ve ḳulaġı ol ʿillet māyasından pāḳ ėde ve eger buḫārdanısa

H51b

(1) biraz būreyi sirkede ezeler ḳulaġa ḳoyalar ve biraz ḳatlanalar ġerü ḳoyalar

ʿ ü f r e d ā t k i a n u ṇ l a ḳ u l a ḳ a ġ r ı s ı n a (2) v e g ü v ü d i s i n e n u ʿ ā l e c e o l ı n u

afsentīn ki acı yavşandur alup bādām yaġı içinde bişürse (3) tā ḳuvveti çıḳınca andan ol yaġa biraz keçi üdinden ḳatma ve ol ḳulaḳda ki yėl vardur yaḫūd (4) nesne çıḳıpdur

---

H51a, (9) Buḳrāṭ: Buḳrād H, ol ki soṇradan saġır ola:ol ki çoṇradan ola P, (15)işitdürmezdi:işitdürmezidi P.
H51b, (1)ve: -H, anuṇla:anuṇıla P.

çirgi akar ana tamzursa yelini tahlīl ède ve çirgini arıda
P47b ve işitmezliğine fāyide ède (5) eger kendenā suyın sıkalar
bir pāre sirke ve biraz günlük ve biraz gül yağı bu dükelin karışdurup (6) ağrıyan kulaġa tamzursalar ağrısın gidere ve güvüldüsin zāyil kıla eger ḫarātīn ki yer soġulcanıdur (7) ördek yağıyla bişürse daḫı ol ağrıyan kulaġa tamzursa ağrısın gidere eger kulak saġır olsa (8) şāhin ödin turp suyıyla kulaġa tamzursalar saġırlıġı gide ve eger kulakdan kan ve iriŋ (9) aksa biraz turna ödin acı bādām yağıyla karışdurup kulaġa tamzuralar ağrısın gidere eger (10) karı inek ödin ısıdup acı bādām yağıyla kulaġa tamzursalar fāyide ède eger kulaġa su girse (11) dutılsa turpı dögeler suyın çıkaralar keçi ödine karışdurup kulaġa tamzuralar nāfi' ola kulak ağrısıçün (12) bir kiçirek çölmege yağsuz yufkadan bāzirgān aşın bişüreler ısıcakla buḫārına kulaġı ura koya bir iki (13) def'ada şifā bula bir fetīl yāsemīn yağına baturup kulaġa koyalar ağrısın gidere turp suyın (14) koyun ödine karışdurup su girmiş kulaġa tamzursalar suyın çeke çıkara ve turpuŋ yağı ısıdur (15) kurudur kulaġa tamzursalar soyuk yelleri kulakdan çıkarur her ki turp boġmın yağıla kavura suyın kulaġa koya

N52a

(1) saġırlıġı gidere her ki bāsrūcı tavşan ödiyle ḫaynada kulaġına tamzura iriŋi varısa gidere gelinciik (2) çiçeginiŋ dibini ḫaynadup suyın alsalar kulaġa tamzursalar saġırlıġın gidere eger kulak içinde (3) yaş olup iriŋ gelürse

---

N51b, (5)günlük:günlik N, (7,9,10)yağıyla:yağıyıla P, (8)tamzursalar:tamzuralar P, (11)turpı:turp P, (13)koyalar:koysalar P, (15) soyuk: -N, kulaġa:kulaġına P.
N52a, (1)bāsrūc:Tasrūc P, ödiyle:Ödiyile P.

bunuŋ suyın ak günlüge katup merhem eyleyüp kulaga ursalar fāyide (4) ede eger kulak dibinde ur çıksa sinirlüce ot yap-
P48a rağın tuzıla dögüp üstine ursalar (5) fāyide ede eger na'nā suyın balıla ya suyıla karışdurup kulağa tamzursalar kulak ağrısın gidere (6) it burnı yaprağın kulak ve tamar üstine urmak müfiddür it üzümi karaca ve kızılca olur sovukdur (7) kulak dibinde yaş olsa anuŋ yaprağın tuzıla dögüp üstine uralar nāfi' ola hardal ıssıdur (8) kulak ağrısına ve güvüldüsine anı encirile dögüp üzerine ursalar assı kıla acı bādām yağın (9) kulak içine tamzursalar güvüldüsin keser tatlu bādām yağın kulak içine tamzurıcak ağrısın giderür (10) tūtiyā sovukdur kurudur yumurda sarusına katup kulağa koysalar ağrısın giderür ve içinde kurt varısa (11) kırar kündüs türkiçe çuğan derler ıssıdur kurudur yeŋile sağır olan kulağı açar ve çirgin giderür (12) sirke sovukdur kurudur eger kulak geç işidür olsa sirkeyi kaynadalar kulağı anuŋ buhārına dutalar (13) fāyide ede eger kulakdan iriŋ gelse sumağı kulağa tamzuralar iriniŋ çeke sedefüŋ yağı ıssıdur (14) kurudur kulakda olan çirgi giderür kulak ağrısı ki ıssıdan olmış ola kabak suyın tamzuralar ağrısın gidere (15) kāfūr ıssıdur eger kulağa tamzursalar kulak ağrısın gidere ve içinde kurt varısa

M52b

(1) kıra eger bir kişiniŋ kulağı müzmin ağrılu olsa kenevür sūdin tamzuralar geç ola ve anuŋ (2) haddı iki diremden üç direme değindür ılıdup koyalar eger māzūyı yumşak döğeler yasemin (3) yağına karışdurup kulağa tamzuralar kurdı

M52a, (3)günlüge:günlük M, (12)sirkeyi:sirke P, (13)ede:-M, (14)olmış: -., tamzuralar:tamzursalar P, (15)tamzursalar: tamzuralar .

varısa kıra ve eger dilkü yağını biraz sūsām yağına katup
(4) ılıcağiken kulağa tanzursalar kulak ağrısın gidere ku-
P48b lak güvüldisiğün eyü efyūnı suda ezip bir kaç (5) katre kulağa tanzuralar derhāl sākin ola bi-iẕni'llāhi ta'ālā va'llahu a'lem bi's-savāb

DÖRDÜNCİ BĀB

(6) n ā z l e d e v e z ü k ā m d a v e b u r u n t o m u r m a s ı n d a (7) v e s e b e b i n d e v e 'a l ā m e t i n d e v e 'i l ā c ı n d a d u r kaçan burun kanasa eger ṭabī'atı buḥrān ėtmekden (8) ya kan ġālib olmakdan olursa tamām yėtürdükmayınca dutmamak gerek meger żaʿīf eyleye (9) pes eger çok akısa ya nesne tokunmakdan ya düşmekden kanasa örüncek avın alalar mürekkebe (10) banduralar üzerine biraz yumşak dögülmiş günlük ya değirmen tozı saçalar burunı tolduralar yaḫūd bir direm (11) cülnār ve bir direm günlük ve bir direm kızıl gül düşmeciği yapraġı ve bir direm gil-i ermenī ve bir direm (12) iki kardaş kanı dögeler burnına uralar ya mürekkebe karıgduralar örüncek avıyla burnına koyalar ve ḫıyār ve tāze (13) kabaġa kazıyalar alnına uralar yaḫūd gül suyı içinde biraz efyunī ezeler alnına dürteler yaḫūd burnını (14) at ya eşek tezegiyle tolduralar ve şerbetlerden şarāb-ı 'unnāb ve şarāb-ı nīlūfer ve şarāb-ı benefşec (15) içüreler başına soyuk su dökeler ġıdālardan koruk aşın ve ḥabbü'l-rummān ve sumak ve nergisek ve sirke oti

---

M52b. (3) yağını: yağan M, (4) eyü: ayva L, suda ezip: ezer suda L, (11) günlük ve bir direm kızıl gül düşmeciği: kızıl gül ve bir direm günlük anna gülüş düşmeciği L, (13) efyūnī: efiyūn L, (14) tezegiyle: tezegi ile P, (15) sirke otı: sirke ot L.

M53a

(1) müzevveresin vèreler bilmek gerek ki kaçan gevdeden kan çok gitse gerek ru'āfıla gerek (2) ishālıla olsun et yèdürmemek vācibdür inen zaᶜīf eylemezse tanla taᶜāmında (3)et yèdüreler ve gèce taᶜāmında müzevvere yèdüreler katı zaᶜīf olsa sabāh ve aḫşam et (4) yèdüreler Yūḥannā eydür ᶜilācı oldur ki kar suyı ve kāfūr ve ḫıyār ki acı ola anuŋ (5) su-
P49a yı ve bādrūc suyı ve gil-ī ermenī burnına tamzuralar ve kettān bèzin mürekkebe banduralar ve dögülmiş zāc (6) ve göyünmiş māzū ve biraz sirke ve biraz ak zāc ve biraz kāfūr üzerine saçalar ve ol bèzi fetīl èdeler burnına koyalar fi'l-hāl (7) kanı dindüre ve eger bir pāre degirmen taşın oda bıraġalar tā ki kıza ve oddan çıkaralar (8) üzerine sirke dökeler başını ve yüzüni anuŋ buḫārına dutalar ve eger sirkeyi suyıla karışdurup (9) burnına süre fāyide ède ve ıssı taᶜāmlardan perhīz ède Hekīm İshak eydür kan ki (10) buḥrān ola anı dutmayalar ki ḥadden gèçe yoksa öldürür ve kaçan ki kan ḥadden tecāvüz (11) ètse depesine sovuk su koyalar ve karıyacaların berk baġlayalar ve becid sovuk su içüreler devā ki (12) burun kanın kese evvel eyü sirkeyile burunı için yuya andan soŋra bir kīrāṭ efyūn-ı mısrī (13) ve bir kīrāṭ zaᶜfirān yumşak dögüp bir pāre kettān bèzinden fetīl èdüp ol fetīli sirkeyile (14) ölideler andan bu otlara bulaşdurup burnınuŋ iki deliğine dahı sokalar kanını dindüre nāzle (15) ve zükām her ġılt ki dimāġdan burun delüklerine ine zükām dèrler eger boġaza ya yüze ya göze ya göğüse

---

M53a, (5)bādrūc:bāderūc P, şuyı: -M, (6)ve biraz ak zāc:-M, (10)ḥadden:ḥaddeden M,(12)burunı:burun P.

M53b

(1)ine nāzle derler eger iŋen nesne ḫilt olursa ʿalāmeti oldur ki iŋen nesne tīz ve ıssı ve rakīk (2) ola daḫı göyündüri göyündüri ine ve yüz göz kızıl ola ʿilācı kan almak ve ḥacāmat (3) etmekdür ve şarāb-ı ḫaşḫāş ve şarāb-ı benefsec ve şarāb-ı līmūn içmekdür ve muʿtedil ḥammāma (4) girmekdür ve rişte ve ḳabaḳ ve isfınāḫ ve semüz otı müzevveresin bādām yaġıyla yemek ve cevāv (5) içmekdür ve eger iŋen ḫılt soyuḳ olursa ʿalāmeti soyuḳ ve ġalīz olmaḳ ve burun gi-
P49b cimek (6) ve alın çekilmekdür ʿilācı şarāb-ı ustuḫudūs ve şarāb-ı benefsec ve şarāb-ı līmūn muġlāb-ı (7) munżıcıla içmek ve balġamı ıshāl eylemekdür ve başı ıssı tutmaḳdur şeker ile ya balıla rişte (8) müzevveresin yeye gece gece maǰūn-ı benefsecile gül-be-şeker ve gülengübīn yeye ve müşk ve lāden (9) ve ḳavrılmış çörek otı ki gök kettān bezine bağlamış ola yıylaya ve baş ṭamarından ḳan alalar evvelinde (10) ḥammāma girmek yaramaz āḫırında eyüdür ve soyuḳ su içmekden perhīz ede fi'l-cümle zükkāmūŋ (11) ve nāzlenūŋ iki ḳısmında daḫı çoḳ yemek ve çok üyümek ve gündüz uyımaḳ ve et ve yaġlu (12) nesneler yemek ve ḳatı soyuḳ ve ḳatı ıssı hevāda oturmaḳ yaramaz ve yatıcaḳ yasduġın alçaḳ ėdeler Yuḥannā eyüdür (13) ʿilācı oldur ki ḳifāldan ḳan alduralar ve ġıdā az yėyeler ve evvelinde üç gün gülābıla ġarġara (14) ėdeler ve başı uçmayalar eger burnından su gelürse bir kiremiddi

---

M53b, (1)ve ıssı: -M, (4)yaġıyla:yaġıyıla P, (9)ḳavrılmış: ḳavurulmış P, gök: -M, (10) ḥammāma girmek yaramaz:ḥammām yaramaz P, (11) uyımaḳ:uyumaḳ M, (12) ve ḳatı soyuḳ: -M, yatıcaḳ:yatacaḳ M, (14)başı:baş M, burnından:burnında M, kiremüdi:kiremidi M.

ocağa koyalar ta ki katı kıza üzerine (15) sirke dökeler ve yüzüni ve başını buğārına dutalar tā māye-i ʿilleti bişüre ve andan soŋra hammāma gireler

M54a

(1) ve baklayı bişüreler yağsuz şörbāsuz yèyeler ve zükām ki göz harāretinden ola ʿilācı oldur ki (2) dāyim benefşe yağın burnına koyalar ve kāfūr ve gülāb yıylayalar ve kepeği sirkede ısladuŋ burnına (3) dürteler Bukrāt eydür nāzle ki ıssıdan ola ʿalāmeti oldur ki kuru kuru öksüre ve katı ıssı ola (4) ve hīç ḫılt gelmeye gelen daḫı sarulığa māyil ola ʿilācı oldur ki şarāb-ı benefsecile cevāv yèye (5) ve bakla suyını bādām yağıyla ve cüllābıla istiʿmāl èdeler ve ekşilerden ve tuzlu nesnelerden ve ter nesnelerden perhīz (6) èdeler ve eger nāzleyile ısıtma olursa ʿilāc oldur ki kan

P50a aldura ve benefşe şarābıyla (7) bādām yağıyla cevāv yèye ve ol ki ısıtmasuz ola ʿilācı oldur ki zūfā şarābın içe (8) ve ekşilerden perhīz ède Rūfes-ı Ḥekīm eydür nāzle ki sovukdan ola niğānı oldur ki (9) öksürügi kuru olmaz yaşlığıladur ve ol ki boğaza gelür yaş balğam olur ʿilācı oldur ki şarāb-ı (10) ḫaşḫāş içüreler ki öksürüge ve nāzleye yarar ve faḍālātıla fāsid olmışdur tenden indürür (11) ve göğüsden arıdur sanʿatı iki yüz iri ḫaşḫāşı toŋmuyla döğeler ve bir gün bir gece ıslat (12) ol ḫaşḫāş mıkdarı suyıla ısladalar ve bir çölmege koyalar kaynadalar ve andan soŋra elile sıkalar ve su ağırınca şeker-i tabarzad koyalar ve nerm oduna gerü kaynadalar tā luʿūk gibi ola hācet vaḳtında

M54a, (4)şarulığa:şarulığına M, (5)yağıyla:yağıyıla P, ve tuzlu nesnelerden: -M, (6) èdeler:ède P, ʿilāc:ʿilācı P, (9)yaş: -M, (11)ḫaşḫāşı:ḫaşḫāş M, (12)bir çölmege:çölmege:-P.

istiʿmāl edeler ve her gün açla iki gece ya üç gece bal yeye ve her vakt az az ılıcak (14) su içe ve bu habbı dāyim ağzında duta rāzyāne toḫmı ve arınmış bādām ve keşīre ve fānīd barmak (15) şeker dükelin yumşak dögüp bir birine katalar ve yassı hablar edeler her vakt birin ağızda dutalar ʿazīm fāyide

M54b

(1) ede nāzleyiçün ve baş ağrısına ki sovukdan ola bir dürlü ʿilāc daḫı budur ferfiyūn (2) ve çekirdegi çıkmış kızıl üzüm ve büber ve yüzerlik toḫmı her birinden berāber alalar ve bu otları fulful kadar (3) hablar edeler ve hācet vaktında bir habbın suyıla ezeler burnına tamzuralar şifā ola bir dürlü (4) daḫı terkīb ki buruna tamzuralar dürlü ağrıdan emīn ola ḫaşşāü'l-ḥımāruḫ dibin dögüp (5) suyın sıka bir kaşuga dört direm maḥmūde kata ve burun deliğine üçer direm tamzura (6) şifā ola ve bir dürlü daḫı zükāmiçün ʿilāc budur hem ġāyet mücerrebdür terkīb biraz mevīzegi (7) dögeler dögüldüginden soḫra bir ol kadar mastakī katalar hāven içinde yumşak dögeler ve bir pārecuk (8) panbuk içine koyalar ve çeyneyeler karşu gelen sucuġazı tüküreler nāfiʿ ola inşā'llāhu ol (9) nesneler ki ḫana müteʿallikdür menfaʿat cihetinden ve maḍarrat cihetinden aḫziye-i mutlakadan (10) ve aḫziye-i devāviyeden ve daḫı ol nesneler ki bunlara tābiʿdür anuḫ beyānındadur bādıncān (11) ḫanı koyuldur hattā ki ḫan göyündüginde fāyide ede eger ḫanı rakīk olduġından göyünmiş olsa (12) toḫmekān ḫan gelmegin menʿ eder ḫaltīt ādemüḫ içindeki uyuşmış ḫanı taḥlīl eder üzüm (13) rubbu

P50b

M54b, (1-6) ʿilāc:ilācı P, (4)emīn:emīnlü P, (8)sucuġazı: çocuġazı M, (9)cihetinden:cihetinde M, (11)ḫanı..ḫanı:ḫan..ḫan P, (12)ḫan:ḫanı M.

bekmezdür kanı göyündürür alma rubbu kan galebesinden fā-
yide eder yaş kurmā kanı ifsād (14) eder kuru üzüm kanı gö
yündürür ayva kan gelmekligin menʿ eder eski şeker yaramaz
kan hāsıl eder (15) semüz et balġamī kan hāsıl eder sumak
kan gelmegin menʿ eder şarāb-ı ʿunnāb kan galebesine fāyid

M55a

(1) eder şarāb-ı kāzī kanuŋ tizligin sākin eder toprak cem
envāʿıla kan gelmegine ve kan tükürmegine (2) fāyide eder
mercimek kan tizligin sākin eder ve kanı koyuldur ʿunnāb
kanuŋ hiddetine ve koyuluġına (3) fāyide eder kuru kendene
kanı ishāl eder süd kan geçen kişiye muzırdur yaġı alınmış
ayran (4) ishālı menʿ eder teke ve sıġır eti sevdāvī kan
hāsıl eder kuzı eti balġamī kan hāsıl eder (5) sovuk su ka
nuŋ ʿufūnentin giderür seyelānın menʿ eder arpa suyı kanuŋ
hiddetin sākin (6) eder şirden ve baġarsuk ve yelin ve ta-
varuŋ ġāyası bunlar mecmūʿı koyu kan ve balġamī kan hāsıl
P51a (7) kılurlar nabk sevdāvī kan peydā eder şeftālū ve zerdāl
kan menfaʿatın (8) ederler rāsen kan azaldur çügündür kanı
ifsād eder rīvāc kanuŋ issiligin giderür (9) ḫurmā kan ar-
turur ammā çok yemek kanı göyündürür yaş otlar ki tabīʿatı
sovuk ve yaş (10) ola marūl gibi kanuŋ hiddetin sākin eder
ve dahı nafīʿ eder koyuluġın giderür
m ü f r e d ā t (11) k i b u r u n t o n u r m a s ı n a
n u ʿā l e e e o l ı n u r burun kanasa bunı yazalar iki
kaşı arasına asalıoyalar (12) nāfiʿ ola inşā'llāhu ta ālā.
. . . . . .

54b, (13)bekmezdür: -P.
55a, (3)kanı:ġan P, (9)kan:kanı P, (11)olınur:olınan M.

. . . . . .

(14) her ki gelincik çiçegin döge suyın alnına dürte burunı kanı dinje burun (15) kanı dinmese ḫamīre yazalar alnına yapışduralar kanı dinje yazacak budur: . . . . . .

M55b

(1) . . . . . bir kimsenüŋ burnı agrısa serçe kanın dürtseler agrısın gidere eger burun kanı (2) dinmese eşek südin burnına tamzuralar hemān dinje burun tomurmasına kimnūnı dögeler sirkeyile (3) üzerine uralar assı ede sarmısak suyın buruna koysalar burunda çirg varısa gidere ve yaramaz (4) koku gelse ya burun içinde baş olsa anuŋ suyın koysalar ol illetleri gidere eger (5) kimsenüŋ burnından sovuk su çok gelse çörek otın suyıla döge bèze koya dahı yıylaya ol su (6) akdugın kese sedefi burun tomurmasına dögeler üzerine uralar kanı dinje gügercin kanın (7) ve yumurdasın bir birine katsalar burnı tomuranuŋ alnına vursalar kanı dura ısırgan

P51b dikeni ıssıdur (8) kurudur yapragını dögüp buruna soksalar kanı bağlana ve eger tuzıla yapragın kaynadup üstine bağlasalar (9) çişi varısa tagıla gide bādıruk ıssıdur kurudur burun kanı dinmese anuŋ suyın biraz (10) sirkeyile biraz kāfūr katsalar buruna tamzursalar hemān sākin ola yeşil zāc ıssıdur kurudur (11) suyıla ezüp buruna tamzursalar kanı tura burun tomurmasına biraz şeb-i yemenī uralar ya kan gelen (12) yanına melcome uralar derhāl kanı bağlaya mücerrebdür ġāyet

---

M55a, (14)burunı:burun P.

M55b, (6)sedefi:sedef P, (7)bir birine:biri biri M, tomuranuŋ:tomuranuŋ P, (8)yapragın kaynadup:kaynadup yapragın M, (10)kāfūr:kāfūrı ..., (12)uralar:vuralar P.

BEŞİNCİ BĀB

(13) d i ş a ġ r ı s ı n d a v e s e b e b i n d e v e ʿa l ā m e t i n d e v e ʿi l ā c ı n d a d u r kaçan bir kişinüŋ dişleri (14) dibi ḳanasa sumaḳ ve cülnār ve māzū ve şarāb ve mersīn yapraġı ve zūdeverd berāber alalar (15) ḳaynadalar suyıyla maẓmaża ėdeler diş aġrısı eger ḥarāretden olursa ʿalāmeti aġzına

M56a

(1) soyuḳ su alıcaḳ ḫōş gelmekdür aġrısı sanca sanca gelmekdür ʿilācı ḳīfāldan ḳan almaḳ (2) ve ḥacāmat ėtmek ve safrāyı iskāl ėtmekdür ve dişlere gül yaġını ve mersīn yaġını dürteler eger (3) burūdetden olursa ʿalāmeti aġzına ıssı su alıcaḳ ḫōş gelüp soyuḳ su alıcaḳ aġrısı artmaḳdur (4) ʿilācı balġam ġālibise balġamı iskāl ėtmekdür ve tuzlu zeytūnı ḳaynadup suyıyla maẓmaża ėtmekdür (5) ve diş dibinde tiryāḳ-ı fārūḳ dutmaḳdur ve ıssı ėtmek ve ıssı yumurda ṣarusın ısırmaḳdur (6) maẓmaża ki burūdetden ḥāṣıl olan diş diş aġrısına müfīddür anīsōn üç direm adḫır (7) yaʿnī mekke ayruġı bir buçuḳ dirhem ḫilāl toḫmı iki direm ākırḳarḥā buçuḳ dirhem nevīzec ve ẓurr-i verd (8) ve zencebīl birer

P52a direm ḳaynadalar on iki dirhem bal üzerine süzeler ısıcaḳla maẓmaża ėdeler diş (9) aġrısınuŋ iki nevʿinde daḫı et yėmeyeler diş aġrısı ki ḥarāretden ola rişte müzevveresin bādām (10) yaġıyla yėye eger burūdetden olursa rişte müzevveresin şekerile ya ballıla yėye dişi maʿlūl kişi (11)

M55b, (15)suyıyla:suyıyıla P.

M56a, (1)sanca sanca:sanca P, (4)balġam:balġamı M, zeytūnı:zeytūn P, (5)ıssı ėtmek ve ıssı yumurda ṣarusın ısırmaḳdur: ıssı yumurda ve ıssı ėtmek yėye ṣarusın yumurdanun ısırmaḳdur M, (8)ve: -P, birer:bir M, dirhem:direm P, (10)yaġıyla: yaġıyıla P.

ma'desinde ta'ām fāsid olmakdan ve fāsid ta'āmlardan yoğurt ve balık ve kavun gibi (12) yemeye ve kusmak ve dişe yapışur tatlu nesnelerden ḫurmā ve encīr gibi ve diş kamaşdurur nesneden (13) ve ıssı yeyüp sovuk su içmekden ve sovuk su içüp ıssı yemekden ve dişiyile katı nesne sıkmakdan (14) ve dişi katı kurdamakdan sakınmak gerek ve dişüñ kaçan ki rengi kara ola māy-i 'illeti ġālib (15) ve kuvvetlu ola ve vaḳt ola ki andan kerih koku gele 'ilācı çün dişinüñ karasını tağlayasın

M56b

(1) düşe ve ban toḫmını dögeler balıla yoğuralar ve biraz nesne üzerinde göyündüreler andan soñra anı (2) dişe süreler karalığın gidere ve dişe cilā vère bir dürlü sünün ki dişlerüñ karalığını gidere (3) ve cilā vère deñiz köpügi ve gezmāzū beşer direm kāḳula ve kebābe üçer direm ākırkarhā iki direm (4) tebāşīr ve kül birer direm ḳamış güli yigirmi direm tuz kırk direm anīsōn beş direm dükelin (5) yumşak dögüp eleyeler ve balıla yoğuralar ve dişlere dürteler ve katı katı süreler fāyide ede ve dişüñ (6) karalığın gidere ve eger biraz tuz biraz būre dögüp balıla yoğuralar ve bir kāġıd içine koyalar ve göyündüreler ve yumşak (7) ezeler ve dürteler dişleri gey ağarda Medāyinī eydür diş kararmağuñ sebebi yeniş ve tez nesnelerdendür (8) 'ilācı
T52b oldur ki evvel ḥabb-ı yāre ve ḥabb-ı kökıyā vèreler tā baş ve me'īde māye-i 'illetden arına (9) andan soñra büber ve tobalak ve sünbül ve nemek-i enderānī ve serv ağacı kozağı

M56a, (15) tebdīl: kimīh T.

M56b, (2) süreler: vebalar T, (3,4) üçer direm..iki direm.. yigirmi direm..ḳırḳ direm: üçer dirhem..iki dirhem..yigirmi dirhem..ḳırḳ dirhem T, (5) biraz tuz: -T.

bu dükelin yumşak dögeler (10) ve dāyim dişleri bununla katı katı süreler ve bu edviye dahı mücerrebdür dişleri açar cilā verür tebāşīr (11) ve deniz köpügi ve sümpāre onar direm uvak incü yedi direm kavrılmış şīh sekiz direm kavrılmış kızıl gül (12) on direm kāfūr bir direm bu dükelin yumşak dögeler ve hācet vaktında dişe dürteler eger kef-i deryā (13) ve kaysūm beşer direm ʿūd iki direm nemek-i enderānī bir direm kāfūr buçuk direm ʿakīk iki direm bu dükelin yumşak dögeler dişe süreler ʿazīm fāyide ede (14) bir dürlü dahı ki diş agrısındadur ve ʿazīm mücerrebdür iki dāne yü üç dāne mevīzegi alalar ve anı (15) bir pāre panbuga saralar ve suyıla ıslıdeler ve iki taşun arasına koyup dögeler ve ol agrıyan dişün

157a

(1) üzerine koyalar agrısı sākin ola yahūd bir kīrāt mıkdārı şekerü'l-ʿöşrı ala ve bir pāre panbuga (2) sara ve ol agrıyan diş üzerine koya agrısı sākin ola ve eger mevīzegi sirkeyile kaynadalar andan (3) soyra maʿmaʿa edeler diş agrısın ki sovukdan ola gidere kaçan dişlerden yaramaz koku gelse (4) ʿilāc oldur ki sebz tāze ot çeyneyeler köz ve fındık çeyneyeler ve bādām yagın dürteler ve kabı (5) soyılmış bādām çeyneyeler ve dahı mūm çeyneyeler yavlak fāyide ede ve andan soyra biyāz olmış peynīr çeyneyeler ve yumurda (6) sarusı ki katı biyniş ola ve ısıcak yag agzında duta andan soyra ak mūm çeyneye yavlak fāyide ede (7) ve eger dö-
153a gülmiş sag tuzıla süreler andan soyra çīnī çanak pāresi

156b, (11,13) sekiz direm..beşer direm..bir direm:sekiz dirhem..beşer dirhem, bir dirhem P,(11)şevrılmış kızılgül: kızıl gül P, (13)nemek-i enderūnī bir direm kāfūr buçuk direm ʿakīk iki direm: -, (15)ıslıdeler:ıslıdalar P.
157a, (4)ʿilāc:ʿilācı P, (5)ve dahı mūm çeyneyeler :-,

ve sirke ve ʿakīk her birinden (8) berāber alar ve sürme gibi dögeler ve dişlerüŋ diblerini bumuŋla katı katı süreler dişlerdeki ʿilleti gidere ve dişi (9) katı ak ėdüp cilā vere bundan soŋra aġzın sirke ve gülābıla yuya diş aġrısı ki ıssıdan (10) ola ʿalāmeti oldur ki taşradan ol aġrır diş üzerine el koşan katı ıssı ola ʿilācı (11) oldur ki kīfāldan kan alalar ya hacāmat ėtdüreler ve aġzında sovuk su duta ve kāfūr (12) ve gülāb ve sirkeyi bir birine karışduralar dāyim aġızda dutalar ve eger aġrısı sākin olmazısa (13) biraz gül yaġında bir direm sakız kim mastakī eride ve aġzında duta ve eger biraz ākırkarhāyı (14) kāfūrıla ezüp diş dibine dürtseler fāyide ėde eger bir kirāt efyūnı gül yaġıyla eridüp biraz panbuk (15) üzerine koyup diş üzerine koşalar aġrısın gidere bumuŋla dahı aġrısı sākin olmazısa sevābı budur ki

N57b

(1) dişüŋ dibin çıkaralar tā ol fāsid olmış kan andan gide İshāk Hekīm eydür ʿilācı oldur ki (2) kīfāldan kan aldıralar ve yemişler suyıyla ishāl ėtdüreler ve ıssı nesnelerden perhīz ėtdüreler ekşi (3) nesneler yėye ve biraz efyūnı gül yaġında eride kulaġına tamzuralar ve ban tohmını dütüzdüre ve tuzıla (4) ve sirkeyile maźmaźa ėde ve müshilile çol nesne ki bagı eridür anı istiʿmāl ėde tā māyeʾi (5) ʿillet dişüŋ dibinden kesile Muneym eydür eger diş aġrısı katı olsa ve tamzalar ok (6) gibi katı katı atsa fi'l-hāl hacāmat ėtdüreler ve kīfāldan kan aldura ol yaŋadan ki

---

N57a, (14)bir: -H, yaġıyla:yaġıyıla P, (15)bumuŋla:bumuŋıla P.

N57b, (1) İshāk Hekīm:İshek-i Hekīm P, (3)efyūnı:efyūn H, tamzuralar:tamzura P.

P53b (7) diş aġrır ve sirke ve gülābıla maźmaźa ede yaḫūd sumaġı gül suyında ıslada ve ġene süre ve içine (8) biraz kāfūr koya ve ol aġrıyan diş üzerine koya biraz duta ve eger ḫıyār yapraġın ve gezmāzūyı sirkede (9) bişüre andan ol suyıl maźmaźa ede ve eger mādde-i ʿillet safrā olursa saru helīleyi ve sabrı yumşak (10) dögeler ve temürhindī suyıyla karışduralar ve içine biraz ak şeker katalar ve anuŋla her-d maźmaźa edeler (11) aġrısı zāyil ola bir dürlü daḫı ki diş aġrısı sovukdan ola ʿalāmeti oldur ki ol diş (12) aġrısı karışmış sovuk ḫıltlardan ola arkun arkun aġrıya ve şişi olmaya ve ıssı nesne (13) üzerine kosalar rāḥat ola ʿilācı oldur ki tabīʿatı ḫabb-ı kökıyāyıla ishāl edeler ve andan (14) soŋra büberi yumşak dögeler ve ḫatrana karışduralar ve dişüŋ dibine süreler yaḫūd şaḥm-ı ḫanzalı (15) sirkede ḫaynadalar ve panbuġıla alalar ol aġrıyan diş üzerine koyalar ve eger ʿākırkarḥā ve şaytara ve ferfiyūn

M58a

(1) ve büber bunları yumşak dögeler ve dişüŋ dibine süreler ʿazīm fāyide kıla ve eger bu dedüklerümüz diş (2) aġrısın sākin étmese üzerine biraz tiryāk koyalar tā şifā bula ġıdālarda ekşi nesnelerden (3) perhīz ede dāyim tatlu yeye bir dürlü daḫı ʿilāc oldur ki ḫabb-ı yāre ve ḫabb-ı kökıyā içdireler (4) tā mādde-i ʿillet başdan ine ve fāsid ʿilletlerden temi ġrıda ve yarpuzı ve saʿteri ve ākırkarḥāyı (5) sirkeyile ḫaynadalar aġzında duta gey fāyide ede ve dāyim ḫammāma gireler ve cevāriş-i zencebīl işe (6) ilteler ve gülenġübin ve maʿṣtakī ve ʿūd ve güvariş-i zencebī

57b, (10)anuŋla:anuŋıla P.
58a, (3)ʿilāe:ʿilācı P,(6)gülenġübin:gülengübini P.

birine karışdura isti'māl ede ammā (7) açla yèye tā dimāġı
ıssı kıla ve noḫūd suyıyla isti'māl ede ve kulaġına yāse-
P54a mīn yaġın tamzuralar (8) dişleri kurt yèdüginde ve diş yen-
düginde ve diş şaḳadında 'alāmet oldur ki birer diş (9)di-
binde yènmiş ola ya delük olmış ola ya dişüñ rengi kara ol-
mış ola yaḫūd diş (5) dibinden yaramaz koku gele 'ilācı kaş
nī ve fulful ve zirāvend ve şamġ-ı 'arabī bunları yumşak
dögeler (11) ol yènmiş dişüñ üzerine ekeler yaḫūd kunduz
taşaġı ve kaşnī ve mī'a ve efyūn ve fulful ve zencebīl (12)
bunları yumşak dögeler balıla ve ḳatrān ile yoġuralar ol
yènmiş diş üzerine koyalar fī'l-ḥāl sākin ola (13) ve mād-
de-i 'illeti gidere yènmiş dişüñ yègrek 'ilācı oldur ki
odıla daġlayalar ve çıkaralar (14) veya maştakīyi yumşak
dögüp tīz sirkeyile yoġuralar ve ol yènmiş dişüñ üzerine
koyalar pāre pāre (15) kıla Mesīḥ eydür çetlemük yèmişini
yumşak dögeler ve balıla yoġuralar ve ol yènmiş diş üze-
rine koyalar şifā bula

N58b

(1) ve eger zencebīl ve sirkeyi ve balı bir birine katalar
kaynadalar tā koyulunca andan ol yènmiş dişde kurt varısa
(2) üzerine koyup tura taşra yanından sürerlerse göç ola
Fūlis eydür eger ol yènmiş dişde (3) kurd olursa kendene
toḫmın ve ban toḫmın dögeler ve ġāyet ak ve yumşak mūmıla
karışduralar (4) aġzın açalar ol mūmı düzdüreler ol sā-
at dişüñ ḳurdı döküle ve eger sarmısaġı dögüp (5) ol yèn-
miş diş üzerine ḳosalar ası kıla ve ḳurdı varısa öldüre

N58a, (7)dimāġı:dimāġ N, (8)ve diş şaḳadında: -P, 'alāmet:
'alāmeti P, (9)dibinde: -P, (10)dibinden:dibinde N, (15)yum-
şak: -N.

N58b, (1)-e ḳurt varısa: -P, (2)ṭura: -P.

dehı yegrek ʿilāc yenür dişe (6) oldur ki kasnīyi yumşak döge ve ḫām encīr südiyle yoğura ve ol diş üzerine koya (7) pāre pāre kıla düğüre kelbeteynsüz diş çıkarmak ākırkarḥāyı alalar ve süciden dönmiş sirke içinde (8) tamām bir
P54b ay koyalar tā yumşak ola ḫamīr gibi andan anı ol diş üzerine koyalar fī'l-ḥāl çıkara yaḫūd (9) ak tut kökinüŋ suyın alalar bir cām içine koyalar andan diş üzerine koyalar fī'l-ḥāl (10) çıkara ve eger elmāsı diş üzerine koşalar dişi pāre pāre kıla dişler ırğalanmak ve düşmek nişānı (11) oldur ki dibinde yaramaz koku gele ol ki diş dibinüŋ süstlığından ola ʿalāmeti oldur ki (12) genezligile düşer Māsūcūya eydür ırğanan dişleri bu otlar katı eyler gülnār ve süg (13) ve suʿd yaʿnī topalak her birinden bir cüzüʾ ak zāc buçuk cüzüʾ bunları yumşak dögeler bir birine (14) karışdurup dişler dibine dürteler ve bu ot dahı sınanmışdur ki dişleri berkidür gül ve ak (15) zāc ve gezmāzū ve sumāk ve ḫām göz māzū ve tebāşīr berāber alalar dükelin yumşak dögeler

M59a

(1) ve dişler dibine dürteler ve her gün diş dibine bal dürte ki diş katı ve ḳuvvetlu ola ve mādde-i (2) ʿillet andan zāyil ola Medāyinī eydür diş etleri süst olsa bu otları istiʿmāl ėdeler (3) gülnār ve ak zāc ve süg ve akāḳıyā ve māzū ve gül ve tebāşīr ve gezmāzū ve sumāk bu dėnenlerden (4) her [illegible] ki bulınsa dögeler yumşak ve bir birine karışduralar ve dāyim dişler dibine dürteler dişler (5) dibin katı eyleye ve eger ak zācı sirkeyile ve balıla kay-

---

P54b, (5) ʿilāc: ʿilācı P, (13) suʿd: suʿud M.
M59a, (5) ak zācı: ak zāc M.

nadup ağzı anuŋla yuyup maźmaźa ederlerse (6) dişüŋ dibin
katı eyleye daḫı yegrek ʿilāc budur ki aḳ zāc ve nūşādır
ve niğeste (7) berāber alalar ve yumşaḳ dögeler ve dişler
diblerin bununla ovalar ki ġāyet mücerrebdür müfīddür diş-
lerüŋ (8) dibi ḳanamaġuŋ ʿilācı oldur ki ḳızıl gül ve he-
līle ve gülnār ve biraz ṣaru zernīḫ bunları yumşaḳ dögeler
ve dişler (9) diblerine dürteler ve andan soŋra mersīn su-
P55a yıyla ve gülābıla maźmaźa edeler daḫı ḳanamaya ve ol dişler
ki żaʿīf olmış ola ve deprenür ola anuŋ devāsı yokdur ve
ol diş ki siŋirlerinde (11) ve etlerinde rutūbet ola ol
rutūbet anı süst etmiş ola ol muḥtācdur ḳabż edici (12)
devālara ḳızıl ġeb gibi gezmāzū gibi gülnār gibi bunlarıŋ
her birinden birer cüz' alalar ve ḳuru ḳızıl (13) gül yap-
raġından iki cüz' alalar yumşaḳ dögeler ve diş dibine sü-
reler devalar ki dişlere ḳuvvet vere ve daḫı (14) bere ede
fulful ve gezmāzū ve gülnār-ı mısrī ve ḳuru ḳızıl gül yap-
raġı ve sumāḳ ve pelīdüŋ (15) içindeki yufḳacuḳ zārcuġazı
ve cināneki ve ḥabbu'l-ās ki mersīn yemişidür her birinden

:59b

(1) berāber alalar yumşaḳ dögeler dişlere süreler ḳavī ve
muḥkem ede ol nesneler ki dişe cilā verür (2) yalama tuz
anıŋ ucu üçer direm imişin berāber balıla ḳarışdurup gö-
yündüreler ve daḫı ḳanmış dibi (3) göyünmiş üç direm ölü
geyik boynuzı ve deve yumurdası ḳabı ikisi daḫı göyünmiş
ikişer direm būre (4) ve çīnī çanaḳ pūresi birer direm

:59a, (5)ederlerse:ederlerise P, (7)bununla:bunuŋıla P,
ki: -., mücerrebdür:müfīddür:müfīddür mücerrebdür P,
(11) rutūbet ola:rutūbet P, (13)yapraġından:yapraġı M.

bu mecmū'ın yumşak dögeler dişe süreler ġāyet cilā vere de-
vā (5) ki yénen diş üzerine koya ol dişi pāre pāre kılup
giderür encīr sūdi ve mestī ol südile (6) karışdurup ol
ovanan diş üzerine yaḫūd kovuġına kosa ol dişi üşedüp gi-
dere diş (7) etlerinden kan çıkmaġın def' étmegiçün kızıl
gül yapraġı ve toḫmı ve sumāk birer cüz' alalar (8) mecmū-
'ın gül suyıyla kaynadalar suyın alup sāfī édeler ve bir pā-
re sirkelüce yaprak suyından (9) ana karışduralar ve bunuŋ-
la maźmaźa édeler diş etinüŋ kanını kesüp gidere ve daḫı
ısısı (10) veremlere ki diş etinden ola ana daḫı fāyide ède
P55b eger ḫarātīni zeyt yaġıyla biġürüp (11) ol kişinüŋ dişi aġ-
rır eger saġ yanayısa sol kulaġına tamzuralar eger sol ya-
nayısa (12) saġ kulaġına tamzuralar dişi aġrısı gitmege
sebeb ola

m ü f r e d ā t k i d i ş a ġ r ı s ı n a (13) m u'ā-
l e c e o l ı n u r aġrıyan diş ki çıkmalu olsa deġtī
ḫurbaġayı dutalar saġ ayaġından (14) alup ol dişe degüre-
ler çıka ve saḳınalar ki ġayrī dişe degmeye degdüği dükī-
lür (15) diş aġrısıçün ḫām sumaġı sarısaġı ikī pāre édé-
ler aġrır diş üzerine koyalar aġrısı

H60a

(1) sākin ola yaş balık yémek diş aġrıdur ammā şehvet ar-
turur seġāb dişe dürtse (2) aġrısına fāyide ède tarḫūn çey
nese kanı kesilc keçi ödin benefşe yaġına katup (3) aġrı-
yan dişe tamzursalar dermān ola çiriş otı ısıdur tīzdür

H59b, (9)bunuŋla:bunuŋila P, (10)ḫarātīni:ḫarātīn H,
(13)mu'ālece:mu'ālice H, (15)sumaġı: -ī, sarısaġı:sarısa-
sa[illegible] H.

H60a, (2)tarḫūn:tarḫūnı P.

anuŋ dibin (4) kaynadup aġrır dişe dürtseler aġrısın gidere sinirlüce yaprak kekredür kurudur yérlü diş (5) aġrısıçün kaynadalar suyıla maźmaźa édeler fāyide éde kimiŋ ki dişine veya gözine nāzle (6) iner olsa yaban baklasınuŋ kabın çeynese ayruk nāzleyi indürmeye baġlaya çörek otın (7) nār çiçegiyle ve sirkeyile kaynadup suyıyla maźmaźa étseler diş aġrısın gidere it (8) burnı gülinüŋ içindeki saruca tohmın alsalar kunayan dişe ursalar fāyide éde mevźec (9) ki taġ üzümidür sirkeyile bişürüp suyın aġızda dutsalar diş aġrısın gidere diş eti (10) çürise ve aġız çirkin koksa ebegümeci yapraġın bir kaç gün her tanla maźmaźa éde çeyneye (11) tüküre etin bitüre ve kokusın gidere eşek turbını bişürüp sirkeyile maźmaźa étseler diş aġrısın gidere (12)

P50a cāvşīr ki bir aġacuŋ püsıdur yénen dişe yapışdursalar yénmekden kala ılıġun ki ʿarab (13) tarfā ve ʿacem kej dér sovukdur kurudur anı süciyle kaynadup maźmaźa étseler diş aġrısın (14) giderür ve diş dibinüŋ ki etleri ḫarāb ola ve aġızda çıbanlar ola anı çeynese (15) fāyide éde beg börkini ki şāhtere dérler çeyneseler diş diblerin ve etini berkide büğürtlen yapraġın

M60b

(1) eglü çeyneseler diş etlerin berkidür çınar kabın sirkeyile kaynadup maźmaźa étseler (2) diş aġrısın giderür topalak tohumdur kurudur dişiŋ çürüsiğin etin bitürür ve dişi berkidür (3) diş çirgine değin köpüğün sürücek aġacdur at otı diş aġrısına eyüdür sirke (4) sovukdur kurudur

---

M60a, (3)burnı:burunı M, (10)maźmaźa éde: -E, çeyneye: çeynese E, (11)bitüre vè:bitüre de ve M.

Edebiyat Fakültesi
Kütüphane Müdürlüğü

mażmaża ėtse ırġanmış dişi berkidür diş aġrısı ki soyukdan ola (5) saru boyayı çeynese müfiddür ākırkarhā ıssıdur kurudur gevdeden balġamı sürer ve ma'deyi (6) arıdur ve diş aġrısına ki soyukdan ola giderür kebābe ıssıdur kurudur çeyneyicek diş dibinde (7) olan 'illeti giderür zeytūn yaprağın koruk suyıyla şol kadar kaynadalar ki bal gibi ola ol (8) dişe ki çürümege başlaya yapışdursalar ayruk çürümeye diş aġrısıçün iki üç dāne kızıl mevīzeci (9) bir pāre panbuġa ṭolaya ve suya ıslaya ve iki taş arasında döğe dahı hem aġrıyan dişe (10) koya ya kavrānıla biraz ġāliye koya yahūd ṭaġlaya tūt-ı çīnī gülin alalar bir şīşeye koyup güneşde (11) kurıdalar andan biraz ol aġrıyan diş üzerine koyalar derhāl geçesliġile çıka allāh fermānıyıla

ALTINCI BAB

P56b e n e k v e y ü z v e d i l aġrısında ve sebebinde ve 'alāmetinde (13) ve 'ilācındadur kaçan ki dilde kabarcuk çıksa eger kızıl olsa 'ilācı kīfālden kan almak (14) ve enseden hacāmat ėtmekdür sumāk ve cülnārı sirkede kaynadup mażmaża ėdeler ve eger kara (15) olup aġrısı az olursa sevdādandur sevdāyı ishāl ėdeler tedbīr ki dükeli envā'ında

Gla

(1) fāyide ėde toḫmekān ve nebāt ötkeri ve tebāşīr ve cülnār ve zurr-ı verd ya'nī kuru gül düğmeciği yapraġı (2) ve kuru benefşe ve ayva çekirdeği birer direm alalar yumşak döğeler aġrıyan yėre saçalar eger katı ıssı (3) olup sarumak olursa safrādandur safrāyı ishāl ėdeler ve eger ak olup

---

60b, (8)kızıl mevīzeci:mevīzec-i surḫ A, (9)hem: -D, (14)cülnārı:cülnār A.

61a, (1)zurr-ı verd:buzurr-ı verd A, düğmeciği:düğmeci A.

ağrısı az (4) olursa balğamîdür balğamı ishāl ėdeler ve tuzlu zeytūnı kaynadup suyıyıla maźmaźa ėdeler (5) kaçan dil ve ağız ıssıdan kabarsa ve derisi sıyrılsa sinjirlüce yapraği dėreler ve hāvanda (6) dögeler sıkup suyın alalar bu sudan iki kaşuk ve iki kaşuk ezilmiş sumāk suyından ve bir kaşuk dahı (7) sirke karışdurup maźmaźa ėdeler nāfi' ola kaçan dil ağır olsa ve söylemese kalan endām (8) sağ olsa biraz nūşādır biraz büber ve zencebil ve yüzerlik ve āhırkarha ve mevîzek ve kuru merzengūş (9) bu dökelin biraz suyıla kaynadalar ve ol suyıla dāyim ğarğara ėdeler ve dėdiğimiz otlardan yumşak (10) dögeler ve dile dürteler ve ağzını açа ki dilün rutūbeti dökile ve kimnūnı sirkede kaynadup ol (11) sirkeyile ğarğara ėdeler kaçan dil ağır olsa ve söz tağyîr olsa bu 'illet teşennücden (12) ārız olur teşennüc uyuşmak 'alāmeti sıtmalar 'ārız olmakdur soP57a ğına teşennücden dil (13) dutulmakdur buna 'ilāc yokdur zîrā ki teşennüc istifrāğîdür bu 'illetün 'alāmeti dil katı (14) süst olmakdur ve ağız yarı aç ve şāhıb söz söylemege tākatı kalmamakdur 'ilāc (15) fālic 'ilācı gibidür sübt gün ya yedi gün geçmeyince hîç mavî 'ilāc eylemeyeler ve eger 'illet gey mavî

NÖB

(1) olursa evvel tîz hume ėdeler ve ol tîz hummün sıfatını hume bāhında isteyeler yahūd bu dil (2) dutulmak te-

---

(4)la, (6)bu şudan iki kaşuk: u şudan iki kaşık ., ezilmiş: -, (9)biraz nūşādır biraz büber:biraz hem büber P, (10) dökile:dikle P, (12)teşennüc uyuşmak: -P, (13) 'ilāc:'illācı (14)şāhıb:şāhibi P, 'ilāc:illācı P, (15) 'illācı: -P.

ğemīc-i imtilāyidür ʿalameti dil kasılmak ve ġaliẓ olmaḳ ya uzamaḳ ve ḥareketi düşvār (3) olmaḳ yaḫūd irādetsüz ḥareket ėtmek ʿilācı dimāġı tenḳiye ėtmekdür ya pāpādya yaġıyla ġarġara (4) ėtmekdür ve enseye becid ıssı su dökmekmekdür ve başını baġlamaḳdur yaḫūd bu dil aġrısı ḳatı (5) veremlerden olur ya ḳatı cirāḥatdan ʿaḳd olmaḳdur ʿilācı ol veremi yumşatmaḳdur bir dürlüsi (6) daḫı budur kim siŋirleri üzülür ya yırtılur ʿirā ki dilüŋ ḥareketi ol siŋirlerileddür bu ʿillet (7) düğmek soŋına ʿāriż olur yaḫūd baġına vurulmaḳ soŋına belürdür bunuŋ ʿilācı yokdur bir dürlüsi (8) daḫı dil şol ḳadar yoġun olur ki aġıza sıġmaz bu daḫı verem cinsindendür ʿilācı eger cirāḥat (9) ʿalāmeti belürürse evvel ḳan alalar ḳifāldan ve andan dili ekşi nesneleriile ovalar turunç gibi (10) ve ġayrısı gibi tā ki aġız yarını aḳıda indüre ve eger cirāḥatdan olmasa dili tuzıla ve sirkeyile (11) ve sencebīl ve nūşādırıla ovalar tā ki ʿilleti indüre ġidere bir dürlüsi daḫı dili yarılmaḳdur bu ʿillet (12) dimāġda yubūset olmaḳdandur ki dilde ḳuruluḳ ḥāṣıl olur ḳuruluġından tāş taş yarılur ḥattā (13) nesne yėmekden menʿ ėder ve ekşi ve tuzlu nesnelerden inciniür ʿilācı bezr-i ḳaṭūnāyı yėmekerile aġızda (14) dutalar ve cevāv iğüreler

P57b ve dili ġayār suyıyla ovalar amā ol suyıla ovalar ki ġıyāma ḳoyıcak ḳudüme (15) gelür andan soŋra benefşe yaġın dürtüler bir dürlüsi daḫı dil şişmekdür sebebi mʿde ve

---

ḳalb, (3)yaġıyla:yaġıyıla P, (6)kim siŋirleri üzülür:ki siŋirleri ünile P, (7)baġına vurulmaḳ:baġına vurulmaḳ M,P, (12)ḳuruluġından:ḳurılıġından M, (14)suyıyla:suyıyıla P, ġıyāma:ġıyām M.

M62a

(1) ḥarāretindendür ve ıssı nesneler ve tïz nesneler yemekdendür ve daḫı ıssı ḫıltlar çoġ olmaḳdandur ʿilācı (2) oldur ki aġızda sovuḳ nesnelerün lübbin dutmaḳdur ḫıyār toḫmı içi gibi ve sovuḳ luʿābler gibi bir dürlü (3) daḫı dilüñ giciyigidür sebebi tïz ḫıltlar inmekdür ki dil göyündürür ve bu ḫıltlar başından iner (4) ʿalāmeti dil ḳızıl olmaḳdur ve dişlerüñ ṭāḳatı olmamaḳ ve dilüñ gicisin dişler gidermek (5) ve ıssı su ġāyet çoḳ gelmekdür ʿilācı evvel bedeni müshil ile tenḳiye ėdeler ve ıssı suyıla (6) maḥmaża ėdeler andan soñra südile ve biraz şekerile ve andan soñra sirkeyile ve gül yaġıyla (7) dili ovalar bir daḫı dilüñ derisi yarılur ʿilācı sipistān ve ayva çekürdegi luʿābın ve ispuġūla (8) luʿābın aġızda dutmaḳdur ve ġıdāsı semiz tavuḳ ve paça ve tere yaġı ve nïm-birşit yumurda ola bir daḫı (9) dil altında bādām gibi bir yumurcaḳ nesne olur ʿilācı evvel ḳan alalar ve ṭabīʿatı yürideler ve anı (10) laṭïf ve ḳesici otlarla gidereler saʿter ve zūfā ve ṭuz ve nār ḳabı gibi ve anı yıyıcı otlar vuralar (11) nüşādır ve zāc gibi eger bu otlar anı gidermese elbetde yaralar ve anı çıḳaralar ve eger mizāc ıssı (12) olursa bu şerbeti istiʿmāl ėdeler ʿunebü'ṣ-ṣuʿleb suyı ve ekşi nār suyı ve sumaḳ (13) suyı ve ḳızıl gül ve enār ḳabı ve ḫar böğürtlen ve tüt ve mersïn ve geṣmāzū bunları mayındalar (14) ve suyıyla maḥmaża ėdeler ve toḫmeklān toḫ ıl suyın ve ḫasnī suyın yèye ve gülnārı yumşaḳ döğeler ekele

---

M62a, (1)ḥarāretindendür:ḥarīṭindendür M, nesneler: -P, (2)oldur ki: -P, (3)inmekdür:ėtmekdür M, (6)yaġıyla:yaġıyıla (7)ispuġūla:ıspuġula M, (11)otlar:otlardan M, (13)ḫar böğürtlen ve tüt:ḫar tüt böğürtlen P, (14)suyıyla:suyıyıla P, toḫ-M: ...

(15) bir ʿilāc daḫı budur gülnār sekiz direm şeb-i yemenī
P58a dört direm zaʿfirān iki direm kāfūr ve nūşādır
M62b
(1) birer direm dögeler eleyeler üzerine ekeler ġāyet mü-
fīddür ol yumrıyı gidere bir dürlü daḫı ki dil aġrılana(2)
ve söyleyimeye sebebi ḳatı ḳurulıḳdandur ya ḳatı yaşlıḳdan-
dur ol ki yaşlıḳdan ola ʿalāmeti (3) oldur ki istifrāġ düş-
miş ola ʿilācı fālic ʿilācı gibidür ammā ol ki ḳurulıḳdan
ola (4) eger sūdi ve ṭabīḫ ḫulbe ve ṭabīḫ encīrile ġargara
ede ve boyun mührelerin ve ḳulaḳ ṭozların benefşe yaġıyla
(5) ovalar ve eger sebebi yaşlıḳ geçşelmek ve istirḫā olur-
sa ʿilācı fālic ʿilācı gibidür ve ayāric-i (6) faykarāyıla
ve ḥabb-ı ḳōkuyāyıla istifrāġ ede ki ġāyet müfīddür ve māʾ-
uṣṭl daḫı eyidür (7) ve nūşādır ve būber ve ākırkarḥā ve
ḫardalla yuṇġaḳ döğüp her gün dil altını sürteler ki ʿazīm
nāfiʿdür (8) bir daḫı dil şişmekdür eger ḳan ġālibise ʿalā-
meti dilüñ rengi ḳızıl olmaḳ ve dil çekili çekili (9) gel-
mek ve aġzı yarı az olmaḳdur ʿilācı ḳan almaḳ ve ṭabīʿatı
ḫulme-i mutavassıṭayla yuṇşatmaḳ (10) ve tūt şarābı ve ekşi
alma ve ekşi nār şuyı ve ḫāmıż şuyıyla maḍmaḍa eylemekdür
ve eger şafrā ġālibise (11) dilüñ rengi sarı olur ve ıssı-
lıḳ ve aġrısı ḳatı olur ʿilācı şafrayı iskāl etmek ve ṭa-
bīʿatı (12) ḫulme-i mutavassıṭayla yuṇşatmaḳ ve çemeniye
döğüp şekerle maḍmaḍa eylemekdür ve eger balġamdan

M62b, (2)söyleyimeye:söyleneye M, (3)oldur: -P, (4)ṭabīḫ
ḫulbe ve ṭabīḫ encīrile:ṭabīḫ encīrile M, (5)geçşelmek ve
istirḫā:istirḫā geçşelmek P, (7)ḫardalla:ḫardallıla P, ki:
-M, (9)yuṇġaḳ olmaḳ:yuṇġaḳ ermek M, (12)nesnelerle:nesneler-
ile M.

(13) olursa dil rengi ak olur ve ağzı yarı çok olur ʿilācı balġamı ishal edeler ve tiz hukmeyile ṭabīʿatı yumşadalar (14) ve diş ağrısına dédüğümüz nesneleriile maźmaźa edeler ve ıssı maʿcūnlar yéyeler (15) ve eger ṭabīʿatı sevdādan olursa dil kara olur ve ağzı yarı az olur ʿilācı sevdāyı ishāl

P58a *

(15)etmekdür māşerā ıssı verendür ki yüzdeki

P58b

(1) ṣafrāvī kandan ḥāṣıl olur yüzi bir kesden dutar olur ki gözleri örter olur ki baş daḫı bile şişer (2) yüz kızıl olur sancar gevdede kızar ʿilācı kan almakdur ve baldırdan ḥacāmat etmekdür ve ṣafrāyı ishāl (3) etmek ve başa gül suyıyla māfūr dürtmekdür eyek ve çevreleri şişmek sebebi tiz ṣafrā ve kan (4) ġālib olmakdur ʿalāmeti rengi kızıl olup ağrımakdur ʿilācı kan alalar otuz direm ṣarāb-ı benefsec-i (5) mükerrer yigirmi direm terencübīn ya on direm ḫıyārşenber içi bir direm ṭatlu bādām yağıyıla ḫıyār-(6) şenber balın uralar ve nereyn ve gül ve nilnārı sirke içinde kaynadup maźmaźa edeler ya ḫalıan ġālib (7) olmakdur ʿalāmeti rengi ak ve ağrısı az olmakdur belki hiç ağrımamakdur ʿilāc dimeyiye dédüğümüz (8) nesneleri içeler ve yaşlıkdan olan diş ağrısına dédüğümüz maźmaźayı edeler iki nevʿinde daḫı (9) ġālā piçte ḫüsevveresin yéyeler bu verendür sebebi ġālibā dimeyen mūcib olmakdur eger güre kedinür (10) bulursaġan dili bulsulmaya yédürmeler ınşāallāh böyleye eger saġalı

P58b, (13)tiz ḥukmeyile ṭabīʿatı:tiz ṭabīʿatı ḥukmeyile P., (15)ṭabīʿatı:ṭabīʿet P.

[illegible] olan [illegible] sebebinde eksik olduğu için [illegible].

ḳanın ḳurıdalar ve gülābıla yoġuralar (11) ve her kime ki yedüreler çoḳ sözlü ve yaŋşaḳ ola ve eger beynisini aḳ şekerile oġlancuġa yedürseler faṣīḥ-zubān (12) ola ve her ne işidürse unutmaya va'llāhu a'lem ve ekrem

YEDİNCİ BĀB

(13) a ġ ı z a ġ r ı s ı n d a v e ḳ o ḳ u s ı n d a ā d u r ḳaçan aġızda ḳabarcuḳlar çıḳsa ya demevīdür ya safrāvīdür ya balġamīdür (14) ya sevdāvīdür cemī'isinüŋ 'ilācı dilde çıḳan ḳabarcuḳlar 'ilācı gibidür aġız ḳokusınuŋ sebebi (15) dişlerden olursa dişi ḫılālıla ve misvāḳıla anı dutalar ve her vaḳt ki ṭa'ām yeyeler evvel alma ve ayv

P59a

(1) ve bādām için çeyneyeler ki dişle bunlar ḳala eṭ ḳalmaya yıyıya ve ete yer ḳalmaya ve çün ṭa'āmdan (2) fāriġ ola ḫılālıla dişin arıda ve sünüŋ işe süre ṣıfat-ı sünüŋ döġülmiş ve elenmiş topalaġı şarāb-ı (3) reyḥānīde ıslada ve ḳurıdalar eyleye ve tavada od üstünde ḳuruda eyle ki göyünmeye andan soŋra gene döge (4) ve eleye bu topalaḳdan on direm ve nemek-i enderānī ve deŋiz köpüġi her birinden üçer direm māsū ve 'ūd-ı (5) ḫām beşer direm ve ḳavrulmış nersīn tohmı ve ḳaranful ve ḥebbe ve ḫīr ve ceviz-u buvā buġā ve sünbül-i ḫōş-būy (6) ikişer direm ḳarışını düġeler ve eleyeler ve bir birine ḳatalar anuŋıla döyin ḳarışdıra ḳeler ve eger (7) aġız ḳokusı ma'deden olursa ıtrifil-i saġīr ve muḥī'-ı ṣabr ve afsentīn ve aŋārıc-i feylemān işe (8) ilāc ve ḫām serdālū ve göynüsi daḫı müfīdür ve mā'l-fākihe müfī' dur aġız ḳokusı ki soyuḳdan (9) ola sebebi 'afi[illegible] ki döyin andan çıḳdın soñu gele ve soyuḳ nemneler yine andan ḳokusı artа (10) ve ol ki diş eylemi yıyır ḳoku-

sından ola ʿalāmeti oldur ki dişleri katı sararmış ola ve (11) yıyır nesnelerden olmış ola ʿilācı oldur ki bir kaç kez ayāric-i fayzarā içe ve hem bir kaç kez (12) kusa tā mādde-i ʿillet maʿdeden arına ve andan soŋra zencebīl-i perverde ve ıtrıfīl yeye ve iḥtimāl (13) vardur ki mādde-i ʿillet başdan inmiş ola ve boğazuŋ çevre yanına gelmiş ola ve andan yènmiş (14) ola ʿilācı bu ḥabbı işe sürmekdür suʿd ve turunc kabı ve sünbül-i ḫōş-būy ve karanful ve sūg (15) ve ʿūd-ı ḫām ve cevz ve besbāse birer direm miŋk bir çekürdek her birini yumşak dügeler ve turak otı

P59b

(1) suyıla ve mūgelleşile yoğuralar ve ḥabbler èdeler ve dāyim bu ḥablerden dutalar nefesden ḫōş (2) kokular gele ve mādde-i ʿillet zāyil ola ve ağız kokusına ki yıymış balğamdan ola bu cevāriş daḫı nāfiʿdür (3) yaş nersīn yapraġı altı direm emle ve suʿd ve sünbül ve turunc kabı ve adḫır ve maṣṭaki ve sūg ve miŋk (4) ve karanful her birinden bemūber dirhelin dügeler ve çekürdeksüz üzümi dügeler ve otlarıyla yoğuralar ve ḥāceet vaḳtında (5) bōş karnda aġzına bırağa ve suyın karışu yuda aġzından bu otlar kokusı gele ve ol balğamı arıda fūlis (6) ḥekim eydür bu illetüŋ ʿilāca cevāriş-i zencebīl ve gülenǧbīn içe süre ve tonika (7) kusa ve ol ḥablar ki dedür anlardan aġzında duta ve cemb nesnelerden ve bovul taʿāmlardan (8) sakınma ve maḥyalar ki insı otlarıla biŋmiş ola içe ilte ve ḥabb-ı sūkır ve ḥabb-ı ḫōşyū ve ıtrıfīlli (9) istiʿmāl ède ve ağla mübāşeret içe ve ondeden ḥāliyyeti bu aġız kokusında ise nisānda ʿalāmetdür (10) ve bu ḥabbı aġız kokusın ḫōş bilen ʿūd-ı ḫām ve mastakī ve karanful her birinden berāber dügeler cemʿ

(11) suyıyla yoğuralar ve hablar ėdeler ve karşu ağızda dutalar kaçan dilün çāşnīsi taġyīr olsa ʿalāmeti (12) oldur ki ağız dāyim tatlu ola ḫassā ki açla ve ol ki safrādan ola nişānı oldur kī ağız dāyim (13) acı ola ve nā-ḫōş ola ve ol ki kan ola ʿilācı oldur ki başdan kan alalar yaʿnī baş tamarından (14) ki kīfāldur ve eşseden ḥacāmat ėdeler ve koruk suyın ve erük şarābın işe ilteler ve sikenǧübīn (15) ve ekşi ve tatlu nār suyın içeler ve etlerden ve tatlulardan sakınalar ve ekşi nesneler yėyeler koruk

P60a

(1) aşı ve nārdeng ve sumāk aşı gibi ve ʿunnāb ve kara erük şūyı ve tāġ erügi yėyeler ve tūt şarābı ve alma (2) şarābı içeler ve sikenǧübīn turp suyıyla acıla maźmaźa ėdeler ve eger gül suyı ve sumāk ki içinde (3) biraz kāfūr ezilmiş ola ġarġara ėdeler assı kıla ve eger safrāvīyise tatlu nārunǰ ve ekşi nārunǰ (4) suyın süzeler açla içeler yā temirhindī şarābın içeler ve eger temirhindī şarābın sikenǧübīnile ve (5) ol ekşi ve tatlu nār suyıyla karışduralar ve dāyim andan içeler mādde-i ʿillet cemīʿ ġevdeden (6) zāyil kıla ve ʿaḳīn assı ėde ve eger serḫazlik toġmı suyın ve ḫıyār suyın sikenǧübīnile içe assı (7) fāyide ėde eger ḥavī olursa bu nesneler ki ḥeldük ṭabīʿatı yunşadur ʿilācı oldur ki helile maḥbūğın (8) içe ilte anı ve erük suyın içe ḫāssa ki şarāb-ı benefşe ve şarāb-ı turunc bunlara kataler ve içeler (9) iyen fāyide kıla ve tatlu ve ıssı nesnelerden perhīz ėdeler ve eger

(1) balġamdan olursa ʿalāmeti oldur ki aġız ekşi ya ṭuzlu olur ḫāssa açla ekşilik ve ṭuzlulık (2) artuk olur ʿilācı oldur ki sikencübīnile istifrāġ ėdeler ve ıssı ve ṭuzlu şuyıla ḳusalar ki (3) maʿde arına ve mādd-i ʿillet zāyil ola ve bu yāreyi istiʿmāl ėdeler ki mücerrebdür yāre-i faykarā (4) ve ak türbüd ve helīle-i kābili ve ṣaru helīle buçuġar direm ṣaḥm-ı ḫanẓal ve ṣakmūniyā birer direm neft (5) ṭuzı bir buçuk denk ṣabr-ı uṣḳuṭūrī ve anīsōn buçuġar direm dükelin yumşaḳ döğüp eleyeler (6) ve ḫablar eyleyeler ve ḥācet vaḳtında istiʿmāl ėdeler iki direm ve balġamı arturur nesne süd gibi (7) ve yoġurt gibi yėmeyeler ve dāyim ıssı
P60b ṣuyıla maʾmaʾa ėdeler nesneler ki ādem uyuklayıcaḳ aġızdan (8) akan yaşı keser ve oġlancuklar aġzından yarı kaṭʿ ėder eger ol rutūbet ki uyuklayıcaḳ aġızdan aġırdan (9) akar ḥarāretden olursa ol kişi ṭuzıla ḳasnī yėye açla ve daḫı gāh gāh istifrāġ ėde (10) andan soŋra buġday ve arpayı ḳavut ėdüp açla yėsün ve eger bu ṣu ki aġızdan gelür ġalīẓ (11) balġamī rutūbet olursa ol ḳavuda biraz ḫardal ḳatalar ve daḫı ṣabāḥ vaḳtında açla abkāme (12) içeler eger bu tedbīrile gitmese turpıla ve balıla ḳusa ve daḫı günlük ve muṣṭamī ġoŋmamege müdāvemet (13) ėde ve ıtrıfīl-i ṣaġīr ve helīle-i muʿaṣṣā yėye ve ümmā ol sılyar ki oġlancuḳlar aġzından akar (14) akāḳıyāyı ġarāb içinde ıslasalar ol oġlancuḳ aġzın anuŋla silseler nāfiʿ ola ol (15) nesneler ki aġıza

---

M63a, (3)maʿde:maʿdede M, (4)kābilī:kābilī M, (5)yumşaḳ döğüp:döğüp yumşaḳ M, (8-13)oġlancuḳlar:oġlancıḳlar M, (8)aġzından: - , (14)anuŋla:anuŋıla P.

müte'allikdür menfa'atı cihetinden ve mażarratı cihetinden

M63b

(1) turunc ekşisi aġız kokusın eyü eder bādrencbūya aġız kokusın eyü eder ḫurmā aġıza ve dişlere (2) ziyān eder soġan aġız yarın çoġaldur kesdāne bellūṭ aġızda ḳulā' olsa sirāyet etmekden (3) men' eder yayılmaġa komaz toḫmekān diş kamaşduġını giderür bakla aġız kokusın taġyīr eder kōz aġız (4) kabardur dili aġrıdur ḫavlincān aġız kokusın ḫūb eder sirke diş etin berkidür ve aġrısına müfīddür (5) ayran dişe ziyān eder şarāb-ı līmūn aġız kokusına ki fesād-ı ma'deden ola fāyide (6) eder kerefes aġız kokusın eyü eder müfredāt ki aġız aġrısına mu'ālece olınur her ki 'ūd-ı (7) ḫām tuzla yeye nefesini gökçek kokuda her ki bal ile turpı bişüre yeye balġamı varısa gide ve aġızdan kara su geldügin men' P61a ede ve her ki kāsnī yese aġızdan su geldügin gidere her ki (9) biraz kerefes toḫmın ve biraz keşūr toḫmın ve biraz 'ūd-ı ḫām ne kadar olursa üç ol kadar barmak (10) şekerine katup ma'cūn ede bir miṣkāl yese ma'desi ḳavī ola balġamı gidere aġzın (11) ḫōş kokuda ve su gelmesin kese ve kusmaġın yumşak duta her ki ḫām nār yeye aġzından yavuz(12) koku gide illā dişleri 'illetlü eder kuru güli süciyile bişürüp anuŋla mażmaża eyse aġız aġrısına (13) yavlak fāyide ede lebede suyın aġızda dutsalar aġrısına fāyide ede it burnı gilinüŋ (14) içinde saruca toḫmı aġız sıyrulduġını müfiddür ḫaḫ bilmin ki mevīzec derler sirkeyile aġızda

---

M63b, (2)kesdāne bellūṭ:bellūṭ kesdāne P, (7)turpı:turp M, (12)anuŋla:anuŋıla P, (14)bilmin:dilmin M.

(15) dutsalar ḳabarcuḳlarına fāyide ėde aġaç ḳavunı yapraġı çeynese aġız ḳokusı varısa gidere

M64a

(1) topalaḳ aġız ḳokusın giderür ʿākırḳarḥāyı yumşaḳ dögüp aġızda dutsalar aġrısına fāyide ḳıla (2) zerdālū aġız ḳokusın ki maʿdeden ola giderür zeytūn yapraġın sirkeyile bişürüp aġızda maḍmaḍa (3) ėtseler ḳokusın giderür sinirlüce otuŋ suyın çıḳarup aġızda dutsalar aġrısın giderür (4) sıġı dili otın göyündürüp oġlancuḳlarıŋ aġzı aġrıduġı yėre vursalar giderür ʿaṣfūrı balıla (5) ḳarışdurup vuruḍaḳ oġlancıḳlar aġzındaġı zaḥmeti giderür kebābeyi çeynese aġızdaġı baş berti (6) oŋuldur aġız ḳokusıyçün biraz eyüdür ḳuru üzümi yaş nersīnile dögeler yuvalaḳlar ėdeler ve her ṣabāḥ (7) ve aḫşam üçer yuvalaḳ yėyeler nāfiʿ ola mücerrebdür

SEKİZİNCİ BĀB

(8) b o ğ a z a ğ r ı s ı n d a d u r ḫunāḳ ki boġazda boġazda şiş olup nefesi zaḥmetile almaḳdur ve nesne yudamamaḳ (9) ve zaḥmetile yudmaḳdur eger ḳandan olursa ʿalāmeti dil ḳızıl olmaḳ ve aġzı ḳatı olmaḳ (10) ve boġaz damarları ṭolu olmaḳ ve çekili çekili gelmeḳdür eger ṣafrādan olursa ʿalāmeti sarıḳamaḳ (11) ve dil ṣaru olmaḳ ve aġzı acı olmaḳdur eger balġamdan olursa alāmeti aġzı ṭuzlu olup (12) ya ṭatsız olmaḳ ve az ṣusamaḳdur ve az aġrımaḳdur ʿilāci oldur ki evvel belüriceḳ baş damarından (13) ḳan alalar ve nersīnile ḳaynadup tūt şarābıyla gül suyı ḳatup evvel gün ve ikinci gün (14) ġarġara ėdeler iki üç gün

M64a, (1)ḳıla:eyleye P, (4)ʿaṣfūrı:ʿaṣfūr P, (6)nersīnile: nersīnile P.

ğlā vèrmeyeler şarāb-ı benefsec ve şarāb-ı ıccaş ya şarāb-ı tūtıla (15) ve şarāb-ı nīlūfer ayva çekirdeği luʿābıyla ya cevāvı ṭatlu bādām yağıyla içüreler susayıcak

M64b

(1) lisānü's-şevr suyıyla şeker içüreler kankı ḫılṭ ğālibise ishāl ėtdüreler müshilile helīlecler (2) ve ekşi nesneler olmaya üç günden soŋra bādām südiyle ya bādām yağıyla ve şekerile kepek ḥarīresin içüreler (3) bir kaç günden soŋra ki iḫtilā gele ve ṭaʿām yudıbile bādām yağıyla ısfanāḫ ya rişte müsevveresin ya kabak (4) müsevveresin vèreler ya nūfızün yumurda müsevveresin vèreler ve eger eŋseden çismedin kurı (5) ḥacāmat ėdüp şīşe çekseler yutmak geŋez ola eger çīşe içerüden deşilürse cüllābıla (6) gül yağıyla ğarğara eyleyeler ḫumākda ṭabīʿatı ḳabż olmaya komayalar belki şāfıla ya ḥukne-i leyyine (7) ya ḥukne-i mutavassıṭayıla dāyim telyīn ėdeler ayakların tuzıla ve kepeğile ıssı suya koyup ṭaşıla ovalar (8) gerek ki her ne ki içüreler ya ğarğara ėdeler ısıcak ola boğazda diş olmalı daḫı ḫumāḳ ʿilācı (9) ğibidür ḫumākiçün bir dürlü ʿilāc daḫı şūd ve encīr ve baldırıkara ve kepek ve buyān balı

M62a ve şeker (10) ḳaynadalar tūt şarābın ve bādām yağın istiʿmāl ėdeler ḳaçan ḫumāḳ çürüdüse eger rengi şarı olsa (11) yarılar eger şarkup inerse barmağıla başalar ya bir nesneyile tā ki ėğile ama eger içerüden dėğilse (12) gül yağın cüllābıla ğarğara ė.eler bir yalu ki boğaz dişinün

---

M64a, (15)cevāvı:cevāv ..., yağıyla:yağıyıla P.
M64b, (2,3,6)yağıyla:yağıyıla P, (2)südiyle:südiyile P, (3)ṭabīʿ..ı:ṭabīʿat ..., ḥukne-i leyyine ya ḥukne-i mutavassıṭayıla:ḥukne-i leyyine-i mutevassıṭıla ..., (9)balı: -P, (10)şeker:şek..., (11) ėğilse:ėğile ..., (12)bir: - .

üzerine taşradan uralar üldüre ḫıyārçenber (13) içi ve bādem yağı karışduralar ısıcak dürteler eger kurd tersin bekmezile bişirüp yakı eyleseler boğaz (14) şişin gidere nefesin açа ve şol ipliğile ki af'ī yılanı boğalar ol ipliği boğazına daksalar (15) 'azīm fāyide bde terkīb ki yumşak dügeler kamışıla boğasa uralar sürıncān on iki direm

M65a

(1) benefşe ve gülnār altışar direm nār ḫabı māzū ikişer direm mecmū'ın yumşak dügeler eleyeler kamışıla birezcük (2) boğasa uralar eger ḫumāk soyukdan ya ıssıdan olursa bu nı ėdeler māzū ve kuru gül nerciмek (3) sumāk gülnār alıgun yėnişi ve yumpuz ve şeker ikişer direm kebābe ḳākula tebāşir birer direm za'fırān (4) buçuk direm yumşak dügeler bi kamışıla boğasa uralar nuḫū'u'l-mülūk sınāmekī bėş direm şeker dürt (5) direm kuru gül üç direm tebāşīr iki direm za'fırān bir direm ḳākula buçuk direm kāfūr bir denk (6) bu dükelin yumşak dügeler eleyeler bir kamışıla boğasa uralar nāfi' ola ḫumākiçün nerciмek ve ḫaşḫāş bigüreler ğarğara ėdeler ve daḫı it üzümi şuyın yaḫūd yaş kişniz suyın (7) ğarğara ėde ve daḫı tūt şarābın içe ve līmūn şarābın içe ve daḫı tūt şarābın ve sirkeyile kōz şarābın (8) ğarğara ufaca şarāb ḫabı çalmış nerciмek ve kmnil gül ve bügem gibi şuyıyla ḫaşmadalar bügeler suyın (9) ğarğara ėdeler eger ağrı kesüp ğarğara ėdeklerse yėgrekdir eger bādām

M64b, (14) af'i yılanı:yılan-ı af'i ?, boğalar:boğanlarlar M65a, (2)boğasa uralar:uralar boğaza ?, (5)üç direm:üç di: he? ?, (6)"nerciмek ve ḫaşḫāş bigüreler ğarğara ėdeler ve daḫı it üzümi şuyın yaḫūd": -?, (7)ve līmūn şarābın içe: tūt şarābın:tūt ?, (8)şarāb:şarābı ?, gül: -?.

P62b yağıyla ısıcakla ğarğara ètse (10) akı arına eğer bādām yağınuŋ içine rūfıšūn yumurda sarusın çalkasalar ğarğara ètseler ğāyet (11) cyüdür ve daḫı niçeste ve keşīre ve yumurda sarusı bādām yağı bu mecmū'ın karışdurup ısıcakla (12) ğarğara ètseler nāfi'dür ğıdāsı cevāv ola ya arpa kepegi ya buğday kepeğin ışlayalar oüzeler (13) ḫarīre bişürseler anı yèye içine bol şeker ezeler bezr-i ḳatūnā lu'ābın ve ḫatmī lu'ābın bādām yağıyla (14) ve benefşe yağıyla ğarğara ètseler nāfi' ola eğer şovuk 'al'meti olsa ṭurak otı suyıyla (15) tūt şarābın veya ḫōz şarābın ğarğara èdeler ve eğer ak it bokın balıla ḳarışdurup boğazına yaku gibi

H65b

(1) uralar fāyide ède eğer ḫunāk şişi ṭaşra olsa ḳettān toḫmın bābūnec başın ki eya iklīlü'l-melik (2) dèrler yumşak döğeler suyıla bişürseler yaku èdeler bir ḫaç kez tā ki dèşile akı ve eğer tūt zubbıyla (3) ve it bokıyla ğarğara èseler ḫunāk ağrısı sākin ola ki mücerrebdür eğer kan ğālib olsa (4) dil altındaği damarları en ınan alalar ve lu'ūk-ı ḥunāk birle ğarğara èdeler şifāt-ı lu'ūk-ı ḥunāk (5) şarlu ve aşı mālih ve zubbıyla bişürseler ağ ḫurmā ola elile ezalar ve şuyla alalar ve anlan soŋra (6) şikkür ve şeb-i yemānī ve nāvū ḳadīmden bèşer direm döğülmiş ve elenmiş ola ol şuyı anlara ḥavāna ğetürseler (7) ve anuŋla ḫulş èdeler ve eğer içen ağırsa tūşe mādile ki içinde

---

H65a, (9)yağıyla ısıcakla:yağınuŋ H,(11)ḳarışdurup:ḳarışdurmalar P, (12)kepeğin:kepeği P,(13,14)yağıyla:yağıyla P. P62a, (2)zubbıyla:zubbıyla P,(3)boğıyla:boğıyla P,(5)ḫulş:ḫulşıyla P, (7)anuŋla:anuŋla P.

ḫıyārçenber ezilmiş ola (8) ve ol suyıla ġarġara ėdeler ve
ikinci gün yaş kişnic suyın ya dilkü üzümi suyın ala ve kı-
zıl kuru gül (9) ve süsen kökini anda kaynada ve sakına ve
ḫıyārçenber için bile eze ve ġarġara ėde ve dördünci gün ki
P63a (10) intihā vaktı ola dilkü üzümi suyın bādiyāne suyına ka-
ta ve ḫıyārçenber ve mey-i puḫte bile kata ve eze (11) ve
ġarġara ėde ve eger mādde balġamī olursa ġarġarayı tabīḫ
ḫulbe birle ėdeler ve encīr (12) ve acı ḫamīr ve mey-i puḫ-
te birle ėdeler ki şayağı katılmış ola ḳaçan ki değile ve
irinği taşra çıka (13) benefşe yağına ıssı su katalar ve ġar
ġara ėdeler ki arına ve andan soġra şumāk ġarābıyla ve kā-
bız (14) nesneleriile ġarġara ėde ḳaçan boġazda baş bert ve
sivilciler olsa ʿalāmeti eğırmak (15) ve göyündürmekdür ʿi-
lācı ḳan alalar ve ol ḫastaya arpa kepeginün ḫarīresin ya
niçeste ḫarīresin

M66a

(1) benefşe yağıyla içüreler ve sovuḳ su içmekden sakına
tā biğince ve çün değile muʿālecesi alır (2) mezhemiledür bo-
ġaz çişek ya ıssıdan ola ya sovuḳdan ola ol ki ıssıdan o-
la ʿalāmeti (3) ıssı ḥumma olmaḳ ve çok susamaḳ ve iki yağ-
ın ortası eğirmekdür ʿilāca [illegible] ve sovuḳ (4) şerbet-
ler içmek ve iki yağının ortasında bādiʿ yarılur ummadur
bādām yağıyla mā-ʿaşīra ėdeler (5) iki yağın ortasına dür-
şeler ve eger sovuḳdan olursa ʿalāmeti şahil olmaḳ (6) ve
ol eğirmekdür ʿilāca yuḳarı etin ve şūşūlya ve ḫalīlü'l-me-
lik ve kovuḳ soğan ḳā nalalar ve bu (7) suyıla yuyalar

65b, (13)şarābıyla:şarābıyıla P, (14)sivilciler:sivilceler
66a, (1,4)yağıyla:yağıyıla P, (4)ortasında:ortasına P,
ʿalāmeti:ʿilāca ʿalāmeti M.

ve gargara edeler ve iki yağrın arasında dahı koyalar ve ovalar ve boynına ve yağrına (8) ıssı yağlar süreler ve oda karşu ovalar kaçan boğaz delüginde cirāhat olsa sebebi boğazda (9) sivilciler olmakdandur ya şişmekdendür ʿalāmeti lokma yudarken boğaz ağrımakdur ʿilācı ak (10) merhem ki yumurda sarusıyla ve isfidācıla ve gül yağıyla olmışdur işe süreler Ebū Cüreyc eydür (11) köz suyı boyun ağrısına fāyide eder anuŋla gargara edeler kusmağı menʿ ede sanʿatı yaş (12) kōzuŋ köki kabın alalar ve dögeler ve suyın süzüp alalar ve sāfī kılalar ve bir yeŋi çölmekde kaynadalar (13) tā üç bahşdan bir bahşı kala pes üç rıtıl su andan ve üç rıtıl su andan ve üç (14) rıtıl bal ve buçuk rıtıl müşelles ki puhte derler bunlara karışduralar yine çölmege koyalar ve arkun arkun (15) kaynadalar ta iki ülüsi gide ve andan soŋra yine oddan indüreler ve süzeler ve bu otları yumşak dögeler

P63b

M66b

(1) ve eleyeler ve içine biraǧalar müzevvere-i zaʿfirān ve ǧeb-i yemānī deyen dirler ve bu mecmūʿın biraz renklü sırça (2) çanaǧa koyalar ve karışduralar tā ki bir birine karışa andan içe süreler bādām perverdesi demi (3) Sīnā eydür bu bādām-ı murabbā boğaz ağrısına maslıdur ve iriliǧine ve ünsürdge ve göğüs iriliǧine (4) ʿazīm fāyide eder tāze bādām ki henüz kabı katı olmamış ola yüz bādām alalar şol (5) ǧāyet irilerinden bir çölmek içine koyalar ve üzerine ham

---

M66a, (9)sivilciler:sivilceler P, (10)şarusıyla:şarucıyıla P, yağıyla:yağıyıla P, (11)anuŋla:anuŋıla P, (13,14)rıtıl:rıtl P, (15)gide:gider P.

M66b, (2)çanaǧa:çanaǧa P.

revāk bal koyalar bādām üzerine (6) gele ve od üzerine koyalar kaynadalar ve karşu karışduralar ve oddan indüreler üç gün üç (7) gèce koyalar tura andan soŋra ol dükeli bādāmı ol baldan çıkaralar ve bal yèrine şeker-i tabarzad katalar (8) ve bir vakt yine yumşak odıla kaynadalar kıvama yakın olınca andan indüreler ve bir sırça (9) kab içinde saklayalar ve hācet vaktında isti'māl èdeler burūd-ı rehān Rūfes-i Hekīm eydür bu (10) burūddur ki boğaz şişine ve a-
P64a ğızda yağ olmağına ki kulā' dèrler ve ağızdan salyar akmağına (11) 'azīm müfīddür ahlātı nişeste bèş direm tebāşīr bir direm semiz otı toŋmı ve kabı soyulmış nercimek dörder (12) direm gül toŋmı üç direm kāfūr buçuk direm bunları dö geler ve elèyeler ve bir birine karışduralar (13) boğaz şişine vuralar ve ağıza ekeler ve eger 'illet katı kavīyise sumak ve gülnār ve kej ılğun (14) yèmişi māzū ve kuru gül birer mışkāl za'firān buçuk mışkāl hep yumşak dögeler ve ol otlara ki dèdük (15) karışduralar hācet vaktında isti'māl èdeler Yūhannā eydür ben bu otları tecribe ètdüm ki

H67a

(1) boğmaları kan çelmegi keser ve çün fāyide vèrür nercān ve tehrubā ve gèçine berāber gülbenhur (2) ve gülnār ve sumāg-ı 'arabī ikişer direm yumşak dögeler ve bir kaçuk nā suyıyla bundan içeler āvāz dutılmak (3) ya ıssıdan ya ıurmalıktan olursa cevāv ve şarāb-ı benefsec ve şarāb-ı nīlüfer ve tatlu nār şarābı (4) süsen köki suyıyla ve şeker

---

H66b, (7)dükeli:dökülen P, (9)kab:kabı P, (11)otı:ot H, (13)kej ılğun yèmişi māzū:kesmāzū ılğun yèmişi P.
H67a, (4)köki suyıyla:köknini suyıyla H.

bezr-i katūnā ve ayva çekürdegi lu'ābıyla içeler ġıdālardan (5) rūfızūn yumurda ve ısfanāḫ ve rişte ve semüz tavuk şörbāsın tatlu bādām yaġıyla ve kere (6) yaġın şekerile yèyeler eger burūdetden ve balġamdan olursa şarāb-ı zūfā ve balġamī ẕīku'n-nefesde (7) diyecegümüzi içeler encīr ve kuru üzüm ve gülnār için yèyeler ve balġamı ishāl èdeler çagırmakdan (8) ve tozdan ve tütünden sakınalar boġaz boġulmak 'ilācı ḥarāretden ya yubūsetden olan 'ilācıdur (9) āvāzı dutulan kimse ekşi ve tuzlu ve tīz nesnelerden sakına ve dāyim nīm-birşit yumurdayıla dögülmiş (10) kerefet toḫmı ve anīsōn ve dārçīnī ve mastakī ve şeker yèye m ü f -
P64b r e d ā t k i b o ġ a z a ġ r ı s ı n a (11) m u ' ā l e ce o l ı n u r v e o l n e s n e l e r k i b o ġ a z a t a ' a l l u ḳ d u r m e n f a ' a t c i h e t i n d e n v e m a ż a r r a t c i h e t i n d e n (12) turunc ekşisi boġaza ve göğüse ziyān èder ısfanāḫ boġazı yumşak dutar ve göğüse menfa'at (13) èder erişte aşı boġazına ve dahı yaḫi boġasdur müfīddür bakla öksürige eyüddür ve ḳan tüküreme nāfi'dür (14) tohmekān sıkındusı ḳan tüküreme müfīddür bellūt ḳan tüküreme nāfi'dür tavuk yumurdası müfīdün (15) biğicek boġaza ve öksürige fāyide èder ekşi tüt boġazı şişen kişiye nāfi'dür şatlu tüt

:67b

(1)boġaz verelerine ve ḫançereye ve ta'ām gèçdügi yèr ve mīsīye müfīddür ḫuru encīr ḳaşan (2) ḳaynadup suyıyla

---

:67a, (4)çekürdegi:çekürdegi H, (5)yaġıyla:yaġıyıla P, (7)diyecegüdüzi:diyecegüdüz H,(9)yumurdayıla:yumurda H, (12)göğüse..göğüse:göüse..göüse P,ısfanāḫ:ısfınāḫ P, (13) müfīddür: -H,(14)sıkındusı:sıkındusı P,(15)boġaza:boġazda :67b, (1)ta'ām gèçdügi yèr ve mīsīye:ve mīsīye ta'ām P, (2)suyıyla:suyıyla P.

ġarġara ėtse ḫunāḳı taḥlīl ėder bişürür sarmısaġı biġürüp yėse boġazı (3) ṣāfī ėder ḳabaḳ çekirdegi öksürüge ki ḥarāretden ya yubūsetden ola müfīddür kökmār (4) yemişi boġazın iriliġin giderür ve eski öksürüge müfīddür ḥıltīt eger suyıla ezüp içseler (5) boġazı ṣāfī ėder ebegümeci göksi yumşadur öksürüge nāfi'dür ṭatlu bādām yaġı öksürüge ve boġaz iriliġine (6) ve ribv zaḥmetine fāyide ėder ḳarı ḫorūs şörbāsı rebve nāfi'dür rīvācuŋ rubbı boġaz (7) aġrısına ve ḫunāḳa ve şişlere ki boġazda ola müfīddür ṭatlu nār boġaza nāfi'dür yumşadur (8) ve cilā vėrür ekşi enār boġazı iri ėder ve öksürüge ziyāndur zencebīl rutūbet ki boġazda (9) ve yöresinde ola aŋa cilā vėre kere yaġı öksürüge müfīddür balġamı dökülmege mu'īn olur sibistān (10) boġazı yumşadur düpdüz ėder ayva ṣuyı rebve ve ḳan
P65a tükürene nāfi'dür (11) ve daḫı deŋiz balıġı eyüdür iç yaġı boġaz iriliġine müfīddür şarāb-ı 'unnāb öksürüge nāfi'dür (12) benefşe ve nīlūfer şarābı ḫançereyi yumşadur ve öksürüge müfīddür ḫaşḫāş şarābı boġaza (13) iŋen nāzlelere nāfi'dür ayva şarābı ve üzüm şerbeti boġaz aġrısına ve şişine müfīddür şikūŋān (14) yaġı ḫuşūnet-i ḥalḳa ve öksürüge ve ġilu'r-nefese nāfi'dür şalġam boġazı ve göğüsi yumşadur (15) çörek otı balġamdan olan zaḥmetile çıḳan nefese müfīddür mühlelüce balıḳ ki Ḥıreŋistāndan

---

.67b,(2)biġürür:biġür M, (6)ribv:rebev M, ḫarı:ḫaru P, (9)vėre:vėrür P, balġamı:balġam P, (12)öksürüge:öksürü M.

M68a

(1) gelür kan tükürene ve kan kusana iyen müfîddür şeker kamışı boğaz iriliğine nâfi'dür gezengübîn (2) ki bellût yapraği üzerine yağar öksürüge ve boğaz iriliğine ve şişine müfîddür mevz boğaz göynügine (3) nâfi'dür mürdümük öksürüge fâyide eder ḫurmâ şarâbı ḫunâka ziyân eder na'nâ çok yemek (4) boğaz gicidür ölü geyik boynuzın göyündürseler andan soŋra yusalar ol yunmışından bir miṣkâl (5) mikdârı alup kesîreyile içse kan tükürene ve bağarsuklarda başı olana ve müzmîn ishâlı (6) olana ve yarakanluya ve meşânesinde ağrısı olana fâyide ede uçakı sirkeyile bişürseler (7) tâ ki merhem gibi ola ve boğaza gece gece yaku edeler nâfi' ola gügercin bokın sarp (8) sirkeyile bişürseler merhem gisi ola gece gece boğaza yakalar fâyide kıla eger ak atuŋ tersin balıla (9) yoğuralar yaku edeler nâfi' ola eger karlağuç yavrusın boğazlasalar bir yeŋi çölmege koysalar ağzın (10) berkitseler göyündürseler boğaza vursalar fâyide ede lisânü'ş-şevrı balıla ve suyıla kaynadup (11) suyın içseler boğaz ağrısın ve kurulığın gidere eger boğaz ağrısı

365b sart olsa ısıtajan (12) dikeni yaprağın döğeler suyın alup ısıtajla jarğın edeler fâyide ede it üzümi iki dürlüdür (13) bir dürlüsi sevriyeye girür biri girmez ol ki sevriyeye girür ol dağı muhâşara bengi eder ve ol ol ki (14) girmez yazmışdur îdâm. Öldürür ve bu ot dâneden artuk yönmez bunuŋ suyın ısıtajak boğaz ağrısın (15) giderür jarğara etseler lisânü'ş suyın ve müzyâne suyın katalar göyen fâyide eder

ʿâr-ı fulful

---

(3)a, (4)yunmışından:yunmışda B, (6)ede:eder B, (8)boğa- : -, (11)ısıtajan:içajan B, (13)biri:bir B.

M68b

(1) ma'deyi ve bağarsukları hıltdan arıdur demür dikeni ki ana 'arabca hasek dörler anuŋ suyından (2) içseler boğaz ağrısına nāfi'dür rāzyāne ıssıdur kurudur boğazda olan sovuklıkları suyın (3) içicek giderür sinirlüce ot sovukdur kurudur boğaz ağrısın ki ıssıdan ola giderür anuŋ suyın gargara ètseler boğazdagı şişi giderür sabr ıssıdur kurudur eger andan iki direm içseler (5) boğazdan kan gelmesini sākin ède mücerrebdür

TOKUZINCI NK?

(6) b o ğ a z a s ü l ü k t u r m a s ı n d a v e 'i l ā- c ı n d a d u r kaçan boğazda sülük tursa 'alāmeti oldur ki (7) boğazda göyünmek ola ağız yarı kanıla karışuk ola 'ilācı sirkeyile gargara ėdeler ve bir direm (8) mıkdārı bakla kurdın yumşak dögeler ve eleyeler ve sarp sirkeyile hall ėdeler ve anuŋla gargara ėdeler (9) fī'l-hāl sülük düşe bir dürlü dahı sirke ve hıltīt ve tuzıla gargara ėdeler sülük düşe (10) ve eger sülük ma'deye inmiş ola otlar ki bağarsukdan soğulcanı indürür anı içe süreler (11) tā ki sülük düşe

ONUNCI NK?

b o ŋ u n v e o ŋ s e (12) s i ğ i r l a r i ağrısında bāğa ve 'ilācınadur ve boyun ağrısında ve şişindedür ağlātı (13) bir koyılmaduk mercimek ve yaş nersīn ve kepek alalar ve bir gülmek içinde kaynadalar tā ol (14) mercimek eriye andan soğuya indüreler koyalar tā biraz sovuya ve süzeler suyın ayru alalar ve ol mercimegi (15) ve nersīni bir bèze

---

(6)b, (2)şovuşlıkları:şovukluıdarı P, (7)karışuk:karışık H, ( )anuŋla:anuŋıla P, (10)ola:olsa P.

bağlayalar ve ısıcakla boynına ve boğazına yaku eyleyeler ve ol suyıla ısıcakla

M69a

(1) ğargara edeler ve biraz vakt boğazda dutalar ve gerü döküeler ve gerü ğargara edeler ol 'illetden (2) ḫalāṣ bulalar bi-iẕni'llāhi ta'ālā

m ü f r e d ā t k i e ẕ s e s i ẕ i r l e r i n e m u-'ā l e c e o l ı n u r (3) dehmğüt ki aṇa 'arabca şecertü'l ğār derler ve türkice defnī ağacıdur ol üçünci derecede (4) ıssıdur ḳurudur siẕirler ağrısına ve süstlığına müfīddür ve şovuḳ yėlleri tenden giderür (5) çün anuṇ yaprağın zeyt yağıyla ḳaynadalar ve anuṇla siẕirleri ovalar dīvdār ki aṇa pārsīce (6) sanavber-i hindī derler anuṇ ṭabī'atı ıssıdur ḳurudur bir mıṣḳāl balıla isti'māl ėtseler siẕirlerüṇ (7) süstluğun giderür bān yağı Rūfes eydür ıssıdur terdür siẕirlere dūtseler yumşadur benefşe (8) yağı Cālīnūs eydür şovuḳdur terdür başı ve maġzı ter eyler siẕirleri yumşadur kene toḫmınuṇ yağı (9) şovuḳdur terdür evvelki derece de siẕirler ağrısın giderür belesān yağı ıssıdur terdür ve ḥatīfdür (10) sevdāya ve baṭġamī mevāddara yarar ve siẕirlere müfīddür seğāb yağı ıssıdur ḳurudur siẕirler süstlığına müfīddür ve şovuḳ yėlleri tenden sürer ṭaġıdur (11) ḫuşt yağıyla Muḥammed bin Zekeriyā eydür germ ḫuşkdur ikinci derecede şovuḳ ra'dėye ve ciğere fāyide (12) ėder siẕirleriṇ süstlığına yarar ḫōz yağı şovuḳdur ıssıdur yumşaḳdur

---

M69a, (3)aṇa: -P, ağacıdur:ağacı derler P, (5)yağıyla:yağıyla P, anuṇla:anuṇla P, (10)seğāb yağı ıssıdur ḳurudur siẕirler süstlığına müfīddür: -H, (12)süstlığına:süstluğun şovuḳdur: -P.

P66b sinirleri kavî eder (13) nîlüfer yağı soğukdur terdür sinirleri yumşak eder ter dutar ve baş ağrısına ki safrâdan ola zâyil (14) eder yâsemîn yağıyçün İbn Sînâ eydür germ ü ḫuşkdur otlerüñ süstlığına ve sinirler (15) zahmetine müfîddür ve bögrekler ağrısın ki soğukdan ola zâyil kılur

ON BİRİNCİ-BÂB

M69b

(1) g ö g ü s a ğ r ı s ı n d a v e ö k s ü r ü k d e d ü r bu öksürük bir hareketdür ki ṭabî'at anuñla öykender (2) incinmegi def' eder daḫı şol a'zâdan ki ana ulaşukdur öksürük ki soğukdan ola (3) ya balġam ġâlib olmakdan olur 'ilâcı ḫaṭmî ve kuru üzüm ve encîr ve baldırıkara ve egir (4) ve gök sûsen dibi ve benefşe ve râzyâne toḫmı ve buyân dibi bu otları kaynadalar ve şeker (5) ya bal üzerine süzüp içüreler tâ ki balġamı bişüre andan soñra müshilile balġamı gidereler ve her gün (6) şarâb-ı benefşeyile şarâb-ı sûfâ içüreler ve lu'ûk-ı 'unsul içeler basal-ı 'unsul suyını alalar (7) ve berâberi bal katalar tâ kıvama gelince kaynaya içeler ve susayıcak su yerine cülâb suyın ya ḫabı (8) soğulmış ḫaṭmî suyın içeler ve eger yubûsetden ve sevdâdan olursa şekerile cevâv ve ṭatlu (9) nâr şarâbı ve lisânü'ş-şevr suyın ve nîlüfer şarâbın içeler ve sevdâyı izhâl edeler müshil-i (10) sevdâ terkîbi budur ki tîrbûd ve eftimûn ve menek-i hindî birer direm düğeler eleyeler ve mâü'l-cübnile (11) şabâḫ alıdup içeler sevdâyı izhâl ede ve eger şişden olursa 'ilâcı şişi (12) gideren nesnelerdir ve ekşilerden ve tuzlu ve tiz nesnelerden sakınala

M69a, (13)yumşak eder ter dutar:yumşaḳ dutar P.
M69b, (1)öksürükdedür:öksürdge K, ṭabî'at:ṭabî'atı , anuñla:unuñla P.

P67a ve eger ḥarāretden ya (13) yubūsetden olursa şarāb-ı benefşe ve şarāb-ı nīlūfer ve ma'cūn-ı benefşe ve ṭatlu nār (14) şarābı ve bezr-i ḳaṭūnā şarābı ya ayva çekirdeği lu'ābın içeler ve ḳaçan öksürügile iṣhāl cem' (15) olsa şarāb-ı ās ve şarāb-ı rummān ve şarāb-ı ḫaşḫāşdan yègrek yokdur ve ege

M70a

(1) öksürük nāzleden olursa 'ilācı nāzle 'ilācı gibidür öksürüge ṭatlu bādām yaġını (2) şaru mūmıla mūm-rūġan èdüp göğüse ve iki yaġrın arasına ısıcakla dürteler ve ġıdālardan (3) bādām yaġıyla ya şekerile ya balıla rişte müzevveresin ya ısfınāḫ ya ḳabaḳ müzevveresin (4) ya şekerile bādām müzevveresin ya nīm-birşit yumurda ve bal ve encīr ve kökner içi ve ḳuru üzüm (5) yèyeler ṭuzlu ve ekşi ve ḳābız ve tīz nesnelerden perhīz èdeler ve her ṭaṭla bir ṭatlu nārı (6) depesinde oyalar ve içinden şaruca ḳabın gidereler ve ṭatlu bādām yaġıyla sıġabildüginçe (7) tolduralar ve ḳapaġın uralar ve ḫamīre şaralar ve bişüreler ve sucuġazın süzeler ve çekirdegin (8) dökeler ve dāyin aġızda nebāt şekker dutalar ġevāriş-i yūḥannā ki yürege ḳuvvet vèrür ve maèdeyi (9) ḳavī eder ve öksürügi olana nāfi'dür ṭa'āmı haźm ve ṭabī'atı nerm èder mādilī helīle (10) on bèş direm sumundā ve serūne ve selīḫa ve ḫaḥnūle üçer direm aḳ türbūd yigirmi direm dökelin (11) yumşaḳ döğeler ve eleyeler ve sāfī balıla yoġuralar ḥācet vaḳtında üç direm isti'māl (12) èdeler lu'ūk-ı eskīl ki eski öksürüge ve ḳarın geçdügine

M69b, (14)çekirdeği:çekirdeği M.
M70a, (2)arasına:arasında P, (5)ısfınāḫ:ısfanāḫ P, (3,6) yaġıyla:yaġıyla P, (5)nārı:nār P, (7)sucuġazın:sucaġazın (10)sumunbād ve serūne:sumunbā ve seruva M.

ve ġiḳu'n-nefese ʿaẓīm müfīddür (13) ve lezic balġamı maʿdeden indürür eskīlden ki baṣal-ı ʿunṣula derler biryān ė-
P67b düp üç direm (14) alalar ve iki direm gök sūsen dibi ve bir direm ferāsiyūn ve bir direm zūfā cemīʿisin yumṣaḳ (15) dögüp eleyeler ve kefi alınmış balıla yoġuralar ve ḥācet vaḳtında istiʿmāl ėdeler toḫmlar luʿūḳı ki gögüs ḥarāretine

M70b

(1) ve iriliġine ve öyken başına luʿūḳ yalayacaḳ nesne ʿaẓīm fāyide ėder ṣamġ-ı ʿarabī ve nişeste (2) ve aḳ ḫaşḫāş toḫmı onar direm ḳabaḳ toḫmı içi ve ḫıyār ve ṣınḫıyār toḫmınuŋ içi bėşer (3) direm tebāşīr iki direm ḫūr-perest toḫmı ve ḫaṭmī toḫmı birer miṣḳāl dükelin yumṣaḳ dögeler (4) ve ṭatlu bādām yaġıyla ve bal ve şeker-i ṭabarzad birle yumṣaḳ luʿūḳ ėdeler nāfiʿ ola (5) bir dürlü terkīb daḫı gögüs aġrısıyçün ḫıyār toḫmınuŋ içi ve ṣınḫıyār toḫmınuŋ içi ve aḳ ḫaşḫāş toḫmı ve ayva (6) çekürdegi bėşer direm nişeste ve keşīre ve ṣamġ-ı ʿarabī onar direm zaʿfirān iki direm bunları (7) ayru ayru dögeler bādām yaġıyla yoġuralar ve yüz direm nebāt sükker ve yüz direm ḳand sükker (8) ḳıvama gelmiş bu şekerlerile bu otları bile ḳarışdurup istiʿmāl ėdeler nāfiʿ ola

m ü f r e d ā t (9) k i g ö ğ ü s a ġ r ı s ı n a m u-
ʿā l e c e o l ı n u r Buḳrāṭ ḥekīm eydür her kim çüğündüri biğüre yėye (10) göksini yumṣaḳ duta içindeki ṣafrāyı

M70a, (12)ġiḳu'n-nefes:ġiḳ nefes M, (15)eleyeler ve kefi alınmış: -M, toḫmlar:toḫmalar P.
M70b, (1)luʿūḳ yalayacaḳ nesne: -P, (4,7)yaġıyla:yaġıyıla (5)ve ṣınḫıyār toḫmınuŋ içi: -M, (6)çekürdegi:çekirdegi M, onar direm:onar dirhem M, (9) Buḳrāṭ ḥekīm:Buḳrāṭ-ı ḥekīm M, yüğündüri:yüğündürüm M, yėye: -M, (10)göksini:ögüsini P.

ve balġamı gidere ammā ḳulunc eyler şāḥī ḳimren ki güreler-
de (11) olur ṣuyın alalar içeler göksi yumşadur ve anı ba-
lıla yèseler balġamı gögüsden arıda ammā çoḳ (12) yèmek gö-
ze ve ma'deye ziyān èder ısfanāḫ ṣovukdur terdür gögüs aġrı-
sına daḫı nāfi'dür ṭatlu (13) bādām mu'tedildür göksi yum-
şadur öksürügi keser ādemi semirdür becid encīrile yèyeler
burçaḳ (14) ıssıdur ḳurudur gögüse öykene müfīddür bögrülce
P68a ṣovukdur ḳurudur gögüse ve öykene nāfi'dür (15) ammā yèl ey-
ler yaġıla bişüricek yèlin giderür ḫurmā gögüse ve öykene
fāyide èder ammā ḳoyu ḳan tevellüd èder

M71a

(1) dārçīnī ıssıdur ḳurudur göksi balġamdan arıdur ve südde-
yi açar ve ma'deye ḳuvvet vèrür ṭurak (2) otı ıssıdur ḳuru-
dur ma'deden balġamları arıdur ve göksi ḳavī eyler çün dört
direm (3) andan iki direm anīsōn olā yèlleri gevdeden sürer
ammā anuŋ ṣuyı ḳusmaḳ getürür (4) şeker ıssıdur yaşdur gö-
güsi yumşadur ḳatılıġın ve iriliġin giderür ma'deye nāfi'dür
şelġam ıssıdur (5) yaşdur ma'deyi ṣafrādan arıdur ve gögüsi
yumşadur ḳabaḳ ṣovuḳ dutar terdür göksi yumşadur (6) ve es-
ki öksürüge müfīddür bal-la ṣuyın her ṣabāḥ biraz balıla bir
[illegible] içseler öksürügi (7) giderür kettān toḫmın ḳavuralar
ve yumşaḳ .öğeler ve üç ol ḳadar bal ḳatalar ve her gün bir
ḳaşuḳ yèyeler (8) ṣıġır dili dibin aş èdüp yèyicek her zah-
meto ve öksürüge ġāyet müfīddür açla ḳoşūr yèmek (9) ävāzı
açar ve öksürügi giderür eger bir kimse ḳuru ḳuru öksürse

70b, (10)ḳulunc:ḳulınc P, (12)daḫı: -P, (14) ve: -H,
(15)gögüse:göüse P.
71a, (1,2)göksi:gögüsi [illegible], (5)dutar: -P.

deve örgüci yağın kurıdup dögüp bir kaç gün (10)yèse öksürügin gidere ardıç yemişi ıssıdur anı yèseler eski öksürüge gāyet nāfi'dür uşakı (11) balgamî öksürügiçün bala katup yèseler nāfi' ola gārîkūn èrkeklü dişilüdür katrān agacınuŋ (12) köpügidür dişisi akdur yeynidür tiz ovanur eyüdür èrkegi ya karadur ya sarudur katıdur yaramazdur (13) ol dişis ıssıdur kekredür balıla içseler eski öksürüge nāfi'dür yıla
P68b bıçagınuŋ dibin (14)sökülüp balıla yèseler öksürügi gidere yaban baklası yèl èder sinmez anı yèyen yaramaz düşler görür (15) ammā öksürüge eyüdür yılan sarımsagı ki tagda biter büyük sarımsakdur ıssıdur tîzdür andan sıraz yèseler

M71b

(1) öksürügi keser güyegü otını unıla balıla kaymak eyleyüp yèyicek öksürüge nāfi'dür revend-i (2) çînî içmek öksürüge ki balgamıla kan gelse assıludur oğlan agı ıssıdur kurudur eski (3) öksürüge ki balgamdan ola müfîddür tatlu bādām yagı öksürüge nāfi'dür benefşe şarābı öksürüge (4) müfîddür haşhāş ıssıdan olan öksürügi giderür rişte mu'tedildür koyun etiyile bişürseler (5) ıssıdur ve eger keçi etiyile bişürseler sovukdur yarı meyli sovugadur çün hazm ola eyü gıda vèrür (6) göksi yumşadur ve öksürüge eyüdür hāssa ki bādām yagıyla bişüreler ve şeker katalar at südi karın yumşadur (7) öksürüge müfîddür koyun südi öksürüge nāfi'dür çiğdān biraz issiligi vardur (8) öksürüge yarar göksi yumşadur 'ummāb ıssıdur yaşdur kanuŋ tizligin sır ve göğüse eyüdür (9) ve öksürügi giderür katrān ıssıdur kurudur eski

.71a, (10)ardıç:arduç P.
.71b, (1)otını:otın P, (6)yagıyla:yagıyıla P, şeker:şe-
:keri .

öksürügi ve sil rencin giderür kavak yapraġı (10) ıssıdur kurudur öksürügi keser süddeyi açar buyān yumşak dögeler andan soŋra her tanla rūfızün (11) yumurdayıla içeler öksürüge ġāyetde fāyide eder ol nesneler ki gögüse müte'allikdür menfa'at (12) cihetinden ve mażarrat cihetinden ġıdālardan ve devālardan turunc gökse ziyān eder bakla fāyide (13) eder bāzerūc gögüsden rutūbeti arıdur encīr gögüse muvāfıkdur kökmār içi ġalīz (14) ḫıltdan göğüsi arıdur rubb-ı rīP69a bāc göğüse ziyān eder yaş ḫurmā göğüsi yumşadur kōz yaġı öykendeki (15) zahmeti giderür kuru üzüm göğüs aġrısına müfīddür sülābiye göğüse muvāfıkdur kere yaġı göğüsdeki

M72a

(1) ḫıltı tahlīl eder ve biğürür sipistān göksi yumşadur şeker göksi yumşadur ve kuvvet verür (2) sikencübīn göksi arı eder ve karhalarına ziyān eder ve sayaġı göksi yumşadur şarāb-ı 'unnāb göğüs aġrılarına müfīddür benefşe şarābı ve nilūfer şarābı ġātü'l-cenbe ve şavşaya (4) nāfi'dür ve göksi yumşadur şarāb-ı ḫaşḫāş ıssı göğüse ve göğüsde nāzıleden ḥāsıl olan (5) zahmete fāyide eder ayva şarābı göksi dürüst eder şalġam göksi yumşadur erük aġacı yılını göğüs (6) aġrısına müfīddür yumurda sarusı göğüs iriliğine fāyide eder pālūde göğüse muvāfıkdur (7) sıġırcuk göğüse eyidür 'asfūr tohmunuŋ şīresi göksi yumurtuk ḫıltlardan arıdur ḫafīyf (8) bādām içiyle yoldursalar ġātü'ş-şadra muvāfıkdur gesengübīn göğüs iriliğine nāfi'dür

---

M71b, (11,13,14,15)göğüse:gökse P, (11)menfa'at:menfa'atı (12)gökse: -, (14)göğüsi:göksi P.
M72a, (3)benefşe şarābı:benefşe P, (4,7)göğüse:gökse P, (5)yılını:yolını M, (6)göğüs:göksi M, (7)ḫıltlardan:ḫıltlanın M, ( )göğüs:göğüse M.

kendenā (9) gögüsteki ḫıltı keser ḳatı soyuḳ göğüse müfīddür ḳar suyı göksi arıdur ıssı soyuḳ (10) ḳarışuḳ su göğüs şişlerine ve boğaz şişlerine nāfi'dür gül suyı göksi arı ḳılur koruḳ suyı gökse ziyān (11) eder abkāme balıla göksi balġamdan arıdur bi-iẕni'llāhi ta'ālā

ON İKİNCİ BĀB

(12) ẕ ī ḳ u' n-n e f e s v e' ö y k e n v e c ı ğ e r a ğ r ı s ı n d a v e ẕ ā t ü 'r- r i y e d e v e s e b e b i n d e v e 'i l ā c ı n d a d u r (13) ẕātü'rriye ıssı veremdür ki öykende olur sebebi ḳan ya ṭuzlu balġamdur

P69b (14) 'alāmeti gevde ḳatı ḳızmaḳdur ve nefes ıssı ve ṭar olmaḳdur ve yaŋaḳ ḳabarup ḳızarmaḳdur ve göğüs (15) aġır olmaḳdur ve aġrı göğüsden ḏutup arḳaya çıḳmaḳdur ve arḳa üzerine yatmaḳdur ve nabż yumşaḳ ve muḫtelif

M72b

(1) olmaḳdur bu maraża̧uŋ 'ilācuŋ sehil ḏutmaḳ gerek ki müşkil maraża̧dur 'ilācı aġrır yaŋa ḫıfāldan (2) ḳan almaḳdur ve ṭabī'atı ḥuḳne-i mutvassıṭayla yumşatmaḳdur bādām yaġıyla mūm-rūġan (3) eyleyüp dāyim ḏürtmeḳdür şerbetlerden şarāb-ı benefşe ve şarāb-ı nīlūfer ve şarāb-ı 'unnāb ve ṭatlu nār (4) şarābı ḫaṭmī ve buyān dibi ve 'unnāb suyı ve ayva çeḳürdeği lu'ābın içeler ve ḫazr-i ḳaṭūnā (5) ve ayva çeḳürdeğin ki lisānü'ş-şevr suyı içinde ışlanmış ola çıḳarup nebāt şūrmeriyle (6) içüreler bu maraża̧da ḳatı iḫtirāz olmaḳ yavuzdur şarāb-ı ḫaşḫāş şarāb-ı ās ve şarāb-ı şandalile

---

M72a, (12)ve boğaz şişlerine: -3, (13)balġamdur:balġamdan 1 (14)nefes:nefesi 4.

M72b, (1)sehil:sehl 2, (2)mutavassıṭayla:mutavassıṭayıla ğa̧ğlu:yağıyla 3, (4)çeḳürdeği:çeḳirdeği 4, (5)şuyı içinde:şuyı içinde 3, (6)şarāb-ı ās: -4.

dutmak (7) gerek ġidālardan evvel bir kaç gün şekerile cevāv ve bādām ḥarīresin ve ısfanāḫ ve rişte (8) müzevveresin vereler ġıdāsına ve şerbetine dāyim bādām yagın katalar yedi günden sonra kuvveti (9) ża'īf olursa ferāric şörvāsın içüreler ḥarāreti tamām gidicek nīm-birşit yumurda vereler (10) tatlu mu'tedil ḥammāma koyalar başını ve göksüni ve tamām sovukdan saḳınalar bir dürlü daḫı gātü'r-riye (11) 'alāmeti oldur ki katı katı solıya ve nabżı katı ve susmagı katı ola 'ilācı bāselīḳ (12) tamarından kan alalar ve yürek ḥarāretin teskīn edeler kettān bezini gülābıla ıslayalar yüregi üzerine (13) yaku eyleyeler ve ġıdāsı cevāv ola gīku'n-nefes bu nefes tarlıgı ekser burūdetden ve ġalīz (14
P70a balgamdan olur 'ilācı ḫatmī ve kuru üzüm ve encīr ve persiyāvşān ve egir ve gök sūsen dibi (15) ve benefşe ve rāzyāne toḫmı ve buyān dibi her birinden her gün kaynadup şeker ya bal üzerine süzüp

M73a

(1) içüp balgamı bişürmekdür andan sonra müshilile balgamı gidermekdür ve her gün şarāb-ı benefşeyile (2) şarāb-ı zūfā içmekdür ve lu'ūk-ı basal-ı 'unsul suyın alalar berāber bala katup kıvama gelince (3) suyın alalar bal katup kıvama gelince kaynadalar içeler ve susayıcak su yerine bal suyın ya ellāb ya ḫabī soyulmış (4) ḫatmī suyın içeler eger yubūcetden ve sevdādan olursa şekerile cevāv ve tatlu nār şarābı (5) ve lisāndü'ş-şevr suyı ve şarāb-ı nīlūfer içeler ve sevdāyı ishāl edeler ve eger ciğden olursa (6) 'ilācı şiği gidermekdür ve gerekdür ki gīku'n-nefesde ekşilerden ve

---

M72b, (10)ve tamām: -P, (12)bezini:bezi P,(15)her birinden
M73a, (2)bala:bal P,(3)kıvama gelince: -P.

tuzlu nesneler ve tîz (7)ve yèl eyler yèmekden sakınalar bi buğūr ki zîku'n-nefese fāyide èder ve nefesi ve öykeni açar saru zernîḫ (8) ve fulfūl ve şeker ve mūm ve yumurda sarusı ve bir pāre gök boyalu bèz berāber alalar yumşak dögeler (9) ve sığırun bögregi yağıyla hablar èdeler fındık kadar hācet vaktında dütüzdüreler (10) ve ol dütüni becid sura yuda ʿazîm fāyide kıla evvel bir buduca kül koyalar ve köz koyalar andan soŋra (11) ol hablarun birisin üzerine bıraġalar ve ol buducun aġzın berkideler bir içi kovuk kalem koyalar ki (12) tütün ancak ol kalemün delüginden çıka ayruk yerden çıkmaya ve ol kaleni aġzına (13) ala tütüni boġazına gide ʿazîm fāyide kıla öykene müteʿallik nesneler menfaP70b ʿat ve mażarrat (14) cihetinden ġıdālardan ve devālardan yumurda sil rencine fāyide èder kökmār yemişi (15) ḫıltdan öykeni arıdur buġday unından ḫarîre ve buġday aşı öykeninde zaḥmeti olan kişiye

M73b

(1) ḫusūsā silli olan kimseye ṭaru öykene ziyān èder köz yaġı öykeninde zaḥmeti olan kişiye (2) müfîddür sülbiye müfîddür öykendeki zaḥmete kuru üzüm öyken aġrısına fāyide èder yençeç sille (3) nāfiʿdür deniz balığı öyken düdüğine fāyide èder sükker-i sikencübînî öykene muvāfık degüldür benefşe (4) ve nîlüfer şarābı sille nāfiʿdür erik aġacı püsı öyken aġrısına nāfiʿdür anmud aġacı (5) püsı öyken aġrısına ve zaḥmesine yaʿnî başına nāfiʿdür üzüm nāfiʿdür ʿunnāb dahı (6) balıla kabak perverdesi aṣḥāb-ı sille nāfiʿdür öykenün cirāḥatından çirgin arıdur ḫatāyıf ki (7) bādāmıla

---

M73a, (7)zîku'n-nefese:zîk nefese M,(9)yağıyla:yağıyla M.
M73b, (3)sükker-i sikencübînî:sikencübîn M,(4,5)öyken:iyken

toldurular aṣḥāb-ı sille nāfi'dür şeker ḳamışı öykene nāfi'dür kerevyā öykere (8) ziyān eder acı bādām öykenden ve gögüsden ġalīẓ ḫıltları arıdur sıġır yoġurdınuŋ ayranı aṣḥāb-ı (9) sille eyüdür ol neŋneler ki cigere müteʿallikdür devālardan ve ġıdālardan menfaʿat ve maḍarrat (10) cihetinden ısfanāḫ ıssı cigere fāyide eder arduc yemişi cigere ziyān eder sarmaşık (11) cigere fāyide eder ḳadun tuzluġı cigere taḳviyet eder ṭaṭranbū soyuḳ cigere fāyide eder ḳarpūz (12) ciger vereŋine ziyān eder sirkeyile mürebbī kebere yemişi anciger süddesin açar acı bakla ciger süddesin (13) açar anP71a mā ziyānı daḫı var ekşi alma ishāl-i demeviyeyi ki cigerden ola müfiddür ḳanlısız etmek (14) cigere süddе ḥāṣıl eder dārçīnī cigeruŋ süddesin açar keçi ḳanın balıla içse güdürçīnī cigeruŋ süddesin açar keçi nār ıssı cigere nāsıntāriyā zaḥmetine (15) müfiddür ekşi nār ıssı cigere nāfi'dür ḫāsen ciger süddesin açar fıstuḳ ciger aġrısına ki rutūbetden

M74a

(1)ola müfiddür ṣırbāc cigere nāfi'dür zencebīl soyuḳ cigere fāyide eder sipistān cigere muvāfıḳ (2) degüldür nāgere fāyide eder sipistān cigere muvāfıḳ (2) degüldür nāyeğöç ayva güsıntāriyā adlu ishāle müfiddür sikencübīn sükeri cigeri soyudur (3) nārıla bigen sikencübīn cigere müfiddür ayvayıla bigen sikencübīn cigeruŋ süddesin açar güğüddür (4) daḫı ġarāb-ı ṣandal ıssı cigere müfiddür ġarāb-ı ʿaṣel cigeri ısıtdum yabān nāsnīsi cigeruŋ süddesin (5) açar pālūde cigere süddе eder ṭatlu oluŋ tayıncak olup ġalīẓ olduġıçun ḫarefes (6) cibinuŋ ḳabı ve daḫı nāsyāne

---

M73b, (8)yoġurdınuŋ:yoġırdınuŋ M, (10)sarmaşık:sarmaḳuḳ P, (12)ciger süddesin:cigeruŋ süddesin P,(13)ziyānı:ziyān P. M74a, (4)cigeri:ciger M,(6)daḫı: -M.

dibinün kabı cigerün süddelerin açar arpa suyı ıssı cigere müfîddür (7) mā'-ı usūl ciger süddelerin açar sığır yoğurdınun ayranı ıssı cigere müfîddür kabak suyı (8)dahı meybih za'îf cigere müfîddür nānḫuvāh sovuk cigere nāfi'dür kāsnî cigere müfîddür (9)va'llāhu a'lem

ON ÜÇÜNCÎ BĀB

s ü d d e v e m a'd e (10) r e n c i n d e v e ş u ş a m a ḳ d a v e s e b e b i n d e v e 'a l ā m e t i n d e v e 'i l ā c ı n d a d u r ma'de renci sebebi (11) ya ḥarāret ġālib olmakdur 'alāmeti susamak ve ma'dede ṭa'ām göP71b yümmek ve ma'de ıssı (12) olmakdur 'ilācı koruk şarābı ve alma şarābı ve şarāb-ı ḥummāż ve şarāb-ı hindubā (13) ve şarāb-ı lîmūn ve şarāb-ı verd-i ṭarî ve tebāşîr ya toḫmekān ya kurs-ı tebāşîr-i ḥummāż ya kurs-ı (14) tebāşîr-i kāfūrî sovuk suyıla kāsnî suyı ya gül suyıyıla ezüp içeler ġıdālardan koruk (15) aşı ve nārdeng ve sumāk ve zîrbāc ve alma ve aurūd ve ayva ve kāsnî ve marūl ve kişnîc yèyeler

M74b

(1) ve ma'de üzerine gül suyına sirke ḳatup uralar gül yaġı ya gül yaġıyla olmış ayva yeġin ya mersîn (2) yaġın dürteler ya ḥurūdet ġālib olmakdur 'alāmeti çok geğirmekdür ve ġıdā geç hazm olmaḳ (3) ve ma'dede ekşimek ve az susamakdur eger yèl varısa ma'de kuruldamakdur ve aġrı bir yèrde durmayup (4) hareket ètmek ve inḳıramakdur 'ilācı ıssı ma'cūnlar ve sumāz ve 'ūd ve anîsūn ve rāsyāne toḫmıyıla (5) gül-be-şeker ya gülengübîn yèyeler ya şarāb-ı usūl ve turunc ṣulı şarābın içeler ġıdālardan bülüc ya cerçeler (6) ya ciğercin yavrısın yèyeler ya oğlak eti kebābı ya

---

7-b, (1)yaġıyla:yaġıyıla L, (6)kebābı:kebāb P.

biryān ėdüp ya ḳavurup saḳız ve fulful ve zencebīl (7) ve ḳaranful birle yėyeler ve ma'de üzerine biraz saḳız ve biraz günlük ve biraz ḳaranful ve biraz fulful (8) ve biraz za'firān ve biraz ferfiyūn ve biraz anīsōn ve biraz ḳızıl gül ve biraz 'ūd dögüp zeyt yaġıyla (9) ḳarışdurup ısıcaḳla uralar soyuḳ sudan saḳınalar rāzyāneyi ḳaynadup su yerine içeler ta'ām (10) yėyüp tizcek üstine su içmekden ve soyuḳ

P72a ve balġam ve yėl eyler nesnelerden perhīz ėdeler (11) ya safrā ġālib olmaḳdur 'alāmeti aġzı acı olmaḳdur ve gönül dönmekdür ve ḳusıcaḳ safrā ḳusmaḳdur (12) 'ilācı safrāyı ve sevdāyı müshilile ve ḳusmaġla gidermekdür ve ḥarāretden olan aġrıya (13) dėdügümüz tedbīri ėtmekdür ya balġam ġālib olmaḳdur 'alāmeti iştahā ża'īf olmaḳ ve gönül (14) dönmekdür ve ekşi ekşi geçirmek ve ma'de yellenmek ve tīz nesneler arzūlamaḳ ve ḳusıcaḳ balġam ḳusmaḳdur (15) ve benzi aḳlıġa māyil olmaḳdur 'ilācı burūdetden olan aġrıya dėdügümüz tedbīri eylemekdür ve rāzyāne toḫmı

M75a

(1) ve kerefes toḫmı ve turunc ḳabı ve ḳuru gül ve fulful ve saḳız ve 'ūd ve zencebīlden ġarāb ve ma'cūn terkīb (2) ėdüp ısıcaḳ suyıla içmek ya gėce yėmek gerek ve dükeli soyuḳluḳdan ve balġamdan ve yėlden olan (3) marażlara ve sancularа bu tedbīri ėdeler eger ma'de aġrısı ta'ām fāsid olmaḳdan olursa (4) ısıcaḳ suyıla tizcek ḳusalar iştihā ża'īf olmaḳ iştihā getürür nesneler ġarāb-ı (5) līmūn ve ġarāb-ı

M74b, (6)ėdüp: -M, (8)yaġıyla:yaġıyıla P, (13)tedbīri:tedbīr M, (14)dönmekdür:dünmek P,(15)olan: -M,tedbīri:tedbīr M75a, (1)ġarāb:ġarābı M, ma'cūn:ma'cūnı M, (2)soyuḳluḳdan: soyuḳlıḳdan P, (3)tedbīri:tedbīr M.

sikencübîn ve şarāb-ı sefercel ve kebere turşîsi ve kuru üzüm ve soğan ve sarmısak (6) ve alma ve armut ve ayva ve sumāk ve dükeli turşîler ve ekşi ve tuzlu nesneler ve tuzlu balık ve tuzlu (7) zeytündur hażm żaʿîf olmak eger burūdetden ve rutūbetden olursa hażmı (8) kavî eden nesneler gülbe-şeker ve gülengübîn sakızıla ve karanfulıla ve sünbüllile yeyeler ve géç hażm (9) olur nesneler yémeyüp latîf nesneler yeyeler tokme taʿām maʿdede fāsid olmakdur (10) eger kusmak ve ishāl ve ʿataş dahı bile olursa karın burmak hayża dérler

P72b ilācı (11) taʿām maʿdede fāsid olduğın bilicek ıssı suyıla kusup tizcek maʿdeyi arıdalar (12) ol ġıdāyı terk édeler géce şarāb-ı verd-i tarî içeler eger göbek burarsa ḫatmîyi kaynadup (13) sovıdup içeler su yérine ve maʿde kusmakdan żaʿîf olursa bir pāre bézi gül suyına (14) ısladup maʿde üzerine uralar eger kusmağıla ve ishālıla kuvvet żaʿîf olursa feneräric (15) şörbāsın içeler iki üç güne degin kuvveti gelince şarāb-ı verd-i tarî ve şarāb-ı rummāneyn-i

M75b

(1) muna'na' ve şarāb-ı hısrım-ı muna'na' içeler ve ekşi ve eder-yémişler yédürmeyeler eger taʿām fāsid (2) olup sovuyup bozğan olursa anîsōn ve kimnūn ve mastakî ve rāzyāne kaynadalar içüreler (3) ve karnına pūpādya yağın ve zeytün yağın ürseler ve naʿnāʿ ve kerefes ve tarhūn yédüreler ve hayżaya (4) yaʿnî karın burmağa uyıdan yégnesi nesne yokdur vebem-i maʿîle ısıdup bu ısısı olan ya demevîdür (5) ya safrāvîdür ʿalāmeti budur ki maʿde yéri kızgun ola ve maʿde

---

M75a, (7)hażm:habım M, (8)karanfulıla:karanful M, (10)karın burmak hayża dérler:heyān gerın burmaz dédeler P, (15) şörbāsın:şörbāsın P, ḳuvveti:ḳuvvet .

M75, (1)içeler: - ,(2)sovuyup:soviyup P.

üstin dutsalar (6) harāreti ġāyetde ẓāhir ola ve hem ol arada aġrıyan verem daḫı ẓāhir ola ve susatmaḳ (7) ḳatı ola tarlıġana göŋül daḫı döne ve ḫāṭır dileyicek yémeye ʿilācı ḳan çoġısa ḳan alduralar (8) ve istifrāġ daḫı étdüreler ve ma de üzerine yaş ḳabaḳ ḳazındusın vuralar ya it üzümin vuralar (9) ya bézi gül suyında ıslayalar vuralar ya gül suyın arpa ḳavudına ḳarışdurup vuralar ẓamādı (10) bārid soVuḳ yaḳu mūm otuz altı direm gül yaġı ve benefşe yigirmi
P73a dörder direm mūmı erideler (11) ve gül suyın ḳatalar ve gül yagıyla ve benefşeyile tertīb édeler ve bir béz pāresine yaḳalar ve bir ḳaç (12) gün dāyim uralar ve andan soŋra kāsnī suyın ḫıyārşenber balıla ḳarışdurup içeler ve bādām (13) yagıyla şarāb-ı benefşe içeler nāfiʿ ola bu ẓamādı daḫı uralar benefşe ve gül ve benefşe şerbeti (14) bādām yaġı ve arpa unı ve ḫaṭmī aġacı uvaġı ve būy ve dögülmiş kettān toḫmı bu cemī isin kāsnī (15) suyıyla ve gül suyıyla ḳarışdurup uralar andan soŋra bir ḳaç kez uralar bu yaḳuyı uralar

M76a

(1) arpa unı ḫaṭmī aġacı uvaġı būy dögülmiş kettān toḫmı pāpāḳya gül ve sünbül ve tobalaḳ bu cemīʿin (2) terkīb édüp vuralar nāfiʿ ola ve ġıdā arpa suyı ve cevāv yéyeler ve ḳuvvet żaʿīf olıcaḳ (3) bülūc etiyile yéyeler ve tatlu nār suyın soralar ve her gün öyle vaḳtında çoḳ soralar sebebi (4) ya verem-i ʿufūnī ola ʿalāmeti verem yumşaḳ olmaḳdur ve ḫāṭırı yéyesi dilememek ve aġzı yarı çoḳ (5) olmaḳ ve dil üsti

---

P75b, (6)ḥarāreti:ḥarāret P, (7)ḫāṭır:ḫāṭırı P, (8)ḳazındusın:ḳırındusın P, (11,13)yaġıyla:yaġıyla P, (11)benefşeyile benefşe ile M.

M76a, (4)verem:veremi P.

katı ak olmak ve yüz şişüp ak bezmiş gibi olmakdur ʿilācı rāzyāne (6) suyın ve kerefes suyın karışdurup şerbet édüp dāyim véreler ve her sabāh yatacak vakt tıryāk-ı (7) arbaʿa istiʿmāl édeler ve ġıdādan az ve laṭīfin yédüreler ve maʿde ye gül yaġıyla ya şīrūġanıla (8) gāh gāh bezi ısladup vura- lar ve baġ çıbuġın yakup külin alup tobalak ve adḫır ve sür bül (9) dögüp sirkeyile karışdurup vuralar ve her dem bal şerbetin içeler bu tedbīrile gitmese nāzük (10) işledür şer betile ishāl étdüreler sebebi ya sevdādan ola ʿalāmeti bu-

P73b dur ki veremi (11) katı ola ve nefesi yatlu ola ve yatlu fi kirler kıla ve yüzinüñ ve gözlerinüñ rengi karasaġu ola (2) ʿilācı budur ki rāzyāne suyı ve kerefes suyı ve ḫıyārşenber katup içüreler (13) ve maʿde üzerine pāpādya ve iklīlü'l- melik ve dögülmiş ḫatmī aġacı tavuk yaġıyla yaku édüp dāyim (14) vuralar ve aralıklarda baʿżı vakt nāzük müshil véreler yaʿnī gül ve benefşe kaynadup suyın alalar ve anuñ (15) i- çine on iki ya on bēş direm ḫıyārşenber ezüp üzerine bādām yaġın katup véreler bir kaç

T76b

(1) meclis işleye ve andan gérü pāpādya ve iklīlü'l-melik ve ḫatmī yakuca gérü vuralar bir kaç günden soñra (2) gè- nü bu gérüdi véreler içi işleye bir kaç kez bu nesne ède- ler nāfiʿ ola ʿaṭaş yaʿnī çok susamak (3) sebebi yürek ḥarā- reti ya maʿde ḥarāreti ya üyken ḥarāretidür ʿilācı tebāġīr ve toḫmeḥānıla soyuk (4) şerbetler içmek şarāb-ı nīlüfer

---

T76a, (6,13)véreler:vuralar P, (7,13)yaġıyla:yaġıyıla P, (12)ḫatup:koyup T.

T76b, (1)meclis işleye ve andan:çünden soñra T, (2)véreler: vuralar P.

ve şarāb-ı līmūn ve şarāb-ı kāsnī ve sikencübīn gibi ve ḫıyār ve şınḫıyār (5) ve karpūz yėyeler ve karpūz suyın şekerile ve ḫıyār toḫmı ve şınḫıyār toḫmı südin ve ayva çekürdegi lu'ābın ve ḫaṭmī (6) lu'ābın tebāşīrile ve temürhindīyile zerdālū suyın içeler ġıdālardan semüz et ve koruk şörbāsı (7) ve ıssı suyıla yunmış ısfanāḫ şörbāsı ve sirkeyile marūl ve māyeḫōş nār yėyeler ya ma'dede (8) tuzlu balġam olmaḳdur 'alāmeti oldur ki su içdügince daḫı ziyāde ola 'ilācı balġamı ḳusmaġıla (9) ve müshilile gidermekdür ve anīsōnıla bal suyın içmekdür ġıdālardan zīrbāc
P74a yėmekdür ol nesneler ki (10) ma'deye müte'allikdür menfa'a ve maḍarrat cihetinden ġıdālardan ve devālardan peynīr-māye (11) ma'dede ṭonan ḳanı ve ma'de süddesin eridür turunc eti gėç siŋer ma'deye ziyān ėder (12) erik ma'deyi süst ėder ve sovukluk ḳandurur pirinç ma'de göynügine fāyide ėder keşūş sarmaşuḳ ma'deye (13) ḳuvvet vėrür incikıruġı giderür yantaḳ sirkeyile tertīb ėtseler sirkesi ma'deye eyidür (14) ḳaduntusluġı ma'deye ḳuvvet vėrür susalıġı ve ḳusmaġı men' ėder bakla ma'deye yėl eyler (15) bodrıḳ muḳavvī-i ma'dedür incikıruġa müfīddür ve haźma müfīddür eriŋte gėç siŋer [illegible]

77a

(1) ma'deyi eğridür ḳavun ma'dede ḳanı ġālib olsa ayı döner çoḳ yėmeḳ haysa (2) getürür ḳaçan fāsid olsa ma'dede zehr olur toḫmeknāk ıssı ma'deye müfīddür ḳettān (3) toḫmı ma'deyi ġöllendürür fındıḳ ma'deye ziyān ėder yėl eyler

---

P76b, (6)temürhindiyile:temirhindiyle P, (10)peynīr:penīr P, (11)ma'dede:ma'deye P, turunc:turuncuŋ P, (12)göynügine:göynüginc P, sarmaşuḳ: -ı, (14)ḳaduntusluġı:ḳadınmuslığı P.

almanun gökçek mahlulısı (4) ma'deye kuvvet vérür kusmağı men' éder sarnısak yalan susamağı ki tuzlu balğandan ola keser (5) ve dahı sovuk ma'deyi ısıdur cülāb susalığı sākin éder koruk ma'deye müfíddür marūl (6) ma'de harāretin sākin eder sirke ıssı ma'deye eyüdür hıyār kesçan safrāya dönmese susuzlığı (7) giderür dār-ı fulful ta'āmı sindürür ma'deye kuvvet vérür dimāğı ya'nī beyniyi gönül döndürür kusmak (8) getürür ma'deyi hazāb éder ayran ıssı ma'deye müfiddür sovuk ma'deye ziyān éder tatlu (9) bādām yağı ma'deye müfíddür
P74b teskīn-i 'atş éder pāpādya yağı ma'dede olan yellere müfíddür (10) turak otı yağı ma'de yellerine nāfi'dür mastakī yağı balğandan da'īf olan ma'deye (11) kuvvet vérür rívāc rubbı ma'deye kuvvet vérür kusmağı giderür susalığı keser koruk rubbı 'ataşı (12) sākin éder erük rubbı dahı buncılayun dür ayva rubbı kusmağı men' éder turunc rubbı 'ataşı (13) teskīn éder enār rubbı katı susalığı giderür límūn rubbı ma'deye kuvvet vérür kusmağı (14) keser susamağa müfíddür acı tere ıssı ma'deye ziyān éder yaş hurmā sovuk ma'deye müfíddür (15) hıgı enār ma'de ağrısının ağrısına müfíddür nāyehōş nār ma'de yanmasına müfíddür

.77b

(1) ...sū ve kennetlü dirhem ma'deye kuvvet vérür aluc ma'deye kuvvet vérür kusmağı keser nencebīl yéli tahlīl (2) éder sovuk ma'deye kuvvet vérür rutūbetin neşf éder tuzlu zeytūn ma'deye kuvvet (3) vérür hām zeytūndan çıkan yağ ma'deye eyüdür kuru dirhem sovuk ma'deye eyüdür ayva kusmağı men' éder

---

.77a, (6)çuşuzluğı:şuşuzluğı P, (9)bādam yağı:bādām H,
(15)enār:nār H.
.77b, (3) kuru dirhem sovuk ma'deye eyüdür: -.

susalığı giderür (4) ma'deye kuvvet vérür gönül döndermez ma'dede fāsid olmaz şeker ma'deye müfîddür ammā safrā (5) belürdüp susadur sezāb ma'deye kuvvet vérür ayvayıla olan sıkencübîn ma'deye kuvvet (6) vérür şehveti ve ta'āmı artturur ve ta'āmı sinjürür surāk ma'deyi sepiler ve iştahā getürür safrādan (7) olan gönül dönmegin sākin éder balık eyü degüldür ıssı ma'deyi susadur lügücatı cihetinden (8) alma
P75a kavudı ma'deye kuvvet vérür kusmağı keser ve susalığı sākin éder iç yağı ma'deyi süst (9) éder gönül döndérür ayva şarābı ta'ām iştahāsın getürür ve eyü sinjürür ma'deye müfîddür (10) lîmūn şarābı ma'deye kuvvet vérür iştahāyı kavî kılur ve ta'āmı eyü sinjürür ve kusmağı giderür (11) ve susalığı keser üzüm şîresinden bişen şerbet ma'de içinde olan karhaya müfîddür (12) rîvāc şerbeti kusmağı men' éder bal şerbeti ma'deyi süst éder yumurda sarusı ma'de (13) iriliğine müfîddür 'ummāb géç sinjer ma'deye yaramaz bal susadur ıssı ma'dede safrāya döner (14) kabak ma'dede rutūbet hāsıl éder susalığı giderür su içinde biten yarpuz şovuk (15) ma'deye nāfi'dür kebere muhallîldür ma'de ağzını acıdur acıpa çörvāsı [illegible] kardābetden ve kurulukdan

:77a

(1) olan 'aşşı giderür kuru eti gönül döndérür ma'dede rutūbet [illegible] olsa kuru suyı (2) ma'deye kuvvet vérür ılıcak su ma'deyi süst éder iştihā-ı kalîm éder beyzi yaramaz éder (3) bağırsı ve yalağı şişürür yumuşuyı yağlu nesne üzerine içseler sıyâhı acıdur gül suyı ma'deye (4) kuvvet vérür nerdālū

77b, (4)döndermez:döndérür F, (5)belürdüp:belüddür H,
(11)ta'ām:ta'am F.
77a, (1)aşşı:aşşı F,rutūbet:rutūbeti ..,(3)bağırsı: - .

ma deyi gey sovıdur ḳusmaġı genez éder mey-bih żaīf ma'deye (5) müfīddür göŋül dönmegi ve susalığı giderür mī'a azacuġı göŋül döndüġine nāfi'dür ḥarāretiyile (6) ṭa'āmı siŋdürür rutūbetiyile toḫme éder nānḫuvāh rutūbet-i ma'deyi gidərür göŋül döndüġin (7) sākin éder nabḳ géç siŋer hayża éder kāsnī ma'deye ḳuvvet vérür ḳabżıyıla helyūn (8) ma'deye ziyān éder

ON DÖRDÜNCİ BĀB

P75b yürek a ġ r ı s ı n d a (9) v e o y n a m a s ı n d a ve ṭ a b ī'a t ı n d a v e s e b e b i n d e v e 'i l ā c ı n d a d u r ḥafakān (10) ya'nī yürek oynamaḳ yürek ża'īflıġındandur yürek ża'īflıġı ya ḥarāret ġālib olmandandur (11) 'alāmeti susamaḳ ve nabż ve nefes serī olmaḳ ve göğüs ısısı olmaḳ ve ġussalanmaḳ (12) ve soyuḳ havā ḫōş gelmekdür 'ilācı şarāb-ı ḥurmāż ve şarāb-ı tuffāḥ ve şarāb-ı nīlūfer (13) ve şarāb-ı enār sıġır dili suyıyla ve ġül suyıyla içeler ve toḫmekān suyın içmekden soŋra (14) ġül ve benefşe ve nīlūfer ve söġüt yapraġı ve ḫıyār ve nerdīn ve ġül suyı ve kāfūr ve alma (15) ve armut yaŋlıyalar nārdeng ve koruḳ aġın ve alma aşın ḳadınlığı ve sirkeg aşın ve alma

.79a

(1) ve ayva ve nār yéyeler ve göğüse ġül suyıyla besr-i maṭbūḫ luʿābın vuralar (2) ya arpa ḳavudıyla kāsnī suyın ve ġül suyıyla sandal vuralar ve akar sular ḳatında otura-

---

.78a, (5) dönmegi:dönmegine H, (13)içmekden:içmekdür P.
.78b, (1)göğüse:göğse P, besr-i ḫaṭūmī luʿābın vuralar ya arpa ḫavudıyla kāsnī ṣuyın ve ġül ṣuyıyla ṣandal: ṣandal vuralar ġül ṣuyıyla besr-i ḫaṭūmī luʿābın vuralar ya arpa ḫavudıyla kāsnī ṣuyın H.

lar göŋli tefrīḥ édeler ġusṣayı (3) ġidereler eger ḳan ġālı olursa ḳan alalar ve cimāʿ édeler eger ṣafrā ġālib olursa erük (4) suyında toḫmekān suyın çıḳaralar şīr-ḫışṭıla içüreler ya burūdet ġālib olmaḳdur ʿalāmati nabż ve nefes baṭī olmaḳ ve ıssı nesneler ḫōş gelmek ve benzi ḫarāb olmaḳdur ʿilācı (5) müşklü şarāb ve alma şarābı ve ḥarīre şarābı ve ʿūd şarābı ve lisānü'ṯ-ṯevr suyıyla reyḥān (6) toḫmı ve bādrenbūya toḫmıyla ḳaranful suyıyıla ya bādrenbūya suyıyıla biraz zaʿfirān ḳatup içüreler (7) tiryāḳdan bir direm yédüreler müşk ve ʿanber ve ʿūd ve turunc ḳabın ve yapraġın ve P76a nerkes yıylayalar ġidālardan (8) ferāric ve tavuḳ ḳavurması ve dārçīnī ve ḳaranful ve zaʿfirānıla ve balıla fıstuḳ yédüreler (9) ve gökse yāsemīn yaġın ve sūsen yaġın müşkile ve zaʿfirānıla dürteler eger balġam ġālib olursa (10) maʿcūn-ı misk vėreler ve ḥukne eyleyeler hafakānda ḳatı müshil vėrmekden saḳınalar ṭabīʿatı (11) telyīn édeler ki maʿde ḳabż olmaḳ ziyāndur hafakānçün oġul otı bir direm gāvzubān (12) dibi bir dūtam yére degen yérin keşūr ḳazır gibi ḳazıyalar ḳaynadalar daḫı şeker ḳatalar üç ṣabāḥ içeler sākin (13) ola

n ü f r e d ā t k i y ü r e k o y n a m a s ı n a v e a ġ r ı s ı n a n u ʿ ā l e c e o l u n u r yürek oynamasına (14) oġlan otının yapraġın ve ballıḳ dibin ḳazup yére degenin ḳazıyalar ikisin bile ḳaynadalar şeker (15) ḳatup açla üç ṣabāḥ içeler nāfiʿ ola rāvyāneyi avadan ḳaynadalar ısıcaḳla içeler yürek aġrısın

---

P76b, (4)burūdet:burūt H, ʿalāmeti nabż ve nefes baṭī olm ve ıssı nesneler ḫōş gelmek ve beyzi ḫarāb olmaḳdur: -H. (6)toḫmıyla:toḫ ıyla P, (12)degen:degin P, (15)ısıcaḳla içeler:içeler ısıcaḳla H.

M79a

(1) def' éde benefşe şarābın ve şapsuz yaş benefşe eski şekerile tā ḫamīr olınca elile ovalar (2) andan soŋra bir sır ça çanaġa ḳoyup güneşe ḳoyalar perverde ola yürege ḳuvvet vėrür baġarsuḳlara (3) müfīddür ve içi yumşaḳ ve sāfī dutar alma murabbası fāyidelüdür ṭatlu almanuŋ ḳabın soyalar (4) dört pāre èdeler içindeki èşegin gidereler andan suya ḳoyalar ḳaynadalar tā ḳıvama dek gele ol (5) suyı dökeler şeker şerbetin édeler anuŋla ḳaynadalar tā ḳıvama gelince andan soŋra suyın (6) ḳatalar biraz müşk ḳoyalar yürege ḳuvvet vėrür ve hem iştahā getürür gülengübīn yürege ḳuvvet vėrür ve içi ḫōş dutar yürek oynamasına ayva şarābı
P76b müfīddür ve ma'deye ḳuvvet vėrür ḳaraca otı (7) ḳazalar yuyalar ḳurıdalar yumşaḳ dögeler eleyeler bir ḳaşuġın yarısı bal ḳatalar ḳarışduralar aḫşam ve sabāḥ (8) suyıla ezüp içeler yürek aġrısına ve şişine şifā ola yürek aġrısıçün fulūniyā-yı fārsī (9) dėrler terkībi iç aġrısı bābındadur noḫūd dögeler yumrıcaḳdur acı clur aġzında çoḳ (10) tükürdügile yutmaḳ gerek açla üzerine bėş direm anīsōn birle kaynamış ılıcaḳ suyı şeker ḳatup (11) içeler her ki aḳ isbirdüm ḳızıl gülile ḳavura yėye yürek ḥarāretin gidere bādām yėmek (12) yürek aġrısına ve böyken salmetine müfīddür yabān yarpuzı ıssıdur sinjiricidür tasalanan (13) ḳışınuŋ sirkeyile anı burnına ḳarṭsalar yüregi ḳuvvetlene aġaç ḳavunuŋ ekgisi soyuḳdur (14) ḳurudur yürek dizremesine müfīddür

---

M79a, (3)sāfī:sōfī M, (4)èşegin:ègigin M, tā ḳıvāma: -P, (5)anuŋla:anuŋla P, (6)ve içi ḫōş....ḳuvvet vėrür: -M, (7)yuyalar:yėyeler M, (10)tükürdügile:tükürdügile P, (11)isbirdüm:isbirdüm M, (12)yarpuzı:yarpuz M, (13)ḳavunuŋ: ḳavunuŋ .

ve ḳarını bağlar ayva ḳi bal içinde bişmiş ola kabżı (15) vardur anuŋ etinden şuyı yėgrekdür kokusı dimāġa ve yürege ḳuvvet vėrür badruk ıssıdur kurudur

M79b

(1) ṣafrā eyler sirke ile yėyicek yürege ve maʿdeye ḳuvvet vėrür kimnūn ıssıdur kurudur içden yėli (2) taḥlīl ėder ve yürek oynamasın giderür topalak ıssıdur kurudur yürekde olan taşı giderür süd çürügi (3) şovukdur kurudur ḳarın gėçürür yüregi şovıdur ve aḫlāṭun tīşligin giderür sandal sovukdur ḳurudur yürek (4) ditremesine nāfiʿdür bādrenbūya ıssıdur ḳurudur bağrı ve yüregi ḳuvvetlendürür ve yürek ditremesin giderür ʿunnāb ıssıdur yaşdur anuŋ etde bişmiş ola şovudup içicek yüregi şovıdur (5) ʿanber ıssıdur ḳurudur bir

P77a deme andan yėyicek yürege ḳuvvet vėrür cānı kokusı rāḥat ėderʿūd (6) ıssıdur ḳurudur yüregi ḳuvvetlendürür maʿde aġrısın giderür yāsemīn ıssıdur ḳurudur sovukdan olan (7) yürek aġrısın giderür ammā gėç sinėr ve yėl eyler ve çok yėyicek baş aġrıdur ıslāḥı şekeriledür (8) ol nesneler ki tabīʿāta müteʿallikdür menfaʿat ve maḍarrat cihetinden ġıdālardan ve devālardan (9) ḳaduntusluġı içi bağlar anīsūn içi kabż ėder bādincān yaġıla bişürseler iç gėçürür sumāġıla (10) bişürseler ḳabż ėder bellūṭ içi gėçene fāyide ėder ekşi tūt ḳabż ėder noġūl ṭabīʿatı yumşaḳ (11) dutar ince elekden elenmiş etmek ḳabż ėder pirinç etmegi ve arpa etmegi kābiżdür ḳoçi boynusı (12) yaşı ishāl ėder ḳurusı ḳabż eyler ḫaşḫāş cinsi kabż ėder şuyı ishāl ėder durrac (13) eti içi

---

79b, (1)içden:içinden M, (3)ḳurudur ḳarın:ḳarın M, (6)aġrısın:aġrısı P.

bağlar ayran ishāmirī olan kişiye müfiddür rubb-ı rībāc ve koruk (14) tabī'atı kabż éderler ayva ishāla fāyide éder alma daḫı turunç rubbı içi kabż éder (15) yaş ḫurmā tabī'atı yumşadur ekşi nār ishāla fāyide éder gül şarābı tabī'atı yumşadur

M80a

ON BEŞİNCİ BĀB

g ā t ü'l-c e n b d e d ü r (2) ġātü'l-cenb ıssı verendür ki göğüs içinde ve göksse yakın eyegüler altında olur (3) sebebi safrā ya kan göyinür az olur ki balġamdan ya sevdā-
P77b dan olur 'alāmeti gevde (4) katı kızmak ve nefes katı tar olmak ve sanca sanca ağrımak ve nabż katı ve karuşuk olmak (5) ve evvel kuru öksürüp soŋra kanıla ya iriŋile öksürmekdür 'ilācı ağrır yaŋa kīfāldan (6) kan almak ve tabī'atı ḫukme-i leyyine ve ḫukme-i mutavassıtayla yumşak bādām yaġıyla nūn-rūġan (7) édüp dāyim dürtmekdür şarāblardan benefşe ve nīlūfer şarābı ve 'unnāb şarābı (8) ve tatlu nār şarābı ḫatmī ve buyān dibi ve'unnāb suyı ve ayva çekürdegi lu'ābın içeler ve besr-i (9) katūnā ve ayva çekürdegin lisānü'ş-şevr suyıyla ki içinde buyān dibi ışlanmış ola (10) lu'ābını çıkarup şekerile içüreler bu maraźlarda katı ishāl olmak yavuzdur şarāb-ı (11) ḫaşḫāş ve şarāb-ı ās ve şarāb-ı sandalıla dutmak gerek ġıdālardan evvel bir kaç gün (12) şekerile cevāv ve bādām ḫarīresin ve ışfenāḫ ve nişte ..şevveresin vereler ġıdāsına (13) ve şerbetine dāyim bādām yaġın katalar yédi günden soŋra kuvveti ża'īf

---

P79b, (15)éder:kılur P.
M80a, (6)mutavassıtayla:mutavassıtayılaP, yaġıyla:yaġıyla P, (11)evvel: -l, (13)kuvveti:kuvvet P.

olursa (14) ferāric şorbāsın içüreler harāreti tamām gidicek ferrūc ve nīmbirşit yumurda vereler (15) tatlu mu'tedil hammāma koyalar çıkıcak başı ve göksüni sovukdan gey sakınalar

M80b

ON ALTINCI BĀB

y a r a k a n d a d u r yarakan-ı (2) asfar ya'nī göze ve gevdeye karalık (3) düşmek sebebi safrā çoklığı ve sevdā çoklığı ya cigerile öd arasında ya ödile bağarsuk (4) arasında ya cigerile talak arasında ya talağıla ma'de arasında
P78a sūdde olmakdur ya (5) tabī'at buhrān eylemekdür 'ilācı şarāb-ı kışr-ı asl-ı hindubā ve sikencübīn-i buzūrī ve mā'ü'l-rummāneyn (6) ve mā ü'ş-şa'īr içürmekdür eger tabī'at kabż olursa şarāb-ı ıccās ve şarāb-ı benefşe (7) ve kāsnī tohmı sūdile içüreler ve hukne-i leyyine edeler safrāyı ve sevdāyı ishāl edeler (8) müshil budur kāsnī tohmı ve dibi yaprağı yumamış ve rāvend ve hıyārşenber katalar ve haftada (9) iki gün biri biri ardınca kusduralar ve hammānda derledeler ve sarı tonlar geydüreler ve kolına (10) kehrubā asalar ve hammāndan çıkıcak gözün gül suyı ve kişnīz suyıyla yuyalar ğıdālardan bir mag (11) gün koruk ve zireşk ve kabak ve līmūn ve nārıncıla nīmbāc mürabbaresin bişürüp yedüreler yemişlerden (12) ekşi nār ve şeftālū ve hıyār ve marūl ve kāsnī yedüreler ıssı ve fāsid nesneler ve navun gibi ve etmek gibi (13) yedürmeyeler ve eger yarakanı katı muhkem olursa

---

M80a, (14)çörbāsın:çörvāsın P, nīmbirşit:nīmbirşīt K, M80b, (3)çoğlığı..çoklığı:çokluğı..çokluğı P, bağarsuk:bağırsak K, (9)birbiri:bir bir K, (11)ve hıyār: -K, (12) etmek:etmegi P, (13)yarakanı:yarakān K.

bāselīkden ve ʿuseylemeden kan alalar sağ elden (14) ve müshillerden şarāb-ı afsentīn ve būy ve erük ve ʿunnāb ve temürhindī ve keşūr toḫmı ve kāsnī (15) toḫmı ve ʿırk-ı sūs ve ġāfıt ve şahtereyile içüreler ve eger muʿtedil gerekirse fulūs-ı ḫıyārşenber

M81a

(1) kāsnī suyı birle yavlak nāfiʿdür ve her tanla sikencübin-i buzūrī kāsnī suyıyla eyüdür (2) ve dört sāʿatdan soŋra keşkāb véreler ki içinde kereſes köki ve kebere dibi ve kāsnī (3) ve bādyān dibi bişmiş ola ve eger sıtması her sabāḥ sāde sikencübīn véreler kāsnī suyı birle (4) toḫmekān
P78b suyı birle ya rummāneyn suyı birle véreler ki yarakāna muvāfıkdur ve keşkāb içinde (5) bādām yaġı ve şeker nāfiʿdür ve kāsnī toḫmı ve köki yavlak nāfiʿdür ve ābzende oturmak şavābdur (6) ve ābzende iki vakiyye turp suyı ve bir vakiye reyḥānī sücī ve bir direm būreyi ḥall édeler véreler sarulugı (7) aşaġa döke ḫāssa eger ābzen içinde bevl eylerise ve altı direm çügündür yapraġı (8) kuru dögülmiş ve elenmiş cüllāb içinde ya māʾü'l-ʿasel içinde véreler ya bir direm ḥasıl boya ki dögülmiş ve elenmiş bir yumurda sarusıyla ki yarı bişmiş ola véreler ya dört (9) direm persiyāvşān anīsūn şarābıyla véreler yarakanı aşaġa indüre yarakan-ı esved (10) yaʿnī ki güze ve gevdeye karalık düşe evvel şol elün bāselīḳ tımarından kan alalar ya (11) üseyle-

---

M80b, (14) sonra hindī: sonra hindī P, (15) gerekirse: gerekse P.
M81a, (1) kāsnī şuyıyla: şuyıyla kāsnīnün A, (8) ḥasıl boya ki dögülmiş ve elenmiş bir yumurda şarusıyla ki yarı bişmiş ola véreler : -, (9) şarābıyla: şarābıyla P, (10) yanmalık: yanmalık P.

meden alalar ve mā ü'l-cübnile istifrāğ muvāfıkdur ve ol tedbīr ki südde açar anı ėdeler (12) ve istifrāğ-ı sevdā otları birle eyleyeler ve yarakān rencine maṭbūḫ-ı helīle ġāyet (13) müfīddür şarāb ki yarakānı giderür na'nā've persiyāvşān her birinden berāber alalar ve gerekince (14) üzerine su koyalar ve çün bu su koyıla oddan indüreler tizcek süzeler ve bu şerbetden altmış (15) bėş direm ısıcağiken vėreler içe ve bir zamān ıssı günde otura yaḫūd ḥammāmda katı derleye

M81b

(1) ol sarulık derile bile çıka gide

m ü f r e d ā t k i y a r a ḳ ā n r e n c i n e m u'ā-

l e c e o l ı n u r yarakān (2) sarulıkdur ki gevdeye ve göz ağına düşer ve karalık daḫı olur bu rence devā ṭabmınun

(3) dibinden üç diremin süciyile ya balıla dürteler andan

F79a ıssı evde çok örtiyile basduralar (4) derleye ol derledügiyile ol rencden kurtıla güyegü otı ıssıdur anı kaynadup suyın (5) ḥammāmda dürtinmek yarakān rencine müfīddür süglün oti yarakān rencine ñafi'dür (6) ne kadar kiçi yaşlu olsa yėmege yėgrekdür dükeli etlerden ol ġıdāyı artuk vėrür egek (7) turpı ıssıdur kurudur düğüp sıkup suyın burnına koy nalar yarakāna fāyide ėder baldırıkara (8) mu'tedildür yarakāna müfīddür südi kaynadalar sirke katalar ki süd kesile peynir ola (9) peynirin gidereler suyın süzeler ol suyı ikileyin kaynadalar kefin alalar bir şīşeye koyalar (10) sovuk su içinde oturdalar tā ki soviya eger ol suya eftīkür kovup içseler yarakānı gidere (11) çiğdem ıssıdur kurudur

---

kala, (15)şarāb ki:şarābı ki P, yarakāna:yarakān P.
kala, (1)ğ...ğın:ğ...ğın P.

anı göyle yémek yarakāna müfíddür ve karın kurdın kırar hıyārşenber (12) mu'tedildür safrāyı ve balgamı gevdeden sürer boğaz ağrısına ve yarakāna müfíddür sarmısak (13) ma'deye kuvvet vérür anuŋ suyını hıyārşenberile içseler yarakāna nāfi'dür sögüt (14) suyından yigirmi direm içseler yarakāna müfíddür sabr ıssıdur kurudur yarakāna nāfi'dür saru (15) boya ıssıdur kurudur anı dögüp suyın süciyile ya puhteyile içseler yarakānı giderür bādrenbūya

M82a

(1) ıssıdur kurudur yarakāna müfíddür gārīkūn eger sikencübín katup içerlerse yarakānı (2) giderür ve eger ziyān éderse ılıcak suyıla kusalar ve süd içeler şerbeti bir dāngdan buçuk (3) direme degindür katır kuyrugı mu'tedildür yarakāna müfíddür yapragın sirkeyile bişürüp yéseler (4) kanbil ki ana pārsíce kākūne 'arabca kākūnec dérler ıssıdur kuru-
P79b dur yarakāna ve šíku'n-nefese (5) nāfi'dür andan iki direm içicek karın kurdın kırar ve susalıgı keser ve anuŋ (6) kuvveti yapragındadur hem gerek ki büsıtānī ola küşüş yarakāna müfíddür hıltít (7) kuru encírile yarakāna nāfi'dür kuzı kulagınuŋ bigniği yarakāna fāyide éder balık huşūsa (8) hāzıyā aşhāb-ı yarakāna nāfi'dür ma'mā' yarakānı yarar taşluca (9) yérdüŋ kapıdan balıgınuŋ görvāsı sirkeyile bişürseler ne göz ta'ālıdur yarakānlu kişiye (10) sirkenğübín turak otı suyıyla yarakānı olan kişiye ta'āmdan sonra içürseler kusdurmagdan (11) ötürü sebeb olur šıddesi açılmaga su ki sirkeyile tertíb olmış ola yarakāna nāfi'dür

---

M82a, (2)siyān:siyānı P, (4)kākūnec:kākūnc P, šíku'n-nefes: šík nefes M, (7)kuzı kulagınuŋ:kulagınuŋ M, (10)yarakānı:yarakān P, içürseler:içürdükler M, (11)sebeb:sebebi P.

Edebiyat Fakültesi
Kütüphane Müdürlüğü

ON YEDİNCİ BĀB

i s i s k ā n u ŋ e n v ā ʿ ı n d a d u r (13) sū u'l-kınye bir marażdur ki benzi sarardur ve bozardur ḳabaḳları ve ayaḳları şişirdür tudaḳ bozar eger ciger (14) şişüp karın ḳabardursa istiskā dérler olur ki dükeli gevde bir kezden şişer sebebi (15) katı ḥarāretden ya katı burūdetden ciger żaʿīf olmaḳdur tamarlarında sūdde olmaḳdan

182b

(1) ġaliż nesneler yémekden ḫusūsa tatlu çoḳ olur ki istiskā ṭalaḳ büyütmekden ve maʿde (2) şişmekden ki soŋra ciger żaʿīf ola vāḳiʿ olur ciger şişin ve maʿde şişin ve ṭalaḳ (3) şişin aramaḳ ṭarīḳası oldur ki sayruyı açla arḳası üstine yaturalar iki dizin dike (4) elile ḳarnın elleyeler eger ciger ḥarāretinden olursa ʿalāmeti susamaḳ ve iştahā az

P80a olmaḳ ve ḳarūre saru olmaḳ (5) ve ciger ki sağ bögrinden ya ŋa eyegü altında olur ıssı olmaḳ ve ıssı nesneler ziyān eylemekdür ve eger (6) burūdetden olursa ʿalāmeti dudaḳ ve dil ve ḳarūre aḳ olmaḳ ve az susamaḳ ve benzi (7) ḫarāb olmaḳ ve nabż süst olmaḳdur ʿilācı budur ki ġarāb-ı ḫışr-ı aṣl-ı hindubā içüreler (8) hīç su içürmeyeler ve etmeḳ yédürmeyeler şu yérine māʾ-ı suyın ve çekendile ḳaynatuslığı suyın (9) içüreler eger susamazsa burūdetdendür ġarāb-ı ḫaşar-ı aṣl-ı hindubā ġarāb-ı uṣūl ya sikencübīn-i (10) buhūrī ve uṣūlī ḳatup véreler ṭabīʿatı katı ḳabż olursa ġarābına bir direm ṣévend-i çīnī (11) ḳatup véreler ġarābına ḳaşr-ı enberbārīs ṣévendi ḳatup vérilerse tizmek salāḥa

---

182a, (13)ve ayaḳları: -L.

182b, (10)uṣūlī:uṣūl L.

(12) gele ġıdālardan ferāric yaḫnī bişüreler şörvāsın içmeye etin yéye taʿāmı az yéye (13) mümtelī olmaya ġalīẓ ġıdalar herīse gibi baş gibi ve südlü pirinç ve paça ve erişte ve tutmaç (14) ve pirinç ve nişestelü ve unlu tatlu nesneler yémeye eger ḫaḫnī yémekden üşenürse ferāric kadun tuzluġı (15) ve nārdeng ve kızıl üzümile bişüreler ya zīrbāc bişüreler burūdetden olıcak durrac

M83a

(1) eti ve güğercin eti çekürdeğiyle kuru üzüm ve fıstuk ve fulful ve sakız ve dārçīnī eyüdür (2) eger kuş etin yémekden incinürse kuzı etinüñ karacasın yédüreler istiskāluya müshil (3) vérmeyeler ṭabīʿatları ḳabż olmaḳ yégrekdür ayaklarını ıssı suyıla ve kepeğile yumşaḳ ovalar şişini (4)
P80b yeynildür ḥammāma girmek ziyān éder meger ki cigeri tamām ḳuvvet duta şişi ancaḳ deride (5) ya ayaklarda ḳala pes ol vaḳt ıssı ḥammāma girse suyı az ḳoyınup derlese ve yérlerden (6) çıḳan ıssı sulara girse fāyide éder eger şiş çoḳ olup üykene zaḥmet vérüp (7) öksürdürse ümīẓ ḳesmek gerek bilmek gerek ki istiskā üç dürlüdür laḥmīdür (8) sebebi balġamdur ki ḳanıla ḳamu tamarlara géçe ve ṭablīdür ki mādđesi yéllü ola ki ḳamu aḫçād (9) ḳala ve şikkīdür ki mādđesi çuluḳdur ḳamu feżāsında dāʾire ve ḳamuçunuñ aslı baḫa (10) noḳsanlıġındandur ʿarab dilince istiskā su dilenekdür ve ol su dilemek bağır daʿīflıġından (11) ola bağır daʿīf olduġıyçün su ki bağıra ine kendüden defʿ édemeye ve ʿācis ḳala (12) endāmlara viribiye ol sebebden

---

M82b, (14)ḳaduntuzluġı:ḳaduntuslıġı M.
M83a, (1)güğercin:göğerdeğiyile P, fıstuḳ:fıstıḳ M, (9)aḫçād:aḫdām M.

kamu ten susuz kala ve bağırdan su dileyeler bağıra su (13) gerekmez ola nite ki cü'-ı bakarî kamu endâmler açlığıdur evet ma'deye ta'âm gerekmez (14) ola istiskâ dahı endâmlar susalığı ola evet bağıra su gerekmez ola andan (15) ötürü ki bağır za'îf ola ve endâmlara su viribimeye ne kadar ki su içe bağırda kala

M83b

(1)ve su tereşşüh tarîkiyle karın perdeleri içinde dérile ve kamu ahşâ mizâcı tebâh ola ve ol (2) sebebden 'illet ahşâ artuklığıyla muhkem ola ve bu ahvâlun şerhi ve niteligi ulu (3) kitâblarda mezkûrdur ammâ ol istiskâ sebebi bağır issiliğinden ola göyle (4) ola rutûbetleri erimek duta ve istifrâğlar tevellüd kıla nite ki bevl ve dâyim derlemek

P81a (5) ve kan ishâlı ve tamş ifrâtı ol sebebden ol kadar harâret ki ola bağrı (6) za'îf ola ve kan eylemeye istiskâ belüre istiskâ-yı zikkî 'alâmeti oldur ki karnı (7) ağır ola nite ki tolu tulkuk suyıla görine eyle ola ve tablî nişânı oldur ki göbek taşra çıka (8) ve karın ol kadar ağır olmaya ve el ursalar nite ki tulkuğı urup yélile tolduralar ol dahı (9) tolu yél gibi ola ve eger vursalar üni tabl üni gibi gele ve lahmî nişânı oldur ki endâmlar (10) şişmiş hamîr gibi ola basan basmağıla başalar bata çukur ola bir zamân ve yüzi endâmlarınun (11) beyzi diriler beyzine benzemeye ve çoğunun tabî'atı yumşak ola istiskâ-yı zikkîde 'ilâc (12) oldur ki susalığı tarta ve açlık ve su göstermek ve içürmek

---

M83a, (13)açlığıdur:acılığıdur M, (14)endâmlar:endâmları M. M83b, (1)tarîşiyle:tarîşiyile P, (2)'illet:illeti M, artuşlığıyla:artuşlığıyla P, (7)çıka: -, (11)'ilâc:ilâcı P, (12)ve içürmek: -P.

ve içürmemek ve üç günde (13) bir kusmak ve her tanla mu'tedil riyāzet éde ve hammāmda derleye ve ıssı kayırda otura (14) ve teni günde ola ve başı gölgede veya teni ıssı kayırda ola ve idrār-ı bevl tedbīrin édeler (15) ve deniz suyında ve ma'dinler suyında nite kükürt ve zācdur otura ve istifrāġı habb-ı

M84a

(1) ġarīkūnıla eyleye ve deve südügün içürürlerise katı eyü ola ve bu 'illetlü kişiye ta'ām (2) étmek ki biryān olınmış ola ve hamīr gey turmış ola ve hamīrine kerefes tohmı ve bādiyāne (3) tohmı ve nānhuvāh katalar ve her gün on setīre bundan vėreler ve eger bu etmekden nohūd-āb (4) içinde tirit èderse revādur ve kere yagı bādām yagıbirle ya fıstuk yagı

P81b bıraġa eyü ola (5) ve bişmiş turp ve ham turp ne kadar yėrlerise assıludur ve eger ete sabr édemezse keklik (6) ve serçe etin vėreler ki biryān eylenmiş veya nohūd-āb içinde bişmiş ola ve eger żarūret (7) olup su vėrürlerse biraz nār suyın katalar ya kadıntuzluġı suyın ve kerefes ve kāsnī yapraġı (8) dögülmiş ve sıkılmış ve kaynanmış ve kefi alınmış ve süzülmiş biraz şekerile vėreler ki içe nāfi ola (9) 'ilāc-ı tabīī oldur ki kamına tıla eyleyeler ıssı kepek ve ıssı tuz biru baramıla (10) birte burıla ve mā'ü'l-usūl vėreler bendī İkūn ma'cūnı birle ve turmadın günlik ve kimmūn (11) çeynoye ve yémege nohūd-āb vėreler nāfi' ola 'ilāc-ı lehnī oldur ki kusa ve mu'tedil riyāzet édo (12) ve dırāġı çarçarayıla ve ma'deyi eyāric-i faykarāyıla tenkiye

---

83b, (14)günde:günüde J.

84a, (1)içürürlerise:içürürlerse P, (4)fıstuk:fıstık , (9) çeynoye:çeynemiye .., nāfi' ola:nāfi'dür nāfi' ola , (10) burıla:birle P,(11) 'ilāc-ı lehnī:lahmī J.

edeler ve deniz suyında (13) otura ve ol yerde ki deniz suyı olmaya tuzlu suya koyalar ve bir kaç gün günde koyalar ki (14) deniz suyı gibi ola yavlak nāfi' ola ve eger karaca koruk dibin kazalar ve kaynadalar ve su yerine (15) anuŋ suyından içeler 'azīm menfa'at kıla

n ü f r e d ā t k i i s t i s k ā y a m u'ā l e c e o l ı n u r

M84b

(1) eger sirkeyi şiş üzerine uralar şiş sākin ola kaçan ki şiş belürse çügündür yapreğın (2) kaynadup ol şiş üstine vursalar gide kanı ve iriŋi varısa çerida reyhān dögüp (3) bir şişmiş nesneye vursa ağrısı sākin ola kişnīci dögüp şiş üzerine vursalar şişin (4) gidere sığır tezegin ıssıla şiş üzerine vursalar gidere çiriş otı ıssıdur tīzdür eger (5) 'avratuŋ emceğinde ya arkasında şiş olsa anuŋ dibin kay-
P82a nadalar şöyle ki koyu ola (6) andan anuŋ üzerine yalu ėdeler gidere it keseri istiskāya v. gevde şişine ve karın ve el (7) ve ayak ve göz şişlerine anı dögüp bala katup şişe vursalar tiz fāyide kıla kāsnīnüŋ (8) suyın çıkarup bir döndüresine şeker katup şişmiş kişiye açla içürseler üç (9) güne degin 'azīm fāyide ėde sebağı dögseler ol kişiniŋ ki içinde yu tayında şiş ola (10) anı yalu ėdüp vursalar fāyide ėde emmiyān toşmın ve yapreğın suyıla kaynadup şiş üzerine (11) vursalar tağıda gidere revend-i çīnī dögüp suyıla şişe dürtseler mufīddür su sıçanı (12) otı su üzerinde olur kök olmaz uşacuk olur bir birine yapışur ısığınlığı olan kişiye (13) sirkeyile vursalar yandura fāyide

---

M84a, (13)gün: -P.
M84b, (5)ėde:ėder P, (10)ėde: -P.

ede keçür tohmı şişmiş kişiye asşıludur içerse (14) sarmısagı şişmiş kişi yése fāyide bula it üzümi ki yénür anı kaynadup köpügin gey alalar (15) tartuyıla yigirmi direm suyından istiskāluya içüreler fāyide göre tavugı yarup katı şişlere

M85a

(1) yaku étseler yumşadur keklik eti istiskāluya müfíddür beksimet katı şişleri yumşadur (2) taru etmegi ıssıdur kurudur istiskā rencine ve sahīre müfíddür eşek turpı tohmından iki (3) deng istiskālu kişi yése fāyide éder ve saru suları içden sürer uşnan kişi şāmun (4) çoganıdur kümda dahı keren yérlerde biter ıssıdur kurudur üç direm içicek istiskāyı (5) giderür agu agacın katı şişlere yaku étseler yumşadur afyūn çovukdur kurudur safrāyı giderür (6) ıssı şiş-

P82b lere yursalar giderür ammā ana nesne katarlar nesne katılmaduğı yégdür ol ki suda (7) tiz erir güneşde tiz yumşar ol sāfídür ve ol ki katıdur géç erir suda saru rengi çıkar (8) ol kalbdur muhātaradur bí-hūd eyler uyku getürür cemí'i derdi sākin éder andan (9) yéyicek mercimek degli yéyeler artuk yéyicek ziyān éder evet cemí'i derdé sākin éder eyit ıssıdur kurudur istiskā rencine pāpídyayı düğüp katı şişlere yaku étseler yumşadur ferfiyūn (11) ıssıdur kurudur düğüp müsıdün yumurdayıla yéyicek içde galīz balgamı düşürür ve istiskāya (12) ve ayak agrısına ve endāmlar süstlügüne nāfi'dür benefşe çovukdur yegdür ıssı şişlere

---

M84b, (13)aşşıludur:aşşılıdur M.

M85a, (1)istiskāluya:istiskāya M, şişleri: -P, (2)sahīre: sahīlem P, (5)kurudur: -M, (6)suda:sudan M, (7)rengi:renk (8,9)cemi'i:cemi' P, (12)süstlüğüne:süstlügüna P.

(13) yaku étseler giderür ve üç direm andan çekerile içseler safrāyı gevdeden sürer büy menîyi (14) ziyāde eder ve sovuk şişlere müfîddür tebāşîr sovuk şişlere yakıcak müfîddür çınar (15) sovukdur kurudur anuñ yapraġın balġamdan olan şişlere yakıcak fāyide eder kına sovukdur

M85b

(1) kurudur balġamdan olan şişlere yaku étseler giderür ḫatmî ıssıdur yaşdur şişlere yaku (2) étseler giderür ḫıyārçenber mu'tedildür boġazda ve içde olan şişleri giderür dārçînî (3) ıssıdur kurudur göñüle şāḥî getürür ve öyken aġrısın giderür ve istiskāya müfîddür (4) tuz ıssıdur kurudur yabān rāzyānesin tuzla ve ḫarîrile karışdurup şişlere yaku

P83a (5) étseler şişleri taġıdur ḫāssa ki kulak dibindeki şişlere vuralar genezliġile giderür (6) ba'zı kitābda ḫamîr yerine sıġır beyninin dèmişler ba'zısında bal üçi daḫı müfîddür (7) rāstuk ıssıdur kurudur bir miṣḳālın dögüp bala katup yèseler saru sular ki karında ola sürer giderür ve istiskāya (8) nāfi'dür yèşil zāc ıssıdur kurudur anı kettān toḫmıyla ve büyıla katup balġamdan olan (9) şişlere yaku édeler gidere ve ak sāc sirkeyile karışdurup vursalar katı şişleri (10) giderür deve sütiyle deve kiğin esüp içicek istiskāya fāyide éder saru sulanı (11) içden sürer sütlügen ıssıdur kurudur eger büy çendürek andan içeler istiskāya (12) müfîddür ve sütleri eger saru ıssıdur kurudur dişlere yaku édicek fāyide éder (13) sügüt aġacı ḫılı eger anı bozalemiş

M85b, (1)ḫatmî ıssıdur yaşdur şişlere yaku étseler giderür: ḫatmî ıssıdur kuru yaşdur sayıd şişlere yaku étseler giderür ḫatmî ıssıdur yaşdur şişlere yaku étseler giderür P. (7)dögüp:-u, (8)bo ıyla:toḫmıyla P, (9)sāc:sāḳ , (12)sütiyle:süt iyile .

yürek şişine ve bir şişe ki uyışmış kan ola yaku edeler (14) gidere sirsim sevdādan olan şişlere yaksalar giderür çam sakızı ıssıdur (15) kurudur sovukdan olan şişlere yaksalar giderür ak sandalı ıssı şişlere yaku edicek

M86a

(1) fāyide eder anuŋ ġidāsı azdur istiskāya müfīddür ʿūd ıssıdur kurudur yélleri (2) sürer ve süddeleri açar ve istiskā rencin ḫōş eder ve anuŋ haddi buçuk diremdür gülābıla (3) ezüp içeler katrān ıssıdur kurudur eger bir kaç kez şişe yaku edeler giderür kızıl behmeni kaynadup (4) suyını istiskāluya içüreler fāyide eder yabān kāsnīsi istiskāya
P83b nāfiʿdür lahmü'l-katā (5) istiskāya müfīddür ġāyet yubūset cihetinden ʿasfūr toḫmınuŋ içi istiskā-yı(6) zikrīye ve istiskā-yı lahmīye müfīddür kōz sevdādan olan şişlere yaku edicek giderür

ON SEKİZİNCİ BĀB

s a f r ā v e t a l a k (8) r e n c i n d e d ü r talak şişmek ve büyümek eger basıcak kuruldayup sākin olursa (9) yélden olur eger basıcak aġrırsa veremdür ikisi talaḳīrde sebebi sevdādur ʿilācı (10) istiskā ʿilācı gibidür ve su içmekdür ve ṭaʿām üstine su içmekden ve yél eyler ve ḫalīṭ (11) nesneler yémekden sakınmak ve etmek ve eldən geldükçe ġıdā az yémek ve sevdā arturur nesnelerden (12) sakınmakdur nohūd yémek ve kuru ot yémek ve bādincān ve tomalar ve sarımsaḳı ve tuzlu (13) ve tīz nesneler gibi ve cümlede ıslanmış encir yémekdür ve sebere turşīsi eyüdür eger yélden olursa (14) kopeği ve taruyı tuzla kızdurup nuralar iki kaşında dağı eskülü fincaŋ ki eskülübdur

(15) afsentîn ki îpär yavşanı derler her birinden beşer direm üç direm sirkede ıslanmış encîr

M86b

(1) on direm bābūnec ve iklîlü'l-melik ikişer direm būy bir direm saru mūm dört direm kebere (2) kabı üç direm dögüp bābūnec yağıyla karışduralar hammāmdan çıkup ṭalaġı gey ovmakdan (3) soŋra vuralar nāfi' ola ṭalak gidermegiçün ak tūt aġacınuŋ kabın alalar bir gün gölgede (4) depideler andan yakalar könür ėdeler döğeler bir diremine on dāne yüzerlik toḫmın katalar üç (5) güne degin birer direm açla ḫ balıla yėyeler ṭalak gide ṭalak gidermegiçün ayuŋ ilk çı-

P64a hārşenbe (6) gününde yazalar sol kolına baġlayalar evet dāyim elin yoklaya göre ki ṭalak gitmişse (7) bu du'āyı gidere eger gitmemiş ola bu du'āyı gidermeye şöyle ėder ki bir gerre ṭalak komaz (8) giderür eger inanmazsan bu duayı bir koyun boġazına as ve ol koyunı boġazla ve gör ki hîç (9) ṭalaġı kalmış mı yazacak budur . . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

ṭal.ġiçün (19) ayuŋ āḫır çıhārşenbe gününde evvel sā'atde yaza sol kolına baġlaya yasacak

---

M86b, (2)yağıyla:yağıyıla P, karışduralar:karışdurup M, (6)yoklaya:yoklaya P.

187a

(1) budur . . . . . talagiçün bu nüshāyı bir pāre kāgıda (2) yazalar ve kāgıdı katı düreler bakla kadar ola ve bir kaşuk içine koyalar ve ol kaşuğı talak (3) üzerine koyalar ve ol kāgıdı bir pāre kōzıla yakalar dügün ola işleye şifā bula ve ol yazacak budur . . . . . .

. . . . . .

müfredāt ki talak (6) renc ine mu'ālece olınur talagiçün kebere dibin ay eskisinde kazalar kaynadalar şeker (7) katalar ayaza koyalar üç ėrte birer kaşuk içe allah 'ināyetinde talak gide talagiçün (8)
P84b her sabāh dört direm besfāyici bir çanak süd kesügi suyında kaynadalar yarısı kalınca (9) sudan süzeler on direm şeker katup ısıcakla açla içeler üç tanla böyle édeler (10) talak gide talakiçün sığır kuyruğunuŋ dişisin bulup dibin kaynadalar sağ ayağını (11) su içinde koya ve andan biraz içe talağı gidere sığır beynisin kettān toğmın dögeler (12) hall olunca boyniye karışduralar talak kadar yakı édeler üç güne dek günde bir kez (13) vuralar talağı gidere neven dikeni kökü ve kandüyi çıhārşenbe gün güneş toğmadın kazalar (14) ... bir çihārşenbihe degin gülgede koyalar dokı sacda kuvralar hāl édeler elin yüsin (15) yumadın ve gün toğmadın bir kaşuk suyıla eseler üç sabāh açla birer kaşuk içireler

---

187a, (3)yarısı:yarısı M, (14)çihārşenbihe:çihārşenbehe M.

M87b

(1) yarpuzı kaynadup talak üzerine yaku etseler talağı gidere zirāvend erkeklü dişilidür (2) erkeginüñ yapraġı uzun olur dişinüñ degirmi olur dişisinüñ bir diremin (3) suyıla içüreler talaka fāyide ede talağı ve katısı olana ve bağrı ağrıyana uşağı yaku edüp (4) üzerine vursalar assı kıla ğārfikūn dişisi eyüdür ıssıdur kekredür talağı olana (5) balıla içürseler fāyide kıla yabān yarpuzı ıssıdur sinjiricidür tuzıla döğüp karışdurup (6) anı talak üzerine yaku etseler assı kıla kızıl buyān dibi ince ve uzundur anuñ (7) yemişin balıla ve sirkeyile talakluya içürseler fāyide ede buḫūr-ı meryem ki türkce deve tabanı (8) derler anı talak üzerine yaku eyleseler fāyide kıla sarmaşuğuñ täze yapraġın sirkeyile kaynadup (9) etmek üzerine koyup talak üzerine vursa-

P85a lar gidere ısırğan dikeniniñ yapraġın mümıla (10) zeyt yağıy la talak üzerine yaku yaksalar assı kıla kerdemeniñ toḫmı ıssıdur bişiricidür içi (11) karcaşdurur talağı gidērür ve anuñ toḫmın balıla taġradan talak üzerine vursalar gidere (12) lebedeyi sirkeyile kaynadup talak üzerine vursalar talağı gidērür yılşun ki şām ilinde biter (13) māzūsı olur aġacı talağa yavlak assıludur nilüfériñ suyın süciyle içseler talağı (14) gidērür bārkalmayın bir aġaçluca otdur kal bak gibi ak çiçeği vardur anuñ toḫmın göyinicek (15) alalar gölgede kurıdalar kırk gün tamām ṭura anuñ bir dibenin süciyle içseler ne kadar

---

M87b, (1)zirāvend:serīvend P, (2) uzun olur:uzun P.(7) türkce:türkice P, (10)yağıyla:yağıyıla P, (13,15)süciyle: süciyile P.

M88a

(1)berkişmiş talak olsa eride gidere karanfulî ki buruşugı olmaya dögüp sirkeyile talak üzerine (2) vursalar ve içseler talağı giderür revend-i çînî talak agrısına anı içmek assıludur şerboti (3) iki diremdür ebem gümecini talak otına katup yakı etseler şişini giderür it bıncugı ıssıdur (4) kurudur eger anı dögüp sirkeyile içseler talak agrısın giderür yüzerlik ıssıdur kurudur anuŋ (5) toḫmından yeseler talak agrısın giderür ve eger dögüp bala karışdurup taşradan yakı ederlerse (6) talağı giderür uşnān ki Şāmuŋ çoganıdur Rūmda dahı keren yerlerde biter ammā ol fi'l (7) eylemez ıssıdur kurudur sovukdan olan talak şişin giderür egir ıssıdur kurudur talak çişine (8) yavlak müfîddür anîsōn talak şişin giderür besbāseyi benefşe yagıyla buruna tamzursalar (9) talak agrısın giderür toḫmeken talak şişine müfîddür safrādan olan sayrulıklara yarar çogan ki (10) 'arabca kündüs derler ıssıdur kurudur talak şişin giderür yemesi bir dāngdan buçuk direme degindür (11) ziyān ederse ıslāḫı kesîreyledür çigdem ki ıssıdur kurudur dügüp sirkeyile talak üzerine (12) yakı etseler şişini giderür ḫardal sovukdur sayrulıga ki balgamdan ola müfîddür ve ol ki yabānîdür(13) talak şişine vursalar fāyide kıla deniz kögügüni gül yagıyla ḫamla karışdurup talak agrısına (14) vurmak nāfi'dür dilni taşagı ıssıdur kurudur beğirsuŋ ve talağuŋ süddesin eger sögüt (15) yapragı talak agrısına yarar dögeler suyın alalar bir direm içdireler ve dögüp talak yerine yakı ederlerse

---

M88a, (1)berkmiş:birkimiş P, (5)bala:balıla M, taşradan:tagran M, (9)yagıyla:yagıyıla P, (12)sayrulıga:sayrulıgına M, (13)yagıyla:yagıyıla P.

I88b

(1) fāyide kıla zanbak ıssıdur kurudur talak ağrısına müfīddür sabr ıssıdur kurudur talağı giderür (2) fulful ıssıdur kurudur sinjiricidür talak şişine müfīddür bögregi dögeler merhem gibi edeler (3) öykene dürteler talak üstine yaku edeler nāfi' ola kesūs talağa müfīddür habbetü'l- (4) hadrā talak şişin tahlīl eder turmus talağuŋ süddesin açar acılığı cihetinden yaş (5) encīr talağuŋ galīzatın ziyāde eder kuru encīr talağuŋ galīzlığına müfīddür kuru üzüm (6) sovuk talağa takviyet eder acı bādām yağı talağa müfīddür kerefes talağuŋ süddesin (7) açar kerefes dibi sirkeyile ya sikengübinīle talağuŋ ağrısın sākin eder sığır aşığın (8) göyündürüp dögüp içseler talağı arıdur deve südi talağuŋ süddesine fāyide eder ve talağuŋ (9) cemi' zahmetine nāfi'dür gerü kalan südler talağa ziyān eder ol nesneler ki safrāya müte'allikdür (10) menfa'at cihetinden ve mazarP86a rat cihetinden erük ishāl-i safrā eder kadun tuzluğı safrāyı (11) giderür tohmeken dahı koruk safrāya müfīddür ayran ishāl-i safrāvīye nāfi'dür gül yağı ishāl-ı (12) merārīni men' eder koruk rubbı safrāyı koparur giderür rubbu'l-ās safrāyı giderür ekşi nār (13) dahı aluç dahı şeker şafrāyı tehlīl eder sudā safrānuŋ ahşāya düşmesini men' eder (14) temirhindī safrāyı ishāl eder şarāb-ı gül rakīk safrāyı ishāl eder kabak safrāvī kişilere eyüdür (15) yağı alınmış ayran ishāl-i safrāvīyi habs eder ekşi ve tatlu enār suyı maçan ikisini bile

---

I88b, (8)talağı: -I, (9)südler:süddeler K, (11)gül:bil M, (14)temirhindī:temirhindī P, eder kabak:kabak K.

M89a

(1) şahmiyle sıksalar bir birine katup safrāvī kişilere verseler safrāsın ishāl eder (2) hulām safrāvīlere muvāfıkdur hummāz safrāyı giderür sarmaşuk safrāyı ishāl eder bal issı (3) mizāclu kişide safrāya döner ayva safrāyı giderür

ON TOKUZINCI BĀB

(4) balġam ve ḳabż olmaḳ ve ḳulunc ki baġarsuḳlara taʿalluḳdur ve sebbinde ve ʿalāmetinde ve ʿilācındadur (5) kulunc bir aġrıdur ki baġarsuklarda olur kiçi ḥācetine varmak zaḥmetile olur belki hīç (6) içi geçmez olur sebebi baġarsuklarda ġalīẓ yél eglenmekdür ʿalāmeti aġrı gezmek ve yél (7) çıkdugınca aġrı yeynimek ve ıssı nesneler yaramak yaḫūd yābis şıkl mütehaccir olmak ya ġalīẓ (8) balġam olmakdur ya büyük soğulcanlar olmakdur az olur ki safrādan olur dükeli (9) ḳulunc ʿalāmeti yél ve şıkl az çıkmak ve gönül dönmek ve ṭaʿām sinmemek ve iştahā az (10) olmak ve göbek burmak ve bél ve baldırlar aġrımak ve karūre kızıl olmak ve katı susamak (11) ve su içicek sovukluk gitmemek ve hulme eyleyicek ḳuvvet bulmak safrāvīden artuġınuŋ (12) ʿilāci evvel hulme-i mutevassıṭa eylemek sonra hulme-i ḫādde eylemek çok olur ki (13) evvel hulmeyi eyleyicek aġrı artar korkmamalı gerek ve tiscek ikileyin hulme eylemek gerek ki (14) bu maraża becid hulme eylemekden artuk çāre yokdur hulmeden bir saʿ at sonra (15) beş diremi sināmekī ve beş diremi besfāyic ve yedi diremi çekürdegi çıkmış kızıl üzüm

---

M89a,(1)şahmiyle:şahmiyile P, (2)eder:-M P, (7)şıkl:şıkıl M (?), hulme:hulme M, yél: -P.

M89b

(1) bèş dāne encīr bir ḳabza baldırıḳara rāzyāne toḫmı kefes toḫmı anīsōn toḫmı kimmūn (2) üçer direm ve ḳaynadalar üstine biraz günlük ve biraz sakız saçup içeler ve ıssı ma'cūnlar yèdüreler (3) tiryāḳ-ı fārūḳ ve tiryāḳ-ı arba'a ve ma'cūn-ı misk gibi bununla daḫı olmazsa üç direm (4) ḥıltīt ki kāsnī dèrler yatacaḳ vaḳt vèreler ki tamām ḳulunc şeşildüginden soŋra (5) bir gün bir gece geçmeyince ṭa'ām ve şerbet vermeyeler andan soŋra şōrvā vèreler etüŋ (6) cirmin vèrmeyeler tamām ḫōş olmayınca etmek vèrmeyeler ġıdālardan ḳarı ḫorūs ya tavuḳ (7) ya bülūc ya laṭīf semüz ḳoyun eti şōrvāsı ki ṭurak otı ve ḳara noḫūd ve sakız (8) ve dārçīnī ve zencebīlile bişmiş ola yèdüreler eger iştahā ḳavī olup aġrı ḫafīf (9) olsa ferāric cirminden daḫı yèdüreler yèmişlerden encīr ve kökmār içi ve kızıl üzüm (10) yèdüreler alma ve armut ve ayva ve aluç ve ḫıyār ve ḳavundan ve pirinçden ve ṭarḫūndan ve üzümden (11) ve ḳulḳāsdan ve ḳatı bişmiş yumurdadan ve ṭabī'atı şıklı veya yèli def'ètmek istè-
M87a yicek (12) ṭutmaḳdan ve ṭa'ām yèyüp cimā' ètmekden ve ṭa'ām yèyüp tıncek şu içmekden ve yèmiş (13) yèyüp tıscek şu içmekden ve ḥareket eylemekden iḥtirāz ètmek gerek ve şafrāvīden ve (14)yubūsetden olanuŋ 'ilācı ḥulme-i leyyine èdüp ġarāb-ı benefsec ve ayva çekirdegi (15) lu'ābın içüreler ġıdālardan çerb ender ḫumı ve ender oġlaḳ ve semüz tavuḳ ve

semüz

M89b, (1)anīsōn toḫmı:anīsōn P, (2)ve ḳaynadalar:ḳaynadala: (3)bununla:bununıla P, olmazsa:olmazısa P, (4)vèreler:vu-lar P, şeşildüginden:şeşildüginden M, (5)etüŋ:anuŋ M, (15)tavuŋ ve semüz:tavuḳ ve P.

190a

(1) ferāġıc şörvāsın ki bādām yaġı ve şīrūġanıla bışmış ve ısfanāḫ şörvāsın yedüreler

(2) m ü f r e d ā t k i ḳ u l ı n c a m ū'a l e c e o- l ı n u r ḫorūs etin ṭuzlu suyıla ḳaynadalar müherrā (3) bişe ḳulunclu kişi yese fāyide ede her ki ṭoġan ḳaynaġın göbegine baġlasa hergiz ḳulunc (4) dutmaġa ve ḳulunc dutana ṭoġan etin yedürseler sākin ola ṭurak otı dibin ḳaynadalar (5) ḳulunc dutana ve sancusı olana suyın içüreler def' ede ḳuyuncı **beredsin** sarmısaġıla (6) dögse şāf eylese götürse ḳulunc zahmetinden emīn ola her ki sıġır ödin ḫurmāye (7) ḳatsa ḳulunc aġrısına vursa ġey ola egir dibi ıssıdur ḳurudur eger ḳaynadup (8) suyın içseler sancuya ve ḳulunc aġrısına fāyide ede beksimāt ma'dede tiz sinjer ve ġidāsı (9) azırakdur ḳulunc olana fāyide eder bādām yaġı ḳulunc rer cinc yarar ve eger acı bādām yaġın mā'ü'l-uṣūlıla (10) içseler ḳulunc açar çaḳır dikeni sovukdur ḳurudur endāmları berkidür ḳulunca gideriir kına sovukdur (11) ḳurudur eger buçuḳ diren andan yeseler ḳulunc açar ammā beğasa ziyān eder ıslāḥ kegireyiledür (12) ḫaṭmī ıssıdur yaġdur üç dikenin yeyiyecek ḳulunc gideriir ve ḳayża eltrer ḫayārşenber (13) mu'teddildür ḳulunc açar eger ona ḫarbaḳ-ı hindī karup içe sürseler ḳulunca gideriir çeker (14) ıssıdur cinjirleri berkidür ve ḳulunca açar ne ḳadar eskir yese ḳuvvet artturur çalğan (15) ıssıdur soğuk ḳulunca açar sancusı götürdüseler ḳulunca açar mürekkebāt ḳabzı ıslāḥ ebmegiğin

---

190a, (3) yédürseler:yédüreler P, (5)ède:ola H, (9)azırakdur:ızırakdur P, (10)diceni:dikeni P, ḳulunca:ḳulunc P, (14) ḳulunca:ḳulunc H, eskir yese ḳuvvet:eskirse ḳuvveti H.

190b

(1) evvel nukū'ı müshilile tabī'atı telyīn edeler ya şarāb-ı benefsecile ki mükerrer ola ya şarāb-ı (2) verd-i tarī-yi mükerrerile ve eger suçarısa erük suyın içüreler ya şarāb-ı temürhindīyle ve eger (3) kulunçı olursa cevāriş-i uskūf vereler ya hulme-i mutavassıta ya ma'cūn-ı necāhıla (4) mak-būzun hālına göre tabī'atı yumşadalar ve ğıdālardan ısfanāḫ müsevveresin ki noḫūd- (5) ābıla bişmiş ola veya şalğam müsevveresin ki içinde turak otı bile ve noḫūd-ābıla bişmiş ola (6) ya tavuk müsevveresin vereler bir dürlü daḫı ishāliçün temürhindī on direm zerdālū kara aşlanı erük 'unnāb yigirmi beşer dāne nīlūfer çiçegi beş direm şaru helīle kabı nīm-kūft (8) döğülmiş dört direm sināmekī yapragı dört kızıl gül yapragı altı direm kabı soyulmış (9) ḫatmī agacı dört direm bunları altı yüz direm suda kaynadalar tā iki yüz direm kalınca andan (10) süzeler sıkalar yigirmi direm ak şeker bir direm yumşak döğülmiş rāvend-i çīnī katalar penbeḫala burunı (11) dikup ısıcakla içeler üzerine tüzcek tavūn yéyeler eger ot içlemesse penīr suyına (12) yigirmi direm şeker mevcūd içeler ya ıssı suyıla esüp ısıcakla bir üsküre içeler bir dürlü (13) daḫı ishāliçün zencebīl bir direm nār-ı hulfu şeramful dārçīnī bir mastekī nīm dirhem (14) kimyon direm ol bulınmasa bir direm cihbūl sekiz direm [illegible] bunları dövüp bizer ay ay (15) malhūfeyi katalar içeler elekden geçüreler yerleti iki direm ola şabūḫ açla bir mayuz illeca:

190b, (2)şuçarısa:şuçarısa P, temürhindīyle:temürhindiyile P (3)kulunçı:kulunçı P, (4)yumşadalar:yumşadur P, (11)penīr: peynīr P, (13)direm:dirhem P, (14)kimyon direm:kimyon dirhem [illegible] : kimyon direm

Ağla

(1) suyıla içeler içdükden soŋra iki kaşuk alıcak su içeler oturalar zevāl vaḳtında pirinç (2) ṣorbāsın içeler bir dürlü daḫı iṣhāliçün rāvend-i çīnī iki buçuk direm ḫıyārşenber (3) on beş direm şekerile ṣabāḥ açla içeler bir kaç el geçicek şekerile bezr-i ḳatūnā (4) lu'ābın içeler zevāl vaḳtında pirinç ṣorvāsın içeler bir dürlü daḫı iṣhāliçün mā'ü'l-cübn (5) oldur ki ḳızıl keçinüŋ sağılduġı sā'at südinden iki yüz direm alalar ḳaynadalar ḳarşu (6) ḳabı soyulmış encīr budaġıyla ḳarışduralar tamām aşa aşa ḳaynayıcak üstine biraz sirke (7) ḳatalar ya biraz līmūn sıḳalar süd ḳesilicek suyın alalar süzeler yigirmi direm şekerile yüz (8) direm içüreler iṣhāliçün bir daḫı ma'cūn-ı uskūf isti'māl ėdeler bir dürlü daḫı müshil-i (9) seferceldür sancuyı gidérür ḳusmaġı ve göŋül dönmesini ḳeser ve balġamı iṣhāl ėder büyük ayva ki (10) ėrişmiş alalar dört pāre ėdeler içün taşın arıdalar yetmiş beş diremin sücide ya sücideden (11) dönmiş sirkede ḳaynadalar biçüreler tamām bişicek çıḳaralar bir sepet üzerine ḳoyalar ṭura tā ki (12) suyı gide bir gün ṭura pes bir aġaç hāvanda yumşaḳ döğeler yüz ellii direm küpüşi alınmış bal (13) içine ḳoyup çöne ḳaynadalar tā ḳıvamı gelince sebebīl dār-ı fulful dürder direm dārçīnī (14) üçi direm hālu ve kākule ve za'firān üçer direm ḳaranfulī beşer direm şaru nahmūde on (15) direm ṣumbūd-i nardī otuz direm bu otları ayru ayru döğeler ve eleyeler ve bir birine ḳarışduralar

---

Ağla, (6) ma ağıyla:budağıyla P, (9)seferceldür:seferceldür ..., (10)ėrişmiş:ėrişmiş ..., (13)direm: irhem P, (14)hālu:hālū ...

191b

P88b (1) ayva ile balı ba'de eğün ki ocakdan indüreler biraz tura andan bu otları koyup karışduralar (2) ve bir sırça çölmege koyup saklayalar hācet vaktında dört mışkālın altı kaşuk (3) ılıcak suyıla ezeler içeler maṭbūḫ-ı ṣafrā ṣaru helile kabı ve altı direm kara aṣlanı (4) erük ve temürhindī buçugar rıṭıl çekürdeksüz kızıl üzüm ve kızıl iğde ve kırkar direm bu dükelin (5) iki rıṭıl suyıla kaynadalar tā üç ülüden bir ülüsi kala andan soŋra süzeler bir direm (6) yāre ve bir deng dögülmiş maḥmūde buna katalar ve seher vaktında ısıcakla içeler maṭbūḫ-ı balġam (7) ki baş ağrısına müfīddür kābil-i helīle ve belīle ve emle ve anīsōn ve mastakī ve nānḫuvāh (8) ve çāhtere ve bādever beşer direm çekürdeksüz kızıl üzüm yedi direm topalak üç direm (9) bu dükelin bir rıṭıl suyıla kaynadalar tā üç baḫşdan bir baḫşı kala ve andan soŋra bir direm (10) yāre ve buçuk direm dögülmiş ak türbūd bunlara karışduralar ve hācet vaktında ısıcakla (11) içeler maṭbūḫ-ı sevdā terkībi budur helīle-i kābilī ve kara helīle ve sināmekī beşer direm belīle (12) ve emle ikişer direm kantariyūn ve ustuḫudūs üçer direm çekürdeksüz kızıl üzüm on (13) direm eftīmūn ve afsentīn ikişer direm kızıl iğde ve kara erük yigirmişer dāne bu dükelin (14) iki buçuk rıṭıl suyıla kaynadalar tā ki bir rıṭıl su kala pes yarım rıṭıl bundan iki mışkāl dögülmiş (15) türbūd ğarīḳūn ve yāre bir direm katup seher vaktında ısıcakla içeler ḫatı fāyide kala ki mücerreb'dür

---

191b, (4)temürhindī:temirhindī P, (4,5,9,14)rıṭıl:rıṭl P, (6)direm: irem P, (15)direm:dirhem P, içeler: -'.

M92a

(1) m ü f r e d ā t k i ḳ a b ż o l a n a m u ʿā l e c e

P89a o l ı n u r ishāliçün güli mükerrer biçirüp ṣıkalar (2) beş defʿa ṣuyına iki lidre şeker ḳatalar ḳıvama gelüp ḳoyulınca aŋul aŋul odıla ḳaynadalar daḫı (3)saklayalar ısıcak ṣuyıla ezüp içeler ishāl ede noḫūd ishāl eder ve ḳabżı işledür ve cimāʿa ḳuvvet (4) verür ve beŋzi ḫōş eder kāsnī toḫmın balıla sirkeyile ḳarıgdurup içseler ot içmiş (5) gibi ola içi yüride ḳabaġı döğüp süciye ḳatup içseler ḳarını yüride menūha ḳabżı (6) ishāl eder erük ṣovukdur yaşdur ḳarın geçürür susalıġı giderür çün ḫōşāb edeler (7) ṣafrāyı keser sürer eger tatlu erik yeyüp ardınca ṣovuḳ su içseler gerü sürer (8) ammā çoḳ yeyicek maʿdeyi süst eder ıslāḥı gülengübīn ve sakızladur üzümün (9) tāzesin kesildügi gün yeseler içi işledür eftīmūn ıssıdur ḳurudur ḳuru balġamları (10) gevdeden arıdur ve fālic ve laḳva ve ṣarʿ rencine müfīddür ve sevdāyı ve mālīḫūlyāyı (11) menʿ eder eger bir direnden iki direme degin yeseler ishāl eder eftīmūn ḳoca kişilere muvāfıḳdur (12) ṣafrāvī kişilere yaramaz ṣovukluḳ ve tasa getürür ıslāḥı mugīreyledür bal ıssıdur ḳurudur (13) maʿdeye ḳuvvet verür ve tendürüst eder ve endāmlar süstlıġın giderür ve cimāʿ iştahāsın (14) getürür ve içi yumşadur kefin alup ḳurudan ayırtlayup yeseler ishāl eder şehpīrlere yavlaḳ (15) muvāfıḳdur beş dürlü ni fānūlce şehtereder muʿtedildür ṣafrāyı ishāl eder anuŋ

M92a, (3)saḳlayalar:saklayalar da A, ḳabżı:ḳabż M, (5)süciye:süciyle A, yüride:yürikdür P, (10)laḳva:laḳvaya A, (12)ṣafravī:ṣafrayī P, mugīreyledür:kesīreyiledür P, (13)süstlıġın:süstluġın P.

H92b

P89b (1) suyından on direm içicek ki şeker katalar müshildür büre-i ermenî ıssıdur kurudur (2) eger lîmûn suyıyla ya puḫteye ya süciyile katup içseler karını işlede ve gevdede ne ki yêl (3) varısa sürer temürhindî sovukdur kurudur iç geçürür ve sıtmalarda kusmagı turgurur ḫâssa (4) ki iç géçürmege hâcet ola ammâ öksürüge ve dimâga ziyân eder ıslâḥı benefşe (5) şarâbıyladur ḫıyârşenber mu'tedildür anuŋ ıshâlı genezligiledür ve şerbeti on (6) diremden on beş direme degindür defnî kurudur sovukdur ıssıdan olan ḫastalıklara (7) yarar iki direm ishâl eder agulu nesne yeyene ve 'akreb sokana içürseler mażarratın (8) giderür ammâ göze ziyân eder ıslâḥı keşîreyiledür eski zeyt ıssıdur eger arpa (9) suyına karışdurup içseler ishâl eder süd çürügi sovukdur kurudur sovudıcıdur (10) karın géçürür yüregi sovudur ve aḫlâtuŋ tîzligin giderür ve südük yolın açar soġan (11) ıssıdı yumşakdur dürlü dürlü sularuŋ ziyânın giderür ve karnı işledür şekeri bâdâm (12) yaġıyla içseler ishâl eder ve kulunc açar şalġamuŋ eyü ġıdâsı vardur iki kez (13) ḫaşlayalar sirke ve ḫardal koyalar anı çok yeseler karnını géçürür ıslâḥı cevârişleriledür (14) edviye ki baligan ve sevdâ kusmagı men' eyleye san'atı gül dürt direm ḫatmîlikliġi (15) üç direm ma'nî' ve ḳıstuk وأثر عصفر(?)/ve kimmûn ki sirke içinde ve alma suyı içinde

---

92b, (2)çuyıyla:puıyıla P, puḫteye:puḫte P, gevdede:gevmeden P, (3)temürhindî:temirhindî P, (5)şarâbıyladur:şarâbıyıladur P, (12)yaġıyla:yaġıyıla P, (13)karını:karnı P, (15)ḳıstuk:ḳıstık H.

M93a

(1) ıslanmış ola her birinden ikişer direm dükelin yumşak
P90a dügüp karışduralar mecmū'ından (2) iki dirhem alup müshili
le içeler nāfi' ola bādrencbūya ki ṭaṭranbūdur cemī'i (3)
balġamī 'illetlere nāfi'dür bıṭıḫ-ı hindī aḫlāṭ-ı balġamīy
ziyān eder beyni balġam eder (4) acı bādām yaġı balġama ve
rutūbete müfīddür karı bitnüs şörvāsı 'aṣfūr toḫmıyla (5)
bişürüp içseler balġamı ishāl eder acı tere balġamı keser
semüz tavuk balġamī kan ḥāṣıl eder balık (6) balġam olur
şarāb-ı ḫaşḫāş rakīk māddeyi ġalīẓ kılur 'unnāb balġamī kan
(7) olur 'aṣfūr toḫmınuŋ südi çöyünmiş balġam ishāl eder
mantar ḫılṭ-ı balġamī ḥāṣıl eder (8) süd balġamī maraizla-
ra ziyān eder kuzı eti balġamī kan peydā eder mevz bedende
balġam (9) ḥāṣıl eder çügündür ḫılṭ-ı balġamī tevlīd eder
ḫamīrsüz etmek balġamīlere ziyān eder güyegü (10) otı balġa
ma nāfi'dür turp balġamı keser sarımsaḳ daḫı kabak balġamī
kan ḥāṣıl eder dārçīnī (11) balġam eder çörek otı balġamı
keser ḫardal taḥlīl-i balġam eder büber lezic balġamı keser
(12) erük müvellid-i balġamdur bal aṣḥāb-ı balġamın nāfi'dür

yigirminci BAB

içindeki cānavar durmacında ve so-
ğulcan ve nemāz-boş maḥmetinde ve
sebebinde ve 'alāmetinde ve (14) 'illā
cānadur ḳarında soğulcan ve uvaḳ ḳurt müte'affin
balġamdan olur 'alāmeti salyar (15) akmaḳ ve dudaḳlar göce
olup gündüz ḳuru olmaḳ ve göŋül tarlıġanmaḳ ve göce göce

M93a, (1)direm:dirhem P, (2)içeler: -P, bādrencbūya:bādren-
cbūye P, (4)toḫmıyla:toḫmıyıla P, (5)tere: -P, semüz ta-
vuḳ:semüz etli P, (15)ve göce göce:ve göce ve göce .

N93b

(1) diş kırcıldamak ve uykuda belinlemek ve ṭa'ām yèyicek
P90b gönül dönmek ve uzun kurd (2) çıkmak ve kurd uvak olıcak
maḳ'ad ġicimek ve necisde bile çıkmakdur 'ilācı balġamı (3)
istifrāġ ètmekdür ve balġam arturur nesnelerden perhìz ètmek ve cerb nesneler yèmemek (4) ve anìsōn ve karanfulıla hindustān kōzı ya küflenmiş kōz yèmekdür ve ḥall-ı'unṣul (5) içmekdür ve ṣol ḥabbı içmekdür ki karnı soġulcanın ve kurdın kırar çıkarur ḥabb-ı serḫes ki (6) ana kuzġun otı dèrler ve ḳanbil ve ḥabbü'l-nìl ki kurtum-ı hindìdür ve şìḫ ermenì ki (7) ṣaru yavşandur ve vaḥşìzek ki ḫorasānì dèrler ve anìsōn ve türbüd ve afsentìn ve ġeftālū (8) yapraġı ve turmus ki termiye dèrler her birinden gülüş direm dögeler gümün direm mukl-ı azrak (9) ve gümün direm maḥmūde kataları ṣarāb-ı usūlıla lu'ūk ya ḥabb èdüp isti'māl èdeler üstine (10) biraz kōs için yèyeler andan soṇra şu içeler 'acāyib göreler

YİĞİRMİ BİRİNCİ MĀB

(11) t a t a r k u r d ı v e a ġ ı r b a ş m a k v e g ü b e k v e s e b e b l e r i v e 'a l ā m e t l e r v e 'i l ā c ı n d a d u r (12) kābūs bir 'illetdür ki kişi uyudukdan soṇra bir aġır nesne anı basar ve göksi (13) üzerinde turur ve anı çıkar ve basar ve nefesi tar olur ve ġaġırmaz ve depremez ve bu 'illet (14) tiz tiz olıcak bilmek gerek ki uçuġuṇ evvelidür ve sekte muaddimesidür sehel (15) görmek gerek 'ilācı eger kan ġaliblıġından mıdır evvel kan alalar andan soṇra istifrāġ

N93b, (2)maḳ'ad ġicimek:m'ade ġeçmek N, (9)ḥabb:ḥabbı N,
(13)ġaġırmaz ve depremez:ġaġırmaz ve depremez N,
(15)'illetin muaddimesi:ġalibliġından mıdır N.

N94a

(1) ėdeler ayārīc-i faykarāyıla ve şahm-ı ḫanzal ve ġarīḳūnıla ya ḥabb-ı ıstamḫīḳūnıla terkībin (2) ḥablarda isteyeler teşennüc ve ġüzaz ya'nī tatar ḳurdı bu üç dürlüdür bir dürP91a lüsi oldur ki (3) 'aṣaba ya'nī sinjir ṭamar ve 'aẓala mümtelī ola ve 'aẓalayıla gele ḳısıla ve ġenjiya ve ikinci oldur ki (4) 'aṣablar ve 'aẓalar aṣlı rutūbetden ḫālī ola çoḳ istifrāġlardan ve taḥlīllerden ki (5) ilerüden olmış ola buna ḳuru teşennüc derler ve üçünci oldur ki ṣar' bābında yād ḳılduḳ (6) 'alāmeti oldur ki teşennüc-i imtilā'ī bir kezden düşe ve ḳuru teşennüc azın azın düşe (7) ve çoḳ ḳusmaḳdan ṣonra düşe ammā teşennüc-i imtilā'ī 'ilācı fālic 'ilācı gibidür (8) ḳuvvet yaġın ve seġāb yaġın dürteler ve telmīd dögülmiş tuz ve hezār sıfendile ėdeler ya'nī yüzerlikdür ve telmīd dėdügümüz bunları ḳavuralar tā ki ḳatı issı (9) ola ve bir bez içine ḳoyalar ve yürek üzerine yaḳu ėdeler ve soṿıyıcaḳ gėne ancılayun ėdeler ve andan (10) pāpādyayı ve turaḳ otını ve ṣa'ter ve ṭaġ yarpuzı ve yüzerlik ve iklīlü'lmelik bir büyük ḳazan (11) içinde ḳaynadalar ve ol 'illetluyı bu şu içinde oturdalar buna ābzen derler ve süci buḫārın (12) ol issı mısmış ṭaş üzerine dökeler ve ol seyruyı anun buḫārı üzerine duralar tā ki ol buḫ (13) anun burnına ol ve 'asīr fāyide ḳıla ṣıfat-ı bile ki bu 'illete ḳatı fāyide ḳıla bir ḳatrān (14) ossı soft yaġı döğülmiş ṣenfiyūn ve mı

P94b

(1) ol ʿillet üzerine yaku ėdeler ʿazīm fāyide ėde kurı te-

P91b çennüc ʿilācı oldur ki benefşe (2) ve çüğündür yapraġı ve ḫatmī ve ġül yapraġı ve ḳabaḳ yapraġı her birinden bir cüz'ü ḳazanda (3) ḳaynadalar ve ol sayruyı ol su içinde oturdalar ki ʿazīm fāyide ḳıla ve andan soŋra (4) arkası möhrelerin ve boynın benefşe ve ḳabaḳ yaġıyla avadan ovalar ve bu otları yumşaḳ (5) düğeler eleyeler ve mūmrūġan ėdeler başına ve boynına dürteler otları ḳuru benefşe ve ḫatmīdür (6) ammā bu mūmrūġan ki dėdük ıssıla dürteler ḳatı sovıtmayalar ḳabaḳ yaġın burnına (7) tamsuralar ki ʿazīm fāyide ḳıla ve bu rence fāyide ėder ġıdā bādām yaġıyla ḫeşḫāb (8) ve eşek süüdi şeker ve bādām yaġıyla ve dāyim semüz tavuḳ şörbāsın içüreler (9) ve ġüsāz ʿilleti ʿilācı ḳuru teşennüc ʿilācı gibidür ġiyāgrītūs büzürg ḥekīm Ḥuneyn (10) eydür bu terkībi Cālinūs Ḥekīmden üŋdin Yūnān pādişāhı ġiyāgrītūs kendüzinden (11) cem' eyledi ve andan ötürdi anuŋ adın eyitdiler ve bu bir devādur ki ten mizācınuŋ (12) fesādı ki şovuḳdan ola işlāma getürür tatar ḳurdı dutana ve boġaz aġrısına (13) ve maʿdeye ve ṭalaġa fāyide ėder böğrek aġrısına ve ḥuluŋ rencine ve ḳamuġuŋ fāǧid (14) şoyu yaḫşılıḳları maʿlūlen ve veriden ḥarmetden sūber ve eski sayruluḳlara şovuḳdan (15) ola nāfiʿdür ve nisyān ve ġüs ḫamerlüḳlere ve ėlik nefese ḳatı nafīdür ve tenden yelleri

P95a

(1) sāyil ėder ve ciğerüŋ ve ṭalaġuŋ şüddesin ağrı ve göğüs aġrısına ve eyeğüler aġrısına fāyide ḳılur ve inciklüġi

---

P94b, (4) ö̆ belerin: [illegible], (4,7,8) yaġıyla: yaġıyla (14) şoyunda ḫasa: şoyunda ḫasa, (15) şarıma/ına: ḳarıma/ına

(2) giderür ve istiskā 'illeti ki ciger ba'īflığından olur
P92a fāyide kıla ve rebev rencine ve baş (3) ağrısına fāyide eder ve cüzāmun evvel iptidāsında vursalar cüzāmı zāyil ede ve göyünmiş (4) sevdāyı ve balgamları endāmlardan indürür ve lakvāya ve ra'şaya ya'nī ditremege ve fālice (5) ve endāmlar süstlığına fāyide eder çün evvel bahārda isti'māl ededeler bögrekde ve kavukda (6) olan taşı pāre pāre eder ve südük ki dutılmış ola açar ve hunāk rencine ki dahı (7) yeni ola zāyil eder ve harāret-i garīziyeyi kavī eder ve eger bir mercimek kadar şehtere suyı birle (8) yüzi gözi egilenün burnına tanzuralar katı fāyide eyleye allahun fazlı birle ve bunun terkībin (9) ma'cūnāt bābında isteyeler tatar kurdı dutana ayu üdinden biraz ezüp içüreler şifā bula (10) kareca otı kasalar yuyalar kurıdalar yumşak dögeler eleyeler yarım kaşuk balıla karışduralar ahşam (11)ve sabāh suyıla içdeler nāfi' ola nefes ya'nī göbek burmak sebebi bağarsuklarda yel eglenmekdür (12)'alāmeti kur kur ötmek ve ağrı gezmek ve yel çıkdukınca ağrı yégnimekdür 'ilācı ıssı (13) ma'cūnlarıla ve ıssı otlarıla nefes tohum ve rāziyāne tohum ve enīsön ve egirile tahlīl eylemekdür ve enīsön ve 'ūd (14) ve ... tabīf birle gül-be-geker ya gülengübin yemekdür ... şekerile enīsön ...ynadup içmekdür (15) ve eger tabī'atı ...ıdırsa hulme-i iddde eylemekdür göbek düğmek mu'alecesi ...hı budur ya bağarsuklara

---

P92a, (5)süstlığına:süstlugına A, (7)bir:bis H., (12)ötmek: ötmek A, (15)tabī'atı:tabī'at P.

N95b

(1) safrā dökülmekdür ʿalāmeti susamak ve katı sancımak ve ishālile safrā çıkmamak ʿilācı bezr-i katūnā (2) ve reyhān

P92b tohmı ve lisānü'l-hamel tohmı ve tohmeken ve şarāb-ı rummānīn ve emberbārīs suyı şarāb-ı (3) nīlūferile ki içlerinde kurs-ı tebāşīr-i hummāzī ezilmiş ola içmekdür ve ağrıyan yere gül suyıyla (4) sandal dürtmekdür ya bağarsuklara tuzlu balgam ya sevdā dökilmekdür ʿalāmeti ishālile sevdā ya (5) balgam çıkmakdur ʿilācı zahmet veren hılt yukarudan kusmağla aşağadan hukmeyile gidermekdür (6) göbek burmak olur ki ishālile buhrān olmaklığa delālet eder

YİGİRMİ İKİNCİ BĀB

(7) iç ağrısında ki ishāl olmakdur ve zōr ve makʿad çıkmasında ve "ʿ" ve sebebinde (8) ve ʿalāmetinde ve ʿilācındadur ishāl karın geçmekdür sebebi ya müshil nesne (9) içmekden ya tohme olmakdan ya maʿdeye ya cigere sovuk koymakdan ya bağarsuklar zaʿīf (10) olmakdan ya dimāğdan maʿdeye nāzle inmekden ya bedende ahlāt çok olup tabīʿat (11) defʿ etmekden ya buhrān eylemekden olur ya bağarsuklarda rutūbet ya hılıtlar olmakdan (12) olur bu kısım ağır göbek burmağıla olur ʿilācı eger bedende hılt çokluğından ya buhrān (13) eylemekden olurca kesmeyler meger ki kuvvet zaʿīf ola ya bağarsuklarda sahc eyleye yaʿnī (14) bağarsukları aş eyleyip hareket eyleye deyü komşalar ishāl-ı safrāvī iki heftede sahc eyler (15) tuzlu balgam ishālı bi eyler sahc eyler ishāl-ı sevdāvī kırk günde sahc eyler dükkeli ishāllerde

---

(1)şas emk:çuş[illegible]k ., (7)mıʿad:maʿde ., (8)ve ʿilā-
[illegible]: ..

M96a

(1) kā'ide budur ki evvel şarāb-ı verd-i ṭarī içüreler ve h
P93a ḫaṭmī ḳabıyla ḫaşḫāş ḳabın ḳaynadup (2) suyın ṭağlayup so-
vıdup içüreler ki eger ḳan daḫı gidersе şarāb-ı şandal ve
şarābı lisānü'l-ḥamel (3) ve şarāb-ı encübār ḳatup vereler
bunıŋla olmazısa gerü ḳalan kābız nesnelerden vereler ki
sovuḳ (4) ola cülnār ve māzū ve sumāḳ ve gül ve tebāşīr ve
gil-i ermenī ve ḳavrılmış bezr-i ḳatūnā ve lisānü'l- (5) ḥa-
mel ve ḫaşḫāş ḳabı ve toḫm-ı şandal ve dögülmiş ḥabbü'l-
rummān ve ayva ve ḳadıntuzluġı (6) ve alma ve armut ve tu-
runç ve kuzı kulaġı toḫmı ve mersīn yemişi ve kāfūrdur ıs-
ıcı kābızlar anīsōn (7) ve kimmūn ve ḳuru peynīr ve 'ūd ve
kehrubā ve şanġ-ı 'arabīdür kābız şerbetler şarāb-ı seferce-
li-yi ḫām (8) ve şarāb-ı şandaleyn ve şarāb-ı lisānü'l-ḥa-
mel ve şarāb-ı verd-i ṭarī ve şarāb-ı tuffāḥ ve şarāb-ı 'ūd
ve şarāb-ı (9) ās ve şarāb-ı ḥummāzdur bu şerbetlerden ḳurs
tebāşīr-i ḥummāzī ya ḳurs-ı tebāşīr-i kāfūrīyi dögüp (10)
ḳatup yaladalar şol dögdügümüz kābıs edviyeden mizāca göre
düğüp toḫumları dölmedin ḳavurup (11) şerbetlere ḳatup vere
ler eger iskāl sovudan olursa şerbetlere ve ġıdālara ka-
ḥkāfūl ve dürçī'ī (12) ve mastakī ve dār-ı fulful ve ḫavā-
rılmış anīsōn ve kimmūn ḳatalar ve gece gece hem gül-be-
yemişile (13) sulus ve anīsōn ve 'ūd ve sulus yeyeler eger
isḫālile s ile daḫı olursa ya'nī baġırsuḳ (14) şiyrınduzı
gibi gidersе eksi kābızlar vermeyeler sufūf-ı tīn isḫālile
sahca (15) ve göbek burmasına fāyide eder bezr-i ḳatūnā
yiğirmi diren lisānü'l-ḥamel toḫmı ve toḫmeken ve reyḥān

---

(1) ḳabıyla:ḳabıyla P, (2)ki:-, (3)bunıŋla:bunuŋla
(11)olursa:olur , (14)şiyrınduzı:şiyrun uzı .

196b

(1) onar direm gil-i ermenī ve samġ-ı ʿarabī otuz direm mer-
P93b sīn yemişi ve cülnār on beşer direm toḫumları (2) dökmeye-
ler kavuralar ve toḫmekān dögeler gil-i ermenīyile samġ-ı
ʿarabī katup döneyeler gerü kalanın (3) yumşak dögeler karış-
duralar üç direm tanlacak üç direm aḫşam münāsib şerbetile
isti'māl (4) edeler ishāla fāyide eden gıdālar budur arpa
kavudı ve kaduntuzluġı ve sumāk ve dögülmiş (5) nārdeng mü-
zevvereci ve tavuk kebābın ya kavurmasın ya güğercin etin
ya serçe etin (6) ve eski peynīr ki tuzın yumış olalar ve
katı bişmiş yumurda ve paçadur sumāġıla ve ekşi (7) ve tuz-
lu şörvālar ve yaġlu nesneler ve soyuk su ve sulu yemişler
ve tuzlu ve ekşi ve tīz (8) nesneler dükeli sahca ziyān ede-
eger ishālile giden kan kara olup necisden sonra (9) katı
akup ya tamup dökülirse bevāsīr kanıdur kuvveti żaʿīf eyle-
yüp inceikler hareket (10) vaktında dimeyüp aġır olınca kes-
meneḫ gerek ki akduġı çoḫ maraḍlar giderür vaktsīz (11) ke-
sicek çoḫ maraḍlar getürür ishāl ki issilikden ola ʿalāme-
ti oldur ki endāmlar (12) göyüne ve susamak ve ḥarāret ġā-
lib ola ve burūs raḳīḳ ve şaru ola ve evvela istimā daḫı
(13) ola ʿilāca hem tanla kurs-ı tebāşīr ekşi ayvā suyı ve
şaḳı-ı ʿarabī ayvā şarābıyla vereler (14) ve gil-i ermenīyi
sovuḳ suyile vereler ve eger sıtma olmasa ekşi ayvā içinde
asmış ḫoş (15) yaḫūd asmış ḳoruḳ bırakılmış ola ve tebā-
şīr ve benefşe'l-ḫumūḍ her birinden birer direm yeyeler

196b, (11)ishāl ki:ishāli ki ?, (13)şarābıyla:şarābıyıla ?.

N97a

(1) assı kıla ve ġidā dögülmiş mercimek ki bişirilmiş ola
P94a ve üç kez şuyı dökülmiş ola ve dördünci (2) kez koruk ya ek-
şi nār şuyıyla ve bādām yaġıyla ve biryān olmış paça şumāk-
la isti'māl (3) ėdeler iskāl-ı balġamī 'alāmeti oldur ki
balġam burāzda zāhir ola 'ilācı sumāk ve kavrılmış (4) ür-
çet toḫmı ya tere toḫmı dögülmedin vėreler ve ıssı şuyıla
vėreler içe ya üç baş ḫaşḫāş (5) toḫmın ve günlügile berāber
ikisin yumşak döġeler ve bir üç kaşar nereyn şerābıyla ya
ayva şerābıyla vėreler ikisi (6) ishālı gėrü duta ḫab ki is-
hālı duta günlük ve za'firān ve senderūs ve efyūn (7) dükə-
lin berāber elalar ḫablar ėdeler şerbeti buçuk direndür is-
hāl-ı balġamīyi duta ve yumurda sarusın (8) ki sirke içinde
bişmiş ola yėyeler 'aşīm fāyide kıla ayva ma'cūnı ki ishālı
men ėder ve zaḫīri (9) keser içi taşı arıdılmış ayva ki
sirkede ḫaymamış ola yüz elli direm ve fulful ve dār-ı ful-
ful (10) ve sencebīl bėşer direm hān sekiz direm kākula ve
sünbül ve kıfa ve dārçînī ve za'firān (11) ikişer direm içi
taşı arınmış ayvayı süzgeden dönmiş sirkede ḫaymadalar bişi-
rėler çıkarmalar bir sepet (12) üzerine ḫoyalar şuyı serıga
ve otların ḫeccū'ı döġeler ve kefī alınmış balıla ki kava-
m gelmiş (13) ola otları karışduralar sarılayalar şerbeti
dört direm ola ve iki direm miśk daḫı (14) katalar ki daşı
ḫuvvetlu ola ayva yüz elli direm bal yüz elli direm gerek-
dür ki bal ėd üstün eyiken (15) ḫaymalıp indürüp kefīn ola-
lar ki karışmaya bunda ayva artuk gerekdür sirkā ki ḫabbiçün

N97a, (2)şuyıyla:çuyıyla B, yaġıyla:yeğiyla P,şumāḫla:
şumāḫla A, (5) nereyn şerābıyla:nereyn şerābıyla P, ayva
ve şerābıyla A : -, (11)kāsülemūsī c .

M94b

P94b (1) kırk gün yatmak gerek m ü f r e d ā t k i i s h ā-
l e n u'ā l e c e o l ı n u r her kimün ki (2) içi kanı
turmasa yüzerlik teğmin gül yağıyla kavuralar ve yedüreler
katı tura ishāliçün (3) tavşan māyasın kurıdup yumşak dö-
geler nīm-birşit yumurdayıla yeyeler tuz yerine ol (4) mā-
yeyi ekeler üç gün açla içeler ardınca kuru encīr kuru na'-
nāyıla tolduralar biğüreler encīr (5) yeyeler üç güne degir
ishāliçün kuru peynīri bir kaç kez kaynadup suyın dökeler
tuzı (6) ve yağı gide gerü kurıdalar dögeler avadan yumşak
ola üç sabāh tuz yerine nīm-birşit (7) yumurdaya ekeler i-
çeler fulūniyā-yı fārsī derler mücerrebdür ak fulful bezrü'
benc her birinden yigirmişer (8) direm efyūn beş direm
tīn-i mahtūm on direm za'firān ve karanful beşer direm 'ākır
karhā (9) ve sünbül ve mürr ikişer direm kunduz taşağı bir
direm nebāt sükkeri ve turunç ve müşk (10) ve delinmedük
incü ve kāfūr buçuğar direm ve üç bu otlar berāberi kefi a-
lınmış bal katalar karışduralar (11) altı ay arpa unı için-
de yaturalar tamām ola şerbeti mahūd denlü yumrıcak ola acı
(12) olur uşlada iken çok tükrügile yutmak gerek açla üze-
rine bir direm anīsūnla kaynamış (13) ılıcak suya çeker ka-
nup içeler mücerrebdür ishāliçün ve yöneği göç yönek gerek
müsfiyi mış (14) kurnına koyup ol kuşı bişürüp söğülme et-
leler içinden kan giden kişi yese kan gitmez (15) ola si-
yāhlıca ot ini düşlüğün bir ulu bir kişi ulusı yögredür
kelmeddā kurudur kurnı geçen

M94b, (2)y[illegible]yla:yağıyla , (14)içinden:içinde , yese:
yöne .

P90a

(1) diğiye anuñ yapraġından ve toḫmından tuzıla sirkeyile
P95a biğürüp yedürseler ishālına aṣṣı kıla (2) ve anuñ toḫmın
döğüp suyıla içseler aġızdan ḳan gelmegine fāyide eder ka-
luġān suyın (3) içseler aġızdan ḳan gelse ya ḳarın geçse
nāfi' ola yaḫūd yarpuzı ıssıdur siniriciddür (4) döğüp suyı
tuzıla ya balıla içseler öyken rencine müfīddür sarmaşuḳ
bir ḳaç dürlü olur (5) anuñ çiçeginden üç barmaġıla alup
gündе iki ker süciyle içseler ḳan geçmesine fāyide (6) e-
der lebedenüñ toḫmı tīzdür içinden ḳan geçmegine ve sancu-
ya şifā virür ḫaşḫāş ki (7) soyuḳdur toḫmın döğüp süciyle
içseler ishāllı ḳabż eder menūḥa iki dürlüdür biri (8) diği
dür büstānīddür ol ki büstānīddür ıssısı artuḳdur ve ėgirt-
megi yapraġından (9) artuḳdur ḳarında baġarşuda baş olsa
anı yėmek müfīddür nīlūfer dibini içseler (10) ishāla fā-
yide ḳıla çoḳur gödle ve yaġla anuñ içün süciyle içseler
aġızdan (11) ḳan gelmegin ve ishāl gidermekde fāyideliddür
ḫaṣufḫaya ḳuvurup içmek ḳan geçmesine (12) fāyide ḳılur
ve ḥabb-ı ḳabż eder ve anı çok içmek baş aġrıdur uyku ge-
tirür bunġayı döğüp (13) sirkeye ḳatup ḫaşuya virseler is-
tiḳāsı ve diş fāyide eder iki burnı diġeceklerin (14) ḳavu-
ḳlayup döğüp içseler ḳarından ḳan geçmegin gidedür ve aġızdan
ḳan gelmesine fāyide eder (15) fānu'l-ḫā' ėdenler ya'sūbun
ki biçen ot olsaḳ ap ucı olur birbirine yapışur anı döğüp
içseler

P90a, (7,10)süciyle:sülciyile P, (12)anı:anu P, (13)ya-
ḫūd:yuḫūd P, (15)birbirine:birbirsine P.

M98b

(1) bögrekden kan gelmesine fāyide eder varsama ıssıdur a-
P95b nuŋ tohmını dögüp suyıla içseler (2) incikıruğa ve ishāle fāyide eder kāsnīyi bişürüp sirkeyile yese yahūd dögüp unıŋa ya unsuz (3) yaku eylese ıssıdan olan ishālı giderür it boncuğı sovukdur kurudur anı dögüp suyın (4) içseler içden gelen kanı keser urus otı sovukdur kurudur yegregi oldur ki gülgede kurıdalar (5) anı dögseler ve andan iki dirhem yeseler ma'dede ve bağarsuklarda bulınnan yavuz hıltları (6) süreŋ giderür artuk yeyicek sıyān eder ıslāhı günlük yemegi-ledür içde sovukdur karnı bağlar (7) ve tene kuvvet verür bağarsuklar bağlarını oguldur ve sahīre mūfīddür ve karın-dan kan (8) gelmegini giderür ammā çok yeyicek ma'deye sı-yān eder ıslāhı şekerile ve tatlu nesneleriledür (9) ayran sovukdur yaşdur endāmlara be-gāyet terlik getürür ıssı ma'-delü kişiye (10) fāyide eder ve y ğın çıkarsalar karından kan çeşmesin ki safrādan ola bağlar ve ıssı nisāclulara (11) mūfīddür yegrek oldur ki sığır yogurdından ola tohmekān so-vukdur yaşdur eger andan (12) on diremi dögüp sikenc'bīn ka-tup içseler safrāyı süreŋ ve karından kan gelmesin giderür (13) ve eger yaşın ğın dögüp karına yaku ederlerse isciliğin gidermek sahe olana suyın ıssıtmak ederlerse (14) gāyet mūfīddür ayrıl çoğ sıyānı var ıslāhı kereffes ve kendene ve nā'na've ıllā en mūfīyiledür (15) tebe sahralı kurudur karın çeşmesine ve bağarsuklarda bag olmasına fāyide eder mūnca anı

M98b, (2)incikıruğa:incikurğa P, (11)çovukdur:covıkdur H.

M99a

(1) kıstındūs derler tiryāḳuŋ bir cüz'i oldur ve hem kabzı
P96a vardur anuŋ suyı içinden (2) kan geldügin giderür dilkü tagaġı ıssıdur kurudur sarmaşuḳ ıssıdur kurudur anı kalya edüp (3) yerlerse karını baġlar ve baġarsuklar rencin giderü sinirlüce ot sovukdur kurudur baġarsuḳ başını kurudur ve sarādan (4) olan ishālı kabż eder sumāḳ karından kan gelmesin keser ve içe kuvvet verür zaymurān ıssıdur (5) kurudur toḫmını gül yaġıyla kavurup sovuk suyıla içseler ishālı kabż eder ve ıssı mizāclu kişi (6) yaḳu edinse başını aġrıdur kadun tuzluġı sovukdur kurudur eger anı döğüp gülāba karışdurup (7) yerlerise safrāyı dükeli endāmlardan sürer ve karın baġlar baġıra kuvvet verür ve baġarsukda (8) olan başları giderür ve içden kan gelmesine fāyide eder efyūn sahc ve ishālı baġlar (9) artuḳ yeyeler ziyān eder ve incikıruḳ getürür boġazı dutar ve gözi karardur ıslāḥı kusmaġıladur (10 fulful ve dārçînî yedüreler ve eski süci içüreler ki ayıla güvāriġ-i günlük ma'deyi ıssı dutar (11) ve ta'āmı sinirir ve baliġamdan olan ishālı giderür zaḫîr ya'nî zōr olmaḳ ya maḫîr-i bātıldur ki tabî'atı (12) kabż baġarsuklarda şıkl mütehaccir olmakdandur hācet vaḳtında baġarsuklar sıkılup (13) baliġam gibi baġarsuḳ sıyrınması gibi gelür 'alāmeti oldur ki karın aġır ola ve arḳa aġrıya (14) göbek dāyim bura iştihā az ola sōr edicek noḫūd kadar ya daḫı büyücek şıkl çıḳa 'illācı (15) tabî'atı şarāb-ı benefsec-i mükerrer ve
P96b ḫatmî suyı ve ayva çekirdegi lu'ābı ve ma'cūn-ı benefsec

---

M99a, (1)kıstındūs:ḳustındūs P, (2)sarmaşuḳ:sarmaşıḳ M, (3)karını:ḳarnı P, ḳurudur baġarsuḳ başını ḳurudur:-M, (5) yaġıyla:yaḳıyla M, sovuḳ:-M, (7)karın:ḳarını M, baġıra ḳuvvet verür:ḳuvvet verür baġıra M, (12,14)gıḳl:gıḳıl P, (12) [illegible] (13)baliġam:baḳıġam P

M99b

(1) ve ḫıyārgenber ya ḥukme-i leyyineyile ki buçuk direm mukl-ı azrak katmış olalar telyīn edeler (2) ġıdā maslūka ya ısfanāḫ aşın vereler ya zaḫīr-i ḥakdur sebebi yel ve sovuk koymakdur (3) ʿilācı makʿada bābūnec yağıyla mümrūğan dürteler ve tuz kepegi ve taruyı bir kīse içine (4) koyup kızdurup üstine oturalar ya kısmış keçe üstine ya ḥammāmda ısıcı merner üzerine (5) oturalar ve kimmūn ve bābūnec ve ḫaṭmī kaynadalar suyın bir legene koyup ıssıyken içine (6) oturalar ya bağarsuklara şafrā ya balġam dökilmekdür ʿalāmeti budur ki ishāle balġam ve şafrā gide (7) ʿilācı sahcile olan ishāl ʿilācıdur ve şiyāf-ı zaḫīri gül yağıyla ter eyleyüp götüreler ve başḫāş (8) kabın ve zurr-ı verdi ve ḫatmīyi kaynadup suyı içinde oturalar ve gül yağıyla mukl-ı azrak ve yumurda (9) sarusını ısıdup dürteler dükeli zaḫīrde ısıcak dutmak gerek ve sovuk ziyān eder ġalīz (10) ḫılt eder ḫıltı ġalīz eyler nesne yémek ziyān eder eger bilmek dileseler ki zaḫīr-i ḥak mıdur (11) ya bātıl bir kaç keçi boynızı cekdegin ya bir kaç būy dānesin yutduralar eger ishālıla (12) çıkarsa ḥakdur çıkmasa bātıldur zaḫīrçün bir [illegible] dağı ʿilācı yumurda sarusın ḫām (13) gül yağına katıp ve yumuş [illegible]deseng ve sang-ı ʿarabī ve isfīdāc her birinden birer alalar ve karışdıralar (14) ve bir pamuḳa dürteler ve maḥall üzerine koyalar ki ʿayn fāyide kıla ve eger [illegible]ya sıtması yoğısa (15) taru çekeçin tāze süde ki kısmış taş bırakılmış ola ḳarīb edeler vereler yéye eger zaḫīr

---

M99b, (3,7,8)yağıyla:yağıyıla P, (6)ṭuz:ṭuzı P, (7)şiyāf-ı zaḫīri:şiyāf-ı zaḫīrı P, (7)götüreler:getüreler P, (8)zurr-ı verdi:zurr-ı verdī P, (14)maḥall üzerine: maḥall üzerinde P.

H100a

(1) sebebi şovukdan olursa her tanla habbü'r-reşādi kavrılmış ve dögülmedin véreler ıssı suyıla (2) içe ve kükürdi keçinün içi yağıyla karışdura yoğuralar ve göz üzerine koyup düttüzdüreler (3) nite ki resmidür 'azīm fāyide kıla sufūf ki zörı olana fāyide ede kavrılmış köz içi (4) üç direm nānhuvāh bir direm günlük buçuk direm hep dögeler ıssı suyıla içüreler bir dürlü (5) dahı efyün mürr-i şāfī günlük akāsyā sa'firān bunları berāber dögeler eleyeler yumurda ağıyla (6) yoğuralar şāflar ėdeler ol şāf içinde bir iplik bile ola ki hācet vaktında çekeler

n ū f r e d ā t k i z ō r ı o l a n a n u' ā l o c c e o l ı n u r zörıçün dögüyi sahğıla ıslayalar (8) andan soñra keçinün bögregi yağıyla bişüreler yėdüreler şifā ola keçi boynuzı ve ak (9) günlük dögeler ve dögülmiş sumāk ısıcak suyıla içeler beksimedi yumşak dögeler yoğurt ayranıyıla (10) yėyeler şifā ola tatlu nārı hamīre katup furunda bişüreler hamīriyle kabıyla bütün sıkalar suyın (11) alalar bir üskūreye koyup bir gėce ince bėzile örteler sabāh açla içeler rāyāne toh ın büy (12) tohmıyla bütünle üç sabāh üçer mıkdār ılıcak suyıla içeler katrānı yėdi kez suyıla yuyalar mustėyılıla (13) karışduralar bir kaç göreçük ėdeler ve göbege bağlayalar fesligen tohmı bir direm ak ansurūt (14) si-

B97b günlüce yapraḳ tohmı bişer direm kavuralar dahı beş on dire gekeni ılıcak suyıla ezeler (15) her sabāh açla bir üskūre içeler bu terkīb ishālı dahı dutar zörıçün yumurtlamaduk bülle etin

---

H100a, (1)olursa:olur H, kavrılmış:kavrulmış B, (2,5,8)yoğıyla:yoğıyla , (3)kavrılmış:kavrulmış B, (7)u'ālecce:- , (8)yėdüreler:yėdüre , (10)nārı:nār B, (12)tohmıyla:tohmıyı [illegible].

.f100b

(1) noḫūdıla biġüreler tamām bişdükden soŋra noḫūdın çıkaralar gidereler suyına yaġsuz (2) bişmiş beksimet toġrayalar ammā çok toġramayalar dört bèş def'a böyle èdeler noḫūdıla (3) bülücü biġüreler evvelde ve ikincide bilic etin yèmeyeler andan soŋra bèşinde yèrlerise kayırmaz zōrıçün (4) ayvayı dört pāre èdeler ve çekürdeġini arıdalar ve biġüreler tā ki eriye andan soŋra el uralar (5) yoġuralar daḫı bir seyrek bèsden süzeler suyın alalar ol suyı bir kab içine koyalar ne ṭatlu (6) ola ne ekşi yine aġıl odıla kaymadalar tā ki kıvama gele andan soŋra bir arı kaba koyalar şerbeti (7) dört diremden bèş direme değindür açla yèyeler şifā ola bu terkīb kabżıçün daḫı olur ṭaru etmeġi (8) kurudur ma'dede geç siŋer karını baġlar ol kişilere muvāfikdur ki işi zōrıla işler (9) anuŋ etmeġi zōrı olan kişiye yarar ve idrār-ı bevl èder ammā yaramaz kan tevellüd èder ve geç (10) siŋer ıslāḥı sūdile ya yaġıladur ya semiz etile ya şīrūġanıla biġürüp yèyeler ki ziyān (11) èdmeye ṭatlu bādām yaġı zōra mufīddür mak'ad çıkdıġınuŋ 'ilācı koyun toymaġın (12) ya boynusın alalar göyündüreler ve yumşak döğeler ve anuŋ miṯlāri bollūṭ ve cülnār ve şeb (13) ve māsū ve dögülmiş gül ve mūr ḫabı ve yaş nersīn yapraġı her birin ..en serāber alalar es suyıla (14) ḫaynadalar tā otlarınuŋ [illegible] ḳuvveti ol suya çıka ve oğlanuŋ mak'adı ki taşra çıka bu suya (15) oturdalar mak'adını çörd koyalar ayruk çıkmaya 'ilāc ki mak'adıuŋ ḫemārı yarılıcaḳ èderler

---

.f100b, (1)biġdükden:biġdüginden .f, (7)dörd diremden bèş:- , (10)şīrūġanıla:semiz rūġanıla .f, (11)yaġı:yaġını .f.

illola

(1) sebebi eger tamarlar intilāsındanısa bāselīk tamarından kan alalar ya iki bud başlarından (2) hacāmat edeler ve eger çiğ harāret ve göyünmegile olursa yumurda ağı ve gül ya ğı kurşun (3) havān içinde dögeler ki kara ola ve tıla edeler ve merhem-i kāfūrī tıla eylemek 'azīm müfīddür (4) ve eger yarılmak harāretden olmazsa mérhem-i mukl istimāl édeler ve eger sığır inciği iliğin arpa (5) şamīriyle ya niçes teyile ezeler ve merhem édeler kuru mizāclu kişilere nāfi'-dür mak'adı çicidiğinüñ (6) uvak kurdcuğazlardan olursa sabr ve sığır ödi ve na'nā' her birinden berāber (7) alalar sabr ve na'nā yıla dögeler ve sığır ödiyle ezeler ve bi panbuğı çāf édeler bunlarun nemiyle (8) panbuğı 'ülideler ve çāf götüreler uşak kurdları döke ve eger sebebi kurddan olmayup çicimek (9) göynük gibi olursa bevāsīr mukaddimesi-dür 'ilācı bāselīk tamarından kan alalar ya hacāmat (10) édeler ve matbūh-ı eftīmūnıla istifrāğ édeler ve sevdāvī ta'āmlardan perhīz édeler ve ol (11) mavzı'ı acı serdālū yağıyla ki içinde mukl ezilmiş ola bağlayalar ki 'azīn fā-yide ede (12) mak'ad çıkdığına bir dahlū 'ilāc dahı kızıl gül ve nergīn yaprağı ve şamūb bunları suda (13) biğireler şöb ol su içinde otura[illegible] ve gülnār ve mānū ve göyünüş mā[illegible] sedef (14) ve'usāre-i lilyetü't-teys ve almāyā ve isfidāc ve şeb-i yemānī kamusını dögeler [illegible] gibi ve eleyeler (15) ve ol mavzı'a saçalar ve bağlayalar nite ki resmidür ve andan soñra yata ve uyuya ve bu otları

---

illola, (4)inciği:inciği , (5)çicidüğinüñ:gocidinüñ , (7)sabr:uyur E, ve şabr:sabr P, nemiyle:nemiyile E,(8) ülideler:[illegible] , (11)yağıyla:yağıyla P, (12)şamūb: şamūb , (13) [illegible]:[illegible],(15)[illegible]:[illegible] .

Mlolb

(1) kābız çarābda bişüreler ve ol çarābda otura şovuk mizāc lu kişilere bu otlarda merzengūşı artura (2) ve eger mak'ad taşra çıksa ve baş olmış olsa anı kābız çarābıla ki içinde kābız otlar bişmiş ola (3) mak'adı yuyalar ve andan soŋra bu otları isti'māl edeler yunmış mürdeseng sekiz direm kızıl gül (4) ve sumāk dörder direm mürr iki direm bu otları yumşak sürme gibi dögeler ve eleyeler ve hācet vaktında (5) ekeler nāfi' ola şāf ki mak'addan kan gelmeğine menfa'at kıla mürr akāknıyā ve bezrü'l-benc ve şamġ-ı (6) 'arabī eruzz-i fārsī birer direm dögeler eleyeler mersīn suyıyla yoğuralar şāf edeler şāf ki (7) mak'addan kanı kese ve zahīre fāyide ede mürr-i sāfī ve efyūn ve ğünlük ve za'firān berāber (8) dögeler ve eleyeler ve arasında iplik dahı koyalar andan soŋra götürüneler tütiyā şovukdur kurudur dögüp (9) ılıcak suyıla dürticek mak'adda olan şişi giderür turak otı güli şekere ve mak'ad rencine (10) ve bevāsīre nāfiddür

MAKĀLE ÜÇÜNCÜ BĀB

c i u ā'd a (11) v e b ü ğ r e k d e v e k a v u k d a b a ş o l m a k v e ş u y o l ı d u t ı l m a s ı n d a v e s e l e s ü'l-b e v l d e v e 'i l ā c l a r ı

[illegible] d a d u r v e ol nesneler ki tenāsül alatına müte'alliklük menfa'at ve mażarrat cihetinden (13) sahretile işemek ve hīç işiyememek eger burūdetden olur 'ilācı şarīb-ı helyūn ve şarīb-ı (14) usūlı içüreler ve anīsūn ve rāzyāne tohmın

---

Mlolb, (2)ola:-M, (5)bezrü'l-benc:bezerubenc M, (6)birer direm:bir direm M, (12) menfa'at:menfa'atı M.

ve kimmūn ve kerefes toḫmın ve ḳavun toḫmın ḳaynadup (15) suyın alalar ısıcakla şekerile ya balıla ya şarāb-ı ḫasek ve şarāb-ı necīlile içeler ġıdālardan

M102a

(1) bal ve noḫūd suyı ve keşūr aşı soġan sarımsaġıla ve şalġam ve helyūn ve kerdiye şörvāsın (2) yédüreler ve eger ḥarāretden olursa ʿilācı şarāb-ı ḫasek ve şarāb-ı necīl ve ḳarpūz(3) suyın şekerile ve ḫıyār toḫmı ve şinḫıyār toḫmı ve ḳarpūz toḫmı ve toḫmekān sūdin şekerile içüreler (4) ve ḫıyār ve marūl ve ḳarpūz yédüreler zaḥmetile işemege ʿusr dėrler bunlaruŋ sebebleri zaḥmdan ya düşmekden (5) ya dāfiʿa żaʿīflıġından ya ġalīẓ yel ya ayruḳ nesneler ḫılt-larından ki bevl yolında baġlanmış (6) ve taş gibi olmış ola ya uyuşmış ḳan ola ʿilācı eger zaḥmdan ya düşmekden olsa bāsolīkden (7) ḳan alalar ve ılıcaḳ ābzende oturalar ve zeyt yaġın gül yaġıyla ḳarışdurup yaḳu eyleyeler eger ḥācet (8) olursa vaşaḳı ḫuṣaḥ birle yaḳu édeler eger muḥal-lil gerek olursa ferfīyūn cūsen (9) yaġıyla ve ferfīyūn ya ġı ebemīn yaġı birle ḫuṣādı ve vaşaḳı yaḳu édeler ve si-binabilī ḫoḫ nāfiʿ (10) dārūdur ve muḳl ve cāvşīr ki iç yaġıyla ḳarışdıġ ola nāfiʿdur ve eger bevli gėrū ḳutulsa ādrār-ı (11) bevl ōtlarun iḫtiʿmāl édeler ve bevli ṭaġan ṭalmazalar ve eger ḥarāretile ola ʿınebü'ş-şaʿleb suyı (12) ve sedāblik otı soḫma suyın vėreler ve yumşaḳ ḫumeyile iḫtiāl étdirdeler ve eger sebebi taş (13) olursa ki bevl yo-lında ḳurumış ola ʿilācın yerinde şikr édevüs ve eger uyuş-mış ḳan ḳalmış (14) olursa ṣeb-i yemānīyi sirkede ıslayalı

M102a, (4)bunlaruŋ:-, (5)nesneler:nesne P, (6)olmış:-, uyuşmış:uyuşmış, (7)yaġıyla:yaġıyla P, (11)bevli:bevl .

bir gün bir gece ve süzeler ve şeker bıragalar ve kıvama getürüp (15) her tanla vereler ol otlarıla ki megāne taşın döke ve ana assıludur ve eger sebebi galīz yel olsa

M102b

(1) mā'ü'l-usūl bīd-encīr yagı bādām yagıyla vereler ki içe nāfi' ola ve eger sebebi megāne (2) kuvveti za'īflıgından olsa kibrit suyında otura fāyide ede mücerrebdür ve eger būre-i ermenīyi (3) azacuk suyıla oze ve ol suyı ihlīle tam zura nāfi' ola sıgır ödin ve keçi ödin (4) ve tuzlu su her kankıcın ki tamzuralar nāfi' ola südügi dutulan kişiye rāz yāneyi kaynadup (5) biraz benefşe suyın balıla şekerile kı vamı getüreler andan sonra kıyār çekürdegi ve kavun çekürdegin (6) dögeler südin alalar ol şarāba ısıcakla katalar içüreler evet inen ıssı olmaya zīrā katı (7) ıssı olıcak sü di keser selesü'l-bevl ya'nī bevl dāyim akup dutılmamak ve düşege (8) işemek eksen burūdetden olur 'ilācı ıssı otlar- ıla müşk ve topalak ve kust ve mürr ve ustuhudūs (9) ve kı nūn ve günlük gibi ma'cūn eyleyüp yemek ya bu otlardan dö- güp gül-be-şekerle ya ıtrīfil-i (10) sa[illegible]īrle ki şekerile y[illegible] bloca sayıgıyla olmış ola katup yemekdür ve gıdālardan sumāk ve [illegible] (11) agına bu ıssı otlardan katup yiyeler harāretden olursa şarāb-ı azerūn ve şarāb-ı rummān-ı (12) hāmız ve şa- rāb-ı hasırın içeler ve ekşi yoğurt ve sumāk ve koruk agın yedireler ekseli selesü'l-bevlde (13) katı tuzlu ve ekşi v[illegible] sıfa nesnelerden pehīz edeler sudūf ki selesü'l-bevli

---

M102b, (2)kuvveti:kuvvet P, (4)tamzuralar:tamzura P, kay- naduP:kaynadalar P, (5)balıla şekerile:balıla ya şekerile [illegible] (10)sayıgıla:sayıgıyla-

(14) keser bellūt ve mürr ve māsen ve günlük ve ṭopalak ve uṣṭuḫudūs berāber dögeler edviye deŋlü (15) nebāt-sükker katalar bir diremden iki direme degin isti'māl edeler selesü'l-bevliŋ bir dürlüsi.

M103a

(1) daḫı budur ki murādsuz çıka ve issiniŋ ḫaberi olmaya sebebi mizāc soyukluġından ve megāne (2) soyukluġındandur 'ilācı kusmak ve kükürt suyında oturmak ya'nī kükürdi çok (3) suyıla kaynatmak gerek ve ol su içinde oturalar ve segāb yaġın ve ferfīyūn yaġın dürteler (4) ve bevl māsikin içe süreler ṣıfat-ı māsikü'l-bevl günlük ve mersīn toḫmı ve maḫlāb toḫmı (5) öğünmiş ve ṭopalak ve ḫavlincān ve kırfa ve eğir ve māsen ki endüzdur her birinden berāber alalar ve dögeler (6) ve eleyeler ve sufūf eyleyeler ve üç direm göce ve üç direm ṭaŋla vereler ki içe ve ḥükemā (7) demişlerdür ki biryān eylenmiş dilki etin yedürseler 'aẓīm fāyide kıla bir dürlü sufūf (8) daḫı ki selesü'l-bevle fāyide öder pelīd mürr yarpuz bıġanūs toḫmı ḫoç kavuġı ki göyünmiş (9) ola ve ödi ki kurumış ola mecmū'ın berāber eleyeler ve dögeler ve eleyeler ḥācet vaḳtında (10) bir direm içeler bıġanūs suyıyıla cerb-i megāne nişānı oldur ki bevl

M100b ḳıġdıġıyıla çıka (11) ve muṣūbı kepek gibi ola 'ilācı bādām yaġın ve cerb ve yumşaḳ ṭa'āmlar yeyeler (12) ve ayva şīresin ḫu'ūbān ve ḫıaz ojları sūdin ve gül yaġın ḥulne ödeler ve ḫalīfe ṭa'murular (13) ki nāfi' ola ve eğer eridk yılının suyıla erideler ki revāḳ bal gibi ola on direm keref

---

M103a, (1,2)ṣoyuḳla/ından:ṣoyuḳluġından P, (6)direm göce:-(8)se esü'l-bevl◆suluġu'l-bevl L, mürr:ḥimme L, (9)ödi: L, (13)ve:- .

(14) tohmıyla her gün yigirmi direm yeyeler taşını pāreleye çıkara kavukda ve böğrekde baş olmak (15) ʿalāmeti bevlile irin ve kepek gibi nesne çıkmak ve bevlün rāyihāsı keriye olmak

M103b

(1) ve bevl edicek agrımakdur ʿilācı bedeni kusmak ve hukne ve müshilile tenkiye etmekdür (2) ve tuzlu ve tiz ve ekşi ve katı tatlu nesne yememekdür gıdālardan rişte ve ısfanāh (3) ve kabak ve semüzlik otın ve māşı bādām yağıyla ve şīrüğānıla ve nīm-birşit yumurda (4) yemekdür ve et az yemekdür ve yeyicek ferāric ya semüz tavuk eti ve koyun eti yemekdür (5) ve cevāv ve cüllāb ve şarāb-ı benefsec ve şarāb-ı ıccāc ve şarāb-ı hasek ki butrak (6) derler ve şarāb-ı necīl ki ayrık derler içmek gerek ve ihlīle kız oğlan südin (7) tamzurmakdur ve zahmetile ve ağrıyıla işememegün ʿilācı dahı bu ʿilācdur eğer kan işerse (8) şarāb-ı hasek ve şarāb-ı necīl ve şarāb-ı encübār biraz keşīre ve biraz döğülmüş kehrubā katup şarāb-ı lisānü'l- (9) hamelile gil-i ermenī içmeler

s ü f r e d ā t k i ʿu s r u'l-b e v l e v e s e l e s ü b e v l e d u'ā l e c e o l ı n u r bir kişi içiyemese (10) bir bir tamlasa ve bevli yolı acısa iki direm kevür günlügin iki direm şekere katup üç tanla(11) açla yeye öyle M104a göğüncek nesne yemeye hikmet Hekīm eydür bir kişinün ki bevli yolında kan olsa (12) bevli yolı acısa ve bevli bir bir tamlasa turpı südile bişirelee üç kez yedirmeler bevli yolı

M103b, (3)yağıyla:yağıyıla B, (8)şarāb-ı necīl:necīl C, (9)selesü'l-bevle:-, (10)yeseye:şekere C.

açıla (13) anîsōn toḫmı ve rāzyāne ve kızıl boya şekere ka rışduralar yedüreler şifā bula demür dikeni (14) kaynadup balıla içeler şifā ola kerefes ya kendene ya toḫmı ya ṭura otı ya toḫmı ve būy (15) ya toḫmı kaynadalar şifā ola dögü miş kızıl boya bir avuç kaynadalar süzeler bir kaguk bala katup.

M104a

(1) içeler şifā ola yarpuzı kaynadalar balıla içeler şifā ola sidük dutılmasınuṇ sebebi (2) kum olsa egirüṇ dibin ka nadalar suyın içeler şifā ola işegen oğlana reyḥānı yağıla (3) kavuralar günde bir mıṣḳāl yedüreler eger oğlan döşegi ne işese bir mıṣḳāl ḫarīr göyündüreler (4) ṭa'āmıla yedüre ler işemez ola eger kimseniṇ vakt vakt sidügi ṭurmaz akar olsa buğdayı (5) üç gün dünile ıslada gerü kurıda bir kaç gün yeye akmaz ola çiriş otı ıssıdur tizdür (6) dibinden bir direm kadarı süciyle içseler sidügi ve hayżı indüre ar duç yemişi ıssıdur ṭatludur (7) andan yeseler sidügi ṭurgu maz indürür ayruk sovukdur dibi azacuk olur suyını kavuġın da (8) ṭaşı olana içüreler ṭaşı eride gidere ve daḫı sidü gi ṭurmaz kişiye ki sanculu ola (9) anuṇ suyın içürseler şāyide eder eger kimseniṇ bevli yolından kan gelse uşaġı (10) içse yavluḳ şāyide ede ġāliḫūn dişisi ıssıdur eyüdür kehrodür sidügi ṭurmayan kişiye (11) döğeler suyıla içüre- M104b ler şāyide ede bādām yemek eyüdür idrār-ı bevl eder sarma- çuḳ ekegini (12) tāzeyiken alup göz üzerine koyup yemek bevli indürür her ki iğiyemese büğürtlen dibin kaynadup

---

M104a, (2)reyḥānı:reyḥān P, (6,8,10)sidügi:südügi P, (6)ar-
duc:ardıc P, süciyle:süciyile P, (7)suyını:puyını P,
(10)kehrodür:gerekdür P.

(13) içse kavukdaġı taşı eride indüre noḫūd sidügi indürür yürüdür delüce baklanuŋ dibin (14) suyıla bişürüp içseler sidügi yüride gübüze dérler anuŋ çiçegin ve yapraġın içseler idrār-ı (15) bevl eder ve daḫı ḫatun kişinüŋ kasuġı ve kavuġı aġrır olsa anı kaynadup suyına otursa

M104b

(1) fāyide göre topalak ıssıdur içicek idrār-ı bevl eder za'firānun dibin tatlu nesneyile ezüp (2) içmek idrār-ı bevl eder lebedenüŋ suyını süciyle içseler kavukdaġı taşı eride mālgarayı çok yémek sidügi yüridür burçaġı çok yéyicek su yolından kan getürür ammā sirkeye (4) katup kasuġa vursalar sidügi turmaza fāyide eder bārkalmayūn bir aġaçluca otdur ak (5) çiçegi vardur kalabak gibi anuŋ toḫmın içseler idrār bevl eder eger altı günden (6) artuk içseler su yolından kan getürür ammā yapraġı bulınmasa toḫmı daḫı olur fāyide vérür (7) varsama ıssıdur toḫmını dögüp suyıla içse kasukdaġı taşı eride gidere keşür toḫmı (8) sidügi gelmez kişiye fāyidelüdür içse sarmısaġı çok yémek sidügi yüridür şahtereyi (9) kim yérse sidügi yüriye ve anı kaynadup suyın içseler mesāne ve bögrek aġrısına assıludur (10) eger bir diren nesīn iki diren dārçīnī iki diren gülnār içini dögüp karışdurup süciyle (11) ya puḫteyile içseler su yolında taş varsın eride çıkara eger kettān toḫmınuŋ (12) luʿābın çıkarup katsalar meşānede ne dérlü zaḫmet varısa gidere tavuk yumurtası ki (13) külüci çıkmış ola dögeler ve anuŋ berāberi hacerü'l-yehūd ḫatalar bir ḫaşuk mulḫayıla içüreler

M102a

M104a, (13,14)sidügi:sidügi P.

M104b, (2,10)sudeyile:süciyle P.

(14) çunuŋ ki sidügi yolında taş bitmiş ola anı eride gidere gügercin bokına berāber çeker (15) katup çol kişiye ki su yolında taşı vardur içüreler ol taşı gidere oğlana buçuk dirhemin

P102a ∓

(4) büyük ādeme bir dirhemin içüreler egir ıssıdur kurudur südük yolın (5) arıdur ve hayżı sürer anīsōn ıssıdur kurudur ma'deye kuvvet vérür ve bevl yolın açar ayva soyuk-(6)dur kurudur açla yéyicek karın bağlar ve südük yolın açar ve megāneyi berkidür tatlu bādām yağın (7) yéyicek sidük dutulalana ve megānede ki taş bitmiş ola ağrısın giderür bal suyı ki cüllābdur (8) ıssıdur ma'deyi ısıdur ve sidük yolın açar ve karın géçürür ve soyuk marażları giderür san'atı budur ki (9) bir ülü bal iki ülü su çol kadar kaynadalar ki üç ülüden bir ülü kala oddan indüreler köpügin (10) alalar mastakī karanful dārçīnī sa'firān dögeler soŋ kaynamasında bile kataralar bir çölmege koyalar (11) gerek olıcak bir üsküredе soyuk suyıla ezeler içeler müfīd ola baldırıkara mu'tedildür sulu (12) yérlerde biter yapraġı kerefes yapraġı gibidür su yolında biten taşı giderür bolesān ıssıdur kurudur (13) sidük yolın işledür ve anuŋ yağın soyuk sayrulıklara dürticek yarar ne ki çiçleri varısa (14) giderür tut ki tamām göyünmiş ola ma'dede tiz sinjer ve sidük yolın açar ve anuŋ ekşisin (15) kurıdalar sunuk yérin dutar soyuklur karını bağlar çoğan ki 'arabca anı kindūs dérler ıssıdur kurudur

---

P104b, (15)su yolında:şolında P.

∓ P105a'ya kadar olan kısım A nüshasında eksik oldu u için B' on ikmāl.

P102b

(1) sidük yolın işledür ve sidük yolındaġı taşı çıkarur ve anuŋ yemesi bir dāngdan buçuk direme degindür (2) artuk yerlerise ziyān eder ıslāḥı keşīreyiledür ḥıyār sovukdur terdür bevl yolın işledür deŋiz (3) köpügi ıssıdur kurudur bevl yolında kum ve kayır varısa bir deng andan içüreler eride gidere rāzyāne (4) ıssıdur kurudur bevl yolın ve bögregi arıdur selesü'l-bevl ki sovukdan ola giderür toḫmı daḫı (5) bevli sürer ve ḥayżı açar südin içseler bevl yolın açar süd çürügi daḫı bevli açar (6) söğüt yapraġı suyın sikencübīne katup içseler bevli açar su kerdemesi ıssıdur kurudur bevli (7) yolın işledür şalgan ıssıdur kurudur toḫmı bevl yolın açar şınḫıyār sovukdur yaşdur anuŋ kökini (8) balıla yeseler bevl yolını açar ve anı çok yemek ziyān eder ıslāḥı balıla ve kuru üzümiledür ve çörek (9) otıyıladur sedef yaġı ıssıdur kurudur meşāneye dürticek sovukluġın giderür kara fulful yeseler sidük (10) yolını sürer karpūz sovukdur yaşdur şekerile yeyicek su yolını işledür ve meşāne issiliġin (11) giderür kamış ki ana fārsīce ney ve ʿarabca kasab derler ıssıdur kurudur anuŋ köki gey (12) sovukdur südügi tıns eder çıkarur ve kavuk ki ana ʿarabca ʿarʿar derler ıssıdur kurudur ḥayżı (13) sürer ve bevl yolın açar ḫatmī dibin bigürüp ġarġara içseler ʿusr-ı bevle ve kavukda olān (14) taşa ve ʿırnu'n-nisāya ve soġarsukdaġı başa fāyide eder ol nesneler ki bögreğe ve meşāneye (15) müteʿallikdür devālardan menfaʿat ve maḍarrat cinetinden bellut kavuġa ziyān eder tavuk yumurdasın

P103a

(1) teyfene edüp yeseler bögrekde ya kavukda taş ya kum hāsıl eder eski peynīr bögrekde taş (2) bitürür külmār içinün büyügi kavuk içinde olan taşa fāyide eder köz perverdesi bögrege harāret (3) hāsıl eder kara noḫūd suyı kavukdagı taşı pāre pāre kılur ḫamīrsüz etmek kavukda taş bitürür (4) tatlu bādām yaġı bögrek ve kavuk aġrısına müfīddür acı bādām yaġı kavukda olan taşı yumşadur (5) giderür karı ḫorūs şörbāsı kebereyile kavuk başına nāfi'dür acı tere kavuġa ziyān eder (6) sidügi tamla tamla getürür kuru üzümi çeğe ziyān eder (7) kürdegiyile yemek bögrege ve kavuġa müfīddür ırmaklarda olan yengeç ba'zılar demişler ki bögrege ziyān eder sikencübīn-i sükkerī idrār-ı bevl eder (8) turak otı kavukdagı taşı üşedür giderür bögrege ve kavuġa ziyān eder benefşe şarābı ve nīlüfer (9) şarābı ba'zılar demişler ki idrār-ı bevl eder erük yılımı kavukdagı taşa fāyide eder mercimek (10) idrār-ı bevl eder üzüm kavuġa ziyān eder arpa fukāsı idrār-ı bevl eder bögrege ve kavuġa (11) ziyān eder suda biten yarpuz bögrege ve kavuġa ziyān eder kebere dibinün kabı idrār-ı bevl (12) eder katāyıf bögrekde ve kavukda taş bitürür taşda biten herçefes kavukdagı taşı üşedür (13) giderür ve idrār-ı bevl eder süd bögrekde ve kavukda taş bitürür tavrat südin balıla içseler (14) kavukdagı taşı giderür kaymak kavukda taş bitürür tavşan oti idrār-ı bevl eder sirke geyik (15) oti dahı sancanūr balığının oti bögregi ısısı eyler bögrülce suyı idrār-ı bevl eder acı bādām bögrekdeki

P103b

(1) sikbeleri uçar arpa suyı idrār-ı bevl eder cilāsıyla [illegible] suyı idrār-ı bevl eder (2) bögrege ve kavuġa ziyān

eder mevz kavuğa fāyide eder hindustān kōzı taktīr-i bevl eder nānḫuvāh (3) idrār-i bevl eder ve taşı bögrekden ve kavukdan çıkarur eridür ayva idrār-ı bevl eder acı bakla dahı (4) toḫmekān toḫmınuŋ şīresi meşāne göynügine fāyide eder kabak sidügi dutar yılan balık bögrek yağın (5) arturur herīse kavukda taş bitürür gügercin eti bögreği soyuk olan kişiye fāyide eder ḥabbetü'l- (6) ḫażrā yağı meşāneye fāyide eder ebem güneci kavuğa fāyide eder şalğam bögregi ve arkayı kızdurur sarmısak (7) bögrege ziyān eder uşturğār bögregi ve kavuğı kızdurur kestāne idrār-ı bevl eder kanbīl dahı şarāb-ı (8) encīr bögrege ve kavuğa nāfi'dür kebere ki sirkede murabbā ola kavukda olan taşa fāyide eder kavun (9) toḫmı kavuğında taş olan kişiye fāyide eder çörek otı dahı turp dahı rūfızūn yumurda (10) ve cerb şōrbālar ḫurkat-ı bevle fāyide eder tāze balığı kebāb etse yese kan işeyen kişiye (11) fāyide eder **paça dahı yaş otlar ki müddir olmaşe marūl** gibi ḫaşḫāş gibi kan işeyen (12) kişiye fāyide eder kōz yağı sidügi tamlam tamlam gelen kişiye fāyide eder bellūt sidügi tamla tamla (13) gelen kişiye fāyide eder c i m ā ḳ u v v e t i z a'ī f o l m a ḳ cimā'a ḳuvvet eyleyen ğıdālar soyun eti (14) ki noḫūdıla ve noḫūdla bişmiş ola ve kişte ve ördek semiz oğlan ve semiz tavuk ve semiz bülücler (15) ve sorğa eti ve herīse ve sütlü pirinç ve helyūn ve nīm-birçit yumurda ve kebāb ve bişmiş balık ve süd

Fl04a

(1) ve yoğurt ve dükeli beyniler ve üzüm ve ḫıyār ve şinḫıyūr ve na'nā' ve noğūd ve keşūr ve şalğam (2) ve turp ve [illegible] ve fıstuk ve fındık ve hindustān közı ve nenevş

ve tatlu bādām içi ve kökmār (3) içi ve sayagı ve bal ve ke: denādur o t l a r k i c i m ā a k u v v e t v é r ü r kerefes toḫmı ve sūsam (4) toḫmı ve dārçīnī ve keşīre ve kasnī ve basbāse ve behmenyen ve kust ve kerdeme toḫmı ve ḫuşyetü'ş-şa'leb (5) ve şakākul ve zencebīl ve sūrıncān ve sakankūr ve karanful ve gügercin yumurdası ve terāncübīn (6) ve meşrūzīṭūs ve ma'cūnı'l-misk ve keşūr ma'cūnı bu gıdālardan ve bu edviyelerden her kişiye (7) mizācına göre buyuralar mizācı ıssı ve yābis kişiye olmaya ki ıssı gıdālar ya ıssı otlar buyuralar ki (8) mizācı kurıyup cimā'dan bi'l külliye kala c i m ā'a z i y ā n é d e n n e s n e l e toḫmalık ve sovuk su (9) çok içmek ve müshil çok içmek ve ḫamı çok almak ve ḥacāmat çok etmek ve seḫāb (10) ve kimnūn ve yüzerlik ve keçi boynuzı çekürdegi ve mercimek ve ekşi ve tīz nesneler ve mārūl (11) ve kāfūr ve gül ve nīlūfer ve bezr-i katūnādur c i m ā'a ḳ a v ī é d e n ġ ı d ā l a r edviyelerden artukdur (12) ve kasuk yülünek ve ince āvāzlu 'avrat āvāzın işitmek ve arka üstine yatmak cimā'a (13) kuvvet vérür cimā'içün deve göksi māyesin kurıdalar ḥācet vaktında bir nohūd kadarın otuz (14) diremi suyıla e- nelere 'acīyib ḫareler ki soğan suyı yüz diremi bal iki yüz diremi ḳaynadalar tā (15) su gide bal ḳala yatacak vakt iki büyük kaşık yeyeler ıssı mizāclu kişi evvel istī'māl ede

(1) dāyim muḫtāc olmaya ve eger bir kişi zencebīl balın gerine dürtse dişi cimā' etse leẕẕet bula (2) ve eger kebe suyını yatacak vakt geçmeyüp gökerine dürtse cimā'a ḳavī ide ve ġāyet leẕẕet (3) bula cimā'içün kerefes toḫmı altı diremi on [illegible] otı toḫmı altı diremi on yedi

(4) rāzyāne toḫmı altı direm on ġekürdek bezr-i nānḫuvāh altı direm karanful'ūd maştakī birer direm (5) za'firān buçuk direm bu dükelin dögdükden soŋra eleyeler ve tartalar ne kadar olursa cemī'in (6) karıġdurup bir havāna koyalar biraz saḥk edeler tā ki bir birine karışa iki edviye kadar kefi alınmış (7) bal katalar şerbeti üç diremdür her taŋla aç karna yeyeler balġamı giderür aġız kokusın ḫōş (8) eder bunda fāyide çokdur ḫusūsā ki cimā' arturur eger dilkü taşaġından iki mıskāl kadar içse (9) cimā'a kavī ola ve eger bunı balla mürebbī kılup isti'māl etse ziyāde fāyide vere aslan (10) yaġından kaçan bögreklerine ve yan başlarına ve kasuk çevresine ve ġekere ve ḫāyalara ve mak'ada (11) dürtse cimā'a kuvvet verür ısırġan dikeni toḫmın bala karıġdursalar andan ġekere yaku (12) yaksa yoġun ede ḫūlıncān taḥrīk-i menī kılur ve tehyīc eder eger bir pāre ḫūlıncān aġzına (13) dutsa ġekeri kıvama getüre ammā bunuŋ isti'mālından ṭarīka budur ki buçuk mıskāl ḫūlıncān (14) alalar yumşak dögüp eleyeler altmış yedi direm tāze saġılmış sıġır südine katup açla içeler (15) ki cimā' bābında ġāyet mücerrebdür eger nefes toḫmın dögseler berāber şeker

105a

R105a (1) katsalar ve bir pāre sıġır yaġıyla cerb etseler andan soŋra üç güne dek her gün ikişer (2) direm içseler cimā'kılmakda ġāyet kavī kıla ammā ġıdāsı çerek ki ḫoruş eti(3) ola ki ḫāyalarıyla bile biġülmiş olalar o l n e s n e l e r z i n ü t d ā l l i k d ü r ā l ā t-ı t e n ā s ü l e (4) m e n f a a t v e m ā ḍ a r r a t c i h e t i n d e n

---

105a, (3)ḫāyalarıyla:ḫāyalarıyla T.

enciğān tehyīc-i bāh eder ak behmen ve kızıl (5) behmen bāh arturur bakla toḫmı şehvet-i cimā'ı keser ḫıyār toḫmı ḫāyalara ziyān eder (6) kavun toḫmı cimā'ı arturur būzeydān bāh arturur kaz eti daḫı ḥabbetü'l-ḫaḍrā bāhı (7) ziyāde eder soğan daḫı toḫmekān daḫı binduk daḫı encīr bāha nāfi'dür acı bakla (8) idrār-ı bevl eder ammā oğlanı düşürür ḫurmā menīyi ziyāde eder su teresi bāhı ve menīyi (9) arturur sarmısak menīyi kurudur keşūr bāhı taḥrīk eder tāze sağılmış süd bāha kuvvet vérür (10) demür dikeni bāhı arturur noḫūd tehyīc-i bāh eder ve şekeri ḥarekete getürür ḫardal daḫı bāhı arturur (11) ve idrār-ı ḥayż eder marūl-ı seyclāni menīyi keser ve bāha ziyān eyler ḫaşḫāş balıla (12) menīyi arturur şeftālū bāh arturur dār-ı fulful bāhı ziyāde kılur durrac eti menīyi arturur rāsen (13) idrār-ı ḥayż eder ve menīyi azaldur yağ ḫurmā menīyi arturur za'fırān tehyīc-i bah eder vilādeti geneş kılur zencebīl tehyīc-i bāh eder seğāb menīyi kurıdur şehvet-i bāhı keser ve toḫmı cimā'ı kat eder (14) şikenciībīn sükkeri idrār-ı bevl eder ammā bāha ziyānıcidür yılan balık bāh (15) arturur ve menī daḫı serçe eti ve beyzisi bāhı ziyāde kılur suda biten yarpuz iḥtilām olana

[105b

[105b (1) fāyide eder kat'-ı bāh kılur 'asfūr toḫmı bāhı arturur hardeinem bāhı ziyāde eder süd (2) tehyīc-i bāh eder deve südi cimā'a nāfīddür ve cimā'dan ḥāsıl olan ziyānı gidérür (3) kendene menīyi arturur katı soyuk su seyelān-ı menīyi

---

105a, (2)ḳurudur:ḳurıdur P, (13) bāh eder vilādeti geneş ḳılur mencebīl tehyic-i bāh eder seğāb menīyi ḳurıdur şehvet-i: -L.

sākin bāhı za'īf eder ponbuk tohmının (4) içi menīyi artturur lisānü'l-'asāfīr bir devā adıdur menīyi arturur tuzlu su menīyi azaldur mevz bānı (5) tahrīk eder hindustān kōzı menīyi ziyāde eder na'nā' tehyīc-i bāh eder helyūn bāh arturur herīse bāhı ve menīyi ziyāde eder

YİĞİRMİ DÖRDÜNCİ BĀB

(6) h ā y a l a r z a h m e t i n d e d ü r kaçan ki hāyaya şiş hāsıl olsa mütehaccir olur ya'nī taş (8) gibi olur eger rengi kızıl olursa 'ilācı kan alduralar gevde tamarından ve eger beden rengi (9) eyü ve kuvvetlü olursa bi iki kusduralar ve dahı bakla unın balıla sirkeyile ve sayağıyla biğüreler (10) tā ki bulamac gibi ğalīz ola ve gün de iki kez ol mavżi'a yaku gibi vuralar ve yēl eyler ve ekşi nesneler (11) ve et yemeyeler ve dahı zeyt yağıyla kunduz taşağın kaynadup dürteler ısıcakla yahūd pāpadya (12) yağıyla dürteler şifā ola eger bakla bulınmazsa kepekden bulamac edeler tuzıla sayağıyla üzerine (13) bağlayalar şifā bula bi-ignı'llahi ta'ālā

YİĞİRMİ BEŞİNCİ BĀB

(14) be v ā s ī r v e n e v ā s ī r r e n c i n d e d ü bevāsīr sevdāvī kandan olur bevāsīrlü (15) kişi sevdā arturur nesnelerden ihtirāz etmek gerek sevdā çok olursa sevdāyı

P106a

P106a (1) ishāl etmek gerek kan çok giderse kan çok almamak gerek suyıla ictincā (2) etmemek gerek ki sancu eyler tabī'atı

P105b, (9,13)sayağıyla:sayağıyla P, (10)ğalīş ola:ola ğalīş P, eyler: -P, (11,12)yağıyla:yağıyla P, (13)şifā ola bi-ignı'llahi ta'ālā: -P.

dāyim helîlec-i hindî ve bezr-i mürr ve bezr-i ḳatūnā (3) ve mukl-ı azrak mürden artuġın döğüp (4) biraz mür bile ḳarışdurup yemegile telyîn ėdeler aġrısı ḳatı olıcaḳ deve örgüci (5) yaġın ya acı zerdālū yaġın mukl-ı azrakıla dürteler ḫaşḫāş ḳabın ve ḫatmî ve kendene (6) ḳaynadup suyıyıla istincā ėdeler suyı soyımadın tizcek sileler ve şarāb-ı encübārun (7) ḫāsıyyeti oldur ki ṭabî'atı ḳabż eylemedin ḳanı keser ġıdālardan laṭîf semüz ḳoyun (8) eti maslūḳasın ya ḳuzı eti ya oġlaḳ eti ya semüz tavuḳ eti ya ferāric ve nîm-birşit (9)yumurda ve ısfanāḫ aşın ve rişte aşın bādām yaġı ya şîrūġanıla ya kere yaġı ya sayaġıyla (10) yėyeler ekşi nesneler yemeyeler bevāsîr bir 'illetdür ekşer sevdāvî ḳandan olur 'alāmeti (11) oldur ki ısısı safrāvî ḳandan ola göynük ve zahmet yavlaḳ ola ve ol ki (12) ġalîż ḳandan ola göynügi ve zahmeti eksük ola lîkin aġrısı ḳatı ola ve bevāsîr (13) yėli ġalîż yėldür karaḳurıla göbeḳde belürür vaḳt olur ki ḳasuġa ve ḫāyaya ve ḳażîbe (14) iner vaḳt olur ki yaġrına çıḳar vaḳt olur ki ḳandan işhāl getürür vaḳt olur ḳabż olur (15) ve aġrı ḳatı olur ve ḳulunc gibi tevellüd ėder vaḳt olur ki endāmlar aġrısı belürür ve mafṣallar

P106b

(1) tutmaḳ vaḳtında ūn vėrür 'illeci eger ḳan safrāvî olursa bāsolîḳden ḳan (2) alalar ve andan soṇra maṭbūḫ-ı helîle ve sipistān ve ḫıyārçenber ve 'unnāb ve ḳara erüġile (3) P106b istifrāġ ḳıla ve ıtrıfîl-i saġîr isti'māl ėde ve eger ḳan revān olup ḳara ve ġalîż (4) ve aġrısuz olsa ve ma'lūm vaḳda gelse anı gėrü ḳutmaġalar meger ki yavlaḳ ża'îf (5) ola

106a, (8)semüz tavuḳ eti:semüz tevuḳ P, ferāric:firîyic

ve ol vakt ki dutmak dileyeler kehrubā kursın vereler gıdā-
sı sumāk müzevveresi (6) ya koruk müzevveresi ola tīz ve
tuzlu nesnelerden perhīz ede ya habb-ı mukl vereler ve kā-
bız otlar tabīḫında (7) oturalar otları māzū ve gezmāzū ve
akāḳıyā ve kündür ve mürr ve isfidāc her birinden berāber
kaynadalar (8) içine oturalar ve ol mavzi' kābız şarābıla
yeyeler ve bu serūdları saçalar ve eger bevāsīr (9) yavlak
ıssı olsa evvel kan alalar andan maṭbūḫ-ı eftīmūn vereler
ve 'ilāc-ı sevdā (10) isti'māl edeler ve helīle-i perverde
yavlak nāfi'dür eger agrır olsa merhem-i daḫılıyūn (11) ve
gül yaġı ve biraz za'firān mey-i puḫte içinde karışdurup
isti'māl edeler tā ki agrı sākin (12) ola ve eger bābūnec
ve iklīlü'l-melik ve biraz za'firān ve kettān toḫmı lu'ā-
bıyla karışduralar (13) yaku edeler yavlak nāfi' ola ve e-
ger bevāsīr mümtelī olsa ve agrısı yavlak katı olsa (14)
süde oturdalar ve acı zerdālū çekürdegi yaġı birle ṭılā e-
deler nāfi' ola andan soŋra (15) biraz yūŋi alalar ve ḫām
soġan suyıyla şāf edüp götüreler ve bir zamān sabr ede

M107a

(1) tiz açıla ve agrı sākin ola ve daḫı alalar acı bādām i-
çini ve şahm-ı ḫanzal her birinden berāber (2) dögeler ve
eleyeler ve şāf edineler degme sā'at bir şāf dutunalar ve
ayruḳ nushada (3) şahm-ı ḫanzal üç direm ve acı bādām dört
M107a direm dögeler ve eleyeler ve şāf edeler nāfi' ola (4) ze-
mūn ki bevāsīr muruda ve düğüre af'ī yılanı ki sudan ırak

M106b, (6)habb-ı mukl:ḫabb-ı muḫıl M, (10)helīle-i perver-
de:helīle perverde M, (15)bir zamān:biraz zamān M.

M107a, (3)dögeler ve eleyeler:dögeler eleyeler M.

olə alalar ve başını (5) ve kuyruğını keseler bıraġalar her yanasından dört barmak kadarınca andan soŋra karnın (6) arıda ve yuya ve bir taş çölmek içine koya ve ol çölmegüŋ ağzın berkide tamām anda (7) bişüp yaġı çıkduġından soŋra ve ol yaġı bir sırça kabda saklaya ve hācet vaktında bevāsīre (8) ki mak'ad ağzında ya taşra ola dürteler yaku eyleyeler bevāsīri döke düşüre allah fazlı (9) birle duhn-i lisā bu bir yaġdur ki bevāsīr ağrısın sākin eder acı zerdālūnuŋ çekürdegi (10) yaġı on direm dögülmiş mī'a üç direm ıslanmış mukl iki direm karışduralar ve mak'ad (11) üzerine yaku eyleyeler bir dürlü dahı bevāsīr zeyt yaġıyla yaġlayalar ve dögülmiş ve elenmiş (12) yeşil çoġanı bevāsīr üzerine saçalar kuruda düşüre san'atı zerūd-ı nāfi' ki bevāsīr (13) yelin ve bögrek yellerin tahlīl eder otları zurunbād ve zerūnec ya'nī çıyan otı ve kara helīle (14) ve belīle ve emle ve şaytarac-ı hindī ve ākırkarhā ve fulful ve nūşādır ve kendene tohmı (15) ve mukl her birinden berāber alalar yumşak dögeler ve eleyeler ve muklı üzüm suyında hall edeler ve kalan

107b

(1) otları bile karışduralar ve hablar eyleyeler şerbeti iki direm ya üç diremdir sabāh kendene (2) suyı birle istī'māl edeler nāfi' ola inşā'llahu ta'ālā bir dürlü dahı bu otları (3) balıla yeyeler ki bevāsīr yelin kesr cevz ve karanful ve su'd-ı hindī ve dārçīnī (4) ve emlec

---

107a, (6)çölmek:çülmegüŋ P, (10)mukl:mukul L, (11)yaġla:yaġıyla P, (12)çoġanı:çoġan P, (13)çıyan otı:çayan otı K, (15)mukl her birinden:mukil her birinden L.
107b, (2)inşā'llahu ta'ālā:inşā'llahu P.

ve sünbül mücerrebdür bevāsīrlü kişinüŋ ġıdāsı şūmaġıla biş-
P107b miş paça ve nīm-birşit (5) yumurda sarusı ve kabaguz dögi
ki bādām yaġıyla bişmiş ola ve keklik ve durrac eti (6) ki
nārdengile bişmiş ola ve etmegine mastakī katalar bu ġıdālar
bevāsīrlü kişiye fāyide (7) éder
m ü f r e d ā t k i b e v ā s ī r r e n c i n e m u ʿā-
l e c e o l ı n u r bevāsīrçün bellūt agacı (8) burcınuŋ
uvacuk budakların alalar uvak toġrayalar bir destiye koya-
lar ve agzın sıvayalar ki (9) buġı çıkmaya ve iki gün kayna-
dalar ve suyı eksildügince karşu su koyalar ve tamām kayna-
dalar (10) soŋra ayaza koyalar tura dahı karşu içeler şifā
ola bevāsīrçün Balgan tagında bulınur (11) sigile benzer bir
otdur ol otdan bir dutılmaduk çölmege koyalar süciyle tol-
duralar (12) agzın berkideler kaynadalar ta ortasına varın-
ca andan beş on gün açla içeler şifā bula (13) her ki ke-
şūrı üzümile kaynadup suyın sāfī kıla içe bevāsīri gidere
ve muḫālif (14) yelleri tenden sürer her ki nār içün şeke-
rile üç gün yéye bevāsīri aslıyla (15) gidere ve ol kan ki
bevāsīrden gelür kese bevāsīrçün baġa yapraġınuŋ tohumı ve
sünbül

M108a

(1) ve ġireuk bir direm su otları dügeler nūmil ve ballıla
karışdurup alar üç gün açla yéyeler (2) dermān ola bir direm
kenkel otı sakızı sabunıla dügeler ve tüt agacı kükün göyün-
dereler (3) külün alalar ve ak mūm ve deŋiz köpügi yumurda
sarusıyla karışduralar yaku gibi urgalar dermān (4) ola it

P107b, (5)yaġıyla:yaġıyıla P, (7)éder:éde M, (11)süciyle:
süciyile P, (13)ŋaynadup:ŋaynadal r M, bevaśiri gidere:be-
v sīr gide P, (14)sürer:sürer M, açlıyla:açlıyıla P,
dāyla gidere:gidere açlıyla gidere M.
M108a, (3)ŋarusıyla:ŋarusıyla P.

boncuġı ki fārsīce ana sipīd mühre derler sovukdur kurudur anı bevāsīr olana (5) içürseler kanın keser giderür ḫōş eyler būre-i ermenī ki ana pārsīce natrūn derler (6) ıssıdur
P108a kurudur eger anı yumşak dögeler ve gül yaġına katalar bevāsīre vuralar fāyide ede zerniḫ (7) gül yaġıyla karışdurup bevāsīre vursalar fāyide ede ve zerniḫ ziyānludur yeyeni (8) öldürür ıslāḥı ılcak su içüp kusalar ve şīrūġan ve bādām yaġı ve lu'āb içeler (9) ve semüz çörvālar içeler nevāsir bu rence merhem-i surḫ isti'māl edeler merhem-i surḫı (10) merhemler bābında isteyeler ve daḫı merhem-i isfidāc isti'māl edeler ve merhem-i jengārı içe (11) ilteler bunlarun san'atı bābında anılur nevāsır göze ve mak'ada yakın olursa 'alāmeti (12) budur ki saru su ya irin aka 'ilācı budur ki merhem-i isfidāca dögülmiş ve bezden (13) elenmiş tūtiyā katalar andan soŋra fetīl edeler ve nevāsıra sokalar bu'ilāc göze yakın olursadur (14) ve eger mak'ad yanında olursa yedürüci merhemler vuralar ve merhem-i naḫl gibi ya merhem-i (15) sencār ya merhem-i rusul ya kurs-ı zerniḫ ol deliği açalar bu merhemlerden içine koyalar çürüğin

P108b

(1) yedürince ġavrın alınca andan soŋra zift merhemin koyalar ki saḫ et bitüre ve mānūr (2) olan kişi ekilerden ve yel eyler nesnelerden perhīz ede ol nesneler ki mak'ada müte'allikdur (3) cerb çörvālar ḫuşūsā ki ferrūcıla ola bevāsīre menfa'at eder ısfanāḫ bādām (4) yaġıyla ve şīrū-

P108a, (5)ana pārsīce:pārsīce ana P, (7)yaġıyla:yaġıyıla P, (9)merhem-i surḫ:merhem-i surıḫ P, (10)merhem-i isfidāc: hem-i isfidāc P, (12)merhem-i isfidāca:merhem-i isfidāc P, (13)'ilāc: ilācı P, (14) merhem-i naḫl:merhem-i naḫıl P. P108b, (4) yaġıyla:yaġıyıla P.

ganıla bevāsīre fāyide eder bādincān bevāsīr hāsıl kılur zerdālū (5) çekürdegi yagı bevāsīre nāfi'dür kedi eti bevāsīre fāyide eder dahı şol hayvānun (6) eti ki kaynagı var-

P dur ve kaynagı bevāsīre nāfi'dür ve rūfızūn yumurda sarusı

P108b bevāsīri (7) olan kişiye müfīddür semüz tavuk eti ve semüz kaz eti bevāsīre assıludur semüz kaz eti ve semüz oglak (8 eti bevāsīre müfīddür karı horūs görvāsı ashāb-ı bevāsīre fāyide eder (9) sovuk su içmek bevāsīre ziyān eder hınnāyı iki diren suyıla ezüp içse bevāsīr (10) zahmetiçün bevāsīrin gidere eger üç keret içer olursa 'ömrinde ayruk dahı bevāsīr (11) olmaya

YİGİRMİ ALTINCI BĀB

r a h ı m r e n c i n d e d ü r (12) rahımda çok renc hāsıl olur ki oglan olmaga men' eder biri oldur ki içi sulu (13) ve yellü ola ve dahı içinde hām balgam yapışa ya agzında katı şiş ola ki ana veren derler (14) ya rahmun ucı eger egrisi sagdan yana olursa kābil-i 'ilācdur ve eger egrisi soldan (15) yana olursa kābıl-i 'ilāc degüldür ve eg içi katı ıssı olursa oglan togmaga

M109a

(1) māni' olur ve eger rahmun içi sulu olursa 'alāmeti bö götürdüklerse göje yag çıkmakdur (2) 'ilācı budur serv agac yemişi ve nergīn ve iki kardeş kanı ve ak günlük ve kömmā run (3) taş kabını bu eczāyı berāber alalar yumşak dögele ve eleyeler ve balıla yogıralar vve yunmaduk koyun yünü i çine (4) fınduk kadar saralar bir kaç edeler ve rahmun

---

M108b, (6)kaynagı vardur ve kaynagı bevasire nāfi'dür:kay nagı var tavuk yagı ve kaz yagı bevāsīre nāfi'dür P, (7) ...üz kuzı eti ve:-, (11)sahīn:ram P, (12)rahmda:rahmda

içine götürdeler şifā ola ve eger balgamdan ya yelden (5) olursa ʿalāmetleri oldur ki rahmuñ içi kuruldar ʿilācı budur ki dārçīnī ve ak günlük (6) ve besbāse ve uşak mecmūʿın berāber alalar ve yumşak dögeler ve keçinüñ bögregi ya-
P109a ğıyla yoğuralar (7) ve yunmamış koyun yünü içinde birer fınduk kadar götürdeler ve eger ağzında katı verem olsa ʿalāmeti (8) barmak sokup katı dokınurısa ʿilācı kaz yağın ve ördek yağın ve tavuk yağın üçin bile sizüreler (9) ve ak mūmıla merhem edeler ve yunmamış koyun yününe fınduk kadar saralar götürdeler tamām hōş olınca (10) edeler ve eger rahmuñ ağzı sağ yana egri olursa ʿilācı budur keçinüñ bögregi yağın alalar sizüreler (11) ve uşak dahı alup eski süciyle ezeler tā ki merhem gibi ola ve ol bögrek yağıyla yoğuralar (12) ve yunmaduk yün içine saralar götürdeler bir hatun kişi oğlan toğurmakda zahmet çekse (13) üç ya dört mişkāl hıyārçenber kabın dögeler elekden geçüreler üç ülü ısısı su ve bir ülü (14) yağ katalar içüreler bir dürlü dahı mıknātīs taşın ol hatun kişi sol eline ala hemān (15) oğlan gelicek taşı bıraga bir dahı mercān taşın alalar ol hatun kişinüñ ferci kapusına bağlayalar hemān oğlan gelicek gidereler bu mecnūʿı mücerrebdür h u k n e k i m e n f a t ė d e r o l y ė l e k i r a h ı m d a o l a

P109b

(1) alalar pāpadya ve turak otı ve merzengūş ve afsentīn ve varsana ve perencāsuğ ve kuru seğāb (2) ve kerefes

---

P109a, (5)budur ki:budur P, (6,11)yağıyla:yağıyıla P, (8) dokınurısa:doğunur P, (11)süciyle:süciyile P, (15) taşı bıraga bir dahı mercān taşın alalar ol hatun kişinüñ ferci kapusına bağlayalar hemān oğlan gelicek: -P.

toḫmı ve anīsōn ve rāzyāne ve kimnūn ve nānḫuvāh ve yüzerlik toḫmı her birinden (3) ḥācet mıkdarınca eyü bişüreler ve bunlarun suyından otuz üç direm alalar ve üç direm yāsemīn yaġı (4) ve üç direm nār dibi yaġı ve üç direm ḳust yaġı katalar fercinden rahmına dökeler nāfi' ola (5) ṣıfat-ı ferezce ki rahmı ḳavī ḳıla yüklü olmaġa mu'īn ola ṣeb-i yemānī (6) iki direm sumāḳ za'firān 'ūd-ı hindī birer direm mecmū'ın yumşaḳ döġeler ve balıla ḳarışduralar (7) ve beş pāre yüni gül yaġına baturalar andan soṇra sıḳalar ta ki yaġı gide andan ol döġilmiş (8) edviye ki balıla ḳarışmışdur aṇa bulaşdurup fercinden yaṇa götüre ammā bu 'ilācı gerek ki (9) ḥayżdan arınup ġusul ḳılduġından soṇra ola üç gün bir bir ardınca ède andan (10) eri ḳatına varup ṣoḥbet ède bir ferezce daḫı mu'īn ola yüklü olmaġa ḳurduṇ (11) peynīri māyası ve boḳı ve bal her birinden biraz döġüp balıla ḳarışduralar üç gün isti'māl (12) ėdeler ve daḫı bu 'avrata diyeler ki her günde bir pārecuḳ fil sünüġi uvaġından içe (13) bu'avrat yüklü ola eger 'ömrinde hīç oġlan toġurduġı olmasa daḫı ḥukne ki (14) fāyide ède yüklü olmayan 'avrata ve raḥmı ḳavī ḳıla ḳaçan ki māni' rutūbetden olsa (15) menīyi ṭayındurup raḥımdan giderse alalar günlük kabından otuz direm iri döġülmiş topalakdan

P110a

(1) otuz direm mürrü on direm üç rıṭıl suyıla ḳaynadalar ta bir rıṭlı ḳalınca andan süzeler (2) ve bu şudan her günde ḳırḳ sekiz direm alup raḥma ḥukne ėdeler üç gün bir biri

---

P109b, (3)bişüreler:bişireler M, (9)ġusul:ġusl P, (11)peynīri:peynīr M, ḳarışduralar:ḳarışdurup P, (15)raḥımdan:raḥmdan P, giderse:gider M, iri döġülmiş:ıri döġilmiş M.

(3) ardınca ammā bunuŋ isti'mālı gerek ki ḥayżdan arınup ġusul étdükden soŋra ola (4) ve daḫı bu 'avrata ḫaylī vaktdan ḥelālı cimā' étmemiş ola ve ṭuhrından soŋra ki (5) cimā' ede ġāyet arzūyıla olsa nāfi' ola bir ḥukne sıfatı daḫı (6) ki fāyide kıla aŋa ki raḥmında rutūbet ve luzūcat ola anuŋ sebebinden dāyim (7) oġlan düşe alalar bir tāze
P110a ḫanzal başın deleler içinden ḥabların çıkaralar andan soŋra (8) içini sūsen yaġıyla tolduralar yine ol delügi duta koyalar ve bu ḫanzalı ḫamīrile ya balçıġıla (9) kablayalar ve kor içine gömeler ta ki bir iki kaynaya andan soŋra bir bezden süzeler ṣāf (10) édeler ve ol yaġuŋ mecmū'ıyla ısıcaklıa raḥma ḥukne édeler şöyle ki ol yaġdan (11) hīç kalmaya raḥm sovuklıġına ve rutūbetine nāfi' ola ve eger oġlan düşmek raḥımda (12) yél sebebinden olsa gerek ki ol 'avrata sufūflar vereler ki yelleri taḥlīl ede (13) ve gidere sıfat-ı sufūf ki yelleri gidere raḥımdan kerefes toḫmı anī sōn (14) ve rāzyāne toḫmı ve sa'ter ve nāṉḫuvāh ve encügān-ı esved ve ṭaġ yarpuzı ve şu yarpuzı (15) ve topalak ve kuru na'nā' ve kimnūn ve zurunbād her birinden biraz bu mecmū'ın yumşak dügeler

N110b

(1) bir birine karışduralar bu mecmū'dan bir diremden ta bir miṯḳāla varınca ġarūb-ı reyḥānıla (2) içeler ve daḫı bu 'avrata dāġıs cevāriş-i bindāḳūn ve cevāriş-i 'anber vereler (3) şifā bula ḥacerü'n-nār Arastaṭālīs eydür 'avrat ki oġlan ṭoġurmakda zaḥmet (4) çeke eger bir pāre

---

P110a, (8)yaġıyla:yaġıyıla P, balçıġıla:balçıġa N, (10)mecmū'ıyla:mecmū'ıyıla P.

N110b, (3)Arastaṭālīs:Astatalis N.

çakmak taşını bir pāre bèze bağlayup gendüzine bağlasa zahmetsüz toğura (5) eger kişnīci kökiyle arkuncak çıkarsalar bir ʿavrat ki oğlan toğurmakdan zahmet çeker (6) anuŋ kökini budına bağlasa genezligile toğura mücerrebdür va'llahu aʿlem ve ekrem

YİGİRMİ YEDİNCİ BĀB

o ğ l a n c u k l a r z ō r ı n d a d u r (8) oğlancuk-
P110b lar zōrı olsa şāf-ı zahīr götürdeler ve tavşan māyasını tuz suz (9) içüreler dört çekürdek mıkdārı ve eger tavşan māyası bulunmazsa kuzı ya oğlak (10) māyasın içüreler dört çekürdek mıkdārı ġıdālardan bādām ḥarīresin ki nişesteyile (11) ḳavrılmış ola veya yunmaduḳ pirinç ḳavrılmış bādām ḥarīresinde bişüreler zōrı gidere

m ü f r e d ā t k i (12) o ğ l a n c u k l a r z ō r ı -
n a m u ʿā l e c e o l ı n u r oğlancuklaruŋ ḳarnı aġrısa seğāb suyına (13) bir pāre bèzi ıslatalar oğlanı yaturup ḳavuğına vurıḳoyalar ḥarāreti gidere fesligān (14) toḫmı aḳ anzurūt siŋirlüce yaprak toḫmı bir direm ḳavuralar ve on direm şekeri ılıcaḳ (15) suya ḳatalar ve ezeler her sabāḥ ılıcaḳla birer üsküre içüreler zōrıçün yumurtlamaduḳ bülüc etin

.llla

(1) ve noḫūd bir çölmeğe ḳoyup ḳaynadalar bişüreler tamām bişdükden soŋra noḫūdın gidereler suyına (2) yaġsuz ḳatı bişmiş beksimāt toğrayalar çoḳ toğramayalar dört beş defʿa böyle èdeler (3) bilicile noḫūdı bişüreler ammā evvelde

---

P110b, (5)kökiyle:kökiyile P, toğurmakdan:toğurmaḳda P, (12)olınur:olına M, (14)siŋirlüce:siŋirlice M.
.llla, (1)ḳoyup:ḳatup M.

ve ikincide bilicün etinden yedürmeyeler sakınalar andan sonra (4) yerleriçe ziyān eylemez oğlancuklar zōrıçün bir mıskāl yüzerlik ve üç deng zīr-e kirmānī (5) alalar ve yumşak dögeler ve eleyeler ve sayağıyla karışdurup anası südiyle az az yedüreler oğlancuklar (6) kabżıçün yağsuz pirinci bişüreler hemān suyıla ta ki biraz katıca ola andan sonra yoğurdı çalkayup (7) yağın çıkaralar ve ol yoğurdı süzeler suyı gide daḫı ol yağsuz hemān suyıla bişen (8) pirincile yedüreler içi ṭura eger ol içinden geçen yaramaz kokarısa hīç dutmayalar ve eger kokmayup (9) hemān su gibi nesne geçerse dutalar

P111a YİGİRMİ SEKİZİNCİ BĀB

(10) b ö g r e k z a ḥ m e t i n d e v e s e b e b i n d e v e ʿ i l ā c ı n d a v e ʿ a l ā m e t i n d e d ü r bögrekler zahmeti (11) eger ḥarāretden olursa ʿalāmeti bögrek yelleri katı ıssı olmak ve çok susamakdur (12) ʿilācı soyuk şerbetler ve luʿāblar istiʿmāl edeler ve soyuk ṭılā edeler ve eger kāfūr üzerine (13) ṭılā etseler ʿacāyib fāyide kıla yaḫūd burūdetden ola ʿalāmeti kārūre aḳ olmak (14) ve bel żaʿīf olmakdur ʿilācı ıssı huḳneler istiʿmāl edeler ıssı yağlarıla ʿasfūr (15) toḫum yağı gibi ve acı bādām yağı ve fıstuḳ yağı ve ḳust yağı gibi bögrek yerini bu yağlarıla

111b

(1) yağlayalar ocağa ḳurşu ve dilkü yağı ve anduḳ yağı soyuk bögrek ʿilācında katı müfīddür bögrek (2) aruḳ

111a, (5)sayağıyla:sayağıyıla P, südiyle:südiyile P, (8)ṭura:dura M, içinden:içinde M, (10) ve ʿilācında ve ʿalāmetinde dür:ve ʿilācındadur P, (15) fıstuḳ:fıstıḳ M.

111b, (1)katı:-M.

olmak ve yağı az olmak ya mizācı yaramazlığındandur ya çok cimā'dandur yaḫūd (3) çok istifrāğ etmekdendür 'alāmeti kārūre ak olmak ve şehvet az olmakdur (4)'ilācı budur ki bögrgi semüz etmek tedbīrin edeler bādām içi ve hindustān (5) kōzı içi ve kōz içi ve fınduk ve fıstuk isti'māl edeler sükkerile her kankısı ki bulınursa (6) ve yağlardan tavuk yağı ve kaz yağı ve ördek yağı yemekdür ve yağlu peynīr yemekdür ve iliklerden (7) isti'māl etmek ve terāncübīn içmek 'azīm fāyide eder bögrek yellenmek tahkīk bögrekde ğalīz yel mütevellid (8) olur 'ilācı idrār-ı bevl edeler muhallīl şerbetlerile ki yeli süre gidere ve ıssı nesneler (9) yaku edeler ki ol yeli süre tağıda ve kust ve zanbak yağın dürteler

P111b eğer bögrekde şiş (10) olsa ve sıtma daḫı dutsa ol tarafdan ki ağrır bāselīk tamarından kan alalar (11) ve şınḫıyār toḫmı suyı ve kabak çekürdegi suyı ve kavun çekürdegi suyı ve ḫaşḫāş (12) lu'ābı eşyūşı bal cüllābıyla vereler içe benefşe şarābı ve keşkāb ve bādām (13) yağıyla bakla suyı vereler ki içe ḫatmī ve sandal dögeler ve eleyeler ve gül suyıyla bögrege (14) yaku edeler ve katı dülcünmekden ve ağır iş içlemekden ve katı çağırmakdan sakınalar (15) ve ğıdālardan ısfanāḫ aşın ve marūl ve kişnic istiʿmāl edeler ve ḫarpūz ve ḫıyār ve kadın

111l2a

(1) tuzluğı dāyim yeyeler ve çok sıtma zāyil ola ve ḥarāreti eksile bögrege mün-rūğan dürteler (2) ya tavuk ya kaz ya

---

111l1b, (2)cimā'dandur:cimā'ındandur M, (3)olmakdur:olmakdandur M, (5)bulınursa:bulunursa M, (7)tahkīk bögrekde:-M, (8)ki:-M, (12)lu'ābı:ve lu'ābı M, cüllābıyla:cüllābıyıla P, (13)yağıyla:yağıyıla P, (15)aşın:aşı P.

ördek ya benefşe yağıyla ve eger bögrek katı ağrısa dāyim ısıcak (3) su içinde oturdalar ta ki ağrısı zāyil ola müfredāt ki anuŋla bögrek rencine (4) mu'ālece olınur kim budur kebere suyın sirkeyile içmek bögrek ağrısına müfīddür (5) encīr bögrege müfīddür pāpadyayı kaynadalar bögreginde taş olan kişi suyına (6) gire otura ol taşı eze ve su yolından getüre tatlu bādām mu'tedildür yağı bögrek (7) ağrısına nāfi'dür topalak bögrege assıludur ve zīreklik getürür hasek ya'nī demür dikeni (8) ıssıdur kurudur bögrekde ve kavukda olan taşı giderür za'firān ıssıdur kurudur bağır ve bögrek (9) ağrısına müfīddür su kerdemesi ıssıdur kurudur bögrekde olan taşı ve bağarsuklarda (10) olan başı giderür şakākul bögrege kuvvet verür şalğam bögregi berkidür kanbīl ıssıdur (11) ve kurudur bögrekde ve kasukda olan başları oŋuldur
P112a kebābe ma'deyi ve bağarsukları (12) fāsid ŋıltlardan arıdur kimnūŋ cevārişile yeseler bögregi berkidür ve bögrekde (13) baş varısa oŋuldur va'llahu a'lem ve'l-ḥakem

YİGİRMİ TOKUZINCI BĀB

(14) bele ta'alluk olan ağrılardan ve sebebinde ve 'ilācındadur bel ağrısıçün (15) evvel ḥukme-i leyyine edeler ve andan soŋra ḥukme-i mutavassıta edeler ve tenkiyeden soŋra

M112b

(1) yaku vuralar yaku sıfatı uşak yigirmi direm ak günlük ve mestakī omar direm mürr beş direm (2) sabr üç direm

---

M112a, (2)yağıyla:yağıyıla P, (3)anuŋla:anuŋıla P, (4)kim budur:-P, (13) va'llahu a'lem ve'l-ḥakem:-P, (14)ağrılardan:ağrılarda P.

M112b, (1)mür:mürr M, (2)şabr:şabır M.

bunları eski süciyle hal édüp kaynadalar ta kıvama gelince andan soŋra (3) bir bèz üstine dürteler ısıcakla bèline vuralar şifā ola gıdālardan ekşi ve yèl eyler (4) ve sovuk nesneler yèmeye şāf ki bel agrısın giderür yüzerlik toŋmı ve geftālū çekürdegi (5) ve çörek otı onar direm bakır tū elli üç direm ve çekürdegi çıkmış dimlit otuz (6) üç direm dükelin yumşak dögeler ve eleyeler ve dimlidi dögeler bal gibi ola ve bu otları (7) anuŋla yoguralar serçe barmak kadarı şāflar èdeler birin gece ve birin gündüz dutunalar (8) şifā ola bel agrısıçün defnī agacınuŋ yapragı on direm ve zeyt yagı yüz direm (9) bir çölmege koyalar ve şol kadar kaynadalar ki yapragun kuvveti yaga çıka ve oddan indüreler (10) hācet vaktında oda karşu bèl agrısına dürteler ʿazīm fāyide bula yaku ki (11) bel agrısın giderür yüzerlik toŋmı ve ŋardal toŋmı ve tere toŋmı ve kebere köki kabı her birinden (12) berāber alalar dükelini merzengūş suyıyla bişüreler ve bèl agrısına yaku èdeler ʿazīm fāyide (13) bulalar

P112b m ü f r e d ā t k i b è l a g r ı s ı n a m u ʿ ā l e c e o l ı n u r her ki sezāb yagın bèl agrısına (14) dürtse sovukdan olan bèl agrısını gidere belesān yagı ıssıdur yaşdur ve latīfdür (15) sevdāvī ve balgamī nemālara ʿazīm fāyide èder ve bèl agrısın ki yèlden ola sürer

M113a

(1) giderür ve yèlleri tahlīl èder eger kimse yılan etin yèse bèl agrısın gidere ve hem kuvvetin (2) artura katır suyruguınuŋ èşirtmeklerin dögüp suyıla ılıdup andan bir pi-

---

M112b, (2)bunları:bunlı M, èdüp kaynadalar:èdeler kaynadalar P, (3)bir bèz:bir biri P, (7,13)anuŋla:anuŋıla P, (14)agrısını:agrısın P.

yāle açla içseler (3) ve bel ve bögrek ve yan başı agrısın gidere ve eger bunı deŋiz suyına ısladup dögeler (4) suyıyla hukme edeler yan başı agrısın gidere ve daḫı yelleri ve eski rencleri kamusın (5) süre gidere ısfanāḫ bel agrısına müfīddür ḥabbetü'l-ḫaḍrāhuŋ yagın bel agrısına sürseler (6) ve yaku etseler fāyide ede agu agacı ıssıdur kurudur bel agrısına yaku etseler agrısın (7) giderür anı artuk yemek ḫatadur eger cānavara yedürseler öldürür eger ādam yese ıslāḫı (8) gül yagıyla ve bezr-i katūnā lu'ābı ve cüllāb ve tatlu nesnelerle ve kesīreyiledür (9) ılgun yenişi ki gezmāzū derler sovukdur kurudur bel agrısına ki ıssıdan ola fāyide eder bala katup (10) anı yeseler bagarsuklarda ki baş ola oŋuldur ol nesneler ki yele ve nafḫa müte'allikdür (11) menfa'at cihetinden ve maḍarrat cihetinden ısfanāḫıla bişen aş ma'dede yel ve nafḫ ḥāsıl (12) eder anīsōn yelleri ma'deden ve bagarsuklardan giderür fınduk ma'dede yel eyler koruk ma'dede yel (13) ve nafḫ eder kasnī ma'deden yeli sürer su yar-
P113a puzınuŋ yagı yele nāfi'dür acı tere yelleri sürer (14) segāb yeli tagıdur kereviyā yeli sürer ince elekden elenmiş unun etmegi ma'dede yel eder (15) bakla naffāḫdur ya'nī yel edicidür kepeğile bişen etmek ve arpa etmegi ve ḫamīrsüz etme

M113b

(1) ma'desinde yel olan kişilere muvāfık degüldür turp yel edicidür su içinde biten yarpuz (2) ma'dede olan yele müfīddür ṣalgam naffāḫdur yel eyler sarmısak yelleri taḥlīl eder soğan (3) müvellid-i riyāḥdur yel eyler bādincān yel eder

---

P113a, (3)ve bel:bel P, (8)yagıyla:yagıyıla P, nesnelerle: nesnelerile P, (9)kurudur:-d, (12)koruk ma'dede yel:koruk ma'dede y, (15)kepeğile:kepeğiyile P.

M113b,(1)yel:yeli P, (3)eyler bādincān:eder bādincān P.

zencebīl yelleri taḥlīl eder kimnūn daḫı ḫavlincān (4) yelleri zāyil eder ve arduc yemişi yele nāfi'dür encüzān yel ḥāsıl eder va'llahu a'lem

OTUZUNCI BĀB

(5) y a n b a ş ı z a ḥ m e t i n d e d ü r (6) k i a ŋ a ı r k u'n-n i s ā d e r l e r v e 'a l ā m e t i n d e v e 'i l ā c ı n d a d u r ırku'n-nisā ki aŋa (7) yan başı derler 'alāmeti budur ki yan başından sızlaya ta topuğa degin 'ilācı budur ki (8) eger kızarup ıssı olursa topuğuŋ taş yanında üç tamaruŋ ortasından kan alalar ve eger (9) rengi kızıl olmazısa kusduralar heftede bir gün ya on beş günde iki gece biri biri ardınca (10) kusduralar ve gıdālardan et aslından ve ġalīz yel eyler nesnelerden perhīz edeler ve süci (11) içmeyeler ve ḥukme-i mutavassıṭ isti'māl edeler iki gün günde ikişer kez ve üzerine bir yaku baġlayalar (12) ṣıfatı budur ḫamīr yoġuralar bir ḫalka edeler ol aġrıyan yere yapışdurup sıvayalar ki (13) içine nesne koyıcak akmaya ve saġ tuzı dögeler ve eleyeler ve ol ḫalkaP113b nuŋ orta yerine sızı (14) üzerine dökeler ve üzerine ıssı zeyt yaġın dökeler ve barmaġıla ol tuzı zeyt yaġıyla (15) karışduralar olur ki gene biraz zeyt yaġın ki evvelkiden ıssı ola üzerine dökeler karışduralar

P114a

(1) bir kaç kez böyle edeler yaġ bir birinden ıssı ola ta ḥadde dāġlaya ve ol ḫalkayı giderler (2) ve ol tuz tura ketteān çöpüni ya panbuk koyalar bir gün bir gece tura şifā bula ḥukme ki (3) 'ırku'n-nisāyiçün isti'māl olınur demür

---

P113b, (8)taş:taşı P, (11)mutavassıṭ:mutavassıṭa P, (14)yaġıyla:yaġıyla P.

dikeni turak otı pāpadya iklīlü'l-melik yarpuz (4) sezāb her birinden bir avuç alalar kantariyūn-ı dakīk on direm kışşā ü'l-himār beş direm (5) ākırkarhā marçūş üç direm kebere dibinüñ kabı beş direm ʿasfūr toḫmı ve kene (6) toḫmı nīm-kuft her birinden beşer direm büy dört direm mecmūʿın yedi rıtıl suyıla kaynadalar (7) ta bir buçuk rıtıl kalınca andan soñra bu şudan sülüşān rıtıl ki toksan direm olalar on (8) iki direm ābkāme ve on direm bal ve on iki direm sūsen yaġı ve on iki direm zanbak yaġı (9) ve bir direm sebkinec ve iki direm mukl-ı azrak ve buçuk direm cünd-i bīdester bu mecmūʿın hāvan (10) içinde koyup karışduralar mecmūʿı otlar yaġıla ve bu suyıla eyü karışa andan soñra (11) hulme edeler nāfiʿ ola inşā'llahu hulmeden soñra arkasını ve yan başlarını ḫust (12) yaġıyla ve sūsen yaġıyla cerb edeler sufūf ki ʿırku'n-nisāya müfīddür sināne ki (13) on direm sūrıncān beş direm zaʿfirān buçuk direm mecmūʿın yumşak dügeler karışduralar (14) şerbeti üç direm nebāt-ı mısrīyıla içeler eger bu ʿillet uzasa gitmese ayāricāt (15) istiʿmāl edeler daḫı tuzlu balık suyıyla ve kış
P114a şā'ü'l-himār yaġıyla hulme kılalar ve daḫı külürd

N114b

(1) suyına girüp oturmak ve deñiz suyına girüp oturmak fāyide eder bir dürlü sufūf daḫı (2) ki nıkrısa ve ʿırku'n-nisāya müfīddür ak sūrıncān on direm şeker-i süleymānī beş direm (3) zaʿfirān bir deng mecmūʿın yumşak dügeler karışduralar bir direm sovuk suyıla istiʿmāl (4) edeler eger bir kimse yüzerlik toḫmından on iki gece her gecede bir

---

N114a, (7)rıtıl:rıtl P, (12,15)yaġıyla:yaġıyıla P.

buçuk miskāl sahk (5) etmedin sufūf etse ʿırku'n-nisā zahmetinden şifā bula mücerrebdür

OTUZ BİRİNCİ BĀB

diz zahmetinde (7) ve topuk ağrısın da ki ana nikrıs derler nikrıs ol rencdür ki topukdan baş barmağa (8) degin şişer istiskā gibi ʿalāmeti budur eger kandan olursa kızarur ve tamarları (9) gök olur ve barmağıla yapışıcak katı ıssı olur ve eger safrāyıla karışuk olursa katı sızlar (10) ve eger balgamdan olursa rengi ak sıfat olur ʿilāçı eger kandan (11) olursa gevde tamarından kan alalar ve üzerine gül suyı ve ʿınebü'ş-şaʿleb suyıyıla ya hayü'l-ālem suyıyıla (12) ya ʿavrat südiyle ak sandalıla ve sirkeyile tılā edeler ve eger sızısı gālib olursa biraz (13) efyūn ve biraz zaʿfirān dedügümüz tılāya bile karışdura yahūd bezr-i katūnāyı dögeler sirkeyile (14) karışduralar yaku eyleyeler ve eger balgamī olursa iklīlü'l-melik ve pāpadya çiçegi ve büy tohmı (15) ve kettān tohmı dögeler ve mecmūʿın suyıla karışduralar ve kaynadalar ta bulamac gibi ola ve yaku edeler

H115a

(1) ve dahı bögrülce bişüreler müherrā dögeler yumşak dögeler bulamac gibi ola yaku eyleyeler karşu doggüreler (2) ısıcakla her ne dürlü zahmetise bu bābda fāyide ede ve eger bögrülce bulınmasa bakla unıyla (3) edeler bu dahı bulınmasa kepegile ve tuzıla yaku edeler nāfiʿ ola gıdālardan etden ve süciden (4) ve cimāʿdan gey sakınalar ve bu maraz

---

.114b, (10)gandan:kan P, (11)hayyü'l-ʿalem şuyıyıla:hayyü'l-ʿālem H, (12)südiyle:südiyile P, (13)karışdura:karışdur H. .115a, (2)bulınmasa:bulınmazısa P.

açlık sever ve ḫafīf yemekler sever ve müshilātı (5) ḥabb-ı sūrıncān ve maʿcūn-ı sūrıncān istiʿmāl edeler ve ḥukme-i mutavassıṭayı istiʿmāl (6) edeler ve bu maraż her ne dürlü olursa sūrıncān münāsibdür bilgil ki nıkrıs ve vaca-ʿı(7) mafāsıl sebebi çok yemek ve içmek ve ṭokla çimāʿ eylemek ve ṭokla el ayak çok ovdurmakdan olur (8) ve oŋurġa aġrısınuŋ ve bel ve diz aġrısınuŋ daḫı sebebi bunlardur ve bu marażuŋ ʿilācı daḫı (9) bir birine yakındur ʿalāmeti ḫastanuŋ gevdesi öküş derlemez derledügi yédügine göre (10) olmaz ol sebebden ḫılt gevdesi eŋlerine ya ayaklarına dökilür dökildügi ṭamarları (11) gėŋir nite ki buruna sümük gelür yaşdan gevdenüŋ çirginden ve ḫıltından ol daḫı eŋlere (12) çöyle gelür eglenür soŋra tīmār ėtmesi müşkil olur ṭabībler buŋa marażu'l-ʿömr derler yaʿnī ʿömri (13) olduġınca sayru olmakdur ṭabībler muʿteber kitāblarda şöyle dėmişler ki bu renc issinüŋ (14) yaşı uzun olur ʿilācı balġam müshiline ṣafrā müshilin katalar andan soŋra ṭamarlaruŋ (15) gėŋligi ṭaralmayınca bu aġrı gitmez ne ḳadar çok müshil içerse ki gevdesi arına gėne

M115b

P115a (1) ve taʿāmı çok yéye ve cimāʿ ėde bedeninüŋ ḥarāreti eksilür ol taʿām iŋen bişmez (2) ṭamarlara çiġ varur ṭamarları gėŋidür çoġırak dökilür ṭamar çeker aġrıdur eŋleri daḫı (3) aġrıdur pes bu rencüŋ ʿilācı çok ot içmegile olmaz belki ṭamarı ṭaraldur nesne gerekdür ol ot ki (4) ṭamar aġzın ṭaraldur sūrıncān maʿcūnın ḳurıla yémek daḫı eyüdür bu rencüŋ

M115a,(7)ve ṭokla cimaʿ eylemek:-M, (8)ve diz:-M, (12)eglenür:egler M, marażu'l-ʿömr:marażu'l-ʿömür M.
M115b, (2)ṭamarlara çiġ varur:-P, (3)nesne gerekdür:-M.

yavuzı (5) oldur ki ṭamarlara yavuz ḫılṭlar dökile safrā ve sevdā ve balġam ve ḳan gibi daḫı yavuzı oldur ki (6) koyuk balġamıla safrā dökile eger safrā dökülürse aġrısı katı olur renciñ ilkinüden aġrısı ve (7) sancusı ḳatı olur üzerine sovuk nesneler ḳosalar ḫōş gelür dökilenüñ çoġı ḳanısa (8) ʿalāmeti oldur ki aġrıyan yėr şişer ḳızarur ḳan alıcak aġrısı eksilür ve eger dökilen (9) safrāyısa şişi az ve sancusı çoḳ olur şişinüñ ḳızıllıġı meyli sarulıġadur (10) ve daḫı ṣayrunuñ beñzi sāz olur aġzı dadı acı olur eger dökülen balġamısa (11) şişinüñ reñgi aḳçıl olur ve hem yumşaḳ olur ve ṣayrunuñ aġzı sulanur ve sancusı az olur (12) ve üzerine ıssı nesne ḳomaġı sever ve eger dökülen sevdāyısa ṣayrunuñ beñzi ḳarasaġı olur (13) gevdesi aruḳ olur şişi üzerine el ḳosalar ḳatı aġrır ṣayru ṭalaḳlu olur ve eger dökilen dükeli (14) ḫılṭlarısa ʿalāmeti budur ki üzerine ıssı sovuk nesne vursalar biraz ḫōş gele (15) eger yėlden olursa şişi yeyni olur aġrısı bir yėrden bir yėre gezer yürür eger iriñden

M116a

(1) olursa gey kızmış ola giciye bu nesne vacaʿ-ı mafāsılda az bulınur ʿilācı budur ki (2) eger ıssıdan olursa bāselīḳ

P115b ṭamarından ki dirseġüñ iç yüzinde ḳolun aşaġı ṭamarıdur (3) eger aġrı belden aşaġayısa bu ṭamardan ḳan alalar ve eger aşaġa ve yuḳaru eñlerdeyise (4) kīfāl altındaġı yoġun ṭamardan alalar eger aġrı saġ yaṇayısa sol elden alalar ve sol (5) yaṇadanısa saġ elden ḳan alalar ḳan aldukdan soṇra

---

M115b, (5)yavuz ḫılṭlar:dürlü ḫılṭlar P, (6)koyuḳ:koyu P, ilkinüden:ilkinden P, (14) ki:-P.

M116a, (1)giciye:giceye M, (2)aşaġı:aşaġaki P, (3)ḳan:ḳan ḳan P, (5)yaṇadanısa:yaṇayısa M.

sayrulık evvelinde sovuk tılālar (6) vuralar sandal ve hayyü'l-'ālem ve karpūz suyı ve tāze sirke bezr-i katūnā kankısı olursa tılā edeler (7) yaş kişnic dögüp suyın çıkarup kettān bezin ısladup vursalar fāyide eder ol (8) bezi ısıcak gidereler tohmekān suyın içüreler anı gey dögeler sık torvaya koyalar biraz ovalar (9) suyın alalar sirkengübīnile karpūz suyı hem eyüdür hıyār ve hıyārşenber tohmın dögüp (10) karıla ya buzıla ya sovuk suyıla içüreler şeker yerine benefşe şarābın katalar ki şekerden (11) ola ya yigirmi direm terāngübīn katalar ki (12) bir şerbet içe tatlu nār suyıyla vereler yarındası gene vereler gıdālardan arpa (13) suyın vereler pekligi geçüp agrısı sinince müshil vermeyeler meger ki safrā çok ola (14) agrısı katı ola matbūh-ı helīle içüreler sürıncānıla bir kaç kez ve agrısıcek koruk (15) aşına arpa suyın katup yedüreler ve zīrbāc yedüreler ki içinde yaş kabak ve şınhıyār

M116b

(1) ola ve dahı şekerile arpa kavudın yedüreler ve eger agrısı gey katı olursa ög (2) giderür nesne yemek ve dürtmek gerek efiyūn gibi ban tohmı gibi eger agrısından (3) bunalmazısa yemeye ve dürtmeye zīrā ki ög gideren nesne

P116a agrıyı emīn eder illā (4) hıltı koyu eder eger yedi gün geçse hastalık biraz sınur ol tılālar ki dedük (5) yalunuz urmayalar biraz kettān tohmın katalar ki biraz istemek ola hıltı bişürür evvel anunçün (6) ıssı nesne katılmaz ki ıssı nesne hıltı çok çeker yavuz olur eger yararsa

---

M116a, (6)vuralar:vereler P, (11)ki:-P, (15)zīrbāc:zīsābac M.

M116b, (6)yararsa:yörse P.

başını alup (7) bir bakır veya demür kab içine zanbak yağıyla bişürse müherrā bişünceye dek karşu bu yağdan (8) koysa andan soŋra ol yağdan nıkrısa ve eski fālice ve raʿşaya daḫı bedendeki (9) şişlere ve ribū zaḥmetine sürse gidere ve ʿavrat oğlan toğuracak vakt ol yağdan (10) öd yerine sürse zaḥmetsüz toğura mücerrebdür

OTUZ İKİNCİ BĀB

(11) v a c a ʿ-ı m a f ā ṣ ı l y a ʿn ᵊ İ b e n d ü k ş e l e r a ğ r ı s ı n d a v e ʿ i l ā c ı n d a d u r

bendükşeler aġrısı (12) dükeli bendükşelerde olur eger oŋurġa sünüginde olursa bel aġrısı derler eger ayaklarda (13) olursa nıkrıs derler bu vacaʿ-ı mafāṣıl mecmūʿı bedende gezegen olur ʿilācı nıkrıs ʿilācı gibidür kandan (14) olursa kan alduralar kanı teskīn edeler maṭbūḫ-ı fākiheyle şarābı'l-ʿunnābıla ya şarāb-ı līmūnıla (15) ya şarāb-ı verd tarīyıla andan yaş kişnic suyı ve ʿinebu's-saʿleb ki dilkü üzümi derler anuŋ

Ml17a

(1) suyın gül yaġıyla ve sirkeyile ṭılā edeler sızısı artuk olursa ṭılāsına efyūn ve zaʿfirān (2) katalar ve müshilātı ḥukme-i leyyineyile ve maṭbūḫ-ı helīlecāt ya ḥabbü's-sabırıla ya ḥabb-ı (3) cürıncānıla ve eger balġamī olursa

P116b kusmak gerek andan soŋra tenkiye edeler ve açlıġa (4) sabr edeler ve cimāʿdan ve etden ve şarābdan saḳınalar Cālīnūs eydür cemīʿi maraż ki (5) müzmīn ve eski ola ki edviye andan ʿācis oldı penḥīnile ve tedbīr-i laṭīfile (6) marażları

Ml16b, (7)yaġıyla:yaġıyıla P, (9)ribū:ribv P, (10)ol yağdan öd yerine:ol yağdan öd yağdan öd yerine P, (13)gezegen:gezerken A, nıkrıs ʿilācı:-, (14)fākiheyle:fākiheyile Ml17a, (1)yaġıyla:yaġıyıla P, olursa:olur A.

zāyil oldı ḥattā nıkrıs vaca'-ı mafāsıldan daḫı parhīzile ḫalās olınur (7) vaca'-ı mafāsıl ya'nī bendükşeler aġrısı kamu bendükşelerde olur eger oŋurġa süŋüginde (8) olursa bel aġrısı dėrler ayaklarda olursa nıkrıs dėrler eger yaŋ başından dize (9) ya topuġa degin inerse 'ırku'n-nisā dėrler dükelinüŋ sebebi safrā ya kan ya balġamdur (10) ya mürekkebdür az olur ki yalıŋız sevdādan ya balġamdan ola ki safrā karışmış ola ya burūdet (11) ya balġamdur ya katı hārāretdür kandan olursa 'alāmeti rengi kızıl olmak (12) ve şişmek ve katı aġrıyup sancamakdur 'ilācı kan almak ve tabī'atı şarāb-ı benefsec-i mükerrerile (13) ya ḥukne-i leyyineyile telyīn eylemekdür ve safrāvī ḥummāya diyecegümüz şerbetleri içmekdür ve ġıdāları (14) yemekdür ve hīç et yememekdür ve aġrır yėre evvel sandal ve gül ve kişnic ve kāsnī ve gül suyıyla (15) ve sirkeyile vuralar aġrı iŋen katı olursa biraz efyūn katup vuralar aġrı eksilicek benefşe

M117b

(1) ve ḫatmī ve bābūnec ve iklīlü'l-melik vuralar safrādan olursa 'alāmeti rengi sarı (2) olmak ve şişi az olmak ve aġrı katı olmak ve katı kızarmakdur az olur ki kan karışmadan (3) sırf safrādan olur bu sebebdendür ki 'ilācında evvel kan aldurmak gerek (4) andan soŋra maṭbūḫ-ı fākiheye sürıncān katup içmek gerek evvel bezr-i katūnīyıla (5) sir-
P117a ke ve it üzümi suyı ve kişnic suyı ve tāze kabak ve ḫıyār ve marūl uralar on (6) dört günden soŋra ki biraz aġrısı sākin ola ḫatmī ve benefşe ve kepek ve bābūnec (7) kaynadalar suyın ısıcakla aġrıyan yėre dökeler fī'l-cümle bu kısmın

---

M117a- (8)yan bagından:yan başında N, (11)olursa:olur N.

dahı ʿilācı ġıdāda (8) ve şerbetde ve gerü kalan nesnelerde hummā-yı safrāvī ʿilācıdur eger balġamdan olursa (9) ʿalāmeti rengi ak olmak ve şişi az olmak ve ıssı nesneler ḫōş gelmek gece (10) olıcak kış günlerinde aġrı artmak yayın eksilmek ʿilācı evvel muġlāb-ı munżıc ve şarāb-ı (11) uṣūl ve sikencübīn-i ʿunṣulī ya sikencübīn-i buzūriyıla balġamı bişürmek gerek balġam tamām bişicek ḥabb-ı ṣabrıla ki (12) sürıncān katmış olalar ishāl etmek gerek ġıdālardan evvel bir kaç gün şekerile (13) ya balıla noḫūd suyın ya yalnuz bal ya rişte müzevveresin vereler zarūret olmayınca (14) ki kuvvet żaʿīf olmaya et vermeyeler bir kaç gün geçüp mādde istifrāġ oldıġından (15) sonra gügercin eti ki turak otıyla ve dārçīnīyle bişmiş ola yedüreler ḫorūs

M118a

(1) şōrbāsın vereler her gece gülengübīn ve maʿcūn-ı felāsife ve tiryāk-ı fārūḳ ve tiryāk-ı erbaʿa (2) yeyeler ve aġrıyan yere kust yaġı ya bābūnec yaġı ya ferfīyūn yaġı dürteler hammāmdan çıkıcak bal ya keklik (3) yaġı dürteler ve būy ve iklīlü'l-melik ve sürıncān ve kettān toḫmın ve günlük ve şām sakızı dögeler (4) saru mūm katup ısıcakla vuralar tatlu sulu murattıb hammāma girmek ziyān eder ıssı muḫaffif (5) hammām ki çok derlemeyeler suyı ıssı ola ve az

P117b koyunalar ve natrūnıla ya tuzıla aġrıyan yeri (6) ovalar eyüdür sevdādan olursa ʿalāmeti aġrı az olmak şiş yeri katı olmakdur (7) ʿilācı hummā-yı sevdāvīye diyecegümüz ʿilācdur

---

M117b, (11) ʿunṣulī ya sikencübin-i :-M, balġamı:balġam M, (14) oldıġından:olduġından P, (15) otıyla:otıyıla P, dārçīnīyle:dārçīnīyile P.

M118a, (3) yaġı:yaġın P, sakızı:sakızın P, (5) koyunalar:koyanalar P, (7) ʿilācdur:ʿilācıdur M.

eger burūdetden ve yelden olursa ʿilācı (8) hummā-yı balgamī ʿilācıdur harāretden olursa hummā-yı safrāvī ʿilācıdur lākin bu iki (9) kısımda müshile ol kadar ihtiyāc olmaz eger bir kaç hıltdan olursa ʿilācı üçinde (10) dahı ol hıltlarun ʿilācında terkīb ėtmek gerek vacaʿ-ı mafāsılda müshilden kusmak yėgrekdür (11) hukne ki sūrıncān katmış olalar eyüdür dükeli ekşiler ve sirkelü nesneler (12) sikenciibīn ve hamīr ziyān ėder bu marażun muʿālecesinde asıl gıdāyı (13) az yėmekdür ve et yėmemekdür ve taʿām yėyüp tizcek hammāma girmek (14) ve su içmek ya cimāʿ ėtmek ya hareket ėtmek katı ziyāndur vacaʿ-ı mafāsıl harāretden (15) olsa bu tılāyı istiʿmāl ėdeler gülef kızıl sandal ak sandal bėşer direm zaʿfirān

M118b

(1) iki direm efyūn bir direm gül suyın dögüp ince elekden gėçüreler bir kaşuk sirke ve bėş (2) kaşuk suyıla tılā ėdeler aġrısı sākin ola eger kişnic suyıyla tılā ėderlerise yėgrek (3) ola eger mafāsıl aġrısı sovukdansa hatmī ve iklīlü'l-melik ve pāpadya (4) ve kettān tohmı ve zaʿfirān her birinden bėşer direm dögülmiş kişnic suyına katalar tılā (5) ėdeler bundan gėçėzrek tılā budur ki sıġır tezegin ısıcakla dürteler çişini gidere (6) güdin yėr sıġır tersi olursa dahı yėgrekdür vacaʿ-ı mafāsıla habb-ı ayāric içmek
P118a (7) müfiddür bir dürlü dahı eski zeyt yaġı ikiyüz direm büber on direm ferfiyūn günlük (8) bėşer direm defnī yaġı elli direm biraz bal mūmı büber yarı dögeler zeyt yaġına

---

M118a, (8)lākin:likin P, (9)müshile:-M, (10)mafāşıldan:mafāşılda P, müshilden:-M, (15)direm:dirhem P.
M118b, (2)ėderlerise:ėdeler M, (3)şovukdansa:şovukdanısa P

katalar ve bir çölmekde (9) şol kadar kaynadalar ki dört bahşında bir bahşı kala andan oddan indüreler suya süzeler (10) ve ferfîyün ve günlügi yumşak dögüp katalar yine biraz kaynadalar ki bu ikisi dahı eriye tamām (11) oldukdan mūm ve defnî yağın katalar bir sırça ya bakır kaba koyalar hācet vaktında sızılara (12) ve vaca'-ı mafāsıla güneşe ya oda karşu ya ıssı hammāmlarda dürteler nāfi' ola müfredāt ki bendükşeler (13) ağrısına mu'ālece olınur yan başı ağrısı ve eğler ağrısı ve el ayak ditrer olsa habbetü'l-(14)hażrā yağın sürseler ve yeseler fāyide ede balıla yağın yerlerise dahı olur ve habbetü'l-hażrā (15) dédükleri benefşedür ve dahı tenün dérinün diblerinden galîz yelleri ve sovuk

Fl19a

(1) balgamları sürer çıkarur uşağı kaynadup suyın içseler bendükşeler ağrısına (2) müfîddür tağda biten şalgam nıkrıs rencine yaku ederlerse fāyide malşara dérler fāyidelü (3) otdur eger anun toğmın ve yaprağın yeseler sekirdeni ve bögregi ağrıyana fāyide éder sezābı (4) balıla bendükşeler ağrısına dürtmek nāfi'dür dilkü yağı dükeli yağlardan yeğredür bendükşeler ağrısına müfîddür oğlan aşı ki cāvşîr dérler bir ağacun püsıdur (5) ıssıdur kurudur bendükşeler sovuğına fāyide éder egir ıssıdur kurudur sovukdan olan has

Fl18b talığa (6) nāfi'dür sovuk yelleri gevdeden sürer ve ağrısına fāyide éder iklîlü'l-melik bendükşeler (7) şişine yaku étseler giderür besfāyic ma'deyi ve bağrı kavî éder ve endāmlar süstlığın (8) giderür yağıla karıgdurup bendükşeler

---

Fl18b, (11)mūn:mūnı P, (14)yerlerise:yerlerse P.
Fl19a, (2)éderlerse:ederlerise P, (4)oğlan aşı:oğlan işi P, (7)süstlığın:süstlığın P.

ağrısın giderür bögürtlen yapragın dögüp suyını (9) gevde-
de bendükşeler ağrısına dürtseler fāyide ėde ḫurmā bendük-
şeleri yumşadur menīyi arturur ammā çoḳ (10) yėyicek baş
ağrıdur ıslāḥı sikencübīnileḍür zift ıssıdur ḳurudur bendük-
şeler ağrısına (11) müfīddür her ki üç güne degin bir direm
sabır yėse her tanla bendükşelerinüŋ ağrısın (12) gidere
sığır ḳuyruğı ıssıdur ḳurudur bendükşeler ağrısına ve ayaḳ
ağrısına müfīddür va'llahu a'lem bi's-savāb

OTUZ ÜÇÜNCİ BĀB

(14) a r m a ḳ d a v e ṭ a b a n ğ i c i s i n d e v e
s e b e b i n d e v e ʿ i l ā c ı n d a d u r ḳaçan ki bir
kişi bir ḳaç (15) ferseng yol yüriyüp armaḳdan mafāṣılında
ağrı hāṣıl olsa ve aʿżāsı işden

M119b

(1) ḳalsa göyle ki ayağı üzerine turamaz olsa ʿilācı budur
ki elinüŋ ve ayağınuŋ ṭırnağını (2) yağlayalar her ḳankı yağ
bulunursa ṭırnaḳların ter ėdeler yağıla nāfiʿ ola eger yağ
bulunmazsa (3) yaḫūd bu ʿilleṭ ḳış güninde olsa iki ayağın
dizine degin ıssı su içine ḳoya göyle ki (4) su ayruḳ yėre
degmeye nāfiʿ ola ve eger yay güninde vāḳi olsa iki ayağını
gėrü dizine dek (5) soyuḳ suya giyire ki ġayrī yėri degme-
ye eczmāl diŋlene rūġan-ı fūlād bir yağdur ki (6) nāfiʿdür
armaḳdan ḳalmış aʿżālara çün ki anı oda ḳarşu dürtüneler
ve assı (7) ḳılur fālic olmışlara ve süst endāmlara ve ten-
P119a den yėlleri baḥlīl ėder ve bėl ağrısına (8) ve ʿırḳu'n-nisā-
ya ve ḳavuḳ ve bügrek rencine ve ḳulunc ve laḳvā renclerine

M119a, (9)dürtseler:-M, (15)yüriyüp:yürip P.
M119b, (2)bulunursa:bulınursa P, bulunmazısa:bulınmazısa P,
(8)ḳulunc:ḳulınc P.

otları sünbül-i (9) hindī ve kust ve endūz ve servi aġacı budaġı ve çam aġacı budaġı her birinden onar direm (10) bu otları evvel dögeler ve bir gün bir gece suyıla ısladalar ve andan soŋra keçi ve koyun (11) südi her birinden ikişer rıtıl alalar ve bir rıtıl şīrūġan katalar bir rıtıl evvel su katalar ısladalar (12) andan soŋra kaynadalar tā ki ol sular gide ancak yaġ kala pes oddan indüreler ve süzeler (13) ve isti'māl edeler nāfi' ola ve her ki bu esmāyı okumaġa mülāzimet etse yol yürüyüp hīç (14) armaya ve eger bu esmāyı aġır iş işleyen kimseler dāyim okusalar ol işi hīç tuymaya (15) bu şerīf isimler berekātında ve eger bu ismlerüŋ 'adedlerin hisāb etseler ve ol

M120a

(1) 'adedleri kalem-i hindī birle bir yüzük kaşına murabba' vafk edüp resm etseler ve ol (2) yüzügi barmaġa geçürseler ol kuvvet hāsıl ola allahuŋ fazlı birle ve her ki ża'īf ol- (3) olsa ve katı süst olsa bu ismleri resm edüp yazsalar bilesine götürse (4) ve bu du'āyı okusa fī'l-hāl kavī ola ve ol ismler bunlardur . . . . . .

(5) bu dört ismiŋ 'adedi biŋ yüz on altıdur . . . . . üç yüz beşdür . . . . . yedi yüz ırk dörtdür . . . . . yüz on altıdur . . . . . (6) yüz elli birdür ve ol vafkuŋ resmi ve şekli budur ki günüş yüzük kaşına naḳş edeler

---

M119b, (9) servi:serv P, (11) rıtıl:rıtl P, (13) ve isti'māl: isti'māl M, yürüyüp:yürüyüp P, (15) isimler:ismler P.
M120a, (4) okusa:okısa P, (5) yüz beşdür yedi yüz ırk dörtdür :-M.

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

P119b(7) ve bu ism-i aʿzamdur hīç çek dutmayalar (8) ve bu isimleri okyıcak şöyle okuyalar . . . . . .

. . . . (9) bu isimlerüŋ (10) ḫāṣıyyeti iŋen çokdur ammā biz muḫtaṣar (11) kılduḳ lākin ehl-i ḳalem bunuŋ şerḥinden (12) müstaġnīlerdürür

OTUZ DÖRDÜNCÎ BĀB

(13) h u m m ā y a t r e n c i n d e d ü r ḥummā yaʿnī sıtma ḥarāretdür ki yüreḳden ḳopar dükeli aʿżāyı (14) kızdurur eger evvel rūḥları kızdurursa ki ḳanuŋ daḫı ḳalan ḫıltlaruŋ buḫārıdur (15) ḥummā-yı yevmī derler evvel ḫıltları kızdurursa ki ḫıltlar müteʿaffin ola ḥummā-yı ʿafnī derler

M120b

(1) ve eger evvel rūḥı kızdurursa aʿżāyı ḥummā-yı dıḳ derler yaʿnī ince aġrı (2) eger ḫılṭ müteʿaffin olmadın kızdurursa sunūḫūş derler böyle olan hemīn (3) ḳandur eger müteʿaffin olan ḫılṭ ḳan olursa ġan hemīşe ṭamar içinde olur (4) ṭamardan ṭaşra müteʿaffin olmaz bu sebebdendür ki dāyimā ḥummā-yı demevī nevbetsüz (5) olur eger müteʿaffin olan ṣafrā olursa ṭamarlar içinde olan ṣafra ṭamar içinde (6) müteʿaffin olursa ana ḳıbb-ı lāzım derler yaʿnī ḥummānuŋ nevbeti olmaz bedenden (7) dayim ḥarāret ḳitmez eger ṭamarlardan ṭaşra olan ṣafrā müteʿaffin olursa ḳıbb-ı (8) dāyir

P120a derler bir ḳın dutar bir ḳın dutmaz eger ṭamarlar içinde

---

M120b, (1)dıḳ: ḳıṣṣī ...

müte'affin olan safrā yürege ya ciğere (9) yakın yerde olursa ḥummā-yı muḥrıḳa derler ya'nī ḳara aġrı eger safrā rakīḳ olup (10) balġamıla ḳarışmazısa ġıbb-ı ḫālis derler ve illā ġıbb-ı ġayri ḫālis derler eger müte'affin (11) olan ḫılṭ balġam olursa ki ṭamarlar içinde müte'affin olursa ḥummā-yı balġamiye- i lāzime (12) derler nevbeti olmaz eger ṭamarlardan ṭaşradaġı balġam müte'affin olursa ḥummā-y (13) balġamiye- i ṭāyibe derler her gün nevbetile dutar ve eger müte'affin olan ḫılṭ sevdā olursa eger ṭamarlar içindeki sevdā olursa (14) rıb'-ı lāzim derler bunuŋ daḫı nevbeti olmaz eger ṭamarlardan ṭaşraġı sevdā müte'affin (15) olursa rıb'-ı dāyir derler iki gün ḳor bir gün dutar eger müte'affin olan yalıŋuz bir ḫılṭ

M12la

(1) olursa ḥummā-yı müfrede derler eger iki ḫılṭ ya daḫı artuḳ bile müte'affin olursa (2) ḥummā-yı mürekkebe derler eger safrāyıla balġam bile müte'affin olursa ṣafru'l-ġıbb derler (3) olur ki safrā iki yerde müte'affin olur birisini rāḥatı ġüni birisinüŋ nevbeti (4) güni olur pes her gün nevbeti güni olur ḥummālaruŋ nevbeti ḳarışuḳ olup vaḳtı belli olmaduġı (5) ya ġiġ sebebinden olan ḥummālarda olur ya sabı perhīz eylemekdendür ḫılṭlar müte'affin olup ḥummālar hāsıl olduġı ya fāsid nesneler yemekdendür yoġurt ve ḳavun ve balıḳ (7) ġibi ya sulu yemişler çoḳ yemekdendür zerdālū ve şeftālū ve üzüm ve ḫıyār ġibi ya ġalīz (8) yapışıcan nesneler yéyüp bedende aḫlaṭı çoḳ olup ṭamarlarda sūdde ḥāsıl

P120b

P120b, (13) eger ṭamarlar içindeki sevdā olursa: -.
M12la, (8)yéyüp:yéyip M, aḫlāṭı:aḫlāṭ P.

(9) olmakdandur hummā-yı yevminüñ sebebi ya katı gussalanmakdur ya katı kakımak ya korkmak (10) ya katı ferāḥ olmak ya çok fikirler ėtmek ya uyımamak ya katı armak ya kavī müshil (11) içmek ya zōr olmak ya aʿżāda katı aġrı olmak ya ögi gitmek ya katı aç olmak (12) ya katı susuz olmak ya toḫme olmak ya ẓāḫir ʿuẓūvlarda verem olmak ya ıssı geçmek (13) ya sovuk koymak ya katı ıssı ġıdālar ya ıssı otlar yėmek ya hammāmda çok oturmak ya çok zamān (14) hammāma girmemek ya zükām ya nāzle olmak ya çok uyımakdur ʿalāmeti oldur ki bu dėdüġümüz (15) sebeblerden nesne vāqiʿ ola evvel dutıcak ditremeye üġüdürse az üşiye az çigned̄e

I121b

(1) nabż eyü ola bu hummānuñ korkusı yokdur evvelden āḫıra bir nevbet olur ve olur ki ol (2) bir nevbet üç gün uzar ʿilācı kankı sebebden olursa ol sebebi zāyil ėtmekdür (3) müberrid ve murattıb şerbetler içmekdür ve şarāb-ı ıccās ve şarāb-ı nīlūfer ve şarāb-ı kıgr-ı asl-ı hindubā (4) gibi ve sikencübīn ve şarāb-ı līmūn içüreler ve ḫıyār toḫmı ve kāhnī toḫmı ve toḫmekān sūdin şekerile (5) içüreler hem ve sovucak yėrde oturmak gerek ve harāret kavī olmazsa muʿtedil hammāma girmekdür (6) ġıdālardan cevāv ve erik aşı ve ısfanāḫ mübevveresi ve sonuz ot mübevveresi ve bādām (7) yaġıyla: riġte mübevveresi ekşi nār suyı ya kadın tuzluġı suyı ya līmūn ya turunç suyı gibi (8) nesnelerle vėreler eger kan ġālib olursa mukūʿ-ı müshil ya matbūḫ-ı fākihe içmek (9) gerek

P121a

humma-ya demevī sebebi kan çoklıġı ve yaramazlıġıdur ʿalāme

I121b, (5)hem:-P, (7)yaġıyla:yaġıyla P.

göz ve beniz kızıl olmakdur (10) ve tamarlar tolu olup ve gevde ağır olmakdur ve karūre kızıl olmakdur ve kāhel olmakdur ve kārūre (11) ġalīz olmakdur ve nabż tolu ve nefes tar olmakdur ve yėdi günde buhrān eylemekdür ʿilācı kan (12) alalar ve tabīʿatı hukme- i leyyineyile telyīn eylemek ve bir iki gün ġıdā yėmemek ġıdālardan ekşi müzevvereler yėmek (13) sirkeyile mercimek ve ekşi nārdeng ve ekşi erük aşı ve zirişk müzevveresi gibi ve et yėmemek gerek şerbetlerden (14) şarāb-ı rummān-ı hāmiż ve şarāb-ı ʿunnāb ve şarāb-ı nīlūfer ve şarāb-ı hıśrım ve şarāb-ı hummāż ve şarāb-ı līmūn ve şarāb-ı (15) rībās ve şarāb-ı ıccās içeler eger bununla gitmezse nukūʿ-ı müshil ya matbūḫ-ı fākihe içüreler

M122a

(1) yüreği üzerine gül suyı ve sirkeyile şandal ezüp tıla ödeler şekerile karpūz suyın ezüp (2) içüreler hummā-yı sa rāvī ʿalāmeti susamak ve baş ağrımak ve uyku gelmemek ve kızgun (3) katı olmak ve ağzı acı olmak ve dil şaru olmak ve ġayga sevmemek ve çirāġdan üşenmek (4) eger muhrıka olu sa dil evvel sararur soŋra kızarur zehmet ve harāret susuz luk ve tarlıġanmak (5) artuk olur ve tudak yarılur ve dil kurur ġıbb-ı dāyir olursa nevbeti evvel çiġnemegile (6) tutar soŋra ditredür eger ḫālis olursa çok ditremegile ayı lur nevbeti dört (7) sāʿatdan on sāʿata degin olur bundan artuk olursa ġayr-ı ġālis olur ḫālis olıcak yėdi nevbeti

---

M121b, (10) ve kārūre kızıl olmakdur ve kāhel olmakdur: ve kāhel olmakdur ve kārūre kızıl olmakdur P, ġalīz olmakdur:kızıl ve ġalīz olmakdur P, (12)ġıdā yėmemek: -, (13)zirişk:zirşek M,(15)bununla:bununla P.
M122a, (6)ayılur:eyler P, (7)on sāʿata:on iki sāʿata P.

P121b artuk dutmaz meger ḫatā edeler ġayr-ı ḫāliṣ olıcak olur ki altı ay (9) eglenür ḫālısda kārūre elbetde rakīk olur kārūre ġayr-ı ḫālısda olur ki ġalīẓ olur (10) hummā-yı safrāvīd ekser tabī'at kabż olur göŋül dönmek ve safrā kusmak çok olur (11) evvel nevbetde katırak dutar ditredür soŋra vardu ça az ditredür nevbetden ayılıcak derlemegile (12) ayılur kārūre od gibi kızıl olur meger ki safrā dimāġa çıka kārūre ak ola pes eger burunı (13) kanamazısa korkudur ki sersām ola 'ilācı oldur ki bu ḥummāda hīç kan almayalar meger ki (14) kan ġālib olsa pes ikinci günde ḥukne eyleyüp safrā eksildüginden soŋra kanı azacuk (15) akıdalar safrāyı ishāl edeler şerbetlerden sikencübīn ve şarāb-ı nīlūfer ve şekerile karpūz

M122b

(1) suyı ki hem idrār-ı bevl eder hem derledür hem susalık giderür ya toḫmekān sūdiyle ḫıyār (2) toḫmı ve kabak toḫmı sūdin içüreler andan soŋra şarāb-ı benefsec ve şarāb-ı ıccās ve şarāb-ı (3) līmūn ve şarāb-ı nīlūfer ve şarāb-ı benefsecile şarāb-ı ḥummāż içüreler iki üç günden soŋra (4) nukū'-ı ḥāmıż ya nukū'-ı ḥulv içüreler ya ḫamīrile biŋmiş yaş kabak suyın içüreler tabī'atı (5) her gün şāfıla ya huk neyile bir iki meclis yumşadalar eger göŋül dönmek ve kusmak çok (6) olursa temürhindī ıcladalar şeker üzerine sümeler içüreler eger tabī'atı çok geçerse (7) şarāb-ı hummāż ya şarāb-ı rummāneyn-i muna'na' içüreler eger göŋül dönmek ve kusmak bununla (8) gitmezise tebāşīr ve sumāk ve

---

122a, (12)eger:-M, burunı:burnı P, (14)eksildüginden:eksildiginden M.

122b, (1)sūdiyle:sūdiyile P, (4)ḫamīrile:ḫamīrle P, (6) temürhindī:temürhindī P, geçerse:geçürse M, (7)bununla:bunuŋla M.

P122a kuru kişnic ve zurrıverd her birinden berāber alalar dögeler bir az (9) kāfūrıla ya kāfūrsuz isti'māl edeler bu marazda gıdāyı gerek ki iki üç gün te'hīr (10) eyleyeler andan sonra cevāv vereler meger kuvveti za'īf ola ki ferrūc şörvāsın vereler (11) kaçan ki hummā sākin olsa ve iştahā gelse nārdeng müzevveresin ya erük müzevveresin (12) ya zīrbāç müzevveresin ya līmūn müzevveresin ya ısfanāḫ müzevveresin ya semüz ot (13) müzevveresin ya kabak müzevveresin ya rişte müzevveresin ya bādām yagıyla ya ekşi nār suyı (14) ya zirişk suyı ya līmūn suyı ya sirkeyile yedüreler ammā gıbb-ı ḫālısda yedi günden (15) sonra ferrūc şörvāsın vereler dükeli nevbetlü hummālarda kā'ide budur ki gıdāyı nevbet

M123a

(1) vaktından altı sā'at ilk vereler nevbet vaktına degin ta'āmı hażm ola nevbet vaktında (2) ya nevbet vaktına yakın varıcak tabī'at ta'āmı hażm eylemege megġūl olur marazı def'(3) edemez altı sa'ātdan dahı ilk vericek sayrunuŋ gerü karnı açar nevbet vaktında (4) kuvveti olmaz ki marazı def' ede dükeli hummālarda nevbet vaktı yakın gelüp hummā 'alāmeti (5) belüricek buyān dibin kaynadup şeker üzerine ya sikencübīn üzerine ezüp ılıcakla içüp (6) kusmak fāyide eder hummā nevbetin ḫafīf eder sufrāvī hummāda üçünci gün ya beşinci gün (7) ya altıncı gün ya yedinci gün müshil vermemek gerek zīrā buhrānī günlürde müshil (8) yavuzdur

---

P122b, (10)quvveti:kuvvet M, (12)zirbāc müzevveresin:zirbāc müzevvere M,(13)yagıyla:yagıyıla P, (14)zirişk:zirşek M; M123a, (1)vaktından:vaktında M, (2)varıcak:varacak P, (7)buḫrānī:buḫrūn P.

P122b verecek günlerün eyüsi sekizinci ve onıncı ve on ikinci gü
hiç hummāda müshil (9) vermemek gerek müshillerün eyüsi
nukū'-ı müshil ve mā'i'l-rummāneyn ve matbūḫ-ı fākihedür
(10) hummā-yı safrāvīde gerek ki sudā'ı sākin edeler ve
uyku tedbīrin edeler ki uykusuzlık (11) ziyān eder dilde
yara olsa ayva çekürdegi lu'ābı ve sögüt agaççugı ve karı
(12) ıslayalar yürek ve ciger üzerine vuralar harāreti ka-
tı olıcak ḫıyār ve kāsnī dögüp gül suyın (13) katup bir i-
ki katre sirke tamzurup vereler ayakların ıssı suyıla ve
tuzıla ve kepegile yuyalar (14) harāreti iyen gālib olıcal
idrār-ı bevl eder sovuk nesneler ḫıyār toḫmı ve kabak toḫ-
mı toḫmekān ve karpūz (15) suyı şekerile tebāşīrile içüre-
ler evi sovuk suyıla sulayalar ve sovuk sular

M123b

(1) kenārında yaturdalar alma ve amrūd ve ayva ve ḫıyār
koyalar ve mersīn ve sögüt yapragı ve tāze (2) gül ve nī-
lūfer ve benefşe ve gülāb ve sirke ve kāfūr yıyladalar e-
ger uykusı gelmezse kāfūr (3) ve sirke ve mersīn yıylatma
yalar yigirmi güne dek gitmezse tebāşīr hummāzı ya kurs-ı
tebāşīr-i (4) kāfūrī şarāb-ı kışr-ı asl-ı hindubāyıla içü
reler buhrān eyleyüp ḫōş olup daḫı bir buhrān güni (5) ge
meyince hammāma koymayalar megelā buhrānı yedinci günde
olsa hammāma on dördünce varsa (6) yigirmi günde ḫōş ola
hummā-yı baliğamī 'alāmeti harāret az olmak ve çok üşümek
(7) kārūrenün rengi surulıgı az ya ak olmak olur ki 'ufū-
net sebebinden kızıl olur (8) nabzı za'īf ve muḫtelif ve

M123a, (12)ḫıyār ve kāsnī dögüp:kāsnī ve ḫıyār dögüp P,
(13)vereler:vuralar P.
M123b, (7)sebebinden:sebebinde M, (8)nabzı:nabz P.

leyin olmak ve tabī'at nerm olmak ve 'aṭaş az olmak (9) me-
P123a ger ki tuzlu balġam ola nevbeti dutıcak aġırlık ve kāhellik ve uyku gelmegile dutar az (10) derledür ekşer nevbeti gece gelür çok olur ki ma'de aġrır za'īf olur nevbeti gelicek (11) yürek ovınur iştahā sākıt olur bu hummānuŋ nevbeti on sekiz sā'ata degin (12) erişür 'ilācı evvel balġamı bişürüp andan ishāl eylemek ve kan almakdan sakınmak tabī'atı (13) kabż olıcak şāfıla ve hukne- i hāddeyile telyīn eylemek şerbetlerden sikencübīn-i sāzec (14) ya 'unṣulī veyā buzūrī ve şarāb-ı līmūn uṣūlıla ḫıyār toḫmı ve şınḫıyār toḫmı ve kāsnī (15) toḫmı ve kadın tuzluġı ve buyān dibi ve kerefes toḫmı ve rāzyāne toḫmı ve persiyāvşan biçmiş

M124a

(1) muġlābıla içüreler yalnuz temürhindī yalnuz erik suyından ihtirāz edeler yigirmi (2) günden soŋra gitmezse şarāb-ı kışr-ı aṣl-ı hindubāyıla kurs-ı emberbārīs rāvendi vereler (3) ġıdālardan evvel bir kaç gün şekerile bādām yaġıyla noḫūd suyı ya şekerile ya balıla cevāv vereler (4) ve soŋra rişte müzevveresin ya zīrbāc şekerile bādām harīresin vereler on dört (5) günden mastakī ve dārçīnī ve turak otıyla ferāric şörvāsın vereler eger ḥarāreti (6) katı olursa ıssı otlar ve ıssı şerbetler ve ġıdālardan az isti'māl edeler her gece ḫıyār (7) ve şınḫıyār toḫmı ve kavun toḫmı südin sikencübīn ile vereler ma'de aġzına gül yaġıyla (8) ya ayva ki içinde sünbül ve mastakī kaynamış ola

---

M123b, (12)bişürüp:bişürür M,almakdan:almakdur M.
M124a, (1)temürhindī:temirhindī P, (2)emberbāris rāvendi: emberbāris-i rāvendi P, (3,9)yaġıyla:yaġıyıla P, (5)otıyla: otıyıla P, ḥarāreti:ḥarāret M, (6)ġıdālardan:ġıdālar P, (7)gül yaġıyla:gül yaġı P.

dürteler ve zurr-ı verd ve afsentîn (9) ve karanful dögüp
gül yağıyla karışdurup ma'de ağzına vuralar nevbet vaktı
yakın gelicek ki (10) 'alâmeti belüre turak otın ve buyân
P123b dibin ve turp toḫmın kaynadup ya şeker ya bal (11) ya si-
kencübîn üzerine süzüp içüp kusalar balgamı münhilile is-
tifrâğ etmek isteseler bir direm (12) gârîkûn bir direm
helîle kâbili buçuk direm üksûs ya'nî üzüm çıbığına iplik
gibi (13) tolaşan sarmaşuk toḫmın dögüp şarâb-ı usûlıla
lu'ûk eyleyüp yıyladalar bununıla olmazsa (14) ḥabbü's-sabr
vereler tamâm ḫöş olup yigirmi dört gün geçmeyince hammâ-
ma givürmeyeler (15) ḥummâ-yı sevdâyî 'alâmeti evvel dutıcak
az ditremek soṇra mâdde bişdükce katı

M124b

(1) ditremek göyle ki dişleri biri birine tokına ve sünük-
leri ovanur gibi gele harâreti (2) ḥummâ-yı safrâyî harâre-
tinden az ola nevbetden ayılıcak çok derlemegile ayıla (3)
nabżı muḫtelif ve sulb ola nevbet olur ki bir gün bir ge-
ceye dek uzar bu ḥummâ (4) ekṣer sıtmalar uzayup aḫlât gö-
yünmekden olur yayın dutan tiz gider güzin dutan (5) geç
gider olur ki talak büyür ve ḥummâ kışa ulaşur belki baha-
ra ya daḫı uzaġa gider 'ilâcı (6) eger kan çok olursa kan
alalar andan soṇra sevdâ gey biçdüginden soṇra hem (7) mis-
hilile bir kaç kez istifrâğ edeler şerbetlerden evvel ce-
vâv şekersüz şarâb-ı (8) nîlûfer ve cüllâb ve şarâb-ı ḥum-
mâż şarâb-ı nîlûferle ve şarâb-ı lîmûn ve şarâb-ı şehte-
recile (9) ve ba'żı evkât sikencübîn içüreler ve nevbeti

M124a, (9)ağzına:ağzı M,(11)ya sikencübîn:sikencübîn M,
(12)buçuk direm:buçuk dirhem P, (13)olmazsa:olmazısa P.
M124b, (3)nevbet:nevbeti P, (4)sıtmalar:ḥummâlar M,
(5)nevbeti:nevbet M.

gününde oruç dutmak meger ki nevbet géceye (10) yakın gele pes tanlacak şekerile cevāv ve şarāb-ı nīlūfer içüreler gıdālardan ısfanāḫ (11) müzevveresin ya rişte müzevveresin ya semüz ot müzevveresin ya kāsnī müzevveresin bādām (12)
P124a yağıyla yédüreler nevbet vaktı gelicek buyān dibin kaynadup şeker üzerine ya sikencübīn (13) üzerine süzüp içüp kusalar kusmakdan sonra biraz gül-be-şekerile līmūn içüreler rāḥat (14) günlerinde gıdāsı ısfanāḫ ya semüz ot ya rişte aşı ya semüz tavuk ya ferāric ya (15) şişek koyun etiyle yéyeler ya bu otları maslūka bişürüp yéyeler etmek az yéyeler belki

M125a

(1) hīç yémeyeler nevbet êrtesi tatlu sulu mu'tedil hammāma gireler az oturalar mu'tedil suyı gevdeye (2) çok dökeler daḫı bir gün müshil içüreler tabī'atı kabż oldukca şāfıla ya hukme- i (3) leyyine ya mutavassıtayla telyīn édefiler her géce ḫıyār toḫmı ve şınḫıyār toḫmı ve karpūz toḫmı (4) ve kāsnī toḫmı sūdiyle şekerile karpūz suyın içürüp idrār-ı bevl étdüreler ḫıyār ve marūl (5) ve kāsnī ve karpūz yédüreler yigirmi günden sonra şarāb-ı kışr-ı asl-ı hindubāyıla kurs-ı emberbārīs (6) rāvendi véreler kaçan hummā bir kaç ḫıltdan mürekkeb olsa şatru'l-ġıbb ya (7) daḫı artuk gibi 'ilācında tasarruf édüp ol ḫıltlara münāsib ġıdālar ve şerbetler (8) ve müshiller vérmek gerek şatru'l-ġıbb 'ilācında safrāvī hummā ve balġamī hummā 'ilācın

---

M124b, (11)ya semüz ot müzevveresin:-M, (12)yağıyla:yagıyıla P, (15)etiyle:etiyile P, etiyle yéyeler:etiyile P, bişürüp:bişirip M.

M125a, (1)nevbet:nevbeti P,(2)tabī'atı:tabī'at P, (3)mutavassıtayla:mutavassıtayla P, (4)sūdiyle:sūdiyile P, (5)em

(9) cem' etmek gerek ki nāfi' ola inşāa'lahu ta'ālā şarāb-ı sıfīd bir şerbetdür ki (10) sıtmayı giderür otları on direm mastakī beş direm sakmūniyā bu ikisini dögeler ve eleyeler (11) hācet vaktında sovuk suyıla iki direm ezüp içüreler hummāyıçün bunı bir pāre kāgıda (12) yazalar suyın içüreler yazacak budur. . . . . .

P124b . . . . . .

ve dahı üç sögüt yaprağına yazalar (14) her birine bu üç kelimeyi ol kelimeler bunlardur. . . . . günde bir (15) yaprağın sıtma dutıcak dütüzdüreler ol āyetün suyın içüreler tā üç güne degin böyle edeler

M125b

(1) şifā ola

m ü f r e d ā t k i s ı t m a y a m u' ā l e c e o l ı-

n u r bunı yazalar iki gün dütüzdüreler (2) şifā ola

. . . . . ikinci gün . . . . . .

. . . . . deştī kur-

bagayı dutalar sag ayagın alalar sıtma dutanuŋ boynına asalar şifā (4) ola nīm kilindir sarp süciyi alalar ve üç kara turp ve bir direm büber buçuk direm karanful (5) ve iki tatlu alma turpı yufkacuk toğrayalar almayı dahı kabın soyup uvacuk toğrayalar süci (6) içine bile bırağalar ve dahı büberi ve karanfulı yumşak dögeler içine bırağalar bunları cem' edüp (7) berāber çölmege koyup kaynadalar ol ol buçuk kilindüruŋ yarısı kalınca dahı oddan indüreler (8) saklayalar sıtma dutacak vakt bir kadeh içüreler komayacak olursa bir kadeh dahı içüreler (9) rıb' sıtmasına

---

P125a, (10)sakmūniyā bu ikisini dögeler ve eleyeler hācet vaktında sovuk suyıla iki direm:-F, (15)ol: -H.

M125b, (7)kilindüruŋ:kilindiruŋ F, (8)komayacak:komıyacak

mücerrebdür her ki ak isbeteni südile yeye sıtması gide sıtmayiçün üç (10) bādām yazalar her birisin bir günde yedüreler evvel gün adın ikinci gün adın üçünci gün (11)
her ki ayu dişin oğlan boynına daksa her giz sıtma dutmaya örümcegi dirile (12) dutsalar köz kabına koysalar agzın berkidseler sıtmaya dermān ola yavşāh ıssıdur (13) kurudur eger zeyt yağıyla rıb' sıtmasına dürtseler fāyide kıla bārkalmayūn bir agaçluca (14) otdur ak çiçegi var kalabak gi-
P125a bi anuŋ yapragın dögüp zeyt yağına karışdurup (15) sıtmalu kişiye dürtseler fāyide kıla karanful ki buruşugı olmaya dögeler iki günde bir dutan

M126a

(1)sıtmaya içüreler ve dürteler yavlak fāyide kıla rīvend-i çīnī içmek rıb' sıtmasına müfīddür (2) iki direm içmek gerek eger harāreti yogısa balıla süciyile içeler ŋardal ıssıdur kurudur (3) anı dögüp sirkeyile sıtmalu kişi içse assı kıla būre- i ermenī ki ana natrūn derler (4) ıssıdur kurudur nevbetile dutan sıtmalara nāfi'dür tebāşīr sovukdur kurudur safrāvī (5) sıtmaları giderür ve gevdeyi ŋunk dutar toŋmekān ıssıdan olan sıtmalara fāyide eder çakır dikeni (6) ıssıdan olan sıtmalara yarar iki direm andan garābıla içseler balgamı sürer ve toŋmı ıssıdur (7) balgamdan olan nesnelere yaku edicek fāyide eder yabān ŋardalı eski sıtmalara andan (8) iki direm yeyicek nāfi'dür ŋıyār sovukdur yaşdur tenūŋ issiligin giderür ve susalıgın (9) keser ve muhrıka sıtmalara fāyide eder ŋıyārşenber mu'tedildür ıssı sıtmalara müfiddür dārçini (10) ıssıdur ŋurudur balgamī

M125b, (12)berkidseler:berkideler M, (13)yağıyla:yagıyıla P M126a, (5)ŋunk:ŋunuk P, çakır dikeni:çakır diken P, (9) muhrıka:muhruka P.

ısıtmalara fāyide eder ve yüzüñ sarulıgın giderür ve gevdeyi ıssı dutar ve anı (11) yemegile zükām zāyil olur turak otınuñ yapragı endāmlar ditredügine müfīddür ve balgamī ısıtmalara (12) yarar ve içden yelleri sürer ve süddeleri açar ve uyku getürür ve dükeli agrıları sākin eder ve ol (13) açıcıdur anuñçün siñirler arasında olan süddeleri açar rāzyāne ıssıdur kurudur müzmīn (14) sıtmalara nāfi'dür
P125b zerdālū sovukdur yaşdur harāreti giderür ve ıssı sıtmalara müfīddür ammā sovuk mizāclu kişilere yaramaz fāsid balgamlar tevellüd eder ma'dede (15) ne ta'ām bulursa fesāda verür ıslahı sakızıla ve sikencübīnile ve anīsönıladur

M126b

(1) 'avrat südi dükeli südlerden yegrekdür ādemüñ mizācına muvāfıkdur ma'deden tiz(2) iner gevdeyi berkidür ve kuru marazlara müfīddür cüzām gibi ve sil gibi ve ince agrı sıtması (3) gibi süd çürügi sovukdur kurudur andan içseler harāretden olan sıtmalara nāfi'dür (4) ve mu'tedil kan tevellüd eder ve susalıgı kandurur siñirlüce otın dibini kaynadalar üç (5) tañla şām vakiyyesiyle dörder vakiyye süciyle ya puhteyile karışduralar içeler gibb sıtmasına (6) fāyide eder ammā talaga ziyān eder ıslāhı mastakīyiledür şınhıyār sovukdur yaşdur (7) harāretden olan ısıtmalara müfīddür susalıgı giderür ammā çok yeyicek yavuz sıtmalar (8) getürür ıslāhı balıla ve kuru üzümile ve çörek otıyladur sedefüñ yagı ıssıdur kurudur sovukdur (9) sıtmalara ve fālice

---

M126a, (14) nāfi'dür zerdālū sovukdur yaşdur harāreti giderür ve ıssı sıtmalara : -M.

M126b, (5)vakiyyesiyle:vakiyyesiyile P, süciyle:süciyile P.

müfîddür gevdeye türticek gārîkūn ıssıdur kurudur eger anı sikencübîne katup (10) içseler nāfiż sıtmaya ve müzmîn sıtmalara müfîddür şerbeti bir dengden buçuk direme degindür (11) kabağı oda gömüp suyın çıkarup şekerile içseler ıssı sıtmalara yavlak yarar karpūz sovukdur (12) yaşdur terliği arturur ve issiliği giderür ve ġıbb ve muhrıka sıtmalarına fāyide eder kasnî ıssıdur (13) rıb' sıtmasına müfîddür kunduz taşağı ıssıdur kurudur sovukdan olan sıtma-
P126a lara fāyide eder (14) anuŋ haddı buçuk diremden bir direme degindür akı zehirdür öldürür kāsnî sovukdur ma'deye (15) kuvvet verür safrāyı sürer ve süddeleri açar ve ıssı sıtmalara nāfi'dür ol nesneler ki sıtmalara

M127a

(1) müte'allikdür menfa'ati cihetinden ve mażarrat cihetinden encîr ısıtma hāsıl eder 'ufūnetiçün (2) ekşi alma harāreti söyündürür koruk suyı sıtmaya nāfi'dür rīvāc harāreti söyündürür ve sıtmaya ve tā'ūna (3) fāyide eder zencebîl üşüden sıtmaya fāyide eder sikencübîn sıtmalara fāyide eder uşturġāz rıb' sıtmasına ve ihtirāk-ı balġamdan olmış sevdāvî sıtmaya müfîddür bakla (5) ıssı sıtmalara fāyide eder kabak tohmı safrāvî sıtmalara nāfi'dür bıtıḫ-ı hindî hummā-yı (6) muhrıkaya müfîddür benefşe ve nîlüfer şerbetleri ısıtmaya müfîddür şarāb-ı sandal (7) hummā-yı muhrıkayı gidirür mercimek hümma-yı rıb' hāsıl eder tatlu bādām pusı aġāb-ı (8) dıkma müfîddür arpa suyı hummā-yı safrāvîye muvāfıkdur sovuk su hummā-yı muhrıkaya muslihdür

M126a, (9)dürticek:dürd M, sikencübîne:sikencübînile P, (10)sıtmaya:sıtmasına P, (11)oda:evde M.
M127a, (2)sıtmaya:-, (5)bıtıḫ-ı hindî:betiḫ-i hindî M.

(9) heft-mīve guyı ḥummāyāt-ı muḥrıkaya nāfi'dür nānḫuvāh eski sıtmalara müfīddür na'nā' ki (10) güneşde kurıya ısıı sıtmalara nāfi'dür sikebāc eger sığır etiyle bişürseler saf rāvī ve demevī (11) kişilere 'azīm fāyide eder mücerrebdür vaa'llahu a'lem

OTUZ BEŞİNCİ BĀB

(12) c ü z ā m r e n c i n d e d ü r cemī'i enbiyā ve
Pl26b 'ulemā ittifak etdiler ki bu renc ḥayżuŋ eserlerindendür (13) zīrā degme kişilere ḥayżdan sakınmazlar muḥarremdür ve mekrūhdur 'ilācı kolaysuzdur ve müşkildür (14) ve ekseri ḥāsıl olmaz andan ırak olup sakınmak gerekdür 'alāmeti āvāzı boğulmak (15) ve kaş ve kirpük dökülmek ve burun egri olmak ve güzler kızarmak ve beŋiz ve gevde alaca olmak kızıl ve kara

Ml27b

(1) ve mōr ve yumrı olmak ve yumrısına iğne sancarlarsa kanı çıkmaz ve sidügi atılmaz ve yapışgan (2) rencdür 'ilācı ihtisārıla budur ki bedenüŋ dört tarafından kan alalar ve laṭīf (3) ġıdālar yedüreler ve ṭākatına ve yaşına göre ve marażuŋ eskisine göre dört ḫılṭdan tenkiye (4) edeler ve hekīmlere buyurmazlar ki bu rence 'ilāç edeler ad yavuz lıġı kazanmasun deyü vaa'llahu a'lem bi's-savāb

OTUZ ALTINCI BĀB

b a h a k (6) r e n c i n d e d ü r v e e n v ā'ı n d a v e s e b e b i n d e v e 'a l ā m e t i n d e v e 'i l ā c ı n d a d u r

---

Ml27a, (9)muḥrıkaya:muḥrıkiye M, (10)etiyle:etiyile P, (15)kirpük:kirpik M, olmak:-M.
Ml27b, (3)ġıdālar:ġıdālardan P, (4)bi's-savāb:-M.

sudur-ı (7) eyler ... ...
devdeye düşer sebebi balgam çoğaltıcıdır (8) eğer uvacık olup
...ursa kābili-i ʿilācdır ...ursa bermadır kābil-i ʿi-
lāc değildir (9) ʿilācı budur ki her gece gelincik çiçeği
tohumu içeler ak renkli taʿāmlardan lāsūn aşı ve pirinç
(10) aşı gibi pemīz edeler balgam arturur nesneler balık
ve yoğurt ve mürūl ve sarımsak et gibi yemeyeler belki hoyun
(11) etinün kavurmasın yeyeler tavuk etin dahı yemeyeler şöl-
[12a]ğlar içmeyeler şalya ve kiryūn ve sobāb ve ...orcin (12)
issi otlar koyalar hattâ ki iki gün biri biri ardınca tutmak
otun suyun dibiyle kaynatup bal (13) üzerine olup için su-
yular her gece ıtrīfil-i sağır ve gülenğübīn yeyeler (14)
yerbetlemen şerbet-i usūl ve cinnemekkīn-i ʿunnāli ... ...
...ğāyāt'n-muʿīna (15) tohumun ağzın sutup içeler ...ʿāmlar
...un anʿām-ı felāsife ve anʿām-ı nocūh ve sogrūş ...
yiyeler

...ıza

(1) bir vakte tamām müşāhib-i munzic vereler ve eğer sirkan-
...bīn-i ʿunnāli ve gülenğübīn üzerine (2) ...ıp içe bulgur
...yeler ...un sonra balgam ...iderir habb-ı yulāf ...mal
...up istiʿmāl (3) edeler tamām hazm ...dice ...ar ilk yaz-
...ar ...ar fenāsıla ...yle edeler bedenü temiz (4) et-
...ar ...ar ...mil sonra ve ayı gerekli ve yoğurt ...ar bi-
...ar ...ar ...ar (5) ...ğāl (5) ...ğur ve ...ar ...ar bi-
...ar ...ar ...ar ...ar ...ar ...ar ...ar ...ar ...ar ...ar
...ar ...ar ...ar (6) ...ar ...ar ...ar ...ar ...ar ...ar ...ar
...ar ...ar ...ar ...ar ...ar ...ar ...ar ...ar ...ar ...ar
...ar ...ar ...ar ...ar ...ar ...ar ...ar ...ar ...ar ...ar

(7), (11)'i eğle: ...leyle A.

sürdükden soŋra dürteler sabāha dek (8) tura sabāh hammāma girüp turmus unı ya noḫūd unı dürtünüp yunalar şifā ola inşāa'llahu (9) bahak-ı esved ya'nī kara bahak kızıllıkdur ki gevdeye benek benek düşer kepek (10) gibi uvacık nesneler dökilür yeri kızıl olup sebebi safrā kan göyünüp sevdā olmakdur (11) 'ilācı kan almak ve bir kaç gün maṭbūḫ-ı eftīmūn içmek ve murattıb hammāma çok (12) girmek ve murattıb
P127b ġıdālar ve çorbetler içmekdür ve sevdā arturur nesnelerden sakınmak gerek (13) ve bahak-ı ebyaża dedügümüz ṭılāyı isti'māl etmek gerekdür

OTUZ YEDİNCİ BĀB

(14) b a r a s z a h m e t i n d e d ü r baras yavuz marazdur aḫlāṭ fāsid olmakdan hāsıl olur (15) ve daḫı yaramaz ġıdālardan olur barasıla bahak farkı budur ki baras kavlar bahak kavlamaz

M128b

(1)ve daḫı ki kıl barasda biter ak olur ve igne dürtsen kan çıkmaz olur ve ba'żı eṭıbbā (2) demişler ki baras hayzuŋ fażalātıdur 'ilācı budur ki tenkiye- i beden edeler göyünmiş (3) aḫlāṭ nużc olmakdan soŋra ya'nī bişmekden soŋra maṭbūḫ-i eftīmūn gibi şarāb-ı (4) uşūl gibi ve ter yagları dürmek ve mülāzimet-i istiḥmām etmekdür ve ġıdāyı sālih yemekdür (5) tavuk eti ve koyun eti ve kuzı eti ve oġlak eti gibi ve ısfanāḫ ve şalġam aşı ve buġday aşı (6) ve rişte aşı gibi yeyeler şarāblardan şarāb-ı nīlūfer ve şarāb-ı benefşe ve şarāb-ı (7) rummāneyn ve şarāb-ı verd-i ṭarī isti'māl edeler ayārıc-i luġādıya içüreler nāfi' ola (8) inşāa'llahu

ta'ālā

M128a, (12)gerek:-P, (14)aḫlāṭ:aḫlāṭı P.
M128b, (4)yağları:yağlar P, (5)ve koyun eti:- , (8)ta'ala:-

OTUZ SEKİZİNCİ BĀB

(9) uyuzuŋ yaşında ve kurusında ve sebebinde ve ʿilācındadur uyuz ve giciyik (10) kan fāsid olap göyünmekden ve safrā göyünmekden ve tuzlu balġamdan ve sevdādan (11) olur kan göyünmek ıssı nesneler ve tatlu ve tuzlu tïz nesneler ve sevdā arturur nesneler yemekden (12) olur sevdādan olan uyuz kuru olur ve geç gider ʿilācı evvel kan almak andan (13) soŋra maṭbūḫ-ı fākihe ve maṭbūḫ-ı eftīmūnı ve eftīmūnıla mā'ü'l-cübn ve çāhterec suyın (14) ki içinde dörder direm helīleclerden katılmış ola içmekdür ve her gün şarāb-ı līmūnıla (15) şarāb-ı çāhterec ve nukūʿ-ı ḥāmiż ve cevāv içmek gerek eger balġamī olursa

P128a

M129a

(1) şarāb-ı sikencübīn-i ʿunsulī içmekdür ve ġıdālardan kabak aşı ve koruk aşı ve erük (2) aşı ve kāsnī aşı ve semüzlik otı aşı ve ısfanāḫ aşı ferāric ve kuzı eti (3) ve oğlak eti ve koyun eti yeyeler ve elden geldükce ġıdāyı az yeyeler tuzlu nesnelerden (4) perhïz edeler ve tïz nesnelerden ve dil burar nesnelerden sakınalar cerb şorvālar (5) ve cerb maslūka şïrūġan ve bādām yaġı ve kere yaġı ve sayaġıyla ekmeği aşlar çoḳ (6) yeyeler tatlu soyuḳ su içeler cimāʿdan bi'l-küllïye sakınalar tatlu murattıb hammāma çoḳ gireler (7) az oturalar muʿtedil su çoḳ koyunalar turmıs otın tavşan ḳanıyla tuzıla līmūn suyıyla (8) ya sirkeyile ḫamïr edüp hammāmda gevdeye dürteler katı ovalar soŋra benefşe

---

M129b, (9)giciyik:giciyük P, (11) ve tuzlu:-M, (13) eftīmūn ve:-M.

M129b, (3)ġıdāyı:ġıdāları P, (5)sayaġıyla:sayaġıyıla P, (7)ḳanıyla:ḳanıyıla P.

yağı ya tatlu (9) bādām yağıyla ovalar bunuŋla gitmezse habbü's-sabr vereler tamām arınıcak kibrit (10) ve tuz ve zencār ve nūşādır ve aġu aġacı yapraġı ve olmış jīve ve mü deseng ve mī'a ki (11) sıġala derler dükelisin dögüp şīrüġan ya gül yağı sirkeyile karışduralar hammāma girüp (12) gevdeyi uġnānıla ki çoġandur yudukdan soŋra dürteler bir
P128b iki sā'at tura yahūd (13) gece dürtüneler erteye dek tura andan soŋra hammāma gire çoġanıla yuyalar şifā ola bir tıla ki (14) uyuzı ve giciyigi tenden arıdur otları çörek otı toḫmı ve kızıl zernīḫ zeyt yağı (15) evvel otları yumşak döġeler ve eleyeler andan soŋra ol zeyt yağıyla hall eyley

M129b

(1) ve gevdeye dürteler ve ıssı güne turalar derleyeler yaḫūd ıssı hammāma gireler tā ki derleyeler 'azīm (2) fāyide kıla ve uyuzı tenden zāyil ede bir dürlü daḫı na'nā' ve kerefes suyı ve biraz (3) kirāviye ve biraz sırf sirke ki süciden dönmiş ola ve gül yağı buŋları bir birine karışduralar (4) ve uyuza dürteler uyusı ve giciyigi gidere allahuŋ 'ināyeti birle eger ebhül ve beryehen toḫmın (5) döġeler ve sirkeyile ezeler ve hammāma gireler ve hammāmda semüzlik suyın gevdesine süre ve hammāmdan (6) çıkıcak gevdesine dü te uyuzı ve giciyigi gidere bir dürlü daḫı ki uyuza ve bel aġrısına (7) ve muḫālif yellere hammāmda dürtüneler nāfi' ola otları gül ve mersīn yapraġı ve yarpuz (8) ve kimnūn her birinden birer avuç şarābıla kaynadalar tā yarusı kalınca andan soŋra söyünmedük (9) kireç yüz dirhem saru

---

.129a, (9,15)yağıyla:yağıyıla P, (10)zencār:zencebār [illegible], (13)çoŋra:-P, (15)hall:ḥasek [illegible].
.129b, (3)kirāviye:kerāviye P, (5)ve hammāma gireler:-[illegible],

zerniḫ on beş dirhem zencebīl ve cevz ve karanful ve ak (10) günlük her birinden üçer direm çörek otı on direm bu otları yumşak dögeler (11) ve eleyeler ve ol kaynamış şarābıla yoguralar ne ineñ katı ve ne ineñ sıvık ola andan (12) soñra hammāma gireler su dökünmedin sürüneler nāfi' ola bir dürlü uyuzıçün ki sürük (13) ola amma keçi uyuzı derler kabak çe-
P129a kürdeginüñ içi ve kükürt her birinden berāber (14) tartalar ve yumşak dögeler ve eleyeler ve kuyruk yağıyla karışdura-lar elin dirseginden (15) aşaga yuya ve ocaga karşu kurıda ve ocaga karşu dürtüne üç géce ve bu yagdan

M130a

(1) biraz iki ayasına ala daḫı iki ayasın bir birine kapaya yata uyuya nāfi' ola bilgil ki giciyik (2) ḥādiṯ olur deride uyuz olmadın bunuñ sebebi tīz buḫārlardan ḥāṣıl olur (3) ve daḫı tīz ḫıltlardan az ola ammā yumşak ve laṭīf olursa ol ḫıltdan (4) ḥāṣıl olan giciyik géne tizcek gider ve eger ol ḫılt ki andan giciyik olur ġalīẓ (5) olursa ol giciyik géç gider ve bu giciyik 'ārıż olur kurı etler yemekden ve tuzlu ve kuru (6) balık yémekden ve tuzlu ve kumu peynīr yémekden ve daḫı ne ki bunlara benzer var 'ilācı evvel (7) ḳan alduralar andan soñra ishāl étdüreler şol müshilleriile ki göyümiş ḫıltları çıkara (8) ve ḫıltlar çıkıcak cevāv içireler ve mā'ü'l-cübn vereler ve cerb ġidālar yédüreler ve dāyim (9) murattıb hammāmlara giydireler

---

M129b, (9)beş dirhem:beş direm P, (10)on direm:on dirhem (11)ḳaynamış:ḳaynanmış P, sıvık:şovuk P, (13)dökünmedin: dökenmedin M, (14)yağıyla:yağıyıla P.
M130a, (1)bilgil ki:belki M, (4,5)giciyik:giciyük P, (6) 'ilācı:'ilāc P.

Edebiyat Fakültesi
Kütüphane Müdürlüğü

ve hammām içinde ol giciyigi ovalar gül yagıyla ve sirke-
yile ve biraz (10) kerefes suyı ve biraz būreyile ve cimā'
etmekden sakınalar zīrā cimā' māddeleri tahrīk eder (11)
andan ıssı buḫārlar kopar gelür deri üzerine çıkar ve mü-
te'affin olur ol buḫārdan tenüŋ (12) rāyıhası yaramaz ko-
kar andan ötürü ḥükemā cenābet guslında ovmak buyurdılar ki
ol (13) buḫār ki cimā'dan kopar taḥlīl eder zīrā ziyānı ol-
maz ve bu giciyük kocalarda (14) dahı ḥādıṯ olur derileri
P129b ża'īf olduġıçün ve daḫı tuzlu balġam bunlarda çok (15) mü-
tevellid olduġından ötürü sū'ü'l-haẓm sebebinden ve kuvvet-
leri ża'īflıġından

M130b

(1) ol buḫārlar ki baġlanur derileri altında taḥlīl edeme-
düklerinden bunlaruŋ tedbīrleri ġıdāların ıslāḥ (2) edeler
ve dāyim ḥammāma gireler ḥammām içinde ġevdelerine gül ya-
ġıyla sirke dürteler nāfi' ola (3) bir merhem ki uyuzı gi-
derür mücerrebdür mürdeseng ve zeyt yaġı ve sirke evvel
(4) mürdeseng yumşak döġeler ve eleyeler andan havāna ko-
yalar üzerine zeyt yaġın koyalar ve ezeler (5) tā ki mür-
deseng ḥall ola andan soŋra üzerine az az sirke ṭamzuralar
ve ḳarışdıralar (6) ezeler tamām ol sirkeyi yedüreler ve
yine sirke koyalar bu resme ḥall edeler ve ḥācet (7) vak-
tında ḥammāma girdüginden soŋra bu merhemi uyuza dürteler
nāfi' ola ve her gün yigirmi (8) direm ġehterec suyın on
dört direm ḫıyārşenber içiyile ezeler ve beş direm (9) bā-
dām yaġın katup içeler şifā bula

M130a, (9)yaġıyla:yaġıyıla P, (13)zīrā: -P, ziyānı:ziyān
M130b, (1)bunlaruŋ: -M, (2)yaġıyla:yaġıyıla P.

müfredāt ki uyuza ve giciyige mu-
ālece olınur (10) uyuzıçün sergüle dibin kazalar
yuyalar ve dahı dögeler katı kaynadalar ve agzın sıvayalar
(11) andan yogurt katup içebildükce içeler üç sabāh baklayı
dögeler un edeler (12) haşhāş tohmın dögeler sırf sirkeyile
yaturalar bir gece andan hammāma gireler dürtüneler şifā
(13) ola uyuzıçün sirke merhemine zerdeçūb iki direm zeyt
yagı ve mürdeseng (14) cem' edüp karışdurup dürteler uyuz
olan kara koyun ödüni açla içse (15) uyuzı gidere habbetü'l
hazrā samgın alalar uyuza dürteler yagı olsun kurusı olsun

M131a

(1) uyuza yarar gidere her ki çalgamı arıdı bişürüp hammām-
P130a da tenine dürtse uyuzı gidere saçı sakalı (2) geç agarda
her ki keşūr yapragın gevdesine dürtse nāfi' ola her ki gü-
gercin bokıyla bāzerūcı (3) karışdura hammāmda dürtine uyu-
zı gidere her ki sıgır südin tennūr isine katup uyuza (4)
dürte gey ola yarasa kanadın göyündürüp yaga katup uyuza
dürtse gidere sarmaşuk (5) yemişin dögüp çıgıda ve uyuza
dürtseler nāfi' ola yabān yarpuzın kaynadup suyıla (6) yun
salar uyuzı gidere lebedenūn tohmı tīzdür anun suyın gici-
yige dürticek giderür burçagun (7) suyını giciyige dürtse-
yige dürticek giderür burçagun (7) suyını giciyige dürtse-
ler gidere güyegü otı ki sa'ter derler anı kaynadup suyın
(8) hammāmda dürtünseler giciyigi gidere tag üzümi mevīzec
derler dögüp zeyt yagına (9) katup uyuza dürtünseler mūfīd
dür agu agacın ki ıssıdur kurudur dögüp yēsemīn yagına

M130b, (12)sırf sirkeyile:sirf şırf M, (13)zerdeçūb:zerde-
çūbı M, (15)uyuz:uyuzı P.
M131a, (1)yarar:yaP, şalgamı:şalgam M, her ki:-M, (2)boğıy-
la:boğıyıla P, (8)giciyigi gidere:giciyügi giderür P,
(9)dürtünseler:dürtseler P.

(10) karışdurup endāmlara dürtseler giciyigin giderür bakam anı dögüp kerefes ya rāzyāne (11) suyına ki anları bigürüp suyın alalar katsalar giciyige dürtseler gidere beg börki mu'tedildür (12) kanı saf eder giciyigi giderür benefşe yağını bir kaç gün giciyige dürtseler giderür (13) ve dizler ağrısına fāyide eder ak zāc ıssıdur kurudur yaş uyuza müfīddür deniz köpügin (14) gül yağıyla ve mümıla karışdurup uyuza dürticek fāyide eder koyun südin eger uyuza (15) dürtseler giderür eger bir kimse üç güne degin her tanla bir direm sabr yése eski uyuzları gidere

M131b

(1) bādrenbūya ıssıdur kurudur uyuza yarar senbiyādeyi yumşak dögeler hall ola gül yağına (2) karışdurup uyuza dürteler nāfi' ola bi-ıgni'llahi ta'ālā

OTUZ TOKUZUNCI BĀB

P130b

(3) k u r d a ş a n ı v e h a ş b a v e d e m r e g ü v e ç i ç e k v e k ı z a m ı k ç ı k a r m a ğ ı n d a v e s e b e b i n d e v e (4) 'i l ā c ı n d a d u r

eger demregünün rengi kızıllıga māyil olursa ki kurıcak balık pulı gibi (5) nesneler dökilür sebebi ahlāt göyünüp sevda gālib olmakdandur cüzāmun mukaddimesidür (6) 'ilācı kan almak ve bedeni sevdādan müshilile tenkiye etmekdür ve eger demregü yuma (7) olursa açla ağzı yarın ve turunç ve acı būdām yağı ve sirke ve keşīre ve kere yağı ve şeyağı (8) ve tavuk yağı ve kaz yağı dürtmegile ve becid dāyim hammāma girmegile māyil olur ve eger kalınısa (9) bedeni mat~~buḫ-ı cfcı-ünnıla tenkiye edeler ve bu otları ıla edeler~~

13la, (14)yağıyla:yağıyla P, (15)şabr:babır M.
131b, (2)bi-ıgni'llahi ta'ālā:-P, (3)kızamık:kızamuk P.

kızıl zernīḫ ve ak zernīḫ (10) ve ak ḫardal ve ġaytarac her birinden birer buçuk dirhem ʿırāḳī jengār ve kızıl boya birer direm (11) toḫm-ı turp ve kükürd ve yılan boncuġı beşer direm kunduz ki ağu kunduzı derler ve kust ikişer direm (12) mecmūʿın yumşak döġeler tīz sirkeyile ya līmūn suyıyla yoġuralar ve evvel demreġüyı bıçaġıla katı katı kazıyalar (13) kazıduklarından sonra ḥacāmat eder gibi çizeler ve bu ẕikr olınan edviyeyi yaku edeler (14) nāfiʿ ola bir dürlü daḫı demreġü ʿilācında samġ-ıʿarabī ve keşīre ve döġülmiş saru helīle (15) ve elenmiş alalar ve sirke ile yoġuralar tılā edeler ve eger demreġü katı kalın olursa matbūḫ-ı eftīmūnıla

M132a

(1) istifrāġ edeler ya māʾü'l-cübnile ve delinmiş ve dögülmiş māzū ve beş direm sığır sidügi ve sirke (2) birer üsküre māzūyı bu sidügile sirkeyile bigüreler ol demreġü üs-
P131a tine tılā edeler nāfiʿ (3) ola māzū ve keşīre ve dārçīnī sirkeyile tılā edeler nāfiʿ ola matbūḫ-ı eftīmūn (4) ki sevdāvī ve göynmiş ḫılṭları gevdeden sürer ve uyuzı ve demreġüyı ġiderür saru (5) helīle kabı ve çekirdeksüz kızıl üzüm her birinden yigirmi direm besbāse ve ak turp nīmkūft (6) döġülmiş her birinden ikişer direm bu dükelini beş rıtıl suyıla kaynadalar tā üç ülüde bir ülü kala (7) ve buna yigirmi direm eftīmūn bıraġalar ve bir gece ol kaynayan su içinde koyalar tura yarındası (8) gene od üstine koyalar tā ki ılıcak ola ve eftīmūnı elile katı ezeler

M131b, (11)yılan boncuġı:yılan boncıgı M, ikişer direm: ikişer dirhem P, (12)yumşak:-M, (15)olursa:olur M.
M132a, (3)dārçīnī:dārçin P, (8)katı:katı katı P.

andan sonra (9) süzeler ve içecek kadar bir kaba koyalar elenmiş bir direm gārīkūnı buna katalar ve ısıcagiken içeler (10) ʿazīm fāyide kıla evet bu şerbeti içmezden öŋ iki kara helīle ve besbāse ve çekürdegi (11) çıkmamış üzüm ve gārīkūn ve şahm-ı ḫanzal ve nemek-i hindī her birinden dögilmiş birer deng (12) balıla yoguralar ve bu şerbeti üç sāʿat öŋ eftīmūn şerbetinden içeler katı çok fāyide (13) ede matbūḫ-ı ḫıyārşenber Ḫuneyn eydür bu bir şerbetdür ki safrāyı teskīn eyler ve tenūŋ (14) harāretin giderür ve usafrāyı teskīn eyler ve tenūŋ (14) harāretin giderür ve uyuza ve giciyige fāyide kılur tendeki cirāhatları zāyil eyler otları sarı helīle (15) temürhindī ve erük ve kızıl igde ve çekürdeksüz kızıl üzüm beşer direm ḫıyārşenber içi on direm

M132b

(1) bu otları üç rıtıl suyıla kaynadalar tā bir rıtlı kala evvel bir direm elinmiş gārīkūnı cülābıla (2) içeler ve

P131b sonra bu şerbeti ısıcakla içeler ʿazīm menfaʿat kıla inşāa'llahu taʿālā

m ü f r e d ā t k i (3) d em r e g ü y e a n uŋ l a m u'ā l e c e o l ı n u r demregünüŋ yüzüne sülük dutalar bir miṣkāl kara tuz koyalar (4) bir iki kez ala gidere yeni demregüye kızıl kesīreyi sarı sirkede hem ısladalar yumşayınca ve havānda (5) hall edeler süzeler eski demregüye uşagı tīz sirkede ıslatadalar sarı ḫırkayıla sürteler bu ıslanmış (6) sürteler erük samgın daḫı sirkeyile hall edüp

M132a, (9)gārīkūnı:gārīkūn P, (15)temürhindī:temirhindī P, erük:erik M.

M132b, (1)rıtıl:rıtl P, rıtlı:rıtl P, elinmiş:elenmiş P, gārīkūnı:gārīkūn P, (3)anuŋla:anuŋıla P, (5)arı:iri M.

sürseler zāyil ede çirişlik kökin kazalar (7) demregüye üç def'a dürteler gidere deve kanın demregüye dürtseler gidere lebedeyi çigle (8) dögüp demregü üzerine yaku etmek yavlak müfīddür sedefi şöyle dögüp demregüye (9) dürtseler gidere ve ol sedef ki deştīdür öldürücidür rīvend-i çīnī sirkeyile demregüye (10) dürtseler fāyide eder sögüt agacı külini sirkeye karışdurup yüzde olan çıgıda ve demregüye (11) yaku etseler ve dahı ana benzer nesneleri giderür nemle ve āteş pāresi ya'nī demregülere (12) ve gāverse ya'nī taru gibi çıkar bu kamusı beterātlardur ve ıssı şişlerdür ammā nemle uvak (13) sivilcilerdür ki biri birine ulaşur ve cemre beterātdur ıssı ve göyündürüci ve saru olur ve kara olur (14) ve yaşlıgı eksük olur ve āteş pāresi beterātdur sulu ve sarp göyündürür ve gāverse (15) uşak beterātdür ki beniz atlas gibi ola bunlarun gerek saru gerek kızıl gerek kara dükeli mādde galīz

M133a

(1) balgamīdür kamusınun 'ilācı bir birine yakındur ve ol ki safrāvī ola safrāyı sākin kılalar (2) koruk suyıyla ve
P132b enār suyıyla ve bunlarun gibi nesnelerile andan sonra kan alalar pes matbūḫ-ı (3) helīle ve mā'ü'l-rummāneyn birle istifrāg edeler ve sandal ve fulful ve şāi-ı mānīgā ve isfidāc (4) ve gil-i ermenīyi yaş kişnīz suyıyla ve kāsnī suyıyla ve 'ınebü's-sa leb suyıyla tılā eyleyeler ve sirke (5) ve gülāb tılā eylemek sevābdur ve demreye müshilden sonra ekşi nār suyın sirkeyile bişüreler (6) ve bir pāre kettān bezi birle üzerine yaku edeler ve gündüz ve gece üç kes tāze tāze vura ve dahı (7) gāverse 'ilācın bu resme

P132b, (9)öldürücidür:öldiricidür M.

edeler istifrāġı maṭbūḫ-ı helîle birle ede ve elbetde bu şerbete (8) eftîmūn ve ṭurbūd katalar bu ʿilāclar nemle ve cemre ve gāverse ʿilācıdur pes maʿlūm oldı ki bu ʿiletler (9) kan kaynamaġına taʿalluk dutar nite ki ṭabîʿat vācib kılur ki süd dişi yaʿnî genç oġlan dişi (10) düşe ve ayruk kavî diş bite pes vācibdür ki kan oġlan teninde kaynaya ve ol ġıdā faẓlası ki (11) terbiyetsüz bunlarun teninde dérilmiş ola katlarında ayrıla bu sebebdendür ki oġlan ola ki (12) teninde ābile ve başlar çıkmaya andan ötürü ki mizāclar ve havālar ve dükeli ten kuvveti bir dürlü (13) degüldür ve bir niçeler arılıkdan soŋra olmış ola yaʿnî hayżdan soŋra bu sebebden ötürüdür ki (14) oġlan arı ola ve ābile āfatı az ola ve bir niçesi ola ki anası ayruk vaḳtda yüklü (15) olmış ola ve tevellüd mādesi ḫılṭlarıla karışmış ola ve ol oġlan saġ olmaya ve ayruk

M133b

(1) yavuz hastalıklar çok belüre ve bu sebebden ābile kimin-
P132b de az çıkar ve kiminde çok ve kimi (2) selāmet birle ola kim ḫaṭarıla bu kıyās vācib eyler ki yigitlerde ābile çıkmaya meger ol ki (3) oġlaniken çıkarmaduk ola ve eger çıkarmış ola ya mizācı ıssı ola ve yaş ġıdālardan (4) çok yémiş ola katı rutūbetile karışa egerçi oġlanlıkda çıkarmış ola mümkindür ki yigitlikde (5) daḫı çıkara ve ne kim bu nevʿı olursa kan kaynamaġı āriż ola ve kocalarda ābile çıkmaya meger (6) ol vaḳt ki havā ʿafin ola ve ol şehirde ābile çıkaralar ki yavuz havā ve yavuz buḫār nefeslerinde (7) eger ede ʿalāmetleri oldur ki sıtma duta ʿazîm tasalanmaġıla ve arka ve

M133b, (5)olursa:olur M.

baş ağrıya ve kamu (8) endāmleri ağır ve süst ola ve armaklık ve düş içinde korkmak ve yüz kızıllığı ve göz yaşarmak (9) ve burunı gicimek ve öksürük ve boğaz ağrısı ve nefes tarlığı ve ün dutılmak belüre ve ābile kızıl ya ak (10) ya saru ola ve eger az ve tağılmış olursa ümmīzlü ola hāssa ki tamām taşra çıka (11) ve tiz söyüne ve ol ki eyegüsleri uzun ola ve bir birine ulaşa ve nakışlu ola ya kara ola (12) ya ayruksı ola ve göğüsde ve karında çok çıka ve geç çıka söyüne ḫatarludur ve eger ilk (13) ābile çıksa sonra sıtma dutsa yavlak yavuzdur ve eger sıtma kosa andan soŋra ābile çıksa (14) ol daḫı yavuzdur ʿilācı her vakt ki şehirde ābile ola ve kimsede belürse gerek ki kan (15) alduralar ve ḥacāmat etdüreler ve etden ve tatlu nesnelerden perhīz edeler ve yemişler suyı birle

M134a

(1) ṭabīʿatı iṣhāl etdüreler ve hemān ki ābile belüre e-
P133a vüŋ havāsın muʿtedil dutalar ve teni tonıla (2) örteler ve sandal ve kāfūr yıyladalar ve burnına sirke ve gülāb tamzuralar ve yaş kişnīc suyı veya (3) sumāk nakīʿı veya ekşi nār şahmı ʿuṣāresi veya māzū ve gülābıla ezilmiş ola bıraz kāfūrıla tamzuralar nāfiʿ ola ve eger boğaz dutılmış ola şarāb-ı (5) ḫamūbıla ya buzlu suyıla ġarġara edeler ve ġıdā arpa ḫavudı ve nercimek ḫavudı ki ekşi (6) nār suyı birle ya koruk suyı birle ezilmiş ola ya sirke bādām sūdiyile eyüdür ve eger boğazda (7) irilik olsa arpa ḫavudını cülābıla vereler ve ḫeşkāb ki arpadan ve maḥaşşer ʿadesden (8) bişüreler nāfiʿdür ammā çiçekde

---

M133b, (8)ve yüz:ve yavuz M, (11)bir birine:biri birine P, nakışlu:naḳaşlu P, (14)ola:olsa P.

dahı bu tedbīr edeler ispuġūl lu'ābı ve ayva tanesi lu'ābı (9) rakīk keşkābıla ve kabak suyı ve karpūz suyı ve tohmekān suyı ya koruk suyı ve rīvāc (10) suyı ve ekşi nār suyı bu ekşi sularıla katıklu ġidālar eyüdür becid isti'māl edeler nāfi' ola (11) kurdeşanı ya'nī yassı kabarcuklardur ki kızıllıġa māyil ola ba'zı iri olur gicidür 'alāmeti (12) gönül tarlıġanur ekser vaktda dükelisi def'atan çıkar gicisi artuk olur sebebi ekser safrāvī (13) kan buḫārıdur 'alāmeti ıssı olmak ve kızıl olmak ve tizcek çıkmak ve gündüz harekete gelmekdür (14) 'ilācı kan almak ve nukū'-ı müshil ve mā'ü'l-rummāneyn ve nukū'-ı hulūy ve nukū'-ı hāmız içmekdür (15) ve et yemekden sakınmakdur sirkeyile mercimek aşı habbü'l-rummāneyn müzevveresi ya sumāk

M134b

P133b (1) müzevveresi ve semüz ot müzevveresi kuru kişnīcile yeyeler ve koruk suyı ve kurs-ı tebāşīr-i kāfūrī (2) isti'māl edeler ya tuzlu balġam buḫārıdur 'alāmeti rengi aklıġa māyil olmakdur ve ġece (3) zahmeti katı olmakdur 'ilācı balġamı istifrāġ etmek ve sikencübīn-i 'unsulī içmek ve kerefes (4) suyıyla sirke urmakdur ve mercimegile sirke ya habbü'l-rummāneyn müzevveresi ya sumāk müzevveresi (5) yemekdür iki kısmına daḫı hammām inen eyüdür hasba ve çiçek sebebi kan kaynadup harekete gelüp (6) müte'arfin olup safrāvī olmakdur oġlancuklarda ve yigitlerde olur ve ıssı havāda ve ilk yazın (7) ve yay günlerinde çok olur kocalarda az olur katı yavuzı kara olandur andan soŋra (8) benefşe rengi gibi

---

M134a, (8) daḫı bu tedbīr: bu tedbīr daḫı P, (12) def'atan: def'ata P.

M134b, (3) balġamı: balġam P, (4) rummāneyn: rummān P, (5) ġan: ġanı P.

olandur andan soŋra yeşil olandur andan kızıl andan sarı olandur (9) korkusuzı büyük büyük ve ʿadedi az olup gevde de harāreti az olandur şol hasba ki andan (10) kan aka öldürür çok olup muttaşıl ve budaklu olan ve biri birine bingeşen yavuzdur ḫuṣūṣa ki (11) vebā günlerinde nefes eyü olmak ve āvāz ḫōş olmak ve evvel hummayī olup soŋra hasba ya (12) çiçek belürmek ḫōşdur kaçan görsen ki şayru çok susar ve katı tarlıġanur ve harāret (13) gevdesinüŋ ẓāhirinden gider ve sovuk olur ve hasba ya çiçek yeşil olur ya kararur bil ki ölüme (14) yakındur kızılcık dedükleri hasbanuŋ ẓaʿīfidür kızamuk dedükleri çiçegüŋ yeynisidür (15) hasba ve çiçek kızamuġuŋ ʿalāmeti oldur ki hummā-yı mutbıka ve arka ve bel aġrısı ve burun

M135a

P134a (1) ġicimek ve uykuda belinlemek ve gevde aġır olmak ve yüz kızıl olmak ve tarlıġanmak ve nefes tar (2) ola ʿilācı evvel ʿalāmeti belüricek kan almak ve ḥacāmat etmek ve safrāyı müshilile istifrāġ (3) etmekdür ve burun kanamak eyüdür ve hasba ve cüderi belürdüginden soŋra ya evvel belüricek (4) belürüp yine batduġından soŋra ne faṣd ve ne ḥacāmat etdüreler ve ne müshil vereler bel ki (5) iskāllı varısa dutup tabīʿatı katı ḳabż olmaġa komamak gerek şerbetler-
şarāb-ı (6) ʿunnāb ve şarāb-ı nīlüfer ve şarāb-ı hindubā ve nukūʿ-ı ḫulv şeker ile içüreler ve yigirmi direm (7) ʿunnāb on direm nīlüfer on direm buyān dibi ve beş direm ayva çekürdeği ayva (8) çekürdegin ısladup suyın içüreler

---

134b, (11)nefes eyü: -P, (13)bil ki:belki M.

bu marazlarda ekşilerden ve terencübînden ve ḫıyārşenberden ve benefşeden (9) sakınmak gerek ʿataş ġālib olursa toḫmekān süḏin ve karpūz suyın ve bezr-i katūnā (10) luʿābın içüreler eger ishāl olursa şarāb-ı rummāneyn ve kurs-ı tebāşīr ḥummāzī içüreler eger (11) ḥasba ya çiçek belürüp geç çıkarsa ya gerü içerü batarsa rāzyāne suyın şekerile ya (12) kerefes suyın şekerile içüreler ki taşra vura ġıdālardan evvel şarāb-ı nīlūfer ya şekerile arpa (13) kavudı ya cevāv ya kabı soyulmış mercimek müzevveresin sirkeyile ya şekerile bādām yaġıyla semüz (14) otı müzevveresin vereler ve tatlu nār yedüreler eger ḥasba ya cüderi ḫafīf olursa (15) on birinde ferrūc şörvāsın vereler eger gece uykusı

P134b gelmezse ġıdāsına ḫaşḫāş katalar

M135b

(1)ve dāyim gevdeyi tonlarıla ısıcak dutalar çiçek çıkup üç hefte geçince dāyim güze (2) gül suyıyla isfahānī sürme çekeler ya gül suyında ısladup sumāḳı süzüp güze tamzuralar (3) ya yaş kişnīc suyıyla isfahānī sürme çekeler ve elin ve ayaların kınalayalar tā ki gözde (4) çıkmaya ve gül suyı ve sumāḳ ile ḳarġara eḏeler eger ener oġlancuḳ ḥasba ya cüderi çıkarsa (5) dāyesine perhīz eḏdüreler ekşi nesne yeḏürmeyeler ġıdāsı şekerile bādām ya şarāb-ı nīlūfer (6) ola eger oġlancuḳ beş aylıġa erişmiş olursa ḥacāmat eḏeler tamām ḫōş olup gevdede (7) cüderinün eseri ḳalursa fıstuḳ yaġıyla nişesteyile yuyalar bir dürlü daḫı ḥasbayiçün (8) ḳabarcuklardur ki kan ḳaynamaġından olur māddesi safrāvī

M135a, (8)ḫıyārşenberden:şīrḫışḫāş P, (13)yaġıyla:yaġıyıla P, semüz otı:semüz ot K.
M135b, (2)şumāḳı:-P, (7)yaġıyla:yaġıyıla P.

kandandur ki meyli kurulığa (9)ve issiliğedür bu sebeblerden ötürü ki ḥasba beterātları ğicidür deriden yukaru çıkmaz andan (10) dėrüz ki ḥasba tebāḥ olmış kandandur ve kan kaynamağı ādem teninde vakt olur ki nā-ṭabī'ī ve ğarīb (11) olur ol ki ṭabī'ī ola oğlanlar kanı kaynamağıla olur zīrā ki oğlanlar kanı ḫāmdur nite ki (12) ḫām şīredür ve yigitler kanı şol şīre ğibidür ki ḳuvveti gidüp süciye dönmiş ola nite ki ḫām (13) şīre küpde kaynaya ve köpügi ve dürdi ayrıla bişmiş ve ṣāfī şīre andan ayrıla ve oğlanlarun (14) kanına çāre yokdur tā kaynamayınca ve ḫāmlığı artmayınca tā ki ayruk ḳıvam duta zīrā mümkin degüldür ki yaş ve ıssı nesne kaynamayınca bişe ve ḳıvam duta 'ilācı şa-

P135a rāb-ı (15)'unnābı içüreler ve 'unnābı kaynadalar su yerine suyın içüreler eger öksürügi yoğısa su yerine

M136a

(1) ḳadun tuzlığın içüreler ve ğıdāsı mercimek şörvāsı ola tamām ayırtlaşınca andan soŋra (2) tavuḳ yėdüreler kaçan oğlancuklar çiçek çıkaralar evvel çıkabaşlayıcak ıssı suyıla kınayı yoğurup (3) ayağı altına yaḳsalar gözinde çıkmaya sahīḥdür mücerrebdür bi-iźni'llahi ta'ālā

[illegible]

(4) dāğla ve başbert ve sivilcileler ve çıbanlar ve sigiller ve ve ḳabarcuklar çıḳarmakda ve sebebinde (5) ve 'ilācındadur

---

M135b, (14) tā ki ayruḳ ḳıvam duta zīrā mümkin degüldür ki yaş ve ıssı nesne ḳaynamayınca: -M.

M136a, (1)ḳadun tuzlığın:ḳadun ṭuzlugın P, (2)oğlancuklar:oğlanca M, (4)ve sebebinde ve 'ilācındadur:ve sebebindedür P.

evrām ve subūr ya'nī şiqler ve sivilciler kandan ve safrādan ve balġamdan (6) ya sevdādan ya yelden ve sevdādan olursa kandan olursa 'alāmeti rengi kızıl olmak ve çekilmek (7) ve sancamak ve ıssı olmak kaçan tolmak istese iriŋile aġrısı ve harāreti artar kaçan dėşilse (8) harāreti ve aġrısı sākin olur safrādan olursa 'alāmeti harāreti (9) kavī olup göyne göyne gelmek rengi sarusaġı kızıl olmak barmaġıla basıcak kızıllıġı (10) gitmek ekşer veremlerüŋ māddesi mürekkeb olur nādir olur ki yalıŋız bir ḫılṭdan olur ikisinüŋ (11) daḫı 'ilācı kan ġālib olursa kan almak ve safrāyı ishāl ėtmek ve ṭabī'atı telyīn (12) ėtmek ve heftede iki gün biri bir ardınca kusmak eger verem kollardan ve bāzūlardan ġayrī yėrden (13) olursa kanı verem olduġı yaŋadan alalar eger kollarda ya bāzūlarda olursa muḫālif (14)
Pl35b cihetden alalar bārid şerbetler içüreler şarāb-ı 'unnāb ve şarāb-ı nīlūfer ve şarāb-ı verd-i ṭarī ve şarāb-ı (15) līmūn ve sikencübīn gibi ve şovuk ġıdālar yėdüreler 'unnāb müzevveresi ve nercimek müzevveresi

Nl36b

(1) ve ısfanāḫ müzevveresi ve semüz otı müzevveresi gibi ve tatlu nesneler yėdürmeyeler eger mādde (2) dimāġdan kuvlak ardınca ya yürekden koltuklar altına ya ciğerden budlarda beż yėrlerine (3) dökülmiş olursa ol belüricek māddeyi 'uzūvdan gerü men' ėder nesne uralar (4) gül yaġıyla mümrüġan ve yaş kişnīc suyı ve gül yaġı ve kāsnī suyı ve it üzümi suyı (5) ve semüz otı suyı ve lisānü'l-hamel suyı

Pl36a, (9)göyne göyne:göyüne göyüne P, (12)biri bir:biri biri P, verem:verer N, bāzūlardan:bāzūlarda N.
Nl36b, (1)semüz otı:semüz ot N,(4)gül yaġıyla:gül yaġılar P

ve sirke gibi eger mādde a'żā-'i re'İseden (6) dökülmiş olursa rādi' urmamak gerek belki māddeyi 'uzva çeker nesne urmak (7) gerek ki a'żā-'i re'İse arına sayagı ve kere yagı ve kuyruk yagı gibi iki kısımda dahı kaçan (8) mādde tamām 'uzva dökülmiş olsa şiş tāmam gāyetine erişe munżıc nesneler vuralar (9) munżicāt būy ve bābūnec ve iklīlü'lmelik ve toḫmı ve kettān toḫmı ve çekürdegi çıkmış kızıl (10) üzüm ve encīr her birinden üçer direm dögeler kaynadalar beş direm sayagı ya kuyruk yagı katup (11) vuralar eger deşileceğise deşer tagılacagısa tagılur ve bişmiş soğan ve ḫamīr dahı (12) bişürür ḫıyārşenber balıla tatlu bādām yagı urmak dahı tagıdacagı tagıdur açacagı açar ḫıyārek (13) ve çıbanlar tedbīri dahı bu tedbīrdür ḫammām dükeli veremleri ve çıbanları bişürür ve yumşadur (14) veremi olan kişi ta'ām yeyüp hareket ve cimā' eylememek ve ḫammāma girmemek gerek ve şiş (15) uç vèrüp işledükden soṅra

P136a müshil içmemek gerek

m ü f r e d ā t k i ç ı b a n a v e s a z a g a n a

M137a

(1) v e n e k i b u ṅ l a r a b e ṅ z e r b a ş b e r v a r ı s a m u'ā l e c e o l ı n u r yenür başiçün her ne dürlü gerekise (2) olsun rengi saru zācı çöyle yalıṅuz uru ekeler bir kez yiter dişde olursa barmagıla (3) degüreler yenür baga bu efsūnı okuyalar . . . . . .

M136b, (11)vuralar:vèreler P, deşilecek:deşilicek M, (12) tagıdacagı: -M, (15)sazagana:sazıgana P.

M137a,(1)gerekise:gerekse P.

eger bir kimsede toŋuz baŋı çıksa beŋsüz kızıl enük südügin (6) beş altı batman kaynada tā bir batmanı kalınca ol baş üzerine ura bir sā'atda giderür (7) eger kimseniŋ yüzinde olsa ya ayruk başbert olsa ayu ödin dutsalar giderür (8) sarmaşuk erkegin tāzeyiken alup yenür başa dürtseler fāyide ede gübzen derler ya'nī (9) keşinim çıban ya sivilci ya baş lu olan kişiye anuŋ yapraġın döğüp üzerine vursalar fāyide (10) kıla ısırġan dikeni yaku edüp çıbana vurmak fāyide eder gevdede baş çıksa kerdemeyi (11) döğüp üstine vursalar deşe suyın düke nerkesiŋ dibin burçaġıla döğüp bal katup (12) başbert ve çıban azmış ve çürümiş olsa üzerine uralar höş ede ve eger şiş (13) ve ḫıyārek gibi olsa gidere gevdede uçuk başbert olsa kızamuk ve sürük gibi peynīr (14) suyın içe ve dürtine fāyide ede kaynamış suda yunıcak balġamı latīf eder ve yufkaldur (15) ve harāret-i ġarīziyeye kuvvet verür ve ta'ām arzusın getürür gerek ki ılıcak ola ve katı

M137b

P136b (1) ıssı olmaya yaḫūnda çıkan ıssı sular daḫı aslında sovuḫdı kim kibrit ma'dinine kim (2) neft ma'dinine uġrar āḫār olur şol kaynamış sulara döner katı ıssı olmayıcak ādemiŋ (3) gevdesine yarar başbert ve çıban ve uyuz ve giciyik ve kurdaşanı ki gevdede olur (4) dükeline yarar ammā katı ıssı su harāret-i ġarīziyeyi boġar ve ġarīb harāretle tevellüd (5) eder safrāyı kaynadup kursaġa düker ve ta'ām

M137a, (5)eŋük:eŋik P, (8)sarmaşuk:sarmaşık M, (15)ġarīziyeye:ġarīzeyeye M.
M137b, (1)kim...kim:kimi...kimi P, (5)giciyik:giciyük P, (5)kaynadup:kaynadur P.

iştahāsın giderür ve ʿakla ziyān eder (6) ve ẕihni ifsāda verür ve eti eridür kaynar ıssı suyı sovuk suyıla memzūc edeler (7) ki el andan korkmaya andan koyunalar yabān ḫardalın ḫanāzīre ṭılā etseler oguldur ḫaṭmī (8) ıssıdur yaşdur ḫanāzīr başı üzerine yaku etseler fāyide ede ve siniz aġrıların ḫōş (9) eder kaz ya ördek yaġıyla dürticek deniz köpügin gül yaġıyla mūmıyla karışdurup ḫanāzīre (10) vurıcak nāfiʿdür nıkrise daḫı müfīddür tuz ıssıdur kurudur eti katı eyler gevdeden (11) balġamı arıdur ve ġarīb rutūbetleri giderür çün zeytile tuz karışdurup çıbana yaku (12) edeler çıbanı bişüre deşe taġıda ve ḫōş ede zift ıssıdur kurudur nıkris aġrısına (13) müfīddür arpa unına karışdurup ḫanāzīr başına yaku etseler fāyide eder söġüt (14) yapraġı suyıla ḥammāmda yunsalar gevdede çıkan kızılcıġı ve daḫı ana benzer nesneleri giderür ve ol (15) sudan yigirmi direm içseler gevdenün issiligin giderür söġüt aġacı külü mücerrebdür ḳaçan ki biregünün

fl38a

(1) endāmında baş çıksa ve ol et yense bir niçeler anı us-
P137a tırayıla keserler ve bir niçeler daġlarlar (2) ammā eger
keşilmedük ya göydmedük bir ṭaru deŋlü nesne ḳalursa gö-
rd ol endāma (3) yayılur ikilodin kesilmelü ya taġlanalu
olur bu ṣaʿīfden yādiġār olsun muṭālaʿa (4) kılanlardan
ol renc ıraḳ olsun eger biregüde ol renc bolursa ol çıban
yeri (5) ḳadarca biraz ḫamīrden fetīl edeler boynuz eŋüş
dāne gibi ola çıban büyüklüginçe halka (6) edeler üzerine

---

fl37b, (6)ifsāda:fesāda P, (7)ḳoyunalar:ḳoyınalar P, (8)ḫanāsir:ḫanāsire P, (9)yaġıyla:yaġıyıla P,(14)kızılcıġa:kızılcıl P.

fl38a, (3)taġlanalu:taġlanalu P.

koyalar ki çıban ḳalḳa içinde ḳala pes söğüt çıbığınuŋ ḳabın soyalar (7) bir arıca yerde yaḳalar külin alalar evvel ol çıbanuŋ üstine üç bārıla tüküreler andan ol (8) külden içine tolduralar ṭura ol kül ol sayru anı yeye gidere sağ ete ziyān eylemeye eger (9) sinirlüce otuŋ köküni çıḳarup ḫanāzīr başın çıḳarmış kişinüŋ boynuna asarlarısa (10) ḫāsıyyetiyle ḫanāzīri gidere ġarīḳūn ıssıdur ḳurudur eger sikencübīnile ḳatup içseler (11) ʿırḳu'n-nisā rencin ḫōş esikencübīnile ḳatup içseler (11) ʿırḳu'n-nisā rencin ḫōş eder ve sinirlerden ḫılṭları çıḳara ve anuŋ şerbeti bir dānge (12) buçuḳ direme değindür ḳara fulfulı zifte ḳatup ḫanāzīre yaḳu etseler fāyide ede bi-iźni'llahi (13) taʿālā

sigiller bir sivilcidür ki ḳiçirek ve ḳatı olur ve bu sigil çoḳ dürlüdür bin nevʿınuŋ başı (14) yaruḳ yaruḳ olur bir nevʿınuŋ başı yaruḳ olmaz bir nevʿı daḫı vardur ki mismānevʿınuŋ başı yaruḳ olmaz bir nevʿı daḫı vardur ki mismāriyye derler anuŋ (15) başı büyük ve dibi ince olur ve teriyye derler anuŋ (15) başı büyük ve dibi ince olur ve teniŋ taşında bir mıḫ gibi ya çivi gibi ṭurur bir nevʿı daḫı uzun olur

M138b

(1) buna ʿarabca ḳurūn derler bunlaruŋ sebebleri ḫılṭlar cemʿ olmaḳdan ġalīẓ yābis ḫılṭlar bir birine (2) ḳarışur

P137b bunlaruŋ ḳarışduḳlarından bu sigilller mütevellid olur ve bu ḳarışmış ḫılṭ ki dedük balġam (3) sevdādur bu ikisinden mürekkeb olur ʿilācı maḥall sigil çoḳ olsa evvel ḳan alduralar (4) eger ḳan ġālibise andan ṭabīʿatı telyīn edeler maṭbūḫ-ı ertīmūnıla ve daḫı şol nesnelerile ki (5) balġamı ve sevdāyı

M138a, (10)ḫāṣıyyetiyle:ḫāṣıyyetiyile P, sikencübīne:sikencübīnile M, (13)taʿālā: -P, dürlüdür:dürlü olur P, (14) yaruḳ yaruḳ:yaruḳ P, (15)çivi gibi:çivi M.

M138b,(1)olmaḳdan:olmaḳdandur P, (2)ṭabīʿatı:ṭabīʿat P, (4)ki: -M.

ishāl eder şarāb-ı uşūl verdüklerinden soŋra bādām yaġıyla mizācı tertīb (6) edeler murattıb ġıdālarıla andan soŋra sigili kebere yapraġıyla ovalar bögürtlen yapraġıyla ya mersīn (7) yapraġıyla ya çörek otıyla ve sirkeyile karışduralar anuŋıla ovalar ve eger sigili dāyim yaġlasalar (8) nāfi' ola evet gül yaġıyla yaġlayalar keseler yaḫūd tīz otlarıla koparalar bu sigilden bir nev' daḫı (9) vardur ki ādemüŋ alnında olur ya yüzinde olur birine 'adesiye derler birine ḫıntiyye derler (10) ol ki 'adesiyyedür sebebi rutūbet safrāyıla fāsid olmakdandur ve ol ki ḫıntiyyedür (11) rutūbet kanıla fāsid olmakdandur 'ilācı bedeni tenkiye etmek ve tenkiyeden soŋra eger çok (12) olursa kīrūtı tılā edeler erük yılımı ve mevīzec ve şaytarac ve kündüs ve kükürt ve būre bu otları (13) dögeler ve sirkeyile hall edeler ve andan soŋra sigile yaku edeler bir tılā daḫı ki mücerrebdür sigili (14) giderür evvel sigili mersīn yapraġıyla katı katı ovalar andan soŋra tuzlu suyıla ve şeb (15) ve sirkeyile ovalar andan bu yakuyı ol sigil üzerine vuralar otları gök māzū ve ol māzū kadar

M139a

P138a (1) zerdeçūb ve zerdeçūb kadar nūşādır ve biraz jengār dögeler ve eleyeler ve sirke ve gülābıla yoġuralar (2) sigil üzerine tılā edeler zāyil ede bi-'ināyeti'llahi ta'ālā eger jengārı ve nūşādırı sığır ödiyle (3) ezeler ve sigil üzerine yaku edeler şifā ola bu daḫı mücerrebdür ve eger tende iŋen katı çok (4) olursa dārū-yı müshil isti'māl

---

M138b, (5,8)yaġıyla:yaġıyıla P, (6,7,14)yapraġıyla:yapraġıyıla P, (7)otıyla:otıyıla P, (9)ya yüzinde:yüzinde ... M139a, (2)ödiyle:ödiyile P.

edeler tā balġam tenden zāyil ola Huneyn eydür bu terkīb lezīc (5) balġamları fāsid ḫılṭları tenden indürür mücerrebdür otları kākula ve anīsōn ikişer būçuk direm dārçīnī (6) ve nemek-i hindī ve sakmūniyā ikişer direm dār-ı fulful bir buçuk deng şeker bir direm dükelin yumşak dögeler (7) ve eleyeler ve ḥācet vaktında ılıcak suyıla dört direm içeler nāfi' ola

d ı r n a k l a r k ö r o l m a k d a d u r (8) eger dırnak egri olsa ya kör olsa çiriş otı ve sirke ve sirkenüŋ posası ve nemek-i hindī (9) bunları yumşak dögüp ḫall edeler ve yaku edeler ve eger dükeli dırnaġı böyleyise ḫabb-ı eftīmūn ve müshil-i (10) sevdā ma'cūnların isti'māl edeler

ḫ i k ā y e t meger bir kişinüŋ tırnakları kör olmış bunca (11) zamān çāre istemiş 'ākıbet bir gün bir 'avrat gelür ol kişiye eydür sen on direm (12) kınayı ezüp içgil bu zaḥmet senden zāyil ola der ol kişi kına içmeklige cürret edemez (13) suda ıslar suyın içer dırnakları yine evvelkileyin ḫūb laṭīf olur bi-iŋni'llahi ta'ālā (14) dāḫıs ki ana kurlugan derler ıssı veremdür ki dırnakları çıkarur 'ilācı kan almak ve nukū'-ı müshil (15) ya maṭbūḫ-ı fākihe içmek ve cevav ye-

P130b nek ve ısfanāḫ ve semüz ot müzevveresin yemek evvel bellirice

M139b

(1) beşr-i kātūnā lu'abın sirkeyile ya yaş mazuyı sirkeyile vuralar barmaġı kar içine ya sovuk su içine (2) sokalar eger aġrısı gitmezise ıssı kızmış yaġa sokalar bununıla daḫı gitmezise bişürüci nesne vuralar (3) iriŋlene içi tola

döşile

M139a, (7)olmakdadur:olmakdur P, (15)ıslar:ısl dalar M, (14)kurlugan:kırlugan P.

müfredāt ki anuŋıla kurluġana ve sigillere mu'ālece olınur eger (4) yeşil kertenkele kanın bir iki kez sigil üzerine yaku gibi dürtseler şifā ola eger tavşan bokın (5) sigil üzerine bir kaç kez dürtseler fāyide ede eger dırnak kör olsa göden çekürgeye (6) barmağını sokalar saralar ol tırnak gide yerine yeŋi tırnak bite eger çamuŋ akaduran sakızın (7) alsalar dırnaġa dürteler saralar ol tırnak gide yerine dırnak bite eger bir yerde bir yalunuz sigil olsa (8) ol sigili dırnağıla keseler ve ol sigil yerine kav koyalar yaḫūd ḫām ebrīşümile sigili bağlayalar tā ol sigil (9) kurıya düşe ammā gerekdür ki ayuŋ eskisinde bağlaya balık yılımını eger ağrımış dırnaġa tılā (10) eyleseler fāyide ede mücerrebdür būyı müteşennic olan tırnak üzerine yaku etseler ıslāḥa getüre (11) bi-'ināyet-i Rabbü'l-'ālemīn

KIRK BİRİNCİ BĀB

baş (12) kelinde ve sebebinde ve 'alānetinde ve 'ilācındadur sa'fa bir başdur ki başda ve yüzde çıkar (13) başda olana kel derler ol sivilcilerdür çıkar ve bağılur eger rengi kızıl olup (14) ve yaş olup andan saru saru sular akarsa ana şirīnec derler sebebi müte'affin olmış (15) faẓalātdan ve fāsid olmış rutūbetlerden olur eger bu 'illetler oğlancuklarda olur

---

.139b, (3)ḳurluġana:ḳurlaġana M, mu'ālece:mu'ālice M, (7)saralar:süreler P, (13)ol:ol ol M.

M140a

P139a (1) rutūbetleriçün ve buḫārları çok olduġıçün ve aʿżāları zaʿīf olduġıçün ʿilācı evvel (2) kīfāl ṭamarından ḳan alduralar ve ṭabīʿatı maṭbūḫ-ı helīle birle telyīn edeler mümkin olursa (3) eger mümkin olmazsa ḥacāmat etdüreler ve ṭatlulardan perhīz edeler ve daḫı etden ve tīz (4) nesnelerden rişte gibi sakına ve andan soŋra bunı başına ṭılā ede ḳına üç direm zirāvend-i ṭavīl (5) iki direm yumşaḳ dögeler ve zeyt yaġıyla ḳarışduralar ve baş üstine yaḳu edeler bir ḳaç kez nāfiʿ ola (6) bir dürlü ṭılā daḫı ki nāfiʿdür baş kelime ḫuṣūṣa ki oġlancuklar başında ola henüz ḳart olmaya (7) otları zerdeçūb ki ʿarabca uruḳ sufa derler ve nār ḳabı ve mürdeseng ve ḳına bu otları (8) yumşaḳ dögeler ve eleyeler gül yaġı ve sirkeyile başına yaḳu eyleyeler ki ḳatı fāyide eder ve bu nevʿuŋ (9) bir dürlüsi daḫı ḳuru olur ve anuŋ üsti yumurda ḳabı gibi olur bunuŋ sebebi sevdāvī ḫıltlardur (10) ʿilāc evvel ḫıltı istifrāġ edeler ve mizācı gene ter eylemek ve andan soŋra dāyim başı üstine (11) ıssı su dökmek ve dāyim bu ḳıyrutı işe iltmekdür ḳıyruṭ ki ıssı şişlere fāyide (12) eder ve başları cirāḥatları ḳurudur aḳ mūmı alalar ne ḳadar gerekise ve gül yaġıyla erideler andan soŋra (13) ḥavān içine ḳoyalar ve kāsnī suyıyla ezeler ve bir şīşe içine ḳoyup ḥācet vaḳtında istiʿmāl edeler nāfiʿ ola ve dāyim soḳuḳ yaġlar (14) istiʿmāl edeler ve teseʿud edeler yaʿnī ol evvel ẕikr olınan ṭılāyı istiʿmāl edeler ve

P139b eger iŋen ḳatı ḳalıŋ (15) olursa ḳaşıyalar tā ki ḳanaya

---

M140a,(2)alduralar:alalar P, (4)nesnelerden:nesneler M, (5,12)yaġıyla:yaġıyıla P,(9)daḫı:-M, (10)ʿilāc:ʿilācı P, (12)aḳ mūmı:aḳ mūm P, gerekise:gerekse P,(15)ḳanaya:ḳaynaya M.

yaḫūd sülük dutalar andan soŋra reveā-yı sa'na isti'māl ede-
ler ya'nī

M140b

(1) yaku yakalar ki kavī ola kurıda ve eger sa'fa ve şīrine katı olursa kulak ardından kan (2) alalar ve gerü ol kanı sa'fa üzerine dürteler ve andan soŋra kızıl merhem dürteler ve kızıl merhem (3) san'atın bābında isteyeler ve kīfāldan kan alduralar ve boyından ḥacāmat etdüreler ve andan (4) so-
ra ala kavrılmış kişnic ve eski tennūr saksısın ve kına bun-
ları dögeler ve sirke ve gül yaġıyla (5) yaku edeler nāfi' ola ve eger yaş ola kan alduralar ve ḥacāmat etdüreler ve andan soŋra istifrāġ (6) etdüreler maṭbūḫ-ı helīle birle ve ḥabb-ı kökıyā birle ve bu otları alalar rastuk taşı ve kan-
bil ve mürr her (7) birinden birer dirhem kamusın dögeler ve sirke ve gül yaġı birle tılā edeler ve bu baş sa'fadan (8) bir nev'ına sehdī derler 'alāmeti başınuŋ derisi delük delük olmak ve delüği içinde (9) saru su olmakdur şol gü-
neş içinde bal turur gibi ol su ancılayın vākıf olmakdur 'ilācı (10) jengārı yumşak dögeler ve balıla yaku edeler tā ki anı kuruda ve bu kel rencinüŋ bir nev'ı daḫı budur ki (11) zāhir olur saçuŋ kıllarınuŋ dibinden ve delükleri katı ince olur ve ol delüklerden rutūbet (12) çıkar ve ol çıkan nesne et suyına benzer ve saç kıllarınuŋ dibinde şiş olur ve başuŋ (13) saçları iğne gibi turur 'ilācı kusmak ḥacā-
mat şīşesiyle şīşe çekmek tā andan (14) çıkan nesne yaġ gibi ola ve andan soŋra anı yuya ve gene ḥacāmat şīşesin

---

M140b,(3)boyından:boynından P, (4)yaġıyla:yaġıyıla P, (5)ve eger:eger P, (6)etdüreler:etdüre M, (7)dirhem:di-
rem P, (9)güneş:güneç M, (13)şīşesiyle:şīşesiyile P.

P140a sarp sirkeyile (15) üzerine koyalar ve gene şîşe çekeler şîşe çekdükden soŋra anuŋ üzerine gül yagı birle sirke

M14la

(1) vuralar bundan soŋra yine sa'fayıçün zikr olınan edviyeleri isti'mâl edeler sa'fanuŋ (2) bir nev'ı daḫı vardur ki başda çıban gibi belürür deşilmedin gene tagılur ve gene ayruk yerde belürür bunuŋ (3) sebebi galîẓ buḫârlardur 'ilâcı katı acıkmak ve latîf gıdâlar yemek ve başına tahlîl edecek (4) otlaruŋ suyın koymakdur bir nev'ına daḫı tînî derler bu bir cirâḥatdür ki bir birine ulaşur (5) kızıl olur ve ol cirâḥat içinde encîr dânesi gibi nesne olur anuŋ çün tînî derler bir nev'ı (6) daḫı var ki uşak sivilciler olur anuŋ daḫı rengi kızıl olur 'avratlar memesinüŋ delügine (7) benzer ve ol delükden saru sular akar kan suyı gibi bu nev' evvel zikr etdügümüze yakındur (8) sebebde ve 'ilâcda ve bu kel rencinüŋ bir nev'ına daḫı sa'fatü'l-cemr derler başlarda ḫâdıṯ olur (9) 'alâmeti kaçan ki başı kazıdalar başuŋ derisi kızıl olmak ve kaçan el degürseler katı (10) ağrımakdur Câlînûs eydür başda bunuŋ gibi cirâḥat olsa ayruk ol gerü oŋmaz (11) meger ki nâdir ola 'ilâcı kan aldurmak ve ṭabî'atı işhâl etmekdür ve dürt tamardan daḫı (12) kan aldurmak ve soŋra alın tamarından kan almak ve kîrûṭî ki benefşe yağıyla terkîb olınmış (13) ola daḫı bir az sögüt suyı ki biraz ḫatmî katılmış ola ve biraz ḫubâzî ve biraz kef-i deryâ ve biraz (14) göyünmiş yılan boncuğı ve biraz yumurda karışmış ola ṭılâ edeler nâfi' ola

M14la, (5)cirâḥat:cerâḥat M, (9)degürseler:degirseler P, (12)yağıyla:yağıyıla P, olınmış:olunmış P, (14)nâfi' ola: nâri' P.

P140b bir tılā dahı ki kel başa (15)ʿazīm fāyide eder karpuz kabı ve kabak ve bir pāre eski hasīr pāresi her birinden berāber bu dükelin

M141b

(1)yakalar külin alalar andan sonra firengī jengār ve hınnā ve mürdeseng ve jīve ve arduc katrānı her birinden (2) berāber alalar ve yumşak dögeler ve zeyt yağıyla hall edeler tā merhem gibi ola bir kaç kez başa yaku edeler (3) başun kelini zāyil ede ve bu saʿfanun bir nevʿı dahı var ādemün yüzinde çıkar ʿilācı (4) kīfāldan ve alın tamarından ve iki budlardan kan alalar ve baldırından hacāmat etdüreler ve hem sülük (5) dutalar ve becid hammāma gireler ve yüzin ıssı su buğında dutalar ve yüze saʿfayiçün zikr olınan (6) tılāyı istiʿmāl edeler saʿfa başdur ki başda çıkar sulanur yağūd kuru olur ve uvacuk kepek (7) gibi nesne dökilür yaşınun sebebi fāsid müteʿaffin olmış ḫıltlardan kurusınun sebebi sevdādandur (8) ki tīz ḫılt karışur ʿilācı evvel kīfāldan kan almak ya hacāmat etmekdür andan (9) ve tatlulardan ve tīz nesnelerden perhīz etmekdür evvel cevāv ve nukūʿ-ı hāmiż ve nukūʿ-ı müshil (10) ve matbūḫ-ı fākihe ve habbü's-sabr içüreler ve safrāvī olursa gül yağı ve benefşe yağı ve hınnā yağı (11) ve gül suyıyla gil-i ermenī ve lisānü'l-hamel suyı ve kāfūrī merhem vuralar ve eger balğamī olursa (12) burak ve tuz ve natrūn ve bābūnec ve çörek otı uralar eger toŋuz ödin balıla ve fulfulıla karışdurup (13) kel başa dürtseler saçı biter mücerrebdür kel başıçün kurd boynisin alalar acı sayağıyla başı kasıyup

M141b, (1)ve hınnā:-, (2)yağıyla:yağıyıla P, (9)ve tatlulardan:ṭatlulardan P, (10)ve safrāvī:ṣafrāvī P, (13)sayağıyla:sayağıyıla P.

(14) tāze edüp vuralar şifā ola

KIRK İKİNCİ BĀB

P141a (15) ḫ u n ā m v e t ā z e v e e s k i c i r ā ḥ a t-
lar ve sinjirler cirāḥatında ve sebebinde ve ʿilācındadur

M142a

(1) sinjirler cirāḥatı bir ḳaç dürlüdür kimisi demür ala-
tıyla kesilmekdür kimisi berelenür ya yüksek yerden (2) düş
megile ya aġaç ya taş ṭoḳunmış ola eger cemīʿisi kesilse
ana ʿilāc yokdur eger berelenmiş olursa (3) ya demür ṭo-
ḳunmış tamām kesülmedük olursa ʿilācı biraz balçıḳ ḫurmā
ve biraz baġarsuḳ ve ḳoyun ḳuyruġı (4) mecmūʿın dögeler
merhem gibi üstine vuralar ve üç güne degin her günde bu-
çuḳ direm mūmyā ve rīvend-i (5) çīnī şeker şerbeti ıssı
suyıla içüreler ve ekşiden saḳınalar şifā bula eski ve tā-
ze cirāḥatlaruŋ (6) ilācı evvel muḫālif cihetden faṣd et-
mek ya ḥacāmat etmekdür meger ki ḳan çoḳ (7) çıḳmış ola
ve ṭabīʿatı şafılа ve ḥukmeyile ve ḫıyārşenberle ve rā-
vend-i çīnī ve kāsnī suyı (8) ve ṭatlu bādām yaġı ve şe-
kerile içüp telyīn etmekdür şerbetlerden şarāb-ı verd-i
tarī ve şarāb-ı (9) tuffāḥ ve şarāb-ı aṣl-ı hindubā ve
cüllāb ve lisānü's-sevr suyıyla içeler ve it üzümi suyın
şekerile (10) içeler ve lisānü'l-ḥamel suyın şekerile içe-
ler ġıdālardan māş müṣevveresi ve nīm-birşit yumurda (11)
sarusın yeyeler eger ḳuvveti ḍaʿīf olursa ferrūcıla māş
şorvāsın içeler dört gün geçmeyince (12) et yemeyeler

M142a, (1)dürlüdür:dürlü P, (7)ḫıyārşenberle ve rāvend-i
çini:ḫıyārşenber rāvendi P, (9)şuyıyla:suyıyla P.

aṣla ḫamr içmeyeler cirāḥat tāze olup ḫuṣk-bend eylemek yararısa ḫuṣk-bend edeler (13) aġrıyan yere ya şişen yere gül yaġı ve mersīn yaġı dürteler zerūd-ı cihārdārū bir zerūddur ki (14) eski başları ve fāsid olmış cirāḥatları oṇarur otP141b ları ṣabr-ı uskutūrī ve anzurūt (15) her birinden bir cüz' ve günlük iki cüz' bunları yumşaḳ dögeler ve ḥarīrden eleyeler ve ḥācet vaḳtında

M142b

(1) ol cirāḥatuṇ üzerine ekeler bir dürlü zerūd daḫı Ḥekīm İshaḳ eydür ḳaçan ki kılıç yarasından (2) ḳan gelse ve dutılmasa bu zerūdı ekeler fī'l-ḥāl duta otları zāḳ ve ḳalandar ve gül-i bemhur ve efşure- i (3) lihyetü't-teys ve masṭakī ve akāḳıyā ve mürr ve günlük her birinden berāber alalar yumşaḳ dögeler ve eleyeler (4) ḥācet vaḳtında isti'māl edeler her cirāḥat ki tāze ve toġru ola ol yegrekdür ki iski (5) dudaġın bile bir yere getüre ve ḳomaya ki içine neske düşe ve ḫuṣk-bend eyleşe eger cirāḥat düz (6) olmaya yara şerḥa eyleye andan 'ilāc eyleye 'illetleri bitüren otlarıla zerūd-ı nāfi' isfidāc (7) ve mürdesenġ birer cüz' kurġun boḳı ve mürr buçuḳar cüz' ü bunları dögeler ve isti'māl edeler ve eger cirāḥat (8) başda olursa ki döşmek vāḳi' olsa sirāvend-i müdeḥreci cüci içinde bişüreler ve gene (9) ḳurudalar ve dögeler ve eleyeler uralar nāfi' ola ve ḳuru ḥamīr ki döşülmiş ve elenmiş ola zerūd ki (10) ḳanı dutar bir de ḫaylī ṣabır ve günlük uvaġı her birinden berāber anzurūt ve iki ḳardaş ḳanı anlarun (11) yarısı ḳadar dögeler

---

M142b, (2)dutılmasa:dutulmasa P, (7)mürr:mürrü M, (9)uralar:eseler M, (10)bir de ḫaylī ṣabır:eleyeler ṣabr P, anzurūt:unzurūt M, (11)yarısı:yarısı P.

isti'māl edeler ve hem hunāmiçün çihārşenbe gün yaza sağ yanında ise (12) soluna baglaya eger sol yanındayısa sağına bağlaya yazacak budur . . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

P142a

M143a

(1) m ü f r e d ā t k i c i r ā ḥ a t l a r a m u'ā - l e c e o l ı n u r eger yaradan kan aksa turmasa saru zācı (2) ekeler hemān turgura yara oŋulmağıçün anzūrūtı buçuk dirhem saru zācıla buçuk deng (3) iki kardaş kanı bir deng ekşi nār kabı māzū buçugar direm yara oŋulmagıçün öllünüŋ başı (4) saçın göyündüreler kilin sirke merhemi etseler cirāhatı oŋulıdur eger cirāḥatlu kişiye (5) kurt dişin daksalar zahmetin gidere ve hem oğlana daksalar dīvden perīden ziyān olmaya (6) eger it aşığıyla dilini kurudup yumçak döğeler ısırdugı yere uralar zahmetin gidere eger sığır (7) kanın kanı turmaz başa vursalar kanın dindüre eger kimseye ağaç batup ya demren batup (8) çıkmasa sığır yağın bokıyla kaynadup üzerine vursalar bir sā'atda çıkara sīrāvend erkeklü (9) dişilüdür erkeginüŋ yapragı uzun dişinüŋ degirmi olur eger kimsenüŋ govdesinde (10) ağaç ya demür kalsa dişisinden döğeler ol yaranuŋ üzerine vuralar tarta çıkara ve dahı (11) asmış bağlarun çirgin ve çürügin aradur et bitürür lisānu'l-hamel yol cirāhat ki

M143a,(2)anzurūt:unzurūt M,(2)dirhem:diren P, saru zācıla: sarucıla P, (6)oğığıyla:aşığıyıla P, (7)dinğüre:idere M, (9)bokıyla:bokıyla P, sirāvend:serāvend P, (11)çirgin ve çürügin:çürügin ve çürügin P.

(12)kanı turmaz anuŋ üzerine vursalar kanın duta ve daḫı çı-
bana ki nāsūr olmış ola anı (13) ursalar şifā bula eger bā-
dāmı it ṭalamış kişinüŋ dögüp zaḫmı üzerine vursalar balıla
(14) agrısın gidere na'nā' ıssıdur kurudur anı dögüp it ısı
dugı yere ṭuzıla vursalar fāyidelüdür (15) mārmāḫūn bu ot
Maġnīssāda ve Ṭarġalada biter ol başa ki yayılur hīç oŋılma
anı

M143b

P142b(1) dürteler derçürüp bir araya getürür fā'ü'l-mā' bu ot su
üstinde olur köki olmaz uşacuk olur biri birine yapışur anı
dögüp kılıç ve bıçak zaḫmına vursalar oŋulda (2) yabān ke-
şūrı yapragın dögüp başlara vursalar assı kıla maḥmūdeyi ba
la katup gevdedeki (3) baş üzerine vursalar oŋulda ṭavşan
turpı kanı durmaz zaḫm üzerine ekseler kuruda baldırıkara
(4) mu'tedildür anı yavuz cirāḥatlara ve zaḫımlara yaku ey-
leseler oŋuldur ve ol ḫanāzīr başın (5) oŋuldur ve çok zi-
yānı var ıslāḥı sakızıladur teke sakalı sovukdur kurudur
anuŋ toḫmı (6) eski başları oŋuldur ve anuŋ dibi öykende ba
olursa ıslāḥa getürür ve anuŋ toḫmı (7) bıçak ve kılıç za-
ḫımlarına daḫı yarar eger sinir daḫı kesilmiş olursa bitü-
rür zerniḫ endāmlar zaḫmına (8) ki yaşdur iriŋlenür fāyide
eder eger dögüp zaḫm üzerine ekseler artuk biten eti gide-
rür (9) ve birilmiş kan çılmış eti salāḥa getürür ve yenür
baş rencine ve sa'fa rencine yarar sirke (10) sovukdur ku-
rudur eger bir pāre bezi sirkeye ısladup zaḫma vursalar

M143a, (15)oŋılmaz:oŋulmaz P.
M143b, (1) fa'ü'l-mā' bu ot su üstinde olur köki olmaz uşa-
cuk olur :-M, (2)bala:balıla M, (7)zaḫımlarına:zaḫmlarına
daḫı kesilmiş:kesilmiş M, (8)zaḫmı:zaḫm P.

şişmekden saklaya (11) çam sakızı ıssıdur kurudur şol eti k
zahm üstine artuk bite anı ekicek ol eti (12) yer giderür
sabr ıssıdur kurudur eger anı tāze zahımlara vursalar tiz
hāsıla getüre ve eger (13) zekerde ve ḫāyada ya ʿavrat fer-
cinde başbert olsa oŋulda ve çıbanlara vursalar (14) oŋulda
ḫōş eyleye kamış ıssıdur kurudur anuŋ dibini yabān soğanıyl
demren ve diken gevdeden (15) çıkmasa tenden çıkarur isfidā
P143a Rūfes-i Hekīm eydür ol sovukdur kurudur ikinci derecede

M144a

(1) endāmlaruŋ başına bertine cirāhatına nāfiʿdür sifāl ya-
ni saksı Ebū Cüreyc eydür (2) dükeli saksı sovukdur kurudur
eger sirkeyile anı ezeler ve uyuz üzerine ya cirāhat üzeri-
ne (3) uralar fāyide ede zindifre sovukdur kurudur tenden
kan akmağı dutar ve gözüŋ kabakları (4) iri olduğın giderür
çünki bir kaç kez andan koyalar ve eger merheme karışdurup
cirāhatlara (5) vursalar katı nāfiʿ ola sünpāre sovukdur ku
rudur eger anı yumşak dögeler ve eski yenür (6) cirāhat ü-
zerine ekeler katı fāyide eder şeb-i yemānī Muhammed bin
Zekeriyā eydür ikinci derecede (7) ıssıdur kurudur kanı dur
maz cirāhat üzerine ekseler kanı dutar ve diş dibinüŋ etin
(8) katı eder çün ki anı dögeler ve dişler diblerine dürte-
ler ol nesneler ki siŋirlere müteʿallikdür (9) uşturğār ci
mi siŋirlere ziyān eder yaş buğday lakvāya ve fālice fāyid
eder hiltīt (10) mālihuliyāya nāfiʿdür şanavber yemişi raʿ-
şaya nāfiddür ḫamrı çö içse raʿşa (11) getürür sirke si-
ŋirlere ziyān eder ḫorūs taşağı eger turak otıyla bişürüp
görvēsin içüreler (12) raʿşası olan kişiye fāyide eder

143b, (12)sahmlara:soğanlara P, (14)soğanıyla:soğanıyıla

kōz yağı fālice ve lakvāya ve ra'şaya nāfi'dür sezāb (13) fālice ve istirhāya ve lakvāya müfīddür sikencübīn sinirlere ziyān eder sinirlerün (14) dimāğa müşāreketi cihetinden dimāğa dahı ziyān eder gügercin yavrısının eti fālice (15) ve ra'şaya fāyide eder ekşi ayva sinirlere ziyān eder karımış horūs şörvāsı ashāb-ı

M144b

(1) fālice ve ra'şaya sālihdür mantar fālic ve lakvā getürür çeşme ve pınarlar suyın çok içmek (2)ra'şa ve fālic ge-
P143b türür tuzlu su dahı denizler suyı fālice ve lakvāya müfīddür bal şerbeti (3) fālice ve lakvāya ve ra'şaya fāyide eder nohūd suyı fālice nāfi'dür kükürd suyı muvāfıkdur (4) şol kişilere ki sinire müte'allik sovukdan zahmetler hāsıl olmış ola süd ziyān eder (5) sinirlere eger yer sogulcanın eyü döğseler ve ol sinir üzerine vursalar ki kesilüpdür yine bitüre ammā (6) gerekdür ki üç günden sonra şişe ve eger ördek yağıyla kanatsa ve ağrıyan kulağa (7) tamzursa ağrısın gidere

KIRK ÜÇÜNCI BĀB

(8) a'zā sınmasında ve çıkmasında ve bertinmesinde ve 'ilācındadur a'zā sınmasında (9) ve bertinmesinde ve yerinden çıkmakdan ve düşmekde ve nesneye tokunmakda ve nesneyile urılmakda (10) ve baş yarılmakda ve deri sıyrılmakdadur 'ilācı evvel muhālif cihetden kan almak ya hacāmat (11) etmekdür meger ki kan çok çıkmış ola ve tabī'atı şafıla ve hukneyile ve

M144a, (14)yavrısının:yavrusınun P.
M144b, (2)şuyı:şuyın M, (6)yağıyla:yağıyıla P, (9)çıkmakda:çıkmakde P, (10)cihetden:cihetinden P.

ḫıyārşenber (12) rāvendi ve kāsnī ṣuyı ve ṭatlu bādām yaġı ve şekerile içmegile telyīn édeler ve şerbetlerden şarāb-ı (13) verd-i ṭarī ve şarāb-ı tuffāḥ ve şarāb-ı aṣl-ı hindubā ve cüllāb ve lisānü'ṣ-ṣevr ṣuyıyla içeler ve it (14) üzümi ṣuyın şekerile içüreler ve sinirlüce yaprak ṣuyın şekerile içüreler ġıdālardan māş (15) müzevveresin ve nīm-birşit yumurda sarusın yéyeler eger ḳuvveti żaʿīf olursa ferrūcıla mā

M145a

(1) şörvāsın içeler dört gün géçmeyince et yémeyeler aṣla ḫamr içmeyeler ve her vaḳt ki sünük (2) sınsa yaḫūd dögülse ya yérinden yaṇları çıḳsa bertinse derḥāl ḳan alduralar ve muḫālif (3) cihetden ḥacāmat étdüreler ve ṭabīʿatı ḥukme- i leyyineyile telyīn édeler veyaḫūd yémişler ṣuyıyla (4) veya nesrūzīṭūs ... vereler ve rāvend-i çīnī ki cüllābıla ḥall olınmış ola içüreler ve ġıdāsı keşkāb (5) ve ısfanāḫ ve māş-mukaşşer bādām yaġıyla vereler ammā eger aġrı ve zaḥmı maʿde ola sāde sikencübīn (6) vereler kehrubā ve büssed birle her birinden buçuḳ miṣḳāl alalar vereler ve arıdılmış alma ki gülābıla (7) bişmiş ola elli direm ḳızıl gül on direm maṣṭakī ve akāḳıyā ve nersīn yapraġı ve sünbül her birinden (8) birer direm sinirlüce yaprak ṣuyıyla ḳarışduralar ve maʿde üzerine yaḳu édeler baġlayalar ve eger aġrı (9) baġıra gelmiş oldusa dārçīnī ve ḳızıl boya onar direm dögeler éleyeler şerbeti birer direm olsa (10) sikencübīnīle istiʿmāl edeler ve ḳızıl üzüm ve aḳ sandal ve ḳuru benefşe her

---

M144b, (13)ve lisānü'ṣ-ṣevr:lisānü'ṣ-ṣevr P.
M145a, (3)cihetden:cihetinden P, (4)olınmış:olunmış P, (5)ṣuyıyla:yaġıyla P, sāde sikencübīn:sikencübīn-i sāde M, (7)direm:dirhem P, yapraġı:yapraġın P, (9)oldusa:olursa P, ola:ola M.

birinden beşer direm (11) arpa unı üç direm za'firān bir direm kāfūr buçuk direm gülābıla ve gül yağıyla karışduralar ve bağır (12) üzerine yaku edeler ve eger harāreti eksük olsa kızıl gül beş direm mastakī ve sünbül ve lāden (13) ve dārçînī ikişer direm lādeni hatmī yağıyla hall edeler yahūd yāsemîn yağıyla otlamı bile karışduralar (14) isti'māl edeler ammā sünük sındugına ve bertindügine bendler 'ilācı oldur ki gerü yerine gele (15) ve toğrı eyleyeler ve bağlayalar evet arkun çekeler ve ol 'uzv ki sağ ola gül yağıyla ölide ve dögülmiş

M145b

(1) ve elenmiş mersîn yapragı üzerine saçalar ve bağlayalar ve üç güne degin içmeyeler ve eger agrı sinirlere gelmiş
(2) olursa nerkes yağın yaku edeler ve sūsen yağın katalar
P144b evvel ol yeri süciyle ölide pes yağ kata (3) ve turak otı yağı ve şarāb-ı bābūnec yağı bu yağları karşu ölidüp tamzuralar turak otı yağı terkîbi (4) budur ve bu yağ ıssıdur endāmlar ditremegine fāyide eder çünki dāyim oda karşu dürteler ve baligamî (5) ısıtmalara fāyide eder ve tenden yelleri sürer tāze sūsam yağı bir rıtıl turak ot tohmı seksen direm (6) bu ikisini bir büyük şişeye koyalar ve yigirmi gün günde koyalar ki yağıla terbiyet olına andan sonra (7) süzeler ve isti'māl edeler ammā sınuklara bu nev'den 'ilāc edeler otları nağāş ve māş-ı mukaşşer (8) ya'nî degirmene çekilmiş onar direm sabr ve mürr ve ak hatmî ve akākıyā beşer direm gil-i ermenî yigirmi (9) direm her biri dögül-

M145a, (11,13,15)yağıyla:yağıyıla P, (14)yerine gele:yerine vara P.
M145b, (2)süciyle:süciyile P, (3)bābūnec:-P, (5)rıtıl:rıtl

miş ve elenmiş yumurda ağıyla çiriş gibi edeler ve ol sınmış kemigün üzerine vuralar (10) ve eyle ki ʿādetdür saralar üç güne degin şaşmeyalar ve eger ıssı nesne hācet ola merzengūş (11) ve iklīlü'l-melik ve endūz ve serv agacınun yapragı yumşak dögeler ve ol evvelki otlar ki zikr etdük (12) bu otları dahı anlara karışduralar arturalar ve eger agzı balgamdan koparsa çözeler ve gerü arkuncak (13) bağlayalar ammā sınan sürügi çekeler arkun arkun toğruldalar ve andan soŋra bir bezile bağlayalar (14) saralar ve ol sıŋuk yerün üstin katı sarmayalar sağ yerini katı saralar evvel bir bezile gevşecük (15) saralar ol sıŋuk üstinden başlaya ol bezile yukarusına sara gide ve bir bezile gene başlaya ol sıŋuk

M146a

(1) üstinden aşagasına sara gide ve bir bezile gene başlaya (2) ve hem bunlarun üzerine sara evet düz sara kimi alP145a çak kimi yüksek olmaya (3) ve bunlarun üzerine seyük ede nite ki ʿādetdür bağlayalar andan soŋra kan alalar ve tabʿatı ishāl (4) etdüreler ve gıdā müzevvereler yedüreler ferāric gibi ve şöyle gerekdür ki sarugını şaşmeyeler iki günde ya (5) üç güne dek meger ki agrı arta ve sarukdan tag ra kalan et kızıl olsa ol vakt şeşeler (6) ve eger bağluyiken ol yer gicise şeşeler ve üzerine ıssı su koyalar tā gicisi sākin ola andan (7) soŋra ol beze gül suyın ve gül yagın ve sirke koyalar saralar ve soŋra ki bitmege başlaya bitirici gıdālar (8) yedüreler baş gibi ve paça gibi ve

M145b, (9)ağıyla:ağıyıla P.
M146a, (2)ve hem:-P, (4)iki günde ya üç güne dek:iki güne dek P, (6)şeşeler:şeşeler P.

sığır karnı ve yumurda ve pirinç aşı ve herîse gibi ki bunlar bitüricilerdür

müfredāt ki aʿzā sınmasına ve bermetinmesine ve çıkmasına muʿālece olınur kestevîre derler (10) bir ot vardur bu ad yunān dilincedür eger anı alalar ve yumşak dögeler ve sınuk nesneleri (11) gerek incük gerek kol olsun anunla baglayalar nite ki resmdür tā ol kemük tamām bitmeyince (12) koplar maz ve sünügi tizcek bitürür mücerrebdür besfāyic içi arımadur eger el ayak ve barmaklar bertinse (13) dögüp vurıcak fāyide ede mūmıyā muʿtedildür eger andan bir kīrat alalar ki yumşak dögülmiş (14) ola yagıla içeler katı düşenlere ve kemükleri sınana ʿazîm fāyide eder derdār yaʿnî kara agaç (15) anun kükin alalar ve uvacuk toğrayalar kabıyla ve bir çölmek içinde şol kadar kaynadalar ki suyı

H146b

(1) yılım gibi ola andan alalar sınmış sünük üzerine uralar

P145b nite ki resmidür üç keret (2) saralar kemük bitüre hōş eyleye eger ādemün gevdesinde et kesilmiş olsa ya üzilmiş (3) olsa ya eyegü agrısı olsa zîrāvendün dişisinden suyıla bir direm içüreler (4) fāyide ede mücerrebdür va'llahu aʿlem

KIRK DÖRDÜNCİ MĀD

(5) od göynügindedür ki ıssı sudan ve ıssı baldan ve ıssı yagdan ola daḫı ne ki (6) bunlara benzer varısa gevdeyi od yaksa ya ıssı su ya ıssı bal ya daḫı ıssı nesneler göyündürse (7) üzerine tizcek sovuk su dökmek gerek ve üzerine tuz

H146a, (13)ede mūmıyā:eder mūmyā P, (15)kabıyla:kabıyıla P.
H146b, (2)gevdesinde:gevdesinden P, (4)va'llahu aʿlem:-.

saçmak gerek veya kişnic (8) suyın ve yumurda yağın ve kere yağın ve şīrūğan ve isfidāc ve kāfūr dürtmek gerek eger kan (9) ġālibise kan alalar ya baldırından ḥacāmat eyleyeler ġıdā ʿunnāb müzevveresi ve semiz otı (10) müzevveresi yedüreler şerbetlerden şarāb-ı ıccās ve şarāb-ı nīlūfer içüreler ve kireç merhemin (11) istiʿmāl edeler bu merhem iki nevʿdür iki nevʿ daḫı merhemlerde mezkūrdur od göynüğüyçün (12) derḥāl yumurda ağın gül yağıyla yaku edeler ve andan soŋra isfidāc merhemin koyalar ve daḫı (13) alalar ol isfidāc ki kurşundan eylenmiş ola ve mürdeseng üçer direm zīrāvend-i (14) ṭavīl iki direm ṣabır bir direm kamusın gül yağıyla mūm-rūğan edeler ve karışduralar ve yaku edeler

(15) m ü f r e d ā t k i o d g ö y n i ğ i n e m u ʿā l ç e o l ı n u r eger eşek yağın sivilcilü ġevdeye

M147a

(1) dürteler fāyide ede od göynüğine vursalar oŋulda Muḥammed bin Zekeriyā eydür çınar suyın (2) alalar şovukdur kurudur baʿżılar eydür şovukdur terdür eger anuŋ yapraġın
P146a balġamī şiğlere vursalar (3) zāyil kıla ve çün anı yumşak döğeler ve şişe ṭılā edeler ve anuŋ ḳabın sirkede bişürseler (4) sirkeyi od göynüği üzerine vursalar ʿaẓīm fāyide ede Muḥammed bin Zekeriyā eydür ılıgun sard ḫuşkdur (5) boğazda ḳan geldüğin gidermür ve ılıgun güli od göynüğine eger bir kimse kāfūrıla ḥall olmış ṭalaḳ (6) bala ḳatup ol balı

M146b, (11)daḫı:-M, (12,14)yağıyla:yağıyıla P, (13)isfidāc:isfidācı P, zirāvend:zerāvend P.
M147a, (1)çınar şuyın alalar şovuḳdur:çınar şovuḳdur P, (4)sirkeyi:sirke M, (5)boğazda:boğazdan P, ṭalaḳ:ṭalaḳı P.

gevdesine dürte her giz anı od yandurmaya her ki gül-i surḫ ve şeb-i yemānī ve sirke (7) ve ḫatmī dükelin bir birine kata ve gevdesine dürte eger oda girürse her giz göyündürmeye her ki (8) gül-i surḫ ve şeb-i yemānī ikisin döge dahı hayyı ʿālem suyını aṣa karışdura dahı elin ol suya (9) soka andan ıssı aşa soka göyündürmeye ve her giz uruz otı suyın od göynügine dürtse assı (10) kıla bu otuŋ aslın göz agrısı bābında yazduk ḫayyü'l-ʿālem derler lisānü'l-ḫamel yaʿnī baga yapragı (11) siŋirlice otdur iki dürlüdür ulu kiçilüdür ulusı yegrekdür kekredür kurudur eger anuŋ yapragın (12) dögüp tuzıla od göynügine vursalar fāyide eder sarmaşuk bir kaç dürlüdür anuŋ çiçegin ve tāze yapragın (13) alup zeytūn yagıyla od göynügine vursalar fāyide eder yavlak assı kılur ak sūsenüŋ (14) dibini gül yagıyla kaynadup od göynügine vursalar assı ede menūḫa derler bir otdur iki dürlü olur biri deştī (15) bir būstānīdür ol ki būstānīdür anuŋ assısı artukdur ve egirtmegi yapragından artukdur

M147b

(1) anuŋ yapragın bişürüp od göynügine ve yüz şişine vursa-
P146b lar assı kıla ebemgūnecinüŋ yapragın (2) dögüp zeyt yagın karışdurup od göynügine yaku vurıcak fāyide eder it boncugı sovukdur (3) kurudur anı dögüp od göynügine vursalar fāyide eder ılıŋun sovukdur kurudur anuŋ külini (4) od göynügine vurıcak höŋ eyler hınnā od göyündürmiş endūme yaku yakıcak höŋ eyler

M147a, (6)anı:-M, (7)bir birine:biri birine P, (11)siŋirlice:siŋirlice P, (13,14)yagıyla:yagıyıla P, (15)būstānī:būsıtānī P.

KIRK BEŞİNCİ BĀB

k u d u z t a l a m a n u ŋ ʿ i l ā c ı n d a d u r (6)ku-
duzlık bir hāldur cüẕām gibi ite ve çetüge kurda ve dilküye
ve çakala uġrar mizācında aġulu (7) fāsid sevda mütevellid
olur aġzı luʿābı semmü olur gözler kızarur kulakları ve di-
li sarkar (8) aġzından burnından su çok akar başı aşaġa olur
ve arkası küz olur beli egilür esrik (9) gibi korka korka yü
rür ġussalu olur karnı açar nesne yemez susar su içmez olur-
ki sudan (10) kaçar göricek ditrer belki ölür her bir adım
admakda sürçer yürürken bir karaltı görse (11) hamle eder
boġazı boġulur üremez dükeli itler anı göricek kaçarlar ka-
çan kaçmasalar (12) yakın gelicek aña tevāżuʿ eyleyeler kuy-
ların bularlar bunuŋ gibi it kimi talarsa yedi günden soŋra
(13) mālīḫulyā gibi olur ḫalvet sever aydından kaçar fāsid
fikirler eyler her ne ki görürse it (14) sanur korkar olur-
ki topraġa düşüp bulanmak ister aʿżāsı bozılur daḫı ulur
daḫı eyle olmadın kendü (15) sūretin āyinede bilmez ve olur
ki āyineye bakıcak gendüzin it sanur olur ki kuvveti sākıt
olur

M148a

(1) sovuk derile susuzlıġıla olur olur ki it gibi ürer ve
P147a boġası dutılur ḫalkı ısırmak (2) ister kimi ki ısırsa ken-
düleyin olur mādām ki sudan kaçmaya ʿilācı genezdür kaçan
ki (3) sūretin āyinede bilmese kābil-i ʿilāc olmaz ekseri
kırk güne degin ölür kaçan bir kişi kuduz (4) talasa bilmez-
lerse ki kuduz mı taladı yoksa saġ it mı taladı cirāḥat

M147b, (5)talamanuŋ:talayanuŋ P, (6)ḫāldur:ḫāletdür P,
(7)düzler:düzleri P, (8)egülür:egülü M, (10)her bir:her bi-
rinden ., (14)daḫı ulur:-, (15)olur ki:o ki P.
M148a, (4)bilmeslerse ki:bilmeseler ki P.

yerin kōz içiyle (5) ovalar tavuġa bıraġalar eger yemezise ya yeyüp ölürse ḳuduz it taladı eger yeyüp ölmezise ḳuduz (6) degüldür yaḫūd kim cirāḥatdan çıkan ḳana ya iriŋe etmek pāresin bulaġduralar itlere bıraġalar (7) eger yerlerise ḳuduz degüldür ʻilācı budur ki ḳırḳ gün tamām olmayınca cirāḥatı oŋulmaġa komayalar (8) ve ḥacāmat şīşesiyle şīşe çekeler eger evvel günlerde biterse soġan ve sarımsaḳ ve tuz (9) ve oġlan aşı ve sirke urup baş eyleyeler andan soŋra sayaġı vuralar çevresin çizeler (10) şīşe çekeler beş on günden soŋra biterse şīşe çekmekden fāyide yoḳdur belki (11) sevdāyı istifrāġ ėtmek ardınca olmaḳ gerek meşhūr devā ki bu maraż̇da isti'māl (12) olınur ḳābil-i helīle ḳabı iki mışḳāl ġārīḳūn ve eftīmūn bir buçuḳ mışḳāl milḥ-i hindī (13) buçuḳ mışḳāl besfāyic ve ḥacer-i ermenī birer mışḳāl bu otlardan ḥabb eyleyeler üç günde bir iki (14) mışḳāl cevāvıla mā'ü'l-cübnile tanılacaḳ isti'māl ėdeler iki üç günde bir ḳez elbetde tiryāḳ-ı (15) fārūḳ isti'māl ėdeler ve tiryāḳ-ı arba'a daḫı ġāyet eyüdür tamām ḫōş olmayınca ḥammāma

M148b

P147b (1) girmeyeler soyuḳdan saḳınalar eger ḳan iŋen ġālib olursa ḳan alalar ḳanına bakmaġa (2) komayalar eger ġücile yaŋa hīleyile olursa su içüreler eyüdür me'desi üstine müberridāt (3) uralar her kimi ki ḳuduz it talasa cehd ėdeler ki ol iti öldüreler ve ciğerin alalar ol (4) kişiye bişürüp yedüreler şifā bula

m ü b e r r e d ā t k i ḳ u d u z i t t a l a y a n a m u-

M148a, (4)içiyle:içiyele P, (6)kim:-P, (8)şīşesiyle:şīşesiyile P, şīşe:-M, (10)şīşe:-M, (11)sevdāyı:sevdāvī M.

ʿālece olınur (5) her kimi ki kuduz it ṭalasa toguz ödin içürseler ḫōş ola mücerrebdür kuduz it (6) taladuġına bidnūsı yaralar ısıcakla vuralar şovuyıcak bir daḫı uralar iki ya üçe degin vuralar (7) maẓarratın gidere kuduz ısırduġına koyun etin göyündürüp vuralar ziyānın gidere ve eger dögüp (8) süciyle içürseler ḫōş eyleye kuru balıġı yemek kuduz it ısırduġına yarar kuduz it (9) ısırduġına burçaġı vursalar ziyān eylemeye ve yeyicek ādem ısıduġı yere daḫı üç direm ve dükeli (10) ʿilletlere yarar buġdayı açla çeyneyüp kuduz it ısırduġına ursalar maẓarratın gidere kuduz (11) ısırduġına rāzyāneyi bişürüp kuduz it ısırduġı yere vursalar ḫōş eyleye soġan (12) ıssıdur yumşakdur kuduz it taladuġına müfīddür kāsnī kuduz taladuġı yere vursalar ziyānın hem gidere (13) ve içerse daḫı fāyide ede çerbeti buçuk miṣkāldur ammā maʿdeye ziyān eder ıslāḥı vaçak (14) yemegiledür köz tāzesi buçuk miṣkāldur ıssıdur yaşdur ve kurusı ıssıdur kurudur encīrile (15) sedefile kuduz taladuġı yere yaku etseler ziyānın ve maẓarratın defʿ eder giderü

KIRK ALTINCI BĀB

P149a

P149b (1) aġulu nesneler yese ve içse ve yılan ve ʿakreb ve bu aġulu cānevarlar sokısa ve içlere (2) ve emlelere ve süddelere ve karnalara ʿilāceddur aġulu nesnelerden saḳınmak ve ittifāḳ (3) düşüp içicek ya yeyicek defʿ tedbīrin eylemek gerek aġulu nesneler zıfbak ve mürdesenc (4) ve isfīdāc ve

---

P149b,(6)şovuyıcak:şovuyacak H, (8)süciyle:süciyile P, içürseler:içerlerse P, (9)yere daḫı üç direm:yere yarar üç direm H, (10)kuduz ısırduġına rāzyāneyi:rāzyāneyi P, (12)yumşakdur:-H, kōz:-P, (14)buçuk miṣkāldur:-H, (15)sedefile:-H.

kalī mürdesi ve zernīḫ ve kirec ve çeb ve sabun suyı ve südlügen südi (5) ve mahmūde ve aġu aġacı ve belādır ve çeltük kabı ve saru turp ve kara türbüd ve kara ġārīḳūn ve çürümiş (6) kōz içi ve acı bādām ve acı fınduḳ ve acı fıstıḳ ve efyūn ve ferfīyūn ve ban toḫmı ve tetre ve yaramaz tomalan (7) ve yaramaz mantar ve yanbul kurdı ve kaya keleri ki aŋa vaġa derler ve yılan ödi ve at ve eşek (8) ve katır ve deve deri ve ḫarāb olmış süd ve ḫarāb olmış kan ve biryān ki (9) sovumadın örtmiş olalar ve kurbaġa etidür kaçan ki bir yere suḥāzır ola ve korka ki aġulu (10) nesne yedüreler aç ve suyuz varmaya ṭa'mı katı nesneler ve katı tatlu nesneler ya katı ekşi (11) nesneler ya acı ya katı tuzlu gibi ya rāyıḥası katı nesneler yemeye eger ġāfil olup (12) sümümdan neshe yedürseler tizcek ılıcak suyıla ya şīrūġan ya zeytile kuse (13) ve bir direm tiryāḳ-ı fārūḳdan ya tiryāḳ-ı arba'adan ġarāb-ı hummāzıla içüreler eger ıssı sümlerden olursa enār suyın ya alma suyın içüreler ve semüz otı (14) müzevveresin ve ısfanāḫ yedüreler a'zā-'i re'īse üzerine sandal ve kāfūrıla gül suyın (15) uralar eger zahmeti göbekden aŋa inerse ḥukme eyleyeler ḫōş ḳokulu nesneler yıyladalar

P148b

n149b

(1) ve ḫōş ḳokulu tonlar geydüreler ve aksurdalar ve gevdesinün yer yer kılın yolalar kaçan bir kişiyi (2) yavuz yılan soksa koŋluŋa yarar yerdeyise keseler hem sirāyet etmeden el ayaḳ gibi (3) sokduġı yerden yukaru keseler ve eger kesmek mümkin olmazsa ḥacāmat āletiyle çizeler (4) üzerine

n149a, (6)fıstık:fıstuḳ P, (13)semüz otı:semüz ot M.
n149b, (3)āletiyle:āletiyile P.

sarımsak ile sezāb vuralar baş eyleye tizcek süd içürüp kus-
duralar (5) fī'l-ḥāl tiryāk-ı fārūk ya tiryāk-ı arba'a ya
mesrūġītūs şarāb-ı ḥummāżıla içüreler (6) ġıdālardan bal
ve semüz ot ve fınduk yaġı ve zeyt yaġı ve sezāb ve sarmaşık
yedüreler (7) eger katı susarısa şekerile erük suyın içüre-
ler yılan sokdugı yėri çizüp baş (8) olduġından sonra ge-
rek ki ḫōş olmaġa komayalar dāyim sezāb ve sarmaşık ve zift
(9) ve ferfīyūn ve oġlan aşı ve yabān soġanı ve defnī yemi-
şi vuralar ḥacāmat şīşesiyle (10) katı katı et büzilüp için-
deki sıkılınca soralar ve şişe soran kişi aç olmaya evvel
(11) aġzın yuya gül yaġın dürte andan şīşe çeke ve yılan
sokduġı yėre yılanuŋ (12) ya ferāricüŋ karnın yarup urmak
eyüdür kan almak yaramazdur meger ki sem tamām gevdeye (13)
yayılmış ola ve dükeli aġulu ḥayvānlara kusmaġuŋ 'ilācı bu-
dur ki af'ī yılanlar sokıcak ki (14) katı yavuzdur hīç 'i-
lāc-ı tıb fāyide eylemez

m ü f r e d ā t k i y ı l a n v e ç ı y a n v e b ö
(15) v e 'a k r e b v e a ġ u l u ḥ a y v ā n l a r
ı s ı r d u ġ ı n a m u'ā l e c e o l ı n u r kaçan bir
kişiyi bö ısırsa

M150a

P149a (1) ḥabbetü'l-ḫaḍrā yemişin verseler fāyide ėde bir kişiyi
yılan ya aġulu cānavar soksa sarımsaġı döġeler (2) vuralar
acısın dinġüre ve sirkeyle içerse daḫı ol fāyide ėder her
kimi ki 'aḳreb (3) ya çıyan soksa tarḫūn vuralar aġrısı çi-
de her ki isbeteni ėda dutarsa her ġiz (4) ol eve yılan

M149b, (5)ya tiryāk-ı:tiryāk-ı P, (6-8)sarmaşık:sarım-
sak P, (10)şişesiyle:şişesiyile P, (13)kusmaġuŋ:ḳamuŋ M,
(14)yılan ve çıyan:yılana ve çıyana M.
M150a, (2)sirkeyle:sirkeyile P, ėder:vėrür P.

ve çıyan girmeye her ki koç boynuzından üç yüzük edinse dakınsa (5) yaḫūd boncuḳ eyleyüp götürse ol kişiyi her giz bö sokmaya her ki sığır tezegin yılan ve çıyan (6) sokdugı yere ursa fāyide ede her kimi ki yılan soksa ve ağulasa hüdhüd ödin (7) yalaya ve ol ağu ana kār kılmaya her ki eşek toynağın oda dütüze yılan ya çıyan varısa (8) çıka kaça ḥayyü'l-'alem suyın yılan ve çıyan sokan kişiye içürseler ziyān eylemeye (9) her kimi ki yılan soksa mağdenūs yaprağınuŋ suyın içüreler ḫōş eyleye ve her ki (10) kaynadup anuŋ suyın gevdesine dürtse ol kişiyi hīç ısırıcı cānavar ısırmaya (11) her ki iki direm zirāvendi süciyile içse yılan ve çıyan sokdugına fāyide eder dögüp (12) yaku ederlerse daḫı yarar çiriş otı bunuŋ dibi ıssıdur tīzdür yılan ve ağulu (13) cānavarlar sokdugına üç direm mıḳdārı süciyle içüreler 'aẓīm fāyide kıla ve daḫı (14) çiçegin ve yapragın kankısı hem olursa dögeler ol sokdugı yere uralar fāyide kıla arduç (15) yapragın dögüp süciyile ḳaynadup yılan sokdugı yere vursalar fāyide kıla eyit toḫmı ıssıdur ḳurudur anuŋ yapragın dögüp suyıla yılan sokmış kişiye içürseler fāyidelīdür eger anuŋ dibin

P149b

H150b

(1) ḳaynadup suyın yılan sokdugı kişiye içürseler fāyide eder sarmaḳuŋ erkegin (2) tāseyiken alup içek yılan sokdugına fāyide eder deve tabanı kökinüŋ ḳabaḳları olur galgan (3) gibi degirmi büyük olmaz bunuŋ dibini cānavar

---

H150a, (7) ana:-P, varısa:-H, (11-13)süciyle:süciyile P, (12)ederlerse:ederlerise P, (14)kankısı:kansı H, hem:-P, sokdugı:ausdugı H, (15) süciyile ḳaynadup yılan sokdugı yere vursalar fāyide kıla eyit toḫmı ıssıdur ḳurudur anuŋ yapragın dögüp :-P.

H150b, (1)ḳaynadup:ḳaynadub, sarmaḳuŋ:deve tabanı H, (2)içek:iç-

ısırduğına ki ölmeli ola dögeler (4) süciyle karışdurup dürteler ölümden kurtıla topalağı kaymadup içicek agulu cānavarlar sokduğına (5) fāyide eder kimnūnı süciyle içmek cānavar sokduğına fāyidelüdür ak süsenüŋ (6) toḫmın süciyle içicek cānavar sokduğına fāyide eder menūḫanuŋ yapraġın zeytile (7) dürtünseler aru sokmaya ve daḫı anuŋ dibin kaynadup suyın içseler agulu cānavarlar (8) sokduğına fāyide eder çaşur gökle anuŋ için süciyle içseler yılan sokduğına (9) fāyide eder burçaġı süciye katup yılan sokduğına vursalar fāyide ede sezāb ki (10) sedef derler bir yır otdur ısıdur göyündüricidür anuŋ suyı yılan sokduğına fāyidelüdür (11) karanful ki buruşuġı olmaya anı içmek agulu cānavarlar sokduğına fāyidelüdür (12) diflī ya'nī agu agacı bunuŋ çiçegin ve yapraġın kankı cānavar yerise ölür ammā ānuŋ deme assıludur (13) bir kimseyi cānavar soksa anı sezābıla kaynadup içmek fāyide eder yabān keçürı suyın (14) içmek agulu canāvarlar sokduğına assılıdur ve eger anı içdükden
P150a soŋra cānavar soksa (15) ziyān eylemeye ılğunı dögüp bö ısırduğı yere uralar zahmetinden emīn ola alma suyı

M151a

(1) 'akreb sokmış kişiye yarar ammā almayı çok yemek yel eyler encīr 'akreb sokduğına ġāyet (2) eyüdür ve ġöğ eyler eger tūzsı ve katı olursa südinden dürteler eger kurusı vaḫtında (3) olursa yeyeler hem 'akreb sokduğı yere yakuedeler muzarratın gidere eyit iki direm (4) yılan ısırduğı kişiye yedürseler ziyānın gidere ve eger döğüp suyın eve saçsalar yılan ve çıyan (5) ve 'akreb ol evden kaça

M150b, (4,5,6,8)süciyle:sücüyile P.

salar (6) zahmetin sākin eder ve eydürler ki anı yedürmekde menfa'at yokdur ammā yaku eyleyeler ve eger (7) ziyān eder-se ıslāhı toḫmekānıladur çörek otınuŋ tütüninden sokucı cānavarlar kaçar ve bir direm (8) andan yerlerse bö sokdugınuŋ ziyānuŋ giderür çigdem ıssıdur kurudur cānavar ısırdugı yere (9) yaku ederlerse ḫōş eyler ve eger bir direm andan yerlerse unutsaklıgı giderür çınar eger (10) tāze yedan yerlerse unutsaklıgı giderür çınar eger (10) tāze yemişinden anuŋ sıkup süciyle biregüye verseler ki anı ziyānlu kurt ve kuş ısırmış ola (11) ziyānın giderür ve eger kozagın dahı dögüp cānavarlar ısırdugı yereyaku ederlerse zahmetin giderür (12) ve anuŋ çürügin şol oŋulmaz cirāhatlara ekerlerse ḫōş eyler dārçīnī 'akreb sokana (13) encīrile yedüreler ḫōş ola tuzı çıyan ısırdugı yere vurıcak ziyānuŋ giderür rāzyānenüŋ (14) bişmigi yılan sokmış kişiye yedürseler ḫōş eyler zencebīl ısırıcı cānavarlar zahmı

P150b agrısın (15) giderür ve zencebīl perverdesinüŋ menfa'atı çokdur soŋan yılan ve çıyan sokdugına

M151b

(1) fāyidesi vardur dırfıl eger anı bişirip yılan ısırdugı yere nem yaku ederlerse ziyānın giderür (2) ve bu yagı yere nem yaku ederlerse ziyānın giderür (2) ve bu yagıyı bir sag yerine yaku vursalar yer giderür baş eyler kamış yapragı ve nöbi 'akreb sokdugına (3) nāfi'dür köz encīrile sedefile yılan çıyan sokmış kişilere fāyide eder kavak ıssıdur (4) kurudur sokucı cānavarlaruŋ mazarratın giderür kāsnī arpa unıyla yaku edicek ısırıcı cānavarlar (5) ve çıyan sokdugına yarar ol nesneler ki aguya müte-

---

M150b, (5,6)salar:salarise P, (6)sākin:sākine P, (8)ısıdur:ısıdurur P, (9)yerlerse:yerlerise P, (10)süciyle:süciyile P, (11)cānavarlar:cānavar P, (12)ekerlerse:ekerlerise P, (13)çuzı:çuz P, (15)perverdesinüŋ:perverdeniŋ M.

M151b, (2)yerine:yere P, (4)unıyla:unıyıla P.

ʿallikdür anīsōn āguya mukāvemet (6) eder kavun maʿdede fāsid olsa sem olur ekşi alma agu içen kişiye fāyide eder (7) sarımsak semme mukāvemet eder ırmak yengeci ʿakreb ve ruteylān sokan kişiye ve kuduz (8) it ṭalayan kişiye yemek veya yaku etmek müfīddür kestāne cemīʿi sumūma fāyide eder ṭīn-i maḫtūm sumūma mukāvemet eder su içinde biten yar puzı dögüp suyın alup (10) içse yılan çıyan sokduğına fāyide eder süd kattāl nesne içene nāfiʿdür ammā maʿdede (11) fāsid olsa agu olur ādeme çok ziyān eder kōzı sezābıla yese seme mukāvemet eder (12) ol nesneler ki içeler ve agrılara ve süddelere ve kurūḥa müteʿallikdür ısfanāḫ kandan (13) olan arka agrısına müfīddür pirinç südde eder ḫusūsa ki süḍiyle bişe bādıncān (14) südde hāsıl eder kanı koyultduğı cihetden katāyıf südde eder ince un etmegi daḫı ketP151a tān (15) toḫmı fāyide eder veremlere ıssıdan olsun sovukdan olsun zāhirde olsun

M152a

(1) bāṭında olsun būy cemīʿi veremlere müfīddür kerefes süddeleri açar ve agrıları sākin eder (2) ve ol kişilere ki ʿırku'n-nisāsı vardur nafiʿdür māç sinirlere ve daḫı evrām-ı bātına (3) ziyān eder deve eti ʿırku'n-nisā zahmeti olan kişilere sālihdür kedi eti arka agrısına nāfiʿdür (4) sovuk su ziyān eder çol veremlere ki bişmişdür henüz ḫāmdur ve daḫı süddelü kişilere kar (5) suyı vacaʿ-ı mafāsılı olanlara ziyān eder arpa suyı nāfiʿdür evrām-ı bāṭınaya ve eski (6) başa berte ve vacaʿ-ı mafāsıla mevzi çok yemek südde hāsıl eder ḫurmā şarābı daḫı ekşi ayva

M151b, (8)cemīʿi:cemīʿ P, (14)kanı:kan P.
M152a, (2)bāṭına:bāṭınaya P, (3)deve:de M, (6)mevzi:nevz P.

(7) sinirlere ziyān eder hindustān kōzı eski arka agrısına nāfi'dür kāsnī suyı ıssi (8) veremlere nāfi'dür za'firān südde açar hūlıncān 'ırku'n-nisāya fāyide eder yag ahşā-i za'īfeye (9) ziyān eder toy eti vaca'-ı mafāsıla ziyān eder paça yemege mūdāvemet etmek sınmış sünükleri (10) bitürür süd evrām-ı bātınaya ziyān eder ammā kurūh-ı bātınaya mufīddür rāzyāne ve helyūn (11) süddeleri açar şalgam dahı sarımsak çigi südde açar zencebīl dahı kebere yan başı agrısına (12) fāyide eder handīkūn eyegüler agrısına ki sovukdan hādıs ola fāyide ede kāşum (13) yelden olan ma'de agrısın teskīn eder veyahūd rutūbetden ola endūz vaca'-ı ma-
P151b fāsıla (14) fāyide eder kaçan rutūbetden olsa sirke sinirlere ziyān eder hurmāyı çok yemek diş (15) agrısın getürür ve hem kavuk agrısın hāsıl eder va'llahu a'lem

KIRK YEDİNCİ BĀB

M152b

(1) d ā'ü'l-f ī l ü ŋ (2) s e b e b i n d e v e 'i l ā-
c ı n d a d u r dāü'l-fīl oldur ki bir ayak şişer yogun fīl ayagı gibi (3) olur anunçün buna dā'ü'l-fīl derler sebebi dört ahlāt fāsid olmakdan (4) hāsıl olur mütehaccir olur ya'nī tag gibi ve rengi karasagu olur 'ilācı haylī müşkildür (5) tenkiye gerek her kankı hılt varısa hālına göre tenkiye edeler ve latīf gıdālar gerek tavuk müzevveresi gibi ve latīf meşrubāt (6) şerāb-ı usūl gibi ve şarāb-ı sikencübīn-i 'unsulī gibi hubūbāt her ahlāt-ı fāsideyi kal' eder (7) ve sumak gāyet münāsibdür ve yaglar ki tahlīl eder bābūnec yagı gibi sūsen yagı gibi (8) zanbak yagı gibi

M152b, (5)gıdālar gerek tavuk müzev eresi gibi ve: -i.

nerkes yağı gibi yāsemīn yağı gibi sezāb yağı gibi isti'-
māl edeler ve eger yara yoğısa her gün (9) ılıcak tuzlu
suyıla ayakların yuya şifā bula

KIRK SEKİZİNCİ BĀB

(10) dā'ü'l-h a y y e d e d ü r dā'ü'l-hayye oldur ki mec-
mū'ı gevde kavlar yılan gibi yavuz marażdur (11)cüẕāmdan
bir tarafdur ana tiryāk-ı fārūk ve tiryāk-ı afā'ī sikengü-
bīnile af'īyıla (12) olundı içüreler tākatına ve yaşına gö-
re içüreler ve gıdāyı sālih ve latīf ve arı gerek (13) se-
müz tavuk ve semüz koyun eti ve nīm-birşit yumurda gibi ve
müzevvereler ve hammāma mülāzemet (14) edeler ve hammāmda
P152a gevdesine delüce bakla unı ve noḫūd unı ve kızıl bōya unı
ve arpa (15) unı bunları sarp sirkeyile ve tuzıla yoğuralar
dürtüneler nāfi' ola inşāa'llahu ta'ālā āmīn

M153a

(1) yā rebe'l-'ālemīn

KIRK TOKUZINCI BĀB

(2) d ā'ü'ṣ-ṣ a l e b d e d ü r ki saç sakal kaş kirpük
dökülmesindedür ve sebebinde (3) ve 'alāmetinde ve 'ilā-
cındadur bu bir 'illetdür ki dört nesneden olur ana dā'ü'ṣ-
ṣa'leb (4) derler ve danı dā'ü'l-hiyye derler bir nev'ı
kandan olur 'ilācı oldur ki kīfāldan kan alalar (5) ve her
gün şarāb-ı 'unnāb ve şīr-ḫışt ya'nī oğlan aşı ve temür-
hindī şarābın içüreler (6) ve ıssı su içinde oturalar ve
dökineler ikinci nev'ı safrādan olur 'ilācı ekşi nār su-
yın ve tatlu nār suyın içüreler ve matbūḫ-ı helīle içüreler

M152b, (14)kızıl boya:ız boya M.
M153a, (3)ve'alāmetinde:-, (5)temürhindī:temirhindī P,
(6)ıssı:aşı M

ve benefşe yağın bezr-i katūnā lu'ābıyla saça sakala dürteler (8) ve ılıcak su ve ıtrıfīl ma'cūnın isti'māl edeler ve sirke ve gülābıla gargara edeler ve üçünci (9) nev'ı balgamdan olur 'ilācı oldur ki habb-ı kōkıyā vereler ve bir irirek bezile sakalı ovalar (10) ve sileler ve kızıl soğan suyıyla ve nerkes ile süreler ve ayārıc-i faykarā ve ākırkarhāyıla (11) gargara edeler ve latīf tatlu gıdālar ve kebāblar yeyeler ve dāyim durmadın günlük çeyneyeler (12) dördünci nev'ı sevdādan olur 'alāmeti oldur ki gevde rengi karasağu olur ve bu mizāclu (13) kişi zahmet ve renc içinde olmak 'ilācı teni semirtmek tedbīrin etmek-
P152b dür gıdālardan (14) ıssı ve ter nesneler yemekdür ve cerb şörvālar eger mā'ü'l-cübn ve hıyārşenberile istimāl (15) etmekdür ve cüllāb içmek bunlara yavlak nāfi'dür eger bir kişinün saçı dökülse bu 'illetlü

M153b

(1) kişiye bundan yegrek 'ilāc yokdur ki başını dāyim ılıcak suyıla yuya ve andan sonra şīrūgan (2) yağın ve hatmī lu'ābı ve bezr-i katūnā lu'ābı ve ayva çekürdegi lu'ābı ve emlec ve persiyāvşān (3) ki ana baldırıkara derler ve çügündür suyı ve şakāyık-ı nu'mān çiçegi suyı bunları saça (4) sakala dürteler saçı sakalı dökülmekden saklaya ve andan gerü helīle- i mūzennī istimāl edeler (5) 'agīm fāyide kıla eger bir kişinün saçı ve sakalı dökülse ve direse ki gerü bite saçı ve sakalı (6) uzun ola 'ilācı budur yumurda ağı ve ban yağı ban bir otdur ki Mısırda olur ve kavak (7) yemişi ve bezr-i katūnā ve keçi yağı ve kavrıl-

---

153a, (7)lu'ābıyla:lu'ābıyıla P, (10)nerkes ile:nerkesile (11)tatlu:-M.

mış sigek ve fındık kabı bu otları yumşak dögeler (8) ve eleyeler ve ḫatmī suyıyla başa tıla ėdeler bir gün bir gece tura ve andan soŋra ḫatmī (9) suyıyıla persiyāvşān ve şakāyıku'n-nu'mān ve emlec kaynadalar nīm-germ ola katı issı (10) olmaya ve bu su birle başı yuyalar ve bu otlarıla gėne başı ovalar saçı sakalı uzun ola ve dökilmeye (11) ġıdālardan cerb ve tatlu nesneler yėyeler ve tuzludan pergıdālardan cerb ve tatlu nesneler yėyeler ve tuzludan perhīz ėdeler ve ḥammāma çok gireler (12) ve daḫı katı ve susızlıkdan sakınalar bir dürlü 'ilāc daḫı saçı sakalı uzun eylemegiçün (13) sorkun aġacınuŋ yapraġın alalar ve ol kadar persiyāvşān ve anuŋ kadarı mürr ve emlec (14) bu ot-

P153a ları emlec suyıyla ve mersīn suyıyla yoġuralar saça sakala dürteler eger yır baġarsuġın (15) zeyt yaġıyla ḳavuralar saça sakala dürteler fāyide kıla inşāa'llahu

m ü f r e d ā t k i s a ç s a k a l

M154a

(1) d ö k ü l m e s i n e m u'ā l e c e o l ı n u r çetlemüġi göyündüreler gėrü kendi yaġıyla ḳarışdurup dürteler (2) saçı sakalı gene bitüre her ki çüġündür yapraġın ḳaynadup suyını saçına dürtüne uzun ola (3) ve açılġan ola ve sirkesini ġidere feslüġeni tāze yaġıla biçüre saçına dürte saçı uzun (4) ola her ki soġanı döge bala ḳata kıl bitmeyen yėre dürte ḳıl bite eger bir kimse saçı uzamaḳ (5) ya saçsuz yėrde saç bitürmek dilese sarımsaḳ ḳabın zeytūn yaġıyla saça dürte saçı (6) uzaya hem tüsüz yėrde

M153b, (7)fındık:fınduḳ P, (13)sorkun:sur'un M, (1)yaġıyla:yaġıyıla P, ḳavuralar:ḳavura M, inşaa'llahu:-P. M154a, (1,5)yaġıyla:yaġıyıla P, (2)yapraġın+yapraġını P,

Edebiyat Fakültesi
Kütüphane Müdürlüğü

tü bitüre yavşan ıssıdur tîzdür anı göyündürüp külüni yağıla saça sakala (7) dürtseler fāyide kıla ve sakal geç bitse anı göyündürüp yaku edeler sakal tez bite gelincik (8) çiçegin göyündürüp külin başa dürtseler dā'ü'ş-şa'leb rencine fāyide ede saçı dökilen kişiye (9) kerdemeyi süciye katalar dürteler assı kıla yılan sarımsagı ki tagda olur büyük sarımsakdur (10) ıssıdur tîzdür saçı dökilen kişi dögüp balıla dürtinürse yavlak assıludur tavşan kanın (11) içegüsiyle sıgır yağıyla tavada kavursalar ol yağı saça sakala ve tü bitmez yerlere dürteler tü bitüre (12) agu agacın dögüp yāsemîn yagına katalar saça sakala dürteler dökilmekden saklaya tūt yapragın (13) ve kara encîr yapragın ve üzüm yapragın yagmur suyıyla kaynadup saçı sakalı yusalar (14) kararda ḫatmî ıssıdur yaşdur anunıla başı yuyalar saçı sakalı arıdur ve dibini berkidür (15) ve dökülmekden

P153b saklar deniz köpügi ıssıdur kurudur sirkeyile karışdurup vurıcak saç sakal

M154b

(1) dökülmesine nāfi'dür zift ıssıdur kurudur saç dökülmege başlasa başa zift vuralar saç (2) diblerin berkidür sügem yağı saça sakala dürtseler uşagur sabır ıssıdur kurudur süciye katup (3) başa vursalar saçı dökilmekden saklar eger kimse bir bütün ḫanzalı alsa başından bir delük (4)delse çekürdegin çıkarsa andan içini zanbak yağıyla toldursa andan ḫamîrile delügin (5) dutsa andan od üzerine kosa tā ki bir kaç kaynasa andan soŋra ol yagdan alup saçına ya

M154a, (6)tü:-, (7)gelincik:gelincük P, (11)içegüsiyle: içegüsiyile P, yağıyla:yağıyıla P, (13)ve üzüm yapragın:-P, (14)yaşdur:kurudur yaşdur P. M154b, (4)çekürdegin:çekürdeklerin P, yağıyla:yağıyıla P, (5)bir kaç kaynasa:-P

sakalına (6) sürte kararda tiz ağarmakdan men' eyleye va'l-
lahu a'lem bi's-savāb

ELLİNCİ BĀB

(7) e l a y a k v e y ü z v e d u d a k y a r ı l-
m a k d a d u r el ayak ve yüz ve dudak yarılmak sebebi
yubūset (8) yā harāret ya burūdetdür 'ilācı şīrūganıla ya
benefşe yağıyla olmış mūm-rūgan dürtmekdür (9) ve ayva çe-
kürdeği lu'ābı ve kere yağı ve dükeli acı yağları dürtmek-
dür ve şarāb-ı līmūnıla çāhterec (10) şarābı ve cevāv iç-
mek ve semüz ferrūc ve semüz tavuk eti ve semüz koyun eti
maslūkasın yemek ve kan (11) ğālib olursa kan almakdur e-
ger safrā ya sevdā ya balğam ğālib olursa istifrāğ etmek
(12) ve ağzuŋ iki bucağı yarılup ağrımak tuzlu balğamdan
olur dimāğdan iner 'ilācı fasd edüp (13) müshil içmekden
soŋra sirkede biraz māzūyıla şeb kaynadup maźmaźa etmekdür
va'llahu a'lem (14) bi's-savāb

ELLİ BİRİNCİ BĀB

P154a

ı s s ı ğ e ç m e k d e (15) v e i ç y a n ğ u n ı n-
d a v e 'a l ā m e t i n d e v e 'i l ā c ı n d a d u r
eger kimseye ıssı geçse 'alāmeti

M155a

(1) oldur ki boŋsi kızıl ola ve uykusı gelmeye ve soğuk
neesne toŋunsa hōş gele ve ağrısı sākin (2) ola ve çün te-
nine el vuralar teni katı ıssı ola ve tamarları katı ka-
tı ata Yūhannā eydür (3) anuŋ 'ilācı oldur ki keşkāb is-
ti'māl edeler ve semüz otı toŋmı dögeler südin çıkaralar

M154b, (6)sürte:sürtse P, ağardmakdan:ağarmakdan P, bi's-
savāb:-M, (8)yağıyla:yağıyıla P, (9)çāhterec şarābı:şa-
rāb-ı çāhterec P, (12)edüp:edip M.
M155a, (3)anuŋ:-M, toŋmı:toŋmın T.

ve şekerile (4) isti'māl ėdeler nāfi' ola ve ekşi nesneler yėyeler ekşi alma ve ekşi nār gibi ve ıssı nesnelerden perhīz ėdeler (5) ve eger yüregi katı yanarsa gül yağına biraz gülāb katalar gėne şīşeye koyalar biraz çalkayalar andan (6) sonra yüregi üzerine yaku ėdeler nāfi' ola ve dāyim benefşe ve nīlūfer yıyladalar ve bu tılāyı (7) dahı yürek üzerine yaku ėdeler yüregin harāretin ala gidere kızıl sandal ve ak sandal üçer direm (8) semüz otı tohmı ve hıyār tohmı ikişer direm māmīşā bir direm nīlūfer beş direm efyūn iki (9) deng luffāh dibi buçuk direm bu dükelin yumşak dögeler ve ebrişim elekden geçüreler ve marūl (10) suyıyıla ya sögüt yapragı suyıyıla ezeler ve yürek üzerine yaku ėdeler nāfi' ola gıdālardan (11) koruk aşın ve sumāk aşın yėyeler bir dürlü yaku dahı ki yürek yandugın giderür çün bir kaç (12) kez isti'māl ėdeler otları gül yapragı ve ḫatmī her birinden yigirmi direm ḫaşḫāş ve buyān (13) dibi otuz direm bunları yumşak dögeler ve eleyeler ve mārūl suyıyıla ve benefşe yağıyla (14) yoguralar ve yürek üzerine yaku ėdeler nāfi' ola ve eger bu harāret günde yürümekden olursa (15) bu tılāyı isti'māl ėdeler nāfi' ola nīlūfer yağına biraz gülāb karışduralar ve bir bėzi

P154b

ālideler

M155b

(1) üzerine yaku ėdeler yüregin harāretin zāyil ėde ve koruk rubbına biraz gülāb saçalar ve anun (2) ardınca anı içeler andan sonra tebāşīri yumşak dögeler ve suyıyla ezeler katı koyu ola (3) içeler bir dürlü yaku dahı ki yürek harāretin zāyil ėder sögüt yapragı ve semüz otı

M155a, (5)yumarsa:yandırsa P, (13)yağıyla:yağıyıla P.

yaprağı (4) ve ḫayyü'l-ʿālem ve gülāb ve sandal ve ḫatmī sandalı ve ḫatmīyi yumşak dögeler ve eleyeler ve otları eledükden soŋra (5) gülābıla yoğuralar ve yürek üzerine yaku edeler harāretin gidere baʿżı hükemā şöyle demişler ki (6) nesneleriŋ yegregi yürek harāretin gidermege oldur ki evvel gül yağın karıla sovıdalar andan (7) soŋra yaku edeler ġāyet müfīd ola ve şarāb-ı ötrüc istiʿmāl edeler şarāb-ı ötrüciŋ (8) sıfatı eşribede mezkūrdur

müfredāt ki ısıgeçdüğine ve iç yanğunınamuʿālece (9) olınur kaçan bir içi yansa güneyik yaprağınuŋ gül suyı gibi suyın alalar açla (10) içeler harāreti sākin ola kavun çekürdegin ve karpūz çekürdegin ve kabak çekürdegin (11) ve ḫıyār çekürdegin alalar hep dögeler biraz su katalar dögüp südin çıkaralar ana (12) biraz şeker katalar sabāḥ açla içeler iç yanğunını defʿ ede gidere ayva çekürdegin (13) suda ısladalar luʿābın şekerile içeler yaḫūd gül suyıyla ısladalar daḫı ḫōş (14) fāyide ede sığır dili suyın alalar içi yanana içüreler ḫōş ola ve her derde kefāretdür (15) içicek güvāriş-i P155a şehriyārān maʿdeyi ve cigeri sovuk dutar ve daḫı ishāl eder her kimiŋ ki

M156a

(1) karnında harāret olsa yarpuzı soğanıla bişüre yeye ve hem karnına yaku ede harāreti (2) sākin ola toḫmekān sovukdur yağdur maʿde ve karın kızğunlığına dögüp vursalar (3) fāyide eder ve anuŋ suyı iç issiliğine yavlak müfīddür

---

M155b, (4) sandalı ve ḫatmīyi:-M, eledükden:elekden M, (11) südin:sudan P.

M156a, (2) kızğunlığına:ḫızğınlığına M.

arpa sovukdur yaşdur anuŋ (4) cevāvı sayrulara ġıdādur zīra maʿdede tiz hażm olur ve dükeli endāma nufūż eder kuvvet verür ve yüregi sovudur ve susalığı giderür ve ıssı sıtmalara nāfiʿdür ve bagarsuklar (5) içindeki cirāhatı giderür ve karın sıklın ter eder ezer çıkarur ve aġlātuŋ tīzligin giderür (6) ve südük yolın açar ammā sovuk mizāclulara kerefes suyıyla kaynadalar ve eger ziyān ederse (7) ıslāhı gül-be-şekeriledür sumāk sovukdur kurudur maʿdeye kuvvet verür ve karını bağlar (8) safrāyı keser ve issiligi götürür ve bagarsuklardagı başı oŋuldur kadun tuzlugı sovukdur kurudur (9) gevdeden issiligi giderür ve susalığı keser ısladup içicek nāfiʿdür

ELLİ İKİNCİ BĀB

(10) s o v u k g e ç m e k d e v e i ç (11) s o v u k l ı ġ ı n d a v e ʿi l ā c ı n d a d u r fesādü'l-etrāfı bi'l-berdi bunuŋ sebebi haraāret (12) teveccüh etmekdür ve dahı kan ve ıssı buhārlar ve ol aʿżāya andan olur aʿżāda (13) bu zikr olınan buhār ve kan muhtakin olup dutılmakdur ve aʿżāyı göyündürmek (14) ve öldürmekdür ʿilācı eger ten fesāda vermediyse yaʿnī müzmin olmadıysa (15) ve verem yoġısa aʿżāyı dāyim ovalar ve andan gerü ıssı yaġlarıla yaġlayalar zeyt yaġı gibi

M156b

P155b (1) ve zanbak yaġı gibi ve pāpādya yaġı gibi ve ne ki buŋlara benzer varısa dāyim gevdeyi bunlaruŋıla (2) yaġlayalar ve ovalar ve eger sovuk vurduġı aʿżālarda ya elde ya ayakda verem olursa (3) gerekdür ki ıssı su içine koyalar ki ol

M156a, (4) zīrā maʿdede tiz hażm olur ve dükeli endāma nufūż eder kuvvet verür ve yüregi :-M.

suda iklîlü'l-melik ve bābūnec ve turak otı ve kepek (4) ve buğday samanı ve şalğam ve laḫna ve saru yavşan ve nemmām varsama ve merzengūş ve kettān toḫmı (5) ve būy kaynamış ola ve andan şol kadar dutalar ki su sovumağa başlaya andan çıkaralar (6) ve sileler ve kurudalar ve oda karşu ol zikr olınan ıssı yağlarıla ovalar ve eger ol (7) a'zā kararsa ya kızarsa gerekdür ki anı ḥacāmat āletiye derince çizeler ve gene ıssı su içine (8) sokalar andan çıkarıcak gil-i ermenî yaku edeler ve bir nān koyalar andan sonra kaynamış suyıla (9) ya şarābıla ya sirkeyile yuyalar bir kaç kez bu resme edeler ve bundan sonra çügündür yapraġın (10) ve kelem yapraġı kaynadalar gene içine soka çıkarıcak yağlaya

müfredāt ki sovuk geçdügine (11) mu'ālece olınur biregünün elin ayağın sovuk vursa şalğamı bişüre ısıcakla urıkoya (12) her ki tanla iki direm kişnîz yeye üşümesi gide her ki deve kanın eline ayağına (13) dürte eli ayağı yazın yıymaya kışın üşimeye ḫardalı yumşak döğüp balıla yoğurup ol (14) 'uzvı ki sovuk alup ḥissi gidüpdür az kalupdurur yaku etse ol sovuk alan 'uzvı ıssı eyleye ve ḥareketini kavî ede

ELLİ ÜÇÜNCİ BĀB

M157a

(1) kutluca ve tā'ūn rencindedür ḫastalıklarda bundan yavuz ḫastaluk yokdur bunun

---

M156b, (4)laḫna:laḫana P, varsama:-P, (5)dutalar:anlar M, (7)āletiyle:āletiyile P, (8)çıkarıcak:çıkaralar M, (9)yuyalar:yeyeler P, (10)soka:soya M, (12)üşümesi:üşimesi P, (13)üşimeye:üşümeye P, ḫardalı:ḫardal M, (14)gidüpdür:gigidipdür M.

P156a (2) sebebi havā müteġayyir olmaḳdan ve müte'affin ve yara-
maz yıylardan ve ḳoku yaramazlıġından (3) ḥāṣıl olur pes
gerekdür ki ḳaçan bu 'alāmeti belürse ḳan almaġıla ve müs-
hil içmeġile bedeni (4) tenḳiye edeler ammā vebā çıḳdıġın-
dan soŋra müshil içmek yoḳdur meger żarūret ola ve ġıdālar-
da (5) ekşi nār suyın şekerile ve sirkeŋübīn ve şarāb-ı
ḥummāż ve şarāb-ı līmūn ve şarāb-ı (6) rībās ve şarāb-ı
sandal ve şarāb-ı verd-i ṭarī ve şarāb-ı tuffāḥ içeler ve
ṭatlu yemişlerden (7) ve ṭatlu ġıdālardan ve balıḳdan ve
yoġurtdan ve bādincāndan ve daḫı bunlara beŋzer nesneler-
den (8) perhīz edeler ve çoḳ hareket ve çoḳ cimā' etmeyeler
ve yeyecek çoḳ yemeyeler ve aç ve susuz daḫı (9) olmayalar
ve ḥammāma az varalar belki żarūret olmayınca varmayalar
ve her ne ḳi yerlerise (10) laṭīf yeyeler tavuḳ gibi bülüc
gibi anı daḫı ekşi nār suyıyla ya ḳadun tuzluġıyla ve sir-
keyile (11) ya ḳoruḳ suyıyla ya turunc suyıyla ya sumāḳ su-
yıyla yeyeler fī'l-cümle ekşi nesneler yeyeler alma ve ay-
va (12) ve ekşi nār ve amrūd ve turunc yemeḳ eyüdür ve bi-
raz ġil-i ermenīyi biraz sirkeye ḳatup içeler ve evleri
(13) içine biraz sirke saçalar ve mersīn yapraġın döşeye-
ler ve sandal ve topalaḳ ve ḳāfūr ve 'ūd (14) ve 'anber
ve gülnlük buḫūr etseler münāsibdür ve evḳāt tiryāḳ-ı fā-
rūḳdan ḳi ana tiryāḳ-ı (15) ekber dörler buçuḳ direm şa-
rāb-ı ḥummāżıla içeler münāsibdür ve gül suyın başa ve

devdeye

M157a, (6)ve ṭatlu yemişlerden ve ṭatlu ġıdālardan: ve ṭatlu ġıdālardan ve ṭatlu yemişlerden P, (9)żarūret:-M, (10)ḳadun ṭuzluġıyla:ḳadun ṭuzluġıyıla P, (12)içeler:içüreler P, (13)biraz sirke:sirke P.

M157b

(1) dürterlerse ve oturdukları eve dahı saçarlarısa münāsibdür tā'ūn ısısı veremdür (2) ya sivilcilerdür vebā gün-
P156b lerinde çıkar zahmet verür od gibi göyündürür yarası kara ya yeşil (3) ya kızıl olur ve sayrunuŋ gönli döner kusar ve yüregi oynar ve ögi gider katı susar nefes (4) yıyır ve katı tarlıganur solur hararēti taşında az gibi olur evet içinde katı olur vebānüŋ (5) ekşeri gālib kulak ardında veya koltuk altında veya budlar bezi yerinde olur 'ilācı evvel (6) sıtması belürücek kan alduralar matbūḫ-ı fākihe ya nukū'-ı müshil içüreler tā'ūn çıkduğından (7) soŋra veya çıkup gerü batduğından soŋra kan aldurmayalar müshil dahı içürmeyeler (8) tabī'atı kabż olursa hukne -i leyyineyile telyīn edeler şerbetlerden şarāb-ı sandal (9) ve şarāb-ı verd-i tarī ve şarāb-ı hummāż ve şarāb-i līmūn ve şarāb-ı rummāneyn ve şarāb-ı tuffāḥ (10) ve sikenğübīn gül suyı ve gāvzubān suyıyla içüreler ve ġıdālardan cevāv ve semüz otı (11) müzevveresi ya mercimek müzevveresi ekşi nār suyıyla ya līmūn suyıyla ya sirkeyile yedüreler (12) tamām hummā gitmeyince et yedürmeyeler meger ki kuvveti katı za'īf ola ferrūc şorbāsın (13) içüreler ve tā'ūnuŋ üstine hīç soyuk nesne vurmamak gerek belki ferāricüŋ (14) karnını dirile yarup ısıcakla yaku edeler yüregi üzerine gül suyıyla sandal ve gil-i ermenī vuralar (15) ve gül ve gülāb ve mersīn ve söğüt yapraġın ve kāfūr ve sirke yıyladalar ve kurs-ı tebāşīr

---

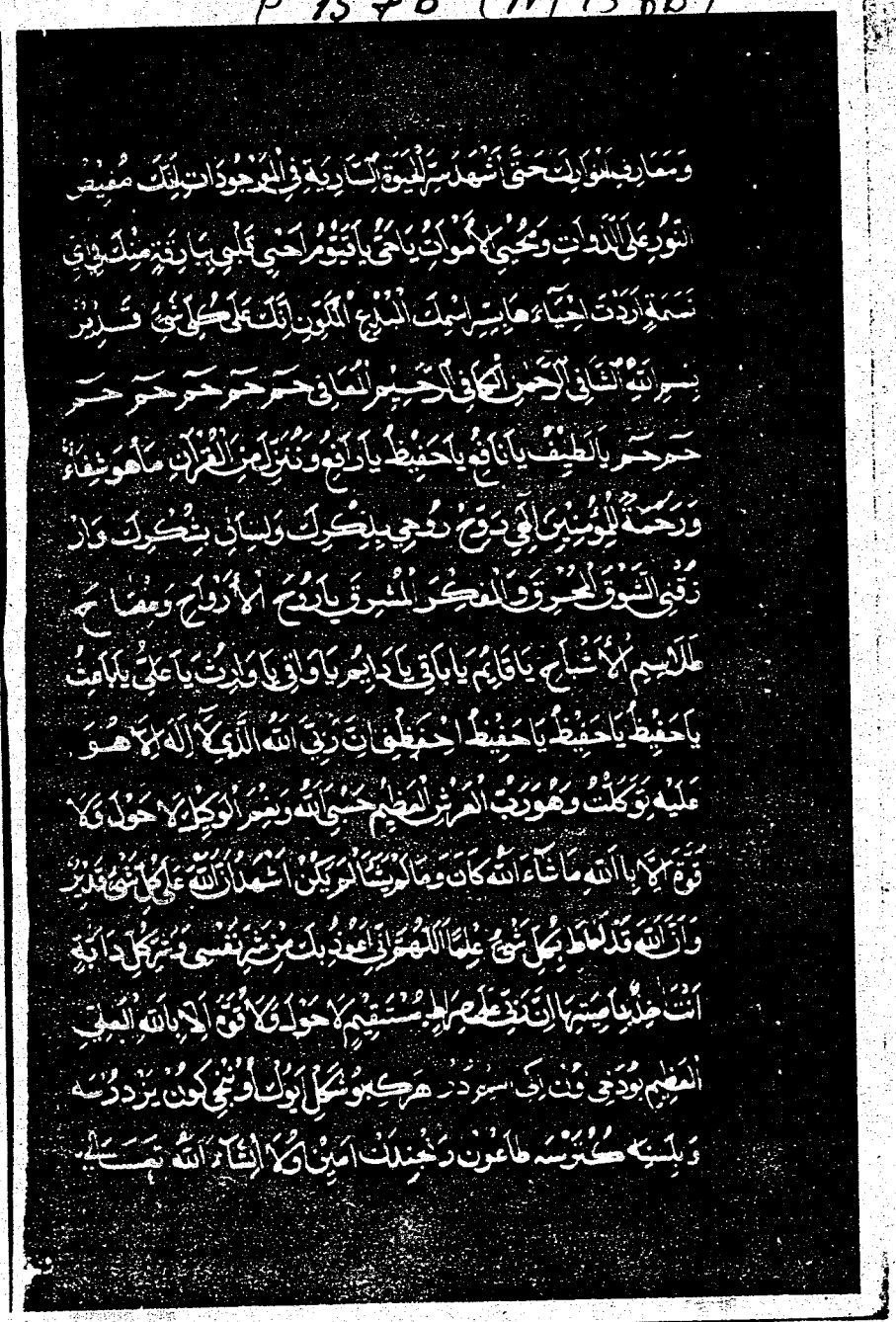
M157b, (1)dürterlerse:dürtelerse M, (2)sivilcilerdür:sivilcelerdür P, (4)harāreti:haraāret P, (8)olursa:olurısa P, (10)semüz otı:semüz ot M, (14)sandal:sandalı M.

M158a

(1) hummāzī ve kurs-ı tebāşīr-i kāfūrī ve gil-i ermenī içü-
reler evrām ki vebādan ola verem-i balġamī ʿalāmeti (2) ve-
P157a rem aḳ olmaḳ ve ḥarāreti az olmaḳ ve verem yumşaḳ olmaḳ me-
ger ki mürūr-ı eyyāmıla mütehaccir ola ʿilācı (3) evvel bal-
ġamı bişürüp şora müshilile tenḳiye etmek ve heftede iki gün
biri biri ardınca ḳusmaḳ ve balġam arturur (4) nesnelerden
ve soḳuḳ su içmekden ve toḫme olmaḳdan saḳınmaḳ ve ṭabīʿatı
yumşaḳ ve her gün şarāb-ı benefsec (5) ve şarāb-ı līmūn ya
şarāb-ı usūlıla içmek ve māhīzehre ki sığır ḳuyruġı derler
ve sūsen yapraġın ḳaynadup ve şafrāvī (6) ve demevīye dedü-
gümüz bişürücı eḍviye vurmaḳdur verem-i sevdāvī ʿalāmeti
rengi ḳarasaġı ve ḳatı olmaḳdur (7) ʿilācı sevdāvī müshilile
istifrāġ etmek ve heftede iki gün biri biri ardınca ḳusmaḳ
ve murattıb ġıdālar (8) ve şerbetler içmekdür ve sevdā ar-
turur nesnelerden perhīz etmekdür ve murattıb ḥammāma gir-
mek ve yumşadur (9) yaġlar dürtmek sūsen yaġı ve ḥınnā ya-
ġı eski zeyt ve şīrūġan ve sayaġı ve tavuḳ ve ḳaz yaġı gibi
fī'l-cümle (10) dükeli veremlerün muʿālecesi oldur ki verem
ḳankı ḫıltdandur bileler ol ḫıltı istifrāġ edeler münāsib
(11) şerbetler ve ġıdālar buyuralar duʿā-yı vebā mücerrebdür
her ki bu şerīf duʿāyı her gün üç kez oḳusa (12) ve gendüzin
ursa cemiʿ dürlü ʿavārizdan ve ḳażalardan ki ḳökden nāzil o-
lur vebā gibi (13) ḥaḳ taʿālānun ḥıfzı ve āmānı içinde ola
eger sıtmalu kişi oḳusa sıtmadan ḳurtıla ve eger sayru oḳı-
sa (14) şifa bula allahun ʿinayeti ve faẓlı birle
P157b

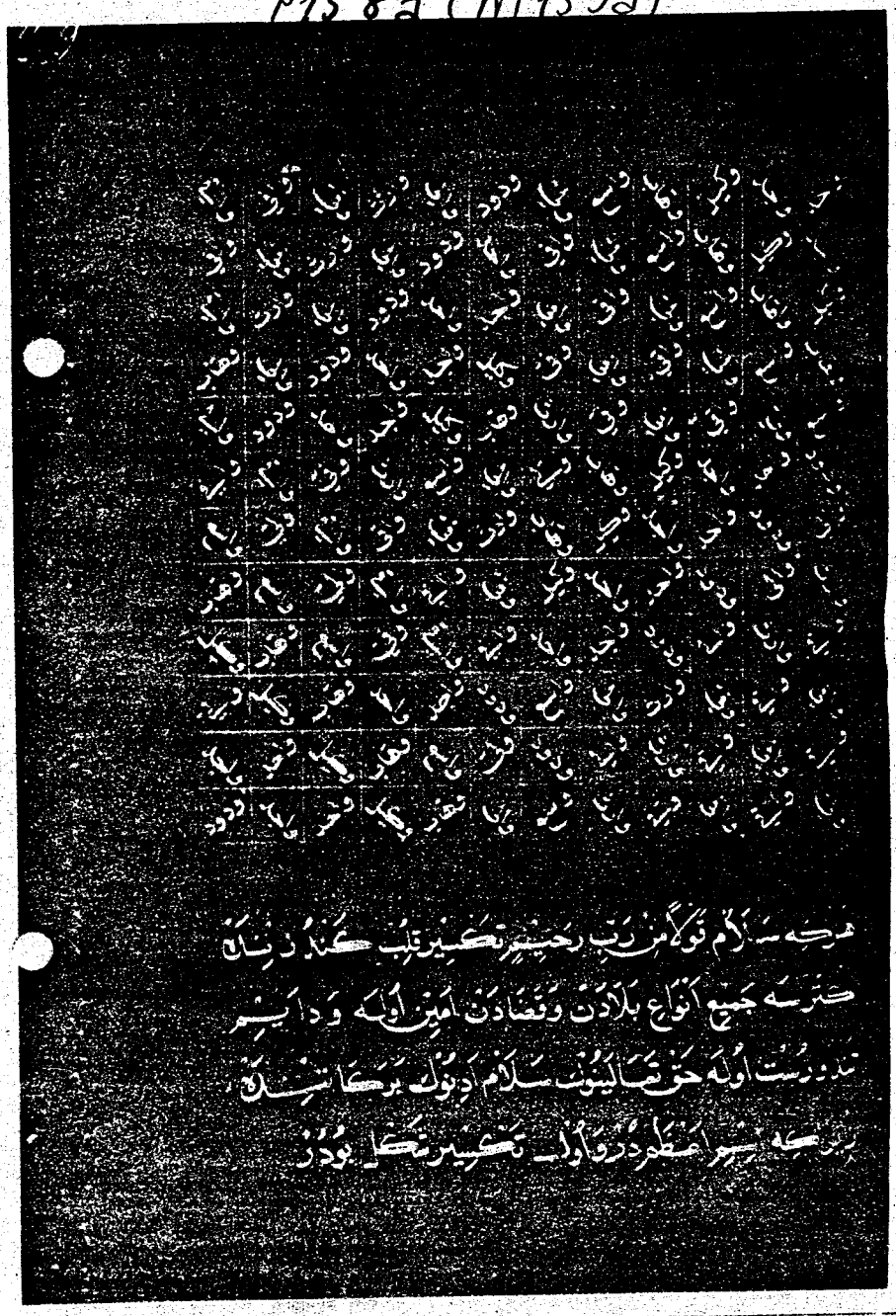
M158a, (12) mücerrebdür: mücerreb P.

-36 A-
P 1576 (M 1586)

وَمَعَارِفِ لَوَائِكَ حَتَّى أَشْهَدَ سِرَّ الْحَيَوٰةِ السَّارِيَةِ فِي الْمَوْجُودَاتِ لِأَنَّكَ مُفِيضُ
النُّورِ عَلَى الذَّرَّاتِ وَمُحْيِي الْأَمْوَاتِ يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ أَحْيِنِي بِلَمْعَةٍ بَارِقَةٍ مِنْكَ فِي أَيِّ
نَسَمَةٍ أَرَدْتَ إِحْيَاءَهَا بِسِرِّ اسْمِكَ الْبَدِيعِ الْمَكْنُونِ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ
بِسْمِ اللّٰهِ الثَّانِي الرَّحْمٰنِ الْكَافِي الرَّحِيمِ لَمَّا فِي حٰمٓ حٰمٓ حٰمٓ حٰمٓ حٰمٓ
حٰمٓ حٰمٓ يَا لَطِيفُ يَا نَافِعُ يَا حَفِيظُ يَا رَافِعُ وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ
وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ إِلَى رَوْحِ رُوحِي بِذِكْرِكَ وَلِسَانِي بِشُكْرِكَ وَارْ
زُقْنِي الشَّوْقَ لِلْحَرَقِ وَالْفِكْرَ الْمُشْرِقَ يَا فَاتِحَ الْأَرْوَاحِ وَمِفْتَاحَ
كُلِّ الْأَشْبَاحِ يَا قَائِمُ يَا بَاقِي يَا دَائِمُ يَا وَاقِي يَا وَارِثُ يَا عَلِيُّ يَا بَاعِثُ
يَا حَفِيظُ يَا حَفِيظُ يَا حَفِيظُ احْفَظْنِي بِحِفْظِ رَبِّيَ اللّٰهِ الَّذِي لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ
عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ حَسْبِيَ اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ لَا حَوْلَ وَلَا
قُوَّةَ إِلَّا بِاللّٰهِ مَا شَاءَ اللّٰهُ كَانَ وَمَا لَمْ يَشَأْ لَمْ يَكُنْ أَشْهَدُ أَنَّ اللّٰهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ
وَأَنَّ اللّٰهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا اللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ نَفْسِي وَشَرِّ كُلِّ دَابَّةٍ
أَنْتَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا إِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ
الْعَظِيمِ بُودَنِي فُلَانَ إِبْنِ سُعُودَ دَرْ هَرْ كَبُوشُكُلِ اَوْ كَ وَنَجِي كُونْ يَزْدُرْ سَهْ
وَبِلَسِيهْ كُتُرْسَهْ طَاعُونْ وَخِذْلَانْ آمِينْ وَلَا إِنْشَاءَ اللّٰهُ تَعَالَى

P158a (M1592)

هرکه سلام تو گوید من رب رحیم تکبیر قلب کند دشمن
کتره جمیع انواع بلادن وفسادن امین اوله ودایم
تندرست اوله حق تعالیدن سلام دیوک برکاتسن
برکه ختم اعظم دروادر تکبیر تکمیل بودر

P 1586 (M 596)

her ki bu ve'l-i müdevveri bir kāġıda yazsa ve ol kāġıd
üzerine bal ʿarḳ ve ʿunnāb ile üzerine yapışdursa ḥaḳ ta ʿāla
fażl-iyla zāyil ola

M160a

(1) ve her ki bu şekl-i şerîfi yazup vebā çıkarana bal cüllābı birle ezüp içürse hak taʿālā (2) celle veʿalā şifā vere ve cemîʿi müzmîn olan marażlara yaza içüre nāfiʿ ola bi-ʿavniʾllahi

P159a zerūnec ki (4) aŋa çıyan otı derler meşhūrdur kaçan ki andan (5) bir pāre alsan evüŋ içinde assan ol ev içindekilere (6) vebā erişmeye allahuŋ ʿināyeti ve faẓlı berekātında (7) ve bu tecrîbe olınmışdur eger andan bir pāre hāmile ʿavrat boynına daksalar evet (8) uzunlığınca delük eyleyeler ve bir ipliğile asakoyalar olʿavrat oğlan bırakmakdan (9) emîn ola ve oğlanın geŋezliğile toğura ve her ki uzunınca dele ve başında götüre (10) uykusında belinlemekden ve yaramaz düşlerden emîn ola ve bir direm andan yeseler ādemüŋ (11) göŋlin ferāh eyler ve sovukdan olan yürek aġrısına oynamağın zāyil eder ve ʿakreb ve bö sokduğına (12) fāyide eder hem içüreler ve hem encîrile yakı edeler ve sovuk yelleri tenden taḥlîl eder (13) sanʿatı budur ki döğeler ve südile ğaynadalar her sabāh açla andan üç kaşuk içeler ol (14) rencinden ḫalāṣ ola ve fālice ve laḳvāya ʿaẓîm fāyide eder ve böğrekde ve sovukda olan (15) taşı pāre pāre eder ve

---

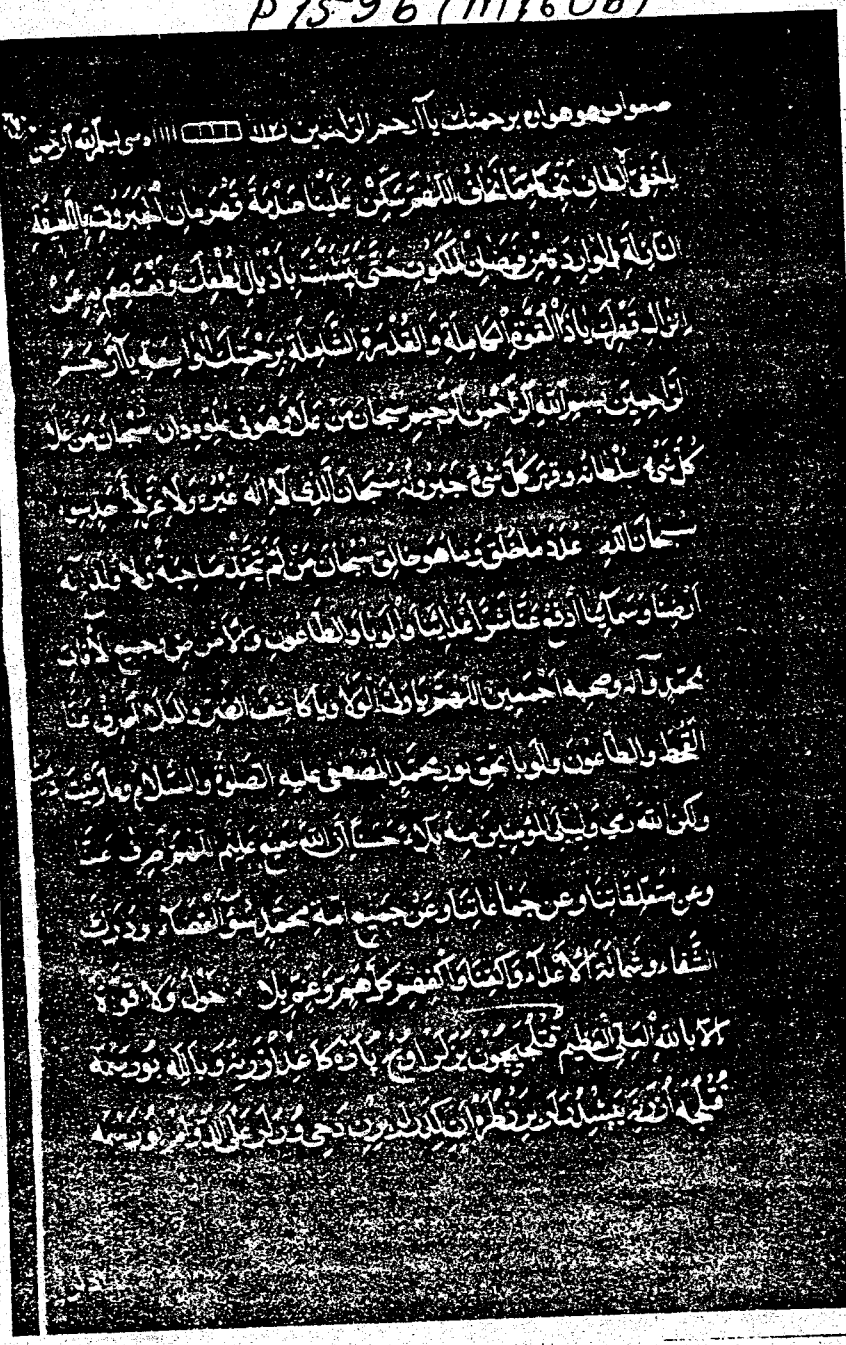
M160a, (11) aġrısına:-P, (12) tenden taḥlîl eder:taḥlîl eder tenden M.

endāmlarun süstlıgın zāyil eder ve her ki bu du'āyı yazdura ve bilesinde

M160b

(1) götüre vebā şerrinden ve kutlucadan emīn ola allahun fażlı ve 'ināyeti birle

P1596 (M1606)

M1612

M161a

(5) kutlıcayıçün y[illegible]alar üç pāre (6) kāgıd üzerine ve balıla kutluca üzerine yapışduralar biraz tura anı gidereler
P160a birin (7) dahı vuralar ale'd-devām bu resme edeler degşüreler kutlucayı zāyil edüp söyündüre mücerrebdür (8) ve ol yazılacak mübārek şerīf isimler bunlardur

(10) ELLİ DÖRDÜNCİ BĀB

o ğ l a n c ı k l a r (11) y a b ā n a ç o k v a r m a ğ ı n d a v e h a s t a l ı ğ ı n d a v e ʿi l ā c ı n d a d u r yabāna çok vardığınuŋ (12) ʿilācı oldur ki karnınuŋ çevre yanına şandal ve kāfūr (13) ve yekbinī suyın dürteler ve günlük kursların ki mansūrda dirmişdür dāyim suya (14) bıraşup içüreler bir dürlü ʿilāc dahı budur ki oğlak māyasıyla buçuk direm (15) anası südin karışduralar içüreler der-hāl hōş ola Ümmü's-sıbyān ki oğlancuklar

M161b

(1) hastalığı derler uçukdur ki safrādan olur ʿalāmeti oldur ki tiz tiz olur ve geçe (2) katı buŋalur ve tarlıŋanur ve bedenden harāret kavī olur ve ʿaklı katı zāyil olur ve benzi ve gözi (3) çaru olur ve kusıcak safrā kusar ʿilācı safrāyı ishāl etmek ve şarāb-ı līmūn (4) ve şarāb-ı nīlūfer ve şarāb-ı benefsec ve şarāb-ı nccās ve şarāb-ı hummāz içüreler ve oğlancuklarda (5) olıcak lisānü's-şevr suyında buyān dibin şayındalar ve süzeler içinde terancbīn (6) ezeler ve ikileyin şarāb-ı līmūn üzerine süzeler ısıdup

---

M161a, (10)oğlancığlar:oğlancuklar P, (14)māyasıyla:māyasıyla P.
M161b, (5)şuyında:şuyından P.

içeler evet katı otlar vermeyeler (7) her kimi ki oğlan suy
rulığı dutsa çihārşenbe gün gün toğıcak bu şerīf şekli
P160b (8) yaza ve suyını bal cüllābıyla içe şifā bula inşāa'lla-
hu ta'ālā ve eger bu du'āyı (9) oğlancuklar ḫastalığına
ve uçuk rencine (10) ve delü olanlarun üzerine okuyalar
uralar ve yazalar (11) suyın içüreler ol 'illetden halās
bula

(12) du'a budur

M162a

(3) Rūfes Hekīm eydür 'ūd-ı salība Yūnān dilince favānıyā
dirler (4) ve Türkī dilince baladı otı derler bir otdur
çirişlik kökü gibi olur ammā (5) ol ancılayın uzun degül-
dür ve çiçegi kızıl gül gibi olur evet gülden daḫı büyük
olur (6) eger anun dibin oğlancıklar boynına dakalar

M161b, (8)cüllābıyla:cüllūbıyıla P, (11)ol:ol ol P.
M162a, (6)oğlancıklar:oğlancuklar P.

ümmü's-sıbyān rencinden emīn ola ve anı (7) alup yumşak döğüp uçuklunuŋ burnına tamzuralar uçuk rencin zāyil ede hususa ki (8) henüz evvelinde ola ammā gerekdür ki ʿūd-ı salīb yumşak dögeler ve eleyeler ve biraz (9) cünd-i bīdester
P161a ve biraz çörek otı tohmı ve bal birle başına tılā edeler evvel başın yülideler (10) ve başınuŋ konakların katı katı kazıyalar dahı zeyt yagın dürteler andan ol dedügümüz tılāyı edeler (11) bir dürlü dahı cünd-i bīdester ki ana kunduz taşagı derler yumşak dögeler ve bādām yagı birle (12) ezeler ve burnınuŋ iç yanına dürteler ümmü's-sıbyān zāyil ola bir dürlü dahı kara eşek (13) tersinüŋ uçın alalar bir dutılmaduk çölmege koyalar üzerine su koyalar üstin bezile örteler (14) ve bir gece sabāha dek koyalar sabāh süzeler bir pāre şeker katup içüreler ümmü's-sıbyān rencine (15) fāyide kıla

ELLİ BEŞİNCİ BĀB

M162b

(1) h u k n e l e r i v e ş ā f l a r ı b e y ā n e d e r hukne- i leyyine ya'nī yumşak hukne ki (2) tabī'atı telyīn eder pāzū yapragı suyın yüz yigirmi direm kaynadalar kefin alalar (3) yigirmi direm hıyārşenber üzerine süzeler ikileyin yigirmi direm şeker üzerine (4) süzeler tatlu bādām yagın katup ısıcakla hukne edeler hukne -i mutavassıta ya'nī (5) orta hukne ki tabī'atı yumşadur latīf ve ıssı hılıtları ishāl eder sināmekī (6) ve kuru benefşe ve yumşak döğülmiş besfāyic her birinden beşer direm kabı (7) soyulmış

M162a, (9) başın:-M, (10) andan ol dedügümüz tılayı edeler: tıla edeler andan ol dedügümüzleri M.

ḫaṭmī ve toḫmı ve ebem gümeci her birinden dörder direm pāzī yapraġı beş direm (8) ve sibistān otuz altı direm bu mecmū'ın kaynadalar yigirmi direm terāngübīn ya yigirmi (9) direm ḫıyārşenber içi üzerine süzeler gerü ikileyin yigirmi beş direm şeker üzerine süzeler (10) yedi direm tatlu bādām yaġın ya benefşe yaġın ya şīrūġan katalar gāvzubān
P161b (11) suyın şekerile içdüginden soŋra ısıcakla hukne edeler h u k n e- i h ā d d e ya'nī tīz hukne (12) ki balġamı ishāl ve yėli taḥlīl eyleye hukne-i mutavassıṭadan ebem gümeci toḫmın (13) gidereler kerefes toḫmı ve rāzyāne toḫmı ve anīsōn ve kimnūn ve būy ve kettān toḫmı (14) ve iklīlü'l melik ve kuru pāpādya her birinden dörder direm nīm-kūft 'aṣfūr toḫmı (15) ɔon direm ṭurak otı bir ḫalka mālṣara bir kabza çekürdegi çıkmış kızıl üzüm

M163a

(1) ve encīr onar direm katalar biraz pāpādya yaġı ya biraz zeyt yaġı katalar gāvzubān suyın (2) şekerile ya kaynamış gül-be-şekerile içdükden soŋra hukne eyleyeler daḫı tīz olsun (3) derlerse üstine bir mıṣkāl ġārīḳūn ve bir direm yumşak dögülmiş tuz (4) ve rub' direm dögülmiş mukl-ı azrak saçalar ġāyet tīz ola h u k n e- i t ī z ki dil rencine (5) anuŋla mu'ālece olınur şaḥm-ı ḫanzal ve eftīmūn ve taġ yarpuzı birer dutam kamusın bişüreler (6) yarı dögülmiş besfāyic iki dutam ve iki direm būre on direm mīrī yaġmur su içinde (7) ezeler ve on direm zeyt yaġı ve on direm fānīd ya'nī barmak şeker (8) bıraġup işe süreler ve andan soŋra ayāric-i fayḳarā vereler ġārīḳūn ve ṣaḥm-ı ḫanzal

M162b, (12)ḫukne-i mutavassıṭa:ḫukne ḫukne-i mutavassıṭa M163a, (6)yaġmur:-P.

(9) ve nemek-i hindī birle tamām bir hefte ve maṭbūḫ-ı eftīmūn daḫı eyüdür ḫukne ki (10) belden aşaġa a'żāların sovuklıġıçün isti'māl edeler uşaḳ mukl-ı sekbinec (11) beşer direm cāvşīr bir direm cünd-i bīdester bir direm nānḫuvāh rāzyāne toḫmı (12) kereṫes toḫmı sīsāliyūs ikişer direm

P162a büy turak otı pāpādya yedişer direm bunları (13) bir çölmeġe ḳoyalar üzerine şīrūġan bal sıġır yaġı onar direm ḳoyalar isti'māl edeler ḫuḳne (14) ishāl-ı devīçün māzū üç direm ġülnār nār ḳabı beşer direm bellūṭ altı direm (15) ġül altı direm bellūṭı ve māzūyı döġeler ḳalanın iki rıṭıl suyıla ḳaynadalar tā yarı

M163b

(1) ḳalınca andan soṅra aṇa akākıyā ve teke sakalı 'usāresi birer direm ṭīn-i ermenī ve (2) ḳavrılmış samġ-ı 'arabī ikişer direm döġeler ḳatalar ol ḳaynayan suyıla ki edviyeler ḳaynadıyıdı (3) iki gün iḫtikān kılalar şāf-ı fetīle-i müshile ki ṭabī'atı telyīn eyleye (4) ḳızıl şeker ve deṇiz tuzı ve sıçan necisi ve benefşe ve türbūd berāber döġeler kömür odı üzerine (5) 'aḳd edeler ġurmā çekürdegince şāf edeler şīrūġanıla ter edüp götüreneler ıssı (6) soyrulıḳlara ḳıvama gelmiş şekerile üzerine biraz tuz saçmış ve 'aḳd eylemiş olalar (7) ve soyuḳ soyrulıḳlara raḳḳı sabunıla sıġır ödüni çürütmek gerek ṭabī'atı yumşadur (8) şāf-ı zaḫīrī ki zöra ve ḳarında ḳan geçmeġe fāyide eder mürr ve cfyūn (9) ve mukl-ı azrak ve günlük ve akākıya ve za'firān ve cāvşīr ya'nī oġlan aşı

M163a, (12)sīsāliyūs:sīsāliyūn P, (15)bellūṭı:bellūṭ M, rıṭıl:rıṭl P.

M163b, (2)ḳatalar:-M, (4)odı:od M, (7)yumşadur:yumşada P, (8)mürr:mürrü M.

berāber (10) dögeler yumurdanuŋ sarusın yoğuralar şāf eyleyeler her şāfuŋ orta yerinden bir iplicek (11) koyalar hācet vaktında götürineler şāf tamām eriyicek iplicegin çekeler çıkaralar ş ā f ki (12) ishālı kabż eder akākıyā ve samg-ı ʿarabī ve afyūn ve māzū ve ban toḫmı ve günlik (13) ve gil-i kıbrısī ve yarı kavrılmış pirinç her birinden berāber alalar dögeler ve dükelin yumşak eleyeler (14) ve tāze mersīn yaḫūd yaş kişnic suyıyla yoğuralar ve şāf eyle-
P162b yeler ve gölgede kurıdalar (15) ve hācet vaktında birin dutunalar ʿaşīm fāyide ede ş ā f ki aġrıları sākin ede

M164a

(1) ve kulunc ı gidere ve uyuklada efyūn ve cünd-i bīdester ve sikencübīn götüreler ve zaʿfirān ve mürr (2) eczāsı berāber dögeler eleyeler iri şāflar edeler geceden erteye dek götüreler

ELLİ ALTINCI BĀB

(4) maʿcūnāt beyānındadur maʿcūn-ı felāsife ki mādetü'l-hayk derler balġamuŋ (5) hem artuŋını giderür nefese kuvvet verür müferrihdür taʿāmı hażm eder hıfzı ve żikri (6) arturur ʿakla żīreklek verür dili revān eder lūkfeti giderür selesü'l-bevli menʿ eder yelleri (7) taḥlīl eder şehveti arturur diş etlerin berk eder arka aġrısın giderür bendükçeler (8) aġrısına müfiddür bögrek aġrısın giderür aḫlātı fulful ve dār-ı fulful ve zencebīl ve dārçīnī (9) emlec belīlec şeytarac zirāvend-i müdaḥrec

---

M163b, (10)yérinden:yerinde P, (13) dögeler ve dükelin yumşaḳ eleyeler:ve dükelin yumşak dögeler ve eleyeler P. (14)şuyıyla:şuyıyla P.

M164a, (1)kulunc ı:kulunc P, götüreler:-P, (2)iri:arı M, götüreler:-, (4)maʿcūnat beyānındadur:maʿcūnatı beyān e-, (5)de:-P, nefese:nefse, (6)verür:verir M.

bābūnec her birinden her birinden onar direm bābūnec (10) tohmı altı direm köknār içi ve hindūstān kōzı ḫusyetü'ş-ş̌a'leb onar direm çekürdegi (11) çıkmış kızıl üzüm otuz direm iki edviye berāberi bal şerbeti üç direm düri açla (12) ve tokla yemek cāyizdür kuvvetlü kişi beş direm yese dahı olur ammā ḫokkasıyla (13) kırk gün arpada yatmayınca yemeyeler t e r k Ī b-i m a c ū n-ı m u ḫ t a ṣ a r sevdāyı ve balgamı sürer (14) kış olsun yaz olsun sināmekī elli direm zencebīl on direm ayru ayru dögeler (15) elekden geçürem kareler kefi alınmış kıvama gelmiş yüz elli direm balıla karışduralar şerbeti üç

M164b

(1) mıṣkāldur beş direme degin iki yıladak eskimez s ü l e y m ā n Ī m a'c ū n ı yelleri tenden (2) sürer ve işP163a tahāyı kavī kılur ma'deyi kuvvetlendürür balgamı ma'deden arıdur ve şehveti (3) arturur bevāsīr rencin kurıdur beli berk eyler sevdāyı dimāgdan giderür yürege (4) kuvvet verür tāze hevīcūn kabın soyalar özdegin bıragalar bıçagıla kazıyalar ya mermer havānda dögeler tancireye koyalar üzerine bal dökeler şol kadar ki örtüle arkun (6) od edeler tā ki suyı buḫārı gide andan katalar dārçīnī sünbül mastakī üçer (7) direm zencebīl beş direm ak büber ıftīmūn sürmecān birer direm cevz-i būvā za'firān (8) birer direm mu'l-ı azrak iki direm bunları yumşak dögeler anden kepçeyi le karışduralar (9) tā ki gökçek karışa andan bir sırçalu ba koyalar her géce beş direm yeyeler nāfi' ola (10) evet bunı evvel şerbetile bişürmek gerek andan sonra balın

---

M164a, (12)hokkasıyla:ḫokkasıyıla P.

koymak gerek edviyesin (11) dahı ol vakt karışdurmak gerek ıtrıfīl-i sağīr ma'deyi kavī eder ta'āmı (12) hazm eder dimağa buḫārı çıkmağa komaz zihni sāfī eder unutsaklığı giderür sinirleri (13) kavī kılur sovukdan olan dimāgun balgamī marażlarına fāyide eder balgamı tahlīl (14) eder geç kocaldur gözi kavī eyler bevāsīr rencine 'azīm fāyide eder benzi ḫōş eder (15) saru helīle kabı kara helīle kabı ve kābilī kabı ve nīm-kūft dögülmiş helīle ve kabı

M165a

(1) çıkmış belīle ve emlec yumşak dögeler ve eleyeler otuz direm tatlu bādām yağıyla (2) kurulığın gidereler üç edviye kadar kefi alınmış balıla ma'cūn edeler bir çīnī (3) ya bir sırça kaba koyup ya gümiş kabda saklayalar dükeli ma'cūnları böyle edeler ammā gece yatıcak (4) isti'māl edeler tamām bişürüp hokkaya koydukdan soṇra kırk gün arpa içinde gömekoyalar (5) şerbeti üç diremden beş direme

P163b degindür ve kuvveti iki yıla degin gitmez t e r k ī b-i m a'c ū n-ı (6) b e r ş e'ī ş ā kara büber ban toḫmı onar direm sünbül-i hindī bir mıṣkāl ferfīyūn bir mıṣkāl (7) efyūn ve za'firān beşer direm ākırkarḥā iki dirhem kerefes toḫmı iki dirhem dögeler üç edviye (8) mıkdārı kefi alınmış ve nīvamı gelmiş bala katalar altı ay hokka içinde tura andan isti'māl edeler şerbeti (9) noḫūd mıkdārınca ve bakla mıkdārınca ola evet efyūn bıçağıla kazıyalar (10) andan havāsda dögeler ḫāssıyeti ki bu sancuya ve iç ağrısına ve kulınca yarar ma'deyi (11) kavī eyler menīyi geç getürür ve sovukdan olan ağrılara müfīddür ve

---

M165a, (1)yağıyla:yağıyla P, (7)dirhem:direm P, (8)ve [illegible]

yèli tahlīl eder (12) ma'deyi kızdurur ve ḫastanuŋ uykusın getürür t i r y ā k-ı a r b a'a ki iki yıla degin fāyidesi (13) vardur kulunca ve cemī'i yèlden olan zaḥmetlere ve cemī'i agulu cānavarlar sokduġına (14) ve kuduz it ṭaladuġına ve cemī'i sinirler agrısına ve ṭa'ām sinirmeyene ki ma'desi (15) sovumış ola ve daḫı idrār-ı bevl eder ve ḥayżı yolın açar ammā ḥāmile 'avrata

M165b

(1) içürmeyeler ki oġlanın düşürür şerbeti buçuk diremden bir buçuk direme degindür eczāsı (2) budur ḥabbü'l-ġār ki ana defnī yèmeşi derler çıntıyāne ve zirāvend-i ṭavīl ki ana karga (3) dünleği dibi derler ve mürr-i ṣāfī bunları
P164a berāber cem' èdeler yumşak dögeler üç edviye (4) kadar kefi alınmış ballıla karışduralar bir sırça kaba koyalar ḥācet vaktında isti'māl (5) èdeler ma c ū n-ı a y ā r i c-i f a y k a r ā terkībi sünbül-i asārūn kışr-ı selīḥe dārçīnī (6) mastakī za'firān ḥabb-ı belesān ve 'ūd-ı belesān her biriniden birer direm ṣabr-ı (7) uskuṭūrī on altı direm mecmū'ın yumşak dögeler eleyeler rāzyāne suyıyla yoġuralar (8) ḥablar èdeler gölgede kurıdalar ḥācet vaktında bādām yaġıyla yèdüreler iki direm ola (9) eger ma'cūn èderlerse üç edviye kadar kefi alınmış ballıla katalar ḥācet (10) vaktında isti'māl èdeler ḫāṣıyyeti budur ki ḫunāk olan kişi boġazına ġargara (11) èderse fāyide bula ammā ma'cūnı ve hukneyi yèlden ġāyet sakınalar m a'c ū n-ı u s ṭ u ḫ u d ū s (12) san'atı budur ki çiçegin alalar bir çiçek miḳdārı bal katalar hevā ıssı olduġı vakt (13) güneşe koyalar on bèş

M165b, (7)uskuṭūrī:uşḳuṭūḫı M, (8)yaġıyla:yaġıyıla P, (10)èdeler:ède .

gün turduğından sonra bir edviye kadarı yine bal katalar yine (14) on beş gün tura tamām üç def'a böyle edeler ki bal katması üç edviye kadar (15) ola ve güneşde turması kırk beş gün ola andan sonra isti'māl edeler fāyidesi

M166a

(1) budur ki cemī'i emrāż-ı dimāga yarar sekteye ve fālice ve sar'a ve mālihulyāya ve ra'şaya (2) ve göz nūrına ve dimāgun süddelerine ve zükāma ve öksürüge bu cemi'ī emrāża fāyide (3) eder t e r k ī b-i m a'c ū n-ı n e c ā h-ı m ü s h i l kābilī belīlec emlec-i hindī onar direm besfāyic (4) eftīmūn ak türbüd kabı soyulmış ve berk-i ustuhudūs beşer direm ve bu cemī'i edviyeyi karışduralar (5) havānda

P164b biraz dögeler andan sonra on direm tatlu bādām yagına karışduralar bu mecmū'ı (6) edviyece üç bal ola şerbeti üç diremden beş direme varınca içeler eger dilerlerse (7) ki dimāgdan nesne çekmege katı kuvvetlü ola bu kamu edviyenün her üç mıskālına (8) yarım direm gārīkūn katalar ve dögülmiş elenmiş üç çekürdek agırı hacer-i ermenī bala (9) karışdurmadın katalar andan bala karışduralar m a'c ū n-ı s ū r ı n c ā n sürıncān ki (10) ana türkce agır kestene derler ak ola ve kabı soyulmış ola kırk beş direm ak (11) türbüd-i hindī-yi mücevvef kabı soyulmış ola otuz direm zencebil ola dı yigirmi direm (12) ak gülük on beş direm za'firan üç direm ayru ayru dögeler elekden (13) geçüreler üç edviye kadar kefi alınmış ve kıvama gelmiş ballıla karışduralar şerbeti (14) üç diremden üç mıskala degindür hāsıyyeti

M165b, (14)kadar:kadarı P.
M166a, (2,4)cemi'i:cemī P, (6)edviyece üç:edviye üç P, (7)kuvvetlü:kuvvetlüdür P.

soyukdan ve balġamdan olan (15) ḫastalıklara fāyide eder ve mafāsıl arıdur ammā yazın isti'māl etmeyeler ki zararı

M166b

(1) vardur zīrā ki ḫārdur m a'c ū n-ı m ü ş k ciger aġrısına ve soyuk ma'deye (2) müfīddür süddeyi açar yėli taḥlīl eder ma'deye kuvvet vėrür terkībi budur ḫālıṣ (3) müşk selīhe ve sünbül ve sādec-i hindī ve çıntıyāne ikişer direm za'firān (4) ve kimmūn ve kerefes toḫmı ve sakız üçer direm 'ūd ve karanful ve mürr buçuġar direm bu otları (5) dögeler eleyeler üç edviye ḳadarı kefi alınmış balıla ma'cūn edeler bir mıṣḳāl isti'māl (6) ėdeler g ü l-b e- ş e- k e r balġam keser ma'deyi ḳavī ėder ciġere ḳuvvet vėrür ta'āmı haẓm ėder (7) g ü l e n g ü b ī n gül-be-şekerden ıssıdur g ü l-b e-ş e k e r terkībi budur bir vaḳiyye baluŋ kefin alalar ve on vaḳiyye ġül yapraġın (8) ana ḳarışduralar ve güneşde perverde ėdeler üç dört günde bir ḳarışduralar (9) elli gün güneşde tura andan soŋra (10) kefi alınmış iki vaḳıyye bal ana ḳatalar isti'māl ėdeler m a'c ū n-ı b e n e f ş e (11) fāyidesi benefşe ġibidür 'amelı budur ki biraz benefşeye iki kendü ḳadar şekerile (12) ovalar bir ḳaç gün perverde olınca güneşde ḳoyalar ve gülbe-şekeri daḫı böyle ėdeler (13) gülengübīnde şekeri yėrine bal ola m a'c ū n-ı ş i y ā ġ r ī ṭ ū s sanʿatı budur ṣabr-ı (14) uskutūrī on bėşer direm ġārīḳūn yirmi direm za'firān ve dārçīnī (15) ve e ir ve mastakī ve belesān yaġı ve ferfīyūn ve aḳ fulful ve ḳara fulful ve dār-ı fulful

---

M166a, (15)ḫastalıklara:ḫastalıġa P, mafāṣıl:mafāṣılı P.
M166b, (3)sādec:sādic M, (5)bir mıṣḳāl:birer mıṣḳāl P.

M167a

(1) ve mürr-i sāfī ve çıntıyāne ve şukūfe- i adḫır ve ḥamāsā her birinden dörder direm asārūn (2) ve selīhe ve sakmūniyā ellişer direm sünbül-i ḫōş-būy üç buçuk direm bu dükelini yumşak (3) dögeler ve eleyeler ve üç edviye mıkdārı sızmış balıla yoğuralar ve bir sırça çanaga koyup (4) altı ay koyalar tura pes ḥācet vaktında dört mışkāl bundan alalar ve maṭbūḫ-ı (5) eftīmūn ve ġārīḳūnıla işe süreler ve bu otuş kuvveti kırk yıla degindür andan (6) soŋra kuvveti ider bunuŋ ḥāsıyyeti tatar kurdı bābında meẕkūrdur m a ṭ b ū ḫ-ı e f t ī m ū n (7) terkībi budur saru helīle kabı ve kara helīle ve temürhindī ve çekürdegi çıkmış (8) kızıl üzüm ve şehtere her birinden on direm suyıla bişüreler ve ḫıyārşenber için (9) ve yeŋi eftīmūn üzerine bıraġalar ve biraz kaynadalar ve elile ovalar tā ḫıyārşen-
P165b berūŋ (10) balı pulından tamām ayırtlana andan soŋra süzeler ve yāre- i faykarā ve türbūd ve ġārīḳūn (11) ve nemek-i hindī her birinden ikişer deng ve gėnc ılıdalar vėreler içe şifā bula (12) d e v ā'ü'l-m ü ş k ü'l-ḫ u l v nāfi'dür cünūna ve sar'a ve fālice ve laḳvāya ve ḳaża'a (13) ve vaḥşaşa ve ḫabū et-i nefse ve yüreğe ve ma'deye kuvvet vėrür ve ruṭūbet ki (14) ma'dede olur anı zāyil eder ve dahı haźma yardım kılur ecsāsı zurūnbād serūnec (15) 'akrebi uvacuk inek behrubā büssed onar direm ḫām ipek altı direm kızıl behmen sünbül-i

---

M167a, (1)ḥamāsā:hamāmā P, (5)süreler:ilteler P, (7)temürhindī:temirhindī P, (10)pulından:pulında M, (12)ḳaża'a:ḳażaġa P, (13)ruṭūbet:ruṭūbeti M.

M167b

(1) hindī sādec-i hindī kākulā karanful beşer direm uşnā dār-ı fulful ve zencebīl dörder direm (2) eyü müşk üç mış-kāl ipegi sınduyıla uvak toğrayalar toz gibi ola incüyi (3) kehrubā-yı büssedi havānda eyü sahk edeler ondan son-ra od görmedük eyü balıla (4) karışduralar şerbeti buçuk mıskāldur ıssı suyıla isti'māl edeler m a'c ū n-ı i h-t i l ā v (5) ki nāfi'dür zahīr-i mufrıṭa alalar cünd-i bīdester ve efyūn ve mī'a- i sāyile ve bezr-i benc-i ebyāż (6) ve za'firān ve asārūn ve mürr-i sāfī ve bezr-i kerefes ve selīhe ve anīsōn (7) ve sünbül ve tīn-i ermenī ve cülnār her birinden berāber dögeler eleyeler üç edviye mıkdārı (8) kefi alınmış balıla karışduralar ve dahı bir sırça kab i-çine koyup saklayalar ve hācet (9) vaktında isti'māl edeler şerbeti buçuk mıskāldur sumak suyıyla ya rubb-ı sefercelile (10) kaçan ishāl olsa yahūd sovuk suyıla vereler şifā bula inşāa'llahu ta'ālā

ELLİ YEDİNCİ BĀB

(12) ha b l a r v e k u r s l a r b e y ā n ı n d a d ur habbü's-sabr ki dimāğı ve ma'deyi ve gerü kalan kalan (13)
P166a a'sāyı safrādan balğamdan sevdādan arıdur ve vacu'-ı mafā-sıla fāyide eder elenmiş (14) ğārīkūn bir mıskāl sabr-ı uskutūrī bir direm kābilī helīle kabı ve zāvend-i çīnī (15) buçuğar direm sumbul-ı asrak ve mastakī ve kızıl gül her bi-rinden rub' direm bu otları

M167b, (5)nāfi'dür:nāfi' ola P, (9)edeler:eyleyeler P, mıskāldur:diremdür P, (10)şifā bula inşāa'llahu ta'ālā:-P.

M168a

(1) ayru ayrı dögeler eleyeler ve şarāb-ı usūlıla ya balıla ya kıvama gelmiş şekerile yoğuralar ṭatlu (2) bādām yağıyla ḥablar eyleyeler eger gevdeyi arıtmağıçunsa ḥabbuŋ her biri fulful (3) kadar ola eger ma'de ya dimāġı arıtmağıçunsa ḥabbuŋ her biri üç fulful (4) kadar ola gece dün buçuğında ya üç baḫşında bir baḫşı kalıcak cüllābıla yedüreler (5) seher vaktında iş bu muharrikile taḥrīk edeler lisānü'ŝevr ve persiyāvşān (6) ve 'ırk-ı sūs birer direm kabı soyulmış ḫaṭmī dört direm tāze rāzyāne ki (7) anuŋ adı malsaradur bir kabza tāze gül bulınursa yigirmi direm kaynadalar yigirmi (8) beş direm şeker üzerine süzeler içeler 'amelı dükenicek 'alāmeti budur ki susaya (9)uykusı gele geç 'amel etmege başlaya beş direm yonılmış buyān dibin çok suyıla kaynadalar on beş direm şeker üzerine süzeler ılıcaġiken (10) içeler kusalar ıssı suyıla mażmaża edeler bir direm mastekī çoyneyeler tüküreler yarım (11) sā'at dinlenedirler andan soŋra iki direm şarāb-ı tuffāḥ ve on iki direm şarāb-ı (12) verd-i ṭarī elli direm ġāvzubān suyıyla ezeler altı direm gülāb katup (13) bir direm bezr-i katūnā ağızdu dutup üstine içeler ya sovuk suyıla ezeler ol (14) gün ġıdā maslūḥa ola bir kaç yeyeler yarındası ṭanlacak hemān şerbetler içeler (15) dükeli ḥablarda ve müshillerde hemān böyle edeler maṭbūŋlarda kusmak gerek hācet

P166b

M168a, (1)ya balıla:-, (2) yağıyla:yağıyıla P, (4)üç baḫşında:üç buçuğında H, (15)ḥablarda ve müshillerde:ḥablar ve müshiller H, gerek:-P.

M169a

(1) bèş direm ustuḫudūs beş direm encīr on yigirmi direm şeker üzerine süzeler (2) içeler ḥabb ki sevdā giderür ġā-
P167a rīkūn bir mıṣkāl eftīmūn ve kara helīle ve ḥacer-i ermenī (3) ve ḥacer-i lāciverdi buçuġar direm bu otları dögeler kıvama gelmiş şekerile ya şarāb-ı nīlūferile (4) yoġuralar bādām yaġıyla ḥablar edeler gecenūñ āḫır sülüşünde cüllā-bıla yedüreler tanlacak iş bu (5) muḥarrikile taḥrīk edeler lisānü's-sevri ve persiyāvşān ve 'ırk-ı sūs birer direm (6) sınduyıla uvak toġranmış ḫarīr-i ḫām üç direm kabı soyulmış ḫatmī dört direm (7) ustuḫudūs ve besfāyic yumşak dögeler her birinden beşer direm kızıl gül yigirmi direm sināmekī (8) ve benefşe üçer direm şehterec bir kabża kaynadalar yi-girmi bèş direm şeker üzerine (9) süzeler içeler nāfi' ola ḥ a b b-ı m u ḳ l otları sayaġıyla kavrulmış helīle- i kābilī (10) otuz direm kehrubā onbeş direm mukl kırk beş direm evvel muklı kendene suyında (11) ezeler ve kalan ot-ları bir biriyle karışduralar ḥablar edeler şöyle ki resmi-dür şerbeti iki diremdür (12) her tanla vereler içe tā ki şikāka ve mak'ad menzine fāyide kıla ḥ a b b-ı ş i b -y ā r ki beş (13) eğrısın giderür ve balġamı ve sevdāyı iskāl eder ve nāmūsı başdan indürür ve cemī'i soyukdan (14) olan 'illetlere nāfiddür otları kābilī helīle ve belīle ve emlec birer direm nemek-i enderānī (15) iki direm yāre- i fayşūnā ki ana ayāric derler ve ġārīkūn üçer direm eftīmūn iki direm

---

M169a, (1)encīr on:-P, (2)içeler:-M, (3)lāciverd:lājiverd P, gelmiş:getüreler M, (4)yaġıyla:yaġıyıla P, (7)dögeler:dö-gülmiş P, (9,10)mukl:mukıl M, sayaġıyla:sayaġıyıla P, (11)şerbeti iki diremdür:-P, (12)mak'ad:ma'de M.

M169b

(1) mukl-ı azrak bir direm bunları dögeler ve eleyeler ve kefi alınmış ve kıvama gelmiş balıla hablar edeler (2) şerbeti iki buçuk diremdür yatacak vakt şeker şerbetiyle isti'māl edeler ve yatalar ve uyuyalar (3) h a b b-ı s u-ā l ki öksürüge müfīddür otları buyān dibi ve ḫıyār toḫmı ve kabak toḫmınuŋ (4) içi üçer direm nişeste ve kesīre ve
P167b samġ-ı 'arabī ve çekürdeġi çıkmış kızıl üzüm ve ak (5) ḫaşḫāş her birinden beşer direm bādām içi fıstuk içi kabları soyulmış altışar direm (6) nebāt sükkeri ayva çekürdegi lu'ābı içinde ezilmiş ola tatlu bādām yaġı her birinden (7) on iki direm bunları dögeler ve ısladacaġın ısladalar yoġuralar birer direm aġırı yassıca hablar edeler (8) dil altında ezilince dutalar suyın yudalar t e r k ī b-i h a b b-ı k ō k ı y ā budur ayāric-i faykarā on (9) direm şahm-ı ḫanzal ve sakmūniyā birer direm ustuḫudūs ve türbüd beşer direm bunları yumşak (10) dögeler eleyeler ve baġanūs ya kerefes suyıyla habb edeler şerbeti iki diremdür h a b b-i ġ ā r ī k ū n (11) on direm ġārīkūn 'usāre-i 'āfit ve rāvend-i çīnī ikişer direm on direm (12) şeker-i tabarzad nite ki resmidür habb edeler ve her tanla vereler yöye h a b b ki ishālı (13) ḳabż eder ve şöri olana ve ishālile kan gelene fāyide eder otları sumāk iki diren (14) māzū bir direm nār ḳabı buçuk direm mersīn toḫmı on direm üzüm çekürdeği üç direm (15) kamusın dögeler ve eleyeler ve ekşi ayva suyı birle yoġuralar ve hablar edüp gölgede kurıdalar

---

M169b, (2)diremdür:direm P, şerbetiyle:şerbetiyile P, (4)çekürdeği:çekirdeği M, (7)ısladacaġın:-M, (10)diremdür: direm M, ḥabb-ı ġarīḳūn:terkīb-i ġarīḳūn M.

M170a

(1) hācet vaktında iki diremin ayva rubbıyıla ya koruk rubbıyıla vereler ki ʿazīm fāyide kılur (2) b i r d ü r l ü m u k l dahı ki bevāsīr ve bağarsuklar ağrısına müfīddür alalar helīle- i (3) esved ve belīle ve emle her birinden berāber mukl-ı azrak mecmūʿı mıkdārınca kelem suyıyıla (4) yoğuralar habb edeler şerbeti iki buçuk diremden üç direme degindür nāfiʿ ola h a b b ki (5) içi bağlaya ve sahc ki maʿdede veyahūd yukaruda olan bağarsuklarda olsa ana fāyide ede (6) alalar ekşi nār kabı ve māzū ve eczā berāber dügeler

P168a harīrden eleyeler sirkeyile bişüreler tā ki (7) munʿakıd ola oddan indüreler soğuyınca koyalar andan sonra fulful dānesi gibi hablar edeler (8) şerbeti on habdan tā yigirmi habbe degin ola soğuk suyıla istiʿmāl edeler k u r s-ı t e b ā ş ī r-i (9) k ā f ū r ī katı hummālara ve sil rencine ve harāretden olan yürek oynamasına ve ʿatşa ve kan (10) kusmağa ve öksürüğe müfīddür ve ishālı keser kuru kızıl gül yapragı ve buyān dibi elliğer direm (11) ḫıyār toḫmı şınḫıyār toḫmı kabak toḫmınuŋ içi ve toḫmekān dürder direm tebāşīr ve samġ-ı (12) ʿarabī ve ak keşīre ve nişeste birer direm kāfūr ve saʿfirān birer direm bu otları dügeler (13) eleyeler bezr-i katūnā luʿābıyla yoğuralar ikiğer buçuk direm kurslar edeler k u r s-ı t e b ā ş ī r-i (14) ḫ u m m ā z ī harāreti ve safrāyı sākin eder tabīʿatı kabż eder kuru gül yapragı on (15) direm samġ-ı ʿarabī ve kabı soyulmış kuzı kulagı toḫmı ve nişeste dürder direm tebāşīr ve

mersīn

M170a, (7)edeler:eyleyeler P, (9)olan:-P, (13)luʿābıyla : luʿābıyla P.

M170b

(1) yemişi ve enberbārīs ve üçer direm za'firān buçuk miskāl gil-i ermenī bir direm bunları (2) dögeler ekşi nār suyıyla ya enberbārīs suyıyla yoğuralar ikişer buçuk direm kurslar eyleyeler (3) e n b e r b ā r ī s r ā v e n d i tīz sıtmalara müfīddür ve cigeri kavī eder ve susalığı giderür (4) enberbārīs dört direm ḫıyār toḫmı ve sakız ve tebāşīr ve buyān dibi ikişer direm (5) kızıl gül yaprağı on direm rāvend-i çīnī ve sünbül ve lük ve za'firān birer direm terāngübīn (6) beş direm bunları dögeler kāsnī suyı ya enberbārīs suyıyla yoğuralar ikişer buçuk direm kurslar ėdeler (7) k u r s-ı k e h r u b ā kehrubā ve lük ve köz
P168b ağacı pūsı beşer direm cülnār ve teke sakalı (8) suyı ikişer buçuk direm günlük iki direm kerefes ve efyūn üçer direm kamusın dögeler ve eleyeler (9) ve sumāk suyı birle birer miskāl kurslar ėdeler her gün bir kursı sumāk suyıyla vėreler içe ve ol sumāk suyı kıvama gelmiş ola kan işemege (10) gerek zahmdan gerek ġayrı zahmdan olsun menfa'atı vardur ve bevāsīr rehcine (11) müfīddür s ı f a t-ı s u t ī r ā ki ana maḫlas-ı ekber derler fāyide ėder eski baş ağrısına (12) ve baş çegzinmesine ve şar' zahmetine ve vesvāsa ve melīco ve sıtmalara ki ditredür (13) ve göz ağrısına ki rutūbetden hāsıl ola ve dahı bununla su'd ėdeler göz (14) ağrısına ve bunı göze sürme çeker ve dahı fāyide ėder diş ağrısına ve öyken ağrısına (15) ve yan ağrısına ve nāsleyi nem' eder kaçan mā'ü'l-'aselile içse

---

M170b, (2)şuyıyla:şuyıyıla P, (9) birer mışķāl ķurşlar ėdeler her ġün bir ķursı şumāķ şuyıyla :-M, (13)bununla: bununla P.

M171a

(1) ve eger kan tükürse baga yapragı suyıyıla içse fāyide eder ve eger rāzyāneyi kaynadup (2) ol suya bunı katup ma'desi agrıyan kişi ya ma'desinde galīz yel olan kişi içse (3) fāyide eder ve dahı yaramaz fikirlere ki sevdādan hāsıl ola müfīddür ve dahı bagarsuklarda (4) olan zahmetlere ve veremlere fāyide eder ve dahı ra'şaya ve talak agrısına müfīddür (5) ve idrār-ı bevl eder ve bögrekde ve kavukda fuzūlı ekser kaçan ki bundan içse ya taşradan (6) sürse ve dahı süst olmış zekeri muhkem eder ve şehvet-i cimā'ı depredür kaçan taşradan (7) bununıla tılā edeler ve dahı nıkrısa ve sovukdan olan vaca'-ı mafāsıla ve dahı tegennüc-i (8) imtilā'iye ve āvāz dutılmasına ve yılan ve
P169a çıyan sokdugına fāyide eder ve eger büyı (9) kaynadup suyına bundan ezüp hukne kılsa karın agrısına ki sovukdan ola (10) müfīddür san'atı alalar selīhe ve azgır sekiz direm cünd-i bīdester ve fatrāsāliyün (11) on beşer mıskāl kust kerefes tohmı yigirmi dört direm seysāliyūs bir mıskāl kust (12) ve mürr ve dārçīnī ve akrās-ı enderün ve nı'a-ı süyile ve asārün altışar direm (13) ak bīber on iki mıskāl dār-ı fulful dört mıskāl bu mecmū'ın (14) döğeler üç edviye kadar balıla karışdıralar altı aydan sonra isti'māl edeler şerbeti (15) bir diremdür ılıcak suyıla içeler san'atı sure ki mahlās-ı ekberde isti'māl olınur

---

M171a (1)kan tükürse:kan tükürden kişi P, (2)ma'desinde: ma'desine M, (5)bögrekde ve kavukda:bögrekden ve kavukdan P (11)kust:-P, (12)mürr:mürrd M, enderün:enderūhurun P, direm:mıskāl P, (13)dār-ı fulful dört mıskāl bu mecmū'ın: dār-ı fulful dört mıskāl dar-ı fulful dört mıskāl bu mecmū'ın M.

M171b

(1) alalar ḥamāmā ve dār-ı şaşı'ān ve kust ve mürr ve kasabü'z-zerīre ve aḳ büber ve karanful (2) ve nānḫuvāh üçer direm dārçīnī ve mastakī ve za'firān ve kızıl boya altışar mışkāl (3) fū bir mışkāl sünbül-i tīb ve sādec-i hindī yedişer mışkāl kamusın dögeler eleyeler (4) ayva şarābıyla ya müşelleşile yaḫūd kuru üzümden ya baldan olan şarābıla yoğuralar ve birer (5) mışkāl kurslar düzeler gölgede kurudalar sırça kabda saklayalar ḥācet vaktında isti'māl (6) edeler nāfi' ola inşāa'llahu ta'ālā terkīb-i sufūf ki balğamun hakkından gelür (7) gelür ve yelleri taḥlīl eder aḳ türbüd otuz direm zencebīl yedi direm aḳ şeker altmış (8) direm bunları ayru ayru dögeler ince elekden geçüreler türbüd ve zencebīl bādām yağıyla (9) ovalar bir birine karışduralar çerbeti iki buçuk mışkāldur sabāḥ kavurelar yeyeler ya balıla (10) karışduralar yeyeler va'llahu a'lem bi's-savāb

ELLİ SEKİZİNCİ BĀB

P169b (11) l u'ū k l a r ı v e s u f ū f l a r ı b e y ā n e d e r lu'ūkı Luḳmān Ḥekīm ādemde yedi (12) dürlü 'illet vardur ki ol yedi 'illetden şarp yokdur fālic ve 'ırku'n nisā (13) ve şehvetsüzlik ve kulunc ve bevāsīr yeli ve göz ağrısıdur bu yedi dürlü rence (14) bir dürlü 'illāc buyurmış ol 'illāc budur ceviz-i buvā ve karanful ve ḫākula ve şu'd-i (15) hindī ve dārçīnī ve emle ve sünbül-i ḫōş-būy her birinden berāber alalar dögeler kefi

---

M171b, (2)direm dārçīnī:mışkāl dārçīnī P, (5)kurudalar: ğurudalar P, (10)yağıyla:yaşıyla P, va'llahu a'lem bi's-şavāb: -M.

M172a

(1) alınmış ḳıvama gelmiş balıla ḳarışduralar şöyle ki lu-
ʿūḳ ola şerbeti sekiz miṣḳāldur (2) her ki yese allahuŋ i-
nāyetiyle göŋül diledügi gibi ola bu meẕkūr maraẕlardan
ḫalāṣ (3) bula l u ʿū k-ı z ū f ā rebve ve eski öksürüge
müfīddür ve daḫı göksi ve öykeni balġamī ḫılṭlardan (4)
arıdur gök sūsen dibin ve zūfā yigirmişer direm üç rıṭıl
bişüreler tā bir rıṭlı (5) ḳala andan soŋra bir rıṭıl şe-
ker ḳatup ḳıvama vereler nāfiʿ ola l u ʿū k-ı t e b ā ş īr
(6) sıtmayıla olan öksürüge ve daḫı sil rencine müfīddür
alalar samġ-ı ʿarabī ve kākula ve şınḫıyār (7) toḫmı içi
yedişer direm nişeste ve keşīre onar direm tebāşīr dört di-
rem aḳ şeker (8) altmış direm mecmūʿın dögeler eleyeler bā-
dām yaġıyla cerb edeler andan soŋra kefi (9) alınmış balıla
ḳarışduralar ve bir sırça ḳabda saḳlayalar nāfiʿ ola s u-
f ū f ki Artaṭālīs (10) Zülḳarneyn'içün düzdi ḳarın geçdü-
gine ve maʿde fāsid olduġına ve yaraḳan rencine ve aġız
P170a (11) ḳokusına ve unutḳaḳlıġa ʿaẓīm fāyide ḳılur ve taʿāmı
haẓm eder ve göŋli ferah (12) ḳılur otları ḳırfa ve sādec-i
hindī ve heyl ve ʿūd-ı hindī ve asārūn ve mastaḳī (13) ve
ve helīle- i kābilī ve çekürdeksüz ve peleng ve nār-müşk
ve nār-ı ḳayser ve kimmūn ve dārçīnī (14) ve ruvāla ve ful-
fūl ve dār-ı fulful ve sencebīl ve ḳaranful ve her birin-
den berāber alalar edviye (15) ḳadar nebāt şeker ḳatalar
bu otları irirek dögeler ve ḥācet vaḳtında beş direm yeyeler

M172a, (2)ʿināyetiyle:ʿināyetiyile P, (4,5)rıṣıl:rıṭl P,
(5)ḳıvām:ḳıvama P, (8)yaġıyla:yaġıyıla P, (11)ḳokusına ve:
ḳokmaına de ve P, (12)sādec-i :sādic-i P, (13)peleng ve
nār-müşk:peleng müşk P, (15)şeker:şükker P.

M172b

(1) ol zikr olınan 'illetlerden halās bulalar s u f ū f ki 'akreb sokdugına müfīddür (2) alalar rāvend-i çīnī ve zirāvend-i tavīl ve kebere dibi ve ākırkarhā eczā berāber dögüp (3) eleyeler şerbeti bir diremden iki direme degindür va'llahu a'lem bi's-savāb

ELLİ TOKUZINCI BĀB

(4) y a k u l a r v e m e r h e m l e r b ā b ı n d a - d u r merhem-i surh san'atı budur ki süciden dönmiş sirke (5) ve zeyt yagını birer rıtıl alalar ve mürdeseng yetmiş beş direm rāstuh tagı beş direm (6) jengār dört direm sirkeyi zeyt yagına karışduralar şol kadar kaynadalar ki (7) sirke tamām gide zeyt yagı kala andan sonra otları dögülmiş ve elenmiş bu zeyt yagına (8) karışduralar gene arkun arkun kaynadalar tā ki koyula ve rengi kızıllıga māyil ola (9) pes otdan indüreler bir kab içine koyalar saklayalar hācet vaktında isti'māl edeler (10) m e r h e m-i i s fi- d ā c san'atı ak mūm kırk direm gül yagı seksen direm bunları azacuk (11) od üzerinde erideler andan sonra oddan in-

P170b düreler havāna koyalar ve on direm dögülmiş (12) ve elenmiş isfidāc üzerine koyalar ve biraz būre suyın ve biraz teke sakalı suyın koyalar (13) ve karışduralar tā ki tamām bir birine karışa hācet vaktında isti'māl edeler m e r- h e m-i j e n g ā r (14) san'atı jengār iki direm çam sakızı beş direm anzurūt bir direm bunları dögeler (15) zeyt yagıyla erideler jengār dögülmiş ve elenmiş ola üzerine koyalar ve karışduralar tamām

---

M172b, (3) bi's-savāb:-, (9) rıtıl:rıtl P, yetmiş beş:yetmiş P, (15) yagıyla:yagıyla P.

M173a

(1) karışa hāçet vaktında isti'māl edeler k i r e c m e r h e m i yėnür baglara ve od göynügine (2) 'azīm fāyide eder otları söyünmedük kireci yumşak dügeler kettān bezinden bir kīse dikeler (3) ve ol kireci ol kīse içine koyalar ve bir çanaġa su koyalar ve ol kīsedeki kireci ol (4) su içine ezeler tā ki kirec tamām ol suya çıka pes ol suyı koyalar tā ki kirec dibine (5) çöke andan suyı az az dökeler kireci kala ol kireci kurıdalar eger kış güni olursa ol kireci zeyt yaġıyla ezeler ve eger yaz güni olursa gül yaġıyla ezeler merhem ola ve bir sırça (7) kaba koyalar hācet vaktında isti'māl ėdeler bir dürlü dahı kirec merhemi ki od göynügine (8) müfīddür evvel kireci yedi kez yuyalar ve yumşak dögülmiş yigirmi direm lahana tohmı altmış direm (9) gül yaġına karışdurup isti'māl ėdeler m e r h e m-i k ā f ū r ī ki dudak yarılduġına ve ma'de (10) yarılduġına ve bevāsīre ki cirāhatdan ola ve od göynügine san'atı alalar mürebbā olmış ak (11) mürdesengden ve eyü isfidāc dörder direm dögeler ve sekiz direm saru mūm (12) ve on altı direm
P171a zeyt yaġı mūmı yaġıla erideler üzerine mürdesengile isfidāc (13) havān içinde katalar muhkem sahk ėdeler tā soviya andan sonra iki yumurda aġını biraz kāfūrıla (14) katalar dahı uşat karışduralar tā merhem ola y e ş i l m e r h e m ki artuk otları yaz cirāhatlarun (15) çirçin arıdur alalar on direm zencār ve on direm balıla karışduralar biraz anzūrūt

---

M173a, (6)yaġıyla:yaġıyıla P, (10)olmış: -H, (15)anzurut: unzurut H.

A173b

(1) dahı katalar çirgleri cirāhatdan ġāyet arıda k a r a m e r h e m ki cemī'i cirāhatlara eyüdür (2) mürdeseng yigirmi direm anzurūt ve sabr ve demü'l-aḫveyn ve uşak ve pirezed onar direm (3) zeyt yaġı iki yüz yetmiş direm bişüreler tā ki merhem ola ber-ka'ide m e r h e m-i k ī r ū ṭ ī (4) nāfi'dür teşennüce ve aġrılu endāmlara mūm beş direm nīlūfer yaġı benefşe yaġı ve gül (5) yaġı ve ḫīrū yaġı onar direm tavuk yaġı kaz yaġı sığır inciginüñ iliği beşer direm isfidāc (6) yigirmi direm karışduralar 'ādetce m e r h e m-i ḫ a m ī r ki katı veremleri yumşadur ḫanāzīri açar (7) san'atı uşak altı direm günlük üç direm kara tuz ve çam sakızı dürder (8) direm buġday ḫamīri kaz yaġı yigirmişer direm zeyt yaġı hācetçe uşaġı sirkeyile ezeler yaġı (9) erideler cem' edüp karışduralar s i r k e m e r h e m i ki et bitürür karhaları kurıdur cirāhatı (10) sovıdur dögülmiş mürdeseng bir vakiyye ve dürt vakiyye zeyt yaġı ve (11) dürt vakiyye sirke havān içine koyalar ve dögeler tā merhem ola m e r h e m-i z i n c i f r e ki (12) biğmez veremlere ḫanāzīr gibi ve seretān gibi nāfi'dür san'atı mürdeseng beş direm (13) uliku'l-butum altı direm günlük ve uşaġ ve dāne çadır ve ak mūn onar direm (14) zincifre yigirmi dört direm bu otları dögülmiş ve elenmiş cem' edeler ve eriyeceği bir pāre zeyt (15) yaġı bir pāre ġīrūġan

P171b ger ger oldukca erideler havāna koyalar havān destesiyle vuralar tā merhem ola

---

A 173b, (2)anzurut:unzurut B, (3)ber-ka'ide:bir ka'ide B, (10)ve dürt vakiyye:ve dürt vakiyye ve dürt vakiyye , (14)direm:- , (15)koyalar:- , merhem:nem B.

M174a

(1) m e r h e m-i r u s u l ki yumşadur katı veremleri ve ḥanāzīre ve ṭā'ūnlara ve seretānlara nāfi'dür (2) san'atı mūm ve çam sakızı on dörder direm cāvşīr ve jencār ve dāne çadır (3) ve mürr-i sāfī ikişer direm zirāvend-i ṭavīl ve buyān dibi üçer direm mukl-ı azrak dört direm (4) mürdeseng dört buçuk direm uşak yedi direm bu cemī'in dögeler eleyeler ve ol ki (5) eriyecedür yarım rıṭıl zeyt yağıyla erideler ve kalan edviyeyi karışduralar ḥācet (6) vaktında isti'māl edeler bir dürlü merhem daḫı ki od göynügine yarar mürdeseng ve gümiş bokı (7) ve isfidāc ve gümiş iklīliyāsı ve yuyınmış būre mecmū'ından berāber gül yağı yumurda (8) ağı dükelin havāna koyalar eyü karışduralar s a n'a t-ı z a m ā d ya'nī yaku eger ma'de ağzına (9) kosalar kusdurur ve eger göbek üzerine yaksalar ishāl eder ve eger kasuk üzerine yaksalar (10) idrār-ı ḥayż eder alalar büreng-i kābilī daḫı eşek turpı suyından üçer mışkāl (11) ḫarbak-ı ebyaż ve mürdeseng dörder direm zeyt yağınuŋ dürdi on mışkāl (12) keçi mūmı bokı ve mūm beşer direm mūmı zeyt yağınuŋ dürdiyle erideler kalan edviyeyi (13) düğüp karışduralar ve kāğıd üstine dürtüp yakın edeler nāfi' ola inşā'llahu ta'ālā

ALTMIŞINCI MĀDDE

(15) ya ğ l a r ç ı k a r m a k ṭ a r īḳ a s ı n b i l d ü r ü r yağlar çıkarmak ṭarīkasın bildürür her bir nesnemüŋ

M174a, (3)direm:dirhem P, (5)rıṭıl:rıṭl P, yağıyla:yağıyla P, (6)ki: -P, (7)yuyınmış:yumış P, (12)mūmı: -P.

M174b

(1) yağı kendü tabī'atı gibidür ıssı çiçekler yağın çıkarmak tarīkası pāpādya ve nerkes gibi (2) oldur ki yüz direm zeyt yağına kırk direm çiçek koyalar karışduralar bir şīşeye koyalar (3) kırk gün güneşde tertīb edeler s o v u k ç i ç e k l e r ü n gül ve nīlūfer ve benefşe gibi yüz (4) direm şīrūğana ya tatlu bādām yağına kırk direm çiçek koyalar yigirmi gün güneşde (5) tertīb edeler çiçekler tamām perverde olıcak süzüp yağın alalar t o ḫ m l a r v e d i b l e r (6) yağın çıkarmak tarīkası oldur ki bunları nīm-kūft dögeler yumşayınca suda ısladalar (7) ve kaynadalar ve süzeler yetecekçe zeyt ya şīrūğan katalar suyı gidince kaynadalar suyı gitdüği (8) andan bellüdür ki bir pāre ağaca panbucak saralar ol yağa banduralar oda dutalar eger (9) çirilderse daḫı suyı gitmemişdür eger vakt tar olsa perverde eylenmiş çiçek (10) yağı hāżır olmasa bu çiçekler dedügümüz yağlar içinde kuvveti gidince kaynadalar süzeler (11) yemişler suyı çıkar nesneler yağın çıkarmak ayva gibi ve turak otı gibi dögüp suyı gidince yağda kaynamağıla çıkar yağlu dāneler yağın çıkarmak kuru bādām fıstuk ve kabak çekürdegi (12) kabın soyup gey dögüp karçu üstine ılıcak sagup elile çıkarmak gerek her bir (13) denāyı ki bir münāsib yağda kaynadalar ol denānūñ yağıyla kuvveti ol yağa çıka (14) nite ki ferfīyūn yağın çıkarurlar turak otı yağı ıssıdur endāmlar ditremegine fāyide (15) eder çünki dayīa oda kargu dirteler ve balgamī ısıtmalara nāfīddür ve tenden yolları

P172a

M174b, (7)ve süzeler:süzeler P, (9)çirilderse:çirildirse P, (11) ayva gibi ve turak otı gibi dögüp suyı gidince yağda kaynamağıla çıkar yağlu dāneler yağın çıkarmak:-P, (14)yağıyla:yağıyla P.

M175a

(1) sürer ve tamarlarda ki südde olup bağlanmış ola açar ve dükeli sovukdan olan marażlara (2) fāyide ėder san'atı tāze susam yağı bir rıtıl turak otı toḫmı seksen direm bu

P172b ikisini (3) bir büyük şīşeye koyalar ve yigirmi gün güneşde tura ki yağıla mürebbā ola andan (4) soŋra süzeler isti'māl ėdeler p ā p ā d y a y a ġ ı ḫācetdür ḫāṣıyyeti endāmlar aġrısın (5) giderür ve yėlleri tenden sürer san'atı iki yüz direm tāze şīrūġan alalar ve pāpādya (6) çiçegin alalar ve gölgede kurıdalar iki vakiyye bundan alalar bunları bir büyük şīşeye koyalar ve iki (7) vakiyye büy daḫı katalar ve kırk gün güneşde koyalar kırk günden soŋra süzeler yağın bir şīşeye (8) koyalar ḫācet vaktında isti'māl ėdeler s e z ā b y a ġ ı san'atı yaş sezābı dögeler (9) ve sıkalar suyın çıkaralar iki yüz direm ya üç yüz direm ol sudan bir çölmege (10) koyalar üzerine yüz direm zeyt yağın koyalar ve şol kadar kaynadalar ki su gide yağ kala (11) bir şīşeye koyalar ḫācet vaktında isti'māl ėdeler ḫāṣıyyeti bel aġrısı ki sovukdan (12) ola oda karşu dürteler aġrısın giderür eger açla andan (13) içseler süst olmış sinirleri ḳavī eyler ve eger bir kaç kez dürtseler sovuk yėlleri (14) tenden sürer eger ḫammām içinde altı direm içse ra'ġa zaḫmetinden kurtıla mücerrebdür (15) eger ḫulaŋa tamsursalar südddelerin açar ḫaçan bunuŋla iḫtikān kılsalar göbek aġrısın giderür

---

M175a, (2)rıtıl:rıtl P, (4)ḫācetdür: -P, (15)giderür:gidere P.

M175b

(1) dahı kulunca ki lezic ḫıltlardan ḥāsıl ola ya ġalīẓ yellerden fāyide kıla m e r s ī n nāfi'dür (2) baş harāretine ve dahı saç bitürür ve saçı gökçek kılur eger anı dürtseler ve dahı saçı (3) çok eyleyüp kavī kılur san'atı alalar dört buçuk rıtıl şīrūġan ve tāze mersīn (4) yapraġı yigirmi dört rıtıl yapraġı dögdükden soŋra yigirmi batman su

P173a içinde bir gün ve bir gèce (5) ḳoyalar andan soŋra yumşak odıla bişüreler tā ki suyı gide yaġ ḳala g ü l y a ġ ı mu'tedildür harāretde (6) fāyide kılur dimāġ harāretine dahı ıssı veremlere evvel zuhūrında ḳuvveti dimāġı ziyāde (7) kılur fehmi arturur ishāl-ı mezāriyeni ḳabż kılur ıssıdan ḥāsıl olan baş aġrısına (8) müfīddür ḳaçan sovuḳ suyıla azacuḳ sirkeyile ḳarıdurup dürtseler ve dahı giciyik (9) olan kişi bedenine sürse gidere giciyigin sākin ède uyuza dahı fāyide kılur san'atı (10) alalar muḳaşşer simsimi yaḫūd muḳaşşer bādāmı andan soŋra tāze gül yapraġın pāk ède-

ler diblerinden (11) dahı bu simsime ḳarışdıralar da iki ay tura andan soŋra her bir batman güle dört batman (12) muḳaşşer simsim ḳatalar andan soŋra düğüp yaġın çıḳaralar bir dürlü dahı alalar bir rıtıl (13) şīrūġan dört vaḳiyye gül yapraġı bir şīşe içine ḳoyalar yigirmi gün güneşde ḳoyalar andan (14) soŋra sāf ėdüp saḳlayalar ḥācet vaḳtında istiʿmāl ėdeler k a b a ḳ y a ġ ı sovuḳdur (15) yaşdur dimāġ ıssısına fāyide kılur serdāri olan kişilere ve mālīḫulyālu kişilere

---

M175b, (1)ḫıltlardan:ḫıltdan P, (3,4,12)rıtıl:rıtl P, (5)andan:-P, (7)fehmi:fehm P, (9)gidere: -P, ède:éder P, (10)da: -P, (12)muḳaşşer:muḳaşşır P, (15)dimāġ:dimāġı P.

M176a

(1) kaçan burnına tamzursalar yaḫūd başına dürtseler ve daḫı harārete ki bedende (2)'āriż olur nāfi'dür san'atı alalar ulu yaş kabagı dögeler suyın alalar dört batmanın bir batman (3) suyı şīrūgana katalar yumşak odıla daḫı kaynadalar tā ki tamām suyı gide yagı kala (4) n e r k e s yag ı hārdur ikinci derecede ratbdur evvel derecede sinirler zahmetine sevdāvī (5) baş agrısına fāyide eder katı veremleri tahlīl eder daḫı sovuk māddeden veremleri giderür (6) ve rahm agrısına müfīddür agız yumılmış olsa açar san-

P173b 'atı alalar nerkes çiçegin (7) şīrūganıla ya bādām yagıyla terbiyet kılalar gül yagın terbiyet eder gibi m ī'a (8) y a g ı fāyide kılur vaca'-ı mafāsıla daḫı sovumış a'zāları ıssı kılur bögregi ve kavugı (9) ısıdur ve katı veremleri tahlīl eder san'atı alalar şīrūganı bir buçuk rıtıl mī'a- i (10) yābise üç vakiyye yumşak odıla bişüreler tā ki yag mī'a kuvvetin ala andan sonra (11) oddan indürüp süzeler hācet vaktında isti'māl edeler b e n e f ş e y a g ı müberriddür (12) murattıbdur uyku getürücidür daḫı harāret ki i'tidāldan çıkmış ola i'tidāle getürür gāyet ḫūb tılādur (13) mücerrebdür nāfi'dür harārete ki bedende ola daḫı ıssıdan olan baş agrısına eger (14) burnına tamzursalar eger benefşe yagı içinde bir pāre ak mūmı eridüp oğla.cıklar (15) göksine dürtseler öksürüklerine fāyide

mala daḫı , eğis kurdıgına müfīddür daḫı saç

M176a, (3)suyı:-P,daḫı:-P, (5)giderür:-, (7)yagıyla:yagıyla P, (9)şīrūganı:şīrūgan P, rıtıl:rıtl P, (11)indürüp:indireler P, (12) i'tidāld n çıkmış ola:-, (14)oğlacıklar:oğlancuklar P, (15) kurdıgına:kurıdugına P.

L176b

(1) sakal ve kaş kılı döküldüğiyiçün benefşe yağın dürtsele fāyide kıla ve eger hammām havżı içine (2) girse derledüğin den soŋra açla iki direm benefşe yağın içse žīk nefes (3) olan kişiye menfa'at kıla ammā gerekdür ki her cum'ada bir kez isti'māl kıla san'atı (4) alalar tāze benefşe çapların arıdalar dürt vakiyye tartalar on iki direm daḫı andan (5) soŋra yüz otuz dört direm gīr-baht yağın alup bu dürt vakiyye benefşe (6) gülābi içine koyup güneşe koyalar tamām olduğından soŋra yağ içinden benefşeyi çıkaralar (7) yağını saklayalar ḫ a n z a l y a ğ ı alalar çahār-ı ḫanzaldan rub' rıṭıl anuŋ üzerine bir rıṭıl (8) zeyt yağın katalar kuvveti çıkınca bigüreler andan getüreler isti'māl ederler soğuḳdan olan ḫastalıklara (9) nāfi' ola eger bu yağdan içseler çok balğam iskāl ede daḫı (10) karında ḫabbü'l-fakā gibi sorulcan gibi kurtları kaçan çıkara sığır ödiyle karıştırup (11) göbek üzerine koşa hemān fi'il kıla kaçan bu yağdan başına dürtse saçı dökülmekden (12) mani' ede eger kulak'ın tamızsalar ağrıldı ve çığıldı zahmetin gidere ve ol kurt ki (13) kulakda olur öldüre ve eger bir pāre ol yağdan ağız içine koyup çiğneyen diş üzerine (14) ısıcı eyleyüp koşa çiğnedüğin çidere ve daḫı her birinde ki soğuḳdan ḥāṣıl olmış zaḥmet (15) olan aça dürtseler ağyil ola a f-s e n t ī n y a ğ ı alalar afsentīn çiçeğinden bir rıṭıl

---

L176b, (4)tartalar:-P, daḫı:-P, (7,15) rıṭıl:raṭl P, (8)katalar:koyalar P, (10)ödiyle:ödiyile P, (14)birinde ki:yerde ki P, (11) öbek:çebek ←

177a

(1) tarnā olmazdan ündin daḫı üzerine dürt raṭıl zeyt ya-
ġın ḳoyalar bir gīçe içinde (2) ḳırḳ gün güneşde aşaḳoya-
lar andan soṇra süzüp ṣaḳlasalar bedenüṇ içine ve taşına
(3) fāyide ḳılur ve eger bundan içseler süddeyi gidere ve
yarākāna fāyide ḳıla ve idrār-ı ḥayż ede (4) ve żaʿīf maʿ-
deyi ḳavī ḳıla ve eger ḳulaġa ṭamzursalar ol ḳurt ki ḳulaḳ-
da durur öldüre (5) ḳaçan bu yaġdan mūn-rūġan ḳalup żaʿīf
olan maʿdeye dürtse (6) ḳavī ḳıla ve eger aġrıyan göz üsti-
ne dürtse fāyide ḳıla ḳ u s ṭ-ı ṣ ā d e c alalar ḳuṣṭ-ı
(7) hindī otuz direm irirek dögeler ve bir gün bir gece
ṣarāb-ı reyḥānī içinde ıslatalar (8) andan soṇra dürt raṭıl
zeyt yaġın ḳatup yumşaḳ odıla ḳaynatalar tā ṣarāban (9) ru-
ṭūbeti gidince andan ḥācet vaḳtında istiʿmāl edeler menfa-
ʿatı ḳaçan bu yaʿdan (10) içse veya bedenine dürtse burūdet-i
P174b maʿdeye ve ciğere fāyide ḳıla eger başa (11) dürtseler sa-
ḳa gökçek eylçye ve daḫı mecmūʿı soyuḳdan ḥāṣıl olan ḫaṣta-
lıḳlara (12) nāfiʿdür ʿā ḳ ı r ḳ a r ḥ ā y a ġ ı alalar
otuz direm eyü ʿūḳırḳarḥā ṣarāb-ı reyḥānıla (13) ıslatalar
ḳuṣṭ yaʿnı ḳaynatduḫı ṭarīḳa üzerine bunı daḫı ḳaynatalar
ġāyetiyle maʿdeyi ḳuvvetlendürür (14) ve daḫı soyuḳ ġalebe
eden ciğra fāyide ḳıla ve daḫı baṭlanı ḥarekete ki ẓāhir
olur (15) aʿṣāya ġalebe- i berūdeden nāfiʿdür ve eger bu yağ-
dan aṭmaca ve oğurlamaca dürtse

177a, (1,3)raṭıl:raṭl P, (2)ṣaḳlasalar:aṣḳlayalar P,
(5)bu yaʿdan:bu yaʿdan bu yaʿdan P, (14)eden:ede P,
baṭlanı:baṭlan P.

A177b

(1) ol kişi ki anı nevbetile sıtma dutar nevbetinden öğdin anuŋ ditremesine fāyide kıla (2) ve daḫı kanḳa'uźva ki dürtseler ol'uźva ḥarāret getüre ve eger nasrū'uŋ burnına (3) tamzursalar menfa'at kıla ve daḫı sovukdan olan yarım baş aġrısına ve sudā'a (4) fāyide kıla e ş e k t u r p ı y a ğ ı bunuŋ yapraġın alalar döğüp suyın sıkalar suyından (5) bir miḳdār alalar ve ol ḳadar zeyt yaġın ḳatalar yumşaḳ odıla ḳaynadalar suyı gidüp (6) yaġı ḳalınca ḥāşiyyeti bedenüŋ sovuḳlıġın giderür ḳaçan bu yaġdan dürtseler daḫı (7) fuḍūlı a'żāya celb étmeye ve daḫı yüzdeki çıḳıda fāyide kıla ve ḳulaġa tamzursalar (8) devī ve tanyiz ya'nī güvüldisin gidere ve ḳulaḳda düriyen öldüre ve daḫı ḳulaġa (9) ġalīẓ yellerden ḥāsıl olan işitmezliginе fāyide kıla d i f i l ī y a ğ ı alalar aġu aġacınuŋ (10) yapraġınuŋ 'uṣāresinden bir raṭıl bir raṭıl gül yaġı ve zeyt yaġı ol 'uṣāreye (11) ḳatup bişürseler tā ki suyı gide yaġı ḳala süzüp saḳlayalar ḳaçan bu yaġdan iriŋlü uyuza (12) dürtseler gidere muǰerrebdür

A178a

A179a (13) c e v ā h i r l e r v e m a d e n i h l e r i b i l d ü r ü r cevāhīr-i ǰalīnūs cemī'i endāmın ḳuvvet verür (14) ve eğiz ḳokusın giderür ve böǰei şāfī eder ve māsūr yelin ve delükli gideriir ve sovukdan (15) olan baş ağrısın giderür ve çeḳ içeme'i ki ḳavuḳ sovuḳlı'ından ola gideriir ve bal'adan

---

A177b, (2)ḥarāret:ḥarāreti P, (4)ḳıla:-P, (10)raṭıl:raṭl P, (15)bal'adan:balġam A.

M178a

(1) olan ökseürügi keser ve erligi arturur ve bahak renci-
ne fāyide eder ve yaramz bagları giderür (2) ve bügrekde
eglenür kum giderür ve saçı sakalı kara eyler ve her ki
bu cevāriği yigirmi bir gün (3) isti'māl ėtse bu zahmetler-
den emīn ola san'atı sünbül ve karanful ve kākula ve se-
līhe (4) ve dārçīnī ve ḫūlıncān ve zencebīl ve za'firān ve
ak büber ve kust-ı bahrī ve su'd (5) ve 'ūd-ı belesān ve
habbü'l-ās ve asārūn ve kasabü'z-zerīre her birinden birer
cüz'(6) ve mastakī bėş cüz ve kand sükkeri cemī'i edviye
denglü yahūd balıla yogurular bir hefte koyalar (7) tura an-
dan sonra gerbeti iki miskāldur açla yeyeler ve eger ta'ām-
dan sonra bir hamle (8) katlanup yérlerse revādur hem eyü-
dür c e v ā r i ş-i m ü ş k mastakī bir direm karanful
(9) dārçīnī ak sandal birer direm 'ūd iki direm müşk üç çe-
kirdek çeker yüz direm (10) gül suyı elli direm za'firān
buçuk direm evvel şekeri gül suyıyla kıvamı getüreler andan
(11) ocakdan indüreler bu edviyeleri içine koyalar karış-
duralar bir tepsiye bādām yağın dürteler (12) ol tepsi içi-
ne dökeler soyuyacak kesecler katıya koyalar ammā müşki şe-
kerile dögeler ve 'ūdı (13) ve sandalı dürpiyile dürpileye-
ler andan havāna dökeler c e v ā r i ş-i y ā k ū t ī
cemī'i (14) kavīya menfa'atı vardur iki miskāl isti'māl ėde-
ler ak sandal celec-i mukaşşer ravzabān (15) kızıl gül iki-
M175b şer direm sünbül kuru kişmiş birer direm bennen bir miskāl
bādrenbūyā toğmı on

M178a, (6)yérlerse:yerlerise P, (9)şekirdek:şekirdek P,
(13)dürpileyeler:dür dürpileyeler A, (14)mukaşşer:mukaş-
şar K.

M178b

(1) direm müşk iki direm kâkula iki direm zurunbâd turunç kabı sâdec-i hindî helîle kabı (2) birer direm kâbilî helîle-i lâciverd-i maşûl la'l kızıl gül yâkût birer mışkâl karfa (3) yegb'akîk birer direm incü bir buçuk direm firüzec sarı tılâ iki deng mukara iki deng (4) bâ-zehîr-i hayvânî karanful za'firân büssed kehrubâ 'anber-i eşheb birer mışkâl misk-i hâliş (5) buçuk mışkâl ğâm ebrişim yüz mışkâl alma şarâbı nebât-i maşrî elliğer mışkâl 'ırk-ı (6) gâvzubânda şîr gülâbı yigirmi beşer mışkâl cevz-i buvâ bir direm c e v â r i ş-i u s k u f (7) kuluncı şideriir sancuyı ve yelleri tesehîl eder kabzı işhâl eyler arka sancusını ve büğrekdeki (8) yellerı ve yan başlarında yüriyen sancuları şideriir cimâ' kuvvetin eyider (9) satmaya yarar otları kabı kazılmış ak türbüd ve mahmûde beşer direm hâş elmazlarda (10) altışar direm ak büber dürt buçuk direm kâkula dürt buçuk direm zencebîl dârşînî emlec besbâse karanful cevzi (11) bir buçuk direm ak şeker yetmiş iki direm bu otları eyrı eyrı düşeler ve eleyeler ve tartalar kaç diremise (12) ol kadar kefi olmış bal ısıdalar dahı ana katalar karanfullar şerbeti altı dirhemdir (13) c e v â r i ş-i d â r ş î n î mı'de bürek ba'îfları ve dahı sol hıltları ki 'akla kat eder (14) kâyide eder ve yelleri tahlîl eder sancatı dârşînî ve 'ûd-ı hindî ve râsen her birinden (15) altışar direm karanful ve asârûn beşer direm zencebîl bir

direm cevâriş-i kemûn

M178b, (1)zurunbâd:zurnbâd ., (2)la'l:la'la ., yakût:yakûta ., (6)eyider:-., (9)türbüd:türbüdür ., (10)dürt buçuk direm kâkula:-., (11)bir buçuk:birer buçuk ..

Edebiyat Fakültesi
Kütüphane Müdürlüğü

.179a

(1) nāfi'dür me'de soyuduğına ve dahı ekşi ekşi geğirmege
P176a ve gehvet-i galübibe (?) ve balğamī ve (2) sevdāvī sıtma-
lara ve dahı hayālar soukluğına ve incikruğa ki balğam çok-
lığından (3) ola san'atı bir gün bir gece sirkede ıslanmış
kimnün dahı kurumış ve kavrulmış iki (4) raṭıl büber üç va-
kiyye her vakiyyesi on iki direm būre- i ermenī on direm ve
hem gülgede (5) kurumış sagāb ve zenccbīl dürder vakiyye dö-
güp eleyüp üç edviye kadar balıla karışduralar (6) hācet vak
tında isti'māl edeler ba'zı tabībler selīḥe kabın dārçīnī
karfa (7) karanful habb-ı belesān mastakī ziyāde kılmışlar
dürder direm bir dürlü dahı cevārig (8) ki bāh arturur bög-
rekleri gey ısıdur helyūn tohm gakākul zenccbīl beşer di-
rem ak tūzerī kızıl tūgerī lisānü'l- (9) 'asāfir bezr-i rum-
mān-ı berrī kabı çıkmış simsim geker-i tabarzad ak behmen
her (10) birinden berāber dögeler eleyeler kefi alınmış ba-
lıla karışdurılar gerbeti bir miskāl c e v ā r i g-i (11)
'ūd ma'deyi ısıdur ta'āmı eyü sigdürür balğamı ve rutūbete ki
ma'dede ola nāfi'dür (12) kākula- i sı'ār ve kākula-i kibār
kebābe- i sīnī ve dārçīnī karanful zenccbīl dār-ı fulful
(13) sa'tarān birer direm geker buçuk raṭıl 'ūd-ı kamārī ful-
ful birer buçuk dö üp eleyüp (14) kefi alınmış balıla karış-
durılar gerbeti bir miskāldur c e v ā r i g-i 'a n b e r
burūdet-i (15) ma'deye kabākına sū'ü'l-hāzım rutubetlerine
dahı pīrlere hayct eyüdür san'atı

.179a, (4)raṭıl:raṭl ?, ve zen:-?, ( ) cy:-?, kızıl tūgerī:-.
(12)sı'ār:so'ār ?, (13)raṭıl:raṭl ?, kamārī:kumārī ?,

M179b

(1) kākule- i ṣıġār ve kibār besbāse dürder direm zencebīl dār-ı fulful onar direm cevz-i (2) buvā bèş direm ʿanber sünbül maṣṭakī ikişer direm müşk bir direm dögüp eleyüp kefī (3) alınmış balıla karışduralar gerbeti bir miṣkāl c e v ā riş-i s e f e r c e l-i m ü s h i l kulunca (4) nāfiʿdür

P167b dahı maʿdeyi takviyet eder iştahā-yı taʿām getürür maʿdede hāṣıl (5) olan yėlleri giderür ṣanʿatı ayvanuŋ kabın gidereler için arıdalar çekürdeğin bıraġalar (6) kişirek kişirek toġrayalar bir raṭıl andan soŋra müġellesi alalar üzerine koyalar ṣol miḳdār ki (7) ayva pāreleri bata andan soŋra müherrā olınca bişüreler pes çıkaralar düğeler tamām hall (8) ola ve elekden geçüreler andan soŋra üzerine iki raṭıl kefī alınmış bal koyalar dahı (9) yumşak odıla bişüreler andan soŋra bu edviyeyi dögüp eleyüp katalar zencebīl dār-ı fulful (10) çinī ikişer direm hėyl kūkula üçer direm maṣṭaki bèş direm sahmāniyā on (11) direm türbüd otuz direm mecmūʿını karışduralar tā hem-vār olınca yaḫşı munʿakid ola (12) andan soŋra bir tepsiye dökeler dahı kişirek kişirek kesdeler her pāresi dört direm (13) ola kuruyıcak turunç yapraġı arasında koyalar ḥācet vaḳtında istiʿmāl edeler bir dürlü (14) cevāriş dahı bi safrāyı hem iskāl ede zaḥmet ūd-ı hām maṣṭakī birer direm (15) türbüd dört direm sahmāniyā buçuk direm düğeler eleyeler balıla karışduralar gerbeti

---

M179b, (6,8)raṭıl:raṭl P.

M180a

(1) bėg diremdür ıssı ṣuyıla içeler c e v ā r i ṣ-i ṣ u- m ā k ki iç geçdügine nāfi'dür dahı (2) baẏarsukları ḳuvvet lendürür eyü ṣumāk on direm mersīn yemigi bėg direm ekşi nār (3) dānesi ṭatlu nār dānesi keçi boynuzı otuz direm (4) mecmū'ın dögeler eleyeler ḥarīrden geçürüp gül ṣuyıyla ḳarıgdurılar ṣerbeti bir mıgkāl (5) bir dürlü cevārig dahı ki ādemi semīrdür bevāsīre mūfīddür ṭa'āmı haẓm eder (6)
Pl77a menīyi arturur zencebīl fulful onar direm fānīd iki cevz-i mukaṣṣer sinsim-i mukaṣṣer dār-ı fulful (7) otuzar direm ce- mī'isin dögeler kefi alınmış bālıla ḳarıgdurılar ṣerbeti bi: mıgkāl (8) c e v ā r i ç-i a n ī s ō n-ı k ā m i l ki bu- rūdet-i me'deye nāfi'dür ve me'dedeki yėlleri (9) arıdur ve bedeni ḳızdurur ve bāhı arturur ve baligamī ükserüge fāyide ḳılur anīsōn-ı munaḳḳı (10) otuz direm 'aṣlu's-sūs maṣṭakī o- nar direm zencebīl ġulāncān dārçīnī rūzyāne (11) tohmı kere- ya bėşer direm ṣuda biten yarpuz selīhe ḳabı ākırḳarhā ful ful (12) dār-ı fulful bėşer direm ḳaranful kebābe sünbül-i hi dī za'fırān biser buçuk direm (13) cemī'in dögeler eleyeler ve elli direm ḫamīr atalar dėkelini ḳalı alınmış bālıla ka- rıgdurılar (14) ṣerbeti bir mıgkālden iki mıgkāla değindür s o v u k a k ī e r r i . ḫāṣıl gül tebāşīr ak (15) beh- men lisānü'ṣ-ṣevr biser direm ḳavrılmış kişnic ṣandal-ı

M180a, (1)diremdür:direm P, (2)mersīn:mirsīn P, (5)cevārig: cevārigi M, ṭa'āmı:ta'ām P, (7)otuzar:otup P, (11)yarpuz: yarpuzı M.

L180b

(1) tohmekān tohm ġıyār tohum içi ḳabaḳ tohumı içi dānesi arıdılmış emberbārīs (2) üçer direm delüksüz incü kehrubā büssed birer deng mecmū'ın düğüp eleyeler ḳıvamı (3) gelmiş şeker cüllābıyla ḳarışduralar şerbeti bir mıṣḳāl müferrih ki şovuḳdan ġafaḳāna (4) nāfi'dür lisānü'ş-şevr zerūnec-ı 'aḳrebī altışar direm zurunbād üç direm (5) düğeler eleyeler kefi alınmış balıla ḳarışduralar şerbeti bir mıṣḳāldur va'llahu a'lem bi'ṣ-ṣavāb

ALTMIŞ İKİNCİ BĀB

(7) ş e r b e t l e r b e y ā n ı n d a d u r her nesnenün şerbeti ṭabī'atı kendü ṭabī'atı gibidür (8) her şerbeti bişürmekde ḳa'ide budur ṭolu yemiş ya ot olursa alma ayva

P177b nār (9) ḳāmıṭ şehterec līmūn ḥummāż koruk gibi düğüp şuyın alalar ḳaynadalar kefin (10) aldukdan şonra şekerile ya balıla ḳıvamı getüreler eger şusuz nesneyise dibler (11) ve ṭohumlar benefşe ve nīlūfer gül-i uṣṭuḫudūs gibi ġaġhāg ḫarīri 'unnāb temürhindī (12) mersīn gibi evvel ḳuvveti çıḳınca şüdde ḳaynadup şekerile ya balıla ḳıvamı getüreler (13) ıssı mıramlar şerbetin şekerile bişüreler şovuḳ mıramlar şerbetin balıla bişüreler ḳabż eyleyicek (14) şerbeti balıla bişüreler şerbetlere balı ya şekeri şol miḳdar ḳoymaḳ gerek ki şerbetin bişürdükleri (15) nesnenün ḳokusı çıḳa ve ṭadı belüre içen ṭatlu olmaya dükeli şerbetlerün balını ya

L180b, (3)cüllābıyla:cüllābıyıla P, (11)ṭohumlar:ṭohmelor temürhindī:temirhindī P, (14)balı ya şekeri:bal ya şeker bi dükleri:dükleri P.

Mislə

(1) şekerini yumurda ağıyla eridüp andan istiʿmāl etmek gerek kışın bigen şerbetlerün (2) kıvamı rekīk gerek ki bitmeye yazın bigen şerbetlerün kıvamı katı gerek ki ekşimeye şovuk (3) şerbetleri şovuk suyıla ya gāvzubān suyıyla ya nīlüfer ya gül suyıyla ezüp (4) içüreler ıssı şerbetleri ıssı suyıla ki ḫatmīyle ya rāzyāncyile kaynamış ola ezmek (5) gerek top olmazsa ıssı suyıla vermek gerek şunuŋ miḳdārı iki şerbet ḳadar olmaḳ (6) gerek ve şerbetlerün ekşerī yigirmi bēş diremdür ve evveli on iki diremdür e n c ī r ş a r ā b ı ki (7) nāfiʿdür ekşürüge ve güğüs yumşadur ve balġamı biçürür ve çıkarur aḳ encīr elli direm çekürdeği (8) çıkmış ḳızıl üzüm otuz direm benefşe yigirmi direm ḳabı soyulmış ve buyān (9) dibi ḳabı soyulmış ḫatmī bēşer direm nīm-kūft rāzyāne üç direm bu cemīʿin (10) şol ḳadar ḳaynadalar ki üç baḫşdan bir baḫşı ḳala andan çıkarup süzeler ve üç (11) yüz direm şekerile kıvamı getüreler şerbeti on P170a diremdür aşla ılıcak suyıla içeler (12) ş a r ā b-ī s i k e n c ü b ī n-i ḥ u z ū r ī v e u ş ū l ī ṣanʿatı kāmnī toḫmı rāzyāne toḫmı kereves (13) toḫmı ve bunlarun dibi bēşer direm mecmūʿın kesr edeler yüz direm sirkeye elli direm şu (14) ḳatalar bir ḳabda ıslayalar bir gün bir gece turalar andan şoŋra kaynadalar şol ḳadar ki şu (15) çide sirke ḳala andan süzeler yüz diremine iki yüz direm şeker ḳatalar kıvamı getüreler şovuḳ

Mislə, (1)ağıyla:ağıyla P, (3)şovuḳ şerbetleri:şovuḳ şovu şerbetleri P, (7)balġamı:balġam P, (8)ve buyān:buyān P, (11)diremdür:diremden P, (13)kesr:keser P.

M181b

(1) ola hācet vaktında bir kaşuğına dört kaşuk su katup içeler safrā ve kan (2) ğalebesin sākin eder süddeyi açar yarakana ve sū-'ı kıyeye ki mukaddime-'i istiskādur (3) ve hunāk ki kan ve safrā ğalebesinden ola ve hummālara fāyide eder ve susuzluğı (4) keser ve idrār-ı bevl eder ıssı mizāclulara yarar amm ükşürüge ziyān eder göksi (5) katı eyler ve bağarsuklara yaramz safrāvī kişiye ekşirek ve balğamlıye tatlurak bigürceler (6) eger yalnuz şekerile yu balla bigürürlerse ki edviye katmayalar ana sikencübīn-i sādec (7) derler ve eger biraz anīsūn ve biraz kāsnī tohmı ve biraz kerefes tohmı katarlarsa ana (8) sikencübīn-i buzūrī derler sikencübīn-i buzūrinün 'adedi budur kerefes tohmı on (9) iki direm rāzyāne tohm anīsūn on sekiz direm kāsnī yigirmi dört direm (10) bu mecmū'ın kesr edeler bes yüz yigirmi direm sūciden dönmiş sirkede ısladalar ve yüz (11) yigirmi direm su katalar andan kaynadalar sıkalar bin iki yüz direm şeker katup kavamı getürceler (12) hācet vaktında bir kaşuğına dört kaşuk su katup içeler ta'dīl hōş hāle eder (13) şerbet edüp içseler şerbeti on diremden on bes dirheme değindür sikencübīn-i (14) 'unsulī san'atı budur evvel yabān şoğanının ki ana basal-ı 'unsulī derler kaynadup
r170b (15) sūzüp anuñ suyıyla sikencübīn bigürürlerse ki kavamı getürceler şerāb-ı 'unsul ola

---

M181b. (1) kaşuğına: kaşuğına M, (6) bigürürlerse: bigürürlerise P, (14) basal-ı 'unşuli: basal-ı 'unşul P, (15) şerāb-ı 'unşul: şerāb-ı 'unşuli ...

M182a

(1) mizācı şovuk kişilere balıla bigüreler ve mizācı ıssı kişilere şekerile bigüreler ş a r ā b-ı r u m m ā n e yn-i m u n a'n a' (2) bārid ü yābisdür safrāyı keser ma'deyi kavi eder tabī'atı kabz eder baş (3)eğrısını ve susallığı ve kusmağı ve günül dönmegi giderür san'atı budur ki ekşi nār suyıyla (4) tatlu nār suyın karışduralar na'nā'ıla kaynadalar kefin alalar sonra süzüp şekerile kıvama (5) getüreler ammā yüz direm nār suyına elli direm şeker katalar ş a r ā b-ı k ı ş r-ı a ş l-ı h i n d u b ā (6) ma'deyi kavī eyler ciğerün süddesin açar hummālara müfīddür san'atı altmış direm (7) kāsnī dibi kabın otuz altı direm nīm-kūft dögülmiş kāsnī tohumıyla kaynadalar süzeler (8) yüz direm gül suyı yüz direm kāsnī suyı ki ark bezden süzülmiş ola (9) yüz direm gāvzubān suyın katalar beş yüz direm şekerile kıvama (10) getüreler ş a r ā b-ı u ş ū l balgamı keser hıltları bişürür süddeleri açar yelleri tahlīl eder kāsnī (11) dibi kabı rāzyāne dibi kabı kerefes dibi kabı onar direm kebere dibi on beş direm şekirdegi (12) çalınmış kızıl üzüm kırk direm rāzyāne toh ı kerefes tohum anīsūn kāsnī tohum yigirmiger direm kaynadalar (13) süzeler beş yüz direm balıla ya şeker ile kıvam getüreler ş a r ā b-ı d i n ā r ī cemī'i humrālara mufīddür (14) ma'deyi arıdur bir iki el icābet dahı vardur bezir süddelerin açar tıkanıkı giderür (15) göyünmiş hıltları sürer bir kez içene hoş gerbeti budur on iki dirhemden yigirmi dirheme degin ola

---

M182a, (6)süzülmi ola yüz direm gāvzubān: süzülmiş ola yüz direm gāvzubān süzülmi ola yüz direm gāvzubān -,
(12)çalınmış:-.

M182b

(1) san'atı budur hindubā-yı berrī ki anya türkce güyinek de
P179a ler kāsnī dahı derler dibinüñ (2) kabından otuz direm ve
toḫmından otuz direm kızıl gül on beş direm rēvend-i çīnī
(3) altı direm şeker üç yüz direm şerbet edeler yumurda a-
ğıyla erideler andan soñra (4) bu otları içine koyalar şol
kadar kaynadalar ki ḳuvveti suyına çıka ol otlardan hīç (5)
ḳuvvet kalmaya süzeler ve şıkalar ve şıfāsın yabānna atalar
ve suyını ḳıvamı gelince kaynadalar ve ḥācet (6) vaktında
içe sürseler t e r k ī b-i n u ḳ ū 'unnāb sipistān tatlu
erik zerdālū otuzar (7) dāne çekürdegi çıkarıp kızıl üzüm o-
tuz direm encīr on iki dāne temürhindī on (8) beş direm
nān-ḫāṣ nāṣān rūzyāne toḫmı üçer direm buyān dibi kabı so
yulmuş ḫaṭmī (9) dürder direm benefşe kızıl gül altışar di-
rem sināmekī sekiz direm bu otları ıslatalar süzeler (10)
her gün yidirmi direm şekerile üç güne degin içsler ba-
hārda içecek şerbet sināmekī (11) beş direm 'unnāb on beş
dāne kāsnī toḫmı bādām yağı birer direm besfāyic terengübīn
(12) şīr-ḫıṣt onar direm ḫıyārşenber-i mu'ribī on iki direm
eşti'nān üç direm rēvend-i (13) şūrülān buçuşar direm kāsnī
toḫmıyla besfāyici bir büyük maşrabada suyıla kaynadalar
(14) yarısı kalanca andan eşti'nān içine barıdup çalkarlar
sıkalar yine içine barıdalar (15) andan soñra cemī'in çalka-
yup süzeler biraz suyıla ḫıyārşenber şīr-ḫıṣt ezeler

M182b, (3)a'layla:a'layıla P, (7)temürhindī:temirhindī P,
(11)beş:bēşer M, (13)toḫmıyla:toḫmıyıla P, (15)ḫıyārşen-
ber:ḫıyārşenberi M.

M183a

(1) buna katalar ve terāngübīn geceden ıslanmış ola dürīcesin bile katalar bundan sonra (2) bādām yağan katalar isti'māl edeler ammā gürīkūn ile rāvendi habb edüp gece (3) yudup yatalar nāfi'ola ş a r ā b-ı r e y ḥ ā n Ī evvel
P179b koyıcak kabına 'ūdıla buhūr eyleyeler (4) andan mūmı sakızıla erideler kabın ısıcakiken sıvayalar zikr olınacak edviyelerden (5) düğeler kabına saçalar tā ki mūmıla sakıza yapışa pes ak üzümüñ tatlusın alalar dāne (6) dāne edeler ve çürüginden ve sapından ayırtlayalar kaynadalar sıkalar kıvama gelince üç (7) bin direm şīreye yüz direm ak şeker katalar üç yüz direm bal katalar karşu kaynarken (8) kefin alalar bu diyeceğimiz edviyeyi bir kīseye koyup bile kaynadalar karanfūl dārçīnī besbāse (9) cevz zencebīl üçer direm mastakī anīsūn dürder direm 'ūd iki direm za'firān bir direm (10) bunları dögüp elekden geçüreler geçenin munladukların kaba saçalar ve irisin bir seyrek (11) bezden kīseye koyup bile kaynadukdan sonra müşk ve 'anber dürder çekündek düğeler (12) ammā evvel gerek ki dürt beş direm mikdārı şūlis ak şekeri düğeler andan müşkile (13) 'anber katalar avadan sahk edeler tā ki yumşak ola m a ṭ b ū ğ-ı ḥ e lī l e budur endāzalar ekseriyyesine (14) ve yaraken rencine mufīddür ve bedenden fāsid olmış cemī'i ğalīzları (15) arıdur ve bevāsīr rencine nāfi'dür otları şarı helīle kābilī helīle çekündeklile

---

M183a, (2) 'Erīkūn' ile:gürīkūnıla -, (3)buğūr:yahūd -, (6)çürüginden:çüre yinden -, (11)bezden:-,

M183b

(1) her birinden on direm çekirdeksiz temirhindī on beş direm ʿunnāb on dāne (2) çekirdeksiz kızıl üzüm yedi direm kızıl gül ve nīlūfer dörder direm kuru benefşe üç direm (3) bunları üç direm şuyıla kaynadalar tā iki baḫşda bir baḫşı kala andan şonra ḫıyār- (4)şenber için bıraġalar on beş direm ve şol kadar ovalar ki pulından balı ayırtlana andan süzeler (5) bir çiçeye koyalar ve seher vaktında ılıcakla içeler dükelisini bir şerbetdür ve illā eger ḳuvveti
P180a (6) żaʿīf olursa yarısın içe ve epsem otura ḫareket etmeye ve sakız çeyneye t e r k Ī b-i (7) m u ġ l ā b rāzyāne toḫmı ve kerefes toḫmı anīsūn ve üsti kazınmış buyān ve ḫarīr-i ḫām ki şınduyıla (8) uvak toġranmış ola üçer direm ʿunnāb ṣipistān otuzar dāne ḫatmī ağacı ki üsti (9) kazınmış ola ve ebemgümeci toḫmı ve benefşe tokuzar direm zerūnec-i muʿakreb iki direm nīlūfer (10) bağanuŋ yapraġa tokuz dāne baldırı kara bir dutam şeker altmış direm bunları bir tanǧīre içinde kaynadalar (11) şol kadar şu katalar ki hep otlarıŋ ḳuvveti ol şuya çıka ş a r ā b-ı b e n e f ş e c benefşe (12) beş direm buyān üç direm şeker yigirmi beş direm buyānı ḳuvveti şuya çıkınca kaynadalar (13) benefşeyi koyalar tā elliye altmaġa değin şoyalar dağı indürcler süzüp şuyın içeler ükşürüce (14) ġāyet nāfīddür ve boġazı yaraları şadar ve tabīʿatı ṭolyān eder ve ḳuvvet arıdur ammā anʿaḍeyi (15) żaʿīf eder m u ḫ ū ʿ-ı m ā ş ı l sinamekī kabı düğülmüş şarı helīle bādām yarı

M183b, (2)çekirdeksiz:çekirdeksiz M, (3)baġçada:baġçada M, (7)ve kereſes toḫmı:-, (9)tokuzar:tokuz M, (12)buyānı:buyān P.

M184a

(1) bèger direm kāsnī bir buçuk direm ḫıyārçenbor on bèg direm şeker yigirmi direm çarāb-ı (2) benefsec-i mükerrer üzerine süzeler tā otuz direm terängübīn ve on direm gīrḫışt üzerine (3) süzeler ikileyin yigirmi direm şeker üzerine bir direm rāvend-i çīnī yumşak dögüp (4) şaçalar içele şafrāyı ishāl èder s ı t m a y i ç ü n n u ḳū' zerdālū ḫara aslanı erük (5) 'unnāb on bèg dāne nīlüfer ve kişnic üçer direm benefşe dört direm ḫabı şoyulmış (6) nergimek on direm kāsnī toḫum bir miṣḳāl bu cemī'in ışlayalar şabāḥ şıkup (7) şuyın içeler ḥ a r ā r e t i ç ü n v e ş a f-
P180b r ā y i ç ü n n u ḳū' 'unnāb ve zerdālū on bèger dāne erük on (8) yèdi dāne terängübin yigirmi direm temürhindī on direm benefşe bèg direm nīlüfer (9) üç direm cemī'in ışlayarem şıkalar vèreler içe anın erügi ve 'unnābı bigüreler ḫalanın anlarun (10) şuyına ḫıtalar bir gün dura andan istī'māl èdeler ö ş ü ş a ğ r ı ş ı ç ü n ş a r ā b terkībi (11) ḫabı şoyulmış buyān dibi yigirmi direm dāne porsiyāvşān ve sūsā rāzyāne dibinün (12) ḫabı kereviz dibi ḫabı onar direm benefşe çiçegi yigirmi direm ayva çekürdegi ve rāzyāne toḫum (13) ve anīsūn ve ḫaṭmī toḫum ve ḫıyār toḫumunuş içi ve çinḫıyūr toḫumunuş içi ve ḫabı şoyulmış arpa ve kesīre bèger direm 'unnāb (14) ve sipistān ḫarbuz dāne çekürdegi şalınış ḫasıl ḫatḥ otuz direm ak enbīr on bèg (15) dene bu otların ḫaynadalar bèg yüz direm şekerile ḫavam eteüreler ş a r ā b-ı 'u n n ā b ıcı 'unnābı

M184a, (7)ve şafrāyiçün:-., (8)temürhindī:temirhindī ., (10)terkībi:terkīb ., (13)ve çinḫıyūr toḫumunuş içi:-., (15)bèg yüz direm şekerile ḫavam eteüreler:ḫavam eteüreler bèg yüz direm şekerile.

1184b

(1) ıssı suda ısladalar andan sonra kaynadalar kuvveti çıka elile ovalar bir ince kalburdan süzeler (2) suyunun yüz diremine otuz direm şeker katalar kıvama getüreler hâcet vaktında bir kaşığa (3)iki kaşuk su katup içeler kanı sâfî eder sükâm ve kandan olan baş ağrısını zâyil eder (4) ş a r ā b-ı ‘ı n o b iki biŋ direm ak üzüm şîresin kaynadalar andan koruğı sıkalar suyın (5) süzeler kaynadalar tâ ki dör bahçda bir bahçı gide üçi kala bakî suyı tartalar ne kadar (6) kalursa ol suyun yarısı kadar şeker katalar kıvama getüreler hâcet vaktında eti (7) banalar yeyeler eger içmek isteseler suyıla ezüp içeler m ü ş e l l e ş-i ş a r‘Î üzüm suyın süzeler (8) bir kab içine koyalar üç biŋ direm şîreyi kaynadalar tâ ki biŋ diren kala biŋ direm (9) su katup geri kaynadalar tâ ki katılan sunuŋ yarısı gide kaynariken bir bez kîseye karanful (10) mastakî dârçînî cevz za‘firân her birinden ikişer diren ‘ûd buçuk diren müşk (11) bir deng koyalar ol kîseyi şîre içine asalar kaynaya andan sıkalar süzeler bir (12) sırçalu kaba koyalar kırk gün tura andan sonra iki berâberi suyıla isti‘mâl edeler ve ol (3) kaynatdukları kabuŋ a‘zsını kaynarken sıvayalar ş a r ā b-ı h u m m ā z v e ş a r ā b-ı l î m ū n bunları (14) sıkalar suyın süzeler bir tanşîreye koyalar kaynadalar kefin alalar ve şekeri suyıla şerbet edeler (15) ve tanşîrede yumurda a‘yla orideler bir lîmûn suyına dürt şeker katalar arkın edila

---

P186a

1184b, (5)dürt bahçda bir bahçı gide A, (15)tanşîrede:tanşîreye A, a‘yla:a‘yıla A.

M185a

(1) kıvama getüreler maʿdeye ve cigere fāyide eder ve ta-
lak rencine yarar safrāyı teskīn eder (2) ve menīyi artu-
rur g a r ā b-ı t e m ü r h i n d ī uvacuk elile dereler
çöpinden çekirdeginden (3) ayırtlayalar bir gün bir gece
suda ıslatalar biraz kaynadup el uralar kefgirden geçüre-
ler (4) gıflın yabāna atalar ve gol ki rubbıdur bir suyına
beg şeker katalar kıvama getüreler n u ġ l ā b-ı (5) m un-
z ı c ki balgamı ve ġalīz ḫılṭları bişürdür kerefes tohmı
ve rāzyāne tohmı ve anīsōn ve buyān (6) dibi bir direm çe-
kürdegi çıkmış kızıl üzüm ve encīr onar direm soyulmış ḫatı
kabı ve baldırı kara (7) ve persiyāvşān ve ustuḫudūs ve
benefşe üçer direm gök süsen dibi (8) ve eşir birer direm
bu otları kaynatalar yigirmi direm bal ya şeker üzerine sü
zeler tanlacak içeler (9) ısıcı ḫılṭları safrā gibi cevāv-
ıla ki içinde benefşe ve sögüt yaprağı ve nīlüfer (10) ve
sipistān ve ʿunnāb bişmiş ola ve safrāya fāyide kılar bi-
gürmek gerek sevdāyı sıgır (11) dili ve baldırı kara ve
pāpādya ve ḫatmī ve buyān dibi ve benmen-i ahmar yaʿnī sü-
P181b sen dibi ve irsā yaʿnī (12) gök süsen dibi ve ḫām ebrişim
ve bādrenbūya tohmı ve yaprağı ve şehtereçile kaynatalar
(13) şeker üzerine süzüp sevdāya fāyide eyleyen şerbetle-
rile bişürmek gerek g a r ā b-ı r u m m ā n e y n (14)
safrāyı iskāl eder büyümüş ḫılṭları sideridir ve tatlu nā-
rıla ekşi nārun kabın soyup (15) içindeki saruca kabıyla
kaynatup süzeler yüz yigirmi direm şuyın alalar kaynatalar
kefin alalar

M185a, (2)temürhindī:temirhindī P, (6)bir direm:birer di-
rem P, (10)kılar:kılan P, (11)buyān dibi:buyūn -, ve gök
süsen dibi:-, (13)şeker:şekerile -, (15)kabıyla:kabıyı-
la -.

M185b

(1) sarı helîle kabı kâbilî helîle kabı ve kara helîle dürder direm ol su içinde ıslatalar (2) tamâm ıslanıcak yigirmi beş direm ya otuz direm şarâb-ı benefsec-i mükerrer ya yigirmi direm terangübîn (3) üzerine süzeler içeler t u r u n ç ş a r â b ı harâreti tenden zâyil eder ve ma'deye ve yürege (4) ve ciğere kuvvet verür ve ta'âmı hazm ve safrâyı teskîn eder ve safrâvî sıtmaları giderür (5) ve susarlığı kandurur ve humârlıkdan olan baş agrısın zâyil eder turuncı iki (6) yaralar ve suyını sıkalar beş rıtıl ve iki rıtıl şekeri yumşak dögeler ve ol turunç suyına (7) karıgduralar ve bir tencîreye koyalar ve ol tencîreyi od üzerine koyalar arkan arkan kaynadup (8) bir kaşıkla karıgduralar tâ ki tamâm kıvamı gele pes indüreler ve hâcet vaktında isti'mâl (9) edeler z e n c e b î l-i m u r a b b â 'îsî eydür ol ıssıdur kuredur şovuk ma deye ve bügrege ve şovuk (10) kavuga müfîddür ve bevli sürer ve şovuk sıtmalara nâfi'dür baladı zencebîli alalar toğrayalar (11) ve yigirmi gün tatlu su içinde ıslatalar andan çıkarup bıraz koyalar tâ ki suyı goriga (12) ve ana bir yeni gülnege koyalar ve sükkeniğ gâyî bal koyalar ve üzerine şu koyalar tâ ki ol koyılan (13) bal üzerine gele ve nerm odıla kaynadalar pes
P162a ğerd ol sudan çıkarıalar ve bagaçıla (14) uvak toğrayalar ve bal akîdesine barıçalar ve dürçînî ve karanfûl ve cevz-i buvâ ve beyl (15) her birinden berâber yumşak dögeler ve leyeler ve zencebîlüñ bir miğlama bu dögülmiş otlardan ki

---

M185b, (5)kandurur:kaynadur ..., (6)suyını:suyın P, rıtıl: ıtıl P,

1186a

(1) dédük karışduralar ve yumşak dögülmiş ve elenmiş bir kīrāt müşk bile karışduralar (2) ve sırça kab içine koyalar hācet vaktında isti'māl édeler a y v a ş a r ā b ı ki karnı (3) bağlar ve ma'deyi kavī eder ve ta'āmı sindirür ve iştahā getürür ve beniz sarılığın giderür (4) ve kusmağı ve ishālı keser şan'atı erişmiş ayvayı alalar ve taş kabın ve için arıdalar (5) ve iki rıtıl ol arınmış ayvadan alalar ve bıçağıla uvak toğrayalar ve bir çülmege koyalar ve üzerine (6) sücidem dönmiş sirke koyalar tā ki üzerine gele ve nerm odıla kaynadalar tā ki ayva eriye (7) pes oddan indüreler yumşak düşeler tā ki hamīr gibi ola ve şöne çülmege koyalar ve üzerine (8) bir rıtıl süzilmiş revāk bal katalar ve şöne od üzerine koyup arkun arkun kaynadalar (9) tā ki tamām bişe ve koyula andan zencebīl ve fulful ve dār-ı fulful dörder direm kerefes tohmı ve nānhuvāh (10) birer direm her birini yumşak düşeler ve eleyeler ve bu ayva şarābına oddan indüricek karışduralar (11) ve bir sīnī üzerine dökeler ve bir tepsiyile basalar tā ki yassı ola ve bıçağıla kesseler şöyle ki (12) her kıtası beş direm ola ve gülşede karıdalar ve bir renkli sırça kaba koyalar ve aralarına turunş (13) yapriğın koyalar ve hācet vaktında isti'māl édeler a y v a ş a r ā b ı soğudur yağdur (14) şarābı teslīm éder ve mi'de ve ten issiliğin sākin éder ve soğudur alalar (15) kara çürümüş ortası kabın ve çekirdeğin gidereler üç rıtıl bir yeni çülme koyalar ve üzerine

1182b

1186a, (5,8,15)rıtıl:rıtl ?.

M186b

(1) iki rıṭıla ṭatlu su koyalar ve arkun arkun od üzerinde kaynadalar ta ol su gide andan (2) soŋra ol erüğüŋ yarısına döğülmiş şeker katalar ve geri kaynadalar andan bir sırça kaba (3) koyalar ḥācet vaḳtında istiʿmāl edeler b a l ş a r ā b ı Zekeriyā eydür bu dükeli soyuḳ marażlara (4) muvāfıḳdur sanʿatı bir rıṭıl bal altı rıṭıl suyıla kaynadalar tā ki cüllāb ola ve kefin alalar (5) indürecege yaḳın aḳ fulful ve zencebīl ve karanful ve kırfa ve ḫūlincān ve mastakī birer miṯḳāl (6) bu dükelini sürme gibi dügeler ve bir kettān bezi içine bağlayalar ve çölmege bıraġalar kaynamaġa (7) bagladuġı vaḳt çün ki koyula indüreler istiʿmāl edeler fālice ve laḳvā rencine ve ol (8) kimseye ki balġam sebebinden soyuḳ su içmez maʿde żaʿfından fāyide eder a l m a (9) ş a r ā b ı ki yüregе ḳuvvet verür dimāġı ve ciğeri ter eder ve tenüŋ rengin ṣafī ḳılur (10) ve yürek oynamaġın giderür sanʿatı alalar saḳ alma kabın arıdalar ėgegin ve çekürdegin gidereler (11) taş havān içinde dügeler şıkalar ṣāf edeler andan soŋra kaynadalar yarı ḳalınca (12) andan şeker katup ḳıvam ʿetüreler ş a r ā b-ı r ī b ā s soyuḳdur ḳurudur sıtmayı ve susuzlıġı (13) ve ḳızamıġı ve giciyiği ve gi leri ʿiderür alalar gulāb ṣībasından dügeler şıkup suyın (14) çıkarmalar arı kazanda kaynadalar tā üç üllüden biʿisi ḳalınca andan aḳ şekerden ol miḳdār (15) katalar ki ġöŋ-taʿın ola biğüreler tā cüllāb ḳıvamına gelince andan soŋra saḳlayup

---

M186b, (1,4)rıṭıl:rıṭl P, (3)dükeli:dekli M, (12)ḳıvam ʿetüreler:ḳıvam veröeler P, (13)giciyi gi: iciyüği P, (15)ḳıvamına:ḳıvam P.

L187a

(1) isti'māl ėdeler m e r s Ī n ç a r ā b ı şovukdur kurudur öksürügi giderür ve iç geçdügin (2) ve kan ishālin keser şan'atı alalar merşīni yemişinüñ kurusından bir rıṭıl

P183a şeker (3) üç vakiyyeden tā dört vakiyyeye degin kaynadalar süzeler ve kıvama getüreler ve daḫı altı (4) direm eyü närdengden bile kaynadalar katalar ç a r ā b-ı e n ā r karnı kabż ėder ve kusmagı (5) giderür ve teni şovudur şan'atı māyeḫōş närı sıkalar şuyın süzeler kaynadalar tā yarusı (6) gide pes ol mikdār şeker katalar ki ḫōş-ṭa'm ola ve eger dileseler ki na'nā'ıla (7) kaynadalar kaynarken bir kaç budak na'nā' katup bile kaynadalar ç a r ā b-ı a m r ū d an'deyi (8) kavī ėder ve karın ishālin kabż ėder şan'atı alalar ḫāmrak amrūdı arıdalar bigüreler (9) müherrā olınca andan süzeler yine kaynadalar koyulınca andan şāf ėdüp saklayalar (10) ç a r ā b-ı 'ū d an'deye mülāyimdür ṭa'āmı oynirür ve ağız kokusın ḫōş ėder şan'atı (11) alalar 'ūd-ı hindī beş vakiyye irirek dögeler ve bir gün bir gece ışladalar altı (12) rıṭıl şu içinde bigüreler yumak odıla tā ki güldügi ide andan şoñra süzeler daḫı (13) dört rıṭıl şeker katup kıvam verdeler andan şoñra iki ķīrāt miġk katup isti'māl (14) ėdeler ç a r ā b-ı e f s a n t ī n mizāci ḥāsid olduġına mülāyimdür ve an'deyi kavī ėder (15) ve ṭalak ağrısına ve müdāvimle 'aẓīm nā ide ėder alalar karu üzüm nebiyginden ya bal

---

L187a, (2)merşīnī:merşīn P, (2,12,13)rıṭıl:rıṭl P, (4)kaynadalar katalar:katalar P, (5)şan'atı:ṣıfatı P, (8,10)şan'atı:-P, (8)ḫāmrak:ḫamrak P, (13)şeker:şükker P, (14)mizāci:mizāc P.

M187b

(1) nebiyzinden beş rıtıl ve kefi alınmış bal iki rıtıl bir sırça kaba koyalar ve dahı (2) kust ve mürr ve mastakī ve afsentīn-i rūmī dürder direm agşır ve sādec-i hindī (3) ve sünbül-i tīb ve kızıl gül ve sabr ve gārīkūn ikişer direm iri dögülmiş za'firān (4) bir direm bir pāre latīf beze bağlayalar ol nebīzün içine bırakalar ol kabuş (5) ağzın bağlayup yedi gün güneşde koyalar andan istiʿmāl edeler ş a r ā b-ı z ū f ā ribv (6) ve zīk-nefes olanlara nāfiʿdür

P183b

gögüsi ve öykeni balgamī hıltlardan arıdur ak (7) encīr kurma buyān dibi ve kerefes dibinün kabı ve tohmı ve rāzyāne dibinün kabı (8) ve tohmı ve kuru zūfā onar direm büy ve yarpuz ve farāsiyūn ki türkce yabān kendenesi (9) derler beşer direm persiyāvşān yedi direm yumşak odıla bişüreler şeker katup (10) kıvamı getüreler ş a r ā b k i humnāya nāfiʿdür kara erük bir rıtıl çekürdeginden (11) arınmış temürhindī bir rıtıl ʿunnāb elli dāne bunları altı rıtıl suyıla bişüreler tā iki (12) rıtıl kalınca andan süzeler üzerine ekşi nār suyı ve alma suyı ve turunş suyı buçuşar (13) rıtıl koyalar ve bir rıtıl ak şeker kıtalar yumşak odıla kaynadalar tā kıvamına gele andan (14) bir çinī zarf içinde saklayalar s i k e n c e b ī n-i s ā d e c e s ü k e r i sarılara ve sevdāliğa (15) ve süddelere nāfiʿdür ve ağıza ciğā verür ve nakīk safrāya ve balʿamı mūdīddür

---

M187b, (1,10,11,12,13)rıtıl:rıtl P, (3)iri:arı M, (5)ribv: ribiv M, (6)balʿamī:ve balʿamī M, (10)kıvamı getüreler:kıvām vereler P, (11)temürhindī:temirhindī P.

P183b *

(8) ekger mizaca yarar ve ıssı mizāclu kişilerüŋ sıhhatın saklar daḫı mūddeyi laṭīf ḳılur ve ciğeri (9) şovudur ve idrār-ı bevl eder daḫı şafrādan olan ḫastalıklara nāfi'dür ükşürügi olmasa ṣıfatı (10) eyü sirkeyi alalar beş batman tatlu ol mıḳdār ki biraz ekşisin gidere daḫı bunuŋ her rıṭlına bir rıṭl (11) aḳ şeker ḳatalar yumşaḳ odıla biğürüp keşfin alup ḳıvama getüreler andan ḥācet vaḳtında isti'māl edeler şikencübīn-i şefercelī ki ma'deye ḳuvvet vérür ve şehveti arturur ciğer süddelerin açar ḫastalıḳdan (13) yeŋile ḫōş olanlara müfīddür alalar ḫōş kokulu ayvaları ḳabın ve çekirdeğin arıdalar düğüp (14) ve sıḳup bir batmın suyın alalar ve eyü sirkeden biŋ rıṭl ve aḳ şekerden bir rıṭl yumşaḳ odıla (15) ḳaynadalar tā ki ḳıvama gele andan isti'māl edeler c ü l l ā b bal cüllābın ziftlü ya saḳızlu küpe

P184a

(1) koyıcaḳ ki bir ḳaç gün ṭura ḫamīr gibi olur ṭa'āmı siŋirür eger ıssı otlar ḳatsalar daḫı yégrekdür (2) eger iki çülmek bal cüllābın bir buçuḳ çülmek çīreye ḳatsa ve iki bellūṭ a'şcı yıṣtın (3) ḳatsa ṭaʿm olıcaḳ çıḳarsa bıraḳsa ve ol cüllābdan içse uyḳu getüre ve hem ṭa'āmı siŋire (4) 'arab anı uşnā dér ḳatrān a'şcısında olur ve hem ḳatrān a'şcısınuŋ issiregidür ve ikisi de eyüdür ḳışır (5) etmekçileri ḫamīri anuŋ suyıyla yoğururlar eger çīreye daḫı düğüp ḳatarlarısa olur g a r a b-ı n u ḫ a r d a l (6) Ebu Ḥa-

---

* P180a'ya kadar olan kısım Malatya nüshasında eksik olduğu için de radan Paris nüshasından alındı.

nīfe mezhebinde helāldur pīrlere kış gününde ḫamrdan yeğdür hem issirekdür ammā yiğit (7) kişi yaz gününde içerse issilik getürür ḳanın göyündürür benzin ḳızardur balġamın keser gevdesin (8) giciḍür ve sevdāsın arturur eger mizācı sovumış yiğit ola ki aṣṣı ede muḥardal oldur ki şīreyi (9) küpe ḳoyalar ve ḫardalı yumşaḳ döğeler bir pāre bèze bağlayalar ki gèn ola küpde şīre içine bir ḳaç kez (10) ovalar ki ḫardalun ḳuvveti şīreye çıḳa ve ol bèzün içinde bir taş ḳoyalar ki ortasında (11) tura ve ol şīre ḳaynayup köpüğin bırakmaz muḥardal olur bir dürlü daḫı oldur ki ḫardalı küp ziftine (12) ḳatalar biraz daḫı şīreye ḳatalar eger çoḳ ḳatarlarsa tīz olur içmeğe yaramaz olur az ḳatarlarsa (13) ol şīre azar sücī olur ol ḳadar ḳatalar ki ḫardal dadı şīrede belüre ḳatı esritmeye muḥardal (14) benzi ḳızardur suyı az ḳatmaḳ ve çoḳ ḳatmaḳ tecrībeyile olur ıssı mizāclu kişi suyı çoḳ ḳata (15) eger su yerine gülāb ya sığır dili suyın ḳatup içirse daḫı mürīd ola s i k e n c ü b ī n-i r ā s e n ī

P184b

(1) göğüs aġrısına ve böyreḳ aġrısına ki ġalīẓ rutūbetden ḥāsıl ola içiceḳ nāfi'dur ve daḫı (2) evcā'-ı mafāṣıla

M188a

(1) ciğer aġrısına ve ṭalaḳ aġrısına ve damarun yerlerine ve sākīlerine nāfīdür (2) ve daḫı ḳavunda olan ṭaşı pāre pāre ede ve bevlī ve ḥayżı idār eder ve yaraḳanun (3) ḳarısına ve sarısına aḳ bahuḳa ve ḳara bahaḳa ve rib'

M188a, (1)ciğer aġrısına ve ṭalaḳ aġrısına:ciğer ve ṭalaḳ aġrısına P, (3)aḳ bahuḳa:bahuḳ P.

sıtmasına nāfi'dür ve dahı ġalīz (4) aḫlāṭı laṭīf eder ve şehveti ḳavī ḳılur ve aġız aġrısına ve diş (5) ḳanaduġına ve aġrısına ve ol ḳişi ki zehr-i ḳātıl içmiş ola ḫāṣṣa ki (6) efyūn veyaḫūd şūkrān içmiş ola nāfi'dür ve dahı ol kimsenüñ ki (7) ḳursaġında ḳan uyışmış ola bununla ġarġara etse yaḫūd cur'a (8) içse fāyide ede ve şol ḳişinüñ ki eski öksürügi (9) olsa yaḫūd ḳarḥası bağı olsa ol cihetden ḳan tükürse (10) nāfi' ola ve dahı ḫunāḳa ve ṭamaḳ şişmesine ve boġaz ıssısına ve istiskā (11) zaḥmetine ve uyuza ve ġiciyiġe ve ġussalu ve ḳaygulu ḳişilere nāfi'dür ve cemī'i āfātdan (12) amān olmaġa sebeb olur dimişler şerbeti on beş diremden yigirmi diremdür (13) açla içmek gerekdür ve ġarġarayı ġerek soyuḳ suyıla ġerek ısıcı suyıla (14) etsün nāfi'dür ṣan'atı budur ki rāseni alup yapraġın yuyalar pāk ola andan (15) soñra uvacuḳ toġrayalar iki yüz miṯḳāl ol toġranmış rāsenden üç yüz miṯḳāl

M188b

(1) eyü sirke içine ḳoyalar ḳırḳ gün sirke içinde ṭura andan soñra (2) sirke içinden çıḳaralar sirkeyi ṣāf edeler ol ṣāfī sirkeden (3) ne denlü alsalar anuñ aġırınca bir P185a suyuḍ eyü şeker ḳoyalar ve iki anuñ (4) aġırınca eyü bal ḳoyup ḳaynadalar bir ḳıvāma getireler [illegible] ki (5) sürince dendir bahı dirler ādemi soñdur [illegible] ve ba'flıġ gidertir bevāsīre nāfīdür (6) benzi [illegible] eder

188a, (7)bununla:bununlla P, cur'a:cum'a cu'a M.
189b, (3)aġırınca:aġurınca P, (4)me'cūn-ı fanc̄ānuş:ma'cūn-ı fānc̄ānūş T.

ve şol kimseler ki toprak ya kil yerler bundan isti'māl edicek (7) ol arzūyı giderür ve ḥayżı kanı çok gelse (8) isti'māl edicek ekser ve ṭabī'atı ḳabż eder aḫlāṭı helīlec-i kābilī belīlec (9) emlec 'aḏaba demür bokı sünbül-i hindī aḏḫır su'd zencebīl fulful nānḫuvāh (10) günlük mecmū'ın berāber üç edviye ḳadar bal dükeli edviyeyi dögeler (11) balun kefin alalar bu otları ılıcakla karışduralar andan sonra bir ḳabda ḳırḳ (12) gün arpa içinde ḳoyalar andan isti'māl edeler şerbeti bir miskāldur temmet (13) el-kitāb bi-'avn-i ẕü'l-mineni vehhāb ve ileyhi'l-merci'u ve'l-māb ketebe (14) el faḳīri'l-ḥaḳīr Muḥammed bin Muḥammed el zencerī fī evvel recebi'l-mübārek sene 954

188b, (6) .inseler:kimseneler M.

tahrīren fī'l-yevmi's-sādisu 'aşere min şehri ẕulka'ide sene 900 M.

METİN DİZİNİ

EVVEL BAḪŞ

EVVEL BĀBI ṭıbbuŋ ʿilmīsin bildürür M2a

İKİNCİ BĀB ṭıboun ʿāmelīsiń bildürür M4a

(1)* ġıdālar tedbīrin bildürelüm M4a

(2) sular tedbīrin bildürelüm M5a

(3) ḥareket eylemek tedbīrin bildürelüm M5b

(4) uyumaḳ tedbīrin bildürelüm M5b

(5) soṿuḳ suya girmeği bildürelüm M6b

(6) yerden çıḳan sularuŋ ḫāṣıyyetin bildürelüm M6b

(7) cimāʿ tedbīrin bildürelüm M7a

(8) nāḳihlerüŋ yaʿnī ḫastalıḳdan yeŋile ḳalḳmışlaruŋ tedbīrin bildürelüm M8a

(9) yüklü ʿavratlar ve loḫusalar tedbīrin bildürelüm M8b

(10) muʿāleceler tedbīri M9b

(11) ḳusmaḳ tedbīri M13a

(12) ḳan almaḳ tedbīri M13b

(13) buḫrān tedbīri M15b

(14) ʿalāmetlerüŋ eyüsin ve yavuzın bildürür M16a

(İKİNCİ BAḪŞ)

(1) bu bāb etmeḳleri bildürür M16b

(2) bu bāb eṭleri bildürür M17a

(3) bu bāb yaġları ve süṭi ve yoġurdı ve peynīri ve ḳuzı bildürür M19a

(4) bu bāb ādāneleri bildürür M20b

* Ayraç içinde gösterilmiş bilgiler metin dışıdır.

(5) bu bāb yemişler beyānındadur M23a
(6) bu bāb aşlar beyānındadur M30b
(7) bu bāb helvālar beyānındadur M31a

Ü Ç Ü N C İ B A H Ş *

(Üçüncü bahşın dizini) M31a
BĀB-I EVVEL baş agrısında ve envā'ındadur M34a
İKİNCİ BĀB göz agrısı beyānındadur M45a
ÜÇÜNCİ BĀB kulak agrısında ve güvüldisinde ve sebe-
ve 'ilācında ve 'alāmetindedür M49b
DÖRDÜNCİ BĀB nāzlede ve zükāmda ve burun tomurmasın-
da ve sebebinde ve 'alāmetinde ve 'ilācındadur M52b
BEŞİNCİ BĀB diş agrısında ve sebebinde ve 'alāme-
tinde ve 'ilācındadur M55b
ALTINCI BĀB enek ve yüz ve dil agrısında ve sebe-
binde ve 'alāmetinde ve 'ilācındadur M60b
YEDİNCİ BĀB ağız agrısında ve kokusındadur P58b
SEKİZİNCİ BĀB boğaz agrısındadur M64a
DOKUZUNCI BĀB boğaza sülük tutmasında ve 'ilācındadur M68a
ONUNCI BĀB boyun ve ense sinirleri agrısında ve 'i-
lācındadur M68a
ON BİRİNCİ BĀB göğüs agrısında ve öksürükdedür M69b
ON İKİNCİ BĀB zīku'n-nefes ve böyken ve ciger agrı-
sında ve 'illātü'r-riyede ve sebebinde ve 'ilācındadur M71a

---

* Yazar, kitabının başlangıcında bu bölümü üçüncü bahş olarak belirtmesine karşın burada 'ikinci bahş' olarak geçmektedir.

ON ÜÇÜNCÎ BĀB südde ve maʿde rencinde ve susamakda ve sebebinde ve ʿalāmetinde ve ʿilācındadur M73a
ON DÖRDÜNCÎ BĀB yürek agrısında ve oynamasında ve sebebinde ve ʿalametinde ve ʿilacındadur M78a
ON BEŞİNCİ BĀB zātü'l-cenbdedür M80a
ON ALTINCI BĀB yarakāndadur M80b
ON YEDİNCİ BĀB istiskānun envāʿındadur M82a
ON SEKİZİNCİ BĀB safrā ve talak rencindedür M86a
ON TOKUZUNCI BĀB balgam ve kabż olmak ve kulunc ki bagarsuklara taʿallukdur ve sebebinde ve ʿalāmetinde ve ʿilācındadur M89a
YİGİRMİNCİ BĀB içinde cānavar durmasında ve sogulcan ve namāzboz zahmetinde ve sebebinde ve ʿalāmetinde ve ʿilācındadur M93a
YİGİRMİ BİRİNCİ BĀB tatar kurdı ve agır basmak ve gōbek ve sebebleri ve ʿalāmetleri ve ʿilācındadur M93b
YİGİRMİ İKİNCİ BĀB iç agrısında ki ishāl olmakdur ve zōr ve makʿad çıkmasında ve sebebinde ve ʿalāmetinde ve ʿilācındadur M95b
YİGİRMİ ÜÇÜNCİ BĀB cimāʿda ve bögrekde ve kavukda baş olmak ve su yolı dutılmasında ve selesü'l-bevlde ve ʿilācındadur M101b
YİGİRMİ DÖRDÜNCİ BĀB hāyalar zahmetindedür M105b
YİGİRMİ BEŞİNCİ BĀB bevāsīr ve nevāsīr rencindedür M105b
YİGİRMİ ALTINCI BĀB rahim rencindedür M108b
YİGİRMİ YEDİNCİ BĀB oglancuklar bōrındadur M110b

YİGİRMİ SEKİZİNCİ BĀB böğrek zahmetinde ve sebebinde ve ʿilācında ve ʿalāmetindedür M111a

YİGİRMİ TOKUZUNCI BĀB bele taʿalluk olan ağrılardan ve sebebinde ve ʿilācındadur M112a

OTUZUNCI BĀB yan başı zahmetindedür ki ana ʿırku'n-nisā derler ve ʿalāmetinde ve ʿilācındadur M113b

OTUZ BİRİNCİ BĀB diz zahmetinde ve topuk ağrısında ki ana nıkris derler M114b

OTUZ İKİNCİ BĀB vacaʿ-ı mafāsıl yaʿnī bendükşeler ağrısında ve ʿilācındadur M116b

OTUZ ÜÇÜNCİ BĀB armakda ve taban ğicisinde ve sebebinde ve ʿilācındadur M119a

OTUZ DÖRDÜNCİ BĀB hummāyāt rencindedür M120a

OTUZ BEŞİNCİ BĀB cüzām rencindedür M127a

OTUZ ALTINCI BĀB bahak rencindedür ve envāʿında ve ve sebebinde ve ʿalāmetinde ve ʿilācındadur M127a

OTUZ YEDİNCİ BĀB baras zahmetindedür M128a

OTUZ SEKİZİNCİ BĀB uyuzun yaşında ve kurusında ve sebebinde ve ʿilācındadur M128b

OTUZ DOKUZUNCI BĀB kurdaşanı ve hasba ve demreğü ve çiçek ve kızamuk çıkarmağında ve sebebinde ve ʿilācındadur M131b

KIRKINCI BĀB dāḫıs ve başbert ve sivilciler ve çıbanlar ve siviller ve kabarcuklar çıkarmakda ve sebebinde ve ʿilācındadur M136a

KIRK BİRİNCİ BĀB baş kelinde ve sebebinde ve ʿalāmetinde ve ʿilācındadur M139b

KIRK İKİNCİ BĀB hunām ve tāze ve eski cirāhatlar ve sinirler cirāhatında ve sebebinde ve ʿilācındadur M141b

KIRK ÜÇÜNCİ BĀB aʿzā sınmasında ve çıkmasında ve bertinmesinde ve ʿilācındadur M144b

KIRK DÖRDÜNCİ BĀB od göynügindedür ki ıssı sudan ve ıssı baldan ve ıssı yagdan ola M146b

KIRK BEŞİNCİ BĀB kuduz talamanuŋ ʿilācındadur M147b

KIRK ALTINCI BĀB agulu nesneler yese ve içse ve yılan ve ʿakreb ve bu agulu cānavarlar soksa ve içlere ve emlelere ve süddelere ve karhalara ʿilācdadur .. M149a

KIRK YEDİNCİ BĀB dāʾ'l-fīlüŋ sebebinde ve ʿilācındadur 152b

KIRK SEKİZİNCİ BĀB dāʾ'l-hayyededür M152b

KIRK TOKUZUNCI BĀB dāʾ'ş-şaʿlebdedür M153a

ELLİNCİ BĀB el ayak ve yüz ve dudak yarılmakdadur M154b

ELLİ BİRİNCİ BĀB ıssı geçmekde ve iç yanguninda ve ʿalāmetinde ve ʿilācındadur M154b

ELLİ İKİNCİ BĀB sovuk geçmekde ve iç sovuklıgında ve ʿilācındadur M155b

ELLİ ÜÇÜNCİ BĀB kutluca ve tāʿūn rencindedür M157a

ELLİ DÖRDÜNCİ BĀB oglancıklar yabana çok varmagında ve hastalıgında ve ʿilācındadur M161a

ELLİ BEŞİNCİ BĀB hukneleri ve şāfları beyān eder M162b

ELLİ ALTINCI BĀB maʿcūnāt beyānındadur M164a

ELLİ YEDİNCİ BĀB luʿūkları ve sufūfları beyān eder M171b

ELLİ TOKUZUNCI BĀB yakular ve merhemler beyānındadur M172b

ALTMIŞINCI BĀB yaglar çıkarmak tarīkasın bildürür M174a

ALTMIŞ BİRİNCİ BĀB cevārişler ve müferrihleri bildürür M177b

ALTMIŞ İKİNCİ BĀB şerbetler beyānındadur M180b

E K L E R D İ Z İ N İ

EKLER DİZİNİ

-ğ : Addan eylem yapma eki: kan-amak 2b-8.

-a : Ulaç eki: sanc-a sanc-a gel- 5a-12, tol-a tol-a gele 5b-6,6b-4.

-a,-e: Yönelme durumu eki: tamarlar-a 2a-3,yemeg-e 5b-4, dönmeg-e 8b-6, için-e 10b-5.

-a,-e: İstek eki: ak-a 5a-8, kıl-a 1b-7,iç-e 5a-11,eğ-e 16b-4, akıd-alar 13b-8,çek-e 39b-4, düğ-e 68b-9.

-acak,-ecek: Gelecek zaman eki: ol-acakdur 16a-6,kork-acak 8b-3, belinle-y-ecek 8b-2, var-acağı 7a-13.

-al,-el: Addan eylem yapma eki: çog-alur 2a-14,2b-1,bun-ala 43b-13.

-alım,-elim: I.Çoğul kişi emir istek, bildür-elim 7b-4,6b-10

-an,-en: Ortaç eki: göster-en 3b-2,kal-an 9b-9,dut-an 15b-15.

-ar,-er: Addan ad yapma eki: (krş.-ger) dörd-er 10a-6, buçug-ar 41b-1, bir-er 170a-12.

-ar,-er: Addan eylem yapma eki: sar-ardur 6a-4,boz-ardur 32a-13, yag-aran 47b-4.

-ar,-er: Ettiren çatı eki: gid-erür 4b-3, çık-armak 14a-7, kız-arup 36a-7.

-ar,-er: Geniş zaman eki: aç-ar 5b-5,bit-er 27a-11,ak-ar bınar 5a-9,es-er ola 37b-13.

-ası,-esi: Gelecek zaman ortacı: yo-y-esi dilemek 76a-4, ige-y-esi gelüp 7a-12, yel çı-k-ası gelüp 7a-13. kışın dut-ası olmaya 42a-13.

-ca,-ce: Addan ad yapma eki: fārsī-ce 40a-4,türkce 10b-3.

-ca,-ce: Addan ad yapma eki: kara-ca 39b-13,ala-ca 43b-8.

-cak,-cek : Addan ad yapma eki: ılı-cak 12b-9, sovu-cakda 13b-14, ılı-cağiken 10b-1, tiz-cek 9b-2,küçü-cek 47b-11, ağrısı-cek 116a-14.

-cılayın : Belirteç eki:an-cılayın 94a-9, bun-cılayın 19a-11.

-cığaz : Küçültme eki:kız-cığaz 7a-14, su-cugaz 54b-8, tag-cugaz 43b-7.

-cuk,-cük: Küçültme eki: az-a-cuk 5a-12, oglan-cuklara 11 -15.

-ça : Eşitlik eki: yag-ça edüp 47b-14.

-çıl : Sıfat eki: ak-çıl 115b-11.

-da,-de: Kalma durumu: düg-de 2b-12, an-da 2a-13, dibin-de 27a-12, katın-da 34a-6, dil-de 40a-6,göreler-de 70b-10.

-dan,-den: Çıkma durumu: ekgiler-den 10a-1,döşegin-den 16b-5, bir kez-den 41b-12, segirtmek-den 42b-1.

-der : Ettirgen çatı eki: dön-derür 22a-10.

-dı,-di : Görülen geçmiş zaman eki: olmasa-y-dı 41b-14, ola-y-dı 42a-4, götür-di 1b-2, gör-dün 22b-1,ol-dı 42a-8.

-dıkda: Ulaç eki: ol-dıkda 8b-2.

-din: Yer ve zaman belirteci yapma eki: ön-din 13b-13,23b-9.

-du : Eylemden ad yapma eki: Çokul-dugı 15a-14,sıkın-du 47a-3, sın-du, sıyrın-dusı 96a-13, sın-du 167a-2.

-duk,-dük: Ortaç eki:dut-dukları 3a-3,otur-dugu 9a-11, dögül-dögüldiginden 54b-7,de-düklerinin 58a-1.

-dukça,-dükçe: Ulaç eki: eski-dükçe 47b-1,agrı-dukça 46a-7.

-duklayın: Ulaç eki: sag-duklayın 20a-5.

-dur,-dür: Ettirgen çatı eki: yedüreler 6a-13,kaçsalan-durur 5b-4,boşan-durıcı 8b-13, al-duralar 9b-10,kuş-durayor 10b-1,karış-dur-sa 10a-6,ban-duralar 52 -10.

-dur,-dür: Bildirme eki: yay-dır 2a-14,delil-dür 16a-14, sor-dur 19b-2,gele-dir 23b-13, doğra-dır 43b-6.

-durur: Bildirme eki: kalıp-durur 156b-14.

-egen: Eylemden ad yapma eki: gez-egen 116b-13.

-egü: Addan ad yapma eki: bir-egüye 151a-10,iç-egüyi 21a-1.

-gan,-gen: Sıfat eki: açıl-gan 154a-3, yapış-gan 121a-8,
işe-gen 104a-2.

-gı: İlgi eki (krş.-ki): taşra-gı 19a-4, ağızda-gı 64a-5.

-gıl,-gil: Emir eki:bil-gil 2a-11, iç-gil 139a-12.

-gun; Eylemden ad yapma eki:yan-gunında 33b-6, kız-gun 36a-5.

-gur,-gür: Ettirgen çatı eki: tur-gurur 40a-3.

-ı,-i:Belirtme durumu: dibin-i 10b-1, balgamı 70b-11.

-ı,-i : Ulaç eki: çekil-i çekil-i gelmek 35a-11.

-ı,-i : III. tekil kişi iyelik eki:benz-i 2b-6, soŋ-ına 4b-4,
su-y-ın 5a-10, yegreg-i 13b-15, yıllamış-ı 25b-13.

-ıcak,-icek: Ulaç eki: ol-ıcak 1b-8,yat-ıcak 5b-13, baş-
la-yıcak 5b-12, gir-icek 6b-6, dön-icek 8a-6,
düken-icek 11a-3, cık-ıcak 20b-1, kes-icek 61b-14

-ıcı,-ici: Ulaç eki: sovud:ıcı 4b-12, ısıd-ıcı 4b-14.

-ınca,-ince: Ulaç eki:geçme-y-ince 5a-13, olma-y-ınca 5b-2,
çık-ınca 14a-15, ard-ınca 24a-12, taralma-y-
-ınca 115a-15.

-ırak,-irek: Sıfat eki (krş.-rak,-rek): boz-ırak 3b-13,
az-ırak 16a-12, artuğ-ırak 30b-6, çoğ-ırak 115b-12

-ıla,-ile:Araç durumu eki(krş.-la,-le) et-ile 4b-11, yogud-ıla
5a-3, cekürdeg-ile 6a-12, pāzū-y-ıla 6a-6.

-ısa,-ise: Koşul eki: bulunmaz-ısa 5a-9, kuvvetlu-y-ısa
9b-10, kabz-ısa 9b-14, içerler-ise 25a-8.

-iken: Ulaç eki (krş.-ken) ilıcağ-iken 10b-1, kabż-iken 12a-7, böyle-y-iken 16b-2, yeşil-iken 24b-1.

-l(-ıl,-il;-ul,-ül): Edilgen çatı eki: üz-il-e 42a-9, çek--ilmiş 3a-11, ger-ilmiş 3a-14, dög-ilmiş 6a-12, bog-ul-ur 36b-7, koca-ldur 4b-5, soy-ulmış 10a-6, dög-ülmiş 10a-6.

-la,-le: Addan eylem yapma eki: der-ledür 2b-5, baş-laya 5b-7, yıy-ladalar 8b-4, kat-lana 9b-10, çaba-lar 15b-5, der-letmek 16a-6, su-lamak 34a-15, uyuk-ladur 44b-4.

-la,-le: Araç durum eki(ınstrumental): aç-la 6b-8, susuz-la 7a-11, ılıcak-la 10b-6, yeni-le 8a-5, tan-la 40a-7, yagı-y-la 10a-11.

-ledin: Belirteç eki: iki-ledin 81b-9,138a-3.

-leyin: Belirteç eki: kendü-leyin 148a-2, evvelki-leyin 139a-13, iki-leyin 10a-11, sagduk-layın 20a-5.

-lık,-lik: Addan ad yapma eki: sayru-lıklar 2b-1, çok-lıgına 3a-8, aç-lık 3b-5, tar-lıkda 4a-5, hasta-lıklar 5a-3, er-ligi 7b-1, sag-lıkdagı 8a-9.

-lu,-lü: Sıfat eki: tat-lu 2b-8, en-lü 3a-7, yag-lu 4b-9, şorbā-lu 5a-2, su-lu 5a-12, buz-lu 5b-1, kar-lu, 5b-1, kuşku-lu 5b-11, tuz-lu 13b-5, dür-lü 19a-12, uçuk-lunun 43b-11.

-m: I. tekil kişi eki: diledü-mmlb-4, eda-m 1b-4, kılmışa-m 47a-6.

-m: Eylemden ad yapma eki: uçur-um 3a-2, duta-m 183b-10.

-ma,-me: Eylemlik eki: sın-masınun 33a-11, dökil-mesinde 33b-4

-ma,-me: Olumsuzluk eki: unut-mayalar 1b-9, dile-medügi 7a-15, dut-mayalar 7b-14, ye-meyeler 11a-8, eyle-meyeler 11b-8, yum-mamak 36b-7.

-maç: Eylemden ad yapma eki: tutmaç 31a-8, bazla-maç 17a-5.

-madın,-medin: Ulaç eki: tog-madın 10a-13, dög-medin 11b-2, eyle-medin 12a-9, çiz-medin 5a-10, yu-madın 28a-5, dur-madın 42b-13, dögül-medin 100a-1.

-mak,-mek: Eylemlik eki: esne-mek 2b-7, gerin-mek 2b-7, gici-mek 2b-8, kana-mak 2b-8, iç-mek 5a-14, yemege 5b-4, çık-mak 7b-2, degiş-mek 9b-6, sev-mek 37a-1, segirt-mekden 42b-1, esri-mekden 42a-15, gel-mekligin 54b-14, iç-meklige 139a-12.

-malu,-melü: Ortaç eki: iç-melü ol- 12b-8, yut-malu 12b-8, çık-malu ol- 59b-13, dön-melü ol- 28b-10.

-maz,-mez: Geniş zaman olumsuzluk eki: yara-maz 2a-5, ko-maz 25a-6, eyle-mezlerise 45b-11, yen-mez 68a-14.

-mı: Soru eki: kuduz mı, sag it mı 148a-4.

-mış,-miş: Anlatılan geçmiş zaman: kıyma-mış 2a-1, kakı-mış 3a-3, ol-mış 5b-4, soyul-mış 10a-6, biş-miş 11b-9, çık-ar-mış 133b-4, kıl-mışamdur 47a-6, sınan-mış-dur 58b-14, bez-miş 76a-5.

-n : Dönüşlü çatı eki: ger-inmek 2b-7, sev-inmiş 3a-4, gus-sala-nmaz 5b-10, inci-nmege 6b-5, tök-ine 6b-10, boşa-ndurıcı 8b-13, katla-na 16a-9, sakla-n-du-gında .

-n: Belirtme durumu eki: suyı-n 5a-10, aşı-n 6a -13, bezi-n 7b-10, eti-n 8a-3, yüzi-n 10b-1, yukarusı-n 13b-9, rengi-n 22b-7, çogı-n 43b-8, dükeli-n 70a-10, çigi-n 22a-8.

-n: Araç durumu eki(ınstrumental):ikindüyi-n 35a-7, kuşlıg-ın 12b-4, ilk yaz-ın 11b-15, deg-in 20b-11, gündüz-in 42a-1, güz-in 11b-15, yaz-ın 11b-15.

-n : Adıl n'si: yüresi-nde 29a-8, fesādı-na 16b-1.

-nci(-ınci,-ünci): Addan ad yapma eki: iki-nci 1b-11, üç-ünci 1b-11, dörd-ünci 2b-2, sekiz-inci 33b-12.

-nü: Addan ad yapma eki: ilki-nüden 115b-6.

-nuŋ,-nüŋ: İlgi durumu eki: su-nuŋ 5a-5, ikisi-nüŋ 37b-7, kimse-nüŋ 39b-1.

-r: Addan eylem yapma eki(krş.-ar) kara-rmak 7a-7.

-r: Geniş zaman eki: çagla-r 2a-13, eyle-rse 3a-6, de-rler 10b-3, dile-rse 10a-10, benze-r 20a-3, sı-r 26a-4.

-rak,-rek: Sıfat eki (krş.-ırak) yeg-rek 5a-9, yeyni-rek 17a-11 kavī-rakdur 19a-15,kiçi-rekdür 39b-6, geŋez-rek 118b-5, katı-rak 122a-11.

-sa :Addan eylem yapma eki:su-salıgı 13b-12,su-sadur 2b-5.

-sa,-se: Koşul eki: göyün-se 2a-11, eyler-se 3a-6, iç-se 5a-12, düşer-se 5b-1, derle-se 5b-7, tog-sa 9b-1,diler-se 10a-10, degül-se 16b-8, sev-se 22a-15, tur-sa 68b-6, kurut-sa-lar 47b-10, ko-san 57a-10.

-sagu: Sıfat yapma eki: kara-sagu 55a-9,saru-sagı 136a-9.

-sak: Eylemden ad yapma eki: unut-saklık 38b-14.

-sı,-si: Eylemden ad yapma eki: geysiler 8a-1, tüt-si 39a-9.

-sı,-si : III. tekil kişi iyelik eki: çevre-sinde 3b-2, egri-si 108b-14, agrı-sın 2b-5, assı-sı 40b-5, kanı-sı 50b-10, turma-sında 68b-6.

-sın,-sin: II. tekil kişi eki:el ura-sın 49b-15,.

-sun,-sün: III. tekil kişi emir eki: ol-sun 1b-2, ye-sün 63a-1(

-suz,-süz: Olumsuz sıfat eki:su-suzla 7a-11, tat-suz 4b-7, et-süz 8a-7, yağ-suz51b-12.

-ş (-ış,-iş):İşteş çatı eki: kurca-şuk 3a-13, kar-ışmış 4a-3, çek-işmekdür 15b-3, ula-şdurur 27b-3, er-işür 37a-3, bula-şdurup 39b-10.

-şar,-şer: Addan ad yapma eki(krş.-ar,-er) iki-şer 10a-5.

-t : Ettirgen çatı eki: derle-tmek 16a-6, kana-tmak 16a-7, sovu-dup 4b-4, dinre-dür 2b-6, semür-dür 5b-10, sovu-dıcı 4b-12, büyi-dür 6a-4, yıyla-dalar 8b-4, eri-dür , kayna-dıcak 40b-5, gegir-dür 39b-6.

-u,-ü: Eylemden ad yapma eki: öl-ü 3a-2, tol-u 34b-12,yak-u 21b-3, sanc-u 21a-8, bur-u 9a-4.

-ü : Ulaç eki: yey-ü tururken 5a-11,

-uk,-ük: Eylemden ad yapma eki: art-uk 5b-12, sın-ugı 6b-3, uyan-uk 6a-3, aç-uk 11a-9, ulaş-uk 69b-2, kıs-uk 4a-5.

-un,-ün: İlgi durumu eki: kan-un 2a-4, bunlar-un 5b-1, beden-ün 6a-15, nākihler-ün 8a-5.

-unç: Eylemden ad yapma eki: kork-unç 3a-2.

-ümüz: I. çoğul kişi iyelik eki:dediğ-ümüz 10b-11.

-up,-üp: Ulaç eki: ye-y-üp 5a-12, eyle-y-üp 5a-12, çık-up 5a-13, dut-up 11a-5, süz-üp 11a-10, yogur-up 13b-12,

-up,-üp: Anlatılan geçmiş zaman eki(krş.-mış,-miş) koy-updur 47a-4, eyle-y-üpdür 16a-6, çık-updur 51b-3.

-ur,-ür: Geniş zaman eki: ovan-ur 71a-12, gör-ür 47a-13, dökil-ür 2a-4, çoğal-ur 2b-1, dirred-ür 2b-6, yeyü tur-urken 5a-11, ol-ursa 10a-2,iç-üreler 9b-15, göyündür-ürler 23a-6, yırtıl-ur 61b-6, sın-ur 116b-4, erid-ür 137b-6, kamaş-ur 49a-9.

-uş,-üş: Eylemlik eki: toğ-uşuna 4a-6.

-vuz,-vüz: I. çoğul kişi eki:ede-vüz 102a-13.

-z : Ettirgen çatı eki: tam-zuralar 15a-13.

S Ö Z C Ü K D İ Z İ N İ

A

ā b ı l e (Far) Çiçek hastalığı. 133a-12, 133b-2.

a. afātı 133a-14.

a. çık- 133b-5.

a. çıkar- 133b-6.

ā b k ā m e (Far) Bir tür salça. 63a-11,72a-11,114a-8.

a. -yile 18b-11.

ā b z e n (Far) Hasta tedavisi için kullanılan bir tür banyo kabı. Demir veya bakırdan yapılan,insan boyundaki bu kabın üst kısmında bir delik bırakılır. İçine hastalığın özelliğine göre gerekli ilaçlı sular doldurulur. Hasta bu kabın içine sokularak kafası üst kısmındaki delikten dışarı çıkarılır ve yeterli bir süre hasta bunun içinde tutulur. 94a-11

a. -de 102a-7,81a-5.

a c ı Acı. 115b-10.

a. sirke 27a-2.

a c ı -Acımak, ağrımak.

a. -sa 103b-10.

a. -sın 150a-2.

a c ı b ā d ā m Acı badem. (Amygladus Communis) 25b-12.

a c ı b a ş l a Yabani bakla. (Lupinus) 73b-12.

a c ı f ı n d ı k Yabani fındık. 149a-6.

a c ı l ı k Acılık.

a. -ın 24b-5.

a c ı t e r e Aşkters. (Cardonine Amora) 77a-14,83a-5.

a c ı y ā v ş ā n Acı pelin.(krş. afsentīn) 51b-2.

a c ı z e r d ā l ū Acı zerdali.

a.z. çekürdeği yağı 106b-14.

a.z. yağı 101a-11.

a ç Aç. 6b-6

a.-la 'aç olarak' 5a-11,26b-2,130b-14.

a. ol- 149b-10.

a. karnına 46b-15.

a ç l ı k Açlık.

a.-dan 3a-4.

a ç ı l- Açılmak.

a.-gan 154a-3.

ā d e m (Ar) İnsan.

a. mizācı 19b-15.

'a d e s i y e (Ar) Bir tür sığıl. 138b-9

a.-dür 138b-10.

a f s e n t Ī n (lat) Acı pelin. (Artemisia absinhium)

(krş. acı yavşan;ipar-ı yavşan) 51b-2,86a-15.

a.-i rūmī 41b-3,107b-2.

a. yağı /alalar afsentīn çiçeğinden bir rıtıl tamām olmazdan öndin damı üzerine dört rıtıl zeyt yağın bir çīşe içinde kırk gün güneşde şıkoyalar andan soñra sıkıp koñsalar./ 170b-15.

şarāb-ı a. 'afsentīn şurubu' (bkz.şarāb)80b-14,107a-14.

a f'ī (Ar) Engerek yılanı.

a.-yıla 152b-11.

a. yılanı 64b-11,107a-4,149b-13.

a ğ a ç Ağaç.

a.-lar 4a-3.

a. yaprağı 15a-15.

a ğ a ç k a v u n ı Ağaç kavunu. (Citrus medica)

a.k.-nuŋ ekşisi 79a-13.

a.k. yaprağı 63b-15.

a ğ a r t- Ağartmak.

ağardur 19a-15.

a ğ ı r Ağır.

a. iş işle- 111b-14.

a ğ ı r b a ş- Ağır basmak,karabasana uğramak.

a.b.-mak 52a-12, 95b-11

a ğ ı r k e s d ā n e Ağır kestane. (Colhicum autimnale)

(krş. sūrıncān) 166a-10.

a ğ ı z Ağız.

a.-dağı 64a-5.

a. -ı dadı 115b-10.

a.-ı şulan- 115b-11.

a.-ı yarı 'saliya' 61b-10,62b-13,131b-7.

a.-uŋ iki buc-ğı 154b-12.

a. [illegible]ın 22a-14,177b-14.

a. lu[illegible]ı 'saliya' 147b-7.

a ğ ı z a ğ r ı s ı Bir tür ağız hastalığı;aphte. (krş. ulā) 186a-4.

a ğ r ı Ağrı. 72a-15.

a.-dın 57b-4.

a.-ladın 15b-2.

a.-lu 39a-15,173b-4.

a.-sicek 116a-14.

a.-sın 2b-5,13a-9.

a.-sına 16b-7.

a ğ r ı- Ağrımak.

a.-dukca 46a-7.

a.-makdur 45b-4, 103b-1.

a.-r yan 72b-1,80a-5,20a-2,142a-13.

a ğ r ı l a n- Ağrımak,ağrı girmek.

a.-a 62b-1.

a ğ r ı t- Ağrıtmak.

agridur 77a-1,

a ğ z ı y e (Ar) Yiyecekler,besinler

a.-i devāviye 'ilaç olarak kullanılan besinler' 54b-10.

a.-i mutlaka 'ana besinler' 54b-9.

a ğ u Ağu,zehir.

a.-ya 25b-4.

a ğ u l a- Zehirlenek.

a.-sa 150a-6.

a ğ u l u Zehirli 20a-6.

a.cānavarlar 149a-1

a.hayvānlar 149b-15.

a.nesne 18b-14,149a-10.

a ğ u a ğ a c ı Zakkum ağacı. (Nerium Oleander) 150b-12.

a.a.yapraği 129a-10.

a.a.yapraği 'uşāresi 177b-9.

a ġ u ḳ u n d u z ı Aksırıkotu. (Gypsophila Struthium) 128a-6,131b-11.

a ġ u z İlk süt,sütbaşı. 20b-2.

a.-ı 19a-6.

a ḫ l ā ṭ(Ar) Kesinlerin vücutta oluşturdukları karışımlar.Hiltler. 2a-13.

a.-ı balġamīye 93a-3.

a.-ı fāside 19b-11,152a-6.

a.-un tīzliġin 79b-3.

a ḫ ş ā (Ar) Mide,barsak gibi iç organlar 83b-1/2.

a.-i za'īfe 152a-8.

a ḳ Ak.

a. atuŋ tersi 68a-8.

a. ben 48a-11.

a. it 65a-15.

a. şeker 10a-4.

a. turp 41b-3.

a. üzüm 183a-5.

a. zāc (Krş.zāc) 58b-13,85b-9.

a. zemīḫ (Krş.zemīh) 131b-9.

a ḳ ā k ı y ā (Yun) Akasya ağacı. 100a-5,101a-14.

a ḳ a n s u r ū t Ak gözotu. 110b-14.,142b-10,143a-2.

a ḳ b a h a ḳ Vücutta ak benekler biçiminde ortaya çıkan bir hastalık. (krş.bahak-ı ebyaz) 137b-7.

a ḳ ç ı l Akçıl. 115b-11.

a ḳ c ī r Bir incir türü. 184a-4,187b-6.

a ḳ f u l f u l Ak biber. 48b-6,166c-15.

a ḳ g ü n l ü k Ak günlük, asılbend.(Boswellia carterii) 52a-3.

a ḳ ḫ a r d a l Ak hardal,ingiliz hardalı.(Spanis Alba) 128a-4.

a ḳ ḫ a ş ḫ ā ş Ak afyon çiçeği. (Papaver Somniferum) 169b-4.

a.ḫ. toḫmı 70b-2.

ʿā ḳ ı r ḳ a r ḥ ā (Ar) Pire otu,nezle otu. (Anacyclus pyrethrum) 43a-2,56a-7,177a-12.

a. yaġı ⌈otuz direm eyü ākırkarhā sarāb-ı reyhān-ıla ısladalar kust yaġı kaynadugı tarika üzerinde ḳurı dahı kaynadalar⌉ 177a-12.

ʿa ḳ ī ḳ (Ar) Akik,değerli bir taş. 56b-13,178b-3.

ʿa ḳ l (Ar) Us,akıl.

a.-ı 29a-11.

a.-ı kem et- 178b-13.

a ḳ l ı ḳ Aklık.

a.-a 3b-15.

a ḳ m e r h e m Bir tür merhem.50b-12.

a ḳ m ū m Akmum 108a-3,109a-9,173b-13.

a ḳ t ū t Ak dut.

a.t. küki suyı 58b-9.

a ḳ t ü r b ü d Ak türbit otu. 41b-8,70a-10.

a ḳ r ā ş (Ar) Yumrular,urlar.

a.-ı ekderūn 171a-12.

ʿa ḳ r e b (Ar) Akrep. 149a-1.

a.-i 29a-9.

a. sok- 23a-13.

a. ur- 23a-4.

a. zahmı 26a-8,151a-5.

a k r ī t (Yun) Girit adası. (akritus)

a.-ī eftīmūn 11a-13.

a k s a n d a l Cinden ağacı. (Santalum album) 118a-15, 155a-7.

a.s.-ı 85b-15.

a k s u r t- Aksırtmak.

aksurdalar 36b-15,149b-1.

a k s ū s e n Su zambağı, mavi zambak.(İris Florentina)

a.s. dibi 185a-11.

a.s.-ün dibi 147a-13.

a.s. tohmı 46a-14.

a l a c a Alaca.

a. ol- 127a-15.

a l ı n Alın.

a.-a 18a-10.

a.-dan 38a-8.

a.-ına 15a-7.

a. yazarı 141b-4.

al m a Elma. 4b-3,6a-13,12b-4.

a.-nun 77a-3.

a. ağı 78a-15.

a. kabı 186b-10.

a. murabbāsı 79a-3.

a. sarusı 77b-3.

a. suyı 150b-15.

a. şarābı 9b-13,51a-11,74a-12,186b-8. [sag alma kabın arıdalar işegin ve çekürdegin gidereler taş havān içinde dögeler sıkalar sāf edeler andan sonra kaynadalar yarı kalınca andan şeker katup kıvama getüreler] 186b-10.

tatlu a. 79a-3.

tatlu a. turpı 125b-5.

a l u ç Alıç ağacı,yabani elma. (Crasula ozarolus)36a-9, 77b-1.

a m r ū d (Far) Armut. 4b-3,8b-11,25a-3,74a-15,123b-1, 157a-12.

a.-ı 187a-8.

şarāb-ı a. (Bkz.şarāb) 187a-7.

a ŋ a r u Öte,ileri. 41a-10,41b-15.

a r a Anne.

a. südi 111a-5,161a-15.

c a n b e r (Ar) Anber,bir tür inoza. (Geum urbonum) 11b-12,34b-4.

a.-i şeheb 'gri anber' 17eb-4.

a n c u ç Sırolan.

a. yağı 111b-1.

a n ī s ō n (Lat) Anason. 11a-2,35a-14,71a-3,74b-4.

a.-ıladur 24a-10,126a-15.

a.-ı munakkī 'temizleyici anason' 180a-9.

a. şarābı 81a-9.

a ŋ u l Yavaş.

a. aŋul 9a-4,15a-14,

a n z u r ū t (Far) Gözotu. (Sarcocol) 13b-11,38a-12,
173b-2.

ak a. 110b-14,142b-10,143a-2.

a r- Yorulmak.

a.-makda 32b-15,119a-14.

a.-makdan 13b-3,119a-15.

a.-mağı 6a-1,6b-2.

a.-maklık 133b-8.

a.-mışla 20b-1.

ʿa rʿa r (Ar) Mesane. [Kavuk ki ana ʿarabca ʿarʿar derler] P102b-12.

a r d u ç Ardıç agaçı.

a. katrānı 141b-1.

a. yapragı 150a-14.

a. yemişi 73b-10,104a-6.

a r ı Arı, temiz. 20b-13.

a r ı n- Arınmak.

a.-duğına 13a-4.

a.-duğından 46a-3.

a.-up 46a-6.

ʿā r ı ż (Ar) Ortaya çıkmak, belirmek.

a. ol- 15a-7,37a-15,42a-7.

a r ı t- Arıtmak.

arıtıcıdur 39b-3.

a.-mağçunsa 166a-2.

arıdur 19b-14.

a r k a Arka,sırt.

a. sancusı 178b-7.

a.-sın 9a-8.

a.-ya 72a-15.

a. üzerine 5b-15,45b-12,72a-15.

a. ağrısı 18a-5,151b-13.

a r k u n Yavaş, hafif.

a. arkun 38b-7,172b-8,185b-7.

a. odıla 184b-15.

a r m u t (Far) Armut. (Krş.amrud) 75a-6,78a-15.

a. ağacı pusı 75b-4.

a r p a Arpa. 2a-1,14a-3,17a-2.

a. fukası P103a-10.

a. kavudı 14b-2,75b-9,96b-4,116b-1.

a. şōrvāsı 77b-15.

a. unı 28a-6,59b-2,151b-4,152b-14.

a r u Arı.

a. sok- 150b-7, 139b-15

a r u k Arık, zayıf. 2b-15,4b-7,6b-8,111b-2,115b-13.

a r u k l a t- Arıklatmak.

a.-ur 20b-6.

ā s (ar) Mersin yemişi.(ayrtıce commūnis) (Krş.mersin yemişi)

habbu'l-ās 'mersin yemişi çekirdeği' 59a-15,178a-5.

rubbu'l-ās 'mersin yemişi özü' 88b-12.

şarāb-ı ās 59b-1,14a-4,69b-15,72b-6.

ʿa ṣ a b (Ar) Sinir.

a.-a 94a-3.

a.-lara 42a-1.

a s ā r ū n (Lat) Kediotu. (Asarum europaeum) 172a-2.

sünbül-i a. 'asarun çiçeği' 165b-4.

ʿa s e l (Ar) Bal.

a.-i 168b-3.

mā'ü'l-ʿasel 42b-7,170b-15.

şarāb-ı ʿasel 74a-4.

ʿa ṣ f ū r (Ar) yalan safran, uspur. (Carthamus tinctorium)

ʿa. toḫmı 162b-14.

ʿa. toḫmı aşı 4b-15

ʿa. toḫmı südi 93a-7.

ʿa. toḫmı içi 86a-5.

ʿa. toḫmı şîresi 72a-7.

ʿa. toḫmı yaġı 111a-14.

a s l a n Aslan.

a. yaġı F104b-9.

a ṣ l (Ar) Kök.

aslü's-sūs 'meyan kökü' (diş boyān dibi) 180a-10.

a ş Yemek.

a.-ı 4b-4.

a.-ına 36a-14.

a.-lar 30b-3.

ʿa ṭ ş, ʿa ṭ ş (Ar) Susuzluk, hararet. 75a-10,126b-8,135a-9.

ʿa-ı 42a-4,170a-9.

ʿa.-ıdur 42a-4.

a.-ı 24a-11,77a-11.

a t e ş p ā r e s i (Far) Kurdeşene benzer bir tür deri hastalığı. 132b-14.

a ṭ l a s (Ar) Atlas,lacivert. 132b-15.

a t At.

a. eti 18b-9.

a. süḍi 60b-3,71b-6.

a v Av.

a. etleri 45a-9.

a v a d a n İyice, adamakıllı. 44a-3,94b-4,97b-6,

a v a d a n l ı ḳ Araç,kap.

a.-lıla 44a-4.

ʿa v ā r ı ż (Ar) Kaza,bela.

a.-dan 158a-12.

ā v ā z (Far) Ses.

a.-ı dutıl- 67a-9.

ʿa v r a t (Ar) Kadın.

ʿa. ḫvāzı 210a-12.

ʿa. ferci 143b-13.

ʿa.-lar memesi deliği 141a-6.

ʿa.-uŋ emceği 84b-5.

ʿa. süḍi 19b-15,114b-12,126b-1.

ḫarıʿa. 7a-13,38b-7.

a v u ç Avuç. 103b-15.

a y a Aya,avuç içi.

a.-ların 155b-3.

a.-ın 190a-1.

a.-sına 130a-1.

a y a k Ayak. 22a-12,154b-7.

a. agrısı 85a-12,119a-12.

a y ā r i c (Yun-Ar) İlaç olarak kullanılan bir grup macuna verilen ortak ad. Sözcük Yunancadan Arapçaya geçmiştir.Çoğu bulucusu olan hekimin adıyla bilinir. 169a-15.

a.-i faykarā 39a-2,42b-8,94a-1.

a.-i luġazī 42b-9.

a.-i luġaziyā 128b-7.

ma'cūn-ı ayāric-i faykarā (Bkz.ma cun) 165b-5.

a y ā r i c ā t (ar) Ayaricler. 114a-14.

a y a z Ayaz.

a.-a 107b-10.

a y ı l- Ayılmak.

a.-a 43b-5,124b-2.

a.-ıcak 124b-2.

a y r a n Ayran. 15a-11,55a-3,63b-5,77a-8.

a y r u k Ayrıkotu (Cynodon Dactylon) (Krş.necil) 103b-6,104a-7.

a y r u k Baş̧ka. 4a-13,8b-5.

a y u Ayı.

a. dişi 125b-11.

a. ödi 47b-4,95a-9,137a-7.

a. yağı 39a-15.

a y v a Ayva. 4b-[illegible],6a-13,8b-11,12b-4,24b-5,74a-15.

a.-yıla 74a-3.

a.-yı 136a-4.

Edebiyat Fakültesi
Kütüphane Müdürlüğü

a. aşı 6a-15.

a. çekürdegi 72b-5.

a. çekürdegi lu ābı 62a-7,72b-4.

a. rubbı 77a-12.

a. şarābı 72a-5,186a-2. [erimiş ayvayı alalar ve taş kabın ve için arıdalar ve iki rıtıl ol arınmış ayvadan alalar ve bıçagıla uvak toprayalar ve bir çölmege koyalar üzerine süciden dönmiş sirke koyalar ta ki üzerine gele ve nerm odıla kaynadalar ta ki ayva eriye pes oddan indüreler yumşak dögeler hamir gibi ola ve gene çölmege koyalar ve üzerine bir rıtıl süzilmiş revak bal katalar ve gene od üzerine koyup arkun arkun kaynadalar ta ki tamam bişe ve koyula andan zencebil ve fulful ve dār-ı fulful ve dörder direm gerefes tohmı ve nānhuvāh birer direm her birini yumşak döğeler ve eleyeler ve bu ayva şarābına oddan indüricek karışduralar ve bir sini üzerine dökeler ve bir tepsiyile basalar ta ki yassı ola ve bıçagıla keseler söyle ki her kıresi bes direm ola ve çölgede kurıdalar ve bir renkli sırga [illegible] koyalar ve aralarına turunç yabrasın koyalar] 186a-4.

a. tuhesi lu ābı 194c-8.

a. yagı 74b-1.

a. z- [illegible].

a.-ar 11b4a-5.

a.-kkur 5ba-5.

a.-mış 137a-12,143a-11.

a'ż ā (Ar) Organ,uzuv. 144b-8.

a.-da 156a-12.

a.-ya 2a-4,156a-12.

a.-yı 6b-2.

a.-i re īse 'ana organlar' 14a-10,136b-5.

ʿa z a b a (Ar) Yosun. 188b-9.

a z h ı r (Ar) Sümbüllü.(Andropogon Nardus) 56a-6,
76a-8,187b-2,188b-9.

B

b ā b ū n e c (Far) Papatya. (Anthemis nobilis)35a-13.

b. yagı 99b-3,118a-2.

şarāb-ı b. yagı 145b-3.

b ā b u n e c b a ş ı Koçboynuzu. (Arş.iklīlü'l-melik)
65b-1.

b ā d ā m (Far) Badem. 11a-4,79a-11.

b. karīnesi 'bir tür badem mahallebisi' 72b-7,80a-12,
124a-4.

b. içi 30b-7,13a-3,72a-8,169b-5.

b. mubevvebesi 70a-4.

b.perverdesi 66b-2.

b. yağı 70a-3.

b.-ı murabba 66b-3.

b a'd e e z ā n Ondan sonra,ardından. 91b-1.

b ā d e v e r (Far) Kirpidikeni,şeytandeğirmeni. (Echinops sphaerocephalus) 91b-8.

b ā d i l c ā n, b ā d i n c ā n (Far) Patlıcan. 27a-4, 76b-15,86a-12.

b.-dan 157a-7.

b ā d r e n b ū y a, b ā d r e c b ū y a (Far) Oğulotu, kovanotu,melisa.(Melissa officinalis) (Krş.tatranbu;oğul otı) 4a-6,44a-12,45a-5/6,63b-1,81b-15, 93a-2,131b-1.

b. tohmı 78b-6,178a-15,185a-12.

b. suyı 78b-6.

b ā d r ū c (far) Avşanotu. (Mentha Polegium) (Krş.badruk, bāzerūc) 44a-13,55a-5.

b ā d r u k (Far) Avşanotu.(Krş.bādrūc) 55b-9,151a-5.

b ā d y ā n e,b ā d y ā n (Far) Rezene.(Krş.razyane)

b. dibi 81a-3.

b. tohmı 84a-2.

b a ğ a y a p r a ğ ı Sinirotu.(Plantago major) Krş. hayyū alem;lisānu'l-hamel. 147a-10.

b.y. suyı 171a-10.

b.yrnuğ tohmı 107b-15.

b a ğ ā n ū s ? Ödelotu 169b-10.

b ā ğ d e ğ e k i Asma filizi.

b.d.-n 15a-2.

b a ğ a r s u k, b a ğ u r s a k Barsak. 55a-6,80b-3.

b.-da 20a-16.

b.-ında 18b-7.

b.-lar 9b-15,23b-6.

b.-lara 79a-2.

b.-lar başı 26a-3.

b.-lar renci 99a-3.

b. sıyrındusı 96a-13.

b a ğ r Karaciğer. Arş.ciger. 83b-3.

b.-a 83a-11.

b.-da 83a-15.

b.-dan 83a-12.

b.-ı 78a-3,119a-7.

b. şişi 23a-4.

b. ża'īflığı 83a-10.

b. ża'īf ol- 83a-11.

b ā h (Ar) Erkek cinsel arzusu. 105a-5.

b.-a 105a-7.

b.-ı 180a-9.

b a h a k (Ar) Deride benekler biçiminde ortaya çıkan bir hastalık. 33a-3,13b-5,128a-7.

b.renci 127b-5.

b.-ı ebyāż [Ve ni ak bahak aklıkdur ki benek benek sevdeye diger sebebi balgam çoklıkdur eger uvacuk olup ziyadursa kabil-i ilaçdur kızarmazsa baradur kabil-i ilac degüldür] 127b-6.

b.-ı esved /ya ni kara bahak kızıllıkdur ki benek düşer kepek gibi uvacık nesneler dökilür yeri kızıl olup sebebi safra kan göyünüp sevda olmakdur/ 128a-9.

b a k a m (Ar) Kızılağaç, bakam ağacı, (Caesalpinia echinata) 131a-10.

b a k l a (Ar) Bakla. 21b-4,44a-10,76b-14,71b-12.

b.-yı 54a-1.

b. kurdı 68b-8.

b. suyı 71a-6.

b. unı 105b-9,115a-2.

b a k ı r Bakır.

b. avadanlık 44a-4.

b a l Bal 11a-7,27b-7,77b-13,117b-13.

b.-a 22b-3,165a-8.

b.-dan 171b-4.

b.-ı 19a-9,20b-3,70b-3.

b.-ıladur 22b-14.

b. cüllābı 160a-1.

b. mūmı 113b-8.

b. şarābı 186b-3. /Bir rıtıl bal altı rıtıl suyıla kaynadalar tā ki cüllāb olu ve kefin alalar indüreceğe yanın ak fulful ve zencebil ve karanful ve darfa ve hulıncan ve mastakı birer miskal bu dükelini süzme gibi dögeler v bir kettan bezi içine bağlayalar ve çüllāne e birağalar kaynamağa

başladuġı vaḳt çün ki ḳoyula indüreler] 136b-8

b. şerbeti 77b-12,144b-2.

ḫām revāk b. 66b-5.

sızmış b. 167a-3.

b a l a d ı m t ı balaMiotu, ayı gülü. (Peonica offisinalis)
(krş. favaniyā) 162a-2.

b a l ç ı ḳ Balçık

b.-ıla 110a-8

b a l d ı r Baldır

b.-lar 89a-10.

b.-lardan 141b-4.

b.-larından 34b-12.

b a l d ı r ı ḳ a r a Baldırı kara. Krş.persiyāvşān.
40a-11,64b-9,81b-7,89b-11, 185a-11.

b a l ġ a m (ﻠﻐﻢ) Balgam.Vücuttaki dört ana karışımdan biri.
2a-3,2b-3,11a-8,2a-1.

b.-dan 72a-11,

b.-ı 70b-11.

b.-ī ḫılṭ 137b-6.

b.-ī maraźlar 2b-3.

b.-ī mizāc 4b-13.

b.-uŋ 2a-8.

ḫām b. 108b-13.

maṭbūḫ-ı b. 91b-6.

b a l ı ḳ Balık. 2a-9, 5a-3,18b-11, 77b-7,

b.-dan 157a-7.

b.-lar 19a-1

b.eti 18b-11

b.pulı 131b-4.

b. yılımı 139b-9.

kuru b. 2a-11,18b-14.

yaş b. 60a-1.

b a l l ı k Sarı sütleğen.

b. dibi 78b-14.

? b a n (Ar) Sorkun ağacı,ban ağacı.? (Moringa aptera)

b. tohmı 50a-6,56b-1,58b-3,116b-2.

b. yağı 69a-7,153b-6.

b a n b a l o t ı Dambulotu. (Heliotropium) 108a-2.

b a r a ş (Ar) Abraşlık,sam lekesi.33a-4,128a-14,128b-2.

/barasıla bahak farkı budur ki baras kavlar bahak kavlamaz/ 128a-14.

b.-da 128b-1.

b.-dur 127b-8.

b.-ıla 128a-5.

b. zahmeti 128a-14.

b ā r (Par) Kez,defa.

b.-ıla 138a-7.

b ā r i d (Ar) Soyuk.

b.-dür 21a-15.

b.-ise 35a-6.

b.ü rațb 'soyuk ve nemli' 2b-3,19a-3.

b. ü yābis 'soyuk ve kuru' 2b-1,19a-13,17a-2.

b a r m a k Parmak.

b.-lara 5a-10.

b.-ına 43a-11.

b ā r k . l m a y ū n İlaç olarak kullanılan bir bitki. 87b-14,104b-4,125b-13.

Barkalmayun bir agaçluca otdur kalabak gibi ak çiçegi vardur 87b-14.

b ā s e l ī k (Gr.basilikus) Şahdamar.Boyunun iki yanında yürekten başa çıkan atardamarlardan her biri.

b.-den 13b-9,80b-13.

b. tamarı 72b-11,81a-10,116a-2.

b a ṣ a l-ı ʿu n ṣ u l (Ar) Adasoganı,yabani soğan.69b-6.

b.u.-a 70a-3.

Luʿūk-ı b.u. 73a-2.

b a ş Baş. 5a-4.

b.-a 35b-1.

b. agrısı 19b-4.

b. agrıt- 7a-1,21b-5,79b-7.

b. çegzin- 'baş dönmesi' 170b-12.

b.-ı çegzin- 44b-15.

b.-un derisi 141a-9.

b. eti 19a-2.

b. keli 33a-9,139b-11.

b. tamarı 'baselik,şahdamar' 34b-12.

b. yarılması 144b-10.

b a ş Çıban. 55b-4.

b.-a 18a-12.

b.-lara 20a-7.

b.-lu 137a-9.

b. eyle- 95b-14.

b a ş b a r m a k Başparmak. 13b-15.

b.b.-a 114b-7.

b a ş b e r t Çıoan. 20b-9,33a-7,136a-4,143b-13.

b a t m a n (Far.) Batman. İki ile sekiz okka arasında değişen bir ağırlık ölçüsü. 137a-6,175b-11.

b.-ı 137a-6.

b.-ın 176a-2.

b a t ī i (Ar.) Ağırlayma, avaşlama. 78b-3.

b a y a d Bayat. 27a-11.

b ā-z e h i r (Far.) Panzehir.

b.z.-i hayvani 178b-4.

b a z e r ü c (Far.) Avşanotu, (krş.badruc) 41a-3,52a-1, 71b-13.

b ā z ı r g ā n a ş ı Bir tür sarıça, (krş.abkame).

b.a.-ın 51b-2.

b a z l a m a ç Bazlama. 17a-5.

b a z ü (Far.) Pazı.

b.-larda 136a-13.

b b.-ların 12b-6,13a-5.

b a z u r u k (Far.) Avşanotu,(krş.bazeruc;badruc).151a-5.

b e d e n (Ar.) Vücut. 2b-13.

b.-e 4a-11.

b.-de 116b-6.

b.-i 2b-6.

b.-ün 3a-13,6a-15,14a-11.

b e ğ b ö r k i Sadıfeçiçeği,horozibibi,(Matricaria officinalis),(krş.şantare). 32a-15,131a-11.

b.b-ni 60a-15.

b e h m e n,b e h m e n y e n (Far.) Kuduzotu. Kökü havuca benzeyen dikenli bir bitki. Pl04a-4,178a-15.

b e h m e n-i ā ḥ m a r (Far.-Ar.) Kırmızı kuduzotu (Statice Limonium) 185a-11.

b e k m e z Pekmez. 27a-11.

b.-dür 54b-13.

b e k s i m e t (Far.) Peksimet. 17a-6,85a-1,111a-2.

b ė l Bel.

b.-e 12a-4.

b. ağrısı 2b-3,7a-8,112a-4,112b-4/10.

b.-i berkit- 26a-10.

b. żaʿīf ol- 111a-4.

b e l ā ḏ ı r (Ar.) Beladur ağacı. (Semecarpus Anacardium) 149a-5.

b. balı 43a-1.

b e l e s ā n (ar.) Balsan ağacı,mekke pelesengi ağacı. (Commiphora appobalsamum) 40a-13.

b. yağı 69a-9,112b-14,166b-15.

b e l ī ḏ (Ar.) Durgun,durdurulmuş,bön.

b. et- 5b-9.

b. kıl- 44a-11.

b. ol- 34a-15.

b e l ī l e c, b e l ī l e c (Far.) Belile.(Bellerica Roxb) 3a-6,41b-4,91b-11,165a-1,170a-3.

b e l i ŋ l e c- Ürkmek,Ürpermek.

b.-mek 95b-1,155a-1.

b.-meden 160a-10.

b.-yecek 5b-2.

b e l l ū ṭ (Ar.) Pelit,meşe ağacı. 63b-2,67a-14.

b. ağacı burcı 107b-7.

b. ağacı yüsti P184a-2.

b. yaprağı 63a-2.

b e l ü r- Belirmek.

b.-mese 16b-2.

b.-se 16b-2.

b e ŋ Ben,vücuttaki ben.

ak b. 48a-11.

kara b. 46a-11.

b e n d ā z i k ū n m a c ū n ı Bir tür macun. 84a-10.

b e n d ü k ş e Eklem.

b.-ler 29b-8.

b.-lerde 116b-12.

b.-leri 18b-6.

b.-lerinüŋ 119a-11.

b.-ler ağrısı 116b-11,118b-12.

b e n e f s e c (Far.) Menekşe.

m a'cūn-ı b. 34b-2,99a-15.

şarāb-ı b. 'bkz.şarab' 161b-3,185b-11.

şarāb-ı b.-i mükerrer 9a-15,10a-9,14a-2,185b-2.

b e n e f ş e (Far.) Menekşe. krş.habbetü'l-hazrā.

10a-5,76a-14,118b-15,79a-1.

b.-den 135a-8.

b.-nüŋ 48a-12.

b.-yi 176b-6.

b. güli 176b-5.

b. yağı 15a-13, 176a-11, [taze benefşe sapların arı-
dalar dört vakiyye tartalar on iki direm dahı andan
sonra yüz otuz dört direm şir-baht yağın alup bu
dört vakiyye benefşe gülüni içine koyup güneşe ko-
yalar tamam olduğından sonra yağ içinden benefşeyi
çıkaralar] 176b-4.

mükerrer b. şarābı 6a-10,21a-10,71b-3,72a-3.

şarāb-ı b. 72b-3,166b-10.

b e n e k Benek. 127b-7.

b e n g ī (Far.) Sarhoş.

b. et- 68a-13.

b e ŋ i z Beniz. 2b-9, 127a-15.

b.-i 2b-6, 21a-12,16a-9,74b-15.

b.-i sāz ol- 'benzi sararmak' 115b-10.

b e r e d e (?) Kuyumcu talağı.

kuyumcu b.-si 90a-5.

b e r e l e n- Berelenme, sıyrılma.

b.-miş 85b-13,142a-2.

b.-ür 142a-1.

b e r ā i t- Beraitmek.

b.-ür 20a-1,26a-10,102a-6.

b e r t Saçkıran.

b.-e 144a-1.

b e r t i n- Tırmalma,incinme.

b.-mesinde 144a-3.

b.-mesinüm 88a-11.

b.-se 145a-2,146a-12.

b e r p e h e n (Far.) Gerizotu.

b. coğul 123a-7.

b e s b ā s e (Ar.) Küçük hindistan cevizi ağacı. (Myristica fragrans) krş.cevz-i buvā. 40a-9.

b e s f ā y i c (Far.) Bespaye. (Polypodium vulgar) 6a-9,11a,12.

b.-i 166a-3.

şarāb-ı b. 6a-9.

b e t e r ā t (Far.) Kaşıntı ve kabarcıklar biçiminde beliren bur grup deri hastalıklarının genel adı.

b.-dur 132b-13.

b.-lardur 132b-12.

b.-ları 135b-9.

b e v ā s ī r (Ar.) Basur, hemoroid. 32b-3,105b-14.

b.-i 107a-8.

b.-in 108b-10.

b.-lüya 18a-4.

b. muḳaddimesi 101a-9.

b. renci 18a-5,107b-7.

b. yeli 107a-12.

aṣḥāb-ı b.-e 108b-8.

b e v l (Ar.) Sidik.

b.-i 16a-7,102a-11.

b.-ün 103a-15.

b. et- 1[illegible]b-8.

b. eyle- 81a-7.

b. mūsiki 103a-4.

b. yolı 22b-3,103b-11.

b. yolın işlet- 102b-2.

b e y n i Beyin. 19a-3,77a-7.

b.-si 105a-15.

b.-ye 24b-5,87a-12.

b e z Bez,kasık bölgesinde etle deri arasındaki yer.

b.-ler [ve ḫāyalar ve budlar ve bezler şişmek]/7a-8.

b.yerleri [cigerden budlarda bez yerlerine]/136b-2.

b e z r (Ar.) Tohum, sebze tohumu.

b.-i kerefes 'kereviz tohumu' 167a-6.

b.-i nānḫuvāh P104b-4.

b.-i rummān-ı berrī 179a-9.

b e z r-i k a t ū n ā (Ar.) Karnıyarıkoku,(Plantago Psyllium). 6a-10,13a-1,35b-1,72b-4.

b.k. lu'ābı 65a-13.

b e z r ü'l-b e n c (Ar.) Beyaz tatula,şeytanotu,(Datura Fastuosa). 97b-7,101b-5.

b.b.-i ebyaz 167b-6.

b ı d n ū s (Yun) Horoz.

b.-ı 148b-6.

karı b. şōrvāsı 83a-4.

b ı ğ a n u s (?) (?)

b. toḫmı 103a-8.

b. şuyı 103a-10.

b ı l d ı r c ı n Bıldırcın.

b. eti 42b-3.

b ı ŋ a r Pınar 5a-3.

b.-lar 45a-1.

b ı n d u k (Ar.) Fındık. 105a-5.

b ı t ı ḫ (Ar.) Tavla.

b.-ı hindī 93a-3,137a-3.

b ī d e n c ī r (Far.) Kenecotu, (Ricinuse communis). 43a-6.

b. yağı 102b-1.

b i l i c, bülüc Piliç. 17b-6, 74b-5, 157a-10.

b.-ile 111a-3.

b.-ler 8b-9, 10a-3.

b.eti 76a-3, 111a-3.

b i n g e g- Üstüste geçmek.

b.-en 134b-10.

b i r d ü z e y e Bir düzeyde, aynı tarzda. 3a-12.

b i r y ā n (Far) Büryan. 30b-12.

b.ét- 44b-13.

b i ğ- Pişmek.

b.-miğ 20a-14, 100b-2.

b i ğ ü r- Pişirmek.

b.-düğine 3b-9.

b.-ici edviye 153a-6.

b.-işi nesne 139b-2.

b.-meyince 19b-3.

b.-üp 14a-15, 148b-4.

b i t B i t, parazit. 29a-4, 40a-1.

b i t- Bitmek, çıkmak, yerine gelmek. yeşermek.

b.-enden 29a-8.

b.-meyen 154a-4

b.-meyince 146a-11.

b i t ü r- Bitirmek, ölüşturmek.

b.-ici ğıdālar

b.-ür 146a-12.

kemik b.-e 145b-2.

b o ğ a z Boğaz.

b.-ında 13a-10.

b. ağrısı 2a-13,24a-3,81b-12.

b. şişleri 72a-10.

b. inmesi 188a-10.

b o ğ u l- Boğulmak.

b.-mak 127a-14.

b.-ur gibi 36b-7.

b o n c u k Boncuk. 150a-5.

b o y ı n Boyun.

b.-dan 13b-8,140b-3.

b.-ı 13a-10.

b.-ın 8a-8.

b.-una 138a-9.

b. ağrısı 66a-11.

b. mühreleri 62b-4.

b o y n u z Boynuz. 138a-5.

koç b.-ı 150a-14.

b o z a r t- Bozartmak.

b.-ur 82a-13.

b ö [illegible] bür zenbilli örümcek. 29b-9,149b-14.

b. ısır- 150b-15.

b. sok- 150a-6.

b ö b r e k Böbrek.

b.-de 10a-11,103a-14.

b.-i 21b-7,18a-5.

b. ağrısı 19b-4,94b-1[illegible],112a-8.

b. renci 112a-1.

b. yağı P103b-4.

b. yellen- 111b-7.

b. yelleri 107a-3,111a-11.

b.-ler zahmeti 111a-10.

b. zaʿīflığı 178b-13.

b ö ğ r ü l c e Börülce. 8b-14,22a-1.

b.-yi 22a-5.

b ö ğ ü r Böğür.

b.-ler 32b-8.

b.-lerin 9a-8.

b ö ğ ü r t l e n Böğürtlen. 60a-15.

b. dibi 104a-14.

b. yapraği 119a-8,138b-6.

b u d But.

b.-ına 110b-6.

b.-lar 7a-8.

b.-lardan 141b-4.

b.-ların 8[illegible]-8,14b-10.

b. başları 101a-1.

b u d u ç Lüzümlü su kabı.

b.-un 73 -11.

b u ğ [illegible]ugu. 9[illegible]-12.

b.-a P59a-5.

b.-ı 107b-9.

b u ğ d a y Buğday. 4a-8,1[illegible]b-11.

b. aşı 73a-15.

b. etmegi 16b-12.

b. ḫamīri 173b-8.

b.-uŋ ḳabı 21a-1.

b. samanı 156b-4.

b u ḫ ā r (Far.) Buhar. 4a-2.

b.-dan 37b-9.

b u ḫ a r l a- Buharlamak.

b.-yalar 15a-1.

b u ḥ r ā n (Ar.) Kriz,hastalığın şiddetlenmesi. 15b-3.

b.-ı 16a-6.

b.-ī günler 123a-7.

b u ḫ ū r-ı m e r y e m (Ar.) Devetabanı. 39b-9,87b-7.

b u l a m a ç Bulamaç 105b-10.

b u l a n u ḳ Bulanık. 3b-9.

b u ŋ a l- Bunalmak.

b.-a 43b-13.

b.-mazısa 116b-3.

b.-ur 161b-2.

b u r- Burmak.

b.-arsa 12b-11.

b.-ar 129a-4.

b u r a ḳ (Ar.) Kuyumculukta kullanılan tuza benzer bir madde 141b-12.

b u r ā z (Ar.) Dışkı. 96b-12.

b.-da 97a-3.

b u r ç a ḳ Burçak. 22b-6,70b-13.

b.-l 98a-12,104b-3.

b.-un suyı 131a-6.

b ū r e (Far) Tuza benzer bir madde. 56b-6,38b-2.

b u r e-i e r m e n ī (Far.) Bure,(krş.būre,burak,naṭrun). 92b-1, 49a-2,102b-2,108a-5,126a-3,179a-4.

b ü r e n g (?)

b.-i kābilī 174a-10.

b u r u Sancı.

b.-sı 9a-4.

b u r ū d e t (Ar.) Savukluk.

b.-e 3a-6.

b.-den 72b-13.

b.ġālib ol- 78b-4.

b.-i ma de 177a-10.

b u r ū d (?)

b.-dur 66b-10.

b.-ı rehān 66b-9.

b u r u n Burun. 2b-8,127a-15.

b.-dağı 39b-4.

b.-ı 15a-6.

b. tonur- 52b-6,15b-5.

b u ṭ r a k Demirdikeni, (Tribulus terrestris),(krş.başek)103b-5.

b ū y (Far.) Çemen otu, (Trigonella foenum-graecum) 75b-14,103b-14.

b.-ı 139b-10.

b.-ıla 85b-8.

b. ḫāṣṣı 99b-10.

b. tohmı 22a-6,114b-14.

b u y ā n (Far.) Meyan otu, ayıkulağı,(Glycyrhiza glabra). 10a-15,71b-10.

b.-ı 183b-12.

b. balı 64b-9.

b. dibi 11b-9,44a-1,72b-4/15.

kızıl b. dibi 87b-6.

b u z a ġ u Buzağı.

b. derisi 43b-9.

emer b. eti 4a-8,19a-1.

b u z e y d ā n (Far.) İtkasarı,tilkitaşağı, (Orchis hircina), (krş.husyetü's-sa'leb). 105a-6.

b u z u r (Ar.) Tohum.

b.-ı verd 'gül tohumu' 61a-1.

b ü b e r Biber.(krş.fulful) 41a-5,58a-1,93a-11.

b.-i 57b-14.

b.-ile 29b-5.

b ü s s e d (Ar.) Mercan. 145a-6,178b-4.

b ü y i t- Büyütmek.

b.-ür 18b-3.

b ü z i l- Büzülmek.

b.-üp 149b-10.

C

c a l k Tümüyle,tümden. 7b-3.

c ā m Cam. 58b-9.

c ā n a v a r(Far.) Hayvan,yaratık.

c.-a 113a-7.

c.-lar 22b-15.

c ā v ş ī r (Far.) Oğlanaşı,çavşir otu, (Opopanax Chironium). 40a-4,48b-15,119a-4.

c e m r e (Ar.) İltihaplı kabarcıklar biçiminde beliren bir hastalık. 132b-13.

c.-ye 133a-5.

c e r b (Far.) Yağlı.

c.-i meşāne 103a-10.

c. maslūka 129a-5.

c. nesneler 93b-3.

c. şōrbā 6a-9.

c. şōrbālar 12a-6.

c. şōrvālar 129a-4.

c. ve tatlu nesneler 153b-3.

c e v ā r i ş (Far. güvāriş) Genellikle hazımsızlığa ve türlü hastalıklara karşı kullanılan bir grup macunun genel adı. 179a-7.

c.-ler 177b-13.

c.-iledür 92b-13.

c.-i ʿanber 110b-2,179a-14. /-sanʿatı kākula-i sıgar ve kibar besbāse dörder direm zencebīl dār-ı fulful onar direm cevz-i buvā beş direm

sünbül mastakī ikişer direm müşk bir direm dögüp eleyüp kefi alınmış balıla karışduralar şerbeti bir mıskal_/ 179b-1.

c.-i anīsōn-ı kāmil /ānisōn-ı munakkī bir direm aslü's-sus mastakī onar direm zencebīl hūlıncān dārçīnī rāzyāne tohmı kerevyā beşer direm suda biten yarpuzı selihe kabı ākırkarhā fulful dar-ı fulful üçer direm karanful kebābe sünbül-i hindī za firān birer buçuk direm cemī'in dögeler eleyeler ve elli direm fanid katalar dükelini kefi alınmış balıla karışduralar şerbeti bir mıskāldan iki mıskāla degindür_/ 180a-9.

c.-i bindāzikūn 110b-2.

c.-i Cālīnūs 177b-13. /san'atı sünbül ve karanful ve kākula ve selīhe ve dārçīnī ve hūlıncān ve zencebīl ve za'firān ve ak büber ve kust-ı bahrī ve su'd ve 'ūd-ı belesān ve habbü'l-ās ve asārūn ve kasabü'z-zerīre her birinden birer cüz' ve mastakī beş cüz' ve kand sükkeri cemī'i edviye denlü yahūd balıla yoğuralar bir hefte koyalar tura andan sonra şerbeti iki mıskāldur_/ 178a-3.

c.-i dārçīnī /san'atı dārçīnī ve 'ūd-ı hindī ve rāsen her birinden altışar direm karanful ve asārūn beşer direm zencebīl bir direm_/ 178a-14.

c.-i kemmūn 178a-15. /bir gün bir gece sirkede ıslanmış kimnūn ve dahı kurımış ve kavrılmış iki rıtıl

büber üç vakiye her vakiyyesi on iki direm būre-i ermenī on direm ve hem gölgede kurımış sezāb ve zencebīl dörder vakiyye dögüp eleyüp üç edviye kadar ballıla karışduralar_7 179a-3.

c.-i müşk _(mastakī bir direm karanful dārçīnī ak_ sandal birer direm ūd iki direm müşk üç çekürdek şeker yüz direm gül suyı elli direm za firān bu-çuk direm evvel şekeri gül suyıyla kıvama getüre-ler andan ocakdan indüreler bu edviyeleri içine koyalar karışduralar bir tepsiye bādām yagın dür-teler ol tepsi içine dökeler soviyıcak keseler kutıya koyalar amma müşki şekerile döğeler ve ūdı ve sandalı dörpiyile dörpileyeler andan ha-vana dökeler_7178a-8.

c.-i na'nā' 24b-13.

c.-i seferceli-yi müshil _(ayvanun kabın gidereler için arıdalar çekürdegin bıragalar kiçirek kiçirek toğrayalar bir rıtıl andan sonra müsellesi alalar üzerine koyalar şol mikdār ki ayva pāreleri bata andan sonra mükerrā olınca bişüreler pes çıkaralar ağ eler tamam hall ola ve elekden geçüreler andan sonra üzerine iki rıtıl kefi alınmış bal koyalar dahı yumşak odıla bişüreler andan sonra bu edviye-yi döğüp eleyüp katalar zencebīl dār-ı fulful çīnī ikişer direm heyl kakula üçer direm mastaki beş direm sa'tūniyā on direm türbūd otuz direm mecmū-ını karışduralar ta hem-vār olınca yahşi muhkem id

ola andan sonra bir tepsiye dökeler kiçirek kiçirek keseler her paresi dört direm ola_] 179b-3.

c.-i sumāk 180a-1. [eyü sumāk on iki direm mersīn yemişi beş direm ekşi nar danesi keçi boynuzı otuz direm samg-ı arabī gülnār ikişer buçuk direm mecmū ın dögeler eleyeler harīrden geçürüp gül suyıyla karışduralar_] 180a-2.

c.-i ʿūd 179a-10. [kākula- i sıgār ve kākula- i kibār kebābe-i sīnī ve dārçīnī karanful zencebīl ve dār-ı fulful za firān birer direm şeker buçuk direm ūd-ı kamarī fulful birer buçuk dö üp eleyüp kefi alınmış balıla karışduralar şerbeti bir mıskālдur_]179a-12.

c.-i uskuf 178b-6,90b-3. [kabı kazılmış ak türbūd ve mahmūde beşer direm hās olmazlarısa altışar direm ak büber dört buçuk direm kākula dört buçuk direm zencebīl dārçīnī emlec besbāse karanful cevz bir buçuk direm ak şeker yetmiş iki direm bu otları ayru ayru dögeler ve eleyeler v tartalar kaç diremise ol kadar kefi alınmış balı ısıdalar dahı ana katalar karışduralar_] 178b-9.

c.-i yākūtī 178a-14. [ak sandal emlec-i mukaşşer gāvzubān kızıl gül ikişer direm sünbül kuru kişnic birer direm bemen bir miskīl bādrenbūyā tohmı on direm müsk iki direm kākula iki direm zurnbād turunc kabı sādec-i hindī helīle kabı birer direm dabili helīle-i laciverdi maʿsūl la l[i]

kızıl gül yakūtı birer mıskāl kırfa yeşb akīk birer direm incü bir buçuk direm firūzec saru tıla iki deng nukura iki deng bā-zehir-i hayvānī karanful za firān büssed kehrubā anber-i eşheb birer mıskāl misk-i halıs buçuk mıskāl hām ebrişim yüz mıskāl alma şarābı nebāt-ı mısrī ellişer mıskāl ırk-ı gāvzubānda sīr gülābı yigirmi beşer mıskāl cevz-i buvā bir direm 7 178b-6.

c e v ā v (Ar.) Bir tür ilaç olarak kullanılan gıda. 4b-11,10b-10,12b-1,76a-2.

c.-ı 21a-2.

c.-la 21a-9.

c.-ı sāde 21a-8.

c e v ā r i ş ā t (Far.) Cevarişler. 33b-14.

c e v z (Ar.) Ceviz. (krş.koz) 107a-3,129b-9.

c.-i mukaşşer 180a-6.

c e v z-i b u v ā (Ar.) Küçük hindistan cevizi. (Myristica fragrans) 8b-8,P59a-5,164b-7.

c ı r c ı r Kekeş,cercer. (Eruca, sativa) 41a-4.

c i ğ e r (Far) Ciğer. (krş.bağır)

c.-e 2a-2,73b-9,74a-1,73b-14.

c.-den 73b-3.

c.-dür 14a-10.

c.-i 29b-11.

c.-ile 80b-3.

c.-üç 30b-4.

c. ağrısı 72a-12,188a-1.

c. süddesi 73b-12.

c. şiş- 82a-13.

c. şişi 82b-2,

c. veremi 73b-12.

c i l ā v é r- Durulaştırmak.

c.v.-e 47a-1.

c.v. -ür 27a-10.

c i m ā' (Ar.) Cinsel birleşme. 6b-4,130a-10.

c.-dan 5a-13.

c. ét- 78b-4,115b-1,118a-14,130a-10.

c. şehveti 17b-7.

c i n n ī (Ar.) Cin,peri.

c.-den 43a-12.

c i r ā ḥ a t (Ar.) İrin,cerahat. 50b-10,142a-12.

c.-a 6b-2.

c.-lar 33a-10.

c.-lara 143a-1.

c i r m (Ar.) Yanetki,zarar.

c.-i 21b-1,28a-13.

c ū' (Ar.) Açlık.

c.-ı bekārī [cū -ı bekārī kamu edāelar açlıkdur] 83a-13.

c ü n ū n (Ar.) Delilik. 31b-2.

c.-a 16b-8.

c u n ū n l ı ḳ Delilik. 34a-2.

c u r'a (Ar.) Yudum-içim. 188a-7.

c ü b n (Ar.) Peynir.

ma'ü'l-cübn 37a-11,61a-11,69b-10,91a-4,128b-13,153a-14.

c ü d e r i (Ar.) Çiçek hastalığı. 135a-3.
c.-nüŋ 135b-7.
c. çıkar- 135b-4.
c ü z' (Ar.) Parça,az bir miktar. 59a-12,58b-13.
c ü l l ā b (Far. güllab) Gül suyu.73a-3,77a-5.
c.-ıla 10b-13.
c ü n d-i b ī d e s t e r (Ar.) Kunduz taşağı.
47b-7,114a-9,162a-9.
c. -ile 36b-15.
c ü ẕ ā m (Ar.) Cüzam hastalığı. 19a-2,20a-1,33a-2,126b-2.
c.-dan 152b-11.
c.-ı 95a-5.
c. -lık 18b-2.
c.-uŋ 95a-3,131b-5.
c. renci 19a-12,21b-3,127a-12.

Ç

ç a ğ ş u r Çaşur otu,yabani pancar. 98a-10.

ç a k a l Çakal.

ç.-a 147b-6.

ç a k ı r d i k e n i Çakırdikeni,deveelması.9a-10,126a-5.

ç a k m a k t a ş ı Çakmaktaşı. 110b-4.

ç a l k a- Çalkalamak.

ç.-salar 65a-10.

ç.-yalar 14a-15,155a-5.

ç a l k o y u n Sıtüstü. 16b-4.

ç a m Çam ağacı.

ç. ağacı budağı 119b-9.

ç. -un akaduran sakızın 139b-6.

ç a m s a k ı z ı Çamsakızı. 85b-14,172b-14,173b-7.

ç a p a k Çapak. 45a-13.

ç ā ş n Ī (Far.) Tat,lezzet.

ç.-si P59b-11.

ç a ş u r Çaşur otu. (krş.çağşur) 150b-8.

ç a y a n o t ı Çıyanotu. (krş.zerūnec) 107a-13.

ç e v i r- Dönmek,baş dönmesi.

ç.-ene 44b-15.

ç.-mek 7a-7.

ç e k i l i g e l- (?)

ç. çekili gel- /-.sevdede çıbanlar ve sivilciler çıkmak ve deri çekili çekili gelmek.-/ 2b-9.

/-.dimağ çekili çekili gelmek ve baş ağır olmak ve kulak çınlamak.-/ 35a-11.

ç e k ü r d e k Çekirdek. 19b-14.

ç.-ile 6a-12.

ç.-inde 23b-7.

ç e k ü r d e k s ü z Çekirdeksiz.

ç. kızıl üzüm 91b-12.

ç. ʿunnāb 21a-9.

ç e l t ü k Çeltik.

ç. kabı 149a-5.

ç e t l e m ü k Çitlembik.

ç. -i 154a-1.

ç. yemişi 58a-15.

ç e t ü k Kedi.

ç.-e 147b-6.

ç.-inüŋ 43b-4.

ç e y n e- Çiynemek.

ç.-ye 12b-5,15a-2.

ç.-yeler 4a-14,28b-11.

ç e y n e t- Çiynetmek.

ç.-eler 8b-3.

ç ı b a n Çıban. 137a-9.

ç.-a 137b-11.

ç.-ı 137b-12.

ç.-lar 2a-13,28b-3,17b-4,136a-4.

ç.-lara 6b-1.

ç ı ğ ı t Çil,yüzdeki nokta biçiminde olan lekeler.

ç.- 131a-5,132b-10.

ç.-ı 22b-7.

ç ı n a r Çınar

ç. kabı 60b-1.

ç. kozağı 151a-11.

ç. suyı 147a-1.

ç ı n t ı y ā n e (Far.) Eşekturpu,kûşad.(Gentiana lutea) 165b-2.

ç ı r ā ğ (Far.) Lamba.

ç.-dan 122a-3.

ç ı y a n Çıyan. 28a-7,149b-14.

ç.-ı 43b-3.

ç. sok- 150a-3.

ayaklu ç. 43b-2.

ç ı y a n o t ı Çıyanotu. (krş.çayan otı, zerunec) 43a-7,107a-13,160a-4.

ç i ç e k Çiçek hastalığı 33a-6,131b-3.

ç.-ün 134b-14.

ç. çıkar- 136a-2.

ç i ç e k Çiçek. 16b-9,174b-4.

ç.-in 104a-14.

ç.-ler 174b-3/5.

ç i ğ Çiy,ham. 115a-2.

ç.-in 22a-15.

ç.-le 132b-7.

ç. bal 48a-6.

ç i ğ d e m (Far.) Çiğdem. 49a-5,81b-11,88a-11.

ç i ğ n e- Çiğnemek. (krş.çeyne-)

ç.-meğile 122a-5.

ç i ğ n e t- Çiynetmek. (krş.çeynet-)

ç.-e 120a-15.

ç İ n İ (Far.) Porselen.

ç. çanak 57a-8.

ç. çanak pāresi 59b-4.

ç. zarf 187b-14.

ç i r i ş Çirişotunun kökünden elde edilen bir zamk. 145b-9.

ç i r i ş o t ı Çirişotu.(Asphodelus) 60a-3,84b-4, 104a-5,150a-12.

ç i r i ş l i k Çirişotu.

ç. köki 132b-6,162a-4.

ç i r k İrin. 55b-3.

ç.-i 51b-4.

ç.-in 143a-11.

ç.-ini 51b-4.

ç o ğ a n Çövenotu,sabunotu.(Saponaia officinalis) 52a-11,88a-9,P102a-15.

ç.-dur 129a-12.

yeşil ç. 107a-12.

ç ö l m e k Çömlek.

ç.-e 14a-13.

ç.-ün 14a-14.

ç ö n g e l- Zayıflamak,görevini yapamaz olmak.

ç.-miş göz 48b-14.

ç ö n g e l t- Zayıflatmak.

ç.-e 42b-1.

ç.-ür 44b-11.

ç ö r e c ük Küçük yuvarlak ekmek. 100a-13.

ç ö r e k o t ı Çöreotu. (Nigella sativa) 93a-11,129b-10.

ç.o. toḫmı 162a-9.

ç. o.-nuŋ toḫmı 39b-11.

ç. o.-nuŋ tütünü 151a-7.

ç ü g ü n d ü r (Far.) Pancar. (Beta vulgaris-folliosa) 55a-8,74a-3.

ç.-i 70b-9.

ç. suyı 153b-3.

ç. yapraġı 81a-7,94b-2.

ç ü r/i- Çürümek.

ç.-miş 137a-12.

ç.-mişin 60b-2.

ç.-se 60a-10.

ç.-miş kōz içi 149a-5.

ç ü r ü k Çürük.

ç.-in 143a-11.

D

d a d Tat.

d.-ı P184a-13.

d a ğ l a- Dağlamak.

d.-rlar 138a-1.

d ā ḫ ı ş (Ar.) Dolama,etyaran. (krş.kurlugan)

33a-7,136a-4,139a-14.

d a ḳ ı n- Takınmak.

d.-sa 48a-3.

d ā n e (Far.) Tahıl,hububat.

d.-leri 20b-12.

d. çadır 'çadıruşağı tohumu' 173b-13,174a-2.

d ā n g (Far.) Dirhemin altıda biri değerinde bir ağırlık ölçüsü. 23a-7.

d ā r ç Ī n Ī (Far.) Tarçın. 4b-14,6a-13,28a-11,71a-1,

73b-14,104b-10.

d ā r-ı ş a ş i'ā n (Ar.) Mint sünbülü. (Nardostachys Jatamansi) 171b-1.

d ā r-ı f ū l f ū l (Ar.) Baş biberi,dar biber. (Capsicum frutescens) 6a-14,22a-15,68a-15,77a-7,139a-6.

d ā r ū (Far.) İlaç. 12a-1.

d.-nun 12b-15.

d.-yı müshil 139a-4.

d ā'ü'l-f Ī l (Ar.) Ayak şişmesi. (Elefanti asis)

15b-2,26a-11,152b-2.

d.f.-ün 152b-1.

d ā'ü'l-ḥ a y y e Deri soyulması. (Pseuriasis) 152b-10,153a-4.

d.-dedür 152b-10.

d.-nüŋ 33b-2.

d ā ü'ş-ş a'l e b (Ar.) Saç sakal dökülmesi.153a-3.

d.-dedür 153a-2.

d.-üŋ 33b-3.

d. renci 154a-8.

d e f n ī (Yun.) Defne.(Laurus Nobilis) 92b-6.

d. ağacı 43a-8,69a-3,112b-8.

d. yağı 118b-8.

d. yemişi 165b-2.

d e ğ- Deymek,dokunmak.

d.-düği 59b-14.

d.-meye 59b-14.

d e ğ m e Herhangi bir. 42a-7.

d e ğ i r m e n Değirmen.

d. taşı 53a-7.

d. tozı 52b-10.

d e ğ ş ü r- Değiştirmek.

d.-eler 161a-7.

d e ğ ü r- Değdirmek,ulaştırmak.

d.-eler 59b-14.

d.-ür 27b-3.

d e h n e ş ü t (Ar.) Defne ağacı. (krş. defnī;şeceretü'l-ğār) 69a-3.

d e l ü Deli.

d. ol- 161b-10.

d e l ü c e b a ḳ l a Yabani bakla.

d.b.-nuŋ dibi 104a-13.

d.b. unı 152b-14.

d e l ü l i k Delilik.

d.-i 177b-14.

d e l ü r- Delirmek.

d.-mek 36a-9.

d e m e v Ī (Ar.) Kanla ilgili,kanlı mizaç. 7b-7.

d.-dür 75b-4.

d.-ye 62b-12.

d. mizāç 'kanlı mizaç' 4b-12,7a-5.

d e m e s k i n e e r ü g i Bir erik türü. 10a-5.

d e m r e g ü Temriye hastalığı. 18b-2,33a-6,131b-3.

d.-nün 131b-4,132b-3.

d.-ye 19a-7,132b-3.

d.-yı 131b-12.

d. ʿilācı 131b-14.

d e m r e n Diken. 143a-7.

d e m ü'l-a ḫ ā v e y n (Ar.) İki kardeşkanı.hüratlı doğal manganez? 173b-2. (Kardeş kanı ağacından elde edilen lamk?)

(krş.iki kardeşkanı).

d e m ü r b o ḳ ı Demir dışığı,curuf. 188b-5,188b-9.

d.b.-n 51a-4.

d e m ü r d i k e n i Demirdikeni. (Tribulus terrestris) (krş.hasek) 68b-1,103b-13,105a-10.

d e n ā (Par.) Taneler,tonumlar.

d.-yı 174b-13.

d.-nüŋ 174b-13.

d e n g (Far.) Dirhemin dörtte biri değerinde bir ağırlık ölçüsü. 178b-3,184b-11.

d.-den 43b-6.

d e ŋ i z Deniz.

d. balığı 73b-3.

d. suyı 114b-1.

d.-ler suyı 144b-2.

d e ŋ i z k ö p ü g i Marangozlukta kullanılan hafif bir taş. (krş.kef-i deryā) 46b-1.

d.k.-n 131a-3.

d e p r e n- Tepremmek,kımıldanmak.

d.-ür 15a-15.

d e p r e ş d ü r- Tepreştirmek,harekete geçirmek.

d.-ür 26a-13.

d e p r e t- Tepretmek,nüks ettirmek.

d.-eler 3b-6.

d.-ür 171a-6.

d.-icidür 41a-14.

d e r Ter.

d.-ile 81b-1.

d e r- Dermek.

d.-er 16b-9.

d e r c i m e k Terler gibi olmak. 16b-1.

d e r d ā r (Far.) Marangoz. 146a-14.

d e r d-i s e r (Far.) Başağrısı. 41a-9.

d e r i Deri. 2b-9,6b-4,16b-1.

d.-n 22a-9.

d. -si 22b-12,62a-7.

d. -nün 118b-15.

d. sıyrıl- 144b-10.

d e r l e- Terlemek.

d.-mege 5b-7.

d.-megile 124b-2.

d.-mez 115a-9.

d.-mişle 'terli olarak' 20b-1.

d.-se 5b-7,14b-14.

d.-yince 6b-9.

d e r l e t- Terletmek.

d.-mek 16a-6.

d.-ür 2b-5.

d e r m ā n (Far.) İlaç,em.

d.-ı 26b-3.

d.ol- 60a-3,108a-2,125b-12.

d e r ş ü r- Devşirmek.

d.-seler 47b-10.

d e ş- Değmek.

d.-e 137a-11.

d.-er 136b-11.

d e ş i l- Değilmek.

d.-e 139b-3.

d.-eceksise 136b-11.

d.-ene 20a-7.

d.-medin 141a-2.

d e ş t İ (Far) Arasal.

d. kurbaga 'Ara kurbağası' 125b-3,59b-3.

d e v ā (Far.) İlaç,çare. 37b-7,53a-11,81b-2,148a-11.

d.-lardan 73a-14.

d e v ā r Bir hastalık.

[devār ki baş çeggzinmekdür] 37b-7.

d e v ā'ü'l-m i s k (Ar.) Bir tür ilaç. (bkz.devāü'l-müşkü'l-huluv) 41a-15.

d e v ā'ü'l-m ü ş k ü'l-ḥ u l u v (Ar.) Sara felç delilik gibi hastalıklara karşı kullanılan bir terkib.

[eczāsı zurunbād zerūnec akrebi uvacık incü kehrubā büssed onar direm hām ipek altı direm kızıl behmen sünbül-i hindī sādec-i hindī nākula karanful beşer direm uçnā dār-ı fulful ve zencebīl dörder direm eyü müşk üç mıskāl ipegi sındu-yıla uvak toğrayalar toz gibi ola incüyi kehrubāyı büssedi havanda eyü sahk edeler andan sonra od görmedük eyü balıla karışduralar şerbeti buçuk mıskāldur suyıla isti māl edeler] 167a-12.

d e v e Deve.

d. eti 18b-10.

d. göksi mayesi P104a-13.

d. kanı 132b-7,156b-12.

d. kılı 'devenin kuru dışkısı' 20a-10,85b-10.

d. örgüci yağı 71a-9,106a-4.

d. südi 20a-7/11.

d. yumurdası kabı 59b-3.

d e v e t a b a n ı Yersomunu. (krş.buhūr-ı meryem) 39b-9,87b-7.

d.t. köki kabakları 150b-2.

d e v ī Kulak çınlaması(?). /kulaga tamzursalar deviyi ve tanyiz yani güvüldisin gidere/ 177b-8.

d.-yi 177b-8.

d ı f l ī (Ar.) Zakkum ağacı. (krş.agu agacı) 150b-12.

d. yağı /.agu agacınun yapragınun usāresinden bir rıtıl ve bir rıtıl gül yagı ve zeyt yagı ol usāreye katup bişüreler ta ki suyı gide yagı kala süzüp saklayalar./ 177b-9.

d ı k (Ar.) İnceağrı.

d.-a 127a-7.

d ı r f ı l Tırfıl. 151b-1.

d ı r n a k Tırnak.

d.-ı 139a-9.

d.-ları 139a-14.

d.-ların 119b-2.

d.-lar 139a-7.

d i l Dil. 2b-9.

d. ağrısı 31b-9,

d. burar nesneler 'ekşimsi,kekre şeyler' 129a-4.

d. dutıl- 153b-10.

d.-i revān et- 164a-6.

d. ūsti 76a-3.

d i l k ü Dilki.

d.-ye 147b-6.

d. eti 103a-7.

d. yağı 52b-3,111b-1,119a-4.

d i l k ü ṭ a ş a ġ ı İtkasarı,tilkitaşağı. (Orchis hircina) (krş.husyetü's-sa leb) 88a-14,99a-2.

d i l k ü ü z ü m i Tilkiüzümü,köpek memesi. (Bryonia dioica) (krş. ınebü's-sa leb) 116b-15.

d.ü. suyı 65b-10.

d i m ā g (Ar.) Beyin.

d.-a 79a-15.

d.-dan 22b-3.

d.-dur 14a-10.

d.-ı 2b-5,5a-1,77a-7.

d.-larında 18a-2.

d.-uŋ 17b-7.

d.-uŋ süddeleri 166a-2.

d i m ā ġ d ā m Beyinde yerleşik.

d.-ısa 42a-5.

d i m l i t Erken olgunlaşan bir tür siyah üzüm. 112b-6.

d i ŋ- Dinmek.

d.-mese 55a-15.

d i ŋ r e t- Güçlendirmek,canlandırmak.

dinred-ür 2b-6.

d i ŋ l e n- Dinlenmek.

d.-e 119b-5.

d i r s e k Dirsek.

d.-üŋ 116a-12.

d i r e m- d i r h e m (Ar.) Direm, Okkanın dört yüzde biri. 13b-11,139a-11,173a-3.

d.-den 172b-2.

d.-dür 178b-12.

d.-e 172b-3.

d.-ise 178b-12.

d i ş Diş.

d.-i 56a-14.

d.-inün 56a-15.

d.-lere 56a-2.

d.-leri 16b-8,20a-4,22a-1.

d.-ler dibleri 144a-8.

d.-ler eti 20a-4.

d.-ün 58a-1.

d.-iyile 56a-13.

d. ağrısı 21b-8,55b-13,58a-1,152a-15.

d.dibi eti 144a-7.

d. eti 60a-9.

d. etleri 59a-2.

d. kırcıldamak 93b-1.

d. sakadı 58a-8.

süd d.-i 133a-9.

d i t r e- Titremek.

d.-mesin 28a-6.

d.-r ol- 118b-13.

d i t r e m e k Titreme hastalığı. (krş.ra şa)

d.-e 7a-1,95a-4.

d i t r e t- Titretmek.

d.-ür 122a-6.

d î v (Ar.) Dev.

d.-den 143a-5.

d ī v d ā r (Ar.) Cinagacı,çalıardıcı. (Cedrus Deodara)
(krş. şanavber-i hindī) 69a-5.

d i z Diz. 7a-8,32b-12,117a-8.

d.-ler agrısı 131a-13.

d. zahmeti 114b-6.

d ö ğ i Döğülmüş buğday. 107b-5.

d.-yi 100a-7.

d ö ğ i l- Döğülmek.

d.-miş ol- 6a-12.

d ö k i n- Dökünmek.

d.-e 6b-10.

d ö n m e l ü Dönecek gibi,döner gibi. 28b-10.

d u d a k Dudak. 154b-7.

d u h n-ı l i s ā (Far) Basura karşı kullanılan bir yağ.
[..bu bir yağdur ki bevāsīr agrısın sākin eder]
107a-9.

d u r r a c Turaç kuşu. 4a-9,18a-1.

d. eti 17b-10,42b-3,79b-12.

d ū t Dut. (krş. tut) 58b-9.

d u t a m Tutam. 183b-10.

d u t u n- ilaç baglamak, ilaç kullanmak.

d.-alır 183b-15.

d ü ğ m e c-d i Tomurcuk. 52b-11.

d.-i 61a-1.

d ü k e l i Tümü. 4a-15,186b-3.

d.-ni 186b-6.

d ü l c i n m e k Gücenmek,kırılmak.

d.-den 37b-11,111b-14.

d ü n Gece. 168b-11.

d ü r i- Türemek.

d.-yen 177b-8.

d ü r d (Far.) Tortu,çöküntü.

d.-i 135b-13.

d.-iyle 174a-12.

d ü r i c e (?)

d.-sin 183a-1.

d ü r t- Sürmek.

d.-eler 15a-14,70a-2.

d.-erse 25b-6.

d.-icek 22a-12,101b-9.

d.-mekdür 72b-3,80a-7.

d ü r t i n- Sürünmek,sürmek.

d.-mek 81b-5.

d.-seler 131a-9.

d.-üp 128a-8,

d.-ürse 154a-10.

d ü r p i Törpi.

d.-yile 178a-13.

d ü r p i l e- Törpilemek.

d.-yeler 178a-13.

d ü r ü s d è t- İyileştirmek.

d.e.-e 51a-5.

d ü ş Düş,rüya. 133b-3.

d.-de 2b-3.

d.-ler 44a-10.

d ü ş v ā r ol- (Far.) Güçleşmek,zorlaşmak.

d.o.-mak 61b-2.

d.o.-maz 41a-11.

d ü t s i Tütsü. 40b-7.

d ü t ü z- Tüttürmek,koku vermek için yakmak.

d.-e 150a-7.

d.-eler 39b-7.

d ü t ü z d ü r- Yakıp tüttürmek.

d.-e 57b-3.

d.-eler 43b-11,73a-9,125a-15.

E

e b e m g ü m e c i Ebegümeci. 67b-5,162b-7.

e.g.-n 9a-13.

e.g.-ni 88a-3.

e b l e h l i k (Ar.-t.) Bönlük. 44b-12.

e b h ü l (Far.) Karaardıcı,dağ servisi. (Juniperus Sabina) 129b-4.

e b r i ş i m (Far.) İprişim,ipek. 139b-8,155a-9,185a-12.

e c z ā (Ar.) Ecza,ilaç ham maddesi. 170a-6.

e.-sı 165b-1.

e.-yı 109a-3.

e d v i y e (Ar.) İlaçlar,devalar.

e.-ler 9b-8.

e.-lerüŋ 1b-11.

e.-ye 68a-13.

e f ş ū r e (Far.) Özsu,usare.

e.-i lihyetü't-teys 'tekesakalı suyu' 142b-3.

e f t ī m ū n (Lat.Epithymum) Serend,küşuta.
20b-10,81b-10,132a-7.

e f y ū n (Far.) Haşhaş,afyon çiçeği. 101b-7.

e.-ı mısrī 38a-9,49b-4,53a-12.

e. şāfı 50a-5.

e g i r (Lat.Agrimonia) Kasıkotu,koyun otu. 13b-11,
41b-5,49a-1,72b-14,185a-8.

e.-ile 95a-13.

e. dibi 90a-7.

e.-ün dibin 104a-2.

e g i r t m e k Filiz,ağaç filizi. (krş.igirtmek)

e.-i 147a-14.

e ḳ ḥ e l (Ar.) Orta damar. (Median vein) 13b-10.

e ḳ ş i Ekşi. 4b-8,20a-15,24b-11,24a-12,62a-12,102b-12.

e.-lerden 10a-1,73a-6.

e.-si 25a-1.

e ḳ ş i r e k Ekşimsi. 18b-5,118b-5.

e ḳ ş i- Ekşimek.

e.-meye 181a-2.

e l El. 22a-12,154b-7.

e.-ine 15a-13.

e l e k Elek.

e.-den 11b-2.

e l e n- Elenmek.

e.-medük 16b-15.

e l m ā s (Ar.) Elmas.

e.-ı 58b-10.

e m b e r b ā r i s (Far.-Yun.) Kadıntuzluğu,dikenüzümü. (berberis vulgaris) (krş.hatun tuzlugı,kadın tuzlugı)

e. suyı 95b-2.

e. rāvendi 'dikenüzümü kökü' 82b-11,124a-2,125a-5.

e m c e k Meme.

e.-den 20a-5.

e m e r Süt yavrusu,henüz sütle beslenir durumda.

e. buzagu 4a-8,19a-1.

e. oglak 4a-8,17b-2.

e. oglancuk 135b-4.

e m l e (Far?) Amlaç. (Phyllanthus Emblica) 38a-6,41b-4, 170a-3, 91b-12.

e m l e c Amlaç. (krş.emle) 153b-9,165a-1.

e.-i 46b-14.

e.-i muḳaşşer 178a-14.

e m r ā ż (Ar.) Hastalıklar.

e.-lara 160a-2.

e.-ı dimāg 166a-1.

e n ā r (Far.) Yabani nar.(Balaustium-Myrtaceae)(krş.rumān-ı berrī) 5a-4,8b-11,9b-12.

e.-dan 24a-15.

e.-un 24a-15.

e. kabı 62a-13.

e. rubbı 77a-13.

e. suyı 12b-1,14b-9,15a-2.

e n b e r b ā r ī s Kadıntuzluğu. (krş.emberbaris) 170b-1.

e. rāvendi 'kadıntuzluğu kökü' 170b-3.

e. suyı 170b-2/6.

e n c ī r (Far.) İncir. 4a-10,23a-10,71b-13,127a-1.

e.-ile 25a-15.

e. ağacı 4a-3.

e. dānesi 141a-5.

e. şarabı /.. a k encīr elli derem çekürdeği çıkmış kızıl üzüm otuz direm benefşe yigirmi direm kabı soyulmış ve buyān dibi kabı soyulmış hatmī beşer direm nīm-küft rāzyāne üç direm bu cemī in şol kadar kaynadalar ki üç bahşdan bir bahşı kala andan çıkarup süzeler ve üç yüz direm şekerile kıvama getüreler şerbeti üç diremdür../ 181a-6.

e. südi 59b-5.

ak e. 184a-4,187b-6.

ḫām e. südi 58b-6.

kara e. yapragı 154a-13.

kuru e. 67b-1.

tabīḫ e. 'pişirilmiş incir,incir peltesi' 62b-4.

e n c ü b ā r (?)

şarāb-ı e. 14b-13,96a-3,103b-8,106a-6.

e n c ü z ā n (Ar.) Şeytanboku,kadı ağacı. (Feruia Assafoetida) (krş.ḫıltīt) 105a-4,113b-4.

e.-ı esved 'kara ḫıltīt' 110a-14.

e n d ā m (Far.) Organ,uzuv. 17b-14.

e.-ından 138a-1.

e.-lara 21a-3,27b-3,131a-10.

e.-lar 126a-11.

e.-lar süstlığı 'organ tembelliği' 119a-7.

e n d ū z (Far) Andızotu. 14a-5.

e.-dur 103a-5.

e ŋ e k Çene, çene kemiği. 31b-3,60b-12,258b-3.

e n g ü j e d (Far.) Kasni ağacı,engüban. (Laserpitium) (krş. Kaşni) 49b-4.

e n g ü ş d a n e, e n g ü ş t i n e (Far) Yüksük.43b-11, 138a-5.

e ŋ l e- Kıpırdamak, hareket etmek.

e.-meyen 48a-13.

e.-r eyle- 48a-13/14.

e ŋ l e r Eklemler.

e.-deyise 116a-3.

e.-e 115a-11.

e.-i 115b-2.

e.-ine 115a-10.

e. ağrısı 118b-13.

e ŋ s e Ense. 31b-13, 39a-1.

e.-den 54a-14.

e.sinirleri 61b-11.

e n ī k Enik,dişi köpek. 137a-5.

e r i ş t e (Far) Erişte, ev makarnası. 4b-7,8a-2,76b-15.

e r ʿ i l l e t i İktidarsızlık, cinsel güçsüzlük.

e.i. -ne 20a-8.

e r k e k Erkek.

e. şişek 4a-8,8b-10,13a-3.

e r l i k Erkeklik,cinsel güç.

e.-i 7b-3,21b-1,28b-15,178a-1.

e. alātı 23a-9.

e r m i y ū n (Yun.) Beşköşe de denilen bir taş. Hangi taraftan kırılırsa beşgen biçimini alır.

e.-ı 48b-2.

e r u z (Ar.) Cam.

e.-ı fārsī 'bir cam türü' 101b-6.

e r ü k, e r i k Erik. (krş.ıccās) 4b-2,7b-9,76b-12, 25a-7,132a-15.

e.-i 6a-10,10a-5,136a-15.

e. agı 4b-11.

e. ağacı 73b-4.

e. müzevveresi 122b-11.

e. rubbı 'erik suyu' 77a-12.

e. samğı 132a-6.

e. suyı 149b-7.

e. şarābı 51a-10,136a-15. /.alalar kara erişmiş erüği kabın ve çekürdeğin gidereler üç rıtıl bir yemi çölmeğe koyalar ve üzerine iki rıtıl tatlu su koyalar ve arkun arkun od üzerinde kaynadalar ta ol su gide andan sonra ol erüğün yarısınca dögülmiş şeker katalar ve gerü kaynadalar andan bir sırça kaba koyalar./ 136a-14.

e. yıllık 103a-9,103a-9.

e s k Ī l (Ar.-Yun.) Adasoğanı. (krş basal-ı unsul)

e.-den 70a-13.

e s k u l ū b (Ar.) Geyikdili. (krş.eskulufinderyun)

e.-dur 86a-14.

e s k ū l ū f i n d e r y ū n (Lat. Scolopendrium)

Geyikdili otu. 86a-14.

e s n e- Esnemek.

e.-mek 2b-7.

e s r i- Esrimek,sarhoş olmak.

e.-mekden 42a-15.

e s r i k Sarhoş,esrik. 147b-8.

e s r i t- Esritmek.

e.-meye P184a-13.

e.-ür 25b-12.

e ş e ğ Elma,armut,ayva gibi meyvelerin içinde çekirdek bulunan yenmeyen sert kısmı.

e.-in 79a-4, 186b-10.

e ş e k Eşek 18a-3.

e.-ün 43b-10.

e. bağrı 44b-13.

e. toynağı 150a-7.

e. südi 20a-2.

e. yağı 146b-15.

kara e. tersi 162a-12.

e ş e k t u r p ı Hardal otu, (Spanis alba). 81b-6.

e.t.-nı 60a-11.

Edebiyat Fakültesi
Kütüphane Müdürlüğü

e.t. suyı 147a-10.

e.t. tohmı 23a-5.

e.t. yağı [..bunun yapragın alalar dögüp suyın sıkalar suyından bir mıkdār alalar ve ol kadar zeyt yagın katalar yumşak odıla kaynadalar suyı gidüp yagı kala..] 177b-4.

e ş k i Ekşi. (krş ekşi.)

e. tūt 24a-3.

e ş r i b e (Ar.) Şuruplar,şerbetler.

e.-de 155b-8.

e t Et. 2a-6,14b-4,103b-4.

e.-dem 117a-4.

e.-i 13a-3.

e.-leri 17a-13.

e.-lerüŋ 17a-13,17b-2.

e.-üŋ 14a-12.

e. bitür- 173b-9.

e. suyı 140b-12.

e.-süz müzevvere 8a-7.

semüz e. 20a-14,21b-4,4b-11.

e t m e k Ekmek. 14b-4.

e v c ā -ı m a f ā ş ı l (Ar.) Eklemler agrısı. 184b-2.

e v e t Ama,fakat,ancak. 83a-13,102b-6,157b-4,161b-6,165a-9.

e v r ā m (Ar.) Urlar. (verem'in çoğulu) 136a-5,150a-1.

e v v e l b a h ā r İlkyaz.

e.b.-da 19a-2.

e y e ğ ü Kaburga. 80a-2, 82b-5.

e y i t (?)

e. tohmı 150a-15.

e. yapraği 40a-8.

F

f ā k i h e (Ar.) Meyva.

matbūh-ı f. 'pişirilmiş meyva' 10a-4,11a-3,116b-14.

f ā l i c (Ar.) Felç. 92a-10.

f.-e 17b-13,18b-3.

f. renci 21b-10.

ashāb-ı f.-e 144a-15.

f a n c ā n ū s (Ar.-Yun.) Demir dışığı.(krş.demür bokı)

ma cūn-ı f. 188b-4.

f a r ā s i y ū n (Ar.-Yun.) Yabani pırasa.(krş. yabān kendenesi) 70a-14,187b-8.

f ā r u'l- m ā' (Ar.) Su yüzünde biten bir bitki. 143b-1.

/..fārū'l-mā derler su üstinde biter kök olmaz uşacuk olur bir birine yapışur../ 98a-15.

f a ṣ d (Ar.) Damarı kesmek yoluyla damardan kan almak.

f. et- 135a-4,154b-12.

f. eyle- 13a-9.

f ā s i d (Ar.) Bozuk,bozucu.

f. ġıllar 112a-12,139a-5.

f. fikirler 147b-13.

f a s Ī h (Ar.) Açık,anlaşılır.

f. zebān P58b-11.

f a ṭ r ā s ā l i y ū n (Ar.-Yun.) Dağ kerevizi, (Petroselinum oreoselinum). 171a-10.

f a v ā n i y ā (Ar.-Yun.) Ayıgülü,şakayık,favanya, (Paeonica officinalis),(krş.baladı otı)162a-4.

f a ż a l ā t (Ar.) Artıklar,fazlalar.

f.-dan 2b-4.

f.-ı 5b-10.

f.-ın 6b-1.

f a ż l a (Ar.) Artık,fazla.

f.-lar 7b-3.

f e h m (Ar.) Zeka, anlama yeteneği. 17b-7.

f.-i 23b-5,44b-8.

f e r ā r i c (Ar.) Piliçler. 146a-4.

f.-üŋ 149b-12.

f. cirmi 89b-9.

f. şōrvāsı 72b-9.

f e r c (Ar.) Kadın cinsel organı. (vulva)

f.-ine 9a-7.

f.-inden 109b-4/8.

f.-i 109a-15.

f e r f i y ū n (Ar.Yun.) Bir tür zamk. 38b-5,49b-3, 54b-1,74b-8,85a-10.

f. yağı 102a-9,113a-2,174b-14.

f e r r ū c (Ar.) Piliç. 9b-2.

f.-un 8a-8.

f. maslūkası 10b-5.

f. şōrvāsı 122b-10.

f e r s e n g (Far.) Fersah. 119a-15.

f e s ā d a v è r- Bozmak.

f. v.-mediyse 156a-14.

f.v. -ür 24a-5.

f e s l i g e n (Far.) Feslegen, (krş.reyhān). 11a-4.

f.-i 154a-3.

f. tohmı 100a-3,110b-13.

f e t ī l (Ar.) Fitil.

f.-e 39b-10.

f e v ā r i c (Ar.) Piliçler. (krş.ferāric) 10a-3.

f e r z e c e (Ar.) Bir macun türü. 109b-10. [..şeb-i yemānī iki direm sumāk za firān ūd-ı hindī birer direm mecmū ın yumşak döğeler ve balıla karışduralar ve beş pāre yini gül yagına baturalar andan sonra sıkalar ta ki yagı gide andan ol döğülmiş edviye ki balıla karışmışdur ana bulaşdurup.] 109b-5.

f ı n d u k (Ar.) 25b-7.

f.-dan 8a-13.

f. kabı 153b-7.

f ı s t u k (Far.) Fıstık. 25b-13,72a-7,73b-15.

f.-dan 8a-12.

f. içi 169b-5.

f. yagı 84a-4,118a-15.

f r e n g i j e n g ā r (?)

f i k r(Ar.) Düşünce.

f.-den 44b-11.

f.-ler 3a-1.

f.-leri 7a-6.

f.-lerin 37a-12.

f. et- 37b-5.

f ī l (Far.) Fil.

f. ayagı 152b-8.

f. sünügi uvagı 109b-12.

f i r ū z e c (Far.) Firuze. 178b-3.

f ū (Ar.) Girit sünbülü,büyük kediotu.(Valeriana dioscorides) 171b-3.

f u l f u l (Ar.) Biber. (Areca catechu) 6a-14,73a-8, 75a-1,164a-8.

f. dānesi 170a-7.

ak f. 48b-6,166b-15.

kara f. 166b-15.

f u l u n i y ā-y ı f ā r s ī (Far.) İlaç olarak kullanılan bir terkip. 79a-8. [...ak fulful bezrü'l-benc her biriden yirmişer direm efyūn beş direm tīn-i mantūm on direm za firān ve karanful beşer direm ākırkarhā ve sünbül ve mürr ikişer direm kundur taşerī bir direm nebāt sükkeri ve turunç ve müşk ve delinmedük inci ve kāfūr buçumar direm ve üç bu otlar berāberi defi alınmış bal katalar

karışdüralar altı ay arpa unı içinde yaturalar tamām ola 7 97b-7.

f u l u s (Ar.) Pullar.

f.-ı hıyārşenber 80b-15.

f u r u n (Far.) Fırın.

f.-da 16b-13.

f ū r y ā z (Far.) Poyraz.

f.-dan 4a-6,5a-8.

f u v ā ḳ (Ar.) Hıçkırık. (incikruk) 42a-3.

f.-ı nemū 42a-3.

f u ż ū l (Ar.) Artık,fazlalık.

f.-ı 171a-5.

G

ġ ā v e r s e (Far.) Yüzde darı biçiminde çıkan bir tür sivilce. 132b-12/14.

ġ ā v z u b ā n (Far.) Sığırdili. (Anchusa officinalis) (krş.lisānü's-ṣevr,sığırdili)

ġ. dibi 78b-11.

ġ. suyı 10b-3,11a-4,157b-10.

ġ è c e Gece.

ġ. görmezliği 'gece körlüğü' 47a-11.

ġ e ġ i r- Geğirmek.

ġ. -mekdür 74b-2.

ġ.-mege 179a-1.

ġ.-megi 29b-1.

g e g i r t- Ge irtmek.

g.-dür 39b-6.

g e l i n c i k Gelincik çiçeği.(krş.Şekāyık-ı nu'mān). 48a-9.

g.çiceği 39b-3

g. çiçeği tohmı 127b-9.

g è n Geniş 6a-15, P184a-9.

g.-ir 115-11.

g e n ç o ğ l a n Koçük çocuk.

g.o.diği 133a-9.

g e ŋ e z Kolay. 14a-8.

g.-in 9a-5.

g e ŋ e z l i k Kolaylık. 110b-6.

g.-ile 110b-6.

g e ŋ e z r e k Kolayca. 113b-5.

g è n i- Genişlemek.

g.-ye 94a-3.

g è n i t- Genişletmek.

g.-ür 115b-2.

g e ŋ i z Geniz. 176a-15.

g è n l i k Genişlik.

g.-i 115a-15.

g e ŋ g e l- Gevşemek.

g.-mäk 62b-5.

g e ŋ g e l t- Gevşetmek.

g.-ür 2b-4.

g e r i l- Gerilmek.

g.-miş 3a-14.

g e r i n- Gerinmek.

g.-mek 2b-7.

g e r m ü ḫ u ş k (Far.) Sovuk ve kuru.

g.ḫ.-dur 18a-12,69a-11.

g e r m ü t e r (Far.) sıcak ve nemli.

g.t.-dür 17b-2.

g e r ü a ç- İshal etmek.

g.a.-ar 22b-4.

g e r ü s ü r- İshal etmek.

g.s.-er 25a-8.

g e v d e (Ar.) Gövde. 2b-8/14,6b-5.

g.-de 2b-8,3a-1.

g.-sinüŋ 16a-10,134b-13,149b-1.

g.-yi 4b-5,7b-4.

g. tamarı 105b-8.

g e v e n Ceven. (Astragalus Tragacantha) (krş.kesire)

g. dikeni köki 87a-13.

g evh e r (Far.) Öz.

g.-üŋ 17b-7.

g e y Çok,çokça. 174b-12,179a-8.

g e y i k Ceyik. 8a-4,18b-3.

g. boynuzı 59b-3,68a-4.

g e z e g e n Gezici,gezegen.

g. ol- 116b-13.

g e z n ā z ū (Far.) Ilgın ağacı 56b-3,113a-9.

g.-yı 57b-8.

g i c i- Kaşınmak.

g.-mek 2b-8,53b-5.

g.-r 50b-6.

g.-se 146a-6.

g.-si 146a-6.

g.-ye 116a-1.

g i c i y i k Kaşıntı. 16b-15,21b-5,128b-9.

g.-i 6b-1.

g.-idür 62a-3.

g i l-i ermenî (Far.) Kil ermeni,bir tür kil, (Terra Armenica). 15a-6,40b-9.

g.e.-yile 23a-5.

g i l-i k ı b r i s î Bir tür kil, (Terra cypria). 163b-13.

g i v ü r-, g i v i r- Girmek.

g.-e 119b-5.

g. -eler 8a-15.

g.-meyeler 124a-14.

g ö b e k Göbek. 83b-7.

g.-den 149a-15.

g.-i 12b-11.

g. bur- 'bkz.nafes' 95a-11, 75a-12.

g. düşmek 'göbek fıtığı' 95a-15.

g. zahmeti 32a-12.

g ö ğ e n ç e k ü r g e Kanatsız çekirge.

g.ç.-ye 139b-5.

g ö ğ ü s Göğüs. 9b-15.

g.-e 70a-2,70b-15.

g.-i 13a-10,26b-12,71b-6.

g.-lerine 18a-12.

ɣ.-üni 80a-15.

ɣ. aġrısı 70b-9.

ɣ. iriliği 72a-6.

ɣ. şiğleri 72a-10.

ɣ ö k Mavi.

ɣ. destār 'mavi örtü' 45b-13.

ɣ. māzū 138b-15.

ɣ. sūsen 69b-4,70a,14,72b-14,168b-14,172a-4.

ɣ. boyalu bez 73a-8.

ɣ ö k ç e k Güzel.

ɣ. eyle- 22b-7.

ɣ ö ŋ ü l Gönül.

ɣ. dile- 4a-12.

ɣ ö ŋ ü l d ö n- Mide bulanmak.

ɣ.d.-dermez 77b-4.

ɣ.d.-mek 2b-12,93b-1.

ɣ.d.-megi 25a-4.

ɣ.d.-megin 77b-7.

ɣ.-i ġussalandur- 6b-3.

ɣ. ṭarlıġan- 83a-15.

ɣ ö r m e z l i k Görlük.

ɣ.ʿilleti 47a-11.

ɣ ö t ü r- Sokmak.

ɣ.-se 90a-6.

ɣ ö t ü r t- Sokmak.

ɣ.-sler 6a-11,109a-12.

ɣ ö t ü r ü n- Kullanmak,sokmak.

g.-eler 101b-6.

g.-se 28b-5.

g.-seler 90a-15.

g ö y i n e k Ak hindibā. (krş.hindubā-yı berrī)182b-1.

g ö y ü n- Yanmak.

g.-miş 24a-6,20b-10.

g ö y ü n d ü r- Yakmak.

g.-i göyündüri 52b-2.

g ö z Göz.

g.-e 25a-12.

g.-i 16b-12,29a-10.

g.-in 13a-12.

g.-inüŋ 42a-1.

g. aġı 47a-5,81b-2.

g. aġrısı 2b-5,18a-6,45b-12.

g.-e aḳ düş- 46a-9.

g.-e cilā vėr- 47a-1.

g. ḳabaġı 48b-10.

g. ḳarar- 7a-7,94b-15,44b-15,37b-7.

g. nūrı 47b-1,166a-2.

g. yaşı 45b-2.

g.-e su in- 47a-3.

g. yaşar- 36a-9.

g. żaʿfı 47a-1.

g ü d i n y e r Hayvan güdülen yer,mera. 118b-6.

g ü g e r c i n Güvercin. 8a-3.

g. boynı 104b-14,151a-2.

g. eti 11a-7,17b-3,18a-13.

g. yavrısı 4a-9,74b-6.

g. yumurdası P104a-5.

g ü l (Far.) Gül. 14b-3.

g.-den 162a-5.

g.düğmesi 'gül tomurcuğu' 14b-15.

g. kokusı 40b-10.

g. suyı 9b-14,72a-10,74a-14,74b-1,12b-5.

g. şarābı 79b-15.

g. yagı 175b-5. [san atı alalar mukaşşer simsimi yahūd mūkaşşer bādāmı andan sonra tāze gül yaprağın pāk edeler diblerinden dahı bu simsime karışduralar da iki ay tura andan sonra her bir batman güle dört batman mukaşşer simsim katalar andan sonra döğüp yağın çıkaralar bir dürlü dahı alalar bir rıtıl şīrū gan dört vakiyye gül yaprağı şīşe içine koyalar yigirmi gün güneşde koyalar andan sonra sāf edüp saklayalar.] 175b-9.

g. yaprağı 94b-2.

g ü l ā b (Far.) Gül suyu, (krş.cüllāb.).

g.-ıla 47b-14,72b-12.

g ü l b e m h u r (?) 67a-1,142b-2.

g ü l-b e-ş e k e r (Far.) Bir tür tatlı. 3b-11,14b-10, 166b-7. [gülen-ubīn gül-be-şeker terkibi budur bir vakiyye balun kefin alalar ve on vakiyye gül yaprağın ana karışduralar ve güneşde perverde edeler üç dört günde bir karışduralar kırk elli gün güneşde tura andan sonra kefi alınmış iki vaki ve bal ana katalar istimal edeler.] 166b-7.

g.-iledür 21a-6.

g ü l e f (Far.) Kırmızı güle benzeyen bir çiçek.118a-15.

g ü l e n g ü b Ī n (Far) Gül ve baldan yapılan bir tür tatlı. (krş. gül-be-şeker) 11a-6,23b-13,34b-2, 75a-8,166b-7.

g ü l g ū z (Far.) Kulkas. (Arum colocasia) 27a-15.

g ü l-i s u r ḫ (Far.) Kırmızı gül,kamelya. 147a-6.

g ü l-i u s ṭ ū ḫ u d ū s (Far.-Ar.) Keşişotu çiçeği. 180b-11.

g ü l n ā r (Far.) Nar çiçeği. 101a-13,65a-1.

g.-ı mıṣrī 59a-14.

g ü m e ç Gömeç. 140b-9.

g ü m i ş Gümüş.

g. bokı 174a-6.

g. iklīmiyāsı 'gümüş talaşı,gümüş tozu' 174a-7.

g. yüzük kaşı 120a-6.

g ü n l ü k Günlük. (Styrax) 15a-9,42b-14,101b-7.

g.-e 18a-10.

g. çeyne- 153a-11.

g. kabı 109b-15.

g. yaprağı 155b-9.

g ü r e Yabani,vahşi.

g.-lerde 70b-10.

g. çetüği 43b-4.

g. kedinüñ 158b-9.

g ü v ā r i ş (Far.) Bir grup ilaca verilen genel ad. (krş.cevariş) 99a-10.

ɛ.-i şehriyārān 155b-15.

ɛ.-i Yūhannā 70a-8.

ɛ.-i zencebīl 58a-6.

ɛ ü v ü l d e- Güvüldemek.

ɛ.-se 49b-9.

ɛ.-yen 25b-13.

ɛ ü v ü l d i Güvültü,kulak güvültüsü.

ɛ.-sin 25b-13.

ɛ.-sinde 49b-7.

ɛ.-sine 51b-2.

ɛ ü y e ɛ ü o t ı Güveğiotu,kekik otu ... (krş.sa'ter)
35a-13,81b-4,131a-7.

ɛ.o.-nı 71b-1.

ɛ ü z Güz.

ɛ.-in 124b-4.

ɛ. faşlı 128a-3.

ɛ ü z ā z (Ar.) Bir tür sinir gerilmesi,spazm. 94a-2.

ɛ. illeti 94b-9.

G

ğ ā f i t (Far.) Koyunotu,kuzu kutrağı.Dikenli acı bir bitki. 8b-15.

ğ ā l i b (Ar.) Üstün.

ğ.-su 25a-10.

ğ. ol- 10a-3,15b-4.

ğ ā l i y e (Ar.) Misk ve anberden yapılan güzel kokulu bir macun. 38a-1,38b-11,60b-10.

ġ a l Ī z (Ar.) Yoğun,yapışkan,kesif.

ġ.-in 3b-8.

ġ. aḫlāṭ 188a-3.

ġ. ḫılt 71b-13.

ġ. ol- 2a-2,3a-1,3b-12.

ġ. su 5b-1.

ġ a l Ī z ā t (Ar.) Yoğunluk. 88b-5.

ġ a l Ī z l ı k (Ar.-T.) Yoğunluk.

ġ.-ı 21b-2.

ġ a l Ī z r a k (Ar.-T.) Yoğunca. 3b-8.

ġ.-dur 20b-2.

ġ a r ġ a r a Boğazı çalkalama.

ġ.-yı 188a-13.

ġ. etdür- 23a-15.

ġ. eyle- 21b-3.

ġ. ver- 24a-4.

ġ ā r Ī k ū n (Ar.) Katran köpüğü. 71a-11.

ġ.-ı 10b-10.

ġ. ḥabbı 169b-10.

ḳara ġ. 149a-5.

ġ a v r (Ar.) Dip,en alt.

ġ.-ın 108b-1.

ġ a ḍ a b (Ar.) Öfke.

ġ.-a gel- 37b-11.

ġ ı d d (Ar.) Günaşırı olan şey,günaşırı tutan sıtma.16a-1.

ġ. sıtması 120b-5.

ġ. ve muḥarrik sıtmalar 120b-12.

ġ.-ı dāyir [..eger tamarlardan taşra olan safrā müte'affin olursa ana ġibb-ı dāyir derler..] 120b-7.

ġ.-ı ḫālıṣ [..eger safrā rakīk olup balġamıla karışmazsa ġibb-ı ḫālıṣ derler..] 120b-10.

ġ.-ı ġayri ḫālıṣ 120b-10.

ġ.-ı lāzim [..eger safrā tamar içinde müte'affin olursa ana ġibb-ı lāzım derler ya'nī sıtmanun nevbeti olmaz] 120b-6.

ġ ı d ā (Ar.) Besin. 74b-2.

ġ.-lardan 2a-6,2a-9.

ġ.-lardur 4a-10.

ġ.-larun 1b-11.

ġ.-sı 17a-7.

ġ.-sına 80a-12.

ġ-yı 10b-11.

ġ u ṣ ṣ a (Ar.) Üzüntü.

ġ.-dan 12b-12.

ġ u ṣ ṣ a l a n- Üzülmek.

ġ.-mak 5b-10.

ġ.-makdan 15b-1.

ġ u ṣ ṣ a l a n d u r- Üzmek,kederlendirmek.

ġ.-ur 6b-4.

H

ḫ a b ā ' e t (Ar.) Düzensizlik, bozukluk, yanılma.

ḫ.-i nefse 167a-13.

ḫ a b b (Ar.) Tohum, tane.

ḫ-ların 110a-7.

ḫ.-ı belesān 'mekke pelesengi tohumu' 165b-6.

ḫ.-ı serḫes 'eğrelti otu tohumu' 93b-5.

ḫabbü'l-nīl 'mavi gecesafası tohumu' 93b-6.

ḫabbü'r-reşādī 'su teresi tohumu' 100a-1.

ḫ a b b (Ar.) Hap, ilaç. 12b-8.

ḫ.-a 170a-8.

ḫ.-dan 170a-8.

ḫ.-lar 33b-11, 54b-3, 169a-4.

ḫ.-larun 73a-11.

ḫ.-un 168a-3.

ḫ. et- 10b-13.

ḫ.-ı astamḫīkūn 'bir ilaç' 42b-9, 94a-1.

ḫ.-ı ayāric 118b-6.

ḫabbü'l-ğār 165b-2.

ḫabbü'l-fabā 176b-10.

ḫ.-ı ḳonyā 38b-9, 42b-9, 57b-13, 56b-8. [..ayāric-i fayṭarā on direm sahm-ı ḫanzal ve sarmūniyā birer direm ustuhudūs ve tūrbūd beşer direm bunları yumuşak dövdeler eleyeler ve bağānūs ve kerefes suyıyla ḫablar edeler..] 169b-8.

ḫabbü'l-mukl 106b-6. [..otları suyıyla muvrılmış helīle-i kābilī otuz direm kehrubā on beş direm

mukl kırk beş direm evvel muklı kendene suyında ezeler ve kalan otları bir biriyle karışduralar hablar edeler./ 169a-9.

habbü's-sabr 117a-2,124a-14,117b-11,167b-12. /.elenmiş gārīkūnı bir mıkdār sabr-ı uskutūrī bir direm kābilī helīle kabı ve rāvend-i çīnī bu-çukar direm mukl-ı azrak ve mastakī ve kızıl gül her birinden rub direm bu otları ayru ayru döğe-ler ve eleyeler şarāb-ı usūlıla ve balıla kıvama gelmiş şekerile yoğuralar tatlu bādām yağıyla hab-lar eyleyeler./ 167b-13.

h.-ı şibyār 38a-13,169a-12. /.kābilī helīle ve be-līle ve emlec birer direm nemk-i enderānī iki di-rem yāre-i faykarā ki ana ayāric derler ve gārīkūn üçer direm eftīmūn iki direm mukl-ı azrak bir di-rem bunları döğeler ve eleyeler ve kefi alınmış ve kıvama gelmiş balıla habblar edeler./ 169a-14.

h.-ı su'āl /.buyān dibi ve hıyār tohmı ve kabak toh-mının içi üçer direm nişeste ve kesīre ve sapı-ı aracī ve yaprakları çıkmış kuzıl bādı ve ak haşhāş her birinden beşer direm bādām içi ve fıstık içi kabları soyulmış altışar direm nebāt şükkeri ay-va çekirdeği lu ābı içinde ezilmiş ola tatlu bādām yağı her birinden on iki direm bunları döğeler ve ısladacakın ısladalar yoğuralar birer direm ağırı yassıca hablar edeler./ 169b-3.

h a b b e t ü'l-ḫ a ż r ā (Ar.) Menekşe. 88b-3,118b-4

h. samgı 130b-15.

h. yağı 113a-5, P103b-5.

h. yemişi 150a-1.

h a cām a t (Ar.) Şişe veyg boynuzla vücudun bir yerine kan topladıktan sonra neşterle toplanan kanı akıtmak. 131b-13.

h. āleti 149b-3.

h. et- 9b-10,101a-2.

h. etdür- 38b-1,140a-3,141b-4.

h. şişesi 140b-13/14.

kuru h. 64b-4.

h ā c e t (Ar.) Gereksinim.

h. ol- 7a-6.

h. vaktı 21b-12.

h.-ine var- 'tuvalete çıkmak' 89a-5.

h a c e r (Ar.) Taş.

h.-i ermenī 'ermeni taşı denilen bir taş' 11b-1, 148a-13,166a-8.

h.-i lāciverdī 169a-3.

hacerü'n-nār 'çakmak taşı' 110b-3.

hacerü'l-yehūd 'beni israil zeytini' 104b-13.

h a d d (Ar.) Son sınır,maksimum.

h.-den geç- 13a-5.

h a d d (Ar.) Ateşli hastalıklarda ağırlaşma dönemlerinden biri. [..buhrān yirmi günden ilk ola hadd olurlar..] 16a-3.

h.-ı mükemmīn 'yirmi günden sonra olan ağırlaşma'16a-4.

ḫ a f a k ā n (Ar.) Yürek oynaması. 6b-3,78a-9.

ḫ.-da 78b-10.

ḫ.-ı 24a-13.

ḫ a l ḳ a (Ar.) Boğaz.

huşūnet-i ḫ. 'boğaz ağrısı' 67b-14.

ḫ ā m (Far.) Ham,olgunlaşmamış.

ḫ.-la 20b-15.

ḫ. balgam 108b-13.

ḫ. ebrüşim 139b-8,185a-12.

ḫ. encīr südi 58b-6.

ḫ. kök māzū 58b-15.

ḫ. ipek 167a-15.

ḫ. revāk bal 66b-5.

ḫ. sumāk 59b-15.

ḫ. turp 84a-5.

ḫ. şīre 135b-12.

ḫ. soğan suyı 106b-15.

ḫ. zeytūn 19a-12,77b-3.

ḫ ā m r a k (Far.-T.) Hamca,ham olarak. 187a-8.

ḫ a r ā m a (Ar.) Hamame.(Cardamon Amomum) (krş. ḳāḳula) 167a-1.

ḫ a m ī r (Ar.) Hamur. 186a-7.

mehlem-i ḫ. 175b-6.

ḫ a m ī r l ü (Ar.-T.) Hamurlu. 8a-1,10b-4.

ḫ a m m ā m (Ar.) Hamam. 5a-13,6a-14.

ḫ.-a 7b-6.

ḫ.-dan 5a-13.

ḫ a m r (Ar.) Şarap, (krş.süci)

ḫ.-dan P184a-6.

ḫ.-un 35b-14.

ḫ. iç- 142a-12.

h ā n (?) Bir bitki. 97a-10,91a-14.

ḫ a n ā z ī r (Ar.) Sıraca;bir tür çiban.21b-3,30a-10.

ḫ. başı 137b-8.

ḫ a n ç e r e (Ar.) Gırtlak.

ḫ.-ye 67b-1.

ḫ.-yi 67b-12.

ḫ a n d ī ḳ ū n Bir bitki(?) /.handīḳūn evgüler agrısına ki sovukdan hādıs ola fāyide ede./ 152a-12.

ḫ a n z a l (Ar.) Ebucehil karpuzu,acıelma. (Citrulus Colycynthis)

ḫ.-ı 110a-8,154b-3.

ḫ. yaġı /.şaḥm-ı hanzaldan rub rıtıl anun üzerine bir rıtıl zeyt yapın katalar ḳuvveti çıkınca bigüreler andan götüreler isti māl edeler./ 176b-7.

şaḥm-ı ḫ. 'ebucehil karpuzu eti' 42b-11,57b-14, 63a-4,94a-1,107a-3,176b-7.

tāze ḫ. 110a-7.

ḫ ā r (Ar.) Sıcak.

ḫ.-dur 22a-7.

ḫ. u raṭb 'sıcak ve nemli' 2a-5,17a-14,19a-10.

ḫ. u yābis 'sıcak ve kuru' 2a-7.

ḫ a r ā b (Ar.) Bozuk,bozulmuş.

ḫ. ol- 149a-8.

h a r ā r e t (Ar.) Hararet.

h.-e 3a-6.

h.-i 19a-14,72b-9.

h.-i garīziye 'vücut ısısı' 137a-15,137b-4,95a-7.

h a r a ṭ ī n (Ar.) Yer solucanı. 51b-6,59b-10.

h a r a z a (Ar.) Sığırın öd kesesinden çıkan ve kıl düşürme ilacı olarak kullanılan bir taş. 40b-15.

h a r b a k-ı e b y a ż (Ar.) Karçiçeği,ak otçuk.(Helleborus albus) 174a-11.

h a r b a k-ı h i n d ī (Ar.) Bir tür marulcuk. 90a-13.

h a r d a l (Ar.) Hardalotu. (Spanis alba) (krş. eşek turpı) 22a-5,27a-1.

h.-la 62b-7.

h.-un P184a-10.

h. tohmı 112b-11.

h a r ī r (Ar.) İpek.

h.-den 46b-2.

h.-i hām 169a-6.

h a r ī r e (Ar.) Şeker,su ve nişastadan yapılan bir tür tatlı.

h. şarābı 78b-5.

şarāb-ı h. 11b-4.

h a r n ū b (Ar.) Keçiboynuzu. 101a-12.

şarāb-ı h. 134a-5.

h a r r ū (Ar.) Kızgın sıcaklık. 12a-2.

h a ṣ b a (Ar.) Kızamık. (krş.kızamuk) 33a-6,131b-3,134b-9.

h.-mun 134b-14.

ḥ a s e k (Ar.) Çakırdikeni.(krş.demür dikeni) 68b-1.

şarāb-ı ḥ. 101b-15,103b-5.

ḥ a s ı r (Ar.) Hasır. 141a-15.

ḥ a s t a l ı k (Far.-T.) Hastalık, (krş. ṣayrulık)

h.-dan 8a-5.

h.-lar 5a-3.

h.-ında 161a-11.

ḥ a ş ḥ ā ş (Ar.) Haşhaş,afyon. 22b-2,71b-4.

ḥ.-dan 69b-15.

ḥ.-iledür 21b-9.

ḥ.-uŋ 22b-4.

ḥ. ḥarīri 'haşhaş suyundan yapılan bir mayi'180b-11.

ḥ. ḳabı 96a-5,106a-5.

ḥ. lu'ābı 111b-11/12.

şarāb-ı ḥ. 72a-4.

ḥ a ṭ m Ī (Ar.) Hatmi. (Althaea officinalis) 9a-13,
10a-6,72b-4.

ḥ.-yi 75a-12.

ḥ.-yle 10a-14.

ḥ. aġacı 183b-8.

ḥ. aġacı uvagı 79b-14.

ḥ. lu'ābı 65a-13,76b-5,153b-2.

ḥ. toḫmı 70b-3,184a-13.

ḥ. yaḳusı 76b-1.

ḥ a t u n Kadın.

ḥ.-lara 19b-5.

ḥ. ḳişi 104a-15.

h a t u n t u z l u ğ ı Dikentüzümü,(Berberis vulgaris)
(krş.kadun tuzlugı) 10a-2,6a-13.

h.t. suyı 14a-6.

h a v v ā s (Ar.) Duyular.

h.-ı 2b-5/10,5b-9,41a-10.

mübellid-i h. 'duyuları körleştirici'

h a v ā n (Far.) Havan. 24b-1.

h a v l i n c ā n (Far.) Havlıncan,galanga. (Alpinia Galanga) 43a-7,63b-4,

h ā y a (Far.) Haya,testis. 32b-2.

h.-da 143b-13.

h.-lar 7a7.

h.-lara P104b-10.

h.-ların 27a-4.

h.-larıyla 105a-3.

h.-ya 105b-6.

h.-lar soğukluğı 179a-2.

h.-lar zahmeti 105b-6.

h a y y-ı ʿā l e m (Ar.) Sinirotu. (krş.lisānü'l-hamel) 39b-2,116a-6,147a-10.

h. suyı 114b-11,147a-8,150a-8.

h a y z (Ar.) Adet görme,regl. 8b-8,9b-2.

h.-dan 109b-9,

h.-ı 22a-3,104a-6.

h.-uŋ 127a-12.

h. boşanur- 8b-13.

h.-ı idrār et- 188a-2.

h. kanı 185b-7.

h ā y ı ż (Ar.) Adet görmüş durum.

h. ʿavrat 7b-1.

h a y ż a (Ar.) Sancılanma,barsak sancısı. 77a-1.

h.-ya 75b-3.

h ā z ı y ā (Far) Küçük bir balık türü. 82a-8.

h a ż m (Ar.) Sindirim. 2a-15,75a-7.

h.-ı 2b-6.

h. ol- 2a-1,16b-14,17a-4,26b-3,71b-5.

h e d y ā n (Ar.) Anlamsız söz,sayıklama,hezeyan. 36a-6, 44a-15.

h e f t m ī v e (Far.) Yedi meyvadan oluşan bir meyva grubuna verilen genel ad:Çekirdeksiz üzüm,çavuş-üzümü,kuru incir,kuru kayısı,şeftali,hurma ve erik.

h.m. suyı 127a-9.

ḥ e l v ā (Ar.) Helva.

ḥ.-lar 3a-3,31a-11.

ḥ.-lardan 7b-6.

ḥ.-ları 31a-11.

ḥ.-nuŋ 31a-11.

h e l ī l-e, h e l ī l e c (Far.) Tohumları tıpta ilaç olarak kullanılan bir bitki.Sarı helile kara helile gibi türleri vardır.

h.-ler 64b-1.

h.-i esved 'Terminalia citrina' 170a-2.

h.-i hindī 106a-2.

h.-i kabili 'Terminalia chebula' 43a-9.

h.-i murabbā 63a-13.

h.-i müzennī 153b-4.

kara h. 91b-11,107a-3,185b-1.

h e l ī l e c ā t (Far.) Helileler.

matbūh-ı h. 'helilelerden yapılan ilaçlar' 117a-2.

h e l y ū n (Ar.) Kuşkonmaz. 29b-6,78a-7,P103b-15.

h. toḫmı 22b-12.

şarāb-ı helyūn 101b-13.

h e r ī s e (Far.) Bir tür yemek. 5a-4,8a-1,P103b-5.

h. aşı 31a-1.

h e r z e (Far.) Saçma söz. 44a-15.

h e v ī c (Far.) Mavuç. (krş.keşūr) 30b-15.

h.-un ḳabı 164b-4.

h e y l (Ar.) Kakula. (krş.kāḳula) 185b-4.

h e z y e (Far.) Çiğdem. 49a-5.

ḫ ı f f e t (Ar.) Kendinden geçme. 7a-4.

ḫ. bul- 89a-11.

ḥ ı f ẓ (Ar.) Koruma,bellek.

ḥ.-ı 44b-8.

ḥ.-ı ṣıḥḥat 'koruyucu hekimlik' 1b-4.

ḫ ı l ā l (Ar.) Kuzugonyağı,yer kestanesi.-u bitkinin çöp-
leri diş temizlemede kullanılır. (Carum amniodes)

ḫ.-ıla 158b-15,P59a-2.

ḫ. toḫmı 56a-7.

ḫ ı l ṭ (Ar.) Karışım. 2a-11,18b-4.

ḫ.-dan 73a-15.

ḫ.-lar 16b-1.

ḫ.-larısa 115b-14.

ḫ.-larun 3b-9.

ḫ.-ı balġamī 93a-7.

ḫ.-ı sevdāvī 45a-9.

ḫ ı l t ī t (Ar.) Yaban marulu. (krş.kāsnī; hindubā) 42b-7,89b-4.

ḫ ı n n ā (Ar.) Kına,kına ağacı. 141b-1.

ḫ.-yı 108b-9.

ḫ. çiçegi 11b-11.

ḫ ı n ṭ i y y e (Ar.) Bir siğil türü. 138b-8.

ḫ.-dür 138b-10.

ḫ ı ş r ı m (Ar.) Koruk,olgunlaşmamış üzüm.

şarāb-ı ḫ. 9b-12,13b-7.

şarāb-ı ḫ.-ı muna na 'naneli koruk şurubu' 75b-1.

ḫ ı y ā r (Ar.) Hıyar. 4b-2,7b-9,14b-5,26b-5.

ḫ. çekürdegi 102b-5,155b-11.

ḫ. toḫmı içi 180b-1,184a-13.

ḫ. toḫmı südi 10b-10.

ḫ ı y ā r e k (Far.) Kasık bezlerinin iltihaplanması sunucu çıkan bir tür çıban;hıyarcık. y36b-12,137a-13.

ḫ ı y ā r ç e n b e r (Far.) Hıyarçenber.(Cassia fistula) 10a-10,43a-7,80b-8.

ḫ.-den 135a-8.

ḫ.-ile 9a-15.

ḫ. balı 167a-9.

ḫ. içi 167a-8,132a-15,130b-8.

ḫ. kabı 109a-13.

ḫ.-i maġrıbī 182b-12.

ḫ. rāvendi 'hıyarçenber kökü' 144b-11.

maṭbūḫ-ı ḫ. 'hıyarçenberden yapılan bir ilaç' 132a-13.

h i n d u b ā (Ar.) Yaban marulu. (Cichorium endiva)

şarāb-ı h. 9b-12,74a-12.

şarāb-ı ḳışr-ı aṣl-ı h. 8a-10,80b-5,82b-9,121b-3, 182a-5.

h i ṇ d ū b ā-y ı b e r r Ī (Ar.) Ak hindiba, Göyinek. (krş.göyinek) 182b-1.

h ı n d u s t ā n ḳ ō z ı Hindistan cevizi.(krş.cevz-i buva) 93b-4.

ḫ Ī r (Far.) Şebboy. (Matthiola Livida) P59a-5.

ḫ.-cuk 108a-1.

ḫ Ī r ū (Far.) Hatmi. (krş.haṭmī)

ḫ. yaġı 173b-5.

ḫ o ḳ ḳ a (Ar.) Kutucuk. 38a-4,165a-8.

ḫ ō r ō s (Far.) Horoz. 17b-7.

ḫ. eti 90a-2.

ḫ. taşağı 144a-11.

ḫ. şörvāsı 45a-7,117b-15.

ḫ. şörbāsı 108b-8.

ḳarı ḫ. şörvāsı 108b-8.

ḳarıṣmış ḫ. şörvāsı 144a-15.

ḫ ō ş ā b (Far.) Hoşaf.

ḫ. et- 92a-6.

ḫ u b ū b ā t (Ar.) Tahıl. 152b-6.

ḫ u ḳ n e (Ar.) Makattan barsağa ilaç şırınga etmek ve bu yolla şırınga edilen ilaç. 163a-9.

soyulmış natmī ve tohmı ve ebem gümeci her birinden dörder direm pazı yaprağı beş direm ve sibistān otuz altı dane bu mecmū ın kaynadalar yigirmi direm terāngübīn ya yigirmi direm hıyārşenber içi üzerine süzeler gerü ikiğeyin yigirmi beş direm direm şeker üzerine süzeler yedi direm tatlu bādam yağın ya benefşe yağın ya şīrūgan katalar gāvzubān suyın içdükden sonra ısıcakla hukne edeler./ 162b-4.

n.-i tīz /.şahm-ı hanzal ve eftīmūn ve tag yarpuzı birer dutam kamusın bişüreler yarı dögülmiş besfāyic iki dutam iki direm būre on direm mīrī yagmur suyı içinde ezeler ve on direm zeyt yagı ve on direm fānid ya ni barmak şeker bıragup işe süreler./ 163a-4.

h. tağarcugı 'hukne edilecek ilaçların içine konduğu fitil olarak kullanılan tağarcık' 13b-14.

tīz h. 162b-12.

yumşak h. 'hukne-i leyyine' 6a-11,102a-12.

h u l ā n (Far.) Hana etinden yapılan bir yemek. 89a-2.

h u l b e (Ar.) Çemen. (krş. būy) 56b-11.

ğ ū l ı n c ā n (Far.) Havlıcan.(krş.havlıncān) 104b-13.

h u m ā r (Ar.) İçkiden sonraki uyuşukluk,baş ağrısı.

h.-a 44b-7.

h u m ā r l ı k (Ar.-T.) Mahmurluk,içki sorası uyuşukluğu.

h.-dan 185b-5.

h u m m ā (Ar.) Sıtma dahil ateşli hastalıklara verilen genel ad. 17b-9.

h.-ler 33b-10.

h.-leri 162b-1.

h.-lerile 12a-6.

h. eyle- 78b-10.

h. et- 13b-13.

h.-i hādde 'bir tür hukne' 89a-12,162b-11.

/.hukne-i mutavassıtadan ebem gümeci tohmın gi-
dereler kerefes tohmı ve rāzyāne tohmı ve anīsōn
ve kimmūn ve kettān ve būy tohmı ve iklīlü'l-me-
lik ve kuru pāpadya her birinden dörder direm nīm-
kūft asfūr tohmı on direm turak otı bir halka mal-
sara bir kabza çekürdeği çıkmış kızıl üzüm ve en-
cīr onar direm katalar biraz pāpadya yağı ya bi-
raz zeyt yağı gāvzubān suyın şekerile ya kaynamış
gül-be-şekerile içdükden sonra hukne eyleyeler
dahı tīz olsun derlerse üstine bir mıskāl gārīkūn
ve bir mıskāl yumşak döğülmiş tuz ve rub direm
döğülmiş mukl-ı azrak saçalar./ 162b-12.

h.-i leyyine 'yumşak hukne' 45b-10,80a-6,89b-14,
112a-15. /.bāzü yaprağı suyın yüz yigirmi direm
kaynadalar kefir alalar yigirmi direm hıyārşenber
üzerine süzeler ikileyin yigirmi direm şeker üze-
rine süzeler tatlu bādām yağın katup ılıcakda
hukne edeler./ 162b-1.

h.-i mutavassıta 'orta hukne' 36a-13,45b-10,72b-2,
80a-6,112a-15. /.sināmekī kuru benerge ve yumşak
döğülmiş besfayic her birinden beşer direm kabı

h.-lara 181b-3.

h.-yı 15b-15.

h.-yiçün 125a-11.

h.-yı ʿafnī 'iltihaplandırıcı' 120a-15.

h.-yı balġamī 118a-8,123b-6.

h.-yi balġamīye- i tayyibe 120b-12.

h.-yi balġamī-yi lāzime 120b-11.

h.-yı demevī 'nöbetsiz humma' 120b-4.

h.-yı dık 'ince ağrı' 120b-1.

h.-yı muhrıka 'karaağrı' 120b-9,127a-5/9.

h.-yı müfrede 121a-1.

h.-yı mürekkebe 121a-2.

h.-yı mutbıka 'daimi humma' 134b-15.

h.-yı rıb' 'dört günde bir tutan humma' 127a-7.

h.-yı safrāvī 'sarı humma' 122a-2/10.

h.-yı sevdāvī 'nöbetsiz humma' 118a-7,124a-15.

h.-yı yevmī 'her gün tutan humma' 120a-15,121a-9.

h u m m ā y ā t (Ar.) Ateşli hastalıklar,hummalar.120a-13.

h u m m ā z (Ar.) Kuzukulağı. (krş.kuzı kulağı) 180b-10.

şarāb-ı h. 9b-11,11b-4,74a-12,161b-4,184b-13.

h u m ā (Ar.) Kuşpalazı. 21b-3.

h.-da 64b-6.

h. nesci 95a-6.

h u n k (Far.) Serin. 23b-3,126a-5.

h u n ā m (Far.) At,katır gibi hayvanlarda görülen ve

bezece denilen hastalık. 33a-10,141b-15.

h.-içün 142b-11.

h u r k a t-ı b e v l (Ar.) Bel sovukluğu. P103b-10.

ḫ u r m ā (Ar.) Hurma. 24a-1,70b-15.

ḫ. şarābı 68a-3,152a-6.

yaş ḫ. 71b-14,77a-14,79b-15,105a-3.

ḫ ū r-p e r e s t (Par.) Ayçiçeği.

h. tohmı 70b-3.

ḫ u ṣ y e t ü'ṣ-ṣa'l e b (Ar.) Tilkitaşağı,itkasarı.

(Orchis hircina) 38a-3,164a-10.

ḫ u ş k (Par.) Kuru. 6b-9.

ḫ u ş k-b e n d (Par.) Sargı. 142a-12.

ḫ u z a ż (Ar.) Huzaz-i arabi ve huzaz-ı hindi olmak üzere iki türü bulunan bir ilaç. Huzaz-ı arabi 'huzan' denen bir bitkinin; huzaz-ı hindi ise 'filiz-i herc denilen bitkilerin özsuyundan elde edilirler.

ḫ.-ı 102a-9.

ḫ u d ḫ ü d (Ar.) İbibik kuşu.

h. kanı 48a-4.

h. ödi 150a-6.

I

ı c c ā s (Ar.) Erik. (arş.erük)

şarāb-ı ı. 10b-7,60b-6.

ı l ı- Ilımak.

ı.-ya 5a-6.

ıl ı c a ḳ Ilıkça.

ı.-ıken 10b-1.

ı.-la 10b-6.

ı l ġ u n Ilgın, (krş.ṭafra, kej, gezmāzū) 60a-12,147b-3.

ı. güli 147a-5.

ı. yemişi 65a-3,113a-8.

ı n c ı ḳ ı r- Hıçkırmak.

ı.-makdur 74b-4.

ı n c ı ḳ r u ḳ Hıçkırık, (krş.fuvak).

ı.-a 76b-15,98b-2.

ı.-ı 76b-13,95a-1.

ʿı n e b (Ar.) Azüm.

şarab-ı ı. 184b-4.

ʿı n e b ü's-s aʿl e b (Ar.) Tilkiüzümü, (Solanum nigrum), (krş. it üzümü). 116b-15.

ı. suyı 62a-12,102a-11,114b-11,133a-4.

ʿı r a k Ī j e n g ā r (Far.) Bir tür pas. 128a-4,131b-10.

ı r ġ a n- Sallanmak, yerinden oynamak.

ı.-an diş 58b-12.

ı.-mış diş 60b-4.

ı r ġ a l a n- Sallanmak.

ı.-mak 58b-10.

ʿı r ḳ (Ar.) Kök,dip.

ı.-ı gāvzubān 178b-5.

ʿı r ḳ ı's-s ū s (Ar.) Meyan kökü,(krş.buyan dibi) 80b-15, 16 b-5.

ʿı r k u'n-n i s ā (Ar.) Siyatik. 32b-11,117a-9,113b-6.

ʿı.-yiçün 114a-3.

ʿı.zahmeti 114b-5.

ı r m a ḳ Irmak.

ı.suyı 5a-9.

ı s f a n ā ḫ (Far.) Ispanak. 4b-7, 70b-12.

ı.-ıla 6a-8,35b-6.

ı.aşı 106a-9.

ı. müzevvèresi 122b-12.

ı. şōrbası 4b-11,76b-7.

ı s ı c a k Sıcak.

ı.-la 34b-1.

ı s ı r- Isırmak.

ı.-dugı 148b-11.

ı.-dugına 20b-14.

ı.-maya 150a-10.

ı.-makdur 56a-5.

ı.-sa 149b-15.

ı s ı r ı c ı Isırıcı.

ı. cānāvarlar 150a-10,151a-14.

ı s ı r ğ a n d i k e n i Isırganotu.(Urtica membranacca) 137a-10.

ı.d. tohmı P104b-11.

ı.d. yaprağı 68a-11.

ı s ı t- Isıtmak.

ı.-a 22b-1.

ı s s ı Sıcak,ıssı. 2a-5.

ı.-da 11b-14.

ı.-dan 10a-1,18a-8.

ı.-dur 2a-7.

ı.-sı 16a-10.

ı. eyle- 14a-5.

ı. ma delü 20a-13.

ı. .ermer 99b-4.

ı. sıtmalar 19b-12.

ı. verem 72a-13,80a-2.

ı t r ı f Î l (Ar.) Türlü hastalıklara karşı kullanılan bir macun.

ı. ma'cūnı 153a-8.

ı.-i sagîr 24a-5,35b-6,49b-10,102b-9,106b-3,164b-11.

/..saru helîle kabı kara helîle kabı ve kābilî kabı ve nîm-kūft dögülmiş helîle ve kabı çıkmış belîle ve emleç yumşak dögeler ve eleyeler otuz direm tatlu bādām yagıyla kurulıgın gidereler üç edviye kadar kefi alınmış balıla ma cun edeler bir çînî ya bir sırça kaba koyup ya gümiş kabda saklayalar../

164b-15.

i

i ç îç.

i.-den 20a-11.

i.-i bağla- 'ishalı kesmek' 170a-5.

i. geç- 'ishal olmak' 89a-6,154b-14,160a-1,187a-1.

i. issiligi 156a-3.

i.-i işle- 'ishal olmak' 76b-2.

i. soyukluğı 156a-10.

i. yağı 19a-12,77b-8.

i.-i yan- 155b-9.

i. yangını 154b-15.

i.-i yürit-'ishal etmek' 92a-5.

i ç a ğ r ı s ı Dizanteri. 79a-9.

i.a.-nda 95b-7.

i ç e ğ ü İç organlar,iç.

i.-den 22a-8.

i.-siyle 154a-11.

i.-yı 20b-15,21a-1.

i d r ā r (Ar.) Akıtma,boşaltma.

i.-ı bevl 15b-6,19b-12,100b-9,122b-1,184b-4,102a-10.

i.-ı ḥayż 22b-15,174a-10.

i f s ā d (Ar.) Bozmak.

i. ėt- 54b-13.

i.-a vėr- 137b-6.

i f r ā ṭ (Ar.) Aşırı,aşırılık.

i.-ından 24b-3.

i ğ d e İğde. 26a-3,98b-6.

i ğ i r t m e k Filiz. (krş.egirmek)

i.-i 98a-8.

i.-in 48b-1.

i ḥ l ī l (Ar.) Penis deliği,sidik yolu.

i.-e 103a-12,103b-6,102b-3.

i ḥ t i l ā m (Ar.) Cinsel düş görme,uykuda boşalma.

i. ol- 28a-3,105a-15.

i ğ t i l ā ṭ (Ar.) Karışma.

i.-ı ʿakl 36a-5.

i ḥ t i r ā ḳ (Ar.) Yanma.

i.-i balġam 127a-4.

i k i ḳ a r d a ş ḳ a n ı Kardeşkanı ağacı ve bu ağaçtan elde edilen hekimlikte ve boyacılıkta kullanılan bir tür sakız, (krş.demü'l-ahāveyn).
50b-14,51a-7,109a-2,142b-10.

i k l i l ü'l-m e l Ī k (Ar.) Koçboynuzu,eğriceyonca. (Firitillaria imperialis) 18a-7,35a-13,65b-1.

ʿi l ā c (Ar.) İlaç.
i.-ların 1b-12.
i.-larındadur 101b-14.
i.-ı laḥmī 84a-11.
i.-ı ṭabʿī 84a-9.
i.-ı ṭıbb 149b-14.

ʿi l e l (Ar.) İllet,hastalık.
i.-i sevdāvīyye 45a-6.

i l e t- İletmek,değdirmek.
i.-de 59a-8.
i.-mek 16b-9.

i l i k İlik. 19a-4.
i.-lerden 111b-6.

ʿi l l e t (Ar.) Hastalık.
i.-den 101b-11.
i.-e 22b-9.

ʿi l l e t l ü (Ar.-T.) Hastalıklı.
i.-ye 94a-11.

i l t- → İletmek.
i.-ür 27b-3.

i n c e ḳ ā r ı İncegırı.(krş.ḥummā-yı ḳılḳ)20a-1,120b-1.
i.a. sıtması 126b-2.

i n c i n- İncinmek.

i.-e 6b-5.

i n c ü İnci. 46b-7.

delüksüz i. 46b-7,97b-10,130b-2.

i n e k İnek.

kara i. ödi 51b-10.

i ŋ e n Çok,pek,gayet. 16b-12,17a-13,129b-11.

i p ā r-ı y ā v ş ā n (ﻳﺎوﺷﺎن) Peliotu.(Artemisia absinthium)

9b-1,35a-13,86a-15.

i p e k İpek. (krş.harīr)

hām i. 167a-15.

i r i l i k Şiş.

i.-e 19b-1.

i.-in 71a-4.

i.-ine 66b-3.

i r i ė t- Şişirmek.

i.ė.-er 67b-8.

i r i ŋ İrin. 44b-13,51b-8,103a-15.

i.-den 115b-15.

i.-i 138a-1,

i.-ile 20a-5,136a-7.

i r i ŋ l e n- İrinlenmek.

i.-e 130b-3.

i r i ŋ l ü İrinli.

i. uyuz 177b-11.

i r s ā (Ar.) Mavi zambak dibi. 185a-11.

i s b e t e n (Far.) Yabani sedefotu tohumu.

i.-i 79a-11,150a-3.

ak i.-i 125b-9.

i s f i d ā c (Far.) Üstübeç,kurşun karbonatı. 29a-13.

i.-ıla 66a-10.

i.-lar 42b-4.

i. merhemi 146b-12.

i s h ā l (Ar.) İndirme,yürütme. 9b-13.

i.-i 6b-12,72b-6.

i.-i demeviyye 'dizanteri' 73b-13.

i.-i merārīn 88b-12,175b-7.

i.-i sevdā 45a-7.

i s n ā m ī r ī (?) Bir hastalık(?). 79b-13.

i s p i ğ u l a (Far.) Karnıyarık otu,yaprağına 'başa yapraı denir, (krş.bezr-i katūnā). 62a-7.

i s s ı l ı k Sıcaklık. 3a-7.

i s s ı r e k Sıcakça. 4b-4.

i s t i f r ā ğ (Ar.) Kusma.

i.-dan 15b-1.

i. et- 124a-11,

i s t i f r ā ğ ī Kusmakla ilgili.

i.-dür 61a-13.

i s t i h m ā m (Ar.) Hamama girmek. 128b-4.

i s t i n c ā (Ar.) Temizlenme. 12b-12.

i s t i r ḫ ā (Ar.) Gevşeme,gevşeklik. 62b-5.

i s t i s ḳ ā (Ar.) Karında veya vücudun herhangi bir organında su toplanma. 9b-3,82a-14,114b-8.

i.-ya 17b-12.

i.-nuŋ 82a-12.

i. ʿilācı 86a-10.

i. renci 17a-10.

i.-yı lahmī 'bir istiska türü' 86a-6. [..bilmek gerek ki istiskā üç dürlüdür lahmīdür sebebi balgamdur ki kamıla kamu tamarlara geçe ve tablīdir ki mādđesi yellü ola ki kamu ahşād kala ve zikkīdür ki mādđesi suludur karnı fezāsında derile ve kamusınun aslı hazm noksanlıgındandur..] 83a-7.

i.-yı zikkī 86a-5,83b-6/11.

i s t i s ḳ ā l u (Ar.-T.) İstiskalı,sirozlu.

i.-ya 83a-2.

i ş iş.

i.-den kal- 'çalışamaz duruma gelmek' 119a-15.

i.-e ilt- 'kullanmak' 58a-5,?59b-8,140a-11.

i.-e sür- 'kullanmak' ?59a-2,66b-2,68b-10,90a-13, 103a-4,167a-5,182b-6.

i ş e-,i ş i- işemek.

i.-megün 103b-7.

i.-ye 3b-2.

i.-yesi. 7a-12.

i.-yenlere 19b-4.

i.-yememek 101b-13.

i.-yemese 103b-9.

i ş e ç e n İşeçen,sidiğini tutamayan.

i. oğlan 104a-2.

i ş i t- İşitmek.

i.-mek 9b-5.

i.-mese 16b-2.

i ş i t d ü r- İşittirmek.

i.-mezidi 51a-15.

i ş i t m e z l i k Sağırlık.

i.-ine 51b-4,177b-9.

i ş l e- İşlemek,kullanmak.

i.- dükden 136b-15.

i.-yeler 11b-13.

i.-mese 13a-9.

i ş l e t- İşletmek.

i.-ecek 13a-8.

i.-ür 16b-15.

i ş t a h ā (Far.) İştah. 2a-15.

i.-ların 8b-15.

i.-yı 4b-7.

i. getür- 77b-6.

ṭa'ām i.-sı 2b-11,16b-2.

i t İt.

i.-e 147b-6.

i.-i 148b-3.

i. aşığı 'itin aşık kemiği' 143a-6.

i. boğı 65b-3.

i. ısırdı 143a-14.

i. öl- 143a-13.

i t b o n c u ğ ı Küçük sedefotu. (krş.sefid mühre; sipid mühre) 48b-13,88a-3,108a-4.

i t b u r n ı Yaban gülü.

i.b. döğmecükleri 'yaban gülü tomurcukları' 98a-13.

i.b. güli 'yaban gülü çiçeği' 60a-8,63b-13.

i t d i r s e ğ i İtdirseği,arpacık. 48b-8.

i t k e s e r i İtkasarı. (krş.husyetü'ş-şa leb) 84b-6.

i t ü z ü m i İtüzümü. (krş. ınebü'ş-şa leb) 48b-7, 39b-13.

i.ü.-n 75b-8.

i.ü. suyı 36b-3,117b-5,136b-4.

J

j e n c ā r (Far.) Pas. (krş.jengār) 174a-2.

j e n g ā r (Far.) Pas. 139a-1,172b-6.

j.-ı 139a-2,140b-10.

merhem-i j. 172b-13.

j ī v e (Far.) Cıva. 129a-10, 141b-1.

K

k a b Kabuk.

k.-ıyla 18b-1.

k.-suz badam 36b-7.

k a b a k Düz kapaklı.

k.-lar 45a-13,45b-3.

k a b a k Kabak. 26b-11,71a-5.

k.-ı 84b-9.

k.-uŋ 27a-1.

k. aşı 35b-6.

k. çekürdegi içi 129b-13.

k. çekürdegi lu ābı 36a-13.

k. çekürdegi suyı 111b-11.

k. kalyesi 4b-11.

k. suyı 36b-3,74a-7.

k. toŋmı 70b-2.

k. toŋmınuŋ içi 169b-3.

k. yagı 15a-13,175b-14,176a-2. /.ulu yaş kabagı dögeler suyın alalar dört batmanın bir batman suyı şīrūgana katalar yumşak odıla dahı kaynadalar taki suyı tamām gide yagı kala./ 176a-2.

k. yapragı 94b-2.

k. kazındusı 75b-8.

yaş k. 116a-15.

k a b a r- Kabarmak.

k.-up 72a-14.

k.-sa 61a-5.

k a b a r c u k Kabarcık. 60b-13.

k.-lar 17b-4,33a-8,136a-4.

k a b a r t- Kabartmak.

k.-ur 25a-11.

k a b i l i h e l i l e (Far.) Helile, (krş.helile-i kābilī) 70a-9,11a-12.

k.h. ḳabı 148a-12,167b-14,185b-1.

k ā b ū s (Ar.) Kabus. 93b-12.

k.-a 44b-9.

ḳ ā b ı ż (Ar.) Kabz edici. 21b-1,70a-5.

ḳ. edviye 96a-10.

ḳ. şerbetler 96a-7.

ḳ a b ż (Ar.) Kabz.

ḳ.-ı 92a-3/5,178b-7.

ḳ.-ısa 9b-14.

ḳ.-iken 12a-7.

ḳ. ėt- 17a-2,170a-14.

ḳ. eyle- 4b-3,14a-4.

ḳ. ol- 6a-8,45b-11,92a-1.

ḳ ą b z a (Ar.) Tutam. 10a-3,162b-15.

ḳ a d e ḥ (Ar.) Kadeh. 125b-8.

ḳ a d u n t u z l u ġ ı Dikenüzümü. (krş.hatuntuzlugı; emberbāris) 76b-14,78a-15,111b-15.

ḳ.t. suyı 82b-8,84a-7,121b-7.

k ā f ū r (Far.) Kafurotu. (Camphorosma glabrum) 11b-11.

k ā f ū r ī (Far.) Kafurla ilgili,kafurdan yapılmış.

ḳ. merhem 141b-11. (bkz.merhem-i kāfūrī)

k ā f ū r l u (Far.-T.) Kafurlı. 14b-4.

k ā f ū r s u z (Far.-T.) Kafursuz. 122b-9.

k ā h e l (Far.) Kāhir,tembel.

ḳ. ėt- 6a-5.

ḳ. ol- 2b-13,34a-15,121b-10.

ḳ a ḳ ı- Cimirlenmek.

k.-mak 5b-10.

k.-makdan 12b-13.

k.-mağı 7a-6.

k.-mış 3a-3,3b-5.

k ā k u l a (Far.) Hamame. (Amonum Cardamon) 56b-3,65a-3.

k.-i kibār 179a-12.

k.-i sığār 179a-12,179b-1.

k ā k ü n e, k ā k ü n e c (Far.) Kanbil otu.(krş.kanbil) 82a-4.

k a l a b a k Kalabak;keçeden yapılmış külah. 104b-5, 125b-14.

k a l b u r Kalbur.

k.-dan 164b-1.

k a l a n ā r (?) 142b-2.

k a l ī (Ar.) Kalya taşı,soda.

k. mürdesi 149a-4.

k a l u ğ a n Yabani devedikeni.(Onopordon acanthium)

k. suyı 98a-2.

k a l y e (Ar.) Yağda kızartılmış et ve sebze. 8a-2,30b-12.

k a n a ş- Kanaşmak.

k.-duğını 69b-3.

k.-ur 56a-12.

k a n a ş d u r- Kanaştırmak.

k.-ur 56a-12.

k a n ı ş Kanış. 59b-2,P102b-11.

k. külü 56b-4.

k. yaprağı 151b-2.

k a n Kan. 2a-3,51b-8,100b-9.

k. -ı 4b-12,19b-9.

k.-ıla 80a-5.

k.-ları 8a-6.

k.-uŋ 2a-4.

k. ak- 143a-1.

k. al- 2b-7,7b-4,13b-1,16a-6,115b-8.

k. eyle- 2a-3.

k. galebesi 2b-7.

k. gālibligi 3a-14,3b-10,93b-15.

k. gālib ol- 78b-3.

k. ishāli 187a-2.

k. işe- 103b-7,170b-9.

k.-ı koyult- 151b-14.

k.-uŋ tizligi 71b-8.

k. tükür- 20a-5.

k a n a- Kanamak.

k.-mak 2b-8.

k.-maguŋ 59a-8.

k.-mazısa 122a-13.

k.-sa 15a-6.

k a n a d- Kanat.

k.-ların 8a-8.

k a n a t- Kanatmak.

k.-mak 16a-7.

k a n b ī l (Far.) Kanbil otu. (Nallotus philipinensis)

(krş. Ādūne) 82a-4,93b-6.

k a n d s ü k k e r (Ar.) Şekerkamışı özsuyu. 70b-7.

k.s.-i 178a-6.

k a n d u r- Kandırmak,doygun duruma getirmek.

k.-ur 185b-5.

k a n t a r i y ū n (Yun.) Kantaron, mavi peygamberçiçeği. (Centaurea Cyanus) 47a-8,91b-12.

k.-ı dakīk 114a-4.

k a p l u b a ğ a Kaplumbağa.

k. kanı 44b-3.

k a r Kar.

k.-ıla 155b-6.

k. suyı 53a-4,72a-9,78a-1.

k a r a Kara.

k. bahak 23a-8,128a-9.

k. beŋ 48a-11

k. erīk 106b-2.

k. eşek 162a-12.

k. koyun ödi 130b-14.

k. üzüm 23b-13.

k a r a a ğ a ç Karaağaç. (Ulmus) 146a-14.

k a r a a ğ r ı Sıtma, kara humma. (krş.humma-i muhrika)

k a r a a s l a n ı (?) Bir tıbbi bitki? 34a-7,90b-6,184a-4.

k a r a b ü b e r Karabiber. 165a-6.

k a r a f u l f u l Karabiber. (krş.karabüber) 138a-12.

k a r a k u r Kur kur etmek.

k. -ıla 106a-13.

k a r a m e r h e m Karamerhem,irinli yaralarda kullanılan bir tür merhem. /.mürdeseng yigirmi direm anzurūt ve sabr ve demū'l-ahāveyn ve uşak ve pirezed onar direm zeyt yagı iki yüz yetmiş direm bişüreler ta ki merhem ola./ 173b-1.

k a r a ḫ a r b a k (T.-Ar.) Karaçöpleme;karaca otçuk. (Astrantia major) 41b-9.

k.ḫ.-ı 51a-14.

k a r a c a o t ı Karacaot. (Helleborus niger) 79a-6,95a-10.

k a r a n f u l (Yun.) Karanfil. 34b-4,48b-6,74b-7.

k.-ı 88a-1.

k. suyı 78b-6.

k a r a ñ u l ı k Karanlık.

k.-lar 3a-2.

k a r a s a ğ u Karaması,karaya çalan. 2b-15,35a-9,76a-11, 115b-12.

k a r ḥ a (Ar.) Yara. 18b-7.

k.-larına 72a-2.

k.-ya 77b-11.

k a r ş a d ü m l e ğ i Karşadüleği; eşekhıyarı. (Ecballium elaterium) 105b-3.

k a r ı Yaşlı. 7a-13,123a-11.

k.-sın 43b-6.

k. ʿavrat 7a-13,38b-7.

k. bitnūs 'kart horoz' 93a-4.

k. inek ūdi 51b-10.

k a r ı n Karın.

k.-ı 16b-7,17a-4,5b-14.

k.-ın 13a-12.

k.-ında 16b-7.

k.-ı aç- 123a-3.

k.-ı bağla- 20a-10,79a-14.

k. bur- 75a-10.

k.-ının çevre yanı 161a-12.

k. geç- 70a-12.

k.-ı geçür- 19b-11,79b-3.

k. işlet- 92b-2.

k. kabart- 82a-14.

k. kurdı 28b-2,81b-11.

k. kızğınlığı 156a-2.

k. perdeleri 83b-1.

k.-ı sür- 24b-8.

k. şıklı 156a-5.

k. yürüt- 92a-5.

k a r p ū z Karpuz. 4b-2,7b-9,26b-8,76b-5.

k.-ı 11b-6.

k. kabı 141a-15.

k. suyı 10b-9,116a-6,76b-5.

k. tohmı 102a-3.

k a r t Kart. 140a-6.

k. ol- 68a-11.

k a r ū r e (Ar.) İdrar tahlili için yapılmış cam kap. 3b-1.

k.-nün 3b-3.

k.-ye 3b-6.

k.-yi 3b-6.

k a s a b (Ar.) Kamış. P102b-11.

k a s a b ü'z-z e r Ī r e (Ar.) Eğirotu. (krş.egir.)
171b-1,178a-5.

k a s ı l- Kasılmak.

k.-mak 61b-2.

k ā s n Ī (Far.) Yaban marulu,hindiba. (Cichorium endivia)
(krş.hıltīt) 89b-4,10a-1,28a-3,49b-3,74a-15,

k. dibi kabı 168b-12.

k. müzevveresi 124b-11.

k. suyı 62b-10,74a-14,75b-12.

k. tohmı 41b-4,80b-8.

k. tohmı südi 125a-4.

k. yapraġı 84a-7.

şarāb-ı k. 76b-4.

k a s n Ī (Ar.) Kasnı ağacı,engüban. (Laserpitium)
(krş.engüjed) 49b-3,63a-9,85b-11,126b-12.

k.-yi 58b-6.

k a s u k Kasık.

k.-a 22a-9,54b-5,98a-13,104b-4.

k.-dan 9a-4.

k.-ı 104a-15.

k.-ın 9a-8.

k. çevresi P104b-10.

k a s u r b a Yavrulmuş buğday.

k.-yı 96a-11.

Edebiyat Fakültesi
Kütüphane Müdürlüğü

k a ş Kaş. 33b-3,127a-15,153a-2.

k.-ı 7a-11,55a-11.

k a ş ı- Kaşımak.

k.-yalar 35b-3,140a-15.

k ā ş u m (Far.) Dağhavucu,yaban kerevizi. (Sesbania tortuosum) 152a-12.

k a t (Ar.) Kesme,son verme.

k. et- 4b-12.

k.-ı bāh 105b-1.

k a t ā y ı f (Ar.) Kadayif. 72a-7,73b-8.

k a t ı Güçlü;sert;çok.

k. agrı- 112a-2.

k. ıssı 2b-4,2a-10.

k. katı tokun- 3a-11.

k. kavī 3b-7.

k. kızıl 3b-10.

k. müshil 78b-10.

k. otlar 'kuvvetli ilaçlar' 14a-9.

k. sıvık 3b-7.

k a t ı r a k Katıca. 122a-11.

k a t ı r k u y r u ğ ı Katırkuyruğu. (Anaygyris foetida) 82a-3.

k.k.-nun eğirtmelerin 'katırkuyruğu filizleri'113a-2.

k a t l a n- Dayanmak.

k.-a 9b-10,16a-9.

k.-alar 51b-1.

k.-masa 12a-15.

k a ṭ r a k Katranagacı. (Pinus rigida)

[..gārīkūn ki katrak agacınun köpügidür..] 43b-5.

k a ṭ r ā n (Ar.) Katran. Zaranagacı ve bu agaçtan elde edilen bir tür reçine. (Pinus rigida) 40b-7,71b-9.

k.-ıla 60b-10.

k a ṭ r e (Ar.) Dala.

k. katre 36a-9.

k a t t ā l (Ar.) Öldürücü. 19b-10.

k. edviyeler 20a-6.

k. nesne 151b-10.

k a v Hav,kumaştaki ince tüyler. 139b-8.

k a v a k Kavak agacı. 40b-7.

k. yapragı 71b-9.

k a v ī (Ar.) Güçlü. 2b-15,5b-6,10a-10,19a-2.

k a v ī r a k (Ar.-T.) Kuvvetlice.

k.-dur 19a-15.

k a v l a- Deri soyulması.

k.-lar 128a-15,152b-10.

k.-maz 128a-15.

k a v u d, k a v u t Kavut,yagla kavrulmuş un. 30b-12.

k.-a 69a-11.

k. et- 69a-10.

k a v u k Kavuk,mesane. 18a-11.

k.-da 32a-15,103a-14.

k.-dagı 104a-13.

k.-ı 19b-5.

k.-ında 19b-4.

k. agrısı 152a-15.
k. eti 105a-6.
k. başı P103a-5.
k. sovuklığı 177b-15.

k a v u k Ardıç ağacı. (Juniperus communis) P102b-12.

k a v u n Kavun. 4b-4,18b-1,26a-14,77a-1.
k.-dan 89b-10.
k. çekürdegi 102b-5.
k. çekürdegi suyı 111b-11.
k.-un eti 48b-3.
k. tohmı 23a-2,101b-14.
k. tohmı südi 124a-7.

k a v r ı l- Kavrulmak.
k.-mış 153b-7.

k a v u r- Kavurmak.
k.-alar 104a-3,153b-15.
k.-salar 154a-11.

k a v u r m a Kavurma.
k.-sın 34b-9.

k a y a k e l e r i Bir tür kertenkele. (krş.vazaga) 149a-7.

k a y ı r Kum,çakıl. P102b-3.

k a y ı r m a z Zarar vermez,zararsız. 100b-3.

k a y ğ u Kaygı. 29b-3.

k a y ğ u l u Kaygılı. 188a-11.

k a y m a k Kaymak. P103a-14.
k. eyle- 71b-b.

k a y s ū n (Ar.) Karapelin otu. (Achillea millefolium) 56b-13.

k a z Kaz. 17b-9.

k e ç e Keçe. 99b-4.

k. eti 105a-6.

k. yağı 109a-8,158a-9.

semüz k. eti 108b-7.

k a z ı- Kazımak.

k.-duklarından 131b-13.

k.-yalar 162a-10.

k a z ı n- Kazınmak.

k.-mış 183b-7.

k a z ı t- Kazıtmak.

k.-alar. 141a-9.

k ā z Ī (Ar.)

şarāb-ı k. 55a-1.

k a z ı n d u Kazıntı.

k.-sı 36b-3.

k a ż Ī b (Ar.) Penis.

k.-e 106a-13.

k e b ā b (Ar.) Kebap. 8a-3,14b-3.

k e b ā b e (Ar.) Hintbiberi. (Piper Cubeba) 60b-6.

k.-i sīnī 179a-12.

k. suyı 104b-2.

k e b e r e

k. dibi 81a-2,168b-12.

k. köki kabı 112b-11.

k. turşısı 75a-5,86a-13.

k. yaprağı 138b-6.

k. yemişi 73b-12.

k e ç e Keçe. 99b-4.

k e ç i Keçi. 18a-13.

k.-nüŋ 109a-7.

k. eti 71b-5.

k. mümı 174a-11.

k. ödi 51b-3,102b-3.

k. südi 19b-10.

k. uyuzı 129b-13.

k. yaġı 153b-7.

k e ç i b o y n u z ı Keçiboynuzu. (Ceratonia siliqua) (krş. ḫarnūb) 26a-13,79b-11.

k.b. çekürdeġi 10a-12,99b-10,P104a-10.

k e d i Kedi 18a-4.

ġire k.-nüŋ baġarsuġı P58b-9.

k e f (Far.) Köpük.

k.-i 166b-9.

k.-in 20b-7,81b-9,166b-7.

k.-i deryā 56b-12,141a-13.

k e f g Ī r (Far.) Kevgir.

k.-den 189a-3.

k e h r u b ā (Far.) Kehribar. 80b-10,87a-1,167a-15, 167b-3,180b-2.

k. kurası 106b-3.

k e j (Far.) Ilgın ağacı. (krş. ılġun) 60a-13.

k. otı çoḫı 66b-13.

k e k l i k Keklik. 4a-9,8a-3.

k. baġrı 44b-13.

k. eti 11a-8,17b-11.

k. ödi 47b-8.

k. yağı 118a-2.

k e k r e Kekre,ekşimsi.

k.-dür 60a-4,97b-15,104a-10.

k e l Kel. 139b-13.

k. baş 141b-13.

k. renci 140b-10.

baş k.-i 33a-9.

k e l b e t e y n (Ar.) Kerpeten.

k.-süz 58b-7.

k e l e c i Şaka,lakırdı.

k.-ler 37a-2.

k e l e m (Far.) Lahana. 28a-12.

k. suyı 170a-3.

k. yaprağı 156b-10.

k e m ü k Kemik. (krş.sünük) 146a-11,146b-2.

k.-ün 145b-9.

k e n c i h ū r (?) Bir bitki.(?). 41b-6.

k e n d e n e; k e n d e n ā (Far.) Pırasa.

30a-2,72a-8,103b-14.

k.-dür 104a-3.

k. suyı 51b-3,169a-10.

k. soğanı 167a-14.

k e n e a ğ a c ı Kurtbağrı. (Ligustrum vulgare) 40b-10.

k e n e o t ı Keneotu. (Ricinus communis) (krş.bīdencir)

k. o. soğanı yağı 69a-8.

k e n e v ü r Kenevir,kendir.

k. südi 52b-1.

k e p e k Kepek. 103a-15.

k.-den 105b-12.

k.-i 17a-1.

k.-iyle 9a-13.

k.-le 36a-15.

k e r d e m e Cercer,rokasalata. (Eruca sativa)

4a-3,8a-4,28b-12.

k.-yi 48a-15.

k. tohmı 13a-7,23a-5.

su k.-si 28b-13,102b-6.

k e r d i y e (?) 28a-12.

k. şörvāsı 102a-1.

k e r e f e s (Par.) Kereviz. 8a-4,8b-14,29a-6,103b-14.

k.-iledür 23a-5.

k. dibi kabı 74a-5,168b-12,184a-12.

k. köki 81a-2.

k. suyı 21a-5,76a-6.

k. tohmı 63b-9.

k e r e n Çorak,killi.

k. yer 85a-4.

k e r e v y ā (Par.) Kereman kimyonu. (Carum carvi)

73b-7,180a-11,129b-3.

k e r Ī h (Ar.) Tiksinç,nātū. 56a-15,103a-15.

k e r e y ā ı Kereyalı. 19a-6,71b-15.

k. -ın 67a-5.

k e r t e n k e l e Kertenkele.

k. ıssı 139b-4.

k e s d ā n e (Yun.) Kestane. 41a-8,63b-2.

k e s i l- Mayalanmak.

k.-e 20b-7.

k e ş ī r e (Ar.) Geven dikeni,kitre. (Astragalus Tragacantha) 41b-9,65a-11,70b-6,184a-13.

k.-yiledür 23a-4,88a-11.

k e s t e v ī r e (Yun.) Bir tür bitki. /.kestevīre derler bir ot vardur bu ad yunan dilincedür./ 146a-9.

k e ş k ā b (Far) Arpa çorbası. 37b-12,38b-6,81a-2.

k e ş i n i ş (?) Kübzen(?). /.kübzen derler ya ni keşinin çıban ya sivilci ya başlu olan kişiye anun yapraġın düşüp./ 137a-9.

k e ş ū r (Far.) Havuç. 4b-15,8a-2,18a-14,30a-4,71a-8.

k. aşı 102a-1.

k. ma'cūnı 104a-6.

k. tohmı 63b-9,80b-14,84b-13,104b-7.

k e t t ā n (Ar.) Keten. (Linum)

k. bezi 7b-10,11a-14,72b-12,116a-7.

k. tohmı 40b-8,71a-7,75b-14,114a-5.

k. tohmı lu ābı 104b-11,106b-12.

k e v ū r [illegible]

k. günlüğin 103b-19.

k e y l ū s (Yun.) Yesinlerin sindirildikten ve kana karışacak durum gelmiş hali;ileri damarları içindeki süt rengi sıvı. 2a-2.

k ı ğ [illegible]

k-ın 39a-8.

k ı l Kıl. 3a-1,128b-1.

k.-ın 149b-1.

k. bit- 48a-4.

k ı l ı ç Kılıç.

k. yarası 142b-1.

k ı n ā (Ar.) Kına ağacı ve bu ağaçtan elde edilen toz. (krş. hınnā) 85a-15.

k.-yı 136a-2,139a-12.

k. yağı 43a-9.

k ı n a l a- Kına yakmak.

k.-yalar 135b-3.

k ı r ā ṭ; k ī r ā ṭ (Yun.) Miskalın yirmi dörtte biri ağırlığa eşit bir ölçü. 53a-12,57a-1,146a-3.

k ı r c ı l d a t- Cızırdatmak.

k.-mak 16b-8.

k ı r f a (Ar.) Tarçın ağacına benzer bir ağacın kabuğu. Halk arasında anber kabuğu diye bilinen bu ağacın bir kaç türü vardır. "kırfatü'l-karanfil, kırfatü'l-darçini" gibi. 97a-10,178b-2.

k ı s r a k Kısrak.

k. süti 20a-11.

k ı ş ş ā ü'l-ḥ i ṭ ā r (Ar.) Şekhıyarı,acıdüdek. (Ecbellium elaterium) 114a-4.

k.-un dibi 54b-4.

k. yağı 114a-15.

k ı ṭ l ı n ā ü s (Yun.) Tekesakalı.(krş.teke sakalı; lihyetü't-teyş) 99a-1.

k ı ş Kış. 11?b-3.

k.-a 124b-5.

k ı ş ı r (Ar.) Kabuk.

şarāb-ı k.-ı aslī hindubā 8a-11.

k.-ı selīhe 'çürük kabuk' 165b-5.

k ı v a m Kıvam.

k.-ı 3b-7.

k ī r ū t (Yun.) Mumdan yapılan bir tür yakı.

/..ak mūmı alalar ne kadar gerekise ve gül yağıyla erideler andan sonra hāvan içine ve kāsnī suyıyla ezeler ve bir şişe içine koyup hācet vaktında isti māl edeler./ 140a-11.

k.-ı 141a-12,138b-12.

merhem-i k.-ī 173b-3.

k ı z- Kızmak.

k.-mış yağ 139b-2.

k.-a kıza gel- 34a-3.

k ı z a m u k Kızamık. 20b-9,33a-6,131b-3,134b-14.

k.-ı 166b-13.

k ı z a r- Kızarmak.

k.-makdur 117b-2.

k.-ur 115b-8.

k ı z c ı ğ ı z Kızcağız,küçük kız.

k.-a 7a-14.

k ı z d ı r- Kızdırmak.

k.-ursa 120a-14.

k.-mak 13a-5.

k ı z ı l Kırmızı.

k.-ı 59b-13.

k.-casi 42b-4.

k. buyān dibi 87b-6.

k. enük südügi 137a-5.

k. gül 74b-8,162a-5.

k. igde 26a-1,41b-5,91b-4.

k. soğan suyı 153a-10.

k. süci 29b-6.

k. şeker 27b-6.

k ı z ı l a ğ a ç Kızılağaç. (Alnus)

k.a. yaprağı 47b-5.

k ı z ı l b e h m e n (T.-Bar.) Kırmızı kuduzotu.

(krş.behmen-i ahmar) 43a-7,86a-3.

k ı z ı l b o y a Su biberi,frenk biberi. (Calycotome

spinosa) 39a-10,103b-13,128a-5.

k ı z ı l c ı k Kızılcık hastalığı. 134b-14.

k ı z ı l l ı k Kızıllık.

k.-dur 128a-9.

k ı z o ğ l a n Genç kız,erden.

k. südi 37b-11,103a-12.

k i b r i t Kibriotu. (Lycopodiaceae) 128a-5.

k i b r i t Kükürt.

k. ma'deni 137b-1.

k. suyı 102b-2.

k i ç i Küçük. 7a-14,81b-6.

k ī f ī l (Hum.) Yaş damarı,şahdamar.

k.-dan 13b-8,45a-14,53b-13,72b-8,80a-5,

k. altı 116a-4.

k. damarı 140a-2.

k i l Kil. 188b-6.

k i l i n d ü r (Yun.) Bir tür eski şarap kadehi. 125b-4.

k.-ün 125b-7.

k i m n ū n (Ar.) Kimyon. 6a-14,79b-1.

k.-ı 55b-2,150b-5.

k i r ā ş (Yun.) Kiraz. 34a-11,25a-9.

k i r d e Mısır unundan yapılan bir tür pide,tandır ekmeği. 17a-11.

k i r e ç Kireç. 173a-4.

k. merhemi 146b-10,173a-1/7. [.söyünmedük kireci yumşak döğeler kettān bezinden bir kīse dikeler ve ol kireci ol kise içine koyalar ve bir çanaga sü koyalar ve ol kisedeki kireci ol su içine ezeler ta ki kireç tamām ol suya çıka pes ol suyı koyalar ta ki kireç dibine çöke andan suyı az az dökeler kireci kala ol kireci kurıdalar eger kış günü olursa ol kireci zeyt yağıyla ezeler.] 173a-2.

k i r e m i d; k i r e m ü d (Yun.) Kiremit.

k.-i 53b-14,43b-2.

k.-ün 43a-3.

k i r p i Kirpi.

k. ōdi 47a-9.

k i r p i k; k i r p ü k Kirpik. 33b-3,127a-15,153a-2.

k.-i 7a-11.

k i ş n i c;k i ş n ī z (Pers.) Kişniş. (Coriandrum sativum) 29a-10,35b-2,74a-15.

k. suy ı 65a-6,116b-15,163b-14.

k.-ile 17b-14.

k o c a Yaşlı.

k.-lara 11b-15,17a-3.

k. kişi 6b-11.

k o ç Koç.

k. boynuzı 150a-4.

k. kavuğı 103a-8.

k o ḫ u l a- Koklamak.

k.-mak 12b-5.

k o k- Kötü kokmak.

k.-sa 16b-1.

k o k ı t- Kötü kokutmak.

k.-ur 22a-9.

k o k u Koku. (krş. rayiha)

k.-sı 3b-7,2a-5,14a-15.

k. yaramazlığı 157a-2.

k o l Kol.

k.-un 116a-2.

k o l a y s u z Güç, müşkül.

k.-dur 127a-13.

k o l t u k Koltuk.

k.-lar altı 136b-2.

k o ŋ a k Göze düşen ak, katarakt. 48b-3.

k o ŋ a k Dağlarda olan kepek.

k.-ı 40b-12.

k.-ların 162a-10.

k o r Kor. 110a-9

k o r k- Korkmak.

k.-acak 8b-3.

k.-arlarısa 9a-1.

k.-mak 5b-10.

k o r k u Korku.

k.-lusı 14a-7.

k.-suzı 13b-15.

k o r u k Koruk. 6a-12,23b-11.

k.-ıla 25b-4.

k. aşı 4b-13,35b-6,74a-14,78a-15.

k. müzevveresi 106b-6.

k. rubbı 'koruk suyu dörtte biri buharlaşıncaya kadar kaynatılarak elde edilen sıvı.' 77a-11,88b-12,155b-1.

karaca k. dibi 84a-14.

şarāb-ı k. 9b-12.

k o v u k Oyuk,kovuk.

k.-ına 59b-8.

k o y u k Koyu. 115b-6.

k o y u l- Koyulaşmak.

k.-a 21a-9,186a-9.

k.-ınca 47a-15,187a-9.

k o y u l t- Koyulaştırmak.

k.-ur 54b-11.

k o y u n Koyun.

k. eti 17a-15,71b-4.

k. eüdi 19b-8,71b-5.

k. kuyruğı 142a-5.

k. toynagı 100b-11.

kara k. ödi 130b-14.

semüz k. eti 5a-1.

semüz k. eti maslūkası 106a-7.

k. yüni 109a-3.

k o y u n- Koyunmak.

k.-alar 118a-5,137b-7.

k ō z (Ar.) Ceviz. 15a-11.

k.-dan 8a-13.

k.-ıladur 20b-4.

k. agacı 4a-3.

k. agacı püsı 170b-7.

k. içi 11b-5,148a-4.

k. perverdesi P103a-4.

k. suyı 66a-11.

k.-uŋ yagı 25b-5.

k. yagı 69a-12,73b-1,71b-14,144a-12.

k.-uŋ köki kabı 66a-12.

k ö k e n Erik agacı. (krş.erük;ıccās) 26a-13.

k ö k n ā r Küknar agacı. 71b-13.

k. içi 'çam fıstıgı' 70a-4,P104a-2.

k.-uŋ taş kabı 109a-2.

k. yemişi 'çam fıstıgı' 67b-3,73a-14.

k ö p ü k Köpük.

k.-i 30-12.

k.-idür 43b-5.

k ö t ü r d ü z l i k Kötürümlük.

k.-e 7a-1.

k u d u z Kuduz.

k. ısırdığı 148b-7.

k. tala- 147b-5,148a-3.

k. it 19b-6,20b-14,148b-8.

k u d u z l ı k Kuduz hastalığı. 147b-6.

k ū f t e (Far.) Köfte. 31a-3.

k u l ā (Ar.) Ağız ağrısı. (aphte) 66b-10.

k u l a k Kulak.

k.-a 26b-13,49b-11,50b-15,51a-5.

k.-dan 51b-8.

k.-ına 51b-6.

k. ağrısı 49b-14,51b-1.

k. tozların 62b-4.

k u l a n Yabaneşeği. 47a-2.

k.eti 178a-2.

k u l k ā s(Ar) Kulkas. (Arum colocasia) 27a-14.

k.-dan 89b-11.

k u l u n c (Ar.) Barsaklarda görülen şiddetli bir sancı. 20a-13.

k.-a 18b-3.

k.-ı 17a-3.

k.-lu 18b-1.

k.-lulara 17a-7.

k. eyle- 70b-10.

k u m Kum. 103b-11.

k.-ı 178a-2.

k u n d u z Kunduz. 131b-11.

k. tağarı 'arş.-ı Ehā-i bidester' 36b-14,120b-13,162a-11.

k u r b a ğ a Kurbağa.

k. eti 149a-9.

k u r c a ş u k Karışık,düzensiz. 3a-13.

k u r c a ş d u r- Karıştırmak.

k.-ur 87b-11.

k u r d;k u r t Kurt. 28a-7.

k.-a 147b-6.

k. beynisi 141b-13.

k. dişi 143a-5.

k. tersi 64b-13.

k u r t Kurtçuk,solucan. 20b-15,58b-3.

k.-dan 101a-8.

k. -ları 25b-2.

k u r d a- Kurcalamak.

k.-makdan 56a-14.

k u r d a ş a n ı Kurdeşen. 33a-6,131b-3,134a-11.

k u r d c u ğ a z Kurtçuk. 50b-5,101a-6.

k u r d u m ā n e (Yun.) Yabani kimyon. (Lagoecia cominodes)
43a-3.

k u r l u ğ a n Dolama, etyaran. (krş.dāhıs) 139a-14.

k u r m ā (Ar.) Kurma. 54b-13.

k u r s (Ar.) Kurs, kürecikler biçiminde yapılmış hap.

k.-ı 170b-9.

k.-lar 33b-11,167b-12.

k.-ı emberbāris rīvendi 124a-2,125a-5,82b-11.

k.-ı kehrubā [...kehrubā ve lük ve köz ağacı pūsı
beşer direm cūlnar ve tere sakalı suyı ikişer buçuk

direm günlük iki direm kerefes ve efyūn üçer direm kamusın döğeler ve eleyeler ve sumāk suyı birle birer mıskāl kurslar edeler./ 170b-7.

k.-ı tebāşīr-i hummāzī 96a-9,74a-13,95b-3,170a-13.

/..kuru gül yaprağı on direm samg-ı arabī ve kabı soyulmış kuzı kulağı tohmı ve nişeste dörder direm tebāşīr ve mersīn yemişi ve enberbāris ve üçer direm za firān buçuk direm gil-i ermenī bir direm bunları döğeler ekşi nār suyıyla ve enberbāris suyıyla yoğuralar ikişer buçuk direm kurslar eyleyeler./ 170a-13.

k.-ı tebāşīr-i kāfūrī 96a-9,123b-3,134b-1,158a-1.

/..kuru kızıl gül yaprağı ve buyān dibi ellişer direm hıyār tohmı şınhıyār tohmı kabak tohmınun içi ve tohmekān dörder direm tebāşīr ve samg-ı arabī ve ak kesīre ve nişeste birer direm kāfūr ve za firān birer direm bu otları döğeler eleyeler bezr-i katūnā lu ābıyla yoğuralar ikişer buçuk direm kurslar edeler./ 170a-8.

k.-ı zarnīḫ 108a-15.

k u r s a k .ide.

k.-a 137b-5.

k.-ın 43b-7.

k u r ş u n .urşun. 101a-2.

k.-dan 146b-13.

k. boku 142b-7.

k u r t u m-ı h i n d ī (Ar.) Havi gecesafası. (krş.habbü' l-nil) 93b-6.

k u r u Kuru.

k.-ıla 15a-10.

k. kuru öksür- 54a-3.

k. balık 2a-11,18b-14.

k. encīr 67b-1.

k. hăcāmat 64b-4.

k. marazlar 126b-2.

k. peynīr 20b-5.

k. sayrulık 20a-1.

k. teşennüc 94a-5.

k u r ū h (Ar.) Yaralar.

k.-a 151b-12.

k.-ı bāṭına 'iç ur,iç çıban' 152a-10.

k u r u l d a- Guruldamak.

k.-r 109a-5.

k.-mak 74b-3.

k.-yup 86a-8.

k u r u l ı k Kuruluk.

k.-ın 22b-2.

k u r ū n (Ar.) Bir sigil türü. [..sigiller bir sivilcidür ki küçürek ve katı olur bu sigil çok dürlüdür.. bir nev ı dahı uzun olur buna arabca kurūn derler.] 138b-1.

k u s- Kusmak.

k.-a 13b-1.

k.-an 13a-11.

k.-ar 157b-3.

k.-ar ısa 15a-1.

k.-dı 13b-1.

k.-mak 6a-7,13a-9,22a-14,122b-7.

k.-maga 13a-15.

k.-makdan 13a-12,124b-13.

k.-magıla 10b-7.

k.-uŋ 149b-13.

k.-mak getür- 71a-3.

k.-mak tedbīri 6a-6.

k u s d u r- Kusdurmak.

k.-alar 10b-1,149b-4.

k.-makdan 82a-10.

k u s t (Ar.) Havlıcan, galanga. (Alpinia galanga) 128a-6.

k.-ı hindī 177a-3.

k.-ı sādec 'bir tür şurup' [..kust-ı hindi otuz direm irirek döğeler ve bir gün bir gece şarāb-ı reyhānī içinde ısladalar and an sonra dört rıtıl zeyt yağın katup yumşak odıla kaynadalar ta şarābun rutūbeti gidince andan hacet vaktında isti māl edeler..] 177a-6.

k. yağı 69a-11,94a-8.

k u s t-ı b a n r ī (Ar.) Kıst. (Costus speciosus) 178a-4.

k u ş Kuş. 28a-7.

k.-lar eti 8a-3.

k u ş k u l u k Kuruntu.

k.-dan 15b-1.

k u ş l u k Kuşluk vaktı.

k.-ın 13b-5,35a-7.

k u t l u c a veba türlerinden bir hastalık. 33b-8,157a-1.

k.-dan 160b-1.

k.-yı 161a-7.

k.-yıçün 161a-5.

k u v v e t (Ar.) Güç,kuvvet. 2a-14,4a-14.

k.-ile 3a-10.

k.-i 2b-4.

k.-ine 3a-11.

k.-luyise 9b-10.

k. ver- 17b-7.

k u v ā (?)

k.-ya 178a-14.

k u y ı Kuyu.

k.-lar 5a-15.

k u y r u k Kuyruk.

k.-ını 107a-5.

k. yağı 19a-10,129b-14.

k u y u m c ı Kuyumcu.

k. bürdesi 'kuyumcu talaşı,altın-gümüş talaşı' 90a-5.

k ū z (Far.) Eğilmek,kamburumsu olmak.

k. olur 147b-8.

k u z ğ u n o t ı Çöreltiotu. 93b-6.

k u z ı Kuzu.

k. eti 17b-2,42a-4.

semiz k. eti 108b-7.

k u z ı k u l a ğ ı Kuzukulağı. (Rumex acetosa) 10a-2,28a-11.

k.-nuŋ bişmişi 82a-7.

k. toḫmı 96a-6,170a-15.

k ü k ü r t Kükürt. 83b-15,131b-11,114a-15.

k.-i 103a-2,100a-2.

k. suyı 144b-5,103a-2.

k ü l Kül. 56b-4.

k.-den 138a-8.

k.-in 138a-7.

k ü n d è t- Köreltmek.

k.e.-è 6a-2/5,22a-1.

k ü n d ü s (Ar.) Aksırıkotu. (Cypsophila Struthium) (krş.çoġan) 36b-15,38a-13,52a-11,88a-10,128a-6.

k.-i 47a-10.

k ü n d ü r (Yun.) Ak günlük ağacı. 106b-7.

k ü ş ū s (Ar.) Ḫaġboġan,küskût. (Cuscuta) 41b-5,82a-6, 76b-12.

L

l ā c i v e r d; l ā c i v e r (Far.) Koyu mavi renkte değerli bir taş. Lacivert taşı. 11b-12.

l.-i maġsūl 178b-2.

l ā d e n (Far.) Zamkı hekimlikte kullanılan bir tür çalı. (Cistus) 34b-4,53b-8,145a-12.

l.-i 145a-13.

l a ḫ a n a (Yun.) Lahana. 154b-4.
l. tohmı 173a-8.
l a ḥ m (Ar.) Et.
mā ü'l-laḥm 14a-2.
laḥmü'l-kaṭā 'yaban tavuğu eti' 86a-4.
l a ḥ m Ī (Ar.) İstiska türlerinden biri. (krş.istiskā)
l.-dür 83a-7.
l ā j i v e r d (Far.) Lacivert taşı. (krş.lācivert)
l. taşı 41b-9.
l a ḳ v ā (Ar.) Yüz felci. 92a-10.
l.-ya 17b-13.
l. renci 186b-7.
l ā ʿ l (Ar.) Kırmızı renkte değerli bir taş.
l.-i 178b-2.
l e b e d e Ahşunotu. (Lapatlum aquaticum)
l.-yi 87b-12.
l. suyı 63b-13,104b-2.
l e y i n (Ar.) Yumuşak,hafif.
l. ol- 123b-8.
l e z Ī c (Ar.) Yoğun,yapışkan.
l. balğam 70a-13,139a-4.
l i d r e (Yun.) Litre. 92a-2.
l i ḥ y e t ü'l-t e y s (Ar.) Tekesakalı. (krş. teke sakalı) 142b-4.
l Ī m ū n (Yun.) Limon. 4b-13,25a-2,180b-9.
l. aşı 127b-9.
l. müzevveresi 122b-12.
l. rubbı 77a-13.

l. şarābı 77b-10.

şarāb-ı l. 8a-11,9b-11,74a-13,116b-14,184b-13.

l i s ā n ü'l- a ṣ ā f Ī r (Ar.) Kuşdili. (Rosmarinus officinalis) 105b-4,179a-8.

l i s ā n ü'l-ḥ a m e l (Ar.) Sinirotu.(Plantago major) 14b-14.

l.h. tohmı 95b-2.

l i s ā n ü'ş-ş e v r (Ar.) Sığırdili.(krş.sığır dili; gāvzubān) 43a-9.

l.ş.-ı 68a-10.

l.ş. suyı 72b-5,78b-5.

şarāb-ı l.ş. 11b-5.

l Ī ş e r ġ ū ş (Yun.) Bir tür felç(?). /..lîsergûs bir renc dür ki bir kişi bir taş gibi yatur cemî i a zāsı mu attāl olur../ 44a-2.

l u'ā b (Ar.) Özsu,salya. 108a-8.

l.-ıyla 13a-1,6a-10.

l.-lar 62a-2.

l u b b (Ar.) Bir şeyin içi,özü.

l.-ın 62a-2.

l o ḳ m a (Ar.) Lokma. 66a-9.

l o ḫ u ş a; l o ḫ ş a (Yun.) Loğusa.

l.-ya 7b-1.

l.-lar 8b-5.

l u f f ā ḥ (Ar.) Kokulu geniş yapraklı bir ot(mandragora officinalis).

l. dibi 155a-9.

l ü l e (Par.) Lüle.

l.-sinüñ 13b-14.

l u ʿū k (Ar.) Yalanacak şey,yalanmak üzere yapılan macun.. 12a-9,70b-1.

l.-ı 12b-3,171b-11.

l.-ısa 12b-1.

l.-ları 33b-12,171b-11.

l.-ı basal-ı unsul 73a-2.

l.-ı eskīl 70a-12.

l.-ı rummānī 65b-4.

l.-ı tebāşīr [..samg-ı arabī ve kākula ve şınhıyār tohmı içi yedişer direm nişeste ve kesīre onar direm tebāşīr dört direm ak şeker altmış direm mecmū ın döğeler eleyeler badam yağıyla cerb edeler andan sonra kefi alınmış balıla karışdıralar bir sırça kabda saklayalar..] 172a-5.

l.-ı ʿunsul 69b-6.

l.-ı zūfā [..gök sūsen dibin ve zūfā yigirmişer direm üç rıtıl suyıla bişüreler ta bir rıtlı kala andan sonra bir rıtıl şeker katup kıvama vereler..] 172a-3.

l u zū c e t (Ar.) Yoğunluk.

l.-i 77b-7,110a-6.

l ü k (Far.) Lak ağacı ve bu ağaçtan çıkarılan zamk. (Rhus Oxycantha) 170b-5/7.

l ü k n e t (Ar.) Dil tutukluğu.

l.-i 164a-6.

M

m a ʿ c ū n (Ar.) Macun.

m.-lar 74b-4.

m. eyle- 102b-9.

m.-ı ayāric-i faykarā [..sünbül-i asārūn kışr-ı selīhe dārçīnī mastakī za firān habb-ı belesān ve ūd-ı belesān her birinden birer direm sabr-ı uskutūrī on altı direm mecmū ın yumşak dögeler eleyeler rāzyāne suyıyla yoguralar habblar edeler gölgede kurıdalar..] 165b-5.

m.-ı benefsec 34b-2,99a-15,166b-10. [..biraz benefşeyi iki kendü kadar şekerile ovalar bir kaç gün perverde olınca güneşde koyalar..] 166b-11.

m.-ı berşa īşā [..kara büber ban tohmı onar direm sünbül-i hindī bir mıskāl ferfīyūn bir mıskāl efyūn ve za firān beşer direm ākırkarha iki direm kerefes tohmı iki direm dögeler üç edviye mıkdārı kefi alınmış ve kıvama gelmiş bala katalar altı ay homka içinde tura andan isti māl edeler..] 165a-6.

m.-ı fancānūs [..helīlec-i kābilī belīlec emlec azaba demür bokı sünbül-i hindī azhır su d zencebīl fulful nānhuvā günlük mecmū ın berāber üç edviye kadar bal dökeli edviyeyi dögeler balun kerin alalar bu otları ılıcakla karışduralar andan sonra bir kapda kırk gün arpa içinde koyalar..] 188b-4.

m.-ı felāsife 118a-1,164a-4. [..fulful ve ʿār-ı fulful ve zencebīl ve dārçīnī emlec belilec şaytarac

zirāvend-i müdahrec bābūnec dibi her birinden onar direm bābūnec tohmı altı direm köknar içi ve hindustān kōzı husyetü's-sa leb onar direm çekürdegi çıkmış kızıl üzüm otuz direm iki edviye berāberi bal şerbeti üç diremdür./ 164a-8.

m.-ı ihtilāv /.cünd-i bīdester ve eğyūn ve mī a-yı sayıla ve bezrü'l-benc-i ebyaz ve za firān ve asārūn ve mürr-i sāfī ve bezr-i kerefes ve selīhe ve anīsōn ve sünbül ve tīn-i ermenī ve cülnār her birinden berāber dögeler eleyeler üç edviye mıkdārı kefi alınmış balıla karışduralar ve dahı bir sırça kab içine koyup saklayalar./ 167b-4.

m.-ı misk 9a-3,78b-10,89a-3.

m.-ı muhtaşar /.sināmekī elli direm zencebīl on direm ayru ayru dögeler elekden geçüreler kefi alınmış kıvama gelmiş yüz elli direm balıla karışduralar./ 164a-13.

m.-ı müşk /.hālis müşk selīhe ve sādec-hindī ve çıntıyāne ikişer direm za firān ve kimnūn ve kerefes tohmı ve sakız üçer direm ūd ve karanful ve mürr buçuşar direm bu otları dögeler eleyeler üç edviye kadar kefi alınmış balıla ma cūn edeler./ 166b-1.

m.-ı necāh 90b-3,127b-15.

m.-ı necāh-ı müshil /.kābilī selīlec emlec-i hindī onar direm beşfāyic eftīmūn ak türbūd kabı soyulmış ve berk-i ustuhudus beşer direm bu cemi i ed-

viyeyi karışduralar havānda biraz dögeler andan sonra on direm tatlu bādām yagına karışduralar havānda biraz dögeler andan sonra on direm tatlu bādām yagına karışduralar bu mecmū ı edviyece üç bal ola./ 166a-3.

m.-ı şiyāzrīṭūs /..sabr-ı uskutūrī on beş direm gārīkūn yigirmi direm za firān ve dārçīnī ve egir ve mastakī ve belesān yagı ve ferfīyūn ve ak fulful ve kara fulful ve dār-ı fulful ve mürr-i sāfī ve çıntıyāne ve şükūfe-i azhır ve hamasa her birinden dörder direm asārūn ve selihe ve sakmūniyā ellişer direm sünbül-i hōş-būy üç buçuk direm bu dükelini yumşak dögeler ve eleyeler ve üç edviye mıkdārı sızmış balıla yogıuralar ve bir sırça kaba koyup altı ay koyalar tura./ 166b-13.

m.-ı sīsāliyūn 42b-10.

m.-ı sūrıncān 115a-5,166a-9. /..sürıncān ki ana türkce agır kesdāne derler ak ola ve kabı soyulmış ola kırk beş direm ak türbūd-i hindi-yi mücevvef kabı soyulmış ola otuz direm zencebil baladı yigirmi direm ak şünlük on beş direm za firān üç direm ayru ayru dögeler elekden geçüreler üç edviye kadar kefi alınmış kıvama gelmiş balıla karışduralar./ 166a-9.

m.-ı uskuf 91a-8.

m.-ı ustuḫudūs /..çiçegin alalar bir çiçek mıkdārı bal katalar hava ıssı olduğı vakt güneşe koyalar

on beş gün turdugından sonra bir edviye kadarı yine bal katalar yine on beş gün tura tamām üç def a böyle edeler ki bal katması üç edviye kadar ola ve ğ ünesde turması kırk beş gün ola../ 165b-11.

m a ʿ c ū n ā t (Ar.) Macunlar. 164a-4.

m.-ı 33b-11.

m a d e (Ar.) Mide. 2b-15,19a-8.

m.-de 2a-1,74a-11.

m.-den 2a-2.

m. ağrısı 15b-2.

m. fāsid ol- 172a-10.

m. harāreti 76b-3,77a-5.

m. iriliği 77b-13.

m. kurulda- 74b-3.

m. renci 74a-10.

m. süddesi 76b-11.

m. şiş- 82b-1.

m. şişi 82b-2.

m. yangını 77a-15.

m. yarul- 173a-9.

m. yeli 17b-9.

m. yellen- 74b-14.

m. yellendür- 77a-3.

m. zaʿfı 188b-5.

m ā d d e (Ar.) Özdek,madde;şey. 3a-8,12a-2.

m.-leri 130a-10.

m.-nüñ 15a-5.

m.-si 136a-10.

m.-yi 14b-8.

m ā d d e t ü'l-h a y k (Ar.) Bir macun adı. (bkz. macun-ı felasife) 164a-6.

m a'd i n (Ar.) Maden.

m.-ler suyı 83b-15.

m a f a s (Ar.) Barsak sancısı. [..mafas yani göbek burmak sebebi bagarsuklarda yel eglenmekdür..] 95a-11.

m a f ā ṣ ı l (Ar.) Eklemler, mafsallar.

m.-ında 119a-15.

m a f ṣ a l (Ar.) Eklem, mafsal.

m.-lar 106a-15.

m a ġ d e n ū s (Yun.) Maydanoz.

m. yaprağı suyı 150a-9.

m a ġ ā ṣ (Ar.) Yabani nar ağacı kökü. 145b-7.

m a ġ z (Ar.) Beyin.

m.-ı 69a-8.

m ā h Ī z e h r e (Far.) Sığırkuyruğu. (krş.sığır kuyrugı) 158a-5.

m a ḥ l a ṣ-ı e k b e r (Ar.) Bir tür hap. (bkz.sutīrā) 170b-11.

m.e.-de 171a-15.

m a h m ū d e (Ar.) Mahmudiye otu. (Concolvulus Scammonia) 10a-12,13b-11,70a-10.

m.-nun 40a-1.

m a h m ū m (Ar.) Hummalı.

m.-ların 21b-14,25a-2.

m a ḫ m ū r (Ar.) Mahmur;içki sonrası uyuşukluğu.

m.-laruŋ 35b-14.

m a ᶜ ī d e (Ar.) Mide. (krş.ma de) 10b-5,12a-14.

m.-si 6b-12.

m a ḳᶜa d (Ar.) Makat,anüs. 32a-14.

m.-ını 100b-15.

m.-uŋ 100b-15.

m. çıkması 95b-7,100b-11,101a-12.

m. renci 101b-9.

m a ḳ b ū ż (Ar.) Kabızlı,kabz olmuş.

m.-uŋ 90a-4.

m ā l ī ḫ u l y ā (Yun.) Melankoli. 34a-1.

m.-luya 44b-5.

m.-sı 39a-6.

m.-ya 27a-1.

m.-yiçün 39a-5.

m ā l s a r a (Ar.) Rezene.(Foeniculum vulgare) (krş. rāz-yāne) 119a-2,162b-15.

m.-dur 168a-7.

m.-nuŋ 48b-1.

m.-yı 104b-2.

m a ᶜ l ū l (Ar.) Hastalıklı.

m. kişi 56a-11.

m ā m ī (Far.) Ebe.

m.-dür 9a-12.

m ā m ī r ā n (Far.) Nasurotu. (Ranunculus Ficaria) 46b-1.

m.-ı çīnī 41b-10.

m ā m Ī ş ā (Par.) Kırmızı çiçekli kırlangıçotu.
(Glaucium corniculatum) 133a-3.

m a n t a r Mantar. 93a-7,144b-1.
yaramaz m. 149a-7.

m a r a ż (Ar.) Hastalık. (krş. ṣayrulık) 9b-7.
m.-da 72b-6.
m.-a 15b-8.
m.-larun 1b-11.
m.-lar 5b-15,1b-5,12a-2.
m.-un 9b-6,72b-1.
kuru m.-lar 126b-2.
ṣovuk m.-lu 9b-8.

m a r ż u'l-ᶜö m r (Ar.) Bir tür eklem ağrısı. 115a-12.

m a r ṣ a m a Keklikotu. (Lactuca sativa) (krş.varsama)
39b-14.

m ā r m ā ǧ ū n (?) Bir bitki. /-.<u>mārmāhūn bu ot magnīssāda ve tarhalada biter.</u>./ 143a-15.

m a r ū l (Yun.) Marul. 10a-1,27b-12,55a-10,74a-15.
m. suyı 155a-9.
m.-ı ṣeyelānī 105a-11.

m a s l ū ḳ a (Ar.) Et suyu çorbası. 5a-2,30b-13.
m.-larıla 12a-6.
m.-sın 10b-5,11a-5.

m ā s i k ü'l-b e v l (Ar.) İdrar durdurucu. Bir tür ilaç.
103a-4.

m a s r ū' (Ar.) Saralı. 42a-14.

m.-a 29a-9.

m. kişi 29a-14.

m a ṣ t a k Ī (Ar.) Kıbrıs'ta yetişen bir ağaçtan elde edilen bir tür sakız. 42b-14,75b-2.

m.-yle 13a-14.

m. yaġı 77a-10.

m ā ş (Far.) Börülce, (Vigna sinensis), (krş.mürdümük) 145a-5.

m.-ı 103b-3.

m. şōrvası 142a-11.

m.-ı mukaşşer 145b-7.

m ā ş e r ā (?) Yüz şişmesi biçiminde görülen bir hastalık. [..māşerā ısısı veremdür ki yüzdeki safrāvī kandan hāsıl olur ki baş dahı bile şişer yüz kızıl olur sancar ġevde de kızar..] P58a-15.

m a ṭ b ū ḫ (Ar.) Pişirilerek yapılan ve ilaç olarak kullanılan macunlar.

m.-ısa 12b-2.

m.-ı balġam 91b-6.

m.-ı eftīmūn 11a-11,42b-10,167a-6. [..saru helīle kabı kara helīle ve temürhindi ve çekürdeği çıkmış kızıl üzüm ve şehtere her birinden on direm suyıla bişüreler ve hıyārşenber için ve yeni eftīmūn üzerine bırağalar ve biraz kaynadalar ve elile ovalar ta hıyārşenberün balı pūlından tamām ayırtlana andan sonra süzeler ve yare-i faykarā ve tīmbūl ve gönī-ūn ve nemek-i hindi her birinden

ikişer deng ve gene ılıdalar vereler içe../ 167a-6.

m.-ı fākihe 10a-4,11a-3,116b-14.

m.-ı helîle 81a-12,183a-13. /.. saru helîle ve kābilî helîle çekürdeksüz her birinden on direm çekürdeksüz temürhindî on beş direm unnāb on dāne çekürdeksüz kızıl üzüm yedi direm kızıl gül ve nîlüfer dörder direm kuru benefşe üç direm bunları üç yüz direm suyıla kaynadalar ta iki bahşda bir bahşı kala andan sonra hıyarşenber için bıragalar on beş direm ve şol kadar ovalar ki pulından balı andan süzeler bir şişeye koyalar../ 183a-13.

m.-ı helîlecāt 117a-2.

m.-ı hıyārşenber. 132a-13.

m.-ı safrā /..saru helîle kabı altı direm kara aslanı erük ve temür hindî buçugar rıtıl çekürdeksüz kızıl üzüm ve kızıl iğde ve kırkar direm bu dükelin iki rıtıl suyıla kaynadalar ta üç ülüden bir ülüsi kala andan sonra süzeler bir direm yāre ve bir deng döğülmiş mahmūde buna katalar../ 91b-3.

m.-ı sevdā /..helîle-i kābilî ve kara helîle ve sinnāmekî beşer direm belîle ve emle ikişer direm kantariyūn ve ustuhudūs üçer direm çekürdeksüz kızıl üzüm on direm eftîmūn ve afsentîn ikişer direm kızıl iğde ve kara erük yigirmişer dane bu dükelin iki buçuk rıtıl suyıla kaynadalar pes yarım rıtıl bundan iki mıskal döğülmiş türbūd garikun ve yare bir direm katup seher vaktında ısıcakla içeler../ 91b-11.

m ā' (Ar.) Su.

mā'ü'l-cübn 'peynir suyu' 37a-11,69b-10,81a-11, 91a-4,128b-13,130a-8,132a-1,153a-14.

mā'ü'l- asel 'bal suyu' 42b-7,170b-15.

mā'ü'l-lahm 'et suyu' 14a-12.

mā'ü'l-rummāneyn 'nar suyu' 15a-1,80b-5.

mā'ü'ş-şe ir 'arpa suyu' 80b-6.

m a v ż ı' (Ar.) Yer,kısım. 101a-11.

m.-ın 101a-11.

m ā y a (Far.) Maya.

m. dut- 'mayalanmak.' 28b-3.

m ā y a (Far.) Öz,asıl.

m.-i 'illet 53b-15.

m ā y e-ḫ ō ş (Far.) Ekşi. 15a-2,76b-7.

m a ż a rr a t (Ar.) Sakınca,zarar.

m.-ın 4b-8.

m a ż m a ż a (Ar.) Gargara. 56a-6.

m. et- 20a-4,21b-8,168a-10.

m ā z ū (Far.) Mazı ağacı. 15a-9,58b-15,77b-1.

m e d e d (Ar.) Güç,takat.

m.-i 42a-9.

m e k k e (Ar.) Nane sünbülü. (Andropogon Nardus)

(krş.ağḫır)

m. ayrığı 56a-7.

m e l c e m e Bir tür ilaç(?). [..ya kan gelen yanına melceme uralar der-hal kanı bağlaya.] 55b-12.

m e m i ż (Ar) Koşluk.

m.-lar 41b-13.

m e m z ū c (Ar.) Karışık. 137b-6.

m e n ī (Ar.) Meni. 7a-3.

m.-yi 17b-1,19b-8,21a-1,165a-11,185a-2.

m e n ū ḥ a (Ar.) Bir bitki. 92a-5,98a-7,147a-14.

m-nuŋ yaprağı 150b-6.

m e r c ā n (Ar.) Mercan. 67a-1.

m. taşı 109a-15.

m e r c i m e k Mercimek. 4b-13,21a-15,P103a-9.

m.-i 21b-2.

m. aşı 134a-15.

m. kavudı 134a-5.

m. müzevveresi 136a-15,157b-11.

m e r h e m (Ar.) Merhem. 130b-3.

m.-ler 172b-4.

m.-e 144a-4.

m.-leri 33b-13.

m.-i dāḫılıyūn 106b-10.

m.-i ḫamīr [...uşak altı direm günlük üç direm kara tuz ve çam sakızı dörder direm buğday hamīri kaz yağı yigirmişer direm zeyt yağı hacetçe uşağı sirkeyile ezeler yağı erideler cem edüp karışdüralar.] 173b-6.

m.-i isfidāc 108a-12,172b-10. [...ak mūm kırk direm gül yağı seksen direm bunları azacuk od üzerinde erideler andan sonra oddan indüreler havāna koyalar ve on direm döğülmiş ve elenmiş isfidac üzerine koyalar ve biraz bure suyın ve biraz şeke

sakalı suyun koyalar ve karışduralar ta ki tamam birbirine kar ışa../ 172b-10.

m.-i jengār (zencār) 108a-14,172b-13.

/..jengār iki direm çam sakızı beş direm anzurūt bir direm bunları dögeler zeyt yagıyla erideler jengār dögülmiş ve elenmiş ola üzerine koyalar karışduralar tamām karışa hācet vaktında isti māl edeler../ 172b-10.

m.-i kāfūrī 101a-3,173a-9. /..mürebba olmış ak mürdesengden ve eyü isfidac dörder direm dögeler ve sekiz direm saru mūm ve on altı direm zeyt yagı mūmı yagıla erideler üzerine mürdesengilē isfidāc hāvan içinde katalar muhkem sahk edeler ta soviya andan sonra iki yumurda agını biraz kāfūrıla katalar dahı unat karışduralar ta merhem ola../ 173a-9.

m.-i kīrūtī /..mūm beş direm nīlūfer yagı benefşe yagı ve gül yagı ve hīrū yagı onar direm tavuk yagı ve kaz yagı sıgır inciginün iligi beşer direm isfidāc yigirmi direm karışduralar../ 173b-3.

m.-i mukl 101a-4.

m.-i nahl 'hurma merhemi' 108a-14.

m.-i rusul 108a-15,174a-1. /..mūm ve çam sakızı on dörder direm cāvşīr ve jencār ve dāne çadır ve mürr-i sāfī ikişer direm girīvend-i tavīl ve buyān dibi üçer direm mukl-ı azrak dört direm mürdeseng dört buçuk direm usak yedi direm bu cemīin dögeler eleyeler ve ol ki eriyecekdir yarım

rıtıl zeytin yağıyla erideler ve kalan edviyeyi karışduralar./ 174a-1.

m.-i surḫ 108a-9,172b-4. /..süciden dönmiş sirke ve zeyt yağını birer rıtıl alalar ve mürdeseng yetmiş beş direm rastuh taşı beş direm jengār dört direm sirkeyi zeyt yağına karışduralar şol kadar kaynadalar ki sirke tamam gide zeyt yağı kala andan sonra otları dögülmiş ve elenmiş bu zeyt yağına karışduralar gene arkun arkun kaynadalar ta ki koyula ve rengi kızıllıga mayil ola./ 172b-4.

m.-i zincifre /..mürdeseng beş direm ulikü'l-butum altı direm günlük ve uşak ve dāne çadır ve ak mūm onar direm zincifre yigirmi dört bu otları dögülmiş ve elenmiş cem edeler ve eriyecegi bir pāre zeyt yağı bir pāre şīrūgan gerek oldukça erideler nāvana koyalar havān destesiyle vuralar ta merhem ola./ 173b-11.

ak m. 50b-12.

sirke m.-i /..dögülmiş mürdeseng bir vakiyye ve dört vakiyye zeyt yağı ve dört vakiyye sirke hāvan içine koyalar ve döveler ta merhem ola./ 173b-9.

m e r m e r (Far.) Mermer. 38a-4.

m e r s ī n Mersin ağacı ve yemişi. (Myrtus communis) (krş.ās)

m. şerābı /..mersin yemişinün kurusından bir rıtıl şeker üç vakiyyeden ta dört vakiyyeye degin kaynadalar süzeler ve alvān ..etüreler ve dahı

altı direm eyü nārdengden bile kaynadalar kata-
lar./ 187a-1.

m. tohmı 169b-14.

m. yağı 40a-12,74b-1,175b-1. /..dört buçuk rıtıl
şīrūgan ve tāze mersīn yapragı yigirmi dört rıtıl
yapragı dögdükden sonra yigirmi batman su içinde
bir gün bir gece koyalar andan sonra yumşak odıla
bişüreler ta ki suyı gide yagı kala./ 175b-3.

m. yapragı 14b-15,138b-14.

m. yemişi 9b-13,14b-12.

m. yemişi şarābı 'mersin şarabı' 9b-13.

tāze m. 163b-14.

yaş m. 100b-13.

m e r z e n g ū ş (Far.) Yabani feslegen,farekulağı.
(Hieracium pilosella) 43a-5,61a-8.

m. suyı 112b-12.

m e s̱ ā n e (Ar.) Kavuk, sidik torbası. (krş. kavuk)
104b-9.

m.-de 104b-12

m.-yi 24b-7

m.-nüŋ 26b-10

m.-sinde 68a-6

m.göynegi 103b-4

m.sovuklugı 103a-1

m.taşı 102a-15

m e s̱ r ū ẕ ī ṭ ū s (Yun) Mesir macunu, mesruz-ı yutus.
9a-2,35a-5,42b-11,127b-15,145a-4.

m e s t l i k (Far.-T.) Serhoşluk.

m.-i 28a-1.

m e v z (Ar.) Muz. 68a-2,93a-8.

m.-i 152a-6.

m e v Ī z e g; m e v Ī z e c (Far.) Yabani üzüm.

(krş. ṭag üzümi) 39b-15.

m.-i 54b-6,56b-14.

m.-i sumḳ 60b-9.

m e y-b i h (Far.) Ayva suyu. 78a-4.

m e y-i p u ḫ t e (Far.) Pekmez. 65b-11,106b-11.

m ı ḫ l e b (Ar.) Mahlepotu, tavşancıl tırnağı,(Leguminsae; Astragalus).

m. toḫmı 103a-4.

m ı ḳ n ā ṭ Ī s (Yun.) Mıknatıs.

m. taşı 109a-14.

m ı ṣ ḳ ā l (Ar.) Dirhemin üçte biri değerinde bir ağırlık ölçüsü. 11a-13,40a-10.

m.-dur 178a-7.

m.-ına 166a-7.

m Ī ʿa (Ar.) Günlük. (krş.günlük;sıgala) 58a-11, 107a-10,129a-10.

m.-i sayıla 167b-5,171a-12.

m.-i yābise 176a-9.

m. yağı [.şīrūganı bir buçuk rıtıl mī a-yı yābise üç vakiyye yumşak odıla bişüreler ta ki yağ mī a kuvvetin ala andan sonra oddan indürüp süzeler.] 176a-7.

m Ī l (Ar.) Mil, göze sürme çekmek için kullanılan araç.

m.-i 47b-15.

m.-ile 46a-13.

m i l ḥ (Ar.) Tuz.

m.-i enderānī 13b-11.

m.-i hindī 148a-12.

m ī r ī (?) 163a-6.

m.-ye [..hançereye ve ta ām geçdügi yer ve mīrīye müfiddür..] 67b-1.

m i s k (Ar.) Misk otu. (Mimulus moshatus)

ma cūn-ı m. 9a-3,78b-10,89b-3.

m i s k (Ar.) Misk, güzel kokulu bir madde.

m.-i hālis 178b-4.

m i s m ā r ī y e (Ar.) Bir sığıl türü. 138a-14.

m i s v ā k (Ar.) Misvak ağacı. (Salvadora persica)

m.-ıla P58b-14.

m i y ā n e (Far.) Normal. 3a-6.

m i z ā c (Ar.) Bünye yapısı,bünye özelliği. 6a-13.

m.-ı 83b-1.

m.-ın 14b-14.

m.-un 3a-11.

m ō r Mor. 127b-1.

m ö h r e (far.) Omur,boyun ve bel omurları.

m.-lerin 94b-4.

m u ʿ ā l e c e (Ar.) Hasta bakımı. 9b-3,14a-9.

m u ʿ a ṭ ṭ a l (Ar.) Çalışamaz durumda,hareketsiz. 44a-3.

m u ġ l ā b (Ar.) Bir tür şurup. 12b-9,183b-7.

m.-ı munzic 34b-1,53b-6,117b-10,185a-4.

m u ġ a b b a ṭ (Ar.) Unutkan. 6a-3,16a-14.

m u ḥ a l l ī l (Ar.) Tahlil edici,hall edici. 102a-8.

m.-dür 13a-6.

m u ḫ a r d a l (Ar.) Hardallı.

şarāb-ı m. P184a-5.

m u ḥ a r r i k (Ar.) Hareket ettirici.

m.-ile 168b-11.

m u ḫ ā ṭ a r a (Ar.) Sakınca.

m.-dur 7b-3,12a-7.

m u ḥ r ı ḳ a (Ar.) Ateşli; Humma türlerinden biri. 156a-13.

m u ḥ t a ḳ Ī n (Ar.) Kan doluşması sonucu şişme. 156a-13.

m u ʿ Ī n (Ar.) Yardımcı. 109b-5.

m u ḳ a ş ş e r (Ar.) Soyulmuş,kabuğu çıkarılmış. 175b-12.

m u ḳ a v v Ī (Ar.) Güçlendirici,takviye edici.

m.-i ma de 76b-15.

m u ḳ ḥ a (?)

m.-yıla 104b-13.

m u ḳ l (Ar.) Mekke pelesengi ağacı.(Commophora africanum)
Tıpta ilaç olarak kullanılan ve mukl ağacından elde edilen bu zamkın birkaç türü vardır. Rengi kırmızımsı olana "mukl-ı azrak" , sarı olanına "mukl'l-yehud", diğer bir türüne de "mukl-ı arabi" denir. 101a-11,107a-15.

m.-ı azrak 38b-12,93b-8.

m.-ı sebkinec 163a-10.

merhem-i m. 101a-4.

m ū m (Par.) Mum. 57a-5,73a-8.

m.-ından 92a-14.

ak m. 108a-3,173b-13.

saru m. 70a-2,86b-1.

m ū m l a - Mumlamak.

m.-dukları 183a-10.

m ū m-r ū ġ a n (Far.) Mum yağı. 66a-4,72b-2,70a-2,94b-5.

m ū m y ā (Far.) Mumya. 142a-4,146a-3.

m u n ʿ a ḳ ī d (Ar.) Karar tutmak,bağlanmak. 170a-7.

m u n t a ẓ ı m (Ar.) Muntazam. 16a-11.

m u n ż i c (Ar.) Yumşatıcı. 12a-1,19a-6.

m u n ż ı c ā t (Ar.) Yumşatıcı gıdalar. 139b-9.

m u r a b b a (Ar.) Kare. 120a-1.

m u r a ṭ ṭ ı b (Ar.) Düzenlenmiş. 10b-7,34b-10,158a-8.

m u ʿ t e d i l (Ar.) Ilımlı. 3b-8,6a-15,7b-14,11b-3.

m u s t ā y ı ḳ (Ar.)

m.-ıla 100a-12.

m ü v e l l ī d (Ar.) Oluşturucu,meydana getirici.

m.-i balġam 93a-12.

m u ż ı r (Ar.) Zararlı. 22a-10.

m u ż ṭ a r ī b (Ar.) Acı çekmek. 42a-2.

m u ż ʿ i f (Ar.) Zayıflatıcı.

m.-dür 41a-3.

m ü b e r r i d (Ar.) Soğutucu. 10b-7,121b-3.

m ü b e r r i d ā t (Ar.) Soğutucu şeyler. 148b-2.

m ü b e l l ī d (Ar.) Bönleştirici.

m.-i ḥavvās 'duyguları köreltici' 44a-15.

m ü d e r ī (Ar.) Aldatıcı. P103b-11.

m ü f e r r i c ā t (Ar.) Bir tür macun grubu. 33b-14.

m.-ı yāḳūtī 9a-3.

m ü f e r r İ ḥ (Ar.) Sıkıntı giderici,ferahlık verici ilaçlar. 180b-3.

m.-dür 164a-5.

m.-leri 177b-13.

m.-lerile 37a-13.

sovuk m. 180a-14.

m ü h e r r ā (Ar.) İyice kaynamak. 18b-2,21b-6,22a-1,179b-7.

m ü h l i k (Ar.) Öldürücü.

m.-dür 43b-6.

m ü h ü r l ü c e b a l ç ı k(Far.-T.) Bir kil türü. 67b-15.

m ü k e d d e r (Ar.) Kaygılı. 2b-10.

m ü l e y y i n (Ar.) Yumuşatıcı. 37a-10.

m ü n d e f i' (Ar.) Giderici. 16a-8.

m ü r d e s e n g (Far.) Doğal kurşunotsit. 99b-13,130b-5, 174a-4.

ak m. 173a-10.

m ü r d ü m ü k (Far.) Börüce. (Vigna sinensis) (krş.māş) 4b-13,68a-3,21b-12.

m ü r e b b ā (Ar.) Terbiye edilmiş. 45a-10.

m ü r e k k e b (Ar.) Birleşim. 15a-9.

m ü r e k k e b ā t (Ar.) Bileşimler,terkipler. 90a-15.

m ü r r (Ar.) Arabistan'da yetişen bir ağacın zamkı. 101b-5,164a-1.

m.-den 106a-3.

m.-ü 50b-13.

m.-ü hazeż 38a-12.

m.-ü sāfī 100a-5,165b-3,167a-1,174a-3.

m ü s e l l e s (Ar.) Bir tür ilaç. (krş.pūḫte) 66a-14.

m.-i şar Ī [.. üzüm suyın süzeler bir kab içine koyalar üç bin direm şireyi kaynadalar ta ki bin dider kala bin direm su katup gerü kaynadalar ta ki katılan sunun yarsı gide kaynariken bir bez kiseye karanful mastakī dārçīnī cevz za firan her birinden ikişer direm ūd buçuk direm müşk bir deng koyalar ol kiseyi şire içine asalar kaynaya andan sıkalar süzeler bir sırçalu kaba koyalar kırk gün tura andan sonra iki beraberi suyıla isti mal edeler..] 184b-7.

m ü s h i l (Ar.) Müshil. 7a-12,7b-4,14a-7.

m.-dür 21b-1.

m.-se 12a-9.

m.-i ḳavī 41b-1.

m.-i sevdā 139a-10.

m.-i sefercel 91a-8.

m ü s h i l ā t (Ar.) Müshiller,bir grup ilaç.

m.-ı 117a-2.

m ü s t a ḥ y i l (Ar) Dönüşmek. 19a-9.

m ü ş k (Ar.) Misk, misk kedisinden elde edilen madde.

8b-8,34b-4,11b-12,183a-11.

m.-ile 78b-9.

m.-lü 14b-4.

ḫālis m. 166b-2.

maʿcūn-ı m. 166b-1.

m ü t e ᶜ a f f ī n (Ar.) İrinlenmek,kötü kokmak. 7b-10,93a-14.

m ü t e v ā t ı r (Ar.) Belirgin. 16a-14.

m ü v e ll i d (Ar.) Neden olucu.

m.-i riyāḥ 113b-3.

m ü z e f f e r e (Ar.) Etle pişirilen çorba. /..müzevvere ol aşdur ki anda et olmaya müzeffere ol aşdur ki etile ola../ 31a-10.

m ü z e v v e r e (Ar.) Etsiz haşlama. 8a-6,31a-10.

m ü z m ī n (Ar.) Müzmin,akut. 16a-4,52b-1.

m. ol- 156a-14.

m. sıtmalar 126a-13,126b-10.

N

n a b ḳ (Ar.) Sedir ağacı ve meyvesi. 55a-7,78a-7.

n a b ż (Ar.) Nabız. 3a-2,72a-15.

n.-ı 3a-5,16a-11.

n.-ın 3a-3.

n a f ḫ (Ar.) Mide,barsak yeli. 113a-11.

n.-a 113a-10.

n.-ı 21b-15.

n. et- 113a-13.

n a f f ā ḫ (Ar.) Yel edici.

n.-dur 113a-15.

n ā f ı ż (Ar.) Ağırı titreme veren sıtma.

n. ḥumrān 156b-12.

n. sıtma 126b-10.

n a ḫ l (Ar.) Hurma ağacı.
merhem-i n. 108a-14.

n a ḳ ī ʿ (Ar.) Meyvaların özsuyu. 134a-13.
n.-i 134a-13.

n ā ḳ i h (Ar.) Hastalığı yeni atlatmış insan,iyileşme dönemi.
n.-lere 17b-10.
n.-lerüŋ 8a-5.

n ā ḳ ı s (Ar.) Eksik. 16a-8.

n a m ā z b o z (Far.-T.) Şerit. (Taenia) 93a-13.

n ā n (Far.) Ekmek. 156b-8.

n a ʿn ā ʿ (Ar.) Nane. 8b-10,20a-14.
n.-ıla 187a-7.
n.-ıyla 15a-1.
n. tohmı 23a-3.

n ā n ḫ u v ā h (Far.) Anason. 74a-8,100a-4.

n ā r (Far.) Nar. (krş.rummān) 4b-8,8b-10.
n.-ıla 74a-3.
n. çiçeği 60a-7.
n. dibi yağı 109b-4.
n. içi 107b-14.
n. kabı 100b-13.
n.-uŋ rubbı 'nar içi' 44b-7.
ṭatlu n. 47a-15,180a-3,76a-3.
ṭatlu n. şarābı 72b-3,73a-4,80a-8.
nāyeḫōş n. 76b-7.

n ā r d e n g ; n ā r d ā n g (Far.) Nardin. (Nardus stricta) 4b-11,6a-12,10a-2,14b-11,74a-15.

n. müzevveresi 122b-11.

n.-den 187a-4.

n ā r-ı ḳ a y s e r (Far.) Kılıçotu,ekmele.(Acmella Composit) 172a-13.

n ā r ı n c (Far.) Turunç ağacı ve meyvesi. 4b-13,25a-3.

n.-ıla 80b-11.

n ā r-m ü ş k (Far.) Nar-ı hindi;nar-ı mısri adlarıyla da bilinen beyaz ve hoş kokulu çiçekleri olan bir ağaç. 172a-13.

n ā s ū r (Ar.) Nasır. 51a-3,108b-1.

n.-ın 51a-5.

n. renci 32b-3.

n a ṭ r ū n (Ar.) Doğal sodyum bikarbonatı.(krş.būre+ būre-i ermenī) 49a-3,108a-5,126a-3.

n.-ıla 118a-5.

n ā z l e (Ar.) Nezle. 2b-3,121a-14.

n.-den 70a-1,72a-4.

n.-nün 53b-11.

n.-si 6b-12.

n.-ye 18a-11,21b-14.

n ā z ü k (Far.) İnce,nazik. 76a-9.

n. müshil 76a-14.

n e b ā t-s ü k k e r (Far.) Şekerkamışı özsuyu. 61a-1,70a-8,70b-7,169b-6.

n.s.-iyle 10b-9.

n e b ā t-ı m ı ṣ r Ī (Ar.) Mısır şekeri. 178b-5.
n.m.-yile 114a-14.

n e b Ī ẕ (Ar.) Bekletilmiş şurup ve şerbetler.
n.-ün 187b-4.
bal n.-i 187b-1.
kuru üzüm n.-i 187a-15.

n e c Ī l (Ar.) Ayrıkotu. (krş. ayruk)
şarāb-ı n. 103b-6,101b-15.

n e c Ī s (Ar.) Pislik.
n.-de 93b-2.

n e f e s (Ar.) Nefes,soluk.
n.-i 16a-11.
n.-in 9a-11.
n.-i tar ol- 93b-1,80a-4.
n. tarlığı 22a-12,72b-13.

n e f t (Far.) Gaz yağının hafif bir cinsi; ham petrol.
n. ma dēni 137b-2.
n. tuzı 63a-4.

n e m (Far.) Islaklık,nem.
n.-iyle 101a-7.

n e m e k (Far.) Tuz.
n.-i enderānī 59b-9.
n.-i hindī 41b-9,69b-10,132a-11.

n e m l e (Ar.) Bir sivilce türü,karıncalanma. 132a-11, 133a-8,132b-12.

n e m n ā k (Ar.) Nemli,rutubetli. 156b-4.

n e r k e s (Yun.) Nergis. 11b-13,73b-7.

n. çiçegi 176a-6.

n.-ün dibi 137a-11.

n. yagı 145b-2,152b-8,176a-4. [.nerkes çiçegin şirūganıla terbiyet kılalar gül yagın terbiyet eder gibi.] 176a-4.

n e r m (Far.) Yumşak.

n.-ise 51a-11.

n. et- 5b-6,6a-8,20b-4,19a-9.

n. eyle- 12a-6.

n. kaynat- 21a-7.

n e ş f (Ar.) Emişme,suyunu çekme.

n. eyle- 30b-12.

n e t e (?)

n. yaprağı 41b-4.

n e v ā s Ī r (Ar.) Bir basur türü. 32b-3,105b-14,116b-13.

n e v b e t (Ar.) Nöbet,hastalık nöbeti.

n.-e 43b-12.

n.-süz 120b-4.

n. vaktı 123a-1.

n e y (Far.) Kamış. (krş.kamış;kasab) P102b-11.

n ı k r Ī s (Ar.) Gut hastalığı,ayak ve eklemlerde ortaya çıkan şiş ve ağrı. 114b-7,116b-13.

n.-e 28a-5,114b-2.

n.-i 18b-6.

n. ağrısı 137b-12.

n Ī l ū f e r (Ar.-Far.) Nilüfer çeçegi.41b-4,155a-6,183b-2.

n. çiçegi 90b-7.

Edebiyat Fakültesi
Kütüphane Müdürlüğü

n. dibi 98a-9.

n. suyı 9b-15,87b-13.

n. şarābı 72a-3.

n. yaġı 69a-13.

n. yapraġı 10a-7,15a-7.

şarāb-ı n. 8a-11,10b-8,161b-4.

n ī m (Far.) Yarım.

n. germ 50a-5,153b-9.

n. kilindir 125b-4.

n ī m-b i r ş i t Yarı pişmiş.

n. yumurda 34b-2,46a-1,72b-9,142a-10.

n i s y ā (Ar.) Siyatik. 94b-15.

n i s y ā n (Ar.) Unutkanlık. 38b-14.

n.-ı 39a-5.

n.-içün 39a-4.

n ī ş (Far.) Diş. Isırıcı dişler,insanlarda köpek dişi.

n. arpa 30b-11.

n i ş ā n (Far.) Nişan,belirti.

n.-ıdur 16b-6.

n i ş e s t e (Far.) Nişasta. 46b-8,59a-8,70b-1.

n.-lü 8a-13.

n u f ū ż (Ar.) Etki .

n. et- 21a-3.

n u ḫ ā s-ı ṣ u ḫ r i k (Ar.) Rastık taşı. (krş. rastuh)

n u ḫ ū d (Far.) Nohut. 8b-13,9a-9,14a-13,21b-6,79b-10.

n.-ı 21b-9.

n.-ıla 13a-14.

n.āb 'nohut suyu' 4b-14,44a-6,84a-3.

n. unı 152b-14.

kara n. suyı P103a-3.

n u ḳ ū' (Ar.) İlaç olarak kullanılan bir grup şurup adı. 182b-6,184a4/7.

n.-lar 12a-10.

n.-ı ḥāmıż 10a-4,35b-5,122b-4.

n.-ı ḥulv 34a-8,122b-4.

nukū'u'l-mülūk 65a-4.

n.-ı müshil 123a-9,183b-15.

n.-ı ṣabr P59a-7.

n u ḳ u r a (Ar.) Ümüş tozu. 178b-3.

n ū r l a n d u r- (Ar.-T.) Aydınlatmak.

n.-a 48a-10.

n ū ş ā d ı r (Far.) Nişadır. 59a-6,61a-8,129a-10.

n.-ı 139a-2.

n u ż ī c (Ar.) Olgunlaşmış,pişmiş. 37a-10.

n u ż c o l- (Ar.-T.) Pişmek. 123b-3.

O

o d Ateş,od.

o.-a 150a-3.

o.-dan 170a-7.

o. ċöyndği 146b-5.

o ğ l a ḳ Oğlak. 8b-9.

o. eti 74b-6.

o. mayası 110b-9,161a-14.

emer o. eti 4a-8, 17b-2.

kara o. eti 17b-4.

semüz o. eti 108b-7.

o ğ l a n Çocuk 6b-11,19b-5.

o.-iken 133b-3.

o. burusı 9a-4/13.

o. düş- 110a-7.

o.-un düğür- 165b-1.

o. emlemez avrat 7a-15.

o. sonı 'dol eşi,memme' 22a-4.

o. toğ- 108b-15.

o. toğur- 109a-12.

o ğ l a n a ş ı Çavşirotu ve bu otdan elde edilen zamk, (Opopana Chironum),(krş. şir-hışt).48b-15,71b-2. 119a-4, 155a-5.

o.-lar 32b-7.

o.-lara 11b-15.

o.-lar zöru 110b-7.

o ğ l a n o t ı Oğulotu, turunçan, (Melissa officinalis).

o.o. toğını 43a-6.

o.o.-nuŋ yapraġı 78b-14.

o ğ u l o t ı Oğulotu, (krş.oğlan otı). 78b-11.

o n- İyileşmek.

o.-maz 141a-10.

o ŋ u l- Onulmak.

o.-maġa 148a-7.

o.-nagiçün 143a-2.

o.-maz 143a-15.

o ŋ u l t- Onultmak, iyileştirmek.

o.-a 51a-1, 143b-1.

o.-ur 26a-4,40a-13, 112a-11,137b-7,143a-4.

o ŋ u r k a Omurga.

o.-larına 177a-15.

o. ağrısı 115a-8.

o. sünügi 116b-12.

o t Ot, 16b-9.

o.-dan 107b-11.

o.-dur 107b-11.

o.-lar 4a-3,16b-9.

o t İ l a ç. 12b-10, 20b-11,58b-14,92a-4.

o.-lar 9b-9,62a-11, 68b-10.

o.-ları 10a-7.

o.-larıla 8a-2.

o.-larla 62a-10.

o. iç- 12b-10.

o v- Ovmak.

o.-alar 9a-8,11a-14.

o.-mak 5b-9, 130a-12.

o v a Ova.

o.-ya 5a-8.

o v a n- Oynamak.

o.-an dig 59b-6.

o v d u r- Ovdurmak.

o.-maktan 115a-7.

Ü

ü d Öd,safra. 80b-3,103a-9.

Ü.-i 103a-9.

Ü.-ile 80b-3.

ü g Üs,akıl.

Ü.-i git- 121a-11,157b-3.

Ü. ider- 116b-1/3.

ü g ü n- Üzülmek,üşünmek.

Ü.-mig 103a-5.

ü k s ü r- Öksürmek.

Ü.-se 10a-1.

Ü.-üp 80a-5.

ü k s ü r ü k Öksürük. 2b-3,70a-1.

Ü.-e 19a-7,19b-2,70a-1.

ü k s ü r t- Öksürtmek.

Ü.-ürse 83a-7.

ü k ü ş Çok. 115a-9.

ü l- Ölmek.

Ü.-melü 150b-3.

Ü.-meye 9a-15.

Ü.-mişdür 3a-14.

Ü.-ür 147b-10.

ü l d ü r- Öldürmek.

Ü.-mekdür 156a-14.

Ü.-ür 68a-14.

ü l d ü r ü c i Öldürücü.

Ü.-dür 27a-13.

ö l i t- Islatmak, nemlendirmek.

ö.-e 145a-15, 145b-2.
ö.-eler 56b-15,155a-15.
ö.-üp 145b-3.

ö l ü Ölü.

ö.-ler 3a-2,16a-15.

ö.-nün bagı saçı 143a-3.
ö. geyik boynuzı 59b-3,63a-4.

ö l ü m Ölüm. 16a-14.

ö.-e 16b-3.
ö.-den 150b-4.

ʿö m r (Ar.) Ömür.

ʿö.-i 21a-14,115a-12.
ʿö.-inde 23b-10.

ö r d e k Ördek.

ö.eti 17b-9.
ö. yağı 51b-7,109a-3,144b-3.

ö r ü m c e k Örümcek.

ö.-i 125b-11.
ö. avı 'örümcek avı' 15a-9,52b-9/12.

ö y k e n Akciğer.

ö.-de 20a-5.
ö.-deki 71b-14.
ö.-den 69b-1.
ö.-e 22a-3,70b-14.
ö.-i 137b-6.
ö.-inde 73a-15.
ö.ağrısı 73b-2.
ö. bağı 'akciğer çıbanı' 70b-1.
ö. dildüği 'soluk borusu' 73b-3.
ö.hastalığı 76b-3.
ö. zahmeti. 79a-12.

ö z d e k Çekirdek.

ö.-in 164b-4.

P

p a ç a Paça,kas aplık hayvanların ayaklarından yapılan yemek. 152a-9.

p.-dur 96b-6.

p ā l ū d e (Far.) Pelte,nişastalı,unlu bir yiyecek. 152a-9.

p.-ler 8a-13.

p a n b u k Pamuk.

p.-a 57a-1.

p.-lu 7b-7.

p.-ıla 49b-14.

p. tohum içi 105b-3.

p ā p ā d y a (Far.) Papatya. (krş.bābūnec) 9a-13.

p. çiçeği 114b-14.

p. yağı 75b-3,77a-9,156b-1,175a-4. /.iki yüz dirhem taze sirkeden alalar ve papadya çiçeğin alalar ve güneşte kurıdalar iki vakiyye bundan alalar bunları bir büyük şişeye koyalar ve iki vakiyye büy dahı katalar ve kırk gün güneşde koyalar kırk günden sonra süzeler yağın bir şişeye koyalar./ 175a-4.

p ā z e h i r (Far.) Panzehir. (krş. bā zehir).

p.-i hayvani 178b-4.

p ā z ū (Far.) Pazı. (Beta vulgaris) 28a-8.

p.-yıla 6a-8,21b-4.

p. yaprağı suyı 162b-2.

p e k l i k Peklik.

p.-i 116a-13.

p e l e n g (Far.) Kaplan. 172a-13.

p e l Ī d (Far.) Palamut ağacı. 103a-8.

p.-ün 59a-14.

p e n Ī r (Far.) Peynir. (krş. peynīr) 28b-3.

p e r e n c ā s ū g (?) Bir bitki. 109b-1.

p e r h Ī z (Far.) Perhiz.

p. et- 8a-7,53a-9,101a-10,106b-6,158a-8.

p. eyle- 35a-12.

p e r s i y ā v g ā n (Yun.) Baldırıkara. (krş.baldırı kara)

40a-14,43a-6,72b-14,81a-9,123b-15.

p e r Ī (Far.) Peri,cin.

p.-den 143a-5.

p e r v e r d e (Far.) Yetişmek,terbiye edilmek.

p. eylen- 174b-9.

p. ol- 166b-12,174b-5.

p e r t i n- Burkulma. (krş.bertin-)

p.-dürine 156a-14.

p e ş m Ī n c (Far.) Kapçık,yün.

p. helvā 'peşmaniye' 31a-14.

p e y n Ī r (Far.) Peynir. (krş. penīr) 2a-11,57a-5,61b-8.

p.-i 14a-6,20a-7.

p.-in 20b-7.

p. mayā 78b-13.

p. suyı 20b-7,96b-11.

p.-ü 5a-5.

p Ī r (Far.) Yaşlı,ihtiyar.

p.-lere 179a-15.

p.-lerde 38b-7.

p i l i c Piliç, (krş. bilüc).

p.-üŋ 8a-8.

p Ī r e z e d (Far.) İlaç olarak kullanılan bir tür zamk. 173b-2.

p i r i n ç (Far.) Pirinç. 5a-5,8a-2,21a-11,76b-12.

p.-den 89b-10.

p.-ile 8a-2.

p.aşı 4b-15,127b-9.

p. etmegi 17a-4,79b-11.

p i y ā l e (Far.) Kadeh,bardak. 113a-2.

p u ḫ t e (Far.) Pekmez (?).

p.-yile 29b-2,81b-15,104b-11,126b-5.

p u l Pul, kabuk.

p.-ından 167a-10,183b-4.

p ū s (Far.) Ağaçların mantarsı kabukları ve bu kabuklar üzerinde oluşan yosun ve reçine.

p.-udur 40a-5,119a-4.

R

r ā d i ʿ (Ar.) Red edici. 136b-6.

r a ḥ m (Ar.) Dişi yatağı,rahim.

r.-da 108b-12,109a-15.

r.-ına 109b-4.

r.-uŋ ağzı 109a-10.

r.-uŋ içi 109a-1.

r.-uŋ ucı 108b-14.

r. ağrısı 176a-6,179a-15.

r. renci 108b-11.

r. soğukluğı 110a-11.

r a ḳ ī ḳ (Ar.) Berrak,şeffaf.

r. safrā 187b-15.

r ā s e n (Far.) Andızotu. (krş.endūz) 55a-8,73b-15.

r.-den 188a-15.

r.-i 188a-14.

şarāb-ı r. 14a-5.

r a s t u ḳ; r a s t u ḫ Nastık tağı. (krş.muḥāş-ı mahrik;mū-yı suht) 49a-10,85b-7.

r. tağı 140b-7,172b-5.

r a ʿ ş a (Far.) Titreme hastalığı. 17b-8.

r.-ya 95a-4,116b-8.

r a ṭ b (Ar.) Nemli,rutubetli.

r.-dur 22a-10.

r a ṭ l (Ar.) Katıl. (krş.riṭl) 41b-7.

r ē v e n d (Far.) Rök; ribas kökü.'Çini' ve 'Horasani' olmak üzere iki türü vardır.İnsanlar için ilaç olarak kullanılmasına'revend-i çini' denir. (krş.revend;rivend) 80b-9.

r.-i 183a-2.

r.-i çīnī 11b-1.

r.-i ġārīḳūn 182b-12.

r ā y ı ḥ ā (Ar.) Koku.

r.-sı 103a-15,149a-11.

r ā z y ā n e (Par.) Kezene. (Foeniculum vulgare) (krş. mālgara) 8b-14,10a-13,168a-6.

r.-yi 78b-15.

r. dibi ḳabı 74a-6,168b-12.

r. toḫmı 23a-2,72b-15,74b-15.

r e b v;r i b v (Ar.) Astım. 187b-5.

r. -e 67b-6,172a-3.

r. renci 95a-2

r. zaḥmeti 67b-6,116b-9.

r e ğ-b e n d (Par.) Damar sargısı,kanı durdur mak için kullanılan bir tür sargı.

r.-ile 13a-12,12b-6.

r e n c (Par.) Hastalık.

r.-e 81b-2.

r.-den 81b-4.

r e s ī d e (Par.) Yetişmek,olgunlaşmak.

r.-si 24b-10.

r. ol- 26a-11.

r e ğ ā d (Ar.) Adi sütleğen. (krş.ḥabbü'r-reğād)

r.-iledür 28a-8.

r e v ā ḫ (Ar.) Petek(?).

r. bal 103a-13,186a-8.

r e v e ā -i n a'n a (Ar.) Nane. 140a-15.

r e v e n d (Far.) Kök. (krş.ravend)

r.-i çînî 71b-1,88a-2.

r e y ḥ ā n (Ar.) Reyhan,fesleğen. 38b-10,

r.-ı 104a-2.

r. tohmı 13a-1,78b-5.

r.-î 81a-6.

şarāb-ı r.-î 183a-3.

r ı b ʿ (Ar.) Dört günde bir tutan sıtma.

r.-ı dāyir 120b-15.

r.-ı lāzim 120b-14.

r. sıtması 125b-9,188a-3.

r î b ā s (Yun.) Rabas. (Rheum Ribes)

r.-dan 186b-13.

şarāb-ı r. 121b-14,186b-12.

r ı ṭ ı l (Ar.) Litre. 66a-13,110a-1,114a-7,175b-4,179a-4.

r.-ı 110a-1.

r.-ına P183b-10,185b-15.

r i ş t e (Far.) Erişte,ev makarnası. 10b-4,31a-6,53b-4.

r. aşı 106a-9.

r. mîzevvereşi 10b-4,56a-9,70a-3.

r î v e n d (Far.) Kök. (krş.rāvend)

r.-i çînî 126a-1.

r î v ā c (Far.) Kuzukulağı. (Rumex acetosa) 55a-8,127a-2.

r. rubbı 77a-11.

r. şerbeti 77b-12.

r.-uŋ rubbı 67b-6.

rubb-ı rivac 79b-13.

rubb-ı riyebāc 71b-14.

r u ʿ ā f (Ar.) Burun kanaması.

r.-ile 15b-5,53a-1.

r u b b (Ar.) İç,öz; meyve özü.

r.-ıdur 185a-4.

r u b ū (Ar.) Astım. (krş.rebv)

r. zahmeti 30a-11.

r ū f ı z ū n (Far.) Nefadan.

r. yumurda 2a-6,4a-10,108b-6.

r ū ġ a n (Far.) Yağ.

r.-ı fulāḏ 'polat yağı' 119b-5.

r ū ḫ (Far.) Deniz,yüz.

r.-ı 120b-1.

r.-ları 7a-10,2b-4,120a-14.

r u m m ā n (Ar.) Nar. (krş.nar)

ḥabb-ı r. 'nar hapı' 14a-4.

luʿūk-ı r. 65b-4.

şarāb-ı r. 13b-6,69b-15.

şarāb-ı r.-ı ḥāmız 121b-14,102b-11.

r u m m ā n e y n (Ar.) Ekşi ve tatlı olmak üzere iki tür nar.

r. şuyı 81a-4.

ḥabbü'l-r. müzevveresi 134a-15.

mā ü'l-r. 80b-5,15a-1.

şarāb-ı r. 1[illegible]5a-13.

şarāb-ı r.-i ruma na 79a-15,122b-7,1[illegible]2a-1.

r u s ū b (Ar.) Portu. 3b-9.

r.-ı 1[illegible]3a-11.

r u t e y l ā n (Ar.) Zehirli ve iri bir tür kır örümceği, (Lycosa tarentula).

r. sok- 151b-7.

r u ṭ ū b e t (Ar.) Islaklık,rutubet.

r.-de 16b-11,21b-13.

r.-e 3a-8,19a-14.

r.-i 19b-2.

r ū v ā l e (?) Bir bitki. 172a-14.

r ū-y ı s u ḫ t (Far.) Rastık. (krş.rastuk). 49a-11.

S

s a b r (Ar.) Zanbak türünden dikenli bir bitki ve bu bitkinin tıpta ilaç olarak kullanılan özsuyu.

40b-4,81b-4,131a-15,154b-2,187b-3.

s.-ı 57b-9.

s.-ı usku ṭūrī 50b-7, 63a-5,165b-6.

s a b u n Sabun.

s.-ı 90a-15.

s. suyı 149a-4.

raḳkı s. 108a-2.

s a c Sac, ince demir levha.

s.-da 87a-14.

s ā d e c (Far.) Su yüzünde biten ceviz yaprağı biçiminde bir yaprak. 'Sādec-i Hindī' ve 'Sādec-i Rūmī' olmak üzere iki türü vardır.

s.-i hindī 167b-1.

s a ᶜ f a (Ar.) Başta çıkan bir tür çıban; kellik. 139b-12.

s.-mun 141a-1.

s.-yiçün 141a-1.

sa'fatü'l-cemr 'bir sa fa türü' 141a-8.

ṣ a f r ā (Ar.) Safra. Vücuttaki dört ana öğeden biri; öd. 10b-12, 2a-3.

ṣ.-dan 71a-5.

ṣ.-nuŋ 2a-7.

ṣ.-ya 19a-9.

ṣ.-yısa 115b-9.

ṣ. eyle- 79b-1.

ṣ. ġalebesi 2b-10.

ṣ. ġālibiyyeti 3b-12.

ṣ. ġālib ol- 10a-3, 74b-11.

ṣ. kus- 74b-11.

maṭbūḫ-ı ṣ. 'bir tür ilaç. Bkz. maṭbūḫ' 91b-3.

ṣ a f r ā v ī (Ar.) Safravi, safra ile ilgili.

ṣ. kişi 'safralı tip' 181b-5.

ṣ. mizāc 7b-10, 10b-11.

ṣ. sıtmalar 2a-15, 16a-12.

ṣ a ḫ Sağ, sağ taraf.

ṣ. böğr 82b-5.

ṣ. yan 116a-4.

s a ġ- Sağmak.

s.-duklayın 20a-5.

s a ġ ı r Sağır. 51a-9.

s a ġ ı r l ı ḳ Sağırlık.

s.-ında 51a-8.

s a ġ l ı ḳ Sağlık. 15b-4.

s.-a 6a-6.

s.-da 45b-10.

s.-dağı 8a-9.

s. bul- 15b-4.

s a ġ s ı ġ a n Saksağan.

s. kanı P58b-10.

s ā ḥ ı b-i s ö z (Ar.-T.) Söyleşi. 61a-14.

s a ḥ c (Ar.) Sıyrılıp irinlenmek.

s.-ile 99b-7.

s. eyle- 95b-13.

sahhāc-ı em'ā 'barsak iltihabı' 21a-12.

s a ḥ k (Ar.) Ezmek.

s. et- 46b-2,114b-4.

s a ḳ a l Sakal. 152a-2.

s.-a 22a-13,38a-1.

s a ḳ a n ḳ ū r (Yun.) Timsah. P104a-5.

s ā ḳ ı t (Ar.) Bütük,kesik.

s. ol- 16b-2.

s a ḳ ı z Sakız. 6a-13,8b-8,12b-6,74b-4,40b-1,170b-4.

s.-ıladur 22b-5.

s a ḳ m ū n i y ā (Yun.) Sahmudiye otu. (krş.maḥmūde)

41b-10,53a-4,126a-10,139a-6,167a-2.

s a k s ı Saksı. (krş.sıfal) 144a-1.

s a l y a ; s a l y a r Salya. 63a-13,93a-14.

s.-lar 66b-10.

s a m ġ (Ar.) Zamk; türlü ağaç ve bitkilerin özsularının katılaştırılmasından elde edilen ve hekimlikte kullanılan zamklar.

s.-ıla 100a-7.

s.-ı arabī 'yabani badem ağacından elde edilir' 58a-10,70b-1,96b-1,169b-4.

s a m ū r (Far.) Samur.

s.-ıla 84a-9.

s a n c- Sançmak.

s.-larısa 127b-1.

s a n c a- Sancımak.

s.-mak 45a-13.

s.-makdur 34b-11,35a-11.

s. sanca agrı- 80a-4.

s. sanca gel- 35a-1,45b-2.

s a n c u Sancı.

s.-lara 75a-3.

s.-lu 104a-8.

s.-sı 115b-11.

s. agrısı 21a-8.

s a n a v b e r (Far.) Çam fıstığı ağacı.

s. yemişi 'çam fıstığı' 144a-10.

s a n a v b e r-i h i n d ī (Far.) Hintardıcı. 69a-6.

s a n d a l (Ar.) Sandal ağacı. Kırmızı,ak,sarı gibi birkaç türü olan bir ağaç. 14a-13,39b-12.

s.-ıla 14b-13.

tohm-ı s. 96a-5.

kızıl s. 118a-5,155a-7.

şarāb-ı s. 72b-6,74a-4.

şarāb-ı sandaleyn 14b-13,96a-8.

s a r' (Ar.) Sara hastalığı. 31b-1.

s. renci 92a-10.

s a r a r- Sararmak.

s.-dur 2b-4,6a-4.

s a r d (Ar.) Soyuk. 147a-4.

s a r ı m s a k Sarmısak. 2a-11,20a-15,29b-15.

s a r m a ş u k Sarmaşık. 73b-10,76b-12,104a-11.

s. tohmı 124a-13.

s.-un yaprağı 87b-8.

s. yemişi 131a-4.

s a r p Sarp.

s. ol- 38a-15.

s. sirke 13b-12,68a-7.

s. süci 125b-4.

s a r u Sarı. 2b-12,3b-12.

s. mūm 70a-2,86b-1.

s. su 19b-14.

s. ton 80b-9.

s. zac 134a-2.

s. zerniḫ 59a-8,73a-6,129b-9.

s a r u b o y a Sarıboya fidanı. (Serratula tinctoria) 81b-14,49a-15.

s a r u h e l Ī l e (T.-Ar.) Sarı helile. (Terminalia citrina) 10a-6.

s.h. kabı 90b-7,185b-1.

s a r u k Sargı.

s.-dan 146a-5.

s.-ını 146a-4.

s a r u l ı k Sarılık hastalığı. 32a-5,81b-2.

s a r u r a k Sarımsı. 61a-3.

s a r u s a ğ ı Sarıya çalan,sarımsı. 136a-9.

s a ʿ t e r (Ar.) Kekik. (krş.güyegü otı) 20a-14,22a-5, 47b-3,131a-7.

s a y a ğ ı Tereyağı. 19a-8,72a-2.

s.-la 102b-10.

s.-yla 141b-13.

s a y r u Sayrı,hasta. 7a-14,15b-5.

s.-ya 9b-4.

s.-yı 82b-3.

s a y r u l ı k Sayrılık. 16a-15,116a-5.

s.-lar 2b-1,

s.-larda 9b-4,15a-15.

s.-ı 43b-12.

s.-ına 16a-9.

s.-lara 20a-1.

s e k b Ī n e c (Far.) Salataliğa benzer bir bitki ve bu bitkinin zamkı. (Sagapenon) (krş.samg-ı arabī) 114a-9.

s e b z (Far.) Yeşil. 57a-4.

s e c m e Cüzzamlı.

s.-lerden 7b-2.

s e d e r (Far.) Göz kararmak. [..ve seder ki göz kararmakdur..] 37b-7.

s e d e f (Ar.) Sedefotu. (Ruscus graveolens) (krş.sezāb) 101a-13.

s.-ı 55b-6,132b-8.

s.-ıla 25a-15.

s e f e r c e l (Ar.) Ayva. (krş. ayva)

şarāb-ı s. 9b-14,75a-5.

şarāb-ı s.-yi hām 96a-7.

rubb-ı s. 167b-9.

s e f Ī d-m ü h r e (Far.) İtboncuğu. (krş. it boncugı)48b-13.

s e g i r- Seğirmek.

s.-mek 36a-10.

s.-ye 50b-1.

s e h e r (Ar.) Uykusuzluk. 37a-14.

s.-e 44a-14.

s e h d Ī (Ar.) Bir tür kellik. 140b-8.

s e h l (Ar.) Hafif.

s. dut- 37a-3,72b-1.

s. gör- 93b-14.

s e k i r d e n Uca kemiği, pöç. 119a-3.

s e k t e (Ar.) Sekte, kalp krizi. 41b-1,93b-14.

s e l e sü'l-e v l (Ar.) Sidiğini tutamama hastalığı. 32b-1,102b-7.

s. -de 101b-11,102b-12.

s.-i 102b-13.

s.-ün 102b-15.

s e l Ī ḫ e (Ar.) Aselbent sakızı; bir tür peleseng ağacından ve katırkuyruğundan elde edilen ve birkaç türü olan tıbbi bir zamk. 43a-8,70a-10.

s. kabı 179a-6.

kışr-ı s. 165b-5.

s e m i r t-; s e m ü r t- Semirtmek.

s.-mek 153a-13.

s.-ür 17a-11,17b-3,19a-7,21a-12,22a-11,25b-10.

s e m m (Ar.) Zehir. 149b-12,151b-6.

s.-e 151b-7.

semmū 147b-7.

s.-lerden 149a-13.

s e m ü z; s e m i z Semiz. 4a-9,6b-9, 11b-4.

s. et 4b-11,20a-14,21b-4.

s. kaz eti 108b-7.

s. koyun eti 5a-1.

s. kuzı eti 108b-7.

s. oğlak eti 108b-7.

s. tavuk eti 5a-1,108b-7.

s e m ü z l i k Semizlik,şişmanlık.

s.-içün 40b-15.

s e m ü z l i k Semizotu. (krş.semüzlik otı; semüz otı)

s. suyı 129b-5.

s e m ü z l i k o t ı Semizotu. (krş. semüz otı)

s.o. aşı 129a-2.

s.o. tohumı suyı 102a-12.

s e m ü z o t ı Semizotu. 28a-15.

s.o. müzevveresi 121b-6.

s.o. tohmı 66a-11.

s e n b i y ā d e (?) /..senbiyādeyi yumşak dögeler hall ola gül yağına karışdurup uyuza dürtseler../ 131b-1.

s e n b ū s e (Far.) Bir tür lahmacun. 31a-5.

s e n d e r ū s (Ar.) Ardıç zamkı. (Callitris quardrivalvis) 46a-11,97a-6.

s e p i- Sepilemek.

s.-ler 77b-6.

s e r ç e Serçe. 8a-3.

s.-ler 74b-5.

s. eti 11a-8,17b-14,84a-6,105a-15.

s. kanı 55b-1.

s. ödi 47b-6.

s e r ç e p a r m a k Serçe parmağı. 13b-14,112b-7.

s e r e ṭ ā n (Ar.) Kanser. 173b-12.

s.-lara 174a-1.

s e r g ü l e (Far.) Bir tür şahtere. (krş.şaytarac)

s. dibi 130b-10.

s e r s ā m (Far.) Dalgınlık ve zihin bulanıklığı veren bir tür beyin hastalığı. 122a-13.

s.-a 19b-6,27b-2.

s.-dan 16a-12.

s.-luya 44b-5.

s e r v a ğ a c ı (Far.-T.) Selvi ağacı.

s.a. budağı 119b-9.

s.a. kozağı 56b-9.

s.a. yapraği 145b-11.

s.a. yemişi 109a-2.

s e t Ī r e (?) Siter (?). 84a-3.

s e v d ā (Ar.) İnsan vücudunu oluşturan dört öğeden biri. 2a-3, 2b-1,18a-13.

s.-dan 73a-4.

s.-nuŋ 2a-9.

s.-ya 185a-13.

s.ehli 22b-1.

s.-vī kişi 19b-3.

s.-vī mizac 4b-15,11b-6.

s e v i n- Sevinmek.

s.-mek 5b-10, 16b-10.

s.-miş 3a-4.

s e y e l ā n (Ar.) Akın, akış.

s.-ın 55a-5.

s e y e k Kırık çıkık tahtası, kırık çıkı ın sarıldığı tahta.

s.et- 146a-3.

s e z ā b (Ar.) Sedefotu. (krş.sedef) 8b-14, 38b-10.

s. yağı 94a-8, 103a-3,152b-8,175a-8. /mo sezābı döreler ve sıkalar suyın çıkaralar İki yüz direm ya üç yüz direm ol sudan bir çölmeğe kovalar üzerine yüz direm zeyt yarın kovalar ve sol kadar kaynadalar ki suyı gide yağ kala./ 175a-8.

s ı- Irmak.

s.-r 26a-12

s ı f ā l (Far.) Satsı, (krş. saksı) 144a-1.

s ı f l (Ar.) Posa, işe yaramaz kısım.

s.-ın 21a-4,23b-11,182b-5,185a-4.

s ı ḥ h a t (Ar.) Sağlık. 1b-6.

s.-i ayn 'göz sağlığı.' 47a-4.

s ı ğ a- Sığamak,ovmak.

s.-ya 8b-12,9a-12.

s ı ğ a l a Kara günlük otu. (krş.mī a) 129a-11.

s ı ğ ı n Yabani geyik,yabani sığır.

s. geyik eti P103a-14.

s ı ğ ı r Sığır. 18a-14.

s. aşığı 88b-7.

s. beynisi 85b-6,87a-11.

s. böğregi yagı 73a-9.

s.ihcüği iliği 101a-4,173b-5.

s. kanı 143a-6.

s. ödi 40b-15,90a-6,101a-7.

s. sidüği 132a-1.

s. südi 19b-7,21a-3, P104b-14.

s. tersi 118b-6.

s. tezegi 84b-4,118b-5.

s. yağı 154a-11.

s. yoğurdı 98b-11.

s. yoğurdı ayranı 73b-8,74a-7.

s ı ğ ı r d i l i Sığırdili. (krş.gāvzubān) 10b-3,11b-5.

s.d. dibi 71a-8.

s.d. suyı 78a-13,155b-14.

s ı ğ ı r ḳ u y r u ğ ı Sığırkuyruğu. (krş.māhī zehre)
119a-12,158b-5.

s.ḳ.-nuŋ dişisi 87a-10.

s ı k ı n d u Özsu, sıkılarak çıkarılan meyva suyu.

s.-sı 67a-14.

s.-sın 47a-8.

s ı k l (Ar.) Tortu, artık. 3b-8.

s ı n- Kırılmak.

s.-an 145b-13.

s ı n d u Makas.

s.-yıla 167a-2,183b-7.

s ı n u k Kırık. 145b-4.

s.-ı 6b-3.

s ı r ç a Sırça. 66b-8,91b-2,118b-11,167b-8,171b-5,186a-12.

s. çanak 66b-1.

s.-lu kab 164b-9,184b-12.

s ı r t l a n Sırtlan.

s.-uŋ gözi 48a-5.

s ı t m a Sıtma. 15b-15,120a-13.

s.-lar 124b-4, 170b-3.

s.-lu 125b-15, 158a-13.

s.-yiçün 125b-9.

s.-ya 125b-12.

s. nevbeti 13b-3.

s ı v ı k; s ı v u k Sıvı. 3b-7,20a-8.

s ı y r ı l- Ayrılmak.

s.-sa 61a-5.

s ı z- Sızmak.

s.-ıŋ bal 167a-3.

s ı z ı Sızı.

s.-lara 118b-11.

s.-sı 114b-12.

s ı z l a- Sızlamak.

s.-r 114b-9.

s.-ya 113b-7.

s i d ü k Sidik.

s.-i 22a-8.

s.-ile 132a-2.

s. dutılması 104a-1.

s.-i turmaz 'krş.selesü'l-bevl' 104a-4.

s. yolı 21a-5.

s. yolındaġı taş P102b-1.

s i ğ i l Sigil. 138a-13.

s.-e 107b-11.

s.-i 138b-14.

s.-ler 33a-7,136a-4,138a-13.

s i k e b ā c (Far.) Sirke,et ve bulgurdan yapılan bir yemek.
127a-10.

s i k e n c ü b ī n (Far.) Sal, şeker veya türlü meyvaların özsularından yapılan bir grup şurup.
7b-9,9b-12,72a-2.

s.-ile 23a-9.

s. şükkeri 7b-9.

s.-i buzūrī 80b-5,81a-1,117b-11,181b-8.

Ḳ.kerefes tohmı on iki direm rāziyāne tohmı anīsōn on sekiz direm kūsnī yigirmi dört direm bu mecmū-

ın kesr edeler beş yüz yigirmi direm süciden dönmiş sir kede ısladalar ve yüz yigirmi direm su katalar andan kaynadalar sıkalar bin iki yüz direm şeker katup kıvama getüreler./ 181b-8.

s.-i rāsenī /.. rāseni alup yapragın yuyalar pāk ola andan sonra uvacık tograyalar iki yüz mıskāl ol togranmış rasenden üç yüz mıskal eyü sirke içine koyalar kırk gün sirke içinde tura andan sonra sirke içinden çıkaralar sirkeyi sāf edeler ol sāfī sirkeden ne denlü alsalar anun agırınca bir buçuk eyü şeker koyalar ve iki anun agırınca eyü bal koyup kaynadalar kıvama getüreler./ 188a-14.

s.-sādec 123b-13,181b-6.

s.-i seferceli /..hōş kokulu ayvaları kabın ve çekirdegin arıdalar dögüp sıkup bir batman suyın alalar ve eyü sirkeden bir rıtl ve ak şekerden bir rıtl yumşak odıla kaynadalar./ P183b-13.

s.-i unsulī 117b-11,134b-3,181b-13. /..evvel yabān soganın ki ana basal-ı unsulī derler kaynadup süzüp anun suyıyla sikencübin bişdürürlerse ki kıvama getüreler şarāb-ı unsulī ola./ 181b-13.

s i l l (Ar.) Verem,tüberküloz. 20a-1,126b-2.

s.-e 73b-4.

s.-i 73b-1.

s. renci 71b-9,73a-14.

s i m s i m (Ar.) Susam. 8b-14,22a-10,175b-12.

s. yağı 22b-1.

s.-i mukaşşer 'kabuksuz susam' 180a-6.

s i ŋ- Sinmek,sindirilmek.

s.-e 5a-6.

s.-er 16b-14,20a-4.

s.-medin 4a-13.

s i ŋ- Sinmek; kendine çekmek; görünmez olmak.

s.-e 39a-12.

s.-ince 116a-13.

~~s i n m e k~~ Sinmek.

~~s.-i 47b-10.~~

s ī n ī (Far.) Tepsi,sini. 186a-11.

s i ŋ i r Sinir. 94a-3.

s. -ler 9b-15.

s.-lere 4b-5.

s.-leri 31b-13.

s.-lerinde 59a-10.

s. ağrıları 137b-8.

s i ŋ i r-; s i ŋ ü r- Sindirmek.

s.-icidür 48b-7.

s.-ürler 17a-5.

s i ŋ i r l ü ot Sinirotu. (Plantago major) (krş.baga yaprağı; lisānü'l-hamel) 39b-5.

s i ŋ i r l ü c e ot Sinirotu. (krş.sinirlü ot) 68b-3.

s.o.-uŋ dibi 126b-4.

s.o.-uŋ köki 138a-9.

s. yaprak 60a-4.

s. yaprak toğmı 110b-14,100a-14.

s i n ā m e k ī (Ar.) Sinameki. (Cassia acutifolia) 10a-5,41b-3,65a-4,114a-12,169a-7,183b-15.

s. kabı 183b-15.

s. yaprağı 90b-8.

şerbet-i s. 182b-10.

s i p İ d-m ü h r e (Far.) İtboncugu. (krş.it boncugı)108a-4.

s i p i s t ā n (Far.) Sipistan ağacı. 41b-5,72a-1,62a-7.

s İ r (Far.) Sarmısak. (krş.sarımsak)

s. gülābı 'sarmısak çiçeği suyu' 178b-6.

s i r k e Sirke. 5a -4,13a-13,20b-7,74b-1,81b-8,116a-6.

s.-den 188b-2.

s.-sini 154a-3.

s.-nün posası 139a-8.

s. merhemi 143a-4,173b-9.

sarp s. 13b-12,68a-7.

s i r k e Bit yavrusu, parazit. 40a-1.

s İ s ā l i y ū n (Yun.) Rezeneye benzer yeşil yapraklı tıbbi bir bitki. (krş. encüzān) 171a-11.

ma cūn-ı s. 42b-10.

s İ s a l i y ū s (Yun.) Bkz.sīsāliyūn. 163a-12.

s i v i l c i Sivilce. 137a-9.

s.-ler 2b-9,16a-12,136a-5.

s.-lere 6b-1.

s.-lü 146b-15.

s İ s e n b e r (Yun.) Marsama otu. (krş.marsama) 39b-14.

s i z ü r- Süzmek.

s.-eler 109a-8.

s o ğ a n Soğan.

s.-ı 21b-10.

s.-ıla 18a-14,156a-1.

s. suyı P104a-14,106b-15,153a-10.

s o ğ ı l c a n Solucan. 46b-11,93a-13.

s.-ı 68b-10.

s.-ıdur 51b-6.

s o k- Isırmak,zehirli hayva sokması.

s.-sa 29a-3,149a-1.

s.-ucı 151a-7.

s o l ı- Solumak.

s.-mak 36a-6.

s.-ya 72b-11.

s o r- Emmek.

s.-alar 76a-3,149b-10.

s.-an 149b-10.

s o r ı ş- Emişmek.

s.-a 97a-12,185b-11.

s o r ğ u n a ğ a c ı Sultani söğüt.

s.a.-nun yapraġı 153b-13.

s o v u- Sovumak.

s.-mak 16a-15.

s.-ya 20b-8.

s.-yınca 16b-13.

s o v u k Sovuk. 5a-14,174b-3.

s. ġeç- 156b-10.

s. mizāclu 17b-15.

s. müferrihler 180a-14.

s. tılalar 116a-15.

s. vur- 156b-11.

s o v u ḳ l ı ḳ Sovukluḳ. 3a-7.

s o v u t- Sovutmaḳ.

s.-ıcı 4b-12,19b-11.

s ö ğ ü l m e Söğülme, ḳızartma. 97b-14.

s.-si 42b-4.

s ö ğ ü t Söğüt aġacı.

s. aġacı 85b-13.

s. aġçuġı 123a-11.

s. aġacı küli 132b-10.

s. çıbıġı ḳabı 138a-6.

s. suyı 81b-13.

s. yapraġı 11b-11.

s. yapraġı suyı P102b-6.

s ö y ü n- Sönmeḳ.

s.-medük kirec 129b-8,173a-2.

s ö y ü n d ü r- Söndürmeḳ.

s.-e 161a-7.

s.-ür 127a-2.

s u Su. 5a-1.

s.-da 101a-12.

s.-lar 5a-5.

s.-lu 5a-12.

s.-nuŋ 5b-1.

s.-suzla 7a-11.

s. yolı 'ırmaḳ yolu' 101b-11,104b-3.

s u b ū r (Ar.) Sivilceler. 136a-5.

s u'ā (Ar.) Topalaḳ,ḳıkboġum. (ḳrş.topalaḳ) 58b-13.

s.-ı hindī 107b-3.

s u d ā' (Ar.) Paşagrısı.

s.-a 35a-2.

s.-ı ḥarrā 36a-12.

s u f ū f (Ar.) Toz ilaç. 100a-3,172a-9,172b-1.

s.-lar 110a-12.

s.-ları 33b-13,171b-11.

s. et- 114b-5.

s.-ı tīn 'incirden yapılan ilaç' 96a-14.

s u l b (Ar.) Hızlı. 124b-3.

s u m ā k (Ar.) Sumak ağacı ve tohumu. (Rhus Coriaria)
6a-12,52b-15,74a-15.

s.-ıla 21b-15.

s. aşı 14b-11.

s. müzevveresi 106b-5.

s. suyı 167b-9.

ḫām s. 59b-15.

s u m ū m (Ar.) Zehirler.

s.-a 151b-8.

s.-dan 149a-12.

s ū n ū ḫ ū ş (Yun.) Humma türlerinden; sürekli ateş. 120b-2.

s u r ḫ (Far.) Kırmızı.

merhem-i s. 108a-9,172b-4.

s ū r ı n c ā n (Far.) Suruncan. (Colchicum autumnale)
(krş. ağır kesdāne) 11a-1,166a-9.

ḥabb-ı s. 115a-5,117a-2.

ma'cūn-ı s. 115a-5,166a-9.

s u s a m (Yun.) Susam. (krş. simsim)

s. tohmı P104a-3.

s. yağı 154b-2,145b-5.

s u s a- Susamak.

s.-mak 2b-13.

s.-yıcak 64a-15.

s u s a l ı k Susuzluk. 21a-3,27b-6.

s u s a t- Susatmak.

s.-ur 2b-5,18b-15.

s ū s e n (Far.) Zambak. (Lilum elegans)

s. dibi 41b-3,65a-8.

s. tohmı 150b-5.

s. yağı 78b-9,102a-8.

s. köki 'ak behmen' 43a-5.

s u s ı ç a n ı o t ı Su yüzlerinde biten bir tür ot. 84b-11.

s u s u z l ı k Susuzluk. 3b-5.

s u t e r e s i Suteresi. (Nasturtium officinale) 41a-4.

s ū t Ī r a Bir tür ilaç. (krş. mahlas-ı exber) 170b-11.

s ū'u'l-h a ż m (Ar.) Sindirim bozukluğu. 130a-15.

s.h.-a 179a-15.

s ū'u'l-k ı n y e (Ar.) Bir tür karaciğer hastalığı. 82a-13.

s u y a r p u z ı Su yarpuzu. 110a-14.

s ü b ā t (Ar.) Dalgınlık. 45a-2.

s.-a 17b-8.

s. renci 29b-4.

s ü c i Şarap. 18b-5,25b-1,31a-6.

s.-den 51a-4,91a-10.

s.-ye 154a-9.

s.-yile 18b-13,81b-15,104a-6.

s. buḫārı 94a-11.

kızıl s. 29b-6.

sarp s. 125b-4.

s ü d Süt. 5a-4,19a-1,105a-9.

s.-de 180b-12.

s.-i 81b-8.

s.-ile 43b-4,103b-12.

s.-ler 20a-9.

s.-lerden 20a-9.

s.-lü 31a-4.

s. cevheri 44b-14.

s. çürügi 19b-11,79b-2,126b-3.

s. dişi 133a-9.

s. kesügi suyı 87a-8.

s. kesil- 81b-8.

s ü d d e (Ar.) Tıkanıklık. 6b-8,16b-14,74a-9.

s.-si 21a-14.

s.-sin 19b-2.

s.-yi 29a-7,71a-1,71b-10,181b-2.

s. et- 20a-9.

s ü d l ü g e n Sütleğen. (Euphorbia) 19b-13.

s. süḍi 149a-4.

s u d u k Sidik. (krş.sidük)

s.-i dutıl- 102b-4.

s. yolı 92b-10,156a-6.

s ü g Tilkitaşağı. (krş.husyetü's-ga'leb) 58b-12,59a-3, 38a-2,P59a-14,P59b-3.

s ü g l i n Sülün. 4a-9.

s. eti 18a-1,81b-5.

s ü k k e r Şeker. 24b-2.

s.-i 7b-9.

s.-ile 10b-10.

s ü l e y m ā n ī m a c ū n ı Bir tür macun. 164b-1.

[..tāze hevīcün kabın soyalar özdegin bıragalar bıçagıla kazıyalar ya mermer havānda dögeler tancireye koyalar üzerine bal dökeler gol kadar ki örtüle arkun od edeler ta ki suyı buharı gide andan katalar dārçīnī sünbül mastakī üçer direm zencebīl beş direm ak büber eftīmūn sürıncān birer direm cevz-i buvā za firān birer direm mukl-ı azrak iki direm bunları yumşak dögeler andan kepçeyile karışduralar ta ki gökçek karışa(..) evet bunı evvel şerbetile bişürmek gerek andan sonra balın koymak gerek edviyesin dahı ol vaxt karışdurmak gerek..] 164b-4.

s ü l ü k Sülük. 30a-2,66b-6.

s. dut- 132b-3,141b-5,140a-15.

s ü m ü k Sümük. 115a-11.

s ü n b ü l (Ar.) Sümbül. (Hyacinthus) 43a-8,76a-6.

s.-ile 75a-8.

s ü n b ü l (Ar.) Çiçek.

s.-i tīb 171b-3.

s.-i asārūn 165b-4.

s ü n b ü l-i h i n d Ī Hintsümbülü.(Nardostachys jatamansi) 165a-6.

s ü n p ā r e (Far.) Zımpara. 56b-11,144a-5.

s ü ŋ ü k Kemik. 145a-1.

s.-i 146a-12.

s.-leri 124b-1.

s ü n ū n (Ar.) Diş ve diş etleri için ilaç ve macun olarak kullanılan bileşimler. 56b-2,59a-2.

s ü r- Sürmek.

s.-icek 22b-7.

s.-seler 21b-8.

s ü r m e Sürme. 46a-13,101a-14,186b-6,170b-14.

İsfahānī s. 135b-2.

s ü r t- Sürtmek.

s.-seler 47b-10.

s ü r ü k (Far.) Domuz uyuzu, bir tür uyuz. 129b-12,137a-13.

s ü r ü n- Sürünmek;ilaç sürünmek.

s.-eler 129b-12.

s ü s t (Far.) Gevşek, güçsüz. 2b-13,6b-2,4b-6.

s. et- 19a-8,22a-13.

s. eyle- 24b-9.

s. ol- 120a-3,171a-5.

s ü s t l ı k (Far.-T.) Güçsüzlük,gevşeklik.

s.-ın 17b-14.

Ş

ş ā f (Far.) Türlü hastalıklarda makattan kullanılmak üzere yapılan fitiller. 101b-5.

ş.-ıla 36a-13.

ş.-ları 162b-1.

ş. dutun- 107a-2,112b-7.

ş. et- 106b-15.

ş. götür- 13a-9,101a-8.

ş. götürt- 6a-11.

ş.-ı māmīşā 38b-3,46b-5.

ş.-ı zaḫīr 'dizanteri için fitil' 99b-7,110b-8.

ş ā h t e r e; ş ā h t e r e c (Far.) Şahtere otu. (Fumaria officinalis) 60a-15,91b-8.

ş.-ile 185a-12.

ş.-yile 80b-15.

ş. suyı 95a-7,128b-13.

ş. şarābı 154b-9.

ş ā h ī k ü m r e n (?) Bir tür bitki(?) 70b-10.

ş ā h ī n (Far.) Şahin.

ş. ödi 51b-8.

ş a ḥ m (Ar.) Et; meyva ve sebze eti.

ş.-i hanzal 'ebucehil karpuzu içi' 42b-11,57b-14, 94a-1,107a-3,176b-7.

ş a ḳ ā ḳ u l (Far.) Yabanhavucu, çarkıfelek. 112a-10.

ş a ḳ ā y ı ḳ ı l'n-n u'm ā n (Ar.) Gelincik çiçeği 153b-3, 127b-12.

ş a ḳ a n ḳ ū r b a l ı ḳ Bir tür balık. P103a-15.

ş a ḳ Ī ḳ a (Ar.) Yarımbaşağrısı, migren. 40a-6.

ş a l ġ a m (Far.) Şalgam. 8a-2,71a-4,72a-5.

ş.-ıla 18a-14.

ş.-un 92b-12.

ş. aşı 4b-15.

ş. toḫmı 23a-1.

ş ā m ş a ḳ ı z ı Bir tür sakız. 118a-3.

ş a r ā b (Ar.) Şurup, şerbet. 187b-9.

ş.-da 101b-1.

ş.-dan 117a-4.

ş.-larda 6a-9.

ş.-ıla 171b-4.

ş. terkībi 184a-10.

ş.-ı amrūd 'armut şurubu' 187a-7.

ş.-ī afsentin 80b-14,187a-14. /..kuru üzüm nebīzinden ya bal nebīzinden beş rıtıl ve kefi alınmış bal iki rıtıl bir sırçe kaba koyalar ve dahı kust ve mürr ve mastakī ve afsentīn-i rūmī dörder direm azhır ve sazec-i hindī ve sünbül-i tīnīb ve kızıl gül ve sabr ve gārīkūn ikişer direm iri dögülmiş ya firān bir direm bir pāre latīf beze bağlayalar ol nebīzün içine bırağalar ol kabun ağzın bağlayup yedi gün güneşde koyalar./ 187a-15.

ş.-ı ās 'mersinyemişi şurubu' 9b-13,14a-4,69b-15,72b-6

ş.-ı ʿasel 'bal şerbeti' 74a-4.

ş.-ı azrār 102b-11.

ş. bābūnec 145b-3.

ş.-ı benefsec 161b-3,183b-11. /..beş direm buyān üç direm şeker yigirmi beş direm buyānı kuvveti suya çıkınca kaynadalar benefşeyi koyalar ta elliye altmışa degin sâyalar dahı indüreler süzüp suyın içeler../ 183b-12.

ş.-ı benefsec-i mükerrer 9a-15,10a-9,14a-12,185b-2.

ş.-ı benefşe 'krş.şarāb-ı benefsec' 72b-3.

ş.-ı besfāyic 6a-9.

ş.-ı dînārî 'Ateşli hastalıklarda ve mide hastalıklarına karşı kullanılan bir tür şurup' 182a-13.

ş.-ı enār 'yabani nar şurubu' 187a-4.

ş.-ı encübār 14b-13,96a-3,103b-8,106a-6.

ş.-ı gül 88b-14.

ş.-ı hummāz 9b-11,11b-4,74a-12,161b-4,184b-13. /..şarāb-ı līmūn ve şarāb-ı hummāz bunları sıkalar suyın süzeler bir tancireye koyalar kaynadalar kefin alalar ve şekeri suyıla şerbet edeler ve tancirede yumurda ağıyla erideler bir limun suyına dört şeker katalar arkun odıla kıvama getüreler../ 184b-13.

ş.-ı harîr 11b-4.

ş.-ı hasek 101b-15,103b-5.

ş. haşhāş 72a-4.

ş.-ı harnūb 'keçiboynuzu şurubu' 134a-5.

ş.-ı hindubā 9b-12,74a-12.

ş.-ı hıṣrım 9b-12,13b-7.

ş.-ı hıṣrım-ı muna'na' 'nameli hısrım şurubu' 75b-1.

ş.-ı ıccāṣ 'erik şurubu' 10b-7,80b-6.

ş.-ı ʿıneb 'üzüm şurubu' 184b-4.

ş.-ı kāsnī 76b-4.

ş.-ı kāẕī 'Hurmaya benzer bir bitkinin şurubu' 55a-1.

ş.-ı kışr-ı aṣl-ı hindubā 8a-10,80b-5,82b-9,121b-3.
/.altmış direm kasni dibi kabın otuz altı direm nīm-kūft dögülmiş kāsnī tohmıyla kaynadalar süzeler yüz direm gül suyı yüz direm kāsnī suyı ki sık bezden süzülmiş ola yüz direm gavzuban suyın katalar beş yüz direm şekerile kıvama getüreler../182a-5.

ş.-ı līmūn 'terkibi için, bkz. şarab-ı hummaz' 8a-11,9b-11,74a-13,116b-14,184b-13.

ş.-ı nīlūfer 8a-11,10b-8,161b-4.

ş.-ı necīl 'ayrıkotu şurubu' 103b-6,101b-15.

ş.-ı utruc 'turunç şurubu' 155b-7.

ş.-ı rībās 9b-11,121b-14,186b-12. /.suḳu rībāsdan döğeler sıkup suyın çıkaralar arı kazanda kaynadalar ta üç ülüden birisi kalınca ak şekerden ol mıkdar katalar ki hoş-ta m ola bişüreler ta cüllab kıvamına gelince../ 186b-13.

ş.-ı rummān 'nar şurubu' 13b-6,69b-15.

ş.-ı rummān-ı hāmıż 121b-14,102b-11.

ş.-ı rūmmaneyn 'ekşi ve tatlı nar şurubu' 185a-13.

ş.-ı rummāneyn-i muna nā 75a-15,122b-7,182a-1.
/.ekşi nār suyıyla talu nār suyın karışduralar ma nā ıla kaynadalar kefin alalar sonra süzüp şekerile kıvama getüreler ammā yüz direm nār suyına elli direm şeker katalar../ 182a-3.

ş.-ı reyḥān 183a-3.

ş.-ı sandal 72b-6,74a-3.

ş.-ı sandaleyn 14b-13,96a-8.

ş.-sefercel 9b-14,75a-5.

ş.-sefercel-i ḫām 96a-7.

ş.-ı sikencübīn-i buzūrī /.kāsnī tohmı rāzyāne tohmı kerefes tohmı ve bunlarun dibi beşer direm mecmū ın kesr edeler yüz direm sirkeye elli direm su katalar bir kabda ıslayalar bir gün bir gece tura andan sonra kaynadalar şol kadar ki su gide sirke kala andan süzeler yüz diremine iki yüz direm şeker katalar kıvama getüreler./ 182a-12.

ş.-ı sikencübīn-i sefercelī 8a-12.

ş.-ı sıfīd 125a-9.

ş.-ı şāhtere 128b-15.

ş.-ı temürhindī 9b-11,185a-2.

ş.-ı tuffāḥ 'elma şurubu' 8a-11,10b-12,11a-3.

ş.-ı verd-i mükerrer 9b-15,10a-9.

ş.-ı verd-i ṭarī 8a-11,9b-11,74a-13.

ş.-ı verd-i ṭarī-yi mükerrer 14a-2.

ş.-ı ʿud 8b-8,187a-10. /.alalar ūd-ı hindī beş vakiyye irirek döğeler ve bir gün bir gece ısladalar altı rıtıl su içinde bişüreler yumşak odıla ta ki sülüsü gide andan sonra süzeler dahı dört rıtıl şeker katup kıvama vereler andan sonra iki kıvāt müşk katup isti māl edeler./ 187a-11.

ş.-ı ʿunnāb 9b-12,72a-2,116b-14,184a-15.

/.arı ʿunnābı ıssı suda ısladalar andan sonra

kaymadalar kuvveti çıka elile ovalar bir ince kalburdan süzeler suyının yüz diremine otuz direm şeker katalar kıvamı getüreler./ 184a-15.

ş.-ı ustuḫudūs 11a-5.

ş.-ı usūl 10b-13,11a-5,14a-5,158a-5,182a10.

/. kāsnī dibi kabı rāzyāne dibi kabı kerefes dibi kabı onar direm kebere dibi on beş direm çekürdeği çıkmış kızıl üzüm kırk direm rāzyāne tohmı kerefes tohmı anison kāsnī tohmı yigirmişer direm kaymadalar süzeler beş yüz direm balıla ya şekerile kıvamı getüreler./ 182a-10.

ş.-ı zūfā 73a-2, 67a-6, 187b-5. /. ak encīr hurmā buyān dibi ve kerefes dibinün kabı ve tohmı ve rāzyāne dibinün kabı ve tohmı ve kuru zūfā onar direm buy ve yarpuz ve farāsiyūn ki türkçe yaban kendenesi derler beşer direm persiyāvşān yedi direm yumşak odıla bişüreler şeker katup kıvamı getüreler./ 187b-6.

ş a ṭ r u'l-ğ ı b b (Ar.) Bir humma türü. 121a-2, 125a-6.

ş a v ṣ a (Ar.) Karın ve kaburgalar altında sancı şeklinde beliren bir hastalık.

ş.-ya 72a-3.

ş a y ṭ a r a (Far.) Kantaron otu, (krş.sergüle; ş a h t e r e). 57b-15,131b-10.

ş.-i hindī 107a-14.

ş ā z i n e (Ar.) Kantaşı. 67a-1.

ş e b (Far.) Çap. 57a-4,100b-12,138b-12.

ş e b-i y a m ā n Ī (Far.) Göztaşı. 55b-11,102a-14.

ş e b-k ū r (Far.) Gece körlüğü. 47b-7.

ş e c e r e t ü'l-ġ ā r (Ar.) Defne ağacı. (krş.dehmşüt; defnī agacı) 69a-3.

ş e f t ā l ū (Far.) Şeftali. 24a-10,80b-12.

ş. çekürdegi suyı 50b-8.

ş. çekürdegi yagı 50b-8.

ş. yapraġı suyı 50b-9.

ş e h v e t (Ar.) Şehvet, cinsel istek. 7a-3,60a-1.

ş.-i 179a-1,188a-4.

ş.-süzlik 171b-13.

ş.-i cimāᶜ 105a-5,171a-6.

ş e h-d ā n e (Far.) Kenevir tohumu. 41a-8.

ş e k e r Şeker. 10a-11.

ş.-i 12b-10.

ş.-ile 20b-3,70a-3,168a-1.

ş. şerbeti 142a-5.

ş.-i tabarzad 54a-12,66b-7,70b-4,169b-12.

ş.-i süleymānī 114b-2.

şekerü'l- usrī 57a-1.

ak ş. 10a-14.

barmak ş. 54a-14.

kızıl ş. 27b-6.

ş e k e r k a m ı ş Şekerkamışı. 27b-7.

ş e l Ī ş ā (Far.) Felç ve organ çarpıklıgı gibi hastalıklarda kullanılan bir tür ilaç.

ş.-yı mesbengūş 42b-12.

ş e n ḫ ı y ā r (Far.) Acur. (Cucumis anguria) 26b-5,76b-4. 116a-15.

ş.-ı 11b-7.

ş. toḫmı 102a-3.

ş. toḫmı içi 70b-2,172a-6,184a-13.

ş. toḫmı sūdi 76b-5,111b-11.

ş e r ā y ı ṭ (Ar.) Koşullar.

ş.-ıyla 45a-3.

ş e r b e t(Ar.) Şerbet; şurup.

ş.-ine 36a-14.

ş.-ler 9b-8,180b-7.

ş.-lerden 10b-7.

ş.-lerle 14a-9.

ş.-lerüŋ 1b-11.

ş.-i sināmekī 182b-10.

ş e r ḥ a (Ar.) Yarık.

ş.-eyle- 142b-6.

ş. yagı 19a-11.

ş e ş- Çözmek.
ş.-eler 146a-5
ş.-meyeler 13b-12; 145b-10,146a-4

ş e ş i l- Çözülmek.

ş.-düŋinden 89b-4.

ş i f ā (Ar.) Sağlık, iyileşme. 23b-7.

ş.-dur 24b-10.

ş. bul- 43b-4.

ş Ī ḥ (Far.) Yavşanotu. 56b-11.

ş.-i ermenī 'sarı yavşan' 93b-6.

ş Ī r-b a ḫ t (Far.) Susam yağı. 176b-5.

ş i r d e n Şirden. 55a-6.

ş Ī r-ḫ ı ş t (Far.) Kudrethelvası. (krş.oğlan aşı)
6a-11,10a-8,14a-1,22a-3,153a-5,182b-15.

ş.-ıla 78b-4.

ş Ī r e (Far.) Şıra; türlü meyvaların özsuyu. 135b-13.

ş.-sin 184b-4.

ş.-ye 183a-7.

ş. küpi 30a-9.

ḫām ş. 135b-12.

ṣāfī ş. 135b-13.

ş i r Ī n e; ş i r Ī n e c (Far.) Bir tür kellik. Suluca.
(krş. sa fa) 139b-14,140b-1.

ş Ī r ū ğ a n (Far.) Şırlağan. (krş.şīr-baht) Susam yağı.
9a-7,19b-1,71b-7.

ş.-dan 21b-10.

ş.-ıla 30b-2,76a-7.

ş. yağı 153b-1.

ş i ş Şiş. 13a-10.

ş.-e 6b-2.

ş.-i 73a-6.

ş.-ler 2a -13,136a-5.

ş.-leri 17a-9,19a-11,25b-1.

ş.-inün 115b-11.

ş i ş- Şişmek.

ş.-en 16a-9,142a-13.

ş.-mekdür 33b-1,62b-8.

ş ī ş e (Far.) şişe.
ş.-ye 20b-8.
ş. çek- 15a-10,64b-5,140b-13.

ş i ş e k Şişek; iki yaşında koyun.
ş. koyun eti 124b-15.
ş. eti 4a-8,8b-10.

ş ō r b ā; ş ō r v ā (Far.) Çorba. 6a-9.
ş.-lardan 9a-1.
ş.-lu 5a-2.
ş.-sın 14b-7,46a-2.

ş ü k r ā n (Ar.) Uyuşturucu maddeler. 118a-6.

ş ü k ū f e (Far.) Çiçek.
ş.-i azġır 167a-1.

T

ṭ a ʿ ā m (Ar.) Yiyecek, besinler. 4a-15,5b-14,75a-9.
ṭ.-ı 4a-14.
ṭ.-ıla 6a-8,104a-4.
ṭ.-ıladur 26b-7.
ṭ.-un 4a-15.
ṭ. iştahāsı 2b-11,6b-4,16a-9.

ṭ a b a n Taban, ayak tabanı.
ṭ. ġicisi 119a-14.
ṭ. aġrısı 32b-15.

t. ét- 23a-1.

t. renci 87a-5.

t. şiş- 86a-8.

t. şişi 82b-3.

t a l a- Isırmak.

t.-dı 148a-5.

t.-duğına 19b-6.

t.-yanuŋ 33a-13.

t a m- Damlamak.

t.-up 96b-9.

t a ʿ m (Ar.) Tad.

t.-ından 12b-7.

t a m a k Damak.

t. şiş- 188a-10.

t a m a r Damar. 3a-11,94a-3.

t.-ıdur 13b-8.

t.-lar 3a-7,25b-6,45a-13.

t.-lara 2a-3.

t.-larından 82a-15.

t.-ı 115b-2.

t.-lar intilāsı 101a-1.

t a m l a- Damlamak.

t.-sa 103b-10.

t a m l a Damla. 47b-4.

t a ʿ ā d (Ar.) Adet görme,regl; doğalma.

t. ét- 103b-12.

t. ifrāṭı 83b-5.

t a m z u r- Damlatmak.

t.-alar 15a-13.

t.-ıcak 29a-5.

t.-salar 20a-2.

t a ŋ Tan, tan zamanı.

t.-lacak 3b-1.

t a n c Ī r e (Ar.) Tencere. 183b-10.

t.-yi 185b-7.

t a n y ı z Kulak güvüldüsü. 177b-8.

t a r f a (Ar.) Ilgın ağacı, (krş. kej; ılgun). 60a-13.

t a r ḫ a n a Tarhana.

t. aşı 31a-1.

t a r ḫ ū n (Ar.) Tarhun. (Artemisia dracunculus)
8b-10,12b-4,75b-3.

t.-dan 89b-10.

t. tohmı 23a-4.

t a r l ı ğ a n- Bunalmak,sıkılmak.

t.-a 43b-13,75b-7.

t.-mak 122a-4.

t.- up 16a-13.

t.-ur 16a-5.

t a r t- tartmak.

t.-alar 129b-14.

t a r u Varı. 22b-5,73b-1.

t. etmeği 17a-9,85a-2,100b-7.

t a s t a s Parça parça, yarık,yarık. 61b-12.

t a s a Tasa.

t. çetin- 92a-12.

Edebiyat Fakültesi
Kütüphane Müdürlüğü

t a s a l a n- ʿasalanmak.

t.-an kişi 79a-12.

t a ş Taş.

t.-cuğaz 43b-7.

t. çölmek 21a-7.

t. eyle- 21b-9.

t. havān 186b-11.

t a ş r a ʿaşra, dışarı. 50a-15.

t a t Tad.

t.-suz 4b-7.

t a t- Tatmak.

t.-maya 22a-15.

t a t a r k u r ğ ı Tatarcık. 32a-12,93b-11,167a-6.

t a t l u ʿatlı. 2a-7,2b-8,6a-15,17a-3.

t.-yıla 21b-2.

t. alma 79a-3.

t. alma turpı 125b-5.

t. kirāz 25a-9.

t. nār 47a-15,180a-3,76a-3.

t. nār şarābı 72b-3,73a-4,80a-8.

t. tūt 24a-5.

t. bādām 9a-7,10a-11,25b-9,70a-1,127a-7.

t a t r a n b ū Şgulotu, turuncan. (krş.bādrencbūyā)

43a-6,73b-11,93a-2.

t a t ū r a (Yun.) Datula. (Datura stramonium) 44a-12.

t ā ʿ u n (Ar.) Veba.

93b-8,157b-1.

t.-a 127a-2.

t.-un 157b-13.

t. renci 157a-1,158b-12.

t a v a Tava.

t.-da 59a-3,154a-11.

t a v a r Tavar.

t.-un hāyası 55a-6.

t a v ş a n Tavşan.

t. boku 139b-4.

t. eti 8a-4,18b-6.

t. kanı 154a-10.

t. māyası 110b-8.

t. ödi 52a-1.

t. turpı 143b-3. 'havuç'

t a v u k Tavuk. 4a-9.

t. eti 17b-5.

t. kavurması 78b-8.

t. kebābı 96b-5.

t. maslūması 11a-5.

t. yahnı 9a-9,76a-13.

t. yumurdası 104b-12.

t a y ı n d ı r- Kaydırmak.

t.-up 109b-15.

t e b ā h (Ar.) Bozuk, harap. 83b-1.

t e b ā ş ī r (Ar.) Bombu şekeri. Nintkamışı şekeri.

49a-4,76b-3,70b-3.

kurs-ı t.-i kamıri 'bkz.kurs' 74a-14,96a-8,129b-3, 134b-1,158a-1,170a-8.

kürs-ı t.-i ḥummāzī 'Bkz.kurs' 74a-13,95b-3,170a-13.

lu'ūk-ı t. 'Bkz.lu ūk' 172a-5.

t e f r Ī ḥ (Ar.) Ferahlandırma.

t. et- 37a-13.

t e k m Ī d (Ar.) Sarmak, sıcak bezle sarmak. 94a-8.

t e k e ʿeke. 55a-4.

t. bagrı 44b-12.

t e k e s a k a l ı Tekesakalı. (krş.kıstındūs; lihyetü't-teys) 98b-15,143b-5.

t.s. suyı 170b-7,172b-12.

t e l y Ī n (Ar.) Yumuşatmak. 14a-2,34b-13.

t. et- 64b-7.

t. eyle- 117a-13.

t.-i ṭabīʿat 35b-15.

t e m r e g ü Temriye. 131b-6.

t e m ü r h i n d Ī (Far.) Demirhindi. (Tamarindus indica) 6a-10,10a-5,80b-14,132a-15.

t.-yile 76b-6.

t. suyı 57b-10.

t. şarābı 153a-5.

şarāb-ı t. 9b-11,185a-2.

t e n (Far.) Ten.

t.-i 6b-8.

t.-in 126a-8.

t.-ün 118b-15,130a-11.

t.-ünden 20b-10.

t. mizācı 94b-11.

t e n ā s ü l ā l e t i (Ar.) Penis.

t.a.-ne 101b-12.

t e n ā v ü l (Ar.) Yeme, içme.

t. et- 34b-14.

t e n d ü r ü s t (Par.) Sağlam. 6b-11,18b-15.

t. ol- 159a-14.

t e n d ü r ü s t l i k (Par.-T.) 26a-2,27b-9.

t e n k ī y e (Ar.) Şırınga, şırınga etmek.

t.-den 138b-11.

t. et- 39a-1,138b-11,103b-1.

t.-i beden 128b-2.

t e nn ū r (Ar.) Tandır.

t.-da 16b-12.

t.-ı 17a-12.

t. isi 131a-3.

t. sakısı 140b-4.

t e p s i Tepsi.

t.-yile 186a-11.

t e r (Par.) Körpe, taze. 2a-9,4b-10.

t.-dür 2a-5,18b-12.

t. et- 21a-4.

t. yaglar 36b-4.

t e r e Tere. (Anethum graveolens) 3b-4.

t.-lerden 8a-4.

t. tohum 112b-11.

t e r e n c ü b ī n; t e r e n c ü b ī n (Par) Basra balı, Andretnelvası. (krp.şir-hıgt) 10a-9,44a-1,161b-5, 168b-7.

t.-den 135a-8.

t.-ile 14a-1.

t e r e ş ş ü h (Ar.) Sızma. 83b-1.

t e r e y a ğ ı Tereyağı. 4a-10.

t e r m i y e (Yun.) Acıbakla. (Lupinus termis) 93b-8.

t e ş e n n ü c (Ar.) Sinir büzülmesi, spazm. 41b-13, 61a-12, 94a-2.

t.-den 61a-11.

t.-i intilāi 61b-2, 94a-7.

kuru t. 94a-5, 94b-1.

t e ş h ī ş (Ar.) Teşhis, tanı.

t.-i emrāz 1b-7.

t e t r e (?) 149a-6.

t e z e k Tezek.

t.-iyle 52b-14.

t ı b b (Ar.) Tıp. 1b-4.

t.-un 1b-10.

t ı f l (Ar.) Bebek, çocuk. 11b-15.

t ı l ā (Ar.) Sürdürerek kullanılan ilaçlar. 94a-13.

t.-dur 170a-12.

t.-sına 117a-1.

t. et- 114b-12, 116a-6, 39a-3, 82b-1.

t. eyle- 101a-3.

soğuk t.-lar 11ba-5.

t ı r n a k Tırnak. (krş. tırnak)

t.-ına 119b-1.

t ı r t a b ū s (?) Bir tür bitki (?). 4a-11.

t i r y ā ḳ (Ar.) Panzehir olarak kullanılan bir grup
macun. 58a-2.
t.-dan 78b-7.
t.-dur 19a-10.
t.-ı afa'ī 152b-11.
t.-ı ekber 'krş. tiryāḳ-ı fārūḳ' 35a-5,42b-11,157a-14.
t.-ı arba'a 42b-10,76a-6,89b-2,118a-1,165a-12.
t.-ı fārūḳ 'krş.tiryāḳ-ı ekber' 9a-2,56a-5,157a-14.

t ī n ī (Ar.) Bağta incir çekirdeğine benzer sivilceler
biçiminde beliren bir tür kellik. 141a-4.

ṭ ī n (Ar.) Kil, çamur.
ṭ.-i ermenī 'kilermeni denilen bir tür çamur' 167b-7.
ṭ.-i mahtūm 'bir tür kil' 97b-8,151b-8.

t ī z (Far.) Sert, keskin. 2a-10,7b-6,162b-12,170b-3.

t i z Tez, çabuk.
t. tiz 9a-12.

ṭ o ğ- Doğmak.
ṭ.-a 9a-5.
ṭ.-sa 9b-1.

ṭ o ğ a n Doğan.
ṭ. eti 90a-4.
ṭ. kaynağı 90a-3.

ṭ o ğ r a- Doğramak.
ṭ.-yalar 100b-2.

ṭ o ğ u r- Doğurmak.
ṭ.-a 22a-4.
ṭ.-acak 9a-11.
ṭ.-mak 3a-6.

t.-mağı 29a-8.

t.-ucak 9a-12.

t o ḫ m (Far.) Tohum, tane.

t.-ın 11a-5.

t.-lar 174b-5,70a-15.

t.-ı sandal 'sandal tohumu' 96a-5.

t.-ı turp 131b-11.

t o ḫ m e (Far.) Mide şişkinliği. 75a-9. Gastrit.

t.-si 6b-2.

t. et- 78a-6.

t. eyle- 25b-11.

t. ol- 27b-1,138a-4.

t o ḫ m e l u (Far.) Gastritli. 6b-3.

t o ḫ m e k ā n (Far.) Semizotu. (krş.semiz otı)
10b-10,45b-12,74a-13,77a-2.

t.-ıla 76b-3.

t. sıkıntusı 67a-14.

t. suyı 78a-13.

t. ıldi 102a-3.

t. tohmı 180b-1.

t. tohmı şīresi 2103b-4.

t o k Tok. 6b-7.

t.-la 115a-7, 259b-6.

t o k ı n- Dokunmak.

t.-ma 28b-11.

t o k l u k Tokluk.

t.-ı 40a-3.

t o l a- Dolamak.

t.-ya 60b-9.

t o l a t o l a g e l- Derlemeye baglamak.

t.t. g.-e 5b-6,6b-4.

t o m a l a n Kantar. 27a-9,49b-1,149a-6.

t o m u r- Sigmek, donmak.

t.-amuŋ 55b-7.

t.-masında 31b-6.

t o n Giyecek, giysi.

t.-lar 60b-9.

t o n- Donmak, durgunlaşmak.

t.-dugın 47b-3.

t.-masına 47b-2.

t o n d u r- Dondurmak, durgunlaştırmak.

t.-ur 47b-4.

t o ŋ u z Domuz.

t. ödi 141b-12.

t o ŋ u z b a ş ı :Bir tür çiban. 137a-5.

t o p a l a k : Kırkboğum, topalak. (Cyperus Longus)

(krş.su d) 56b-9, 58b-13, 64a-1,76a-1,79b-2,109b-15

t o p u k : Topuk. 32b-12

t.-a 113b-7,117a-9

t.-uŋ 113b-8

t.ağrısı 'nikris' ".. topuk ağrısında ki ana nikris derler" 114b-7

t o y : Toy kuşu.

t.eti 152a-9.

t o y m a k Kavun tırmalamak.

t.-ın 43b-10.

t o z Toz.

t.-dan 67a-8.

t ū b (?) 181a-5.

t u d a k Dudak. 33b-5, 82a-13.

t u f f ā h (Ar.) Elma. (krş.alma)

şarāb-ı t. 10b-2,11a-3,8a-11.

t u h r (Ar.) Temizlenme

t.-ından 110a-4.

t u l k u k Tulum,Tuluk.

t.-ı 83b-8.

t.şuyı 83b-7.

t u l u ŋ Şakak.

t.-lar 45a-13.

t.-larına 38a-10.

t.-lar ṭamarı 49b-15.

t u m a ğ ı Nezle. 2b-3.

t u r a k o t ı Dereotu. (krş.Rāzyāne)

t.o.-yıla 11a-9,13a-7.

t.o.dibi 90a-4

t.o.güli 101b-9.

t.o. şuyı 82a-10,65a-14.

t.o. tohmı 175a-2.

t.o. yağı 77a-10,145b-3,174b-14.

_..taze suşan yarı bir rıtıl turak otı tohmı sekşen dirhem bu ikisini bir büyük şişeye koyalar yirmi gün mikdarda tura ki yarıla mürebbā ola andan sonra şişeler içti mal edeler./ 175a-2.

t u r ġ u r- Durdurmak.

t.-ur 40a-3.

t u r m u s (Yun.) Acıbakla. (krş. termiye) 93b-8,88b-4.

t. otı 129a-7.

t. unı 128a-8.

t u r n a Turna.

t. ödi 47b-14,51b-9.

t u r p Turp. 28b-14,93a-10.

t.-ı 103b-12.

t.-uŋ 29a-2.

t. suyı 51b-8.

t. tohmı 22b-9,128a-5,11a-10.

ak t. 41b-3.

hām t. 84a-5.

kara t. 128b-4.

tohm-ı t. 131b-11.

t u r ş ī (Far.) Turşu.

t.-ler 75a-6.

t.-lerden 20b-1.

t.-lerile 25b-4.

t u r u n ç Turunç. 4b-13,14b-3,71b-12.

t.-ı 105b-5.

t.-uŋ 24b-15.

t. eti 76b-11.

t. kabı 3b-6,8b-11,24b-14,75a-1,76b-7.

t. kabı aġrabı 74b-5.

t. kabı ād-dānı 98b-11.

t. rubbı 77a-12.

t. suyı 121b-7.

t. şarābı 185b-3.

t ū t (Far.) Dut.

t. ağacı köki 108a-7.

t. ağacı kabı 86b-3.

t. yaprağı 154a-12.

t. şarābı 62a-10.

t.-ı çīnī 60b-10.

tatlu t. 24a-5.

t u t m a ç Tutmaç. 31a-8,82b-13.

t ū t ı y ā (Far.) Gözotu, (Euphrasia officinalis).
49a-2,101b-8,52a-10.

t.-ya 49a-11.

t u z Tuz. 22a-6.

t.-ıla 25b-11.

t ū z e r ī (Ar.) Çalıcıotu, tuderiç, (Sisymbrium officinale

ak t. 179a-8.

kızıl t. 179a-8.

t u z l u Tuzlu. 2a-10,4b-6,13b-5.

t.-nun, 4b-8.

t. balīam 72a-13.

t. peynīr 20b-5.

t. su 102b-4,105b-4.

t. zeytūn 77b-2.

kara t. 132b-3.

t ü [illegible] 154a-6.

t.-süz 154a-6.

t ü k ü r- Tükürmek.

t.-mekten 18a-12.

t.-eler 13a-8.

t ü r b ü d (Yun.) Türbitotu. (İpomoea turpethum)133a-8.

t.-i hindî 91a-15.

t.-i hindî-yi mücevvef 166a-11.

ak t. 41b-8,70a-10.

kara t. 149a-5.

t ü r t- Sürmek.

t.-mekdür 37b-7.

t.-seler 20b-9.

t ü t s i Tütsü. 39a-8.

t ü t ü n Duman,buhar. 4a-2.

t.-den 67a-8.

t.-i 73a-13.

t.-üne 49a-12.

U

uç Uç.

u. ver- 136b-15.

uçuk Çocuklarda görülen bir tür sara, havale (krş.Ümmü's-sıbyān) 43a-13.

u.-dur 161b-1.

u.-ı 38a-2.

u.-ınun 43b-9,162a-7.

u.-nuŋ 93b-14.

u. çut- 43a-13.

u. renci 161b-9,162a-7.

ʿūd (Ar.) Ud ağacı. Birkaç türü olan bu ağacın, kökü toprağa gömülerek bir yıl kaldıktan sonra çıkarılır ve çürümeyen kısmı ilaç olarak kullanılır. 6a-14,11b-12,14a-13,74b-4.

ʿū.-ı ḫām P59a-4.

ʿū.-ı belesān 165b-6.

ʿū.-ı hindī 187a-11.

ʿū.-ı ḳamarī 179a-13.

ʿū. şarābı 78b-5.

şarāb-ıʿū. 8b-8,178a-10.

ʿūd ı's-ş a l ī b (Ar.) Ayıgülü, şakayık. (krş.baladı otı) 162a-4,168b-13.

ʿu f ū n e t (Ar.) Kötü koku.

ʿu.-in 55a-5.

ʿu.-içün 127a-1.

u n Un. 30a-14.

u.-yla 28a-6.

u. işleri 31a-9.

u ş a t İyice, iyi. 173a-14,P58b-10.

ʿu n n ā b (Ar.) Kızılcıkde ağacı, üvez ağacı. (Sorbus Aucuparis) 4b-14,71b-8,80b-14,184a-15.

ʿu.-da 26a-2.

ʿu. müzevveresi 136a-15.

ʿu. şuyı 72b-4.

ʿu. yaprağı 12b-5.

şarāb-ıʿu. 5b-12,72a-2,116b-14.

ʿ u n s u l (Ar.) Adasoğanı. (Scilla maritima)

ḥall-ı ʿu. 93b-4.

luʿūk-ı ʿu. 68b-6.

u n u t s a k l ı k Unutkanlık. 38b-14.

u r Ur, timür. 52a-4.

ur- İlaç sürmek.

u.-alar 75b-15.

u.-ıcak 30a-14.

u.-ı ḳoy- 48a-2,51b-12.

u r ū k s ū f ā (Ar.) Zerdeçöp otu. (krş. zerdeçūb) 140a-7.

u r u z o t ı (Ar.-T.) Pirinç. 39b-2.

u.o. suyı 147a-9.

ʿ u s ā r e (Ar.) Özsu.

ʿu.-sin 47a-8.

ʿu.-ye 177b-10.

ʿu.-i afik 169b-11.

ʿu.-i lihyetü't-teys 'tekesakalı özsuyu' 101a-14.

ʿ u s e y l e m e (Ar.) Basilik ven damarının elin arka kısmına yayılan bölümü.

ʿu.-den 80b-13,81a-11.

ʿ u s r (Ar.) İdrar güçlü ü. /~.zahmetile inemeye usr derler./ 102a-2.

usru'l-bevl 83a-7,103b-9.

u s Akıl,us.

u.-ı 13b-6,42b-7.

u s t ı r a (Ar.) Ustura.

u.-yıla 131a-1.

u ṣ ṭ u ḫ u d ū s (Yun.) Karabaşotu, keşişotu. (Lavandula Stoechas) 43a-5,91b-12,102b-8,169a-1.

berk-i u. 'keşişotu yaprağı' 166a-4.

mac̱cūn-ı u. 166b-11.

şarāb-ı u. 11a-5.

u ṣ ū l (Ar.) Meyanköku. (krş.buyan dibi'

mā'ü'l- u. 62b-6,74a-7.

şarāb-ı u. 10b-13,11a-5,14a-5,138a-5,182a-10.

u ş a ḳ (Ar.) Uşak ağacı. (Derema ammoniacum) 101a-8.

u.-ı 68a-6,71a-10,104a-9.

u ş n ā (Ar.) Aşaç yosunu, ketencik. (Mesocus aboreus) 167b-1, P164a-4.

u ş n ā n (Ar.) Çöğenotu,sabunotu. (Saponaria officinalis)

u.-ıla 129a-12.

u ṭ u r ġ ā z (Far.) Mıltıt ağacı. (krş.mıltīt) P103b-7,127a-4,144a-9.

u.-ı 38b-12.

u v a ḳ Ufak, küçük. 56b-11.

u y a n u ḳ Uyanık. 6a-3.

u y a n u ḳ l ı ḳ Uyanıklık.

u.-dan 8b-1,45b-9.

u y ı- Uyumak. (krş.uyu-)

u.-mamak 30a-9.

u.-mayup 6a-3.

u y k u Uykı. 6b-1,26b-11.

u y k u s ı z l ı ḳ Uykusuzluk.

u.-dan 17b-1.

u y u- Uyumak.

u.-mak 2b-13.

u.-maya 11b-13.

u y u ḳ l a- Uyuklamak.

u.-ıcak 63a-7.

u y u ḳ l a t- Uyuklatmak.

u.-ur 44b-4.

u y u ş- Uyuşmak.

u.-mak 61a-12.

u.-mış 54b-12.

u.-mış kan 102a-6.

u y u z Uyuz. 13b-5,16b-15,128b-9.

u.-a 129b-6.

u.-ı 6b-1,125a-14.

u.-içün 129b-12.

u.-uŋ 33a-5,128b-9.

u. eyle- 24a-2.

irialü u. 177b-11.

keçi u.-ı 129b-13.

yaş u.-a 131a-13.

ʿu ẕ v (Ar.) Orman. 33b-1,143a-15.

u.-ḍaḍur 42a-9.

ü

ü k g ü g (Ar.) Na bo an,Küçük. (Succuta) 124a-12.

ü l ü Kısım, pay. 139a-13,153a-6.

ü.-de 132a-6.

ü.-den 11b-3.

ü.-si 63a-3,11b-3.

ü m m ü'ş-ş ı b y ā n (Ar.) Üçuk. (krş. uçuk) 43b-11,162a-6.

ü n Ses, ün.

ü-i 83b-9.

ü.-den 91b-5.

ü.-si 66a-15,91b-5.

ü r e- Ürümek, it havlaması.

ü.-r 148b-1.

ü.-mez 147b-11.

ü ş e t- Düşürmek.

ü.-üp 59b-6.

ü.-ür P103a-12.

ü ş e n- Üşenmek.

ü.-e 35b-10.

ü.-mek 122a-3.

ü ş ü-; ü ş i- Üşümek.

ü.-mesi 156b-12.

ü.-mek 123b-6.

ü.-meye 156b-13.

ü ş ü t- Üşütmek.

ü.-en 127a-3.

ü y ü- Uyumak. (krş.uyu-)

ü.-mek 53b-11.

ü z i l- Kesilmek, kopmak.

ü.-e 42a-9.

ü z ü l- Üzülmek.

ü.-meyeler 8a-7.

ü z ü m Üzüm. 4a-10,4b-2,23a-5,124a-12.

ü. rubbı 54b-12.

ü. suyı 107a-15.

ü. şîresi 'şıra' 77b-11.

ü. yapragı 154a-13.

ak ü. 183a-5.

kara ü. 23b-13.

kızıl ü. 11a-2,23b-8.

kuru ü. 8b-15,23b-4.

V

va cʿ-ı m a f ā ṣ ı l (Ar.) Eklem agrısı. (krş.bendük-geler agrısı) 32b-13,18b-6,116b-11.

v.m.-a 22b-11.

v.m.-da 116a-1.

v.m.-dan 118a-10.

v.m.-ı 152a-5.

v a f k (Ar.) Kazımak, resm etmek.

v. et- 120a-1.

v a ḥ ş a ş (Ar.) Ürperme, korkma, bir tür hastalık.

v.-a 167a-13.

v a ḥ ş Ī z e k (Ar.) Yavşan türlerinden bir bitki, horasani adıyla da bilinir. 93b-7.

v a k i y y e (Ar) Okka. Dört yüz dirhem agırlıgında bir ölçü. (krş. okka) 50a-2,81a-6,166b-7.

v.-den 187a-3.

v.-si 179a-4.

v a r a' (Ar.) Itbongusu. (krş. it boncugı; sefid-mühre) 48b-13.

v a r ṣ a m a Keklikotu. (krş. marṣama; sīsenber)
45a-3,98b-1,104b-7.

v a ş a k (Ar.) Çadırugağı denilen bir tür zamk. 102a-8.
v.-ı 102a-9.

v a z a ş a (Far.) Kaya keleri, bir tür zehirli kertenkele.
149a-7.

v e b ā (Ar.) Veba. (krş. ṭa ūn) 160a-1.
v.-dan 158a-1.

v e r d (Ar.) Gül.
ġarāb-ı v.-i mükerrer 9b-15.
ġarāb-ı verd-i ṭarī 'taze gül şurubu' 8a-11,9b-11,
116b-15.
ġarāb-ı v.-i ṭarī-yi mükerrer 14a-2.

v e r e m (Ar.) Hiş. çiban. (krş. çıban) 76a-4.
v.-dür 86a-9.
v.-lerden 61b-5.
v.-lerine 188a-1.
v.-lerün 136a-10.
v.-i balġamī 158a-1.
v.-i bevāsīr 18a-8.
v.-i sevdāvī 156a-6.
v.-i mi'īde 75b-4.
v.-i mak'ad 14a-8.
ciğer v.-i 73b-12.

v e s v ā s (Ar.) Vesvese.
v.-a 170b-12.

v e z i n (Ar.) Ölçü.
v.-de 5a-6.

v i l ā d e t (Ar.) Doğum.
v.-i 153a-13.

v i r i b i- Ulaştırmak, iletmek.

v.-meye 83a-15.

v.-ye 83a-12.

v u r- İlaç sürmek. (krş.ur-)

v.-ıcak 64a-5.

v u r ı k o y- İlaç sürmek.

v.-alar 110b-13.

Y

y a b ā n (Far.) Yabani dışarı.

y.-a var- 7a-13,16la-11.

y a b ā n b a k l a s ı Acıbakla. (krş turmus) 71a-14.

y.b. kabı 60a-6.

y a b ā n e ş e ğ i Yabaneşeği. (krş.kulan) 47a-2.

y a b ā n h a r d a l ı Yabani hardal otu. 126a-7.

y a b ā n k ā s n Ī s i Yaban marulu. 74a-7.

y a b ā n k e n d e n e s i Bkz.farasiyun. 187b-8.

y a b ā n k e ş ū r ı (Far.) Yabanhavucu. (Pastinaca sativa)

y.k. yaprağı 143b-2.

y.k. suyı 150b-13.

y a b ā n ş o ğ a n ı Adaşoğanı. (krş. ungul)

y.ş.-ın 141b-4.

y.ş.-yla 143b-14.

y a b ā n y a r p u z ı Yabani yarpuz. (krş.tağ yarpuzı) 79a-12.

y ā b ı s (Ar.) Kuru. 22a-7, 89a-7.

y.-dür 21a-15.

y a ġ Yağ. 45b-8.

y.-ı 15a-11,20a-4.

y.-ıla 18b-5,70b-15.

y.-ın 21b-8,111a-7.

y.-lar 174a-15.

y.-lardan 15a-13.

y.-lu 111b-6,174b-11.

y.-ınuŋ 4b-9.

y.-suz 51b-12,100b-1.

y a ġ- Yağmak.

y.-ar 68a-2.

y a ġ m u r Yağmur. 5a-14.

y a ġ r Yağr, sırtın yukarı kürek kısmı.

y.-ın 66a-3,66a-5,170b-15.

y.-ına 66a-7,106a-14.

y a ḫ n ī (Par.) Yahnî. 5a-2.

y a ḫ ş ı İyi. 179b-11.

y a k- Vücuda tedavi amacıyla yakı veya herhangi bir ilaç yakmak.

y.-alar 9a-10,75b-11.

y.-ıcak 22b-5.

y.-salar 18a-10.

y a k ı Yakı. 112b-1.

y.-da 22b-2.

y.-lar 172b-4.

y.-ları 33b-13.

y. ėt- 21b-14,21b-3,136a-1.

y. yıl- 17b-10,140b-1.

y ā ḳ ū t (Ar.) Yakut.

y.-ı 178b-2.

y a l a- Yalamak.

y.-ya 150a-7.

y.-ma ṭuz 59b-2.

y a l a t- Yalatmak.

y.-alar 10b-13.

y a n a ğ r ı s ı Zatülcenp, akciğer zarı iltihaplanması.

y.a.-na 170b-15.

y a ŋ a ḳ Yanak. 72a-14.

y a n b a ş ı Kalça kemiğinin üst kısmı, uca kemiği. 113b-7.

y.b.-ndan 113b-7,117a-8.

y.b.-ları P104b-10.

y.b. zaḥmeti 113b-5.

y a n b a ş ı a ğ r ı s ı Siyatik. (krş. ırku'n-nisa)

y.a.-na 29b-7.

y.a.-n 113a-3.

y a n b u l Bir tür kilim.

y. kurdı 'güve' 149a-7.

y a ŋ ş a ḳ Geveze, çok konuşan. P58b-11.

y a n ṭ a ḳ (?) Bir tür bitki. 76b-13.

y a p r a ḳ Yaprak.

y.-ı 22b-11,104b-6.

y a r Sağlya. (krş.selyar)

y.-ı 33a-8,76a-4.

y.-ın 63b-2.

y a r- Yarmak.

y.-alar 64b-11.

y a r a Yara.

y.-dan 143a-1.

y.-nuŋ 143a-10.

y a r a ḳ ā n (Ar.) Sarılık hastalığı. 80b-13,81b-4.

y.-a 27b-13,81a-4.

y.-dadur 80b-1.

y.-ı 18a-15,20b-10.

y.-lunuŋ 28b-14.

y.-luya 68a-6.

y. renci 81b-5.

y.-ı asfar [Z.ya ni göze ve sevdeye sarılık düşmek.] 80b-1.

y.-ı esved [Z.ya ni göze ve sevdeye karalık düşmek.] 80b-2,81a-9.

aṣḥāb-ı y. 82a-2.

y a r a m a z Yaramaz, kötü.

y.-dur 16b-15.

y. ḳan 100b-9.

y. ṭomalan 'zehirli mantar' 149a-6.

y. mantar 'zehirli mantar' 149a-7.

y a r a s a Yarasa.

y. beynisi 47a-6.

y. ḳanadı 131a-4.

y ā r e (Yun.) Genellikle müsnil olarak kullanılan bir grup ilaç. (krş. ayāric) 91b-15.

y.-yi 63a-3.

y.-i fayḳarā 'bkz.ayaric-i fayḳara' 167a-10,169a-15.

nabb-ı y. 56b-6.

y a r ı l- Yarılmak.

y.-masına 22a-12.

y.-mak 154b-7.

y.-makdadur 154b-7.

y.-up 154b-12.

y a r ı n d a s ı Devrisi gün. 116a-12.

y a r p u z Yarpuz. 38b-10,77b-14.

y.-ı 104a-1,156a-1.

tag y.-ı 'yaban yarpuzu' 94a-10,110a-14,163a-5.

su y.-ı 110a-14.

y a s d u k Yastık.

y.-ın 53b-12.

y ā s e m Ī n (Far.) Yasemin. 11b-12,40b-3.

y. yagı 34b-4,51b-13,78b-9,131a-9.

y a s s ı Yassı. 54a-15.

y.-ca 169b-7.

y a ş Yaş.

y. balık 60a-1.

y. hurmā 71b-14,77a-14,79b-15,105a-13.

y. kabak 116a-15.

y.kabak kazındusı 75b-8.

y. kişniz suyı 65a-6,116b-15,163b-14.

y.köz köki kabı 66a-12.

y. kurmā 'yaş hurma' 54b-13.

y. mersīn yaprağı 100b-13.

y.peynīr 20b-3.

y. uyuz 131a-13.

y a ş a r- Yaşarmak.

y.-an 47b-4.

y.-makdadur 36a-9.

y a t ı ' u Kötü. 76a-11.

y. ol- 76a-11.

y ā v ş ā n (Yun.) Yavşan otu. 125b-12.

y a v u z Yavuz, kötü, fena.

y.-dur 3b-13,16a-13.

y.-ın 16a-8.

y. buhrān 15b-13.

y. yılan şok- 149b-2.

y ė g r e k Daha iyi. 5a-9,83a-3.

y.-dür 19a-4.

y.-i 17a-9.

y e k b i n ī (Far.) Fesleğen çiçeği. (Ocimum basilicum)

y. suyı 161a-13.

y ė l Yel, mide, barsak yeli. 3b-13,7a-13,8b-13.

y.-lü 29b-9,108b-13.

y. tut- 17a-7.

y. eyle- 17a-2,16b-14,21a-15,73a-7.

y ė m i ş Yemiş, meyva.

y.-ler 23a-10,174b-11.

y.-lerden 7b-9.

y ė n- Oyulmak, inmek.

y.-meye 30a-11.

y.-düşine 58a-6.

y.-miş diş 30a-11.

y.-ür bag 'oyulan çıban' 30a-11,137a-8.

y e n ; e ş Yen eş. 67b-10,73b-2.

ırmak y.-ı 151b-7.

yėlin Hayvan memesi, meme 55a-6.

y ė r l ü Kalıcı, yerli. 42a-8.

y e ş b (Ar.) Yeşim taşı. 178b-3.

y e ş i l Yeşil. 3b-4.

y. çoğan 107a-12.

y. kertenkele 139b-4.

y. mermer 173a-14.

y. ot 19b-13.

y. zāc 55b-10,85b-8.

y e y n i Yeni, hafif. 5a-6,16a-9.

y.-cekdür 18a-2.

y.-dür 5a-14.

y e y n i r e k Yenice, taze.

y.-dür 17a-11.

y e y n i- Yenilenmek.

y.-mek 89a-7.

yė y e s i Yeme isteği, iştah. 76a-4.

y ı ş- Engel olmak.

y.-ar 30a-10.

y ı l a n Yılan. 149a-1.

y.-nun 149b-11.

y. eti 113a-1.

y. ödi 149a-7.

y. soḳ- 22b-8,25a-15,149b-1.

yavuz y. soḳ- 149b-2.

y ı l a n b ı ç a ḳ ı Yılanyastığı. (Arisarum vulgare)

y.b.-nun 4[illegible]a-10,71a-13.

y ı l a n s a r ı s a ḳ ı (?) 71a-15,154a-9.

y ı l a n b ö n e ü ü (?) bir kür bitki. 12[illegible]a-5,

131b-11,141a-14.

y ı l ğ u n Ilğın ağacı. (krş.alğun) 87b-12.

y ı r t ı c ı c a n a v a r Yırtıcı hayvan.

y.c.-lar 18a-4.

y ı y Koku.

y.-lardan 156b-2.

yı y- Kokmak.

y.-mış 259b-2.

y.-ır 4a-3,5a-14.

y.-ıya 259a-1.

y ı y ı c ı Kokucu. 62a-10.

y ı y l a- Koklamak.

y.-mak 9b-5.

y.-ya 11b-12.

y ı y l a t- Kotlatmak.

y.-alar 8b-4,14b-1,155a-6.

y.-mayalar 123b-3.

y i ğ i t Sıhhatlı, güçlü. 6b-11.

y.-lerde 133b-2.

~~A n i n ~~ ~~hayvan cenesi. 55a-6.~~

y o ğ u n Kalın, yoğun. 116a-4.

y o ğ u n l u k Koğunluk.

y.-ı 13b-14.

y.-unca 13b-15.

y o ğ u r- Koğurmak.

y.-a 56b-6.

y.-alar 112b-7.

y o ğ u r t Koğurt. 2a-9,5a-4,20a-12.

y.-ı 1ba-3.

y.-dan 157a-7.

y.-ıladur 25b-5.

y.-ıla 5a-3.

y. ayranı 100a-9.

y o l- Yolmak.

y.-alar 149b-1.

y o ŋ ı l- Yontulmak.

y.-mış 11a-12, 168a-9

y u b ū s e t (Ar.) Kuruluk.

y.-e 3a-8.

y.-de 16b-11.

y.-den 27a-3.

y.-i 18b-4.

y u t- Yutmak.

y.-a 15a-3.

y.-alar 13a-8.

y.-arken 66a-9.

y.-ıbile 64b-3.

y.-mamak 64a-9.

y.-amamak 64a-8.

y u f k a İnce. 16b-11.

y u f k a l t- İncəltmek.

y.-ur 28b-9.

y u m r ı Yumru. 127b-1.

y.-sına 127b-1.

y.-yı 62b-1.

y u m ş a k Yumuşak.

y. ol - 119b-10.

y. [illegible] 'hıy.ulmc-i leyyinc' 132a-12.

y u m ş a d ı c ı Yumuşatıcı. 22a-12.

y u m u r d a Yumurta. 5a-2,18a-6,141a-14.

y.-yıla 43b-4.

y. ağı 18a-8,20a-2,146b-12.

y. sarusı 72a-6.

y. yağı 101a-2,146b-8.

y u m u r t l a- Yumurtlamak.

y.-maduk 17b-6,110b-15.

y u n- Yıkanmak.

y.-alar 128a-8.

y.-maduk 109a-12.

y.-mamış 109a-9.

y u ş Kamaşma.

y.-ı 49a-10.

y. ol- 49a-9.

y u t d u r- Yutdurmak.

y.-alar 10b-13.

y u t m a l u Yutacak olmak. 12b-8.

y ü k l ü Gebe. 8b-5,28b-5.

y. ol- 109b-13.

y. 'avrat 13a-11,22a-3,8b-5.

y ü k i n d e n b o ş a n- Doğurmak.

y.b.-a 22a-4.

y ü l i t- Firag ettirmek.

y.-e 39a-11.

y.-eler 38b-4,44a-3,102a-9.

y ü l ü- Firag etmek.

y.-mek 104a-12.

y ü ŋ Yün.
y.-den 39b-10.
y.-i 106b-15,109b-7.
y ü r e k Yürek.
y.-e 78a-15.
y.-de 79b-2.
y.-den 120a-13.
y.-dür 14a-10.
y.-i 7a-10,9a-1,19b-11,72b-12,79b-3.
y. agrısı 78a-8,78b-15,79a-8.
y. ditremesi 79a-14.
y. harāreti 72b-12,76b-3,155b-3.
y.-i kuvvetlen- 79a-13.
y. ovın- 123b-11.
y. oyna- 'krş. hafakān' 78a-10,79b-2,170a-9,186b-10.
y. şişi 85b-13.
y. za'īflıgı 78a-10.
y ü z Yüz, çehre. 22a-9,31b-9,154b-7.
y.-e 18a-9.
y.-in 22b-7.
y.-inden 15b-8.
y.-iniŋ 42a-1.
y ü z ü k Yüzük. 43b-11,120a-1.
y ü z e r l i k Yüzerlik otu, üzelik otu.
y. tohmı 39a-4,86b-4,109b-2.

Z

z ā c (Far.) Kükürtle demir bileşimlerinden. 53a-5,62a-11.

z.-dur 83b-15.

z.-ı 143a-1.

ak z. 58b-13,85b-9.

saru z. 134a-2.

yeşil z. 55b-10,85b-8.

z a ᶜf i r ā n (Ar.) Safran. (Crocus sativus) 70b-6,152a-8.

z.-ıla 78b-8.

z.-lu 3b-3.

z. dibi 104b-1.

z a ᶜf i r ā n l a n- Safranlanmak.

z.-mış 14b-5.

z a ẖ ı r (Ar.) Dizanteri. (krş. zusıntārıya; zōr) 99a-1.

z.-e 26a-4,85a-2.

z.-i 97a-8.

z.-i bāṭıl 'yalancı dizanteri, bir ishal türü' 99a-11.

z.-i ḥak 'gerçek dizanteri' 99b-2.

z.-i müfrıṭa 167b-5.

z a ḥ m (Ar.) Yara. 143b-3.

z.-dan 170b-10.

z.-ına 143b-7.

z.-ları 143b-12.

z.-larına 143b-7.

z a ḥ m e t (Ar.) Ağrı, güçlük.

z.-e 20a-5,23b-6.

z.-ile 9a-5,13a-11,101b-13.

z. çek- 46a-15.

z. gör- 24b-3.

ż a ʿī f (Ar.) Zayıf. 6b-4.

z. ma de 78a-4.

z ā k (Par.) Zaç. (krş.zāc) 142b-2.

ż a m ā d (Ar.) Merhem. 174a-8.

ż.-dur 102a-10.

ż.-ı 42b-13,75b-9.

z a n b a ḳ (Ar.) Zambak. 88b-1.

z. yagı 111b-9,152b-8.

z ā r c u ġ a z Zarcık. 59a-15.

z ā t ü'l- c e n b (Ar.) Zatülcenp, satlıcan, 80a-2.

z.-e 19b-6,72a-3.

z.-de 32a-4.

z.-dedür 80a-1.

z ā t ü'r- r i (Ar.) Zatürre.

z.-de 31b-13,72a-12.

z.-ye 72a-13.

z ā t ü's- ṣ a d r (Ar.) Bir tür göğüs hastalığı; göğüs perdesi gişi.

z.-a 47a-10.

ż a y m u r ā n (Ar.) Reyhan. (krş.reyhan) 99a-4.

z e n r (Par.) Zehir. (krş. sem) 77a-2.

z.-dür 126b-14.

z.-i ḳātıl 'öldürücü zehir' 188a-5.

z e k e r (Ar.) Penis.

z.-e 101b-9.

z.-de 143b-13.

z.-i 171a-5.

z.-ine P104b-1.

z e n c ā r (Par.) Pas. (krş. jengār) 129a-10.

merhem-i z. 108a-14.

z e n c e b ī l (Ar.) Zencefil. 20a-15,24a-12,74a-1.

z. balı P104b-1.

z.-ün 185b-15.

z. ma'çūnı 11a-7.

z.-i murabba 'bir tür zencefil şurubu' 185b-9.

z e r b ā n (Par.) Bunama, bunaklık. 18a-7.

z e r d ā l ū (Par.) Zerdali. 14a-6,24a-7.

z. çekürdegi yagı 108b-4.

z. şuyı 76b-6.

z e r d e ç ū b (Par.) Zerdeçal. (Curcuma longa) 130b-13,140a-7.

z e r n ī ḫ (Par.) Zırnık, arsenik. 108a-7.

ak z. 131b-9.

kızıl z. 128a-4,129a-14.

kurş-ı z. 108a-15.

sarı z. 59a-8,73a-6,129b-9.

z e r ū d (Ar.) Bir grup ilaç. 142b-9.

z.-ları 106b-8.

z.-ı 'asfar 46b-3.

z.-ı çınārdarū 142a-13.

z.-ı kirmānī 46b-6.

z.-ı nāfi' 107a-12,142b-6.

z e r ū n e; z e r ū n e c (Far.) Çıyanotu. (krş. çayan otı) 70a-10,107a-13,160a-3.

z.-i mu'akreb 183b-9.

z e y t ū n (Ar.) Zeytin. 9a-8,25a-11.

z.-dan 19a-14.

z. ağacı 27a-12.

z.-ı berrī 'yabani zeytin' 41a-6.

ḫām z. 19a-12.

ḫām z. yağı 77b-3.

z e y t y a ğ ı (Ar.-P.) Zeytinyağı. 19a-12,113b-4,174a-5.

z ī b a k (Ar.) Cıva. (krş. jīve) 149a-3.

z i b i l (Ar.) Gübre.

ṣığır z.-i 102a-9.

z i f t (Ar.) Zift. 49a-12,137b-12.

z.-e 138a-12.

z. merhemi 108b-1.

küp z.-i P184a-11.

z i h n (Ar.) Zihin, bellek.

z.-i 6a-5,17b-11,34a-15,44a-12,137b-6.

z i k ī (Ar.) İstiskā türlerinden.

z.-dür 83a-9.

z ī k u'n-n e f e s (Ar.) Nefes darlı ı. 31b-15,72b-13.

z.-e 70a-12,17b-6,29a-7,73a-7.

z.-de 67a-6.

z i n c i f r e (Far.) Sülfür, doğal kırmızı boya. 14 a-3,173b-14.

merhem-i z. 173b-11.

z i n d e (Far.) Sağlıklı. 5a-6.

z i r ā v e n d (Far.) Kurtluca, zeravent. (Aristolochia) 58a-10,87b-1.

z.-ün 146b-3.

z.-i müdahrec 'dişi türü' 43a-3,142b-8.

z.-i tavīl 'karga düleği' 140a-4,165b-2,174a-3.

z ī r b ā c (Far.) Etsuyu, paça. 74a-15,76b-9,116a-5.

z. müzevveresi 80b-11,122b-12. 'etsiz paça'.

z ī r e (Far.) Kimyon.

z.-i kirmānī 111a-4.

z ī r e k l i k (Far.-T.) İşleklik. 47b-9.

z ī r i g k (Far.) Kadıntuzluğu. (krş.hatun tuzlugı)80b-11.

z. aşı 78a-15.

z. müzevveresi 121b-13.

z. suyı 122b-14.

z ī r v ā (Far.) Paça. (krş. zīrbāc) 30b-2.

z ō r (Far.) Bizanteri. (krş. zūsıntārıya; zahīr)

z ō r (Far.) Güç, zor.

z.-ıla 17a-10.

z u d e (?) 54a-12.

z u d e v e r d (?) 55b-14.

z ū f ā (Ar.) Çördükotu. (Hyssopus officinalis) 70a-14,172a-4,187b-8.

z. şarābı 54a-7.

şarāb-ı z. 67a-6,73a-2,187b-5.

z u r u n b ā (Far.) Zencefil türünden uyuşukluğu giderici bir bitki. (Curcuma zedoaria) 70a-10.

z u r r-ı v e r d (Ar.) Gül kurusu. 56a-7,99b-8,122b-8, 124a-8.

z̲ ū s ı n ṭ ā r ı y ā (Yun.) Bizanteri, (krş.zōr; zaḫīr). 73b-14,74a-2.

z̲. renci 24b-10.

z ü k ā m (Ar.) Nezle. 7b-13,121a-14, 53a-15.

z.-ı 6b-12.

z.-un 53b-10.

z ü l ā b i y e; z ü l b i y e (Ar.) Nişasta, şeker ve yağla yapılan bir tür tatlı. 71b-15,73b-2.

METİNDE GEÇEN

ÖZEL ADLAR DİZİNİ

Aristotalis(Aristo: 322-384): 110b-3, 172a-9

Bukrāt(Hipokrat: 460-337): 16a-4, 54a-3

Bukrāt Hekīm(krş.Bukrāt): 39a-1,51a-9,70b-9,103b-11

Cālīnūs(Galien:M.S. 129-201): 26a-1,51a-5/13,69a-8,94b-10,
117a-4,141a-10

Ebu Ali Sīnā(İbn-i Sīnā:980-1037): 22b-1

Ebu Cureyc: 66a-10,144a-1

Ebu Hanife(Nūman b.Sābit:699-767): 91d4a-6

Fōlis(krş.Fōlis Hekīm): 58b-2(Paul d'Egine VII.y.y.)

Fōlis Hekīm: P53b-5

Hekīm Ishāk: 53b-9,142b-1

Huneyn(Huneyn b.Ishāk,Johannitius:809-873): 57b-5,94b-9,
132a-13,139a-4

İbn-i Sīnā(krş.Ebu Ali Sīnā): 47a-5,66b-2,69a-14

İsā: 165b-9

İshāk Hekīm(Musullu İshāk XIV.),(krş.Hekīm İshāk): 57b-1

Lokmān Hekīm: 171b-11

Māsūeūya: 5eb-12

Mecūyīnī: 96b-7,99a-2

Mesīh: 52a-15

Muhammed b.Zekeriya(Muhammed bin Zekeriya el-Rāzī):93b-11,
69a-11,144a-6,147a-1/4

Muhammed Mustafa(971-032): 1b-2

Resul Hazreti: 23b-6

Rōfes Hekīm(Efesli Rōfus): 54a-8,66b-9,69a-7,143b-15,162a-3

Siyāzrītūs(Eski Yunan kırallarından biri): 94b-9

Yūnannā: 53a-4,53b-12,66b-15,155a-2

Zekeriya: 166b-3

Zülkarneyn(Büyük İskender): 172a-9/10

K A Y N A K Ç A

Adıvar, Abdülhak Adnan; Osmanlı Türklerinde İlim,2.Tabı, İstanbul,Maarif Matbaası,1943,(2.baskı,İstanbul, Remzi Kitabevi,1970).

Bursalı Mehmet Tahir Efendi; Osmanlı Müellifleri (1299-1915),3.C.,2.Basım,Hazırlayan: İsmail Özen,Meral Yayınevi,İstanbul,Yaylacılık Matbaası,1975.

Canpolat, Dr.Mustafa; XIV.Yüzyılda Yazılmış Değerli Bir Tıp Eseri Edviye-i Müfrede,Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi,Türkoloji Dergisi,5.C.,S.1,1973.

Ergin,Muharrem; Bursa Kitaplıklarındaki Türkçe Yazmalar Arasında,Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi,4.C.,S.1-2,Kasım 1950.

Eşref Bin Muhammed; Hazâ'inü's-Saâ'dât(1460-H.864)(Hazırlayan: Dr.Bedi N.Şehsuvaroğlu,Ankara,Türk Tarih Kurumu Basımevi,1961.

Fedçenac,B.A.; Rastitel nost Turkestana(Türkistan'ın Bitkileri),Petrograd,1915.

Hayati Zade Mustafa Feyzi Efendi; Yabani Bitkiler Sözlüğü, 1.C.,Padişahı Sultan Mehmet Zamanı(1641-1693 M. 1051-1113 H.)(El yazması aslından konuşma dilimize çeviren: Nadiye Güncer,Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Başkanlığı,Ankara,Ajans Matbaası,1978.).

_____ Yabani Bitkilerin Tıbda İlaç Olarak Kullanılışları,II.C.,Dördüncü Sultan Mehmet Zamanı(1641-1693 M. 1051-1113 H.),(El yazması aslından konuşma dilimize çevirisini yapan: Hadiye Tuncer,Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Dairesi Başkanlığı,Ankara,Atak Matbaası,1978.).

İslam Ansiklopedisi; Hâcî Paşa maddesi,5.C.,1.bölüm.

Kılıcoğlu, Dr.Vecine; Cerrahiye-i İnaniye,Ankara Üniversitesi,Dil ve Tarih-Coğrafya Yayınları No.97, Ankara,Türk Tarih Kurumu Basımevi,1956.

Loghat-nama(Dictionnaire encyclopedique); fonde par Ali Akbar Dehkhodâ(1879-1956) sous la direction de Mohammed Mo'in,Tahran,(1959'da yayınlanmaya başlamıştır.)

Nasuhioğlu, Prof.Dr.İlhami; Tıp Tarihine Kısa Bir Bakış, 2.baskı,Diyarbakır Tıp Fakültesi Yayını No. 3, Ankara,Ayyıldız matbaası,1975.

Sabeti, Habibollah; Native and exotic trees and shrubs of Iran,Tahran,1966.

Şehsuvaroğlu, Dr.Bedi N.; Şâir ve Hekim Ahmedî(Hayatı ve Eserleri),İstanbul Tıp Fakültesi Mecmuası,C.XVI, s.3 ve 4 den Ayrı Baskı,İstanbul,Akçağ matbaası, 1954.

_____ Abu Reyhân Birûnî ve Kitâb al-Saydala,İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası, İstanbul, 1959.

Türk Ansiklopedisi; Ahmedî maddesi, 1.C.

_____ Hekim Hacı Paşa maddesi,19.C.,1971,152.S.

Uludağ, Osman Şevki; Eski Tıbbımızda Değerli Kitabeler, Ülkü Mecmuası,5.C., S.30,Ağustos 1935.

Ünver, A.Süheyl; Hekim hacı Paşa ve Mısırda Kalavun hastanesi,Türk Tıb Tarihi Arkivi,Yıl 2,S.1,İstanbul 1937.

_____ Tıb Tarihi,Tarihden Önceki zamandan İslâm Tababetine ve İslâm Tababetinden XX inci asra kadar, 1 ve 11 inci kısımlar,İstanbul Üniversitesi Yayınları,İstanbul,Ahmed İhsan Basımevi,1943.

(Üzlük), Feridun Hafiz; Şerif oğlu yadigârı,Türk Tıb Tarihi Arkivi,Yıl 1,S.2, Haziran 1935.

_____ Şerif oğlu yadigârının yazılma yılı ve Umur bey çelebi,Türk Tıb Tarihi Arkivi,Yıl 1,S.3,İstanbul 1935.

Uzunçarşılı, Ord.Prof.İ.Hakkı; Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Devletleri, Ankara,Türk Tarih Kurumu Basımevi,1969.

Zahedi, Ismail; Botanical Dictionary,Scientific Names of Plants in English,French,German,Arabic and Persian,Tahran,1959.